

DABO TIBI GENTES HÆREDITATEM. Psalm. 2.

MANUDUCTIO AD CONVERSIONEM MAHUMETANORUM,

IN DUAS PARTES DIVISA.

IN PRIMA

VERITAS RELIGIONIS CHRISTIANÆ CATHOLICÆ ROMANÆ

manifeſtis argumentis demonſtratur.

IN SECUNDA

FALSITAS MAHUMETANÆ SECTÆ CONVINCITUR.

AUTHORE

Adm. R. P. THYRSO GONZALEZ DE SANTALLA,

è SOC. JESU, IN SALMANTICENSI ACADEMIA SS. Theologiæ Primario Antecessore Emerito,

NUNC UNIVERSÆ SOCIETATIS JESU PRÆPOSITO GENERALI.

EDITIO PRIMA IN GERMANIA.

Cum Gratia & Privilegio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis,

Et facultate Superiorum.

DILINGÆ,

Typis & Sumpt. JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Acad.

Per DANIELEM KNAB.

ANNO M. DC. LXXXIX.

AVGVSTISSIMO ET INVICTISSIMO

ROMANORUM IMPERATORI

LEOPOLDO I.

Victorias & Felicitatem.

INter communes totius Orbis Christiani applausus, liceat etiam Minimæ Societati in partem felicitatis venire, & in debitum devotionis suæ tributum exile hoc munus ad Majestatis Vestræ pedes deponere. Certè si Libri hujus Titulum & Materiam intueri lubet, alterius Patrocinium ambire nec potuit, nec debuit, quàm Gloriosi Turcarum Victoris, & Mahumeticæ impietatis Domitoris LEOPOLDI, qui ad immortalem vix crediture posteritatis memoriam, ingenti fortuna, Virtute Majore, Hungariam universam cum annexis amplissimis Provincijs, quas plurium seculorum tractu Ottomanna subjugavit potentia, intra septennij non integri spatium iniquissimo possessori extorsit, & in fidem recepit, toties Victor, quoties cum hoste conflixit, stupentibus ipsismet barbaris, potentiam suam, tot gentium spolijs ac ruinis roboratam, tantillo tempore enervari, portámque plusquàm ferream, milléque feris firmissimè clausam, Austriaci Samsonis virtute effringi potuisse. Longum nimis foret, enumerare cæsas barbarorum acies, stratos eorum cadaveribus campos, fugatas innumerabiles copias, immensos hostium exercitus internecione deletos: compendio omnia absolvam, si dixero, Majestatis Vestræ faustissimis armis posuisse barbaros intolerabilem fastum, & formidatam hactenus Turcarum gentem ita inter Christianos viluisse, ut Vezirios, Seraskirios, & quidquid

)(2 horum

AUGUSTISSIMO ET INVICTISSIMO

ROMANORUM IMPERATORI

LEOPOLDO I.

Victorias & Felicitatem.

INter communes totius Orbis Chriſtiani applauſus, liceat etiam Minimæ Societati in partem felicitatis venire, & in debitum devotionis ſuæ tributum exile hoc munus ad Majeſtatis Veſtræ pedes deponere. Certè ſi Libri hujus Titulum & Materiam intueri lubet, alterius Patrocinium ambire nec potuit, nec debuit, quàm Glorioſi Turcarum Victoris, & Mahumeticæ impietatis Domitoris LEOPOLDI, qui ad immortalem vix crediture poſteritatis memoriam, ingenti fortuna, Virtute Majore, Hungariam univerſam cum annexis ampliſſimis Provincijs, quas plurium ſeculorum tractu Ottomanna ſubjugavit potentia, intra ſeptennij non integri ſpatium iniquiſſimo poſſeſſori extorſit, & in fidem recepit, toties Victor, quoties cum hoſte conflixit, ſtupentibus ipſiſmet barbaris, potentiam ſuam, tot gentium ſpolijs ac ruinis roboratam, tantillo tempore enervari, portámque pluſquàm ferream, milléque ſeris firmiſſimè clauſam, Auſtriaci Samſonis virtute effringi potuiſſe. Longum nimis foret, enumerare cæſas barbarorum acies, ſtratos eorum cadaveribus campos, fugatas innumerabiles copias, immenſos hoſtium exercitus internecione deletos: compendio omnia abſolvam, ſi dixero, Majeſtatis Veſtræ fauſtiſſimis armis poſuiſſe barbaros intolerabilem faſtum, & formidatam hactenus Turcarum gentem ita inter Chriſtianos viluiſſe, ut Vezirios, Seraskirios, & quidquid

horum nominum barbara habet nomenclatura, contemptim rideant, iisque impunè insultent. Docuit nimirum Majestas Vestra trepidare gentem ferocissimam, quæ nominis sui terrorem toto priùs orbe circumtulit, eámque insolito prorsus felicitatis prodigio, ita compescuit, ut Victricia Majestatis Vestræ arma non modò lacessere non audeat, sed Pacem, tam sibi propudiosam, quàm Victori honorificam, supplex rogare compellatur. Verùm quid mirum est, quòd Cœlum militet Majestati Vestræ,& fœderatus Æther Lauros, Palmásque Pleno Cornu affundat, cùm Vestra Majestas, perpetuo Cœlum inter & Austriacam pietatem fœdere, non nisi DEO militare consueverit, & Supremi potiùs Numinis, quàm proprijs lacessita injurijs arma capessat; ea enim est religiosissimæ mentis rara modestia, ut Victorijs, lætísque bellorum successibus non, quod alij solent, ad famam Nominis sui æternitati consecrandam, aut dilatandos Imperij fines, sed solùm ad augendum veri Numinis cultum, & propagandum Christi atque Ecclesiæ Regnum utatur, Sanctámque illam gnomen, non tam Vexillis, quàm menti altissimè inscriptam gerat, *Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini Tuo da Gloriam!* Testantur hoc devictorum hostium vexilla in Templis suspensa, præcipitatæ è turrium fastigijs Lunæ, erecta passim Crucis trophæa, exstructæ Basilicæ, restituta Altaria, fundatæ Religiosæ Domus, ceteráque Pietatis Christianæ monumenta, quæ Majestatis Vestræ pijssimam mentem, etiam apud barbaros, palam loquuntur. Hunc Majestatis Vestræ Zelum Augustissima etiam Consors pro viribus æmulatur, quæ non tam pro Sua & Majestatis Vestræ, quàm DEI causâ sollicita, cum Nobilissimo Gynecæo, velut Christianarum Amazonum cohorte, adversùs juratos Christi & Ecclesiæ hostes, precibus alijsque pietatis exercitijs strenuè pugnat, nihílque ita in delicijs habet, quàm si blanditijs & adhortatione impiam unius barbaræ pertinaciam expugnare, eámque è lustralibus Baptismi undis levatam, DEO lucrari possit; spolium ditissimum arbitrata, si suis sese pretiosis vestibus, mundóque muliebri spoliare, nudata ab hostibus Altaria vestire, & profanatas barbarorum sordibus Ecclesias exornare possit. Imitatur nimirum Majestas Vestra Bellicosissimi ac Sanctissimi Regis Davidis exemplum, qui, licèt armis, & auspicijs suis contriverit Philisthæos, Moabitas subjugaverit, Syros

domue-

domuerit, aliásque gentes graviſſimis cladibus afflictas in poteſtatem redegerit, Perſonæ tamen ſuæ velut oblitus, DEI ſeſe duntaxat ſtipendiarium profeſſus, palámque conteſtatus eſt, aliud ſe lucrum per tam arduos belli labores minimè aucupari, quàm ut gentes quamplurimas, extinctâ idololatriâ, & ſuperſtitioſis gentilium erroribus, ad Veri DEI cultum pertraheret, Ejúſque obſequio manciparet: *Dabo Tibi Gentes hæreditatem Tuam!* DEUS tamen humanâ liberalitate neſcius vinci, certabat beneficijs cum Davide; cúmque Ille in ſolam DEI T. O. M. gloriam irretortos mentis oculos figeret, eámque totâ virium contentione procuraret, DEUS Davidi viciſſim fecit *Nomen grande, juxta Nomen Magnorum, qui ſunt in Terra*, plurimas Illi provincias & populos ſubjecit, Soliúmque illius ita firmavit, ut Regius Ejus Sanguis, ſerie nunquam interrupta, uſque ad Chriſti in terras Adventum, Avitam Davidis Sedem feliciſſimè teneret. Pari, inquam, beneficentiâ Cœlum cum Majeſtate Veſtra certat; dum enim Majeſtas Veſtra novos identidem populos DEO & Eccleſiæ vectigales reddit, novos indies triumphos Majeſtati Veſtræ DEUS adornat, Imperij fines ad æmulorum uſque invidiam latiſſimè extendit, Novas identidem Provincias hæreditario deinceps jure poſſidendas tradit, Domúmque Auſtriacam tam prodigioſè extollit, ut ipſi etiam, infenſiſſimi licèt Auſtriacæ Gloriæ hoſtes, eam revereri, & fœderatam cum Auſtria DEI manum luculentis indicijs agnoſcere cogantur, ſítque omnium ſubditorum ſinceriſſimum votum, ac ſpes non vana, quòd, ſicut Regia Davidis Domus ad Primum uſque Chriſti Adventum, ita Majeſtatis Veſtræ Auguſtiſſima Domus ad Alterum uſque Ejusdem Adventum in Imperij Romani Solio ſit perennatura. Summis propterea ſolatijs perfuſa geſtit Eccleſia Univerſa, dum, Majeſtatis Veſtræ dextrâ obſtetricante, tam copioſam ſibi ſobolem naſci, támque lætam animarum meſſem ſuccreſcere, intuetur, atque ex tam proſperis armorum ſucceſſibus auguratur, aurea brevì illa tempora fore, ut poſt ſubactam Hungariam, Boſniam, Serviam, Bulgariam, Albaniam & Macedoniam, tota quoque reliqua Græcia, fœda defectione non ab Eccleſia ſolùm, ſed etiam à Romano Imperio avulſa, ad obſequium redeat; ac Roma Antiqua cum Nova, Eccleſia Latina cum Græca, & Bicipitis Aquilæ diviſum Corpus integrè tandem coaleſcat. Ad tam Sacram igitur

tur expeditionem permittat Invictissima Vestra Majestas, ut nos quoque è Minima JESU Societate, tanquam Præsidiarij Ecclesiæ milites, subsidiariam manum conferamus, & dum Laureati in Hungaria Hercules Mahometicam Hydram, tot monstrosam capitibus, quot infamem erroribus, ferro & igne impugnant, nos stylo & calamo eandem persequamur. Antesignanum hoc in negotio habemus Libri hujus Authorem, Supremum Societatis nostræ Præsidem, hac in palæstra versatissimum, & tot nobilem Laureis, quot adversùs impij Mahumetis deliria prælijs illustrem: qui, antequam in Generalem Ordinis nostri Ducem assumeretur, relictis in Hispania celeberrimis cathedris, per annos complures laboriosissimas ad Mauros expeditiones suscepit, & acerrimum Mahometicæ impietati bellum indixit, eo successu, ut Sarracenos quamplurimos sub suave Christi jugum miserit, Hebræorum non paucorum pertinaciam fregerit, Magnámque Maurorum copiam Ecclesiæ aggregârit. Arma, quibus felicissimè usus est hunc in Librum, velut instructissimum armamentarium congessit, nobísque artes ac modos ostendit, quibus non Mahumetis duntaxat, sed cujusvis alterius sectæ fallacias detegere, & errantes oviculas ad caulam reducere possimus. Demississimè igitur rogamus, ut Majestas Vestra Librum istum sereno, ut solet, vultu intueri, conatibus nostris favere,& devotissimam sibi Societatem, ejúsque Collegia in Provincia Germaniæ Superioris, congenitâ clementiâ porrò protegere & fovere clementissimè dignetur. Ita humillimè precatur

MAIESTATI VESTRÆ

Devotissima, obsequentissima

Provincia Soc. JESU Germaniæ Superioris.

LICENTIA ORDINIS.

ANdreas Reguera, Societatis JESU, in Provincia Castellana Præpositus Provincialis, potestate ad id mihi facta à Reverendo admodum P. N. Carolo de Noyelle ejusdem Societatis Præposito Generali, facultatem facio, ut Tractatus adversùs Mahumetanos à P. Thyrso Gonzalez nostræ Societatis Doctore Theologo, & in Salmantina Academia Primario Theologiæ Antecessore compositus, & Salmanticæ excusus anno Domini 1680. ad finem Tomi tertii Selectarum Disputationum ex universa Theologia Scholastica, sub titulo *Disputationis* de Divinitate Christi, & demonstrationum contra Mahumetanos; nunc denuò seorsim recudatur pro majori legentium commodo, sub hoc titulo: *Manuductio ad conversionem Mahumetanorum, in qua veritas religionis Christianæ adversùs omnes ejus hostes manifestis argumentis demonstratur*: cùm fuerit gravium, doctorúmque hominum ejusdem Societatis judicio approbatus. In quorum fidem has literas manu nostra, & Secretarii nostri subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Vallisoleti in Collegio S. P. N. Ignatij, die 11. mensis Januarij, anno Domini 1687.

Andreas Reguera.

Antonius Caraveo, Secret.

APPROBATIO EMINENTISSIMI D.D. F. Iosephi de Aguirre, S.R.E. Cardinalis.

MEthodum hanc, quâ Mahumetani ex crassis erroribus, quibus altè caligant, & cæcutiunt, ad lumen Evangelicæ doctrinæ convertantur faciliùs, jam antè vidi, & suffragio meo probavi, dum ex præscripto Regij Senatûs Superioribus annis Censor essem Selectarum Disputationum Reverendissimi Patris Magistri Thyrsi Gonzalez, Primarij Theologiæ Professoris in Salmanticensi Academia. Cùm autem pluribus doctrinâ, & eruditione præstantibus viris conveniens visum fuerit, ut illa seorsim edatur ad commodiorem usum eorum, quibus curæ est, aut erit Mahumetanorum conversio; censui pariter utilissimum, ut in eundem scopum recudatur. Quippe ad manum habebunt pervias demonstrationes, & urgentissimas præterea conjecturas, quibus occæcatam eorum mentem illustrare, & affectum inflammare possint, ut tandem emergant è tenebris, & veram salutis viam insistant. Quapropter non modica mihi spes affulget ingentis utilitatis, reportandæ ex nova editione hujus Tractatûs, quem sanè oportet per omnes Christiani orbis plagas distrahi, & publici juris fieri; illas præsertim, in quibus inveniuntur erroribus barbaræ illius sectæ deditì. Ita attestabar Matriti in Monasterio Benedictino S. Martini, die 15. Decembris, anno Dominicæ Incarnationis 1686.

Josephus Cardinalis de Aguirre, Benedictinus.

APPROBATIO ILLUSTRISSIMI D.D. DIDACI de la Cueva, Episcopi Vallisoletani, Consiliarij Regij, &c.

JAm pridem magno cum splendore primam lucem usurpaverat Manuductio ista ad conversionem Mahumetanorum : et ego placidos ipsius radios grato lumine hausi, cùm pro munere Censoris injuncto ab Illustrissimo Domino D. Francisco de Seixas & Losada, tunc Episcopo Salmantino, & postmodùm Compostellano Archiepiscopo, selectas ex universa Theologia Disputationes Reverendissimi Patris Magistri Thyrsi Gonzalez de Santalla è Societate Jesu, primarij Theologiæ Professoris in Salmanticensi Academia, meis probavi calculis; candidissimis quidem, & pro mea in Authorem benevolentia, & pro Authoris adversùs Censores meritissimo jure. Nunc verò, quod in Sole intuemur, qui nullo contentus hemisphærio plagas supergressus immensas, novum apud alios accolas mundum splendori suo, ambitu perpetuo sollicitat, neque uno quiescens volumine iteratis orbibus magno mortalium beneficio proprios radios dispensat : id ipsum huic Manuductioni accidit, quæ recto tramite ad superas lucis plagas, & ducit, & evolat. Nempe, quasi esset ipsis solaribus radiis scripta, in eam claritatem excrevit, ut illo *Selectarum* volumine non coercita propriam sibi sphæram, quâ ocyùs in orbem circumferatur, & nova volumina, queîs liberaliùs diffundatur, exposcat. Hic primùm sacram mysteriorum fidei obscuritatem claris adeò splendoribus Author inaurat, & tam perspicuâ subtilitate dividit diem à tenebris, ut verè nox sicut dies illuminetur, & fides, quæ cœca est, planè simul appareat oculata, & tota oculus. Tum errores Mahumetanæ Sectæ triumphans aggreditur; & Prædicatoribus Evangelicis zelum accendit, methodum tradit, arma ministrat, quibus pertinaciam barbaræ gentis, licèt Aspidis surdæ, & obturantis aures suas, supernâ veritatis luce felicissimè expugnaturi sunt, ut spero. Quidni speraverim? Novit omnis Hispania indulgentissimam Dei providentiam, quâ, dum Author inter sacras expeditiones ingentem spiritum zelo Dei plenissimum fatigaret, se ipsum sensit velut extemporaneo Spiritus sancti afflatu correptum, & inopinato juxta, ac vehementi agitatum impulsu, ut ad Mauros conciones suas converteret; quorum in prima concione quinque, in secunda octo, in tertia decem prosilierunt in medium, & baptismum publicè postulârunt; & sic deinceps alii sine numero Religionem Christianam, incredibili omnium fidelium gaudio, amplexati sunt. Nec cuiquam dubitare fas est, quod idem ipse Religiosissimus Pater testatur, dum ad eas conciones pergeret in Theatrum, subitò sibi inopinatam eousque demonstrationem affulsisse de cœlo, quâ indomitam Mahumetanorum cervicem Evangelio subjugaverit: ut planè, quam Salomon habebat in votis assistricem sibi de cœlo sapientiam, quæ secum laboraret, hanc cælitus delapsam Auctor habuerit, quæ cum illo pugnaret, ac vinceret. Opportunissimum igitur meo judicio, & saluberrimum consilium est,

ut

ut Manuductio ista ad Mahumetanorum conversionem, denuò, & seorsim in publicam lucem prodeat, cùm tot regiones à Turcarum tyrannide ereptæ, & Christianorum Principum, ac præsertim Augustissimi Leopoldi Imperio subjectæ, albæ jam sint ad messem. Suppetit hìc Evangelicis Missionariis, quos Author, & exemplo vocat, & calamo manuducit, unde amplissimam palmarum segetem sibi spondeant: suppetunt arma, quibus de Mahumeti erroribus, & fabulosis deliriis felicissimè triumphare possint; sunt enim verè aurea, sunt triumphis sæpè sæpius assueta, sunt trophæis iterum atque iterum coronata, ac demum igneus est illis vigor, & cælestis origo. Vallisoleti, die 22. Martij, anno Domini 1687.

Didacus Episcopus Vallisoletanus.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOs el Licenciado D. Alonso Portillo y Cardos, Inquisidor Ordinario, y Vicario desta Villa de Madrid, y su Partido; por la presente, y por lo que à Nos toca, damos licencia, para que se impriman los Libros intitulados, *Manuductio ad conversionem Mahumetanorum*, compuestos por el Reverendissimo Padre Tirso Gonzalez de Santalla, Catedratico de Prima Jubidado de la Vniversidad de Salamanca, y Preposito General de la Compania de Jesus: atento nos consta, que por las aprobaciones, que hemos visto, no contiene cosas contra nuestra Santa Fè Catolica, y buenas costumbres. Dato en Madrid à veinte y vno de Agosto, de mil seiscientos y ochenta y siete annos.

Lic. Don Alonso Portillo y Cardos.

Por su mandato,

Juan Alvarez de Llamas, Notario.

APPROBATIO REVERENDISSIMI P. M. *Ioannis Cortès Osforio in Collegio Imperiali Matritensi pro Scholis Regiis Primarij Theologiæ Professoris, Sacræ Catholicæ Majestatis Theologi, Supremi Inquisitionis Senatus Qualificatoris, & pro eodem Tribunali Librorum Censoris, &c.*

CUm Celsitudo vestra dignata fuerit, hanc *Manuductionem* ad conversionem Mahumetanorum, mihi censendam committere, facultatem simul concessam præsumo, & mihi, & auctori de hujuscemodi commissione gratulandi. Manifestum enim documentum est ejus bonæ existimationis, & Christianæ sapientiæ conceptæ securitatis, quòd sua causa non magìs integrum judicium exposcat, quàm concivis, amici, subditi, & filii. Talem me ergo cùm profiteat, non dubito, quin vestra Celsitudo magìs elogium, quàm censuram exspectet. Scilicet cùm Author Matrito transiret in Comitia Romana ad novi Præpositi Generalis electionem indicta, hunc præclarissimum tractatum pro ea benignitate, quâ omnium animos sibi devincit, mihi perlegendum indulsit; & testor, tantam voluptatem ejus lectione percepisse, ut nihil ardentiùs desiderâtim, quàm quòd opus, adeò consentaneum, & utile Religioni Christianæ, quantocyus publicam lucem videret, optâsséque de ejus prærogativis interrogari, ut illas referendo, adeò proficuam editionem quadantenus urgerem. Spirat enim hoc opus eximiam pietatem, ferventissimum animarum zelum, charitatem erga Deum & proximos, profundam eruditionem, ingeniosum acumen, & tantam claritatem, efficaciam, & eloquentiam, qualis decebat celeberrimum Magistrum, sapientissimum Theologum, & Apostolicum Concionatorem, sicut jure optimo reputatur Admodum R. P. N. Pater Doctor Tyrsus Gonzalez de Santalla, cujus celeberrimi nominis fama maximum omnium elogiorum est. Verùm, cùm authorem reducem sperabat hoc opus, ut ipsum absolveret, & integrum ex omni capite prodiret, Præpositi Generalis dignitas eum nihil tale cogitantem intercepit; quapropter necesse fuit, libri editionem differri, non sine aliquo publicæ utilitatis detrimento, quod tamen longè compensavit Ecclesiæ bonum, totius Societatis Jesu universale solatium, & omnium bonorum gaudium ob virtutis præmium. Quid, inquam, bonorum? Imò nullus etiam malignantium fuit, qui de viri doctissimi, pientissimi, & humillimi exaltatione non gauderet. Ejus sanè electio tam communi plausu in Hispania excepta fuit, ut manifestam exceptionem fecerit illius universalis sententiæ, quæ negat ullum Prophetam acceptum in patria sua: siquidem vir modestissimus omnes populos Hispaniæ, quibus ob Apostolici Missionarii munus notus erat, ea felicitate promeruit, ut cuncti à minimo usque ad maximum, tanquam decus proprium, & approbationem bonæ existimationis de ipso conceptæ, Prælaturam ipsius celebraverint. Miraculo proxi-

mum

enim videtur, neminem fuisse, qui livore tactus, vel minimum popularibus præconiis detraxerit, vel publicam gentis lætitiam ægris oculis aspexerit. Tanta est aliquando meritorum vis, ut supra omnem æmulationem se extollat; sed impræsentiarum alia, nî fallor, est causa: etenim ea submissio modestissimi animi, quâ nullum contemnit, & ea Religiosa humilitas, quâ sibi cæteros præfert, prorsus exarmavit invidiam. Non defuêre quidem viri præclari, qui Romam proficiscenti precati sint, ut ejus virtus exteros lateret, ne Academia Salmanticensis tanto Præceptore, & universa Hispania tali lumine privaretur; verumtamen, quia hujuscemodi votum non ex maligno erat, facilè se Divinæ providentiæ conformârunt, congratulantes Ecclesiæ, quòd in dies pulchriores triumphos sperare possit ab invicta Societatis militia, tam egregio duce animatâ, & instructâ. Prodeat ergo hæc *Manuductio*, non solùm Regia facultate commendata, sed omnium Catholicorum laudibus prædita, & munita, ut fideles operarii vineæ Domini habeant ad manum aptiora instrumenta, quibus illam excolant, augeant, & fœcundent. Ita videtur Matriti in Collegio Imperiali Societ. JESU 13. Augusti, 1687.

Joannes Cortès Osserio.

LICENCIA DEL CONSEJO.

Diego Guerra de Noriega, Escrivano de Camara del Rey nuestro Sennor, de los que residen en su Consejo. Certifico, que por los Sennores del se ha concedido licentia à Juan de Goyeneche, vezino desta Corte, para que pueda imprimir dos Tomos pequennos, que compuso, y dexò para este efecto en su poder el Maestro Tirso Gonçalez, Preposito General de la Compannia de Jesus, intitulados, *Manuductio ad conversionem Mahumetanorum*, por el original, que va rubricado de mi rubrica, y firmado al fin de mi firma, con que aviendose hecho la impression se trayga al Consejo con certification del Corrector, de estàr conforme à èl, para que se tasse el precio à que se ha de vender. Y para que conste, doy esta certificacion. En Madrid à diez y nueve de Agosto de mil y seiscientos y ochenta y siete annos.

Diego Guerra de Noriegà.

Præfatio, Editioni Matritensi præfixa.

JOANNES DE GOYENECHE

Benevolo Lectori.

I. CUm Reverendissimus P. Thyrsus Gonzalez de Santalla Romam ad Præpositi Generalis Electionem migraret, Operis hujus editionem mihi interea curandam & maturandam commisit, ratus, se brevi rediturum, & ultimam illi manum impositurum, ut omni ex parte perfectum lucem videret. Verùm cùm Ejus præclara merita, quibus Socios supereminet omnes, Romæ illum detinuerint, & Præpositi Generalis munus subire coëgerint, tantóque oneri dignè ferendo se, suásque vires omnes impendere necesse fuerit, officij mei esse duxi, Tractatum istum, prout illum ab Authore accepi, in Ejus absentia typo & publicæ luci dare, ne tanti viri amica erga me confidentia desim, videárque indignus, inter ejus subditos numerari, immemor devotionis, quâ universæ JESU Societati addictus sum, utpote concivis Magni Indiarum Apostoli Francisci Xaverij, cujus se strenuum imitatorem Author exhibet. Ut autem, Lector benevole, nonnulla, quæ hoc in Libro dispersa leguntur, faciliùs percipias, operæ pretium duxi, aliqua tum in tui gratiam tum in Optimi Viri commendationem prænotare.

II. Hærebis enim fortassis, quisquis in hoc Opus incideris, dum in fronte illius leges, Authorem ejus fuisse Primarium Theologiæ Emeritum Salmanticensem, cùm ad Emeriti honorem assurgere nemo possit, nisi per integros viginti annos Cathedram, quam Proprietatis vocant, obtinuerit: quod tamen, si ad alia, quæ Author non semel insinuat, attendas, per temporis angustias ab illo fieri omnino non potuisse censebis; dum nimirum Sacro Missionum muneri dicatus, totam ferè Hispaniam peragravit, & universam Theologiam, quatuor justi folij voluminibus comprehensam, in lucem dedit. Hoc dubium ut Lectori plenè eximam, necesse est, inprimis explicare initium & occasionem, quâ Author ad Missiones animum adjecit; tum verò temporis, quo earum Ministerio vacavit spatium; dein causam, cur Sacras ad Mauros conciones habuerit; ac denique quæ illi ratio fuerit, ut hunc contra Mahumetanos Tractatum, tertio selectarum disputationum volumini jam antea insertum, hoc in Libello in novam lucem produxerit.

III. Cùm Author in Regio Salmanticensi Societatis JESU Collegio quatuor annos in addiscenda Theologia ac postea ex Superiorum imperio bienniumin ea repetenda poneret opportunè accidit, ut altero Repetitionis anno qui erat Millesimus, Sexcentesimus quinquagesimus tertius, ad prædictam Universitatem accederet P. Hieronymus Lopez, vir ille admirandus, omnium hac ætate Missionariorum

per

per Hispaniam Magister, quémque alterum Vincentium Ferrerium appellari nemo mirabitur, qui vitam Ejus Sanctissimam, virtutis eximiæ exemplis plenam, & Evangelicæ prædicationis modum ac seriem, cui annis triginta novem se totum consecravit, totámque ferè Hispaniam Apostolico suo Zelo pervasit, consideraverit: quem enim in admirationem non rapiat (ut taceam innumera, videnda apud P. Martinum de Naia, qui integrum Tomum tanti viri rebus gestis enarrandis conscripsit) quod ex Ipsiusmet ore se didicisse testatur Ejus vitæ historiographus, Illum nimirum octoginta millia Confessionum generalium, ut vocant, de totius vitæ noxis excepisse? Antequam igitur venerabilis ille Pater Salmantinam Missionem auspicaretur, Seraphicæ Virginis Teresiæ Corpus, quod apud Oppidum de Alva, quatuor leucis Salmanticâ dissitum, magnâ populorum frequentiâ colitur, devotè priùs venerari statuit, ut tantæ Divæ auspicijs sacrum hoc negotium fructuosiùs inchoaret: ut autem Sanctissimæ hujus Virginis patrocinium efficaciùs sibi conciliaret, in Ejus honorem Oppidi illius incolas consuetis Missionis Exercitijs excolere, eorúmque mores formare decrevit. Benignâ verò Numinis dispositione, & fortunatâ Authoris sorte accidit, ut Ipse quoquè tunc præsens adesset, & oculatus tanti animarum proventûs testis, illum Apostolicæ prædicationis modum plurimùm probaret, eúmque velut ideam ac regulam suam imitari statueret, sacro illo munere, & venerabilis Patris consortio adeò delectatus, ut arctissimum religiosæ amicitiæ fœdus cum Eo contraxerit, omnésque Illius conciones Manu propria descripserit: id enim præcipuè agebat vir ille, animarum Zelo flagrantissimus, ut omnibus Evangelicæ Missionis spiritum afflaret, eósque, quos muneri illi aptiores judicabat, adhortatione, consilijs, epistolis & precibus alliceret, atque in concepto proposito firmaret. Perfunctus Missione ista, in Toletanam Provinciam digressus est, & Madritum se contulit, ubi intimo charitatis nexu se conjunxit Patri Didaco Ludovico de Sanvitores, qui postea peragratâ Occidentali Indiâ, Marianis Insulis Evangelij lucem primus intulit, & Martyrij coronam sibi paravit, quam ab incultis illis gentibus velut laboriosæ instructionis mercedem accepit, anno supra millesimum, Sexcentesimùm, septuagesimo secundo. Mirabilem Ejus vitam, miraculosam planè vocationem & in Societatem ingressum, fervens ad Indos transfretandi desiderium, & res prodigiosè ab illo gestas, P. Franciscus Garsia in historiæ seriem digessit, quam qui attentè evolverit, ad Magni Xaverij similitudinem Illum quamproximè accessisse advertet.

IV. Huic ergo viro Sanctissimo, amico per literas commercio familiarem esse voluit Patrem Thyrsum, Hieronymus Lopez, mutuámque illam consuetudinem æternam esse optavit; sed ea nonnisi ad annum Millesimum, Sexcentesimum, Sexagesimum perstitit, quo is in novam Hispaniam navigationem suscepit. Ne autem conceptus in P. Thyrsi animo ardor tantæ flammæ absentiâ remitteret, Patrem Gabrielem Guillen, tunc in Toletana Provincia, sicut Author Salmanticæ fuerat,

rat, publicum Theologiæ Professorem substituit, monuitque, ut in amico Missionum studium foveret, & familiari inter sese, arctâque consuetudine uterentur. Ea propter Hispali ad utrumque literas dedit, in quibus, postquam Patris Guillen, quæ ad P. Thyrsum scripserat, retulisset, hæc verba subnexuit; Reverentia vestra acceptâ hac occasione ad Ipsum scribat, noscâtque necesse est, quamplurimùm hanc communicationem interesse. *Gadibus verò, postquam ingentes fructus, ex introducto ibidem Nocturnæ Contritionis exercitio perceptos, recensuisset, hæc adjunxit:* hoc totum nihil aliud reputo, quàm levem dispositionem ad tempus, quo Reverentia vestra ad illum instituendum advenerit; nec ideo hoc accipiat in Missionis Indicæ præsagium, aliter enim perfici valet. *Quorum verborum sensus tunc quidem latebat, brevi tamen patere cœpit, cùm anno supra millesimum, sexcentesimum, sexagesimo quarto, Ambo desertis cathedris Ministerium Evangelicæ Prædicationis subiêrunt, & Hispaniam Sancto illo in munere pervagati, sub annum Millesimum, Sexcentesimum, Septuagesimum in Gaditanam Insulam post Resurrectionis Dominicæ Pascha concesserunt, ibique post gravissimam navium in portu quiescentium stragem, & luctuosam ædium ruinam, ventorum vi ac vehementiâ concitatam, uberrimi proventûs Missionem instituerunt.*

V. Itaque Venerabilis Patris Hieronymi Lopez, & Didaci Ludovici Sanvitores suasionibus, precibus & vaticinijs impulsus P. Guillen, cujusque anni æstate Missionem aliquam aggredi decrevit, etiam cùm è suggestu Philosophiam traderet Compostellæ; unde à laboriosi muneris impedimentis ægrè expeditus, per trium hebdomadarum spatium vicinos vicos & oppida quotannis percurrit. Cúmque uberem ex Apostolici hujus viri prædicatione fructum P. Lopez adhuc Compostellæ degens, miratus esset, anno demum Millesimo, Sexcentesimo, quinquagesimo tertio validis illum precibus exoravit, ut urbem quoque illam prædicatione sua illustraret, & post Missionem, Madriti, Abulæ, Compluti confectam, Compostellam se conferret. Verùm aliter placuit Divinæ Providentiæ; dum enim ad Moniales Recollectionis Augustinianæ apud Villafrancam del Bierzo verba faceret, paralysi subitò correptus, cœptum iter abrumpere, quin & ab eo omnino desistere, & postea, resumptis denuo viribus, Provincialis sui imperio Arragoniam repetere coactus est. Interim autem Missionis causâ Villagarsiam divertit, ut Tyronum nostrorum animas ad sacri hujus instituti studium inflammaret.

VI. Verùm antequam se itineri committeret, Patri Thyrso per literas studiosè commendavit, ut ejus loco Missionem obiret, hac verborum formulâ usus: credere non possum, preces ac vota pro Compostellana Missione, vacua quidem evasura, quin potiùs DEUM ac Dominum nostrum aliter optatum fructum prosperaturum spero. *Nec spem fefellit eventus, quippe anno millesimo, sexcentesimo, septuagesimo secundo, sub Adventus Dominici tempus, suadente*

dente Excellentissimo & Illustrissimo Domino D. Andrea Giron Antistite Compostellano, cum P. Joanne Rubi, Viro Magnis animi dotibus, ac Naturæ ornamentis decorato, Urbem illam P. Thyrsus, Missionem ibidem auspicaturus accessit, quæ adeò copiosum animarum fructum peperit, ut die, Generali Communioni destinatâ, triginta duo Millia hominum Eucharistici Panis alimento refecta sint.

VII. Anno igitur Millesimo, Sexcentesimo, quinquagesimo quarto, sub finem Mensis Augusti, Missiones auspicatus est P. Thyrsus, & ex fructus uberrimi copiâ ad tam Sancti Ministerij amorem novis identidem stimulis vehementissimè exarsit; quod cùm Patri Hieronymo Lopez significâsset, rescripsit is epistolam paterno affectu plenam, in qua verbis minime obscuris Missionarij munus ei deferendum prædixit, cùm tamen ille tum temporis ne cogitationem quidem de hoc officio admisisset, tantâque Illum deinceps benevolentiâ complexus est, ut, cùm absoluto jam Cursu Philosophico, & peracta Missione, æger decubuisset, summo animi dolore commotus, & exaratâ postea ad illum epistolâ gravissimis hisce verbis animi sui sensum testatus sit: Grates Numini feci, & Te Deum laudamus recitavi coram SS. Sacramento, Deiparam quoque pro Reverentiæ vestræ salute deprecatus, sic eam allocutus sum: si hoc mihi à Numine proponeretur, vel tu decessurus es hac nocte, vel Thyrsus, quod malueris, elige: mori potiùs eligerem, ut Thyrso vitam mea morte prorogarem. Scit probè Deus, scit & Deipara, non semel hoc me fuisse precatum, sed sæpius ac sæpissimè. Cum aliis pariter coram SS. Sacramento grates effudi, nam tali nuntio singularem lætitiam accepimus; vix enim ex literis Reverentiæ vestræ cognovi, eam febribus affligi, cùm orare decrevi, per me & alios non ter aut quater, sed centies. *Quis ergo in dubium porrò vocare poterit, Apostolici hujus viri orationibus Reverendissimi P. Thyrsi vocationem ad Missiones adscribendam?*

VIII. Subinde cùm in Collegio Salmanticensi publicum Theologiæ Professorem ageret, Divino Spiritu afflatus Cathedræ renuntiare statuit, ut totum sese Evangelico Missionum instituto consecraret. Consilij sui conscium ac participem esse voluit Patrem Guillen, enixè eum hortatus, ut ad sacram hanc expeditionem Ipse quoque sese accingeret. Miros in Ejus animo motus hæc amici epistola excitavit; utque Divinam certiùs voluntatem exploraret, ad Exercitia Magni Parentis Ignatij se recepit, in quibus, immissâ cœlitus luce, planè agnovit, sacrum hoc sibi munus suscipiendum, si Divinæ cuperet voluntati obtemperare. Re igitur mutuo consensu firmatâ, egregij hi duo Viri deliberare cœperunt, quâ potissimùm viâ votorum suorum summam consequi possent: P. Guillen censuit expedire, ut suæ quisque Provinciæ Præposito animorum suorum decreta aperiant;

id tamen consilium P. Thyrsus minimè probavit, cùm nosset, Provinciæ suæ Præsidem cum Præposito Generali agere cœpisse, ut Magistri Laureâ in Salmantina Academia condecoraretur, eâque susceptâ nullam sibi vel levissimam ampliùs spem superesse, propositum suum executioni mandandi. Itaque satius & consultius esse censuit, animi sui vota Præposito Generali revelare; in quod P. Guillen non difficulter consensit. Ambo igitur, ad R. P. Joannem Paulum Oliva, tunc Vicarium Generalem, literas dant, & adductis gravissimis rationum momentis eundem exorant, ut Apostolico Missionum Ministerio ipsos addiceret, suóque consensu desideria illorum firmaret. Annuit ille ferventibus eorum votis, argumentorum pondere victus, & Evangelicum hoc munus obeundi, totámque Hispaniam peragrandi potestatem illis fecit, missis eum in finem literis. quas Provincialis Toletanus Patri Guillen sine mora reddidit, Castellana verò Provinciæ Præses cunctandum tantisper, totúmque negotium dissimulandum censuit, ne in subditis notitiam veniret, dum alijs interea literis meliùs à se informatus Generalis potestatem, quam fecerat, revocaret; altiores enim jure optimo spes de P. Thyrso conceperat, ratus Missionum negotium longè feliciùs & fructuosiùs ab eo promovendum, si Salmanticæ Doctoratûs Laureâ insignitus, Studiosæ nostra Iuventutis intellectum sapientiâ illustraret, voluntatem verò proximorum amore accenderet, & sic quamplurimos ad prædicationis munus idoneos ministros suâ industriâ formaret. Verùm Deus qui Sacro huic instituto illum destinaverat, illis ipsis artibus, quibus negotium istud impedire Provincialis conatus est, ad illud promovendum est usus.

IX. Post aliquot enim menses, mittendis ultro, citróque epistolis exactos, P. Præpositus Generalis Provinciali præcepit, ut, antequam officio cederet, Patrem Thyrsum Magisterio liberaret, atque aliquos ei mensium spatium indulgeret, quibus in Villagarsiæ tyrocinio concionibus elaborandis insudare, & ad Sacram illam expeditionem parare se possit: quæ omnia sine cunctatione executioni sunt data; nam P. Provincialis in pervigilio Resurrectionis Dominicæ gubernationem Provinciæ absolvit, Vir autem apostolicus sex antè diebus Villagarsiam petijt, in Octobri autem Salmanticam redijt, ut Patri Guillen, futuro expeditionum socio, qui illum ibi exspectaverat, se conjungeret. Inde uterque die vigesima tertia ejus mensis, relictâ Salmanticâ, Estremaduram, Baticámque, modò conjuncti, modò divisi, prout res & opportunitas ferebat, percurrere cœperunt.

X. Quinque vel sex omnino annis in Missionum consortio exactis, P. Guillen ex Generalis imperio Matritensis Tyrocinij Rectoratum suscepit, ibique vitâ decessit anno millesimo, sexcentesimo septuagesimo quinto, 19. Januar. eximiam Sanctitatis famam meritissimò adeptus. Author verò integros undecim annos Missionibus dedit, ab anno nimirum hujus seculi sexagesimo quinto ad septuagesimum

sextum

sextum; intra quod temporis spatium quinque Archiepiscopatus, Granatensem, Hispalensem, Toletanum, Burgensem, & Compostellanum, & viginti Episcopatus, Cauritensem, Pacensem, Placentinum, Madacensem, Gaditanum, Salmantinum, Zamorrensem, Palentinum, Segoviensem, Vallisoletanum, Civitatensem, Pompeiopolitanum, Legionensem, Asturiensem, Lucensem, Mindonensem, Abulensem, Tudensem & Centensem peragravit; Madriti ter, ac toties Hispali Missionem obivit ad Astures, Cantabros & Lusitanos, imò ad Siciliam, Neapolim, & Mediolanum usque, Apostolicos suos labores proferre destinaverat; sed Deus his conatibus obstitit; cùm enim Anno 1676. Mense Majo ex lapsu brachium graviter contudisset, Villagarsiæ subsistere coactus est, dum sanitas viresque redijssent: solutus eâ curâ, Palentinam Missionem suscepit, cui dum vacaret, obijt P. Ioannes Barbianus, Primarius in Academia Salmanticensi Theologiæ Professor, Authoris olim in Philosophia Magister, vir genere ac sanguine clarissimus, quippe qui Comites de Beljojoso Mediolani in Insubria parentes sortitus est, longè tamen virtutibus clarior, & altissimâ planè sapientiâ conspicuus, quâ inter præstantes celeberrimæ illius Academiæ Doctores summam sibi commendationem comparavit. Primus is fuit, qui ex Societate Iesu primariam ibi cathedram obtinuit, postquam Serenissima Hispaniarum Regina Maria Anna Austriaca, ob Minorem etiamnum Filij sui Caroli secundi ætatem, Suprema Monarchiæ Hispanicæ Gubernatrix, totius universitatis consensu 1668. decrevit, ut Regale Salmanticæ Collegium, à suis Majoribus extructum, Primariam, Vespertinámque Cathedram, illis prorsus æquales, quas Patribus Dominicanis Ducis Lermæ precibus Philippus Tertius concessit, moderaretur. Huic ergo tanto viro Successorem, omnium Consultorum suffragio, Magistrum Thyrsum P. Provincialis designavit; latere illum tamen hoc voluit, usquedum executioni mandaretur, veritus, ne is contrarijs fortè conatibus consilia sua eluderet, ac tum primùm voluntatem ei suam denuntiavit, cùm nulla ampliùs etiam levissima, oblatam cathedram subterfugiendi spes superesse poterat. Restitit ille quidem, quantum per Obedientiam licuit; sed incassum laboravit, cùm omnium aures precibus ejus obturatæ clauderentur. Tunc igitur æternam Providentiam veneratus, ne longior cunctatio contumacia videri posset, quæ à Societatis nostræ liminibus longissimè propulsatur, Præsulis imperio sese licèt invitum subjecit, & Anno 1676. Vespertinæ cathedræ possessionem cepit, ac Doctoris insignia admisit; anno verò subsequente Primariam conscendit, eámque ad annum usque 1687. moderatus est, quo Regia Majestas, exorante Universitate, concessit, ut ad Emeriti *honores assurgeret, quamvis vix dimidium annorum spatium, ab Academiæ statutis requisitum, explevisset. Res autem ita accidit: A Decem jam annis Regiæ Gazæ Ministri de Decimalibus Tertijs, in quibus totus Academiæ census subsistit, arduam illi litem*

)(I)()(2 mo-

moverunt, in quam quinque jam aureorum millia impendere, & perpetuam præterea in alendo Causidico, Agente & Procuratore onus ferre necesse fuit: ut huic tandem malo remedium faceret Universitas, Commissarium elegit Doctorem Thyrsum, Anno 1685. ut Eius nomine ad Regios pedes provolutus, tot támque graves Academiæ molestias, quà precibus, quà rationum momentis redimeret; ídque præstitit eventu adeò felici, ut brevì ac facilè impetrârit, quidquid Academia exoptabat, Regium insuper chirographum nactus, quo parti adversæ perpetuum silentium indictum & omnes Academiæ facultates ac jura de novo firmata sunt. Ut igitur tanto huic officio parem gratiam Universitas referret, Concilio coacto itum in vota, & nemine refragante decretum est, ut tam felici Universitatis Procuratori Emeriti *honores tribuerentur, non secus ac si tempus de jure constitutum docendo implevisset.*

XI. Nunc liquidò constat, quo pacto Emeriti *titulum adeptus sit Author, licèt undecim annos in obeundis Missionibus collocaverit; non obscurè etiam patet, quo modo intra tempus tam breve quatuor Scholasticæ Theologiæ volumina, præter complures alias elucubrationes, publicam in lucem propediem prodituras, typis dare potuerit: decem enim annis, quibus è suggestu Theologiam tradidit, antequam Missiones auspicaretur, ex istis non pauca concinnaverat, & postquam Missionarij munus suscepit, ad ejus scientiæ commendationem studia sua in lucem dare decrevit. Ne autem Missionis fervori, Sanctóque illi Ministerio temporis aliquid subtraheret, per æstatem, quâ à Missionibus necessariò vacatur, ab Amanuensi eadem transcribi, & obtentâ à Præposito Generali potestate, bina volumina apud Gallos edenda ad prælum paravit. A Missionibus verò ad Salmantinam cathedram vocatus, in quatuor justa volumina Materiam redegit, ibíque typis mandari curavit, quorum duo Anno 1680. reliqua verò Anno 1686. prodierunt, editurus multò plura, si id per alia negotia, & inevitabilia obstacula licuisset. Inprimis enim Hispalim, à D. D. Ambrosio Spinola ad Missionem obeundam Anno 1679. die Purificatæ Virgini Sacrâ evocatus concessit, neque Salmanticam ante festum D. Joannis Præcursoris redijt, & quidem viribus, ex octuaginta Concionibus ad populum continuò habendis, adeò fractus, ut à vita periculo per illam æstatem non procul abesset. Anno dein 1681. misso ad Academiam mandato Madritum evocatus est, ut tertiam ibi Missionem institueret, neque ante notissimam D. Lucæ diem reverti licuit. Anno 1682. Patris Caroli de Noyelle Præpositi Generalis Locumtenentis imperio denuo eò reversus est, ut Societatis negotia cum Rege, ejúsque primarijs Ministris tractaret. Anno 1683. Dux Medinæ Celi, Primus Regis Minister, eundem ad se accersivit, totáque secum æstate detinuit. Tandem Anno 1685. ut, suprà memoratum, ab Academia ad gravissima ejusdem negotia tractanda deputatus est. Intra hos ipsos quoque annos,*

quibus

quibus Cathedram in Universitate moderabatur, non paucis Missionibus vacavit, Segoviæ nimirum, Pinciæ, Mirobricæ, Arevaci, & quinquies vel sexies Salmanticæ: unde palam est, eum multò plura publicæ luci daturum fuisse, nisi tot curis & obstaculis fuisset distentus.

XII. Nunc superest aperire, quæ illi occasio fuerit, ut ad Mauros conciones haberet. Cùm in Collegio Granatensi Anno 1669. degeret, & jamjam ad iter Malacense, Missionis ibidem instituendæ causâ accinctus esset, in familiari colloquio ex Patre quodam intellexit, habere se Librum ex Bibliotheca Marchionis Stepæ, cui titulus esset, Sectæ Mahumetanæ confutatio, *à D. Joanne Andrea elaboratum, qui olim Maurorum* Alfaqui *seu Sacerdos, erat, postea verò Religionem Christianam amplexus, ferventissimum Christi Præconem egit. Sex igitur ante abitum diebus Librum illum in Compendium redegit, eòque solo literario subsidio munitus Malacam perrexit, atque ibidem Missionem mense integro continuavit. Eâ peractâ Episcopalis illius Ecclesiæ Canonicus ipsi significavit, ancillam se habere, sectæ Mahumetanæ tenacissimam, eámque ex morbo lethali periculosissimè decumbere; maximo sibi dolori futurum, si in sua infidelitate decederet. P. Thyrsus protinus illuc advolavit, & cum ea sermonem habuit, eo modo & ordine, qui in Secunda hujus operis parte l. 2. c. 7. & 10. describitur, tam fortunato successu, ut veritati manus dederit, & niveis Baptismi vestibus induta in cœlum evolàrit. Felicissimus Africanæ hujus feminæ obitus ingentes P. Thyrso stimulos admovit, ut Mauris deinceps prædicaret: ardenti ergo eos juvandi Zelo impulsus, Ecclesiæ Malacensis Antistitem adijt, Illustrissimum Dominum D. Frat. Ildephonsum à S. Thoma, ex Sacra Prædicatorum familia, Virum eximijs planè dotibus ornatum, Sanguinis claritate eximium, mentis perspicacissimæ, prudentiæ singularis, literis ac scientiâ clarissimum; qui Philosophiâ ac Theologiâ traditâ, toti Provinciæ in Ordine suo præfuit, ac postea Oxomensi primùm, mox Placentinæ sedi destinatus, ad Sacram tandem Malacæ Cathedram assumptus est. Præclarè meritus est Celeberrimus hic Præsul, tum de ipsis Missionibus, tum de earum Ministris, dum illas singulari studio fovit, istos verò paterna charitate adjuvit, tantísque benevolentiæ argumentis sibi obstrinxit, ut æterna ipsi grata mentis memoria debeatur. Ipsa etiam IESU Societas debitas Eidem grates nunquam satis referre poterit, præcipuè ob Apologeticum illud opus, quod anno proximè elapso in lucem dedit, cum titulo,* Catholica querimonia. *Libellus ille sanè aureus est, in quo quidquid Sapientia in thesauris continet, ad delicias usque velut in compendio complexus est: si enim verba spectes, gravia sunt, & Præsule digna; si eloquentiam, legentium animis imperat; si eruditionem, varietate delectat; si Theologiam, rationum momentis convincit; si Scripturam, validè roborat; si Pa-*

trum testimonia, uberrimè confirmat; si vim ad extricandas hæreticorum technas, inferni ora obstruit; denique si omnia, sanè ingenij miraculum est. Quidni ergo Præsuli, qui eximio Religionis Zelo pro fama Societatis asserenda totum se dedit, totam vicissim sese offerat æternùm devota Societas?

XIII. Cum hoc ergo Præsule illustrissimo sua P. Thyrsus communicavit consilia, qui licèt Patris Zelum maximè sibi probari testaretur, metuere se tamen insinuavit, ut ne labor iste apud gentem, sermone & moribus barbaram, sperato fructu frustraretur. Tentare tamen juvat, reposuit Pater Thyrsus; quamvis enim proterva Maurorum perfidia expugnari sese non patietur, Christianorum saltem constantia, qui frequentibus hæc in litora excursionibus ab Africanis in prædam abiguntur, adhortationibus nostris obarmabitur, ut fidei nostræ argumentis muniti animam saltem à ruina, & servitute dæmonis liberam tueri possint. His dictis acquievit Episcopus: verùm cùm Ecclesiam concionibus habendis minùs aptam censeret, veritus, ne infideles sanctissimum Eucharistiæ mysterium risu & sarcasmis suis pollucrent, ideo communi consilio theatrum comœdijs exhibendis destinatum elegerunt; quò, indictà ad tempus Missione, copiosa populi turba convolavit, eo ordine servato, ut viri Sarraceni urbis equitibus & Canonicis, feminæ verò præcipuis Matronis Hispanis assiderent, ne suorum propinquitate, præsentiâ, metu aut pudore Baptismum publicè efflagitare horrerent.

XIV. Atque hoc cœlitus sanè immissum consilium probavit eventus; primâ enim statim concione Orator Apostolicus tres ex Mahumetismi tenebris ad Christianam lucem perduxit, qui è medijs turbis in altiora pegmatis tabulata prosilierunt, & petito multis precibus Baptismi lavacro, corollas precatorias, in signum, quòd catechumenos sese profiterentur, è collo palam suspensas ostentârunt. In secunda concione quinque, in tertia decem vestigia priorum secuti sunt. Tandem eousque Neophytorum numerus crevit, ut præter complures alios, qui sacris Baptismi undis clam lustrati sunt, festâ S. Joannis Evangelistæ luce Anno 1670. Mauri plusquam 30. Illustrissimi Antistitis propria manu sacris undis abluti, & candidâ Christi stolà induti sint, erecto ad illud pium spectaculum amplissimo theatro, cathedrali Ecclesiæ propinquo, in quod catechumeni pulchro ordine, & splendido comitatu stipati, è Societatis Collegio deducti sunt, prout in secunda hujus operis parte Author describit.

XV. Messis hujus ubertas eum impulit, ut novam illam prædicandi methodum ad plures alias civitates extenderet, in quibus ducenti Mahumetanâ perfidiâ ejuratâ, ad tutissimum Christianæ veritatis portum convolârunt, & solemni pompâ initiati sunt; Hispali præsertim, ubi tota solemnitatis series typis data, ubique placuit, ejusque brevis notitia libri tertij selectarum disputatio-

num

num Epistolæ dedicatoria ab authore inserta est, quam Illustrissimo Dno. Dno Ambrosio Ignatio de Spinola & Guzman inscripsit, qui licèt avita nobilitate & majorum gloriâ passim resplendeat, propriarum tamen virtutum fulgore prosapiæ suæ lucem obscurare est visus, dum ab ipsa etiam adolescentia Sacro Compostellæ Senatui adscriptus, Mytris & Infulis dignissimum sese præbuit: Ouetensis Episcopatus, velut meritis ejus inferior, Valentinæ illum Metropoli transmisit, quæ solo ferè tanti Præsulis nomine fortunata, Compostellæ illum cessit, hæc verò tam pretiosum munus modico tempore veneràta, eundem Hispali Archipræsulem dedit, ac denique dignius cœlum è terris illum sibi eripuit; & verò tam numeroso Virtutum agmine stipatus decessit, ut Cœli foribus vim allaturus fuisset, nisi ejus charitati, misericordiæ. & reliquo virtutum choro ultrò sese reseràssent. Maximus igitur hic Antistes, designatâ ad id muneris die, triginta & octo Mauros ad Baptismi lavacrum admisit, pompâ longè illustrissimâ inter omnes, quas unquam Hispalis mirata est, ex quo illam sanctissimus Castellæ Rex Ferdinandus III. è Barbaro Sarracenorum jugo postliminio vendicavit.

XVI. Hujus itaque prædicationis utilitatem cùm crebris faustisque experimentis Author didicisset, typis evulgare constituit, quæ ad eam promovendam idonea expertus est, aut suo labore ac industriâ invenit. Cùm autem postremam Hispali Missionem absolvisset, Anno 1679. & è publico Cathedralis ac Professæ domus Ecclesiæ suggestu pro concione ad Mauros diceret, fractis viribus sacrum hunc laborem abrumpere, & Salmanticam ægro licèt corpore repetere coactus est. quamprimùm autem sanitatem recuperavit, Tractatum, validis demonstrationum momentis adversùs Mahumetanos instructum, & discipulis è cathedra tradendum, elaboravit, ac Tertiæ selectarum Parti inseruit; quam ipsam optimus Pater recuperatæ tam citò valetudinis causam interpretatus est, quasi nimirum Divina Providentia, meditatum à se opus gratum sibi esse, eo beneficio testâri voluisset. Non minùs tamen sanitatis receptæ gratiam Patris Antonij Thomæ è Societate JESU sanctitati, fusisque ad Deum precibus non sine fundamento adscripsit. Is, dum Indicam Navigationem aliquot annis non sine sanctæ impatientiæ molestia præstolaretur, Conimbricæ interim Mathematicas disciplinas tradidit, ac postea Madritum se contulit, ut satisfaceret votis Excellentissimæ Dominæ Ducissæ de Aueiro, Matronæ Majorum suorum ceris, ac multò magis virtutibus suis conspicuæ; cujus etiam hortatu Salmanticam concessit, ut cum P. Thyrso nonnulla ad Orientis expeditionem subeundam opportuna tractaret. Admiratus is est Apostolici illius viri fervorem, & ingenuè querebatur, deesse sibi necessaria concionum tela, quibus Mahumetanam superstitionem profligaret, quamvis aliqua suo sibi Marte paràsset, quibus impios Maurorum errores debellare, & fallaces hæreticorum fraudes detegere posset. Eo ipso tempore

Author

Author prælo commisit Tractatum contra Mahumetanos, in quo copiosa se illis subsidia suppeditaturum spopondit, traditisque sine mora triginta phyliris typo jam excusis, reliquas se postea missurum promisit, quarum ultimam, navim jamjam conscensurus accepit. Literis postmodum Goâ datis Patri Thyrso significavit, opus illud Patribus ibidem commorantibus singulare solatium attulisse, idque valde idoneum atque efficax judicâsse, ad convincendos Mahumetanos, qui ad S. Xaverij Corpus honorandum in Insulam illam exscendunt. Cùm verò Tractatus iste, Magno volumini insertus, in ominum passim manus venire non possit, Illum, uberioris doctrinæ augmento locupletatum, geminis Libellis, facili negotio à quovis evoluendis, complecti statuit, idque hac ratione executioni mandatum est. In Prima parte Libri Religionis Catholicæ veritas adversus omnes contrarias sectas asseritur; in Altera verò Mahumeti perfidia detegitur ac profligatur, atque unà Catholicæ fidei veritas solidissimis rursus argumentis stabilitur.

Et hæ sunt causæ, Lector benevole, ob quas opportunum hujus operis edendi consilium esse censui, eique hanc Præfationem, velut facem, præfixi, ne quis fortè in nonnullis per decursum legendis cespitaret. Ne autem dubium fortè aut scrupulum movere nonnemini possit, quòd facultas Operi præfixa dicatur esse data à Provinciali, qui modò est subditus, & facultas Concilij Regij Authorem jam Præpositum Generalem appellet, ideo scire oportet, eam variationem diversis temporibus esse tribuendam, quibus negotij istius Curatores facultatem à Superioribus impetrârunt.

MANU-

MANUDUCTIONIS
AD CONVERSIONEM
MAHUMETANORUM,
PARS PRIMA.

In qua

VERITAS RELIGIONIS CHRISTIANÆ
CATHOLICÆ ROMANÆ
manifestis argumentis demonstratur.

DIRECTA

Ad Conversionem omnium, qui sunt extra veram Christi fidem;

Præsertim

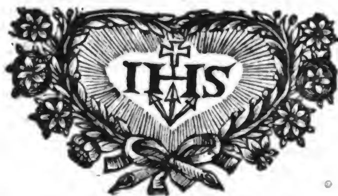
AD CONVERSIONEM HÆRETICORUM NOSTRI TEMPORIS,

IN TRES LIBROS DIVISA.

I. *Divinitatem Christi, & evidentem Religionis Christanæ credibilitatem.*
I. *Evidentem ejusdem veritatem.*
III. *Solam Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, & in illa sola inveniri salutem, demonstrat.*

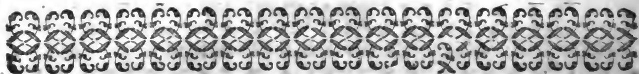
AUTHORE

Adm. R. P. THYRSO GONZALEZ DE SANTALLA,
è SOC. JESU, IN SALMANTICENSI ACADEMIA
SS. Theologiæ Primario Antecessore Emerito,
NUNC UNIVERSÆ SOCIETATIS JESU PRÆPOSITO GENERALI.

DILINGÆ,
Typis & Sumpt. JOANNIS CASPARI BENCARD, Bibliopolæ Acad.
Per DANIELEM KNAB.

ANNO M. DC. LXXXIX.

PROOEMIVM.

QUamvis hoc Opus Titulum *Manuductionis ad Conversionem Mahumetanorum* solùm præferat, denominatione desumptâ ab Ultima Ejus Parte, quæ fuit Prima in intentione Authoris, ad Conversionem tamen omnium infidelium deservit. Et hæc *Prima Pars* dirigitur præcipuè ad conversionem hæreticorum, éstque ceteris copiosior, quia materia hoc postulabat: poterit à Missionario Apostolico, versante in regione, ubi sunt hæreses, & non Mahumetani, hæc pars seorsim ab Altera transportari: multùm tamen hæc ipsa Pars juvat ad Conversionem Mahumetanorum & Hebræorum, dum manifestè Divinitatem Christi demonstrat.

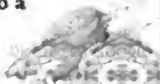
PRI-

PRIMÆ PARTIS
LIBER PRIMUS
IN QVO SENSIBILIBVS ARGVMENTIS Divinitas Christi Domini evidenter demonstratur, & evidens credibilitas Religionis Christianæ proponitur.

PROOEMIUM.

I. BAsis, & fundamentum Religionis Christianæ est Divinitas Christi Domini Salvatoris nostri, quâ ritè probatâ, de falsitate convincentur omnes sectæ Religioni Christianæ oppositæ, nimirum Mahumetana, Hebraica, & Ethnica seu Gentilica, & convincetur, vera esse dogmata, quæ Christus Dominus mundo manifestavit; DEUS enim nec fallere, neque falli potest. Unde postquam sufficienter constiterit, DEUM aliquod mysterium mundo revelâsse, & hominibus manifestâsse, tenentur omnes illud firmissimè credere, quamvis sit supra captum humani intellectûs; infinita enim DEI authoritas obligat omnes creaturas rationales, ut sibi aliquid affirmanti firmissimè credant, sicut obligat, ut sibi aliquid præcipienti omnes obediant: tenetur enim creatura rationalis, intellectum, & voluntatem DEO subjicere; intellectum, firmiter credendo, quæ dicit; voluntatem, promptè exequendo, quæ præcipit. Unde unâ operâ convincemus in hoc libro perfidos Hebræos, & cæcos Mahumetanos, qui in neganda Divinitate Christi inter se conveniunt, licèt valde dissideant in motivo illam negandi. Nam perfidi Judæi JESUM Nazarenum, quem Christiani omnes, ut verum Christum, & verum Messiam in lege promissum, & ut verum DEI naturalem Filium, proindéque ut verum DEUM adoramus, existimant seductorem fuisse, & propter blasphemiam, faciendo se Filium DEI, meritò à

tò à majoribus suis crucifixum esse. Mahumetani verò credunt, fuisse virum sanctissimum, & Messiam in lege antiqua promissum, magnúmque Prophetam, ut videbimus part. 2. ceterùm dicunt, fuisse purum hominem, quia impossibile censent, DEUM fieri hominem.

II. Quare argumenta, probantia Divinitatem Christi, non tantùm deserviunt ad convincendos Mahumetanos, sed etiam ad confundendos perfidos Hebræos. Quia verò tractatus iste non dirigitur primariò ad conversionem Judæorum, sed Mahumetanorum, non hìc multùm insistam prophetijs veteris Testamenti, quibus Doctores Christiani probare solent, Christum Dominum esse Messiam in lege promissum, quia prophetias perfidi Judæi vanis & ridiculis interpretationibus eludere tentant: sed utar argumentis sensibilibus, quæ mundo sunt nota, quorum vim omnes etiam rustici capere possint, & quorum efficaciam eludere non valeant etiam acutiores Judæi. Et hac arte convincendi Judæos usus sum in Urbe Ceuta sub initium anni 1670. quando ibi Missionem feci; nam, finita Missione Christianorum, ad Synagogam Judæorum in foro publico coram Marchione de Assentar, illius arcis & urbis Gubernatore, concionem habui, in qua ad emolliendа saxea Hebræorum corda proposui motiva credibilitatis, quæ in hoc libro exhibeo, & experientiâ didici, hanc esse viam aptiorem ad expugnandam Hebræorum pertinaciam, & illi potissimùm insistendum esse Missionarijs Evangelicis. Et ideo, ubicumque ad convincendos Mahumetanos probavi Divinitatem Christi, concionem quoque dirigebam ad Hebræos, si forsan aliqui occulti ibi adessent.

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

Introductio disputationis de Christi Divinitate, ejúsque maxima utilitate.

III. *SI non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro*, tonabat Christus ad Iudæos, Ioan.8. v.24. id est, si non credideritis, me esse Dei Filium, verúmque Christum in lege & Prophetis promissum, moriemini in peccato vestro, ut ad litteram explicant Toletus & Maldonatus. Itaque credere, quòd JESUS Nazarenus, quem Iudæi crucifixerunt, est Messias, seu Christus promissus in lege, verúsque Dei Filius naturalis, ac proinde Deus, est medium necessarium ad æternam salutem, sicut est necessaria fides in unum Deum, & propterea Christus, Ioan. 17. v.3. ajebat: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti JESUM Christum*: id est, hæc est causa vitæ æternæ, & hac sola via obtinenda est, nempe fide Divinitatis, & mysterij Incarnationis, ut credatur Deus, & credatur Christus, ut exponit Toletus: Articulorum enim fidei hæc summa est, nempe veritas Divinitatis, & mysterium Incarnationis Christi, per quam redemptio perfecta est, sine quorum fide nemo vitam habet æternam.

IV. Probat verò optimè D. Thomas 2.2. quæst. 2. art. 7. fidem mysterij Incarnationis esse necessariam ad salutem, *Quia illud* (inquit) *per se pertinet ad objectum* fidei (sine qua juxta Apostolum impossibile est, placere Deo) per quod homo beatitudinem consequitur: via autem veniendi ad beatitudinem est mysterium Incarnationis & Passionis Christi: dicitur enim Actor. 4. *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Unde infert, mysterium Incarnationis aliqualiter fuisse creditum apud omnes habentes veram Dei fidem. Ante adventum Christi sufficiebat, hoc mysterium sub velis & figuris credere: at post tempus gratiæ revelatæ (inquit D. Thom.) tam majores, quàm minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publicè proponuntur.

V. Firmissimè ergo sibi persuadeant omnes peccatores infideles, se nullatenus posse ad vitam æternam appellere, nisi credant, quòd Christus est Filius Dei vivi: nam qui non credit (inquit ipse Joannes 3. v.18.) jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filij Dei, id est, jam sententiæ damnationis est subjectus & adjudicatus, quia non accepit salutis remedium, per quod ab illa sententia mortis liberaretur, ut exponit Toletus. Est autem hæc doctrina utilissima, non solùm ad convertendos Judæos & Mahumetanos, qui in neganda Divinitate Christi conspirant; sed etiam ad piam fidelium consolationem & ma-

jorem fidei firmitatem ingenerandam; quamvis enim argumenta credibilitatis, etiam evidentia, non ſufficiant ad generandum aſſenſum tam firmum, quàm eſt aſſenſus fidei, qui firmiùs adhæret veritati rerum revelatarum, quàm intellectus adhæreat concluſionibus, quas per evidentia principia cognoſcit, ſed ad id ſit neceſſarium donum ſupernaturalis fidei, tamen ad majus fidei robur præſtandum maximopere conferunt argumenta credibilitatis ritè perpenſa.

VI. Conſiderans namque homo teſtimonia, quibus myſteria noſtræ fidei redduntur evidenter credibilia, deprehendit, dignam eſſe doctrinam Evangelicam, cui fides adhibeatur cum ſumma adhæſione & certitudine, tanquam rei à Deo ſummè veraci revelatæ: & quò altiùs introſpicit motiva credibilitatis, majori accenditur deſiderio, aſſentiendi rebus fidei cum ſumma adhæſione: ut enim optimè explicat P. Coninch. de actibus ſupernaturalibus diſp. 9. num. 73. re credendâ ſufficienter propoſitâ, ita ut intellectus videat, hanc rem eſſe talem, quam meritò credat eſſe à Deo revelatam, voluntas ex pio erga primam veritatem affectu, & ipſius reverentiâ tacta, magno conatu intellectum illico impellit, ut illius majeſtatem atque authoritatem vehementer apprehendat, eámque judicet hîc & nunc poſtulare, ut propter eam firmiſſimè credat, quod ſibi tanquam ab ea revelatum tam evidenter proponitur: atque ita partim illa apprehenſione, partim imperio & impulſu voluntatis ſuadentibus, ſine ullo diſcurſu, ex ſola divina authoritate & teſtimonio, intellectus movetur, ut myſterio revelato firmiùs aſſentiatur, quàm ulli rei naturaliter cognitæ aſſentire fas ſit.

VII. Nec ullum eſt incommodum, quòd homo Chriſtianus his teſtimoniis & motivis adjuvetur ad credendum majori cum firmitate; ad hoc enim data ſunt à Deo, ut eis infideles inducerentur, ad volendum credere, & ad petendum à Deo auxilium ad firmiſſimum fidei aſſenſum, & fideles in fide magìs confirmarentur, ut monet Petrus Epiſt. 1. cap. 3. v. 15. illis verbis: *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt, fide.* Quo teſtimonio utitur D. Thom. 2. 2. quæſt. 2. art. 10. ad probandum, rationem inductivam ad ea, quæ ſunt fidei, non minuere meritum fidei; quamvis enim non debeat quis ea, quæ ſunt fidei, credere propter rationem humanam, ſed propter authoritatem divinam; tamen poteſt cum laude expendere motiva credibilitatis, quibus manifeſtum fit, Deum eſſe Authorem Religionis Chriſtianæ, ut majori cum affectu & fervore imperet voluntas intellectui aſſenſum myſteriorum noſtræ fidei propter authoritatem Dei revelantis, & faciliùs poſſit vincere tentationes contra fidem, & infideles inducere ad eam amplectendam, fideles verò in ea confirmare & roborare.

VIII. Confirmatur: quia nemo poteſt credere fide divina, & ſupernaturali myſteria, quæ ſunt ſupra captum & diſcurſum naturalem hominis, niſi priùs præceſſerit prudens fundamentum, ut ſibi quiſque perſuadeat, Deum illa myſteria revelâſſe; non enim ſufficit, objectum

ctum utcumque proponi, tanquam dictum à Deo: nam Mahumetus & alij seductores etiam dicebant, suam doctrinam esse divinam, & à Deo revelatam; necessarium ergo saltem est, ut doctrina fidei divinæ proponatur cum talibus circumstantiis, ut prudenter appareat credibilis eo modo, quo proponitur: *Nam qui citò credit, levis est corde*, inquit Spiritus Sanctus Ecclesiastici 19. Dicitur citò, & leviter credere, qui credit imprudenter, & quin videat sufficiens fundamentum, ad sibi persuadendum, doctrinam illam esse à Deo revelatam; ergo ut quis credat prudenter, & actum fidei supernaturalis eliciat circa aliquod mysterium, debet priùs judicare judicio prudenti, illud objectum esse credibile. Unde accedit alia magna hujus disputationis utilitas: nam hoc judicium prudens de credibilitate mysteriorum debet esse evidens; ut enim inquit D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 4. ad secundum: *Omnis, qui credit, debet evidenter discernere credibilitatem mysteriorum, & ea videre sub ratione communi credibilis; non enim crederet, nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliud hujusmodi.* Ut autem exponit ibi Caietanus, S. Thom. loquitur de visione propria, ejúsque sensus est, quòd, verè & virtuosè credere, exigit evidentiam, quòd illud sit credibile, ita quòd nullus aliquid verè, hoc est, absque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc est, prudenter credit, nisi evidenter cognoscat, illud esse credibile. Ad hoc autem ut quis formet judicium evidens de credibilitate mysteriorum nostræ fidei, multùm omnino refert, ut fideles noverint motiva præcipua credibilitatis, & utilissimum est ea populo proponi.

IX. Consulatur P. Coninch de actibus supernaturalibus disp. 13. dub. 1. num. 3. ubi docet, ante omnem actum fidei Theologicæ debere præcedere judicium certum & evidens, id est, conceptum per argumenta moraliter certa, quòd res sit evidenter credibilis, tanquam à Deo revelata, ita ut prudenter omnino certò judicem, eam verè esse talem: aitque, hoc judicium esse necessarium, ut voluntas prudenter applicet intellectum, ut rem illam propter divinam authoritatem firmissimè credat. Idem docet Eximius Doctor disp. 4. de fide sect. 5. num. 8. ubi dicit, se convinci hac ratione ad asserendum, quòd judicium credibilitatis debet esse certum, ut ad fidem certam, & indubitatam inducat. Nam siquis potest prudenter dubitare, vel formidare de credibilitate objecti, poterit etiam de ipsa fide dubitare, aut formidare, & ita non erit fides perfecta, & Christiana; judicium autem credibilitatis non potest esse certum, nisi sit evidens; ergo in quocunque verè credente debet supponi tale judicium. Hinc infert, quòd siquis credat ante judicium certum, & evidens credibilitatis, concipiet quidem quandam fidem humanam de rebus divinis, quæ interdum potest esse prudens, & honesta, non tamen concipiet propriam fidem Christianam, id est, omnino certam, & immutabilem, quia stante sola probabilitate, & prudentiâ in illa fundatâ, posset quis propter majorem probabilitatem

tatem de novo apparentem judicium prudentiæ mutare, & consequenter fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de vero assensu fidei nullo modo admittendum est. Quomodo autem in personis simplicibus, & rústicis præcedat sufficiens evidentia credibilitatis, explicat ipse ibidem, & Cajetanus 2. 2. quæst. 1. art. 4.

X. Unde Ecclesia Catholica mediâ incedit viâ inter errorem gentilium, & Mahumetanorum: ut enim refert Basilius in Psalm. 115. solent infideles reprehendere Christianos, eò quòd sine ratione, vel ut ipsi existimant, contra rationem credant, qua de causa Paulus 1. Corinth. 1. ajebat: *Christum Crucifixum Judæis esse scandalum, gentibus autem stultitiam.* Et ut refert Hieronymus in cap. 9. Matthæi, Porphyrius, & Julianus Apostata ob hanc causam irridebant eos, qui Christi doctrinam sequuntur. Hæretici autem Manichæi, ut hanc reprehensionem vitarent, in aliud extremum inciderunt, dicentes, nihil esse credendum, nisi quod ratione ostenditur, ut refert Augustin. lib. de utilitate credendi, & Bernardus Epist. 109. Catholica autem Ecclesia mediâ incedit viâ, nam & levitatem animi eorum, qui citò & sine sufficienti fundamento credunt, accipientes ut doctrinam Dei, quæ ab ipso revelata non est, reprehendit, & pariter duritiem cordis eorum, qui nihil credere volunt, nisi quod per naturalem discursum assequuntur; docétque, quamvis non semper possimus reddere rationem propriam eorum, quæ credimus, posse nos semper reddere rationem, cur credamus, sic enim dixit Petrus Epistola 1. cap. 3. *Paratos nos esse debere ad reddendam rationem ejus, quæ in nobis est, fidei.*

XI. Est autem tam utile ad piam fidelium consolationem, & ad eorum fidem roborandam, expendere è pulpito argumenta illa, quibus probatur, Religionem Christianam esse evidenter credibilem, & in illa unicè posse inveniri salutem, ut, cùm anno 1670. conciones publicè facerem in Curia Matritensi in templo Domus professæ Societatis Jesu pro conversione Mahumetanorum, tanta aviditate has conciones audiendi confluxerint viri primarii, ut necesse fuerit cohortem Prætorianorum, qui ad custodiam Regis armati excubias agere solent, ad fores templi & domus apponere, ut turbam irrumpere volentem coërcerent, & loca vacua reservarentur, occupanda à Magnatibus Curiæ, & principibus fœminis: tantáque erat accurrentium hominum ad has conciones audiendas multitudo, ut vix Magnates ingressum invenirent. Me concionantem ad Mahumetanos, & Divinitatem Christi persuadentem audivit unus è Magnatibus, quos Hispani *Grandes* vocant, tantóque gaudio & consolatione affectus est, audiens argumenta evidentia, quibus ostendi Christi Divinitatem, ut post concionem ad cubiculum properans, quò ad abstergendum sudorem me receperam, continere se non potuerit, quin me arctè complexus sit, gratias agens pro doctrina tradita.

XII. Et cùm anno 1669. in hac Salmanticensi Academia discipulis è Cathe-

Cathedra dictarem hanc de Christi Divinitate disputationem, tanta consolatione aliqui ex illis perfusi sunt, audientes evidentiam, qua veritas Religionis Christianæ comprobatur, ut præ gaudio lachrimas continere non potuerint. Et dum Hispali in amplissimo atrio Domus nostræ Professæ sub dio ad Mahumetanos viros verba facerem, tanta aviditate fidei nostræ fundamenta audiebant viri nobiles, & plebeii (nam feminis socius meus intra templum eâdem horâ concionabatur) ut quamvis interdum plueret, & per canales & tegulas aqua decurreret, ab audienda concione dimoveri noluerint, nec permisêre, ut propter pluviam interrumperetur concio; sed stantes, & pedibus insistentes, per duas horas veritates has immobiles audiebant, tanta animi voluptate, ut nihil facerent, totam pluviam humeris excipere, & ad proprias domus se madidos redire.

CAPUT SECUNDUM.

Primum caput probandi Divinitatem Christi ex miraculis, quæ fecit in hujus veritatis confirmationem.

XIII. Ante probationem exponendum est nomen, & natura miraculi. Miraculi vocabulum ab admiratione sumptum est; admiratio autem consurgit, quando effectus sunt manifesti, & causa est occulta: ubi autem causa est manifesta aliquibus, & aliis ignota; quamvis hi, qui ignorant causam, mirentur effectum, ut rusticus miratur Eclypsim solis, quia ignorat causam, hoc non est miraculum, quia Astrologus, qui eam novit, non miratur Eclypsim. Ut autem inquit D. Thom. 1. part. quæst. 105. art. 7. *Miraculum dicitur*, *quasi admiratione plenum*, quod habet causam, simpliciter & omnibus occultam, nempe Deum. Unde quæ fiunt à Deo præter causas omnibus notas, miracula dicuntur. Hinc ubi effectus continetur in virtute naturali alicujus causæ creatæ, quæ ignota est nobis, si cognoscamus effectum illum, qui est præter ordinem omnium causarum, quas cognoscimus, erit miraculum quoad nos; non autem simpliciter. Vnde miraculum propriè dictum est: *Effectus, seu opus superans vires omnes creatás*, ut definit S. Thomas 1. part. quæst. 114. art. 4. ac proinde solus Deus potest esse causa principalis veri miraculi, ut probat idem S. Doct. quæst. 110. art. 4.

XIV. Secundò supponendum est, præcipuum scopum miraculorum, quæ Christus fecit, fuisse, stabilire hanc veritatem, tanquam basim & fundamentum veræ Religionis, nempe ipsum esse Messiam in lege promissum, & à Prophetis prænuntiatum, séq; esse verũ & naturalem Dei Filium, verúmque Deum.

Deum. Id constat ex Joann. ultimo: *Multa quidem & alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus Christus est Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Non contentus autem Evangelista hæc in generali notâsse, cùm in speciali miracula Christi enarrat, hoc ipsum animadvertit. Unde cùm cap. 2. retulisset miraculum conversionis aquæ in vinum, addidit: *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilaæ, & manifestavit gloriam suam.* Illam utique, de qua cap. 1. dixerat: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam, quasi unigeniti à Patre.* Effectus autem consecutus hoc miraculum fuit, quòd Discipuli crediderunt, ipsum esse Christum in lege promissum, verùmque Dei Filium; *& crediderunt*, inquit, *Discipuli ejus in eum.*

XV. Inter miracula omnia, quæ Christus edidit in confirmationem suæ Divinitatis, maximum fuit resurrectio Lazari, jam quatuor dies in monumento habentis, ut expendit Toletus notatione 14. in cap. 11. Joannis: hoc autem miraculum præcipuè in eum finem direxit, ut constat 1. ex illis verbis Joann. 11. vers. 4. *Infirmitas hac non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam.* Quasi diceret, hoc opere mea Divinitas est maximè confirmanda, & ex infirmitate hac procedet argumentum ejus efficacissimum, ut ad litteram exponunt Toletus, & Maldonatus. 2. ex vers. 42. *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me: ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant, quia tu me misisti.* Quasi diceret: causa, propter quam, ô Pater, has tibi nunc publicè gratias ago, ea est, ut populus, qui adest, & coram quo opus tam insigne tua virtute molior, credat, me esse Filium tuum, à te in hunc mundum missum; credent autem, dum vident, me virtute tua talia facere, quæ facio: vident autem, me virtute tua ea facere, dum te confiteor, & tuæ potentiæ hoc tribuo factum.

XVI. Celeberrimum etiam fuit miraculum illud, quod narrat Joannes cap. 9. de illuminatione cæci à nativitate, quod præcipuè destinatum fuisse ad manifestationem Divinitatis Christi, constat 1. ex versu 3. *Nec hic peccavit, nec Parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei in illo.* Quod teste Toleto perinde fuit, ac dicere: *Causa, cur hic cæcus est, nec est peccatum aliquod ejus, neque parentum ipsius, sed ut opera Divinitatis mea in ea cæcitate expellenda declarentur, & mundo manifestentur*; ac si clariùs diceret: ut me esse Deum in eo sanando ostendam, quia tale opus faciam, quod à solo Deo esse potest. Constat secundò, quia cùm Judæi ejecissent cæcum à Synagoga, quia palam prædicabat miraculum, Christus in eum incidens versu 36. ait: *Tu credis in Filium Dei? & cùm ille respondisset, quis est Domine, ut credam in eum? Dixit ei Jesus, & vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.* Tertiò, quia post patratum hoc miraculum cùm Judæi Joann. 10. vers. 25. Dominum sic interrogâssent: *Si tu es Christus, dic nobis palam*; eis respondit: *loquor vobis,*

vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Ergo Christus illud miraculum fecit, ut probaret, se esse Filium Dei naturalem, verúmque Deum.

XVII. Quæ magìs constant ex his, quæ addidit vers. 31. *Ego, & Pater unum sumus.* Quo audito sustulerunt lapides Judæi, ut eum lapidarent, tamquam blasphemum: *De bono opere* (inquiunt) *non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu, homo cùm sis, facis teipsum Deum.* Constat denique ex his, quæ Christus subjunxit vers. 37. *Vos dicitis, quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre.* Ex quibus verbis apertè constat, Christum Dominum opera miraculosa edidisse, ut comprobaret, se esse Filium naturalem Dei, eiusdémque naturæ cum cum Patre, quia ob identitatem naturæ verificatur, Patrem esse in Filio, & Filium in Patre per Circuminsessionem.

XVIII. His suppositis sic argumentor: JESUS Nazarenus de seipso dicebat, se esse Filium Dei naturalem, verúmque Deum, & in huius doctrinæ confirmationem evidentia edidit miracula: ergo certum est, ipsum esse Filium Dei naturalem, verúmque Deum. Patet consequentia, quia vera edere miracula solus Deus potest: Deus autem nequit ea facere in confirmationem doctrinæ falsæ. Nam, ut inquit August. Epist. 49. quæst. 6. sicut humana consuetudo verbis, ita divina potentia factis loquitur. Deus ergo loquitur operibus mirabilibus: unde sicut nequit falsum loqui, ita miraculis nequit falsum confirmare. Et ut inquit P. Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 31. sect. 1. evidens est, opera miraculosa non posse fieri, nisi virtute divina: evidens rursus est, non posse Deum sua authoritate, singularíque virtute mendacium confirmare: & ideo mira opera in veritatis confirmationem facta vocantur à Patribus, quasi *sigillum Dei*, quo talem doctrinam consignat. Idem docet disp. 4. de fide sect. 3. n. 10. citans pro eadem sententia D. August. D. Thomam, Canisium & alios plures.

XIX. Quòd Christus vera ediderit miracula in confirmationem suæ Divinitatis, constat, quia in eum scopum Lazarum suscitavit: suscitatio autem mortuorum opus est solius Dei proprium; nulla enim causa creata vim habet suscitandi mortuos; & hæc res proposita Mahumetanis & infidelibus statim assensum conciliat; ut rem enim certissimam apprehendunt, solius virtutis infinitæ proprium esse, hominem verè mortuum ad vitam revocare. Unde August. tract. 91. in Joan. inquit: *Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quàm suscitatio mortuorum.* Et propterea Ambrosius lib. de fide resurrect. ajebat: *Ideo resurrectio difficilè creditur, quia DEI munus est.* Et hac de causa Actor. 26. vers. 23. & 25. Festo Proconsuli, *Insanire visus est Paulus, eò quòd resurrectionem prædicaret.* Consulatur Pater Suarez tomo 2. in 3. part. disp. 43. sect. 6. Hoc etiam confirmant miracula in præcedentibus adducta,

præsertim visio cæco à nativitate restituta.

XX. Quæ opera à dæmone fieri non possunt, ut enim ait Augustinus lib. 3. de Trinitate cap. 8. *Dæmon non aliter opera sua mirabilia facit, quàm applicando virtutem naturalem causarum naturalium*; ut etiam explicat D. Thomas 1. p. quæst. 114. art. 4. Cùm ergo in natura non detur virtus aliqua, potens visum repentè tribuere homini à nativitate cæco, consequens est, ut illius cæci illuminatio non potuerit à diabolo fieri. Et ut Christus ostenderet, fieri opus illud virtute divina, linivit luto oculos cæci: quamvis enim diabolus posset restituere visum, id solùm præstaret applicando causas naturales proportionatas; lutum verò non est causa proportionata ad illuminandos oculos, sed potiùs ad obcæcandos. Unde Joan. 9. v. 34. dixit cæcus, *A sæculo non est auditum, quòd quis aperuit oculos cæci nati; nisi esset hic homo à Deo, non poterat &c.* Viderunt & ipsi Judæi Joann. 21. vers. 37. ibi.

CAPUT TERTIUM.

Roboratur præcedens ratio, ostendendo, Deum non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ.

XXI. QUòd autem doctrina, in cujus confirmationem vera miracula conficiuntur, vera necessariò sit, constat, quia nec Deus potest facere miracula ad confirmandam doctrinam falsam, ut nuper ostendi, nec potest communicare homini potestatem faciendi miracula, & illi permittere, ut eis abutatur ad confirmandam doctrinam falsam. Hoc enim perinde esset, ac permittere, ut seductor consignaret mendacia sigillo illo, quo Deus ipse veritatem consignat, ut inquit Bellarminus lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 14. quod confirmat Venerabilis Cardinalis ex Marci ultimo, & ad Hebræos 2. *Contestante Deo signis & virtutibus.* Hinc deducit Cardinalis, necessarium esse, ut vera sit doctrina, quæ veris miraculis confirmatur: siquidem vera miracula non possunt fieri, nisi Dei virtute; dicitur enim miraculum, quod superat vires omnium creaturarum, & ideo omnibus creaturis est mirabile, & propterea etiam in scripturis dicuntur testimonia Dei: quare quod miraculo confirmatur, Dei testimonio confirmatur; Deus autem nequit esse testis mendacij: igitur quod miraculo confirmatur, verum sit, necesse est.

XXII. Nec solùm juxta leges ordinarias providentiæ supernaturalis nunc præsentis nequit fieri miraculum in comprobationem doctrinæ falsæ, etiam sola creatura intendente errorem, ut contra Bannez rectè probat Ripalda disp. 4. de fide sect. 5. num. 45. sed neque potestate absoluta Dei, & seclusis legibus præsentis providentiæ, contrà quàm falsò affirmat Durandus quæst. 1. Prologi n. 47. & Michaël de Medina de recta in Deum fide lib. 5. cap. 5. & alij pauci cum ipsis.

XXIII. Pro-

XXIII. Probatur autem nostra, & communis sententia; quia Deus debet habere in thesauris suæ omnipotentiæ modum manifestandi Divinitatem Filii sui in Humanitate latentis, qui modus nequeat deservire ad conciliandam authoritatem homini iniquo, qui, fingens se esse Filium Dei naturalem, vellet confirmare miraculis hoc mendacium. At non est alius convenientior modus manifestandi Divinitatem, quàm per ea, quæ sunt propria Dei, ut docet D. Thom. 4. contra Gentes cap. 55. numer. 8. *Est autem Dei proprium* (inquit) *quòd naturæ leges immutare possit, supra naturam aliquid operando, cujus ipse est Author: convenientissimè igitur probatur, aliquid esse Divinum, per opera, quæ supra leges naturæ fiunt, sicut quòd cæci illuminentur, leprosi mundentur, mortui suscitentur, &c.* Et ideo Christus suam Divinitatē per hæc media manifestavit; ergo nec de potentia absoluta potuit Deus alicui homini iniquo tribuere facultatem, fingendi se esse Christum, & confirmandi similibus miraculis illud mendacium.

XXIV. At si de potentia absoluta posset Deus tribuere facultatem, patrandi miracula homini illâ abusuro ad confirmandam doctrinam falsam in his circumstantiis, in quibus illa redderetur prudenter credibilis, potuisset homini seductori, & fingenti se esse Messiam in lege promissum, tribuere potestatem confirmandi mendacium suum mortuorum resurrectione, & reliquis omnibus miraculis, quibus Christus suam Divinitatem manifestavit. Unde corrueret primum principium, probandi veritatem Religionis Christianæ ex miraculis factis à Christo, & ab Apostolis: Gentiles enim, & Judæi, quibus Divinitas Christi miraculis ostenderetur, responderent, nescire se, an Deus tribuerit potestatem patrandi miracula homini in confirmationem erroris. Potuisset etiam Lutero, & Calvino prædicantibus suos errores potestatem tribuere, confirmandi suam doctrinam ejusmodi signis: quod est planè indignum summa Dei sanctitate & veracitate: non enim solùm Deo repugnat, falsum loqui, sed etiam falsam locutionem creaturæ suo testimonio confirmare, & suo quasi sigillo munire.

XXV. Unde miracula ex se & ex natura sunt sigillum Dei, ordinatum ad consignandam eam rem, in cujus confirmationem eduntur. Et ideo Christus Dominus, ut se esse Messiam, & Filium Dei naturalem probaret, ad opera miraculosa in hujus rei confirmationem patrata recurrebat, ad illa inquam, secundùm se, & quasi ex terminis accepta, non ad illa, ut provenientia ex providentia particulari ab ipsis separabili: ajebat enim Joan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, & cap. 5. *opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Et cap. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Ubi (ut inquit Ripalda ubi supra num. 47.) significat, excusabiles fore Judæos, & alios quoscunque contrariæ Religionis sectarios, respuentes nostram Religionem, si eorum ministri operarentur,

quæ Evangelici operantur, obligatiónemque sectandi nostram Religionem fundari in miraculis, pro illa comprobanda patratis, quæ nemo alius fecit. Quæ ratio ex terminis probat, omnino repugnare, quòd ministri falsæ Religionis suos errores confirment illis miraculis, quibus Christus & Apostoli veritatem Christianæ Religionis comprobârunt; non repugnaret autem ex terminis, si semel Deus posset communicare potestatem, patrandi verum miraculum homini iniquo, de quo sciret, illo confirmaturum doctrinam falsam in his circumstantiis, in quibus redderetur credibilis, quia si semel non repugnat Deo, edere unum miraculum in confirmationem doctrinæ falsæ, neque repugnaret edere omnia, quæ Christus fecit in confirmationem suæ divinæ doctrinæ.

XXVI. Quare ad supremam Dei Majestatem & dignitatem pertinet, ne ipsius nomine aliquid falsum ita proponatur, & miraculis confirmetur, ut homines secundùm rectam rationem compellantur credere, illud esse dictum à Deo, eique assensum firmum præstare. Quia si Deus hoc permitteret, & miracula patraret in his circumstantiis, in quibus mendacium ita confirmaretur, ut sine hæsitatione credi posset, ac deberet, ageret contra suam dignitatem, ob quam fide dignus est. Si enim tot concurrentibus signis, & operibus miraculosis in confirmationem veritatis, posset adhuc subesse falsitas, Deus loquens nobis per homines, & edens signa ad confirmandam veritatem, dignus non esset fide, siquidem adhuc posset subesse dubium, an miracula illa fiant à Deo permittente, ut eis abutatur homo ad decipiendum. Quare non minùs repugnat Deo, miracula facere in confirmationem falsæ doctrinæ, quàm ei repugnat, non esse dignum fide.

XXVII. Hinc meritò D. Thom. 2.2. q. 5. art. 2. docet, hominem, qui videret, edi miraculum in confirmationem alicujus dicti, evidenter intellecturum, eam locutionem esse veram: *Si aliquis* (inquit) *Propheta pronuntiaret in sermone Domini, aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando: ex hoc signo convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifestè, hoc dici à Deo, qui non mentitur, licèt illud futurum, quod videtur, in se evidens non esset.* Et ibidem ad 1. docet, *Dæmonum fidem esse quodammodo coactam ex signorum evidentia.* Et art. 2. ait: *Hoc ipsum dæmonibus displicere, quòd signa sint tam evidentia, ut per ea credere compellantur.* Et 3. part. q. 76. art. 7. affirmat, dæmones præsentiam Christi in Sacramento credere, non fide voluntaria, sed coacta: *Quia ad eam* (inquit) *evidentiâ signorum convincuntur, prout dicitur Jacobi 2. quòd Dæmones credunt, & contremiscunt.*

XXVIII. Hinc etiam Pater Suarez tom. 2. in 3. part. section. 3. affirmat, si Dæmones speciali Dei providentia impediti non fuerunt, ut Christum cognoscerent, convictos esse ad credendum, & assentiendum, illum esse verum Messiam à Deo promissum, quia evidenter cognoscebant veritatem miraculorum Christi, & quod magìs est,

si

si à Deo non fuerunt impediti, cognoverunt evidenter, conceptum fuisse sine opera viri, & natum ex Virgine, Matris integritate servata, & in ejus nativitate audire potuerunt Angelos annuntiantes, natum esse Salvatorem, qui est Christus Dominus, quos evidenter sciebant, non posse mentiri, utpote beatos. Rursus evidenter cognoscebant innocentiam, & puritatem vitæ Christi; insuper audiebant ipsum expresse dicentem, se esse Messiam promissum, Joannis 4. *Ego sum qui loquor tecum.* Et Matthæi 15. cùm Petrus confessus esset: *Tu es Christus Filius Dei vivi*, ipse confessionem approbavit, dicens, *beatus es, &c.* Et cap. 11. cùm Joannes Baptista nuncios misisset ad quærendum, an ipse esset Messias, satìs clarè affirmavit, ostendens miracula.

XXIX. Et Joannis 11. cùm Martha dixisset: *Ego credidi, quia tu es Christus*, ipse tacitè approbavit, & jam jam facturus miraculum dixit: *Vt credant, quia tu me misisti*, intelligens se esse illum, qui quasi per antonomasiam mittendus expectabatur. Quod clariùs dixit Joannis 17. *Vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*: quæ verba tam clara sunt, & aperta, ut nullam amphibologiam, vel violentam aut falsam interpretationem patiantur. Præterea clarè intelligebant dæmones, Christum facere miracula in confirmationem hujus veritatis, juxta illud, *Vt credant homines, quia tu me misisti.* Denique sciebant scripturas, signa, & miracula, quæ de Messia prædicta erant, & evidenter cognoscebant omnia compleri per Christum; ergo vel inviti cogebantur fateri, ipsum esse Christum, si à Deo non essent impediti, ne ipsum agnoscerent. An verò defacto impediti sint, non attinet ad nos hîc disputare. Consulatur Pater Suarez ibidem fusè hanc controversiam tractans; nobis satìs sit cum Augustino lib. 9. de Civitate c. 21. dicere: *Christus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit; tantum autem voluit, quantum oportuit.*

XXX. Quoties ergo homo docet aliquam doctrinam, & in confirmationem illius facit verum miraculum, convincit, illam esse veram, & à Deo: ut enim ait Gregorius lib. 27. Mor. c. 8. *Miraculum est in defectu probationis, & est auxilium rationis humanæ, ut assensum præstet alicui veritati*, supplétque argumentorum defectum, éstque velut Dei sigillum, ut, quod affirmatur, à Deo esse credatur. Sic cùm Deus misit Moysem Exod. 4. ad populum de Ægypto educendum, ut illi persuadere posset, se à Deo missum, concessit ei facultatem confirmandi suam legationem miraculis, & Exod. 7. cùm jussus esset, nomine Dei Pharaoni dicere: *Dimitte populum meum, &c.* ut sibi asserenti, se à Deo missum, Pharao crederet, miracula edidit. Deinde Elias 3. Reg. 18. ut Deum Israël verum Deum esse ostenderet, ignem de Cœlo super holocaustum descendere fecit. Et 4. Reg. 1. ut probaret, se esse Prophetam Dei: *Si homo*, inquit, *Dei sum, ignis de Cœlo descendat, & devoret te, & quinquaginta tuos: & descendit ignis, &c.*

XXXI. Ipsi etiam Scribæ, & Pharisæi

risæi videntes, Jesum Nazarenum palam dicere, se esse Christum, & Messiam in lege promissum, & in hujus dicti confirmationem opera mirabilia facere, ne cogerentur fateri, illum esse verum Messiam, callidè ad blasphemiam confugerunt, dicentes, eum virtute dæmonis opera illa facere; planè sentientes, non posse negari, veram esse ejus doctrinam, si semel concederent, miracula ab ipso facta in ejus confirmationem Deum habere Authorem. Ergo vel Pharisæi ipsi certum arbitrabantur, non posse Deum facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ, seu in his circumstantiis, in quibus doctrina falsa redderetur prudenter credibilis: cùm autem manifestum sit, miracula multa, à Christo facta in confirmationem suæ Divinitatis, non potuisse à dæmone fieri, manet inconcussum ex confessione ipsorum Judæorum, Christum verum dixisse, dum affirmavit, se esse Filium Dei, & Messiam in lege promissum.

XXXII. Immò dæmon ipse satis agnovit hanc veritatem, dum Matthæi 4. miraculum unum, & non admodum magnum, sufficiens existimavit, ut eum Filium Dei esse cognosceret, si in hujus rei probationem esset patratum: *Si Filius Dei es*, ajebat, *dic, ut lapides isti panes fiant.* Cùm enim sciret, lapidem non posse virtute dæmonis in panem converti, certò deprehenderet, illum esse Filium Dei, si in confirmationem hujus veritatis miraculum illud efficeret: ergo ex confessione ipsius dæmonis repugnat, Deum facere miraculum in confirmationem falsæ doctrinæ.

XXXIII. Unde alia est ratio de potestate supernaturali Consecrandi, quam Deus hominis libertati committit; qua potestate licèt homo abutatur in pravum finem, tamen Deus, supposita illa prava intentione, supernaturali auxilio concurrit ad faciendum opus miraculosum. Alia, inquam, est ratio, quia ex hac promissione nihil contra Divinas perfectiones sequitur; immò hîc elucet maximus amor Christi erga homines, siquidem ut eos certos omnino redderet de sua præsentia in Sacramento, voluit miraculum illud patrare, quoties verba illa Consecrationis proferrentur à legitimo ministro cum vera intentione supra legitimam materiam, licèt Sacerdos in finem pravum ordinet miraculum illud.

XXXIV. Alia etiam est ratio de miraculis apparentibus, quæ patrata sunt à Magis Pharaonis, & fient ab Anti-Christo. Etsi enim Deus concurrat ad illa miracula; concurrit tamen dumtaxat, ut causa universalis, & non ut causa specialis, quia illa miracula sunt opera naturalia, & habent specialem authorem diabolum; unde Deo non tribuitur testificatio falsi, quia opera illa, astutiâ diaboli perpetrata, non essent quasi sigillum Dei testificantis veritatem, sed sigillum diaboli persuadentis mendacia. Pro quo adverte, dæmones multa posse facere supra humanas vires, quæ miracula videantur: ea verò omnia dupliciter fiunt, aut in apparentia tantùm per sensuum illusionem, aut in rei veritate: sed quæcunque

quæ hoc posteriori modo dæmones faciunt, non aliter fiunt, quàm per virtutes naturales causarum, quas nôrunt, & velocissimè & occultissimè applicant, ut suprà diximus ex Augustino & Thoma: ubi autem non est virtus aliqua creaturæ, quæ ejusmodi effectum producere valeat, cessat omnis dæmonum opera, & ad sensuum illusiones se convertunt. Quare ubi Magi virtute diabolica applicando activa passivis aliqua opera mirabilia faciunt ad suadendum errorem, Deus illum non confirmat authoritate sua; quia non est author specialis illorum mirabilium, sed duntaxat concurrit, ut causa universalis, sicut concurrit ad motus indeliberatos concupiscentiæ inclinantes in peccatum, quin propterea in peccatum inclinet; sicut revera inclinaret, si illos motus per se, ut causa particularis excitaret, vel habitum vitiosum directè inclinantem ad peccandum infunderet.

XXXV. Eiusmodi opera mirabilia edet Anti-Christus, de quo loquitur Apostolus 2. ad Thessalon. 2. *Cuius est adventus secundùm operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & omni seductione iniquitatis.* Sicut namque Christus in confirmationem veritatis vera fecit miracula; ita Anti-Christus in confirmationem falsitatis fallacia edet signa & prodigia: sicut Christus miracula vera faciebat virtute Dei, qui est prima veritas, ita Anti-Christus miracula falsa peraget virtute diaboli, qui est pater mendacij: quia vel mirabilia ab ipso facienda non erunt res veræ, sed phantasticæ; ut si videatur suscitare mortuum, qui antea mortuus non erat, vel postea verè vivus non remaneat: vel si interdum faciat res veras, quæ mirabiles appareant, illa non erunt vera miracula, quia solùm exhibebit hæc opera, occultè & velocissimè applicando causas naturales illorum effectuum, qui apparebunt hominibus miraculosi, quia ignorant causam, quæ reipsa datur. Id explicat bene Caietanus exponens verba illa Christi Matth. 24. *Surgent Pseudo-Christi & Pseudo-Prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia (quæ diabolica potestate fieri possunt) Quæ secundùm veritatem* (inquit) *non excedunt facultatem naturalium agentium, nisi pro quanto dæmon movere potest aliqua, quæ naturalia agentia non movent, vel ad mixtionē, vel ad locum, & celeriùs agere, aut ad contraria statim, aut applicando ad effectus, ad quos natura nunquam applicaret hujusmodi. Et propterea apparebunt mirabilia, & existimabuntur vera miracula. Facile enim erit tantæ multitudini dæmonum, liberæ in suo posse (quod modò ligatum est) sanare ægrotos, etiam quos incurabiles appellamus, quasi subitò: & curare vulnera incurabilia à nobis, quasi subitò: movendo quæ intus sunt in corpore, & utendo intus secretis naturalium corporum, tanquam atomorum, quæ non percipimus. Et sic de similibus.*

XXXVI. Aliam rationem reddit Eximius Doctor tom. 2. in 3. part. disp. 31. sect. 2. cur, licèt Deus non possit facere verum miraculum, quando per illud redditur prudenter credibilis doctrina falsa; possit tamen permittere apparentia miracula, quamvis videat, per illa decipiendos homines sub specie Divinæ virtutis & authoritatis? Respondet enim,

nim, non esse eandem rationem; quia quando fiunt falsa miracula, semper, inquit, relinquitur aliquis modus, quo moraliter possint dijudicari, si homines, quod in se est, faciant ad cognoscendam veritatem. Primò bene considerando ipsamet opera, & circumstantias eorum. Secundò considerando personam, vitam & mores ejus, qui sic loquitur & operatur. Tertiò considerando doctrinam ipsam, an aliqua in parte rationi adversetur, vel aliis revelationibus Divinis sufficienter propositis per Ecclesiam. Denique orando Deum, & consulendo scripturas & prædictiones in illis factas, & signa data, ne in errorem inducamur.

XXXVII. Asserit itaque Magnus Suarez, non pertinere ad providentiam Dei, non permittere falsa signa, quæ ad probationem & profectum electorum prosunt, sed pertinere ad providentiam Dei, dare auxilium, ac modum, quo possint dijudicari & cognosci, quia non est Divinæ bonitatis & sapientiæ, permittere hominem tentari ultra id, quod potest: ac propterea quando, facta morali diligentia & investigatione, adhuc constat evidenter, vera esse miracula, quæ fiunt in confirmationem doctrinæ, nullam relinqui dubitandi rationem de talis doctrinæ veritate, præsertim si miracula sint frequentia, & magnà authoritate atque potestate facta, & vitæ innocentiâ ac sanctitate confirmata, & in ipsa doctrina nihil contra honestatem, nihil contra rationem rectam, nihil denique contra alias Divinas revelationes appareat. Quæ omnia cùm in doctrina & miraculis Christi cumulatissimè inventa sint, constat, miracula Christi evidenter, evidentia morali, ipsius doctrinæ veritatem comprobavisse.

XXXVIII. Addit idem Author, quando Deus dat potestatem ad supernaturale opus faciendum, considerandum esse modum & finem ejus: quando enim datur modo stabili ac permanenti, non ad confirmandam veritatem, sed ad aliquam publicam utilitatem, ut interdum datur gratia sanitatis, vel alia similis, tunc licèt quis diceret, se illâ uti in confirmationem veritatis, non ideo statim adhibendam esse illi fidem, sed potiùs attendendum esse ad alias regulas fidei certas & infallibiles. Si verò potestas hæc, & usus ejus datur singulari & extraordinario modo, ita ut non appareat alius finis & utilitas ejus præter veritatis confirmationem; tum certè maximè spectare ad Divinam providentiam, non concurrere specialiter ad tale opus, quando homo per illud intendit falsitatem persuadere, ac alios decipere.

CAPUT

CAPUT QUARTUM.

Occluduntur frivolæ evasiones, quibus infideles eludere conabuntur argumentum petitum à miraculis Christi.

XXXIX. EX dictis constat, miracula, à Christo patrata in confirmationem suæ Divinitatis, eam evidenter evidentia morali convincere, & infideles obligari ad eam credendam, si eis ritè proponantur: nihil enim solidum huic argumento respondere poterunt. In primis enim frivolum est, quod pagani respondent apud Origenem lib. 1. contra Celsum, nimirum miracula, & signa Christi fuisse præstigias, & sensuum ludificationes, quasi non veritate, & effectu, sed apparentiâ tantùm, illa omnia conficta fuissent. Nam quòd Lazarus, qui quatuor jam dies sepultus jacebat, vivus ex sepulchro prodierit, & postea multo tempore vixerit, item quòd cæcus à nativitate postea viderit, non erat sensuum delusio: nam hic verè experiebatur, se videre, & ille, se vivere; & miraculum ipsum fatebantur, idque manifestum erat omnibus, non minùs quàm est manifestum, me vivere, & vobiscum loqui: unde non minus evidens erat, illos esse veros & reales effectus, quàm nunc evidens est, vivere homines, qui permanenter exercent opera viventium propria: præstigiæ namque sensuúmque ludibria statim evanescunt, & ille, quem alii delusoriè existimant vivere, & videre, id non experitur, sicut Lazarus, & cæcus experiebantur.

XL. Idque vel inde patet, quòd Scribæ, & Pharisæi, qui præ invidia & odio infensi erant Christo, & per blasphemiam sæpe dicebant, eum virtute diaboli miracula patrare, nunquam ausi sunt effutire, opera ejus mirabilia effectum non habuisse: nam post diligentissimum examen evidenter deprehenderunt, verè videre, qui à nativitate fuerat cæcus; verè vivere, qui diu jacuerat mortuus, & repentè ambulâsse, qui per multos annos se movere potens non fuerat.

XLI. Nec item dici potest, Christum virtute diaboli miracula patrâsse, tum quia multa fecit, quæ omnem creatam virtutem excedunt, ac proinde à diabolo fieri non possunt, tum quia, licèt fecerit aliqua, quæ, si secundùm se considerentur, dæmon potuit facere; eo tamen modo fecit, qui omnem virtutem diaboli superat: nam Christus fecit solo verbo, sine applicatione alicujus virtutis naturalis: fecit etiam in instanti, & sine ulla mora, quod diabolus facere non potest. Rursus Christus opera illa mirabilia faciebat sæpe, orando ad Deum, & imperando, & simul secreta cordis pandendo, quod extra ditionem diaboli est. Deinde si finem miraculorum Christi inspiciamus, manifestè deprehendimus, illum virtute Divina, non diabolica, ea fuisse

operatum; nihil enim temporale, nihil pravum per illa intendebat, sed unicè rectitudinem morum, Veri Dei cognitionem, & ipsius dæmonis exterminationem: quæ omnia satìs probant, ea opera non à diabolo, sed à Deo processisse; diabolus namque morum integritatem, vitiorum exilium, Veri Dei cognitionem, & sui Regni destructionem intendere non potest.

XLII. Nec denique dici valet, Christum reipsa non fecisse opera illa mirabilia, quæ Evangelistæ narrant, sed ejus Discipulos ad sui Magistri commendationem ea finxisse, & litteris vulgavisse. Id enim per se apparet manifestè falsum, & incredibile: tum quia simili audacia dicere posses, Moysem non patrâsse miracula, quæ in Exodo narrantur, nec extitisse Alexandrum Magnum, & similia; tum quia sanctitas Apostolorum hoc piaculo fædari non poterat: quomodo enim comminiscerentur miracula, ad probandum, Jesum esse Filium Dei naturalem, quem tamen purum esse hominem scirent? Quorsum igitur hæc machinarentur viri Judæi, lacte imbuti Mosaicæ legis, quam à Deo latam, penitúsque abrogandam sciebant, si Evangelica prævaleret doctrina. Sanè honores, vel lucra temporalia minimè aucupabantur, quia ex hujus doctrinæ prædicatione nihil honoris, nihil emolumenti, nihil denique lucrabantur in hac vita, nisi verbera, persecutiones, & mortem.

XLIII. Nec item intendebant lucrum spirituale, si scienter fingebant; noverant enim, gravissimum esse peccatum, merum hominem asserere Deo æqualem, & per ficti Evangelii prædicationem legem Moysis à Deo datam evertere; scienter ergo volebant, æternam damnationem incurrere, sine spe ullius temporalis commodi, ut hominem purum, à quo nihil sperare poterant, deprædicarent Deum: hoc autem est evidenter incredibile, nec in homines rationis compotes cadere potest. Unde vel dicendum, omnes Evangelistas, & Apostolos, qui Christi miracula scripserunt, & prædicârunt, ut mundo persuaderent, eum esse Filium Dei naturalem, fuisse prorsus stolidos, vel commentos non fuisse illa miracula, sed gesta sincerè narrâsse. Primum dici non potest, alioqui cogeris rem incredibiliorem deglutire, nempe homines omnino stolidos totum mundum convertisse per ficta miracula, ad recipiendam fidem, tantopere repugnantem carni & sanguini, & mysteria creditu difficillima proponentem, nullúmque præmium sectatoribus præsentantem, sed omnia in futurum sæculum promittentem: ergo debet dici secundum.

XLIV. Aliud etiam argumentum conficere possumus ex Chrysostomo in Oratione, *quòd Christus sit Deus*. Nam Evangelistæ, qui referunt Christi ignominias, ejus etiam miracula narrant: quomodo ergo dignos fide putant infideles in illis; in istis vero arguunt, quasi dixerint non facta? & si ad gratiam sui Magistri hæc scripsissent, stultè & frustra jactâssent, si non tacuissent, quæ multis ignominiosa & dura videntur: nunc autem horum veritatem monstrârunt, dum in illis maximè immorati sunt,

ſunt, omniáque valde diligenter, & magnâ copiâ tractârunt, neque parvum, neque magnum prætermittendo, ſed in ſignis & miraculis plura tranſierunt: ergo ſincerè, & ſine dolo ſcripsêre.

XLV. Deinde manifeſtè convincitur, Apoſtolos, & Evangeliſtas hæc miracula non finxiſſe, quia res narrabãt, non in angulo, ſed in media Jeruſalem factas: verbi gratia illuminationem cæci nati, qui oculis luto linitis, juſſus eſt per mediam civitatem ire ad natatoria Siloë ad abluendos oculos, ut in longa via quàm plurimos, & cæcitatis, & curationis ſuæ teſtes colligeret, ut notant Chryſoſtomus, & Theophilactus: Reſurrectionem Lazari Chriſtus operatus eſt coram multis Judæis, qui à Jeruſalem venerant in Bethaniam, ut Mariam & Marthã conſolarentur de morte fratris: item curationem repentinam paralitici, quem in probatica Piſcina coram magna languentium multitudine ſanavit, & juſſit, ut tolleret grabatum ſuum, & ambularet, ut de veritate miraculi omnibus conſtaret: & tenebras illas, quas in morte Chriſti ſuper univerſam terram factas narrat Matthæus caput 27. quæ miracula cùm narrentur facta coram magna hominum multitudine, facilè de falſitate poterant convinci Evangeliſtæ, ſi falſum narrarent: unde miracula falſa prædicantes ab omnibus irriderentur, & tanquam fabularum fabricatores rejicerentur, & nulli fidem in Chriſtum perſuaderent.

XLVI. Conſtat autem multos ex Judæis ad fidem Chriſti convertiſſe Apoſtolos, prædicando hæc miracula, ut patet ex Actorum 2. verſicul. 22. ubi Petrus loquens cum Judæis ajebat: *Viri Iſraëlitæ, audite verba hæc: Jeſum Nazarenum Virum approbatum à DEO in vobis, virtutibus, prodigijs, & ſignis, quæ fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut vos ſcitis, &c.* Conſtátque ex illo capite verſicul. 41. in hac prima concione convertiſſe Petrum circiter tria millia Judæorum. Et ex Actorum 4. verſicul. 4. conſtat, in ſecunda concione convertiſſe quinque millia: ergo argumentum evidens eſt, Apoſtolum Petrum vera miracula narrâſſe, dum ea narrando, tanquam rem apud audientes notam, tantam multitudinem convertit. Sanè ſiquis ſeductor peregrinam doctrinam hodie in hac civitate prædicaret, & ad commovendos auditores diceret, ſe heri coram ipſis ſuſcitâſſe mortuum in confirmationem ſuæ doctrinæ; ſi falſa narraret, nihil apud audientes obtineret, niſi irriſionem, & ignominiam: ergo pariter, &c.

XLVII. Id ipſum ex alio capite manifeſtè convincitur: quia cùm Scribæ & Phariſæi odio æſtuarent contra JESUM, ſanè ſi falſa eſſent miracula, quæ Evangeliſtæ de ipſo narrant, palam detegerent mendacium, & ſcripto confutarent, idque innumeris teſtibus convincerent, & facilè obtinerent, ne fides Chriſti propagaretur. At nemo Judæorum auſus eſt hanc exceptionem Evangeliſtarum narrationi, & Apoſtolorum prædicationi, verbo vel ſcripto opponere; ergo evidens ſignum eſt, Chriſtum ea miracula edidiſſe. Idque patet ex ipſa adverſariorum confeſſione: nam graviſſimus Scriptor Joſephus Judæus, qui proximè poſt Chriſtum floruit, lib.

18. antiquitatum cap. 4. sic scribit: *Fuit autem his temporibus Jesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est; erat enim mirabilium operum effector, & Doctor omnium eorum, qui libenter audiunt, quæ vera sunt. Et multos quidem Judæorum, multos etiam ex gentibus sibi adjunxit: Christus hic erat. Hunc, accusatione primorum nostræ gentis Virorum, cùm Pilatus agendum in Crucem decrevisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt: apparuit enim eis tertia die iterum vivus, secundùm quod divinitus inspirati Prophetæ, vel hæc, vel alia innumera miracula futura prædixerant. Sed & in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat, & genus.* Huc usque Josephus.

CAPUT QUINTUM.

Secundum caput probandi Divinitatem Christi ex vindicta, quam Deus sumpsit de Judæis, quia illum Crucifixerunt: cui annectitur tertium caput, inde petitum, quòd post necem Christo illatam jam diabolus non tentet Judæos de Idololatria, sicut antea faciebat.

XLVIII. PRo conficienda ratione supponendum est, propterea Judæos Jesum crucifixisse, quia dicebat, se esse Filium Dei naturalem, verúmque DEUM. Constat id primò Joannis 5. 18. *Propterea ergo magis quærebāt eum Judæi interficere, quia Patrem suum dicebat esse Deum, æqualem se faciens Deo.* Et Joannis 10. *De bono opere non te lapidamus, sed de blasphemia, & quia homo cùm sis, facis te ipsum Deum.* Et ex Matthæi 26. 41. *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis; si tu es Christus Filius DEI vivi?* Et cùm respondisset affirmativè, *tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, blasphemavit, quid adhuc egemus testibus?* Et Joannis 19, 7. *Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.*

XLIX. Hoc supposito sic argumentor: Jesus Nazarenus de seipso dicebat, se esse Filium DEI naturalem, verúmque Deum: & hac de causa Judæi necem ipsi machinati sunt: ergo si ille non esset Filius Dei naturalis, sed purus homo; Judæi eum crucifigendo non injuriam Deo irrogâssent, sed obsequium exhibuissent, nec supplicio digni forent, sed præmio. At Judæi Christum eo titulo crucifigentes, non obsequium Deo exhibuerunt, sed atrocem injuriam irrogârunt: ergo quia non blasphemia, sed summa veritas erat, quòd Jesus Nazarenus de seipso dicebat, se esse Filium Dei naturalem. Minor patet ex

ex vindicta, quam de ipsis sumpsit Deus ob illatam Christo necem: nam propter hoc delictum Civitas Jerusalem, ejúsque Templum à Tito & Vespasiano destructa sunt, & Judæi ut vilia mancipia venditi, & in varias mundi plagas dispersi, miserrimam patiuntur captivitatem, sine Rege, sine Templo, sine Sacerdotibus, & sine Sacrificiis, facti in derisum, & opprobrium omnibus nationibus.

L. Assumptum constat 1. ex Danielis c. 9. v. 26. quem locum sect. sequenti dabimus. Secundò ex Lucæ 14. 42. ubi Christus videns Civitatem flevit, & prædixit ejus destructionem; *eò quòd tempus visitationis suæ cognoscere noluisset*, hoc est, opportunam salutis suæ occasionem amplecti. Tempus primi adventus sui appellat Christus tempus visitationis: *Quia visitavit nos veniens* ex alto, ut dixit *Zacharias* Lucæ 1. 68. & quia veniens visitavit: *Et fecit redemptionem plebis suæ*. Constat tertiò ex Lucæ 21. 24. ubi Christus de hoc supplicio loquens (ut probat P. Gaspar Sanchez in cap. 9. Danielis numer. 169.) dixit: *Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes gentes, & Ierusalem calcabitur à gentibus.*

LI. Constat denique ex Matthæi 24. 7. ubi Christus prædixit omnimodam destructionem Templi in pœnam illius peccati: *Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Significat his verbis Christus (inquit Maldonatus) etiam atque etiam structuram Templi considerent, quò magis eversionem admirentur, non enim relinquetur lapis super lapidem: quod etsi per exaggerationem dictum videri potest, ut ingens tantùm ruina & vastatio declaretur, qualem Josephus describit lib. 7. de bello Judaico cap. 9. & 10. tamen non est passa divina providentia, ut existimare quis posset, Christum vel in uno lapide per hyperbolem fuisse mentitum. Scribunt Chrysostomus orat. 2. & 3. adversùs Judæos, Nazianzenus orat. 3. contra Julianum, Theodoretus lib. 3. Hist. Ecclesiasticæ cap. 20. Julianum Apostatam, dum imperaret, Judæis concessisse, ut Hierosolimitanum Templum restaurarent, id Judæos incredibili alacritate præstitisse, effodisse fundamenta veteris Templi, ut nova reponerent, interea autem ignem ex imis fundamentis exiliisse, multósque consumpsisse ex his, qui ædificabant: ita Judæos suis manibus Christi prædictionem complevisse; vetus enim Templum, siquidem supererat, ita diruerunt, ut lapis super lapidem non remaneret; novum verò, ne inchoare quidem, divinitus prohibiti, potuerunt. Constat ergò, Jesum Nazarenum, cujus in verbis veracitatem tantopere Deus zelavit, & cujus mortem illi, ut blasphemo illatam tam severè punivit, non eum fuisse, quem perfidi Judæi existimant, sed quem ipse se dixit esse, & Christiani firmissimè credimus.

LII. Quod confirmare possumus ex Chrysostomo in Orat. *Quòd Christus sit Deus.* Ædificavit Ecclesiam Christus, & nullus eam destruere potuit:

tuit: destruxit Templum, & nullus illud ædificare potuit, idque in tam longo tempore. Nam & illam destruere conati sunt, & non potuerunt; & hoc ædificare attentavêre, & nec id ipsum potuerunt; hoc autem permissum est, ne ullus dicere posset: si atentâssent, potuissent; ecce attentârunt, & nihil potuerunt. Subdítque, solam virtutem Christi potuisse impedire Templi ædificationem: nam quamvis olim Templum illud fuit destructum; tamen ubi post septuaginta annos redierunt, statim excitatum est, fuítque priore multò præclarius. Nunc autem supra 400. ann. est (modò supra millesim. sexcentes.) & nulla, vel cogitatio, vel expectatio, sed nec spes, ut instauretur. Et quid obstabat, si non divina virtus obluctata est? Nonne multa erat illis pecuniarum copia? Patriarcha, qui omnium undequaque colligebat tributa, & immensos thesauros possidebat? Nonne temeraria erat natio? nonne impudens? nonne seditiosa? nonne ad audendum præceps? nonne bellorum ferax? nonne multi erant in Palæstina? nonne multi in Phœnicia? nonne multi ubique passim? Quomodo ergo non potuerunt unum Templum struere, præsertim videntes, cultum suum alioqui ubique residere quasi ligatum, & Judaicos ritus aboleri, & Sacrificia, & oblationes, & alia legitima auferri? Immò non licebat eis excitare, vel Templum, vel Altare, aut Sacrificium offerre, aut immolare ovem, aut imponere timiama, aut instruere festa circa illa vestibula. Attamen nunc vident, quòd desolatio ejus loci ab his omnibus se excludat, & quòd attentaverunt quidem, sed temeritatis pœnam luentes non potuerunt locum, in quo hæc omnia licebant, legitimè erigere, & constituere; nam virtus Christi, quæ ædificavit Ecclesiam, eadem Templum destruxit.

LIII. Deinde, Judæorum nationem hanc universalem captivitatem & dispersionem pati ob delictum occisionis Christi, probat efficacissimè Paulus Burgensis part. 2. Scrutinii Scripturarum dist. 6. cap. 1. & 2. Ut autem argumentum conficiat, probat, in peccato illo, ob quod tam longam captivitatem patiuntur Judæi, debere tria concurrere, quæ non nisi in occisionem hominis Dei quadrare possunt: nempe, & peccatum illud esse majus eo, ob quod per septuaginta annos captivitatem Babylonicam passi sunt: & peccatum hoc esse commune omni genti Hebræorum, & demum esse illis occultum & ignotum.

LIV. Quòd hoc peccatum debeat esse longè majus peccato, captivitatis Babylonicæ inductivo, probatur: quia pœna proportionatur culpæ, & ut dicitur Deuteron. 25. *Juxta mensuram delicti erit & plagarum modus.* At pœna hujus peccati, est longè major pœnâ alterius: ergo & peccatum debet esse longè majus. Probatur minor, quia captivitas præsens longè superat Babylonicam: nam illa duravit dumtaxat septuaginta annis; hæc verò ultra mille & sexcentos jam protensa est: illa fuit unius dumtaxat tribûs Juda, ista verò captivitas universalis omnium

Tri-

Tribuum Israël. In prima captivitate Ioachim Rex Juda magno in honore habitus est à Rege Babyloniæ, & in Throno Regum sedit, ut constat ex 4. Reg. ultim. vers. 28. Similiter, & alii illius generis in honore fuerunt constituti, ut constat ex 1. & 2. Danielis: in præsenti autem captivitate nullibi Regem habent, nec notabili fruuntur honore, sed ubique despecti, & contempti sunt. In captivitate ista ingens eorum multitudo à Romanis interempta est, plerique alii facti sunt captivi.

LV. Audiamus Josephum lib. 7. de bello Judaico cap. 17. ubi sic inquit: *Et captivorum quidem omnium, qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta & septem millium comprehensus est numerus: mortuorum verò per omne tempus obsidionis undecies centum millia: ab omnibus enim regionibus ad Azimorum diem festum congregati bello subitò circumfusi sunt.* Et postmodum subjungit: *Itaque superat omnem humanam, & divinitus emissam pestem numerus peremptorum, quos partim palam occidère, partim cepère Romani. Inventi autem sunt ibi quoque plusquam duo millia, quorum alii manu sua, plures autem mutuis se vulneribus interfecerunt, cùm alios fames corrupisset.*

LVI. Deinde in captivitate Babylonica multos habuerunt Prophetas, qui eos Dei nomine de peccatis præteritis increpabant, ad pœnitentiam hortabantur, & spe redemptionis levabant, quod præstiterunt Hieremias, & Ezechiel. Propè finem autem captivitatis inter eos floruerunt Daniel, Esdras, *Zacharias*, & Aggæus, deditque illis Dominus Salathiel Ducem, & Principes, & Sacerdotes, cum quibus exierunt de Babylonia, peractâ pœnitentiâ, & placato Deo: & ædificaverunt Jerusalem & Templum, aliáque civitates, & effudit dominus super illos copiosè misericordiam suam. Quod signum est, eos tunc punivisse ut Patrem, & ut populum proprium tractâsse. In hac autem ultima captivitate nullus unquam inter eos Propheta surrexit juxta illud Psalmi 3. *Iam non est Propheta, & nos non cognoscet ampliùs.* Quod argumento est, eos à Deo reprobatos, & non esse jam populum Dei, in eísque adimpleri illud Danielis 9. *Non erit ejus populus, qui ipsum negaturus est.* Ex quo enim dixerunt: *Non habemus Regem nisi Cæsarem: & nolumus hunc regnare super nos*, à Deo deserti sunt; constat ergo, supplicium hujus captivitatis esse longè majus supplicio captivitatis Babylonicæ. Propterea namque hæc ultima captivitas appellatur à Daniele desolatio, prima verò appellata est transmigratio, quia post modicum tempus Jerusalem reduces venerant: ergo inflictum est ob aliquod peccatum longè majus; hoc autem nequit esse aliud, quàm occisio hominis Dei. Nam Judæi captivi ducti sunt Babylonem, quia adoraverunt idola, Prophetas Dei occiderunt, & legem ejus abjecerunt; peccato autem idololatriæ nullum est majus, quàm occisio hominis Dei: qui enim idolum, ut Deum colit, est sicut subditus, qui proprium Regem offendit, ei tributa denegando,

dò, & alium Principem, ut Regem salutando; qui verò Christum occiderunt, sunt sicut hi, qui in ipsam personam Regis offensam committunt, eum blasphemando, & turpiter occidendo.

LVII. Rursus peccatum, in cujus pœnam inflicta est hæc ultima captivitas, debet esse commune omnibus Hebræis, qui per totum orbem dispersi sunt: cùm enim Deus justus sit, non potest punire Judæos nunc existentes ob peccatum suorum majorum, qui vitulum in deserto adoravêre, ut somniant aliqui Rabbini, huc applicantes illud Exod. 32. *Ego autem in die ultionis visitabo hoc peccatum eorum.* Nec ob peccata commissa in primo Templo, ut alii fingunt: non, inquam, potest Deus hoc facere, nam ut ipse dixit Exodi 20. 5. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, Zœlotes, visitans iniquitates Patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Ex quibus verbis constat, non plus se extendere justitiam divinam in puniendis peccatis prædecessorum, quàm ad tertiam & quartam generationem, quia, ut exponit Burgensis, filii & nepotes pluries inveniuntur imitatores paterni sceleris: unde in translatione Chaldaica dicitur, hoc esse, quia filii sequuntur opera patrum; vel quia peccata parentum solùm possunt puniri in descendentibus, quatenus parentes torquentur, dum vident afflictionem eorum, & quia communiter solùm vident post se quartam generationem. Ut enim inquit D. Thomas 1. 2. quæst. 87. art. 8. ad primum: *Ideo additur in tertiam & quartam generationem, quia tantùm consueverunt homines vivere, ut tertiam & quartam generationem videant; & sic mutuò videre possunt, & filii peccata parentum ad imitandum, & patres pœnas filiorum ad dolendum.* Cùm ergo Judæi modò existentes nullatenus commiserint peccatum adorandi vitulum, nec illud approbent, sed potiùs abominentur, & cùm longissimè distent à suis majoribus, qui illud commiserunt, consequens manifestè est, eos non puniri tam dira & longa captivitate propter peccatum adorationis vituli, vel propter peccata commissa in primo Templo. Quod vel inde patet: Nam si Deus placatus est illis ipsis Judæis, qui peccatum illud commiserunt, & post septuaginta captivitatis annos eorum filios in Jerusalem reduxit magno cum honore, & ingentibus cumulavit beneficiis: quomodo tam dirè punire potuit eorum descendentes post sexagesimam, vel forsan centesimam generationem, propter alienam culpam, quam ipsi videre non potuerunt, nec unquam imitati sunt, sed potiùs abominantur ex corde?

LVIII. Restat ergo, ut hanc captivitatem patiantur propter crimen crucifixionis Christi: ut enim inquit Burgensis, *licèt Judæi, qui post destructionem secundi Templi fuerunt, non intervenerint in occisione Christi; omnes tamen, quicunque sunt sub Hebraica perfidia, consentiunt, approbant, & laudant peccata, quæ commissa fuerunt à suis majoribus in personam Christi; ut patet per omnes Magistros eorum, qui conveniunt in hoc, quòd occisores Christi*

secun-

secundum veram justitiam legis eum occiderunt. Unde Rabbi Moyses in lib. de Judiciis, tit. de Regibus & Messia, sic dicit: *Circa finem Templi secundi Nazareus ille jactavit se esse Messiam, & ideo Sapientes, & Magistri nostri fecerunt de eo, seu in eum, quod debebat fieri.*

LIX. Denique peccatum hoc, ob quod tam acerba & longa puniuntur captivitate perfidi Judæi, est eis omnino ignotum. Hoc autem patet ex libro quodam Tmudico valde authentico apud illos, qui dicitur *Magnila:* ubi inquiritur ratio, quare Judæis existentibus sub captivitate Babylonica revelatus fuerit à Deo terminus illius, ut patet Hieremiæ 29. Judæis verò existentibus sub hac secunda captivitate nunquam revelatus sit ejus finis? ibique respondetur, propterea prioribus revelatum fuisse terminum captivitatis, quia revelatum ipsis fuit peccatum, ob quod illa à Deo immissa fuit, ut de illo dolentes mererentur veniam: posterioribus verò idcirco non revelari terminum captivitatis, quia omnino est ignotum ipsis peccatum, ob quod sic puniuntur. Ex quo concluditur, peccatum hoc esse blasphemiam in Christum & iniquam ejus occisionem: nam tantùm abest, quòd hoc peccatum cognoscant, ut potiùs pertinacissimè sibi persuadeant, majores suos obsequium magnum præstitisse Deo, Nazareni mortem machinando. Cùm ergo constet, in solo peccato persecutionis, & occisionis Christi concurrere illas tres conditiones, nempe, & quòd sit longè majus peccato Idololatriæ, & quòd sit omnibus Judæis commune, eísque occultum, & incognitum; manifestum relinquitur, eos propter hoc peccatum à majoribus suis commissum, & ab ipsis approbatum pati hanc severissimam pœnam, & manifestam Dei vindictam: ac proinde convincitur, Jesum Nazarenum esse Filium Dei naturalem verúmque Deum.

LX. Id ipsum confirmat Chrysostomus ex illa prophetia Moysis Deuter. 18. 15. *Prophetam vobis excitabit Dominus Deus de Fratribus vestris, sicut me ipsum audietis: & erit, omnis anima, quæ Prophetam illum non audierit, exterminabitur de populo suo.* Quæ verba in nullo Propheta sunt impleta, nisi in Christo: etenim multi Prophetæ surrexerunt, & omnes parũ auditi sunt; attamen propterea Judæi nihil sunt passi: hunc autem quia non audierunt, vagantur erratici, fugitivi, & exules, oberrantes ubique, exclusi à sua Civitate, & paternis legibus, & consuetudinibus, in ignominia & ultionis pœnâ. Propter hoc omnia, quæ illorum fuerunt, in solitudinem sunt redacta, quia Prophetam illum non audierunt.

LXI. Hìc noto, paucis ab hinc annis conversum esse Romæ Judæum ad nostram Sanctam Fidem hoc argumento: diabolus ante adventum Christi frequenter tentabat Judæos de idololatria; postquam autem Jesum Nazarenum ut blasphemum occiderunt, non ampliùs eos in hoc peccatum impulit. Unde hoc? Sanè non aliunde, nisi quia ante adventum Christi remedium habebant in observatione legis Mosaicæ, cujus cæremonialia præcepta & sacrificia Christum præfigurabant; unde ut

eos in infernum duceret, à vera fide ad idololatriam pertrahebat. Postquam autem Christus venit, quia jam illa sacrificia, & præcepta sunt inutilis umbra, diabolus de hoc solicitus non est: quandoquidem loco Idolorum succedunt vanæ jam & inutiles cæremoniæ, quas cum non minore impietate modò colunt, quàm ante adventum Christi colerent Idola.

LXII. Hinc etiam manifestum aliud argumentum eruitur ad convincendam incredulitatem Judæorum: Evidens est, Jesum Nazarenum veri Dei cognitionem in totum mundum invexisse, & idololatriam exterminâsse à populo Israël, quia, ut advertit Chrysostomus, post adventum Christi Judæi meliores sunt facti, quàm dum à Prophetis erudirentur, & prodigia viderent; nullus enim ipsorum vel pueros nunc immolat, vel ad Idola currit, vel vitulum adorat. Incredibile autem est, quòd ad expellenda idola à Populo Judaico Deus uti voluerit, tanquam instrumento, homine iniquo & blasphemo, qualem fuisse Jesum Nazarenum Judæi blasphemant: ergo non fuit blasphemus, sed verus Deus, siquidem de seipso hoc sæpe dicebat, quod sine blasphemia dicere non poterat, si esset falsum.

CAPUT SEXTUM.

Quartum caput probandi Divinitatem Christi ex mira correspondentia inter vetus, & novum Testamentum.

LXIII. EVIDENS est lumine naturæ, solum Deum posse infallibiliter cognoscere futura contingentia, quæ dependent à causis liberis, præsertim ab ipsius Dei nutu, & potentiâ. Hinc autem manifestè concluditur, prophetias de rebus futuris à Dei Omnipotentia pendentibus, si veræ sint, à Dei spiritu esse: cognoscitur autem, esse veras, postquam videntur impletæ. Si ergo prophetiæ de adventu Messiæ ad litteram impletæ sunt in Jesu Nazareno, liquidò constat ex testimonio Prophetarum, eum esse Messiam in lege promissum. Quòd autem ita res se habeat, patebit expendenti correspondentiam inter prophetias veteris Testamenti, & vitam, & mortem Christi.

LXIV. Testamentum vetus dicit Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, &c.* Respondet novum Matthæi 1. *Quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Dicit vetus Michææ 5. *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te enim egredietur; qui sit dominator Israel, & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Quæ verba Prophetæ sic exposuerunt Sacerdotes Herodi Matth. 2. vers. 6. *Et tu Bethle-*

Bethlehem terra Juda nequaquam minima es in Principibus Juda, ex te exiet Dux, qui regat populum meum Israël. Respondet Novum Testamentum Matth. 2. *Cùm natus esset Jesus in Bethlehem Iuda.* Numerorum 24. *Orietur Stella ex Iacob.* Matthæi 2. *Vidimus Stellam ejus in oriente.* Isaiæ 2. *Omnes de Saba venient, Aurum, & thus deferentes.* Matth. 2. *Obtulerunt ei aurum, thus, & myrrham.* Isaiæ, 62. *Dabitur ei nomen novum, quod os Domini locutum est.* Lucæ 2. *Vocatum est nomen ejus Iesus, quod vocatum est ab Angelo.* Isaiæ 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum.* Matth. 2. *Accipe Puerum & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Psalm. 76. *In Mari via tua & semita tua in aquis multis.* Matth. 14. *Venit Iesus ambulans supra mare.* Hieremiæ 16. *Mittam ad eos piscatores, & piscabuntur multos.* Matth. 4. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Deuteron. 18. *Prophetam suscitabit tibi Dominus de medio fratrum tuorum.* Joan. 6. *Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum.* Psalm. 77. *Aperiam in parabolis os meum.* Lucæ 7. *locutus est eis multa in parabolis.* Isaiæ 35. *Deus ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum, &c.* Matth. 11. *Euntes renunciate Ioanni quæ audistis, & vidistis: cæci vident, &c.* Zachariæ 9. *Ecce Rex tuus veniet tibi justus, & Salvator, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Matth. 21. *Et adduxerunt asinam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.* Zachariæ 11. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteis.* Matth. 26. *At illi obtulerunt ei triginta argenteos.* Danielis 9. *Post hebdomadas 70. occidetur Christus.* Ad Philip. 2. *Christus factus est obediens usque ad mortem.* Thren. 3. *Dabit percutienti se maxillam saturabitur opprobriis.* Matth. 26. *Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum ceciderunt.* Danielis 9. *Non erit ejus Populus, qui ipsum negaturus est.* Joann. 19. *Clamaverunt omnes: non habemus Regem, nisi Cæsarem.* Isaiæ 53. *Et cum sceleratis reputatus est.* Matth. 27. *Crucifixi sunt cùm eo duo latrones.* Psal. 21. *Diviserunt sibi vestimenta mea & super vestem meam miserunt sortem.* Matth. 27. *Dividentes verò vestimenta ejus miserunt sortem.* Exod. 12. *Os non comminuetis ex eo.* Joan. 19 *Ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura.* Psalm. 15. *Non relinques animam meam in inferno.* Actorum 2. *Deus verò suscitavit eum à mortuis tertia die.* Michææ 2. *Ascendet pandens iter ante eos.* Actor. 1. *Videntibus illis elevatus est.* Joëlis 2. *Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Actor. 2. *Effudit hoc donum Spiritus Sancti, quod vos videtis, & auditis.* Isaiæ 49. *Posui te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Actor. 13. *Audientes autem gentes gavisæ sunt, & crediderunt. &c.*

LXV. Omnia ergo, quæ de Messia prædixerant Prophetæ, in Jesu Nazareno adimpleta sunt: ergo ipse est Messias: ergo non seductor, & blasphemus, ut perfidi Judæi blasphemant, sed *Doctor justitiæ*, ut eum appellat Hieremias cap. 23. siquidè fieri non potuit, ut Deus ho-

hominem iniquum, & blasphemum eis omnibus signis ornaverit, per quæ voluit Messiam dignosci, quia hoc esset, ipsum Deum homines decipere.

LXVI. Quia testimonia Prophetarum adimpleta esse in Nazareno, est medium efficacissimum ad convertendos infideles, disposuit Deus, ut, antequam Evangelium prædicaretur in universo mundo, Testamentum vetus ex Hebræo in Græcum verteretur, ut gentiles, apud quos familiaris erat lingua Græca, possent legere prophetias, & in illis prænuntiata videre multis retrò sæculis, quæ ipsis annuntiabantur, ut notat Augustinus lib. 18. de Civit. cap. 42. & in hunc finem ordinavit, ut Romani Judæos subjugarent, ut illi hac occasione divagarentur inter gentiles per diversas orbis partes; & sic secum asportantes Scripturas Sacras, quæ testimonium perhibent de Christo, & ipsi converterentur, dum eis prædicaretur Evangelium, & essent occasio conversionis gentium. Ut enim inquit Augustinus ibidem cap. 46. *Si cum illo testimonio Scripturarum in sua tantummodo terra, non ubique essent, profectò Ecclesia, quæ ubique est, eos Prophetiarũ, quæ de Christo præmissæ sunt, testes in omnibus gentibus habere non posset.* Hac de causa Apostolus Rom. 11. vers. 17. ait: *Quòd delictum eorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ sunt gentium.* Quia nimirum, ut explicant ibi Anselmus, & Cajetanus, delictum Judæorum manentium in sua infidelitate, occasionaliter est salus & divitiæ gentium, quia dispersi inter gentes afferebant secum Scripturas, in quibus continebantur Prophetiæ de Christo. Et ideo gentiles opponere non poterant, illas esse confictas à Christianis, videntes eas esse in potestate inimicorum Christi: unde ex illis convincebantur, Apostolos vera prædicare.

LXVII. Ex his apparet, quàm deflenda cæcitate laborent Judæi, dum sunt in perpetua expectatione Messiæ, quem jam dudum Deus misit. Et ad id convincendum ex prophetia Danielis conficitur evidens argumentum: loquens enim cum eo Gabriel Archangelus cap. 9. vers. 25. ait: *Scito ergo & animadverte, ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt; & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum, & post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus, & non erit ejus populus., qui ipsum negaturus est. Et Civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomadâ unâ, & in dimidio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificia, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.* Hucusque Propheta.

LXVIII. Cujus verba ad litteram sic exponit P. Gaspar Sanchez ex communi consensu Doctorum. *Hoc itaque certò tibi persuade, & septuaginta hebdomadum tempora, de quibus nuper, hunc in modum partire: ab eo tempore, quo primùm facultas erit instaurandæ Civitatis & Templi, ad Templi Civitatisque*

que consummatam fabricam septē erunt hebdomades; inde verò ad Christum Doctorem & ducem, id est, ad tempus usque baptismatis, sexaginta duæ intercedent annorum hebdomades. Ædificabuntur autem muri Civitatis, & quæ in illorum circuitu continentur, plateæ scilicet & ejus habitacula, cum magna perturbatione ac metu, obstrepentibus undique, & urgentibus hostibus. Ab Urbe porrò jam instaurata per annos 49. ex quo facta est ædificandi potestas, cùm aliæ sexaginta duæ hebdomades exactæ fuerint, occidetur, quem multa sæcula jam pridem expectant, Christus Dominus. Nec cladem effugiet populus, qui cùm ipsius sit, illum tamen sceleratè negaturus est; nec enim execrabile facinus impunitum oportuit. Aderit autem post completas hebdomadas septuaginta Dux Romanus cum exercitu numeroso ac forti, qui Civitatem ac Templum à fundamentis eruet, quorum talis erit desolatio & vastitas, ut nullum supersit superioris molis, aut gloriæ vestigium. Nec absoluto bello instaurabuntur Civitatis ruinæ; nam eo finito perseverabit tamen perpetua desolatio. In ultima autem hebdomada ex septuaginta, & in ejus dimidio moriens Christus Testamentum statuet, confirmabitque novum, & abrogabit antiquum; deficient enim sacrificia, atque hostia. Erit autem in Templo execrabilis abominatio, nec ullo tempore illius instaurabuntur ruinæ, aut cessabit vastitas.

LXIX. Has septuaginta hebdomadas, de quibus Propheta, esse annorum, ac proinde efficere 490. annos, impletásque fuisse paulò post mortem Christi, convincunt ex hoc loco Nicolaus de Lyra in Glossa ordinaria, & Paulus Burgensis 1. part. Scrutinij distinct. 3. cap. 3. Id autem facilè probatur, quia, ut inquit Burgensis, in tota Sacra Scriptura non invenitur aliqua hebdomada dici, nisi vel dierum, ut Levitici 23. v. 3. ubi de festo hebdomadarum agitur, vel annorum, ut Levitici 25. 8. ubi de jubilæo agitur. At hebdomadæ illæ 70. non sunt dierum, quæ vix efficiunt annum & dimidium, ut per se est manifestum: ergo sunt hebdomadæ annorum. Deinde sic argumentor: vel hebdomades illæ sunt millenariorum, vel centenariorum seu sæculorum, vel hebdomades jubilæorum seu quinquagenorum, vel annorum, vel mensiū, vel dierum? Non millenariorum: sic enim quælibet hebdomada septem mille annos ambiret, & septuaginta ultra quadringenta millia constituerent. Nec hebdomadæ sæculorum, quæ constituunt quadraginta novem millia annorum: nec jubilæorum, quæ constituunt viginti quatuor millia, & quingentos annos; constat enim manifestè, non posse sic supputari, quia secundùm hanc supputationem nondum fuisset destructa Jerusalem, ejúsque Templum: constat autem manifestè, diruta omnino fuisse à Tito, & Vespasiano 42. annis post mortem Christi. Nec item illæ hebdomadæ sunt mensium, vel dierum, quia constat, à tempore, quo Daniel prophetavit, usque ad destructionem Jerusalem transiisse multò plures, quàm septuaginta hebdomadas mensium, quæ vix unum supra quadraginta annos constituunt. Restat ergo à sufficienti partium enumeratione, illas se-

ptuaginta hebomadas esse annorum. Quomodocunque autem incipiant numerari, manifestum est, multis jam sæculis fuisse completas, ac proinde jam Messiam venisse.

LXX. Sciendum autem est, verba illa Prophetæ: *Ab exitu sermonis ut iterum ædificetur Jerusalem*, variè exponi à Doctoribus: aliqui enim exponunt de exitu sermonis Dei ad Gabrielem Angelum, de quo dixerat vers.23. *Ab initio precum tuarum egressus est sermo.* Alij à vicesimo anno Regni Artaxerxis, quando idem Rex præcepit, ut reædificaretur Jerusalem, ut habetur Neemiæ 4. Alij verò affirmant, hoc initium fuisse anno 4. Sedeciæ Regis, in quo exivit sermo Dei ad Hieremiam dicens: *Cùm ceperint compleri in Babilonia septuaginta anni, visitabo vos, &c.* Hieremiæ 29. vers.10.

LXXI. Denique ex prophetia Patriarchæ Jacob Genes.29. *Non auferetur sceptrum de Juda, nec dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, &c.* apertè conficitur, Messiam jam venisse, cùm certum sit, sceptrum jam dudum ablatum fuisse, non solùm à Tribu Juda, sed ab omni gente Judæorum. Vide genuinam hujus prophetiæ explicationem apud Cornelium à Lapide ibi: futiles verò, & ridiculas evasiones Rabinorum convincit Burgensis 1.part. Scrutinij dist.3.cap.2. Et Lyra in Glossa ad caput 49. Genesis.

CAPUT SEPTIMUM.

Quintum caput probandi divinitatem Christi ex ejus Resurrectione.

LXXII. CUM Christus zelo Patris sui incensus ejecit è Templo ementes & vendentes, dicens: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*, Judæi indignabundi dixerunt: *Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?* Quasi dicerent, quo signo nobis probas, te habere authoritatem faciendi, quæ facis? Christus verò, tanquam signum efficacissimum ad id probandū, ostendendo se esse Filium naturalem Dei, Resurrectionem suam prædixit; dicens: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Joan. 2. 19. Quod tunc nec Judæi, nec Discipuli intellexerunt, existimantes eum loqui de Templo materiali, cùm tamen loqueretur de Templo corporis sui, per mortem à Judæis solvendo, & ab ipso per Resurrectionem tertia die excitando, & postea Discipuli cognoverunt. Et Joan.8 cùm Christus sub varijs metaphoris dixisset, se esse Filium Dei, & eis æternam damnationem minatus fuisset, nisi hanc veritatem crederent, & cùm illi non cognovissent, quia Patrem suum dicebat esse Deum, dixit eis Jesus: *Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum*, id est; quando in Cruce me ut ho-

hominem exaltaveritis, tunc cognoscetis, me esse Filium Dei: humanitate enim mea per vos morti traditâ, tunc reserabitur Divinitas mea per carnis meæ Resurrectionem.

LXXIII. Inquirit Toletus annot. 23. in cap. 2. Joan. Cur Christus dederit Judæis Resurrectionem corporis sui, ut signum divinitatis suæ? Et respondet: licèt alia miracula essent sufficientissima ad hanc comprobandam veritatem, exiguam habuisse efficaciam, quia pauci illorum in Christum crediderunt; Resurrectionem verò prædicatam multis persuasisse Christi Divinitatem, & ideo ipsum dixisse: *Cùm exaltaveritis Filium hominis, &c.* Hoc expertus est Thomas qui manu tangens Christi redivivi vulnera, plenus fide exclamavit Joan. 20. vers. 28. *Dominus meus, & Deus meus*: in his enim verbis & suam incredulitatem, & ejus præcipuam causam confessus est, ac si diceret: non credidi priùs, quia nesciebam, te esse Deum; at nunc credo, te esse Deum, quia resurrexisse te video: priùs quia non credidi Divinitatem, negabam Resurrectionem, at nunc credens resurrectionē confiteor tuam veram Divinitatem.

LXXIV. Quia ergo Resurrectio Christi est tam potens argumentum ad persuadendam ejus Divinitatem, & hujus mysterij fides est fundamentum Christianæ Religionis (nam Christum mortuum esse, & Judæi, & Pagani credunt, Christum verò resurrexisse, est propria Christiani fides) ideo Dominus tot circumstantiis credibilitatis singulari providentia circumvallavit Resurrectionem, ut sint inexcusabiles, qui eam credere noluerint.

LXXV. In primis enim, ne infideles dicerent, Christum revera non fuisse mortuum, ac propterea non resurrexisse, sed convaluisse à vulneribus, Deo sic permittente ad manifestationem Resurrectionis Christi: *Unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis & aqua, & qui vidit, testimonium perhibuit*, inquit Joannes cap. 19. vers. 35. quæ lancea secundùm Cyprianum cor transfixit, ut extraheret modicam sanguinis portionem, quæ ibi remanserat. Quo evidenter probatum est, Christum revera mortem obiisse, cùm impossibile sit, vivere hominem, in cujus corpore nulla manet gutta sanguinis.

LXXVI. Rursus, ne perfidi Judæi Resurrectionem Christi tribuerent virtuti alicujus hominis sancti, jacentis in ipsius sepulchro, sicut 4. Reg. 13. vers. 2. resurrexit homo, quem sepelierunt in sepulchro Elisæi, Divina providentia disposuit, ut sepeliretur *In monumento novo, in quo nondum quisquam positus fuerat*, Joan. 19. vers. ultimo. Deinde, ne Judæi fingerent venisse Discipulos, & clam terram suffodientes furatos fuisse corpus sui Magistri, voluit, ut sepulchrum illud esset in dura petra elaboratum: *Nam Josephus ab Arimathia accepto corpore involuit illud syndone munda, & posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra*, Matth. 22.

LXXVII. Quartò, quia, si Christi sepulchrum non custodiretur, poterant

Judæi fingere, Apostolos illud sustulisse; usus est Deus malitiâ, & invidiâ Judæorum, ut fidem Resurrectionis stabiliret. Nam ut narrat Matthæus cap. 27. vers. 62. *Convenerunt Principes Sacerdotum, & Pharisæi ad Pilatum dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: post tres dies resurgam; jube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium, ne fortè veniant discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi; resurrexit à mortuis, &c.* Et ne possent obtendere, Discipulos muneribus corrupisse custodes, disposuit Deus, ut Pilatus eis commiserit custodiam sepulchri dicens: *Habetis custodiam, ite, custodite, sicut scitis.*

LXXVIII. *Illi abeuntes munierunt sepulchrum signantes lapidem cum custodibus*, id est munierunt sepulchrum cum custodibus, cùm antea lapidem obsignâssent: ut autem notat ibi Maldonatus, credendum est, eos aliquo annulo, vel sigillo signâsse lapidem, ne aut dormientibus militibus Discipuli aperire possent, quin furtum ex sigilli violatione deprehenderetur, aut ne milites ipsi pecuniâ à Discipulis corrupti corpus illis traderent, quemadmodum Darius lacum Leonum, in quem Daniel conjectus fuerat, annulo suo obsignâsse dicitur Danielis 6. ne aut illi dicerent, se Danielem furtim liberâsse, aut illi in lacum ingressi eum occiderent, & à leonibus occisum evulgarent.

LXXIX. Admirabilis in obscuranda Christi Divinitate & gloria, Sacerdotum sedulitas, (inquit Maldonatus) admirabilior Divina providentia, quæ ipsorum diligentiâ, atque artificio ad illam illustrandam usa est. Timebant Sacerdotes, ne plebi Discipuli persuaderent, Christum, sicuti dixerat, resurrexisse; adhibent ea de causa custodes: illi ipsi non jam plebi, sed ipsis, à quibus adhibiti fuerant, Sacerdotibus, & Pharisæis Christum resurrexisse testati sunt. Matth. 28. vers. 11. *Ecce quidam de custodibus venerunt, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia, quæ gesta sunt.* Obsignârunt sepulchri lapidem, ne quis corpus furari posset, & ille ipse tam diligenter obsignatus lapis fidem fecit, Corpus Christi non vi, non fraude de sepulchro sublatum fuisse, sed divina virtute fuisse suscitatum, ut verificaretur illud: *comprehendam sapientes in astutia eorum.*

LXXX. Cùm à militibus audierunt Principes Sacerdotum, Christum surrexisse, pecuniam copiosam dederunt illis, ut dicerent, venisse Discipulos ejus noctu, & furatos fuisse corpus ipsis dormientibus, ut narrat Matthæus cap. 28. vers. 11. sed ut acutè arguit August. in Psalm. 63. *Qui dormientes testes adhibuerunt, verè & ipsi obdormierunt*: siquidem si milites somno dediti erant, quando venerunt Discipuli, illud testificari non potuerunt, & facilè de mendacio convincuntur. Manifestum deinde erat, Discipulos pauperes, timidos & inermes, & qui tempore passionis fugerant, non habituros animum ad hoc facinus aggrediendum, nec potuisse sepulchrum, ingenti lapide munitum & obsignatum, sine strepitu, qui custodes excitaret, aperire. Præterea si Discipuli furati fuissent corpus, in illo denudando detinerentur; constat autem Joann. 20. 7.

20. 7. quòd Petrus *Introivit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput ejus, separatìm involutum.* Deinde ut observat Maldonatus, credendum est, illos ipsos milites, qui ad mentiendum empti fuerant, & gloriosam Christi Resurrectionem, & Sacerdotum, qui, ut eam obscurarent, pecuniam dederunt, facinus inter familiares suos evulgâsse.

LXXXI. Ut fidem suæ Resurrectionis Christus firmaret, eam manifestavit primò per Sanctos, qui cum ipso surrexerunt, *Et exeuntes de monumentis, post Resurrectionem ejus venerunt in sanctam Civitatem, & apparuerunt multis.* Matt. 27.53. Secundò per Angelos, qui eam manifestârunt mulieribus, euntibus ungere corpus defuncti, Matth. 28. Tertiò per seipsum; apparens non solùm Matri suæ, sed multis aliis. Apparuit primò Magdalenæ. Marci 16.9. Deinde mulieribus redeuntibus ex sepulchro Matt. 28. vers. 9. *Illa autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Apparuit Petro Luc. 24. 34. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.* Apparuit Discipulis euntibus in Emaus Lucæ 24. cúmque paulò pòst *cognoverunt in fractione panis.* Apparuit undecim simul congregatis in Hierusalem: *Et ostendit eis manus, & latus*, in ipsa Resurrectionis die. Joannis 20. 19. Et cùm Thomas narrantibus Christi Resurrectionem noluisset credere, octo post dies, cùm esset cum reliquis: *Venit Iesus clausis januis*, & Vulnera sua contrectanda ostendit Thomæ, qui priorem infidelitatem agnoscens, Christi Divinitatem credidit. Joann. 20. 28. Deinde manifestavit se Discipulis piscantibus in mari. Joann. 21. & ut narrat Lucas 1. Act. 2. *Præbuit seipsum vivum post Passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Et coram ipsis, aliisque multis in Cœlum ascendit. Hanc Christi Resurrectionem, tanquam testes oculares, Apostoli prædicaverunt. Et ideo Petrus omnium nomine dixit Actor. 2. 32. *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus.* Hinc autem evidens conficitur argumentum Divinitatis Christi: nam postquam ignominiosè crucifixus est, quia dixit, se esse Filium Dei, Deus ipsum tertia die suscitavit, & ejus Resurrectionem tot invictis argumentis manifestam fecit.

LXXXII. Nec infideles dicere possunt, vera non esse, quæ Evangelistæ narrant, sed ea finxisse ad commendationem sui Magistri. Hæc enim evasio falsitatis convicta manet sect. 4. Deinde ab effectu evidens est, Apostolos Resurrectionem, & Ascensionem Christi mundo persuasisse, tanquam rem à se visam, & in testimonium hujus doctrinæ martyrium pro Christo sustinuisse; id autem non facerent, si Christus non surrexisset, sed potiùs se deceptos dolerent, & eum tanquam impostorem execrarentur. Dixerat enim illis palam Lucæ 18. 32. *Se illudendum, flagellandum, & crucifigendum*; cæterùm tertia die surrecturum: idque dixit, cùm ascendit Jerosolymam ad passionem subeundam. Certè si Apostoli viderent, eum quidem vera nunciâsse, cùm ignominias suas prædixit; falsa autem, cùm prædixit

xit Resurrectionem; eum falsum fuisse Prophetam,& verum impostorem deprehenderent,nollêntq; tot labores pati, ut falsam fidem in mundum inveherent cum magna Creatoris injuria, & certo propriæ salutis detrimento, & sine spe alicujus temporalis emolumenti, & eo solùm fine, ut Filium Dei esse persuaderent hominem iniquum, à quo nihil sperare poterant. Quomodo Deus donum linguarum communicaret imperitis piscatoribus, ut tam insigne mendacium,ipsi Deo tam injuriosum,toti orbi persuaderent?

CAPUT OCTAVUM.

Sextum caput probandi Divinitatem Christi ex mirabili mundi conversione.

LXXXIII. PRÆDICATIONE Piscatorum conversus est mundus, ad credendum, hominem crucifixum esse Deum, aliáque mysteria difficillima,amplectendam legem, carni & sanguini repugnantem: ad deserendam majorum Religionē,& ad deserendos majorum antiquos mores, & novos induendos. Hoc autem non minùs mirum est, & supra humanas vires, quàm si per duodecim pueros totum mundum Imperator aliquis subjugaret, vel per decem agnos Pastor aliquis magnum luporum exercitum vinceret. Unde Aug.lib.22.de Civitate Dei cap. 7. optimè probat, *quòd mundus in Christum credat, virtutis fuisse divinæ, non persuasionis humanæ. Nam fides Christi sub Augusto & Tiberio,quo tempore maximè eruditio florebat, prædicari cœpit, & tunc non solùm populus, sed multi ex sapientibus crediderunt Resurrectionem Christi,atque in Cœlos Ascensionem, aliáque mysteria, quæ mens humana respuisset,nisi eam fieri potuisse, atque factam esse, divinitas ipsius veritatis, vel veritas divinitatis, constantiáque miraculorum signa monstrarent, ut terrentibus, & contradicentibus, tam multis, támque magnis persecutionibus, præcedens in Christo deinde ad novum sæculum in cæteris secutura Resurrectio, atque immortalitas carnis, & fidissimè crederetur,& prædicaretur intrepidè, & per orbem terræ publicaretur, ac fecundiùs cum Martyrum sanguine sereretur. Legebantur enim præcedentia signa Prophetarum, concurrebant ostenta virtutum, & persuadebatur veritas, nova consuetudini, non contraria rationi, donec orbis terræ, qui persequebatur furore,prosequeretur fide.*

LXXXIV. In Apostolis prædicantibus Christi Resurrectionem,& Ascensionem,ejúsque Divinitatem, verificatur ad litteram illud Psalm.67. *Dominus dabit verbum Evangelizantibus virtute multa,ut expendit Chrysost in orat. Quòd Christus sit Deus: Non enim moverunt arma, nec expenderunt pecunias, neque robore corporis,neque exercituum multitudine usi sunt, sed verbo simplici, & multam habente virtutem, ac miraculorum*

rum ostensionem. Crucifixum enim prædicantes, & miracula facientes totum orbem sibi subjecerunt. Propterea dicit: dabit verbum evangelizantibus virtute multa: miracula significans. Etenim mira virtus erat piscatorem, publicanum, tabernaculorum opificem nudis præceptis mortuos suscitare, dæmones expellere, mortem abigere, Philosophorum linguam mutam facere, Rhetorum ora constringere, Principes ac Reges superare, barbaris, Græcis & omni generi hominum imperare. Nam omnia hæc verbo illi perfecerunt & virtute multa mortuos in vivos mutaverunt, peccatores in justos, cæcos in videntes, & morbos naturæ ac malitiam animæ expulerunt. De Apostolis etiam verificatur illud Psal. 18. *Constitues eos Principes in omni terra. Quòd autem Regibus, & Principibus majores sint Petrus & Paulus, declaravit eventus: nam Regum leges, etiam ipsis viventibus abrogantur: at Piscatorum illorum etiam mortuis ipsis, rata sunt & immobiles manent, licèt multis legibus animadversionibus, armis, suppliciis argumentis, verborum eloquentiâ cognationibus, amicitiis, dæmonibus, diabolo consuetudinibus malis moribus, voluptatibus, & infinitis aliis refringere plurimi conati sint. Hinc meritò S.* Thom. lib. 1 contra Gent. cap. 6 *dixit: Hanc tam mirabilem mundi conversionem ad fidem Christianam, indicium certissimum esse præteritorum signorum, ut ea ulteriùs iterare necesse non sit, cùm in suo effectu appareant evidenter. Esset autem inquit, omnibus signis mirabilius, si ad credendum tam ardua & operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus & ignobilibus hominibus. Quamvis non cesset Deus, etiam nostris temporibus, in confirmationem fidei per Sanctos suos miracula operari. Hausit hanc doctrinā* D. Thom. à S. Aug. lib. 22. de Civitat. c. 5. *ubi subtiliter redarguit eos, qui credere nolunt carnis Resurrectionem, sumítq; argumentum à mundo jam credente resurrectionē Christi, ejúsque in Cœlos Ascensionem, formátq; hoc dilemma; Vel mundus hoc credendo, credit rem credibilem; & sic inexcusabiles sunt, qui rem credibilē credere nolunt: vel credit rem incredibilem; & sic jam admittitur aliquod incredibile, nempe mundum tam firmiter credidisse id quod erat incredibile. Si ergo jam factum esse videmus unum duorum incredibilium, cur non credemus futurum alterum nempe nostrorum corporum Resurrectionem?*

LXXXV. Præterea ipse modus, quo credidit mundus, si consideretur, incredibilior invenitur: *ineruditos liberalibus artibus & omnino, quantum ad istarum doctrinas attinet, impolitos, non peritos Grammatica, non armatos Dialecticâ, non Rhetoricâ inflatos, Piscatores cum retibus fidei ad mare hujus sæculi paucissimos misit, & ita ex omni genere multos pisces, & tantò mirabiliores quantò rariores etiam ipsos Philosophos cepit. Jam ergo tria sunt incredibilia, quæ tamen facta sunt. Incredibile est, Christum Resurrexisse in carne & in Cœlum ascendisse cum carne. Incredibile est, mundum rem tam incredibilem credidisse. Incredibile est, homines ignobiles, infimos, paucissimos, imperitos rem tam incre-*

incredibilem tam efficaciter mundo, & in illo etiam doctis, persuadere potuisse. Horum trium incredibilium primum nolunt infideles credere: secundum coguntur & cernere, quod non inveniunt unde sit factum si non credunt tertium. Resurrectio certè Christi, & in Cœlum in carne, cum qua resurrexit, ascensio, toto jam mundo prædicatur, & creditur: si credibilis non est, unde jam toto orbe credita est? Hinc deducit August. Christi Resurrectionem, ejúsque divinitatem, propterea mundum credidisse, quia Apostoli hanc doctrinam prædicantes ejus veritatem signis & miraculis ostendebant. *Eloquia namque persuadentium* (inquit) *quæ dicebant, mira fuerunt facta, non verba. Qui enim Christum in carne resurrexisse, & cum illa Cœlum ascendisse non viderant, id se vidisse, narrantibus, non loquentibus tantùm, sed etiam mirifica facientibus signa, credebant. Si verò per Apostolos Christi, & ut eis crederetur, Resurrectionem atque Ascensionem prædicantibus Christi etiam ista miracula facta esse non credunt, hoc unum nobis grande miraculum sufficit, quòd eam terrarum orbis sine miraculis credidit.*

LXXXVI. Ex qua doctrina hoc conficitur dilemma: vel Apostoli, prædicantes hominem crucifixum à Judæis, esse Filium Dei & mundi Salvatorem, verèque resurrexisse, & in Cœlum ascendisse, mundo persuaserunt hanc doctrinam mediis signis, & miraculis, vel sine miraculis? Si primum, convincitur, illam doctrinam esse veram, Deúmque habere Authorem, quia Deus nequit facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Si secundum? Hoc ipsum certiùs convincitur, quia solus Deus potuit dare efficaciam nudis piscatorum verbis ad persuadendam veritatem doctrinæ, quæ humanæ rationi divina luce destitutæ videbatur omnino incredibilis, & ut permoverent homines ad tam arduam, & moraliter impossibilem morum mutationem.

LXXXVII. Sed quærunt infideles apud August. lib. 22. de Civitat. Dei cap. 8. *Cur modò non fiant illa miràcula, quæ facta esse prædicamus?* Cui interrogationi secundo loco respondet: *Nec modò deesse miracula*, quorum aliqua ipse narrat, quæ suo tempore acciderant. Sed primo loco respondet: *Miracula necessaria fuisse priùs, quàm crederet mundus ad hoc ut crederet. Nam qui* (inquit) *adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit.* Addítque, illam interrogationem ab infidelibus fieri, quia non credunt extitisse miracula, eóque redarguens subjungit. *Unde ergo tanta fide Christus usquequaque cantatur in Cœlum cum carne sublatus? Unde temporibus eruditis & omne, quod fieri non potest, respuentibus, sine ullis miraculis nimiùm mirabiliter incredibilia credit mundus?* An fortè credibilia fuisse, *& ideo credita esse, dicturi sunt? Cur ergò ipsi non credunt?* Unde breve hoc dilemma conficit: *Aut incredibilis rei, quæ non videbatur alia incredibilia, quæ tamen fiebant & videbantur, fecerunt fidem: aut certè res ita credibilis, ut nullis, quibus persuaderetur, miraculis indigeret, isto-*

rum nimiam redarguit incredulitatem. Hoc ad refellendos vanissimos dixerim. Nam facta esse multa miracula, quæ attestarentur illi uni grandi, salubrique miraculo, quo Christus in Cœlum in carne, in qua surrexit, ascendit, negare non possumus. In eisdem quippe veracissimis libris cuncta conscripta sunt, & quæ facta sunt, & propter quod credendum facta sunt. Hæc ut fidem facerent, innotuerunt, hæc per fidem, quam fecerunt, multò clariùs innotescunt. Leguntur quippe in populis, ut credantur, nec in populis tamen nisi credita legerentur.

LXXXVIII. Est autem hoc argumentum, à conversione mundi petitum, tam efficax ad persuadendum, Christum esse Deum, ut Chrysost. in orat. *Quòd Christus sit Deus*, initio asserat, hoc argumento convinci posse Gentilem, quantumvis idiotam. *Neutiquam enim* (inquit) *contradicet, quòd omnes undequaque Ecclesias orbis Christus fundavit. Hinc faciemus demonstrationem virtutis Christi, & ostendemus ipsum Deum. Etenim non est puri hominis, in tantis rebus orbem terrâ marique tam brevi tempore comprehendere, & tam absurdis moribus, tantísque malis irretitum liberare humanum genus: insupèr quòd hæc confecit nullis usus armis, nullos faciens sumptus, nullos movens exercitus, nulla prælia committens, sed per undecim Viros principio ignobiles viles rudes, idiotas, inermes calceamentis nudos, unicâ tunicâ tectos &c.*

CAPUT NONUM.

Septimum caput probandi Divinitatem Christi ex permanentia Christianæ Ecclesiæ, quam fundavit.

LXXXIX. MATTH. 16. v. 18. dixit Christus: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Hoc sanè Christus nec affirmare nec adimplere potuit, nisi esset Deus omnipotens: hujúsque proculdubio dicti verus exitus ipsum quoque summè veracem summéque potentem indicat. Ex hoc loco nervosè, & eloquentissimè probat Chrysost. Divinitatem Christi in orat. sæpè citata: *Quid igitur* (inquit) *Christus dixit, & orbe toto ferme impietate detento prædixit*: Super hanc petram, &c. *Examina, ut libet, quid sibi hoc verbum vult & videbis perspicuam ejus veritatem. Nam non solùm hoc mirum est, quòd ædificavit eam per totum mundum, sed quòd invictam fecit, & invictam, licèt tot bella insurgant. Hoc enim est, quod portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. Vidisti prædictionis veritatem? Vidisti eventus certitudinem ac robur? Vidisti verba in operibus relucentia & virtutem absque armis omnia facilè conficientem? Nec ideo quia paucis dicitur*: Ædificabo Ecclesiam; *tran-*

transcurras obiter, sed considera, & cogita tecum, quid sit in tam brevi tempore omnem sub sole terram tantis Ecclesiis impleri, tantas gentes ad fidem transferri, populos persuaderi, ut proprias leges abrogent, consuetudinem stabilitam & radicatam evellant, imperium voluptatis, nequitia vim tanquam pulverem abiiciant Altaria Templa & Statuas & Sacrificia, & profana festa, & immundum odorem, sicut fimum aliquem aboleant, & excitent Altaria ubique gentium.

XC. *Magna res plane, & supra modum magna, divinaque virtutis, etiamsi nemo interturbaret, essetque pax summa & multis simul adnuentibus, & reluctante nullo, posse intra tam breve tempus totum orbem a consuetudine mala sua, qua praeoccupatus fuit, liberari, & ad aliam induci; verùm hoc multò majus, quòd non solùm in aliam inducitur,* sed in multò difficiliorem: *Non solùm enim diversa consuetudo erat sed & voluptate firmata: duo violenta; qua enim acceperat à Patribus, avis & proavis, aliisque superioribus progenitoribus, & Philosophis, & Rectoribus, ea respuere docebatur, quod sanè difficillimum erat: at difficilius, novam accipere consuetudinem, qua nuper irrepserat, illámque valde laboriosam. Abduxit enim Christus à voluptate, & induxit ad jejunium: abduxit ab amore opum, & induxit ad amorem paupertatis: abduxit à luxu, & induxit ad temperantiam: abduxit ab ira, & induxit ad mansuetudinem: abduxit ab invidia, induxit ad benignitatem: abduxit à via lata & spatiosa, & induxit in angustam & arctam, & praeruptam, & induxit assuetos via lata; nec enim alios homines extra hujus mundi consuetudinem viventes assumpsit, sed illos ipsos, qui in talibus vitiis computruerant, & luto molliores erant jussit, ut angustam & arctam viam, asperámque illam, & durã ambularent, & persuasit eis.*

XCI. Quot autem persuasit? *Non duobus vel decem, vel viginti; vel centum, sed omnibus ferme sub sole habitantibus. Et per quos persuasit? Per Viros undecim illitteratos privatos, ineloquentes obscuros, pauperes, patria, facultatibus robore corporis praecellentià gloria, dignitate progenitorum, vehementià Rhetorices eminentià scientia carentes, per piscatores, per Tabernaculorum opifices, per barbaros. Nec enim eadem illis, & auditoribus vox: sed extraneum planè, & peregrinum sermonem à linguis eorum, quibus praedicabant, sortiti erant: Hebraicum dico; atque per hosce aedificavit Ecclesiam hanc, qua à finibus usque ad finem extenta est.*

XCII. *Neque hoc solùm mirabile, quòd privati, & pauperes illi & pauci & ignobiles, & illiterati, & viles, & exotici sermonis, & contemptibiles, totius orbis correctionem attentârunt sed & quod ad longe difficiliora opera ipsum ducere jussit; quòdque non hoc in pace fecerunt sed infinitis bellis hinc inde excitatis. Nam in via quaque, gente, & civitate, & quid dico gente, & civitate? in singulis domibus peragebatur bellum Radicata enim hac doctrina, & puerum saepe à patre divisit & nurum à socru & fratrem à fratre, & servum à Domino, & subditum à Principe, & virum ab uxore, & uxorem à viro, & patrem à filiis: neque enim simùl omnes crediderunt.*

XCIII. *Ad*

XCIII. *Adhac, quotidianas inimicitias continua bella, multásque ipsis mortes attulit, & fecit ut Apostolos, quasi communes hostes & inimicos, plerique aversarentur, abigeréntque eos à se omnes Reges, principes, privati, liberi, servi, populi, & urbes: & non solùm ipso, sed &* (quod gravius) *novitios in fide, & eos, qui ab ipsis instruebantur; eodem enim bello premebantur, & discipuli, & Magistri. Videbatur enim doctrina hac contraria edictis Regiis & consuetudini, & Patriis moribus. Et tamen Apostoli orbi persuaserunt, hominem crucifixum esse Deum, & sic Ecclesiam adificaverunt. Sed quo pacto, & qua ratione? virtute scilicet Christi omnipotentis Dei, qui eos ad pradicandum misit.* Ille dixit: fiat Cœlum, *& monstravit opus.* Fundetur terra, *& illius substantia producta est:* Fulgeat Sol, *& indicavit astrum, omniáque verbo operatus est.* Eodem modo ille, & Ecclesias plantavit: & verbum hoc: ædificabo Ecclesiam meam, *hac omnia operatum est.*

XCIV. Verbum Dei condidit opera tam mirabilia; *& hoc verbum Christi,* Ecclesiam meam ædificabo, *Ecclesiam indicavit, & in aternum duraturam plantavit, etiam contra illam Tyrannis se armantibus, & millibus arma moventibus, populis plus valido igne insanientibus, & obluctante consuetudine, etiam oratoribus, & sophistis, & divitibus, & principibus insurgentibus, sermo Dei, velut ignis validus adveniens spinas consumpsit, agros repurgavit, seminavit Verbum pradicationis. Et licèt ii, qui crediderunt, in carceribus servarentur, in exilium relegarentur, despectui essent, amitterent substantias, occiderentur, traderentur igni, submergerentur aquis & omne tormentorum genus sustinerent, cum summa ignominia, & persecutionem paterentur ut hostes publici, plures tamen semper accrescebant: non solùm nihil ex afflictionibus aliorum facti ad credendum segniores, sed & multò alacriores, ad hanc pulchram piscationem assiliebant, sícque à piscatoribus capiebantur non coacti, non vim passi, sed spontè accurrentes, gratiámque habentes adducentibus. Et quamvis viderent, fluere torrentes sanguinis credentium, ferventiores tamē reddebantur in fide, & fidentiores; Non Discipulis solùm, sed & Magistris vinctis, fugatis, flagellatis, aliáque mille mala passis Discipuli plures fiebant, & magis studiosi; habebant enim adjutricem, & commilitantem invictam virtutem ejus, qui dixerat: super petram hanc adificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non pravalebunt adversùs eam.*

XCV. *Numera, quot Tyranni ab illo tempore adversùs ipsam instruxerunt acies, quot gravissimas persecutiones moverunt, quomodo toto priore tempore, quando novitia erat fides, & nuper plantata, teneraque hominum mentes, Gentiles regnabant, Tiberius, Cajus, Nero, Vespasianus, & Titus, & post illum omnes usque ad Constantini tempora, & omnes illi, alij minùs, alij saviùs infestabant Ecclesiam, infestabant tamen omnes: veruntamen insidia, & machinationes illa omnes leviùs, quàm aranearum tela discerpta sunt, & ea, quibus nos invadebant, & ea, quibus insidiabantur, citiùs fumo dissoluta, pulvere pra-*

præterierunt infirmiora. Magnum enim numerum martyrum impleverunt, immortalésque illos Ecclesiæ Thesauros reliquerunt; & columnas, & turres, & eos qui non solùm viventes, sed & mortui posteris magna utilitatis materia facti sunt. Vides prædictionis robur: *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam?* Ab his, & de futuris crede, quòd nullus obsistet.

CAPUT DECIMUM.

Octavum caput probandi Divinitatem Christi ex testimonio Martyrum, & ex mirabili conversione multorum infidelium ad amplectendam eam fidem, pro qua videbant, eos tam dira tormenta pati.

XCVI. EX hoc capite sumitur validum argumentum, ut enim inquit Aug. lib. 22. de Civitate cap. 6. *Quis enumeret, quàm multi quantalibet sævitiâ crudelitatis occidi, quàm Christum Deum negare maluerunt? Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, trucidabantur, & multiplicabantur.* P. Franciscus Arias 1. part. de imit. Christi tract. 3. cap. 35. in fine cum Genebrardo reputat verisimile, tantam usque ad sua tempora extitisse Martyrum multitudinem, ut, si illorum festa per totius anni dies distribuerentur, singulis diebus occurrere possint celebrandi triumphi triginta millium, qui vitam pro Christo Domino obtulerunt. Inter quos reperiebantur pueri, & teneræ Virgines, à quibus, ut inquit Lactantius lib. 5 divinarum institutionum cap. 13. *Exprimere gemitum nec ignis potuit.* Et sanè morum integritas in Sanctis Martyribus reperta, invicta eorum patientia, nec non in medio tormentorum ineffabilis consolatio, lætitiáque mortem obeundi pro tuenda Crucifixi Divinitate, veritatis argumentum est insigne.

XCVII. Mirabilis etiam conversio multorum infidelium, spectantium Martyrum atrocissima tormenta ad eam fidem amplectendam, pro qua tam dira videbant tormenta homines pati, clarissimum est veritatis Christianæ Religionis argumentum. Quis enim, nisi Deus omnipotens, potuit subitò cor infidelium ita mutare, ut eam Religionem amplecterentur, pro qua videbant homines igne torreri, liquefacto plumbo aduri, uncis ferreis dilaniari, & alia atrocissima tormenta tolerare? Hujusmodi autem conversiones passim leguntur in actis Martyrum. Talis fuit conversio S. Romani militis, qui videns Angelum abstergentem sudorem Beati Laurentij in craticula positi clamavit: *Video ante te juvenem pulcherrimum, festina me baptizare.* Et ut testatur Martyrologium Romanum die 9. Augusti propter Baptis-

Baptiſmum publicè petitum, *fuſtibus caſus, ad ultimum decollatus eſt.* Talis quoque fuit converſio illius felicis Janitoris, qui, cùm quadraginta milites Cappadoces tempore Licinij Imperatoris poſt vincula & carceres teterrimos, poſt cæſas lapidibus facies, in frigens ſtagnum miſſi eſſent, ubi gelu conſtricta eorum corpora dirumpebantur, ſolus vigilabat, cæteris cuſtodibus ſomno deditis, & videns Angelos è cœlo deſcendentes cum coronis triginta novem, ſic ſecum ratiocinabatur: *Quadraginta hi ſunt*, quadrageſimi corona ubi eſt? Quæ dum cogitaret, unus ex illo numero, cui animus ad frigus ferendum defecerat, in proximum patefactum balneum deſiliens, ſanctos illos ſummo dolore affecit. Verùm Deus illorum preces irritas eſſe non eſt paſſus, quorum omnium una fuerat oratio: *Quadraginta in ſtagnum ingreſſi ſumus, quadraginta item, Domine, coronâ donemur, nec una quidem huic numero deſit.* Nam rei eventum admiratus janitor, mox cuſtodibus è ſomno excitatis, detractiſque ſibi veſtibus, ac ſe Chriſtianum eſſe clara voce profeſſus, Martyribus ſe adjunxit, & cum illis martyrio coronatus eſt, ut habes in Breviario Romano die 9. Martij.

XCVIII. Talis etiam extitit converſio S. Geneſij, celebris inter Romanos mimi ſeu comœdi faceti & lepidiſſimi, cujus vitam habes apud Petrum de Ribadeneyra tom. 2. Floris Sanctorum extravagantium, die 25. Auguſti, de quo Martyrolog. Romanum ad illum diem: *Romæ Sancti Geneſij Martyris*, qui primùm ſub gentilitate mimus, cùm in theatro, ſpectante Diocletiano Imperatore, myſteriis Chriſtianorum illuderet, à Deo inſpiratus, repentè converſus ad fidem, & Baptizatus eſt: mox Imperatoris juſſu fuſtibus crudeliſſimè cæſus; deinde in equuleo ſuſpenſus, & ungularum diutiſſima laceratione vexatus, lampadibus etiam inflammatus, cùm in fide Chriſti perſiſteret, dicens: non eſt Rex præter Chriſtum, pro quo ſi millies occidar, ipſum mihi de ore, ipſum mihi de corde auferre non poteritis: martyrij palmam, capitis obtruncatione *promeruit.* Idem Martyrologium, die 14. Aprilis memoriam colit S. Ardelionis mimi, qui, cùm ſacris Chriſtianorum in theatro illuderet, derepente mutatus eam non ſolùm verbis, ſed teſtimonio ſui ſanguinis comprobavit. Item die 15. Septemb. memoriam facit Sancti Porphirij mimi, qui coram Juliano Apoſtata per jocum Baptiſmum ſuſcipiens, Dei virtute derepente mutatus, Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt, ac mox jubente eo ſecuri percuſſus martyrio coronatus eſt.

XCIX. Cùm præſens adeſſet martyrio Sanctorum Chryſanthi, & Dariæ Claudius Tribunus, qui eos torquebat, cum ſexaginta militibus, animadvertens quantâ lætitiâ Sancti Martyres perferrent atrociſſima tormenta, quouſque viventes terrâ & lapidibus obruti ſunt, ipſe cum militibus illis ita firmiter Chriſto adhæſit, ut pro Chriſto omnes mortui ſint, ut habes apud Surium tom. 5. Octo crudeliſſimi milites, qui ſub Alexandro Severo Sanctam Martinam Virginem diverſis tormentorum generibus cruciârunt, & tandem gladio jugulâ-

gulârunt, Sanctæ Virginis constantiâ, & sanctitate ita permoti sunt, ut Christi fidem amplexi pro ipso vitam martyrio dederint, ut habes apud Surium tom. 1. Martyrologium Romanum, die 21. Augusti memoriam celebrat Anastasij Cornicularij (id est in castrensi militia nobilis equitis) qui, cùm videret B. Agapytum constanter tormenta perferentem, conversus est ad fidem, & pro confessione nominis Christi jubente Aureliano Imperatore, Martyr migravit ad Dominum. Et die 20. Septembris celebrat memoriam S. Evilasij idolorum Sacerdotis, qui intuitus constantiam, qua S. Fausta Virgo crudelissima tormenta sub Maximiano Imperatore pertulit, in Christum credidit, & unà cum Sancta Virgine martyrio coronatus est.

C. Denique ut alia omittam, milles, qui S. Paulum Apostolum jugulavit, & triginta quatuor ejus Socij, videntes spectaculum illud admirabile, quòd nimirum Sanctus Apostolus tam hilariter pro Christo cervicem gladio supposuerit, & quòd loco sanguinis lac è vulnere fluxerit, libentissimè fidem amplexi pro Christo martyrium subierunt. Celebrat hanc conversionem S. Joannes Chrysostomus, meritò admiratus, quòd animus ferox illius militis tam celeriter factus sit melle suavior, & dulcior. Has & alias conversiones expendere poterit Christi minister coram Mahumetanis, & ab illis quærat, an unquam in sua secta simile quid contigerit? Inde concludat, non posse non esse veram Fidem illam, quæ Christum crucifixum ut Deum adoret, & Trinitatem Personarum in DEO colit; quandoquidem solus Deus potuit hanc fidem internè persuadere ijs, qui videbant, Christianos tam crudeliter torqueri pro confessione illius: Deus autem fidem falsam inspirare non potest, ergo verissima est hæc fides.

CI. Audiamus S. Justinum Philosophum & Martyrem, qui ex alacritate, qua Christiani pro Christo patiebantur tormenta, optimè intulit, eos esse viros probos & sanctos, & veram Religionem profiteri. Sic enim ait in Dialogo cum Triphone apud Baronium anno Dom. 130. *Ego ipse* (inquit) *Platonis disciplinæ sectator, cùm calumniosè audirem Christianos deferri, intrepidè autem ad mortem, & alia, quæ terribilia censentur, omnia adire conspicerem, statui ipse mecum, fieri haudquaquam posse, ut illi vitijs & voluptatibus servirent. Quis enim voluptatum sectator, aut per animi impotentiam obtemperans in humanarum carnium dapes, pro bono ducens mortem amplecti queat, ut bonis suis seipsum privet, ac non potiùs bonis omnibus, ut hanc sibi perpetuò vitam agere, & celare Principes, & Magistratus fallere liceat, operam navet, nedum per denuntationẽ & indicium seipsum cædi offerat?*

CII. Finio materiam hanc exemplo admirabili, quod scribit Nicephorus Calixtus lib. 17. Eccles. Hist. cap. 6. *In civitate* (inquit) *cui Nigra nomen est, egregium virilis animi specimen dedit quidam puer Martyr, muliercula unius ex ijs, quæ ad pyram accensam rapiebantur pro Christo, filius.*

Hunc

Hunc etenim tenerum adhuc tyrannus retinens distrahere à matre conabatur, demulcens illum, & quidquid ad animum adolescentuli alliciendum faceret, obijciens. Ibi verò matrem puer aspiciens, femur Tyranni momordit, atque ad illam procurrit, atque ita unà cum matre sacrificium suaveolens per litationem ad Deum est transmissus. Quis hîc non agnoscat omnipotentiam Dei, internè moventis puerum ad moriendum pro fide, quæ Christum ut Deum adorat?

CAPUT UNDECIMUM.

Reliqua capita probandi Divinitatem Christi breviter insinuantur.

CIII. Caput nonum, probandi Divinitatem Christi sumitur ex miraculosa Sauli conversione ex persecutore Christi in prædicatorem Divinitatis ejus, & omnis sanctitatis Magistrum. Decimum ex sanctitate Apostolorum, aliorúmque Virorum similium, qui Divinitatem Christi mundo persuaserunt. Undecimum ex sanctitate vitæ, quam hæc fides generat: fides enim falsa veram sanctitatem generare non potest, neque ad Deum ducere Religio, quæ à Deo non descendit, neque ad Cælum evehere, quæ ab orco originem traheret: unde tot sunt manifesta testimonia Divinitatis Christi, quot in Ecclesia homines floruerunt insigni sanctitate, qui eò fuerunt virtute clariores, quò ardentiùs Christum dilexêre.

CIV. Duodecimum: gloria miraculorum, quâ semper in omnibus sæculis floruit Ecclesia Catholica, ut ostendit Bellarm. tom. 1. lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 14. Consulatur P. Salmer. tom. 6. tr. 2. ubi egregiè probat veritatem miraculorum Christi Domini, non solùm ex authoritate Evangelicæ historiæ, sed etiam ex ipsis gentibus, & illarum Prophetijs: ea enim narrantur à Sybilla Libica, & à Pilato in duplici Epistola ad Tyberium Cæsarem, à Philostrato, & à Mahumeto.

CV. Decimum tertium, atque efficacissimum sumitur ex mira virtute, quam Christus Crucifixus ostendit in trahendo ad se homines, opere complens, quod promiserat: *Ego, si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me*; non potuisset enim Christus tantam potentiam ostendere mortuus, nisi esset Deus: majora enim facere post mortem, quàm in vita, argumentum est Divinitatis. Audiamus Chrysostomum in orat. quòd Christus sit Deus: *Ante Crucem in luctu res erant*, Judas prodidit, Petrus negavit, reliqui profugerunt, *Iesus inter amicos comprehensus est, multi, qui crediderant,*

rant, retrorsùm abierunt. Caeterùm ubi occisus est, & mortuus, ut discas, quòd non sit purus homo, non solùm res ejus non interciderunt, sed multò clariores, & sublimiores sunt reddita. Nam ante Crucem Princeps Apostolorum nec ostiariae minas tulit, & post tantam eruditionem aiebat, se nescire, quis esset. At post Crucem orbem terrarum peragravit & infiniti Martyrum populi occisi, malentes mori, quàm dicere, quod Princeps ille Apostolorum formidans unius ostiaria minas.

CVI. Decimum quartum caput sumitur ex Testamento veteri, in quo saepe significabatur, Messiam futurum esse Deum, ut probant Burgens. 1. part. Scrutinij dist. 10. P. Suarez disp. 2. de Incarn. sect. 2. & 3. Chrysostom. in Orat. *Quòd Christus sit Deus.*

CVII. Expectabant Judaei Messiam ut potentissimum Regem, qui ipsos à servitute corporali redimeret, & magnâ bonorum temporalium copiâ cumularet, ut docent Rabbini Hebraeorum apud Burgensem 1 part. Scrutinij dist. 5. cap. 2. & ideo Nazarenum pauperem, & humilem ut Messiam recipere noluerunt. Manifestè tamen decepti sunt; nam Isaiae 42. & Zachariae 9. promittitur Messias, qui cum summa humilitate, & mansuetudine gentes doceat, & legem ferat: ejúsque redemptio spiritualis promittitur, nimirum à servitute peccati, ut patet Danielis 9. 24. ubi dicitur, septuaginta hebdomadas superesse: *Vt finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna.* Essétque res planè Deo indigna, ut tantus apparatus miraculorum, tam magnificae promissiones Messiae, tam insignes de eo prophetiae, tanta mundi expectatio, tot antiquorum Patrum suspiria, tot signa in ejus Conceptione, & Nativitate praenuntiata, tot denique prodigia promissa, desinerent in Rege temporali, qui filios Israël ab hostibus visibilibus liberaret, & terrenis opibus locupletaret. Messias ergo promissus erat ad destruendum regnum peccati, ad eripiendos homines à potestate diaboli, ad docendas justitiae vias, ad persuadendam veram sapientiam, & Dei imitationem; & ad haec bona obtinenda debuit Messias esse Deus. Ut enim inquit Augustin. lib. de utilit. cred. cap. 5. *Sapiens quantùm datum est, imitatur Deum: homini autem stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius; cùm igitur & homo esset imitandus, & in homine non spes ponenda, quid potuit indulgentius, & liberalius divinitus fieri, quàm ut ipsa Dei sincera, aeterna, incommutabilisque sapientia, cui nos haerere oportet, suscipere hominem dignaretur?* Et ut ait sermone quodam de Nativit. *Homo sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui videri non poterat: ut ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.* Debuit item hominum Redemptor, & Salvator esse Deus & Homo, tum quia, ut inquit S. Leo serm. de Nati. *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium, nisi esset verus homo, non praeberet exemplum.* Tum quia, ut expendit Athanasius,

nasius, si Creator, & Redemptor essent personæ diversæ. homo divideret cor amando Redemptorem, & Creatorem, cùm tamen totum cor Deus sibi deposcat.

CVIII. Rursus cùm homo tendat in Deum per fidem, spem, & charitatem, Redemptor hominum debuit esse Deus factus Homo, ut sic virtutes Theologales promoveret, firmando fidem, erigendo spem, & accendendo charitatem: firmatur enim fides, dum homo Deo sibi visibiliter loquenti credit: unde August. lib. 11. de Civit. cap. 2. *Vt homo fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei Filius homine assumpto constituit, atque fundavit fidem.* Erigitur spes, quia ex hoc mysterio discit homo, quantùm diligat nos Deus, nihilque est, quod non possit sperare à Deo: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Accenditur charitas: quodnam enim efficacius motivum ad excitandum amorem, quàm sic amari? *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Quare, ut inquit August. *Si amare pigebat, saltem redamare non pigeat.* Sanè ut Messias hominibus persuaderet, ut per exercitia virtutum ad Deum tenderent, debuit omnium exemplar se exhibere: quomodo enim paupertatem spiritûs persuaderet, si veniret dives? quomodo humilitatem, si veniret cum superbia, & fastu? Et sic de reliquis virtutibus. Non ergo talem se debuit exhibere, qualem expectabant Judæi, sed qualem se mundo præbuit, in præsepio nascens, & in Cruce moriens.

CIX. Ultimum denique caput probandi Divinitatem Christi sumitur ex testimonio tot Doctorum, sapientiâ & sanctitate illustrium, qui examinatis diligentissimè omnium hominum sectis, tam evidens censuerunt, Religionem Christianam esse veram, quàm evidens est, Deum providentiam hominum habere, eorúmque æternam salutem verè procurare. Unde meritò dixit sapientissimus Richardus de S. Victore lib. 1. de Trinit. cap. 22. *Domine, si error est, quod credimus, à te decepti sumus.* Quia non minùs impossibile est, Religionem Christianam esse falsam, quàm impossibile sit, Deum homines decipere. Reddiderat rationem paulò antea: *Mysteria námque nostra fidei tam multis, tam magnis, tam miris prodigijs divinitus sunt confirmata, ut genus videatur esse dementia in his vel aliquantulum dubitare.* Consonat Chrysost. qui postquam expendit argumenta probantia Christi Divinitatem, sic concludit: *Nullus ergo his contradixerit, nisi, qui valde insanus, & totus stupidus, naturaq; sensu privatus.* Propterea Deum alloquens David Psal. 92. aiebat: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*, id est, *magìs quàm prima principia scientiarum*, ut explicat ibi Lyra. Unde August. lib. 10. confes. cap. 10. dixit: *Faciliùs dubitarem, me vivere, quàm vera esse, qua audivi.* Consulatur Bellarminus ad illum Psalmum.

CAPUT DUODECIMUM.

Infertur ex dictis, veritatem Religionis Christianæ esse evidenter credibilem, & omnes sectas ipsi oppositas esse evidenter incredibiles.

CX. TUnc aliqua res est evidenter credibilis, quando evidens est, debere, seu posse credi, vel esse dignam creditu. Potest autem res esse evidenter credibilis, quin sit evidenter, imò absolutè vera. Nam hoc ipso, quòd multi viri graves testentur, se aliquid vidisse, & ego nihil habeam in contrarium, neque ullum fundamentum mihi suppetat ad credendum, vel illos deceptos fuisse, vel me decipere voluisse, evidens est, me posse evidenter credere, rem ita esse. Nec tamen evidens est, quòd res ita sit; sed potest contingere, ut sit falsa. Unde meritò Caietanus 2. 2. q. 1. art. 4. §. *Ad evidentiam.* notat differentiam *inter videre, aliquid esse scibile*; *& videre, aliquid esse credibile. Scibile enim est aliquid ex se; credibile autem ex testimonio; ac per hoc si constat, aliquid esse scibile, constat illud esse verum; si autem constat, aliquid esse credibile, non constat propterea, esse verum, sed solùm constat, testimonia esse talia, ut possit propter illa credi.* Non sunt itaque idem, aliquid esse evidenter credibile, & esse evidenter verum. Nam evidenter verum (inquit sapienter Bellarm. lib. de notis Ecclesiæ cap. 3.) dicitur, quod vel in se, vel in suis principijs videtur: evidenter credibile illud dicitur, quod non videtur, nec in se, nec in suis principijs, habet tamen tot & tam gravia testimonia, ut quilibet vir sapiens meritò id credere debeat: ut si Judex videat, hominem à latrone vulnerari lethaliter, & postea mori, habet evidentiam veritatis, quòd ille latro sit homicida: si autem cædem non videat, sed habeat viginti testes viros gravissimos, qui dicunt, se vidisse, habet evidentiam credibilitatis. Est ergo Religio Christiana evidenter credibilis, quia tot sunt argumenta suadentia, Deum esse authorem illius, ejúsque mysteria revelâsse, ut, qui hæc argumenta penetraverit, evidenter cognoscat, se posse, imò & debere ejusmodi mysteria cum summa adhæsione, & firmitate credere.

CXI. Quòd autem res ita se habeat, & quòd Religio Christiana Catholica Romana sit evidenter credibilis, probatur in hunc modum. Evidens est, dari aliquod primum principium, quod sapienter omnia ex nihilo condidit, & in esse conservat. Evidens quoque est, hoc primum principium esse ultimum finem, & omnia propter se ipsum operatum esse, & usque modò operari; ac proinde evidens

dens est ; hoc primum principium, seu Deum optimum maximum, hominem propter semetipsum creâsse, ut scilicet eum colat, & super omnia diligat. Hinc evidens est etiam, hoc primum principium, sive Deum, habere in mundo aliquam religionem, in qua, & per quam ab hominibus coli velit. Et sicut evidens est, unum solum esse Deum, ita evidens est, unam solam esse veram Fidem, & religionem in mundo, reliquas autem ipsi oppositas esse falsas.

CXII. Ex his verò necessariò infertur, solam Religionem Christianam & Catholicam esse veram. Religiones enim, vel sectæ in mundo existentes sunt Paganismus, Mahumetismus, Judaismus, & Christianismus: & in hoc sunt variæ Hæreticorum sectæ, quæ Christum, ut verum Deum, & hominem adorant, & tamen Romano Pontifici obedire nolunt, nec omnia credere, quæ Romana Ecclesia, tanquam à Deo revelata, credenda proponit: & insuper est Ecclesia Catholica Romana, per totum orbem dispersa, quæ Pontificem Romanum, ut verum Christi Vicarium, & legitimum Petri successorem veneratur, & indubitanter credit, tanquam articulos fidei, ea omnia, quæ in Concilijs generalibus legitimè congregatis, & à Romano Pontifice approbatis, credenda proponuntur, vel quæ à Romanis Pontificibus è Cathedra Petri toti orbi Christiano, tanquam dogmata vera, vel in Scripturis contenta, vel ex ijs, quæ in Scripturis continentur, necessariò deducta, omnibus fidelibus repræsentantur, & credi jubentur. De Paganismo manifestè constat, non esse à Deo, cùm idolis eum cultum deferat, qui ipsi Deo soli debetur. Mahumetismum verò, & Judaismum nunc stantem post Christi Domini adventum, non esse à Deo, probatur manifestè his omnibus argumentis, quibus in hoc lib. Divinitatem Christi ostendimus. Nam perfidi Judæi, & Mahumetani conveniunt in neganda Divinitate Christi, licèt ex diversis causis: unde argumenta omnia, quibus innititur basis hæc, & primarium fundamentum Religionis Christianæ, nempe quòd Christus Dominus sit verus Deus & Homo, manifestè concludunt, Mahumetismum, & Judaismum nunc extantem esse religiones falsas, & à diabolo invectas.

CXIII. Porrò argumenta illa sunt adeo conspicua, ut stupidus sit, qui illis non convincatur, & eis penetratis non experiatur in se evidens dictamen conscientiæ, quo judicet, se obligatum esse ad suscipiendam Religionem Christianam Catholicam, si extra Ecclesiam sit, vel in illa firmiter perseverandum, si intra gremium sanctæ Ecclesiæ existat. Ea verò argumenta latè in hoc libro proposita, nunc in brevem epilogum redacta sunt hæc. Primum sumitur ex miraculis, quæ Christus fecit in hujus veritatis confirmationem; palam enim dixit, se esse Deum, & in hujus doctrinæ confirmationem mortuos suscitavit, hominem à nativitate cæcum luto super oculos imposito illuminavit, & alia opera mirabilia fecit, quæ evidens est,

solum

solum Deum posse habere authorem. Evidens autem est, Deum non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Secundum sumitur ex vindicta, quam Deus sumpsit de Judæis: nam illi eo præcipuè titulo, & ea de causa Christum crucifixerunt, quia dixit, se esse Deum, & tamen illos Deus propter necem Christo illatam severissimè punivit, & usque modò punit: quod argumento manifesto est, Christum, dum se ipsum appellavit Deum, non blasphemiam protulisse, sed veritatem certissimam. Tertium ex mira correspondentia inter vetus, & novum Testamentum; nam omnia, quæ Prophetæ prædixerant de Messia venturo, ad litteram adimpleta sunt in Christo Domino. Quartum ex ejus Resurrectione; nam Christum eo nomine crucifixum, quia Filium Dei se fecit, Dominus tertia die suscitavit à mortuis, hoc opere evidenter manifestans, illum vera dixisse. Quintum ex mirabili mundi conversione; siquidem Apostoli innumeris miraculis mundo persuaserunt rem humanæ sapientiæ penitus incredibilem, nempe hominem crucifixum esse verum Deum. Sextum ex mirabili permanentia Ecclesiæ Catholicæ adversùs mundi potestates, & adversùs omnes Hæresiarchas, & sæculi Principes hæresi afflatos. Septimum ex eo, quòd Christus majora operatus est, postquam à Judæis crucifixus est, quàm dum viveret. Octavum ex eo, quòd Apostoli, & innumerabiles Martyres utriusque sexus, & in omni ætate, constanter & alacriter mortem acerbissimam pertulerunt in testimonium Divinitatis Christi, Deúsque illos manifestis illustravit miraculis. Nonum ex eo, quòd fides falsa veram nequit generare sanctitatem, fides autem hæc de Divinitate Crucifixi innumerabiles reddit Sanctos. Hæc, & alia argumenta in hoc libro expensa Divinitatem Christi reddunt evidenter credibilem, & omnino incredibiles omnes sectas illam negantes.

CXIV. Restat probandum, inter sectas adorantes Christum, solam Religionem Catholicam esse veram: hæc autem veritas facilè demonstratur, reducendo omnes controversias cum hæreticis ad unam, an scilicet Ecclesia Catholica Romana sit illa ipsa, quam Christus fundavit, & de qua dixit, *portas inferi non prævalituras adversùs eam*: hoc enim semel posito, convincetur, veros esse omnes articulos, quos credendos proponit: nam vera Christi Ecclesia est *Columna*, & *Firmamentum veritatis*, teste Apostolo 1. ad Timotheum 3. quia nimirum est columna firma & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest, & sua firmitate ac stabilitate sustentat suos filios, ne à veritate aberrent, ut explicat cum Patribus Becanus; vel, prout exponit apud ipsum Theodorus Beza, dicitur Columna, & Firmamentum veritatis, quia non alibi habitat veritas Dei, quàm in Ecclesia Christi, vel quia Ecclesia est fida custos veritatis Dei, ut interpretatur Calvinus: unde etiam ex confessione ipsorum hæreticorum vera Christi Ecclesia nequit esse magistra errorum; atqui sola

Eccle-

Ecclesia Catholica Romana est vera, & germana Christi Ecclesia: ergo veri sunt omnes articuli, quos filiis suis credendos proponit. Ergo verum est, dari Purgatorium, dari septem Sacramenta, Christum esse præsentem in Eucharistia, peccata exponenda esse in confessione auriculari, & omnia alia dogmata, quæ Ecclesia Romana jubet credi.

CXV. Minorem dilucidè & nervosè probat P. Lessius in opusculo de vera Religione capessenda ex multiplici consideratione. Primò ex studio perfectionis, ad quod Religio Catholica inducit. Secundò ex eo, quòd licentiam peccandi excludat. Tertiò ex sanctitate Cultorum. Quartò ex miraculis eorumdem. Quintò ex gentium conversione. Sextò, ex nomine *Catholicæ*, & re ipsa hoc nomine signatâ. Septimò, ex successione. Octavò, ex consensu Doctorum veterum, & controversiarum decisione, & quia extra illam nulla soliditas. Nonò, ex variis causis, ob quas Lutheranismus, & Calvinismus, & aliæ sectæ convincuntur, non esse Ecclesia Christi. Primò, ex novitate. Secundò, ex defectu successionis. Tertiò, ex defectu missionis. Quartò, ex defectu miraculorum. Quintò, ex vitæ, & morum conditione. Sextò, ex erroribus, & inconstantia doctrinæ. Septimò, ex dolo malo, & fraudibus, quibus utuntur. Octavò, ex eversione bonorum operum. Nonò, ex licentia vitæ, quam tribuunt. Decimò, ex eo, quòd hæreses antiquas renovent. Undecimò, ex defectu regulæ credendi. Hæc fusè prosequi nostri instituti non est. Consulantur Bellarm. tom. 4. lib. 4. de Ecclesia Militante, Bal. tom. 3. disp. 1. quæst. 1. punct. 4. Suarez disp. 4. de fide sect. 3. & 4. Becanus, & alij. Duodecimò, & ultimò, hoc ipsum convincitur ex absurdo: nam si Ecclesia Calvinistica, vel Lutherana esset Christi vera Ecclesia, sequeretur, omnes Catholicos, qui à tempore Apostolorum hactenus extiterunt, damnatos esse: nam juxta harum Religionum primarium dogma, caruerunt fide justificante, ac proinde permanserunt in peccatis suis; & in illis sunt mortui: fides enim necessaria ad justificationem juxta has sectas est illa, qua homo firmiter credit, se esse justum coram Deo propter Christi satisfactionem, quæ ipsi per hanc fidem imputetur, & applicetur: constat enim, hanc ignotam orbi fuisse usque ad Lutheri tempora, qui gloriatur, se illam mundo patefecisse: quis autem sanæ mentis hoc absurdum devorare audeat? Unde in veritates Catholicas convenit celebris illa sententia Richardi Victorini lib. 1. de Trinit. cap. 2. *Domine, si error est, à te decepti sumus*: ista enim nobis sunt tantis signis & prodigiis confirmata, & talibus, quæ non nisi per te fieri potuerunt.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

Brevis discursus, quo Cardinalis Sfortia evidentiam credibilitatis nostræ fidei proponit.

CXVI. HÆc evidentia credibilitatis clarissima, inquit, est, & maxima in fide Catholica, ex multis capitibus, quæ breviter indicat in libello de fide cap.7. Primò certum est ex Synderesi, quam omnes experiuntur, & ex consensu omnium ferè gentium, dari aliqud Numen optimum, & benevolum erga creaturas rationales, cui aliqua nostra opera placeant, alia displiceant; idcóque Numen illud esse colendum, & amandum. Nec huic rationi adversatur experientia frequens, & calamitatis in probis, & prosperitatis in pravis, quasi contraria providentiæ: nam hæc ipsa est summa providentia, ut possimus exercere virtutem, & probare aliam solidiorem felicitatem: quæ enim virtus esset, ea sectari, quæ etiam in hac vita semper, vel ferè semper, afferrent delectationem, & prosperitatem? Porrò si id eveniret, nullum esset discerniculum inter virtutis, ac voluptatis amatores. Certum ergo est, dari aliquod Numen providum, & colendum. Cùm verò sint varij cultus, & religiones erga hujusmodi Numen, quarum religionum quælibet damnat alias, tanquam impias, & huic Numini invisas, non potest inter hujusmodi sectas invicem pugnantes esse plusquam una, quæ sit vera, & huic Numini accepta. quamvis posit evenire, ut aliqui propter ignorantiam invincibilem, eo inoffenso, alias religiones sectentur.

CXVII. Hoc posito, videtur indignum hoc Numine, si permittat, aliquam religionem falsam habere pro se argumenta sine ulla comparatione majora, & graviora, quàm quælibet alia, ac proinde, quàm ea, quæ sit vera: quis enim prudens, & bonus hoc faceret? at nostra religio habet pro se plurima, & gravissima argumenta, quibus præstat cæteris omnibus religionibus; ergo ipsa solùm est vera religio.

CXIIX. Ultima minor, quæ solùm negatur ab adversariis, probatur ex hujusmodi argumentorum enumeratione: Primò enim nulla religio habuit, vel habet tot sectatores sapientes ac nostra: sapientes autem voco illos, qui præscindendo à re controversa, hoc est, à veritate Religionis, procul dubio ingenio, eruditione, & doctrinâ cæteris præstant omnium consensu. Sectæ enim distinctæ à Christiana vix ullum nominabunt sapientem, cum nostris Patribus, Theologis, & Philosophis comparabilem, qui eas re ipsa, & ex animo secutus sit, quantum ex ejus vita, & scriptis constare potest. Platonem quippè, Aristotelem, Tullium, Senecam, aliósque veteres philosophos patet ex eorum libris fuisse à credendis gentilium commentis alienissimos.

CXX. Se-

CXIX. Secundò: Nulla religio habuit tot sectatores insignes, & ferè suprahumana virtute præditos. Tertiò nulla fuit, pro cujus defensione, non solùm fortiter, sed alacriter tot millia millium in quolibet sexu, ætate, & fortunâ sanguinem ac vitam profuderint. Quartò nulla, quæ habuerit tot contemptores omnium bonorum sensibilium & humanorum, ex sola spe illorum, quæ talis religio pollicetur. Quintò nulla, quæ habuerit tot ferventissimos Dei amatores, qui omnes suas cogitationes, affectiones & curas sibi per totam vitam dicaverint supra omnem amorem, quo unquam, vel mater filium, vel maritus uxorem, vel quilibet homo quodcumque objectum sibi carissimum dilexerit. Sextò nulla religio est, in cujus explicatione tot sapientes vitam, ac studia impenderent, cum tanto admirabilium contemplationum fructu; nulla siquidem scientia humana tantundem ingenij, consonantiæ, ac mirabilitatis ostentare potest, quantum Christiana Theologia. Septimò nulla est, cujus veritatem testentur tot prodigia supra omnes naturales vires effecta, & innumeris, ac gravissimis historiarum ac testium Authoribus confirmata, quæ omnia testimonia falsa esse, perinde videtur incredibile, ac si quis contenderet, non extitisse Julium Cæsarem, & omnes traditiones de illius existentia mentiri.

PRIMÆ PARTIS LIBER SECUNDUS.

IN QUO OSTENDITUR, RELIGIONEM Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram, evidentiâ in attestante, quatenus evidenter demonstratur, Deum esse Authorem illius. Ubi natura nostræ fidei latè exponitur, & ostenditur, ad credendum Fide Divina & obscura, mysteria nostræ fidei, non debere priùs fide obscura credi Authoritatem Dei loquentis, & existentiam revelationis; sed posse fide obscura, & libera credi mysterium ab homine, evidenter cognoscente Deum illud revelâsse. Vbi etiam pro dignitate explicatur ultima fidei nostræ resolutio sine circulo, & mutua prioritate.

CAPUT PRIMUM.

Præambula quædam ad probandum, Religionem Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram, evidentiâ in attestante.

§. I.

Supponitur, pertinere ad excellentiam veræ Fidei, quòd contineat mysteria, quæ seclusa revelatione Dei, nequeant per rationem naturalem probari.

I. CUM Religio Christiana contineat mysteria altissima, quæ ex se ita sunt obscura omni intellectui creato, & creabili, ut suis viribus, & proprio discursu nullus intellectus creatus possit assequi, quomodo illa Deo conveniant: v. g. quomodo inter se cohæreant, Deum esse unum in natura, & Trinum in personis, & Deum, qui est omnino immutabilis, ita uniri naturæ humanæ, ut verè Deus fiat homo, & homo fiat Deus: impossibile est,

est, quòd Religio Christiana sit evidenter vera evidentiâ mysteriorum in se ipsis, & per principia intrinseca. Cùm enim ejus mysteria sint ex se essentialiter obscura omni intellectui creato secundùm se considerato, non possunt in se esse evidentia; & cùm sint supra omnem rationem, non possunt per rationem naturalem demonstrari, & ideo Doctor Christianus, & Prædicator Evangelicus, ut inducat infideles ad Fidem Christi amplectendam, non debet niti rationibus, quibus conetur probare mysteria Religionis Christianæ esse in seipsis vera, quasi per rationem naturalem possit eorum veritas persuaderi: ut enim meritò D. Thomas dixit 1. part. quæst. 32. art. 1. *Impossibile est, per rationem naturalem ad cognitionem naturalem Trinitatis personarum pervenire: homo enim per rationem naturalem ad Dei cognitionem pervenire non potest, nisi ex creaturis; creaturæ autem non ducunt in cognitionem Dei quatenus Trinus est, sed quatenus unus; quia non quatenus Trinus, sed quatenus Vnus, id est non ratione relationum, sed ratione Essentiæ est principium creaturarum*: istæ verò solùm ducunt in cognitionem Dei, tanquam effectus in cognitionem suæ causæ. Quare stultè procederet Prædicator Evangelicus, qui ratione naturali vellet probare infidelibus veritatem mysterij Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, & aliorum, quæ sunt supra omnem discursum naturalem creaturæ, ut probat ibi S. Thomas: *Primò enim derogaret Fidei, quantùm ad ejus dignitatem. Nam dignitas, & excellentia Fidei est, quòd sit de rebus invisibilibus, quæ rationem humanam excedunt, ut constat ex Apostolo ad Hebræos 11. dicente, quòd Fides est de non apparentibus. Secundò derogaret Fidei, quantùm ad utilitatem trahendi alios ad ipsam. Cùm enim proferre non possint rationes, quæ convincant, Deum esse Trinum v. g. sanè qui ratione conaretur probare mysterium Trinitatis coram infidelibus, occasionem ipsis præberet, irridendi Fidem nostram. Quæ igitur Fidei sunt* (concludit ibi D. Thom.) *non sunt tentanda probare nisi per authoritates, his, qui authoritates suscipiunt; apud alios verò sufficit ostendere, non esse impossibile id, quod prædicat Fides.*

§. II.

Quomodo Prædicator Evangelicus debeat persuadere infidelibus, vera esse mysteria nostræ Fidei, quæ per rationem naturalem eis probare non potest.

II. Quamquam autem Doctor Christianus, vel Prædicator Evangelicus non debeat intendere, probare per rationem naturalem veritatem mysteriorum nostræ Fidei, nec per authoritatem Scripturarum apud eos, qui Scripturas non suscipiunt, potest tamen, ac debet coram infidelibus adducere argumenta, & rationes, quæ persuadeant, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, in medium proferendo ea credibilitatis argumenta, quibus ornata est Religio Christiana, & quò hæc argumenta vividiùs proponentur, eò faciliùs, Divina aspirante gratia, infideles adducentur ad fidem. Ad hoc enim à Deo data sunt, ut per illa ho-

homines inducantur ad credendum, & fideles, qui jam Fidem habent, per illa in Fide firmentur, quatenus semel per illa argumenta convicti, quòd Deus sit Author Religionis Christianæ, hinc assurgant ad firmissimè assentiendum mysteriis propter summam authoritatem Dei dicentis, & revelantis: & ideo Petrus epist. 1. cap. 3. v. 15. hortatur fideles, ut in promptu habeant rationes, quibus prudens quisque persuaderi possit, Religionem Christianam esse à Deo: *Dominum* (inquit) *Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in nobis est, spe.* Quæ verba sic ad litteram exponit noster Justinianus in paraphrasi ejus loci: *Deum, ac Dominum toto pectore religiosè veneramini, vósque adversùs impios ita comparate, ut, quoties res postulet, facilè possitis Fidei, atque spei vestræ rationem reddere, & ac explicare.* Ut enim idem Author postea in commentario illius versiculi num. 18. inquit: *Quod ait Petrus, rationem de ea, quæ in vobis est spe, non perinde accipiendum est, quasi unius tantùm, nimirum spei reddenda ratio sit, omissa Fide aliísque Religionis nostræ capitibus, sed cùm spes, seclusa Fide, nulla prorsus esse queat, eo nomine universam Religionem intelligit.* Quocirca Syrus interpres transtulit *de spe Fidei*, hoc est de spe, quam beneficio Fidei concepistis, & Fulgentius lib. 1. ad Trasimundum constanter legit *de Fide, & spe*; ídque indicant verba illa: *Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris*: ut enim exponit Cajetanus, *Tunc in cordibus sanctificatur Deus, cùm creditur absque immunditia alicujus erroris, atque peccati.*

§. II.

Ante assensum Fidei præstitum mysteriis ob authoritatem Dei revelantis, debet præcedere evidentia credibilitatis, fundata in certitudine de eo, quòd Deus ea mysteria revelaverit.

III. Quare licèt assensus Fidei non nitatur rationibus, sed unicè authoritate Dei revelantis, quia qui assentitur mysterio, quia rationibus probatur, non habet assensum Fidei Divinæ, sed assensum opinativum, si rationes conciliantes assensum sint duntaxat probabiles; vel assensum scientificum, si rationes illæ sint evidentes: tamen ante assensum Fidei præstitum mysterio propter authoritatem Dei revelantis debent præcedere motiva, & argumenta, quæ ita inducant ad judicandum, quòd Deus revelaverit illa mysteria, & consequenter quòd illa sint credibilia, ut nullatenus sinant prudenter dubitare de eo, quòd Deus illa revelaverit. Tantúmque abest, ut rationes istæ, & argumenta prævia, quibus ostenditur, Deum revelâsse mysteria, officiant Fidei, ut potiùs impossibile sit, ut quis Fide supernaturali, & Divina firmiter credat mysterium propter authoritatem Dei revelantis, quin præcedant talia motiva suadentia, Deum revelâsse mysterium, ut non sinant virum prudentem dubitare de hoc: qui enim certus non est, quòd Deus revelaverit mysterium, non potest pro-

pter

propter authoritatem Dei revelentis assentiri mysterio: nam ut docet D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. *Omnis, qui credit, debet evidenter discernere credibilitatem mysteriorum, & ea videre sub ratione communi credibilis: non enim crederet, nisi videret, ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi.* Ut autem exponit ibi Cajetanus, S. Thomas loquitur *de Visione propria*, ejúsque sensus est, *quòd, verè & virtuosè credere, exigit evidentiam, quòd illud sit credibile, ita quòd nullus verè, hoc est absque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc est prudenter credit, nisi evidenter cognoscat, illud esse credibile.* Quomodo autem potest quis evidenter cognoscere aliquid esse credibile, quin adsint argumenta evidentia credibilitatis? *Vident autem Christiani* (inquit Cajetanus ibi §. *Ad objecta*) *credentes, credibilia ea esse, quæ sunt Fidei, audientes à fide dignis, mundi scilicet conversionem ad Christum pauperem per pauperes piscatores, idiotas, inter tot persequutiones, tormenta, & mortes, & postmodum à tot doctissimis viris cum vita propria castigatione, mundíque hujus contemptu approbata, innumerísque miraculis confirmata.*

IV. Unde Prædicator Evangelicus, ut Gentilibus Fidem Christi persuadeat, debet priùs rationibus demonstrativis probare, dari unum Deum Creatorem Cœli & terræ, qui omnia ex nihilo condiderit, & sapienter gubernet: & probare providentiam Dei erga homines, & animæ immortalitatem persuadere; & subinde probare, Deum homines condidisse, ut illi serviant, eum colant, & diligant, & inde concludere, necessarium esse, quòd Deus tradiderit hominibus aliquam legem, per cujus observationem pervenire possint ad felicitatem æternam, ad quam animæ immortales creatæ sunt. Et hinc gradum facere ad probandum, Deum esse Authorem Legis Christianæ: & postquam hoc probaverit, non debet probare veritatem mysteriorum in seipsis, sed persuadere rationibus, hominem obligatum esse firma Fide credere omnia, quæ Deus dicit, quamvis discursu suo comprehendere nequeat illa mysteria, ut patebit ex his, quæ infrà latè explicabo, quando narravero colloquium, quod habui cum Mahumetano arguto, & ingenioso.

§. IV.

Quomodo se gesserit S. Petrus cum Simone mago, ut ipsum pertraheret ad credenda mysteria nostræ Fidei?

V. HUnc agendi modum observavit S. Petrus cum Simone Mago, qui antequam cum Apostolo de vera Religione disputaret, volebat ante omnia disputationem instituere de animæ immortalitate, quia, nisi priùs statueretur, animam esse immortalem, frustra postea laborarent inquisitione veræ Religionis. At Petrus hanc disputationem detrectavit: *Non metu, sed jure, útque utiliter negotium conversionis ageret*, ut inquit Clemens Romanus lib. 3. Recognitionum. Quamquam enim animæ immortalitas possit optimis rationi-

nibus probari, tamen quia Religio Christiana inter veritates credendas proponit quoque animæ immortalitatem, sanè si Apostolus, ut induceret Magum ad credendam immortalitatem animæ, priùs rationibus probare debuisset animæ immortalitatem; pariter Magus ad credendum mysterium Trinitatis, & Incarnationis postularet, ut priùs probarentur rationibus; quæ cùm non possint per rationem probari, non posset Apostolus hac via Magum convertere. Unde Apostolus ad persuadendum, vera esse Religionis Christianæ mysteria, solùm probare voluit, Deum esse ejus Authorem, & se esse à Deo missum ad veritatem Religionis Christianæ persuadendam: quo semel probato, consequens erat, ut Magus deberet credere, vera esse mysteria Religionis Christianæ, quia Deus falsum testificari non potest, atque adeo Deo aliquid testificanti tenemur cum summa adhæsione credere, quantumvis id, quod testificatur, non possimus ratione naturali assequi; imò quamvis nobis videatur, secluso testimonio Dei, penitus impossibile: quia lumine naturæ notissimum nobis est, Deum neque fallere, neque falli posse, & ex notissima experientia evidens quoque nobis est, nos multa vera ignorare, & propter nostram ignorantiam nobis apparere aliqua impossibilia, quamvis possibilia sint, atque adeo evidenter cognoscimus, stultum esse, nolle credere Deo aliquod mysterium testificanti, eo præcisè nomine, & ea de causa, quia illud mysterium apparet nobis difficile, & rationi naturali impossibile: *Et ideò* (dicebat Petrus Simoni Mago) *ante omnia fidem Prophetæ omni cum examinatione oportet probari: quem, cùm cognoveris, esse Prophetam, de reliquo cuncta ei credere oportet, nec ultra eum discutere per singula, quæ docet, sed habere firma, & sancta, quæ dicit; quæ quamvis fide suscipi videantur, antehabita tamen ratione creduntur: cùm enim semel ab initio veritas Prophetæ examinata constiterit, reliqua Fide audienda sunt, & tenenda.*

VI. Quod hîc fecit Petrus, omnibus Christi cultoribus facere suadet illis verbis: *Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem* (id est *defensionem*, ut habet textus Græcus) *omni poscenti rationem de ea, quæ in nobis est, fide.* In quibus verbis non suadet Apostolus fidelibus, ut parati sint ad reddendam rationem, qua probentur mysteria, sed ad reddendam rationem, cur crediderint, seu cur sibi persuaserint, Legem Christi à Deo descendisse, & propterea inducti sint ad credenda mysteria Fidei cum tanta firmitate. Quæ ratio redditur per motiva credibilitatis, quæ reddunt Fidem Christianam evidenter credibilem, id est, quæ evidenter probant, mysteria omnia Religionis Christianæ posse firmiter credi propter authoritatem Dei testificantis. Et hæc motiva credibilitatis facilè Christiani penetrare possunt; nam cùm, ad credendum Fide supernaturali mysteria, debeat præcedere evidentia credibilitatis, seu judicium evidens, quòd mysteria illa possint, ac debeant propter authoritatem Dei credi cum summa adhæsione, ut ostensum est

est cap. 1. hujus libri, & cùm præceptum credendi omnes communiter obliget, possibile est omnibus, habere judicium illud evidens credibilitatis; Deus enim impossibilia non jubet. Et hinc deduces, valde, conveniens esse, quòd Prædicatores Evangelici motiva hæc credibilitatis è suggestu populo explicent.

VII. Ut enim cum Cajetano, Aragon, & Zumel, tanquam quid sibi omnino certum, statuit noster Eximius Doctor Suarez disp. 4. de Fide sect. 5. n. 8. nullus homo præbet verum, & perfectum assensum Fidei, nisi priùs aliquomodo assequatur, vel participet evidentiam credibilitatis: nam judicium credibilitatis debet esse certum, ut ad Fidem certam, & indubitatam inducat: *Nam si quis* (inquit) *potest prudenter dubitare, vel formidare de credibilitate objecti, poterit etiam de ipsa Fide dubitare, aut formidare, & ita non erit Fides perfecta, & Christiana; judicium autem credibilitatis non potest esse certum, nisi sit evidens. Ergo in unoquoque verè credente debet supponi tale judicium. Quo circa si quis credat ante judicium certum, & evidens credibilitatis, concipiet quidem fidem humanam de rebus Divinis, quæ interdum potest esse prudens, & honesta; non tamen concipiet propriam fidem Christianam, id est omnino certam, & immutabilem: quia stante sola probabilitate, & prudentiâ in illa fundata, posset quis propter majorem probabilitatem de novo apparentem judicium prudentia mutare, & consequenter Fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de vero assensu Fidei nullo modo admittendum est.* Huc usque Eximius Suarez, cujus doctrina certa reddita est per Bullam Innocentij Undecimi, in qua anno 1679. sexaginta quinque propositiones *tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas damnavit*, & prohibuit, inter quas vigesima prima est hæc: *Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit loqu[u]tus Deus.* Ergo nullus potest credere mysterium per actum fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, nisi antecedenter ad illum assensum sit omnino certus, seu certificatus saltem moraliter, quòd Deus illud revelaverit. Supposita autem hac certitudine potest ac debet formare judicium evidens, quòd illud mysterium possit ac debeat credi: evidens enim est; unumquemque posse cum summa adhæsione credere mysterium illud, de quo certus est fuisse à Deo revelatum.

§. V.

Quomodo in hominibus indoctis reperiatur evidentia credibilitatis ante assensum Fidei Divinæ?

VIII. NOTAT autem optimè Eximius Suarez ibidem, hanc evidentiam credibilitatis, prærequisitam ad Fidem supernaturalem, non esse æqualem in omnibus, nec eodem modo esse postulandam in simplicibus credentibus, ac sapientibus: *Nam isti* (inquit) *per se illam percipiunt, penetrando ejus media & principia; illi verò in Fide, & traditione Ecclesiæ, & sapientum illam participant: nam illis satis est, quòd videant,*

deant, sapientissimos viros, & multitudinem Christianorum hanc Fidem amplecti ut indubitatam, & infallibilem; & quòd audiant, illam esse confirmatam multis miraculis, & quòd hoc fiat illis moraliter, & humano modo certum; ac denique quòd intelligant, talem doctrinam esse consentaneam rationi, nihilque contrarium in illa inveniant: nam hæc sufficiunt, ut respectu illorum fiat doctrina Fidei evidenter credibilis.

IX. Addit verò Eximius Doctor, & probat ex D. Thoma quodlib. 2. art. 6. si contingat, exteriorem prædicationem Fidei, & propositionem non esse sufficientem ad formandum judicium ita firmum, & evidens de credibilitate Fidei, & homo faciat, quod in se est, non defuturam Divinam inspirationem, quia Deus non deficit in necessariis, & tunc illuminatio interior necessaria est: atque adeo tunc per Divinam inspirationem & vocationem internam posse compleri hujusmodi credibilitatem. Quare licèt simplices homines per se non sint capaces illius evidentiæ immeditatè, ut sic dicam, & speculativè deductæ ex suis principiis & motivis, sunt capaces illius, mediante fide humana de miraculis, & aliis testimoniis, & testibus hujus Fidei, & juvari possunt interna illuminatione, quæ nunquam deerit facienti, quod in se est. *Et ob hanc causam* (subjungit Magnus Suarez) *Prædicatores Evangelici, qui versantur inter infideles, & catechizant adultos noviter conversos, non malè faciunt, illos admittendo ad Baptismum post sufficientem instructionem: debent autem imitari Philippum, qui* Actor. 8. *postquam instruxit Eunuchum, & ille interrogavit, an liceret se baptizari, respondit:* Si credis ex toto corde, licet. *Pondero enim ibi particulam* ex toto corde, *per quam postulavit fidem super omnia, juxta phrasim Scripturæ, atque adeò omnino certam. Hanc ergo Fidem debent postulare hujusmodi Prædicatores à noviter conversis, & illos ita instruere, partim docendo, partim excitando ad postulandum Divinum auxilium, ut possint illam concipere; & tunc credere possunt & debent illis dicentibus, se ita credere, & consequenter illos baptizare, sicut Philippus fecit.*

X. Dum autem Prædicatores catechumenos instruunt, & per argumenta credibilitatis efficaciter persuadent, Religionem Christianam esse à Deo datam hominibus, admonere illos debent, ut mysteria altissima Religonis Christianæ firmissimè, & cum summa adhæsione credant, non jam propter authoritatem ipsorum prædicantium, nec propter rationes humanas, vel etiam propter signa supernaturalia, quæ persuadent, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, sed unicè ob summam authoritatem Dei revelantis, illos paulatim pertrahendo, ut altissimam æstimationem concipiant de Dei authoritate, & in præstando assensu mysteriis non innitantur rationibus, tanquam motivo assentiendi mysteriis, sed ut per illas sibi firmiter persuadeant, Deum revelâsse hæc mysteria, & postquam sic persuasi sunt, jam unicè ob authoritatem Dei credant mysteria revelata, quæ Religio Christiana credenda proponit.

§. VI.

§. VI.

Quomodo se gerere debeat Catholicus rusticus cum hæretico, petente ab ipso rationem suæ Fidei, & interrogante, cur credat: v. g. Purgatorium, vel præsentiam Christi in Eucharistia?

XI. NOSTER Cornelius à Lapide exponens verba illa D. Petri nuper expensa: *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, Fide*, notat, perperam hæreticos ex hisce verbis urgere laicos indoctos, ut secum de Fide disputent: *Hoc enim ad Sacerdotes, & Doctores pertinet*, redditque rationem ex ipso textu: *Nam responsionem exigit S. Petrus, non disputationem, eámque dandam infidelibus in origine Ecclesiæ, non hæreticis, confirmata jam Fide, omnium sæculorum consensu.* Laici ergo rogati ab hæreticis, cur credant, v. g. Christum esse præsentem in Eucharistia? respondeant: quia id credit, & credidit Ecclesia omni sæculo, quæ est Columna, & Firmamentum veritatis, utpote Sponsa Christi, gubernata & protecta à Spiritu Sancto: quare stolidum esse, hoc post tot sæcula in dubium revocare. Ita Tertullianus lib. de præscript. adversùs hæretic. cap. 17. ubi addit rationem: *Quoniam*, inquit, *nihil proficiet congressio Scripturæ, nisi planè ut aut stomachi quis ineat eversionem, aut cerebri* Respondeat cum Augustino epist. 165. *Tenet me in Ecclesia ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas suas oves Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

XII. Respondeat cum Hieronymo in Dialogo contra Lucifer. in fine: *Brevem tibi apertámque animi mei sententiam proferam, in illa Ecclesia esse permanendum, quæ ab Apostolis fundata in hanc diem durat.* Respondeat Ego credo, quod mihi credendum proponit Ecclesia illa, de qua Christus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Hæc enim alia esse non potest quàm Ecclesia Catholica Romana, quæ per totum orbem dispersa, continuata serie Pastorum, usque ad hanc diem perseveravit, & secundùm promissionem Christi in æternum durabit. Credo illud, quod credit illa Ecclesia, intra quam vixerunt tot Martyres, tot Virgines, tot Confessores, & tot Doctores; in qua floruerunt Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus, Athanasius, Thomas, Bonaventura, & alij innumeri, in qua vixerunt Martinus, Nicolaus, Gregorius Taumaturgus, Benedictus, Bernardus, Dominicus, Franciscus, Ignatius, Franciscus Xaverius, Franciscus de Paula, Theresia à Jesu, & alij innumeri viri sanctissimi, & fœminæ: stultum enim est, existimare, quòd Spiritus Sanctus huic Ecclesiæ veritatem tam necessariam occultaverit, & permiserit, tot illustres Sanctos, & Doctores, & tot Sanctissimas Virgines in continuo & perpetuo errore versatos fuisse, & quòd post tot sæcula uni Calvino, vel Zvvinglio, vel aliis ejusmo-

di novatoribus veritatem aperuerit. Omnino ridiculum est, dicere, Spiritum Sanctum non adfuisse Ecclesiæ in Conciliis Generalibus congregatæ, in quibus definitum est, in Eucharistia ex vi Consecrationis destrui substantiam panis, & ejus loco succedere Corpus Christi; adfuisse verò Calvino, qui oppositum pertinaciter asseruit. Stultissimum enim est, judicium unius hominis privati, qui nullis miraculis claruit, nec virtutibus magnis præditus fuit, sed magnis vitiis fœdatus, præferre judicio totius Ecclesiæ, judicio tot Doctorum litteris & sanctitate præstantium, & qui in omni sæculo miraculis claruerunt, & sibi persuadere, Calvinum accepisse à Deo Spiritum interpretandi Scripturas, & hunc Spiritum non accepisse tot Ecclesiæ Patres illustrissimos, qui unanimi consensu constanter semper docuerunt, verba illa Christi: *Hoc est Corpus meum*, intelligenda esse in sensu litterali, & proprio, & vi illorum poni Corpus Christi sub speciebus panis: quod Calvinus contra communem totius Ecclesiæ sensum, & Patrum sententias ausus est negare.

XIII. Ita Catholicus rusticus nullam aliam cum hæretico disputationem admittat, sed unicè persistat in illa ratione, quæ veritatem Christi in Eucharistia reddit evidenter credibilem, quia nimirum id semper tenuit, & credidit Sancta Ecclesia, quæ ab Apostolo appellatur *Columna, & Firmamentum veritatis*: & incredibile sit, quòd Deus suam Ecclesiã deseruerit, ut idololatriam per errorem committeret, adorando purum panem tanquam Christum. Si autem hæreticus voluerit adducere argumenta, quæ ostendant, impossibilem esse præsentiam Christi in Eucharistia; ipse minimè argumenta audiat, sed argumentantẽ ad Doctores Ecclesiæ remittat, qui ei scient respondere, & dicat: Doctores sapientissimos, & acutissimos, ut Augustinum, Thomam, & alios hoc mysterium firmissimè credidisse, quod non fecissent, si argumenta ejusmodi non essent fallacia; sibi sufficere, credere, quod illi crediderunt, & tota Ecclesia semper credidit; se certum esse, Ecclesiam non posse credendum proponere aliquid falsum, & impossibile, & hoc sibi abundè sufficere, ut firmissimè hoc credat, quamvis ratione naturali non possit assequi, quomodo hoc fiat; sibi satìs esse, scire, quòd Christus dixerit: *Hoc est Corpus meum*, & Fide firmissima credere, Christum esse Deum omnipotentem, qui multa potest facere, quæ homo non valet intelligere; se non esse obligatum, reddere rationem de mysteriis, quæ fides docet, quia sunt supra rationem, & esse omnino injustum, velle probare, quòd Fides sit falsa, eò quòd habet mysteria, quæ lumini naturali videntur summè difficilia, imò & repugnantia: siquidem evidens est, Deum plura posse facere, quàm homo valeat comprehendere. Unde stultum est, arguere, quòd Fides sit falsa, quia habet mysteria difficillima, quæ lumine naturali, destituto luce Fidei, videntur impossibilia: nam Fides juxta Apostolum est *argumentum non apparentium*, id est de mysteriis obscuris, quæ per rationem naturalem non

apparent, & illa ratio contra veritatem Eucharistiæ formata potest in arguentem retorqueri, quia simili argumento impugnare posset mysterium Trinitatis, & mysterium Incarnationis, & contendere, nihil esse verum, nisi id, quod ratione naturali comprobari valet; quod est planè Fidem supernaturalem de medio tollere.

XIV. Notat insuper Cornelius à Lapide, cautè S. Petrum monuisse fideles, ut semper sint parati ad dandam rationem suæ Fidei; non autem ut semper dent: quia semper nos paratos esse oportet; at non semper actu dare rationem Fidei, & spei nostræ: v. g. cùm irrisores poscunt rationem, ut irrideant eam, incapaces sunt, cùm per hoc rogantibus vel aliis damnum, aut periculum creatur, juxta illud Christi, *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Matth. 6. v. 7.

§. VII.

Quomodo Doctor Catholicus agere debeat cum hæreticis, ut evincat, vera esse omnia dogmata, quæ credenda proponit Ecclesia Catholica Romana?

XV. NEQUE solùm Catholicus indoctus debet sic respondere hæretico, petenti ab ipso rationem suæ Fidei, & impugnare conanti veritaté mysteriorum, in quibus Catholici ab hæreticis dissident; sed etiam ut rectè admonet Caramuel in Theologia fundamentali fundament. 3. omnes controversiæ, quæ sunt inter Catholicos & hæreticos, ad unam possunt reduci, nimirum ad hanc: *Quænam sit vera Christi Ecclesia?* Addiderim ego, Doctorem Catholicum, qui certamen publicum vult cum hæretico inire de Religione, si velit de adversario triumphare, & strenuè pugnare, debere omnes controversias ad hanc unam reducere: *Quænam sit vera Christi Ecclesia?* Nam si semel demonstraverit, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, facilè inde convincet, vera esse omnia dogmata, quæ credenda proponit: quia cùm vera Christi Ecclesia sit *Columna, & Firmamentum veritatis*, nequit errores tanquam veritates certissimas sustentare, ac proinde nequit aliquid falsum, tanquam articulum Fidei, fidelibus proponere.

XVI. Imò universaliter P. Michael de Elizalda in aureo illo, & fundatissimo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ q. 8. solidissimè probat, veram Religionem nec quæri debere, nec inveniri posse per examen rerum, quas docet: tum quia res ista longissima foret; quicumque enim veram Religionem per examen rerum quærere instituit, necesse est, ut non unam, sed omnes Religiones, résque illarum examinet, discutiat, & judicet, quamdiu saltem veram non invenerit: at hoc nemo mortalium præstare valet; nullus enim vel sola nomina novit sectarum, Religionúmque omnium: de Christianorum solùm divisionibus jam pridem agens Augustinus lib. de Hæresibus fatetur, nec à se, nec ab alio quoquam, nec à doctissimo quidem Hieronymo hæresum omnium

haberi notitiam, & Celsum quemdam sex non parva volumina implevisse sectis dumtaxat Philosophorum. Tum quia doctrina veræ Religionis naturâ suâ est de rebus altissimis, & mysteriis difficillimis, quæ per rationem naturalem non possunt efficaciter probari: unde ad examen rerum vocata, difficilior & obscurior erit, quàm falsa Religio, proindéque ab examine isto non victrix forsan, sed victa evadet. Quærenda ergo est, & invenienda per examen fundamentorum, quæ concludant, illam esse à Deo datam. Hoc ubi constiterit, debet omnia illius mysteria intellectus firmissimè amplecti, illis assentiendo propter authoritatem Dei, quem novit esse ejus Religionis Authorem, quamvis mysteriorum rationem nullatenus assequi possit.

XVII. Hinc rectè probat, formam quærendi, & inveniendi veram Religionem contineri in illis verbis Apostoli 2. ad Timoth. 1. *Scio, cui credidi*, in quibus scientiam, & Fidem Apostolus conjungit, quia nimirum veræ Religionis cultores, *& scire, & credere* debent; *credere* quidem, quia doctrina tota veræ Religionis à Deo data, & revelata est, ac proinde tota sine examine, sine discussione, & sine disputationibus credenda est, ejúsque proinde mysteria potiùs, sicut pilula amara, uno haustu integra deglutienda sunt, quàm sicut cibus atterenda, ruminanda, & comminuenda. *Scire* autem, quia veræ Religionis cultores non debent ejus mysteria, tanquam à Deo revelata, firmissimè credere, quin priùs sciant, Deum esse authorem talis Religionis, omniáque proinde ejus mysteria revelâsse. Hanc autem scientiam habere non possunt, quin videant, talia adesse fundamenta ad judicandum, illam Religionem esse à Deo, ut prudenter de hoc dubitare non possint. Proinde debent habere evidentiam saltem moralem de eo, quòd Deus sit Author talis Religionis, ejúsque mysteria revelaverit, ac proinde debent evidenter judicare, mysteria illa esse credibilia Fide Divina, id est posse ac debere credi cum summa adhæsione, qualis Deo loquenti debetur. Et hac de causa omnes professores falsæ Religionis, per se loquendo, sunt inexcusabiles, quia sine fundamento suscipiunt dogmata illius Religionis, tanquam à Deo revelata: siquidem Religio falsa nequit habere evidentia credibilitatis argumenta, id est talia, quæ virum probum & sapientem ea expendentem convincant, & cogant judicare, illam Religionem esse à Deo. Hinc inexcusabiles sunt Mahumetani, qui Mahumetum tanquam Dei Prophetam venerantur, & totam doctrinam Alcorani ut à Deo datam credunt, quin habeant, non dico evidentiam moralem, sed neque prudens, & probabile fundamentum ad judicandum, Mahumetum fuisse verum Dei Prophetam. Similiter Lutherani, & Calvinistæ inexcusabiles sunt, quia doctrinam Calvini, & Lutheri tanquam à Deo revelatam credunt, quin habeant evidentiam, nec probabile quidem fundamentum ad sibi persuadendum, homines istos fuisse missos à Deo ad reformandam Ecclesiam, sed potiùs, nisi meridiana in luce caligare velint, evidenden-

dentissimè deprehendere possunt, viros illos à Deo missos non fuisse, sed à spiritu superbiæ, ambitionis, & consequenter à diabolo seductos esse: quia nullum signum veri Apostoli, veri Prophetæ, & nuntij à Deo missi illis adaptare possunt; cùm evidentissimè constet, fuisse homines carnales, ambitiosos, novatores, nulla insigni virtute præditos, nullis signis, & virtutibus conspicuos.

XVIII. Professores ergo veræ Fidei debent habere scientiam, & fidem; scientiam de eo, quòd Deus sit Author talis Religionis, Fidem de mysteriis: quia Deus veram Religionem talibus notis, privilegiis, signis, & argumentis veritatis vestivit, atque ornavit, ut dubitare prudenter non sinat, ipsum esse ejus Authorem; aliunde verò mysteria aliqua veræ Relgionis debent esse talia, ut ratione naturali non possint efficaciter probari, proindéque nemo prudens possit assensum firmum illis præbere, nisi per Fidem, id est nisi propter authoritatem Dei revelantis, & non propter rationem naturalem manifestantem ipsam veritatem.

XIX. Hac de causa, ut suprà dicebamus, S. Petrus disputans cum Simone Mago, cùm ab illo urgeretur, ut priùs, quàm ultrà procederent in examine veræ Religionis, probaret, animam esse immortalem, quia frustra in quærenda vera Religione fatigarentur, si anima mortalis sit, noluit cum Mago hâc viâ procedere; & quidem prudentissimê: quia, quamvis animæ immortalitas, quam Fides Christiana credit, ratione quoque probari possit, sunt tamen in ea multa mysteria omnino supra rationem; unde abstinens ab examine mysteriorum, totum se Petrus convertit ad probandum, Religionem Christianam esse à Deo, ut sic Magum compelleret, credere omnia Religionis Christianæ mysteria, quia Deus illa revelavit, quamvis ratione naturali probari non possint.

XX. Hinc sapienter S. Thomas in 3. dist. 24. quæst. 2. art. 3. observavit, notandum discrimen inter fidem præstandam Deo, & fidem præstandam hominibus nobis loquentibus. Nam hominibus aliqua nobis narrantibus credere non debemus sine examine rerum, quas nobis dicunt, & inspiciendum nobis est, quæ, & qualia sint, quæ dicunt, an possibilia, an absurda, an cohærentia? cùm enim homines vel per ignorantiam falli, vel per malitiam fallere possint, non satìs est ad illis credendum, quòd sciamus, eos nobis loqui; sed attendere debemus ad id, quod loquuntur, & examinare, an verisimile sit, &c. At cùm evidens nobis sit, Deum nec fallere, nec falli posse; ut Deo aliquid affirmanti certissimè credamus, non debemus examinare, quale sit illud; an possibile, an impossibile; sed totum nostrum studium sistere debet in examinando, an Deus sit, qui nobis loquitur? Postquam autem per argumenta evidentia credibilitatis nobis innotuerit, Deum esse, qui nobis loquitur, statim clausis oculis discursûs humani, firmissimè debemus credere omnia, quæ dicit, quamvis difficillima sint, & quamvis secluso ejus testimonio, nobis impossibilia appareant:

de-

debemus enim captivare intellectum in obsequium Dei testificantis, quamvis ea, quæ nobis testatur, in se inspecta, & per rationem naturalem examinata, videantur nobis impossibilia: quia evidens est omnino, Deum non posse fallere, nec falli in iis, quæ dicit: & non est evidens, non posse falli discursum humanum in iis, quæ evidentia putat; sed potiùs multiplici experientia constat, homines sæpe postea falsa deprehendisse ea, quæ priùs evidenter vera esse existimabant.

XXI. Ad hunc ergo modum procedendum est Doctori Catholico in disputatione, & certamine cum hæretico: non enim debet permittere, ut certamen ineatur, examinando veritatem singulorum mysteriorum, quæ Religio Catholica Romana credenda proponit; hæc enim disputatio multos dies, imò & menses consumet, & per illam nihil comperietur, nec alius fructus colligetur, quàm capitis vertigo, & fractio. Et ut sapienter dicebat Tertullian. lib. de præscription. c. 15. Doctor hac via incedens, nunquam quicquam absolvet; sed *ipse, quantumvis fortis, congressu fatigabitur, infirmi capientur, medij cum scrupulo dimittentur.* Melior quippe erit adversarij causa: nam afferet fortiora, vel verisimiliora, clariora, & faciliora, magísque popularia. Quare hæreticum ad hoc punctum controversiæ debet trahere, quænam scilicet sit vera Ecclesia, quam Christus supra Petrum fundavit: nam hæreticus cum Catholico Doctore disputans fatetur, Christum supra Petrum fundâsse Ecclesiam, fatetur Christum dixisse: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; & ne blasphemus sit, fateri debet, Christum verè promisisse, & promissionem suam opere complevisse. Rursus fatetur, Ecclesiam illam, quam Christus supra Petrum fundavit, esse *Columnam, & Firmamentum veritatis*; quia hoc Apostolus Paulus expressè docet, & in promissione Christi manifestè continetur. Sic ergo illum Doctor Catholicus aggrediatur: inter nos convenit, Christum Dominum veram Ecclesiam fundâsse; convenit rursus, veram Christi Ecclesiam, cùm sit Columna, & Firmamentum veritatis, non posse esse Magistram errorum: ergo inter nos convenire debet, vera esse omnia dogmata, quæ vera Christi Ecclesia credenda proponit. Et tunc subsumat: at hæc vera Christi Ecclesia non est Ecclesia Calvinistica, nec Lutherana, sed sola Ecclesia Catholica Romana. Ergo vera sunt omnia dogmata, quæ credenda proponit Ecclesia Catholica Romana. At hæc credenda proponit præsentiam realem Christi in Eucharistia, septem Sacramenta, Purgatorium, &c. Ergo hæc omnia vera sunt. Ad probandam autem illam primam minorem subsumptam, suppetunt Doctori Catholico argumenta demonstrativa, quæ apud eos, qui admittunt Scripturas, ac Historias, & veterum Patrum scripta, non solùm faciunt evidentiam credibilitatis, sed etiam evidentiam veritatis, ut latè ostendit Bellarminus lib. 4. de Ecclesia Militante, qui est de notis Ecclesiæ cap. 3. Valentia

tom.3.disp.1.q.1.punct. 4. Suarez disp. 4.de Fide sect. 3. & 4. Lessius in opusculo de vera Religione capessenda, & Becanus in manuali controversiarum, & novissimè Richardus Arsdekin tom. 1. Theologiæ tripartitæ tract.1.

CAPUT SECUNDUM.

Stabilitur iam, Religionem Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram, evidentiâ extrinsecâ, & in attestante, quatenus evidenter probatur, Deum esse Authorem illius.

§. I.

XXII. HANC Veritatem solidissimè probant duo Authores moderni: alter recentissimus, nimirùm Petrus Daniel Huezius, Serenissimi Delphini, seu Primogeniti clarissimi Regis Galliæ Ludovici Decimiquarti Magister, qui egregium edidit opus anno 1682. cui titulus: *Demonstratio Evangelica*, in cujus præfatione fidenter asserit, & constanter affirmat, veritatem Religionis Christianæ probari posse eo genere demonstrationis, quod non minùs certum sit, quàm demonstrationes ipsæ Geometriæ: & hæc demonstratio scopus est illius operis duobus tomis distincti. Summam autem hujus demonstrationis proponit Author in fine operis; nam ad pauca contrahens, quæ fusè in toto opere scripserat, demonstrationem ob oculos æqui Lectoris proponit his verbis: *Libri Novi & Veteris Testamenti his temporibus scripti sunt, quibus feruntur scripti, & ab his scripti, quibus tribuuntur. Hinc sequitur, totam Jesu Nazareni historiam in veteri Testamento longè antè prædictam esse, quàm eveniret in novo. His porrò concessis, libros nimirum veteris, & novi Testamenti his temporibus esse scriptos, quibus feruntur esse scripti, & ab iis scriptos, quibus tribuuntur, & Prophetias veteris Testamenti de Jesu Nazareno completas esse in novo, consequens est, veraces esse libros novi, & veteris Testamenti. Quòd si prophetiæ veteris Testamenti de Jesu Nazareno completa sunt in novo, & veraces sunt libri novi, & veteris Testamenti, ex eo efficitur, Jesum Nazarenum esse Messiam. Quo posito, veraces nempe esse libros novi, & veteris Testamenti, & Jesum Nazarenum esse Messiam, fatendum omnino est, veram esse Religionem Christianam.* Hactenus ille.

XXIII. Alter est aliquantulum antiquior, videlicet P. Michael de Elizalda nostræ Societatis, & meus in Metaphysica Magister, vir subtilissimi, atque profundi ingenij, & solidam doctrinam amantis, ut probant ejus monumenta de recta doctrina morum, quæ sub anagrammate Antonij de Cella

Dei omnium manibus teruntur,& præclarum illud, & fundatissimum opus *de forma vera Religionis quærenda, & invenienda*, quod in lucem edidit anno 1662. Hic Author quæst. 19. illius operis,tanquam fundamentalem,& capitalem conclusionem statuit, esse manifestum, ac de rebus moraliter evidentibus, *quænam inter omnes sit vera, ac Dei Religio*: Moralem autem evidentiam appellat, non quia careat connexione infallibili cum veritate, sed quia illam evidentiam pariunt loca, principia, seu fundamenta pertinentia ad moralem scientiam. Asserit ergo, veram Religionem, quæ non est alia, quàm Christiana, & inter Christianas Catholica Romana, talibus ac tantis fundamentis esse communitam, quæ omnem perfectè dispositum audientem convincant, quæ omnem probabilitatem à cæteris Religionibus adimant, & quæ nullum illius cultorem dubitare sinant, ac proinde docet, tam evidens esse, quòd Religio Christiana sit vera Religio, & quòd Ecclesia Catholica sit vera Christi Ecclesia, quàm evidens est, quòd detur Roma, & India: quæ appellatur evidentia moralis, non quia hæc evidentia fallibilior, aut incertior sit, quàm physica; sed quia est diversæ naturæ, ac conditionis. Similia videtur tradere Coninch disp. 11. de Fide: nam ibi num. 72. hanc conclusionem statuit: omnino tanquam certum statuendum est, posse clarè demonstrari, quæ sit vera Christi Ecclesia, ac recta Fides.

XXIV. Ego hanc doctrinam verissimam censeo: nam attentè sæpe meditatus, dum conciones haberem contra Mahumetanos, contra Judæos, & hæreticos, luce meridiana clarius semper judicavi, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, ac proinde, falsas esse omnes sectas ipsi oppositas; inter Religiones autem Christianas, solam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam; omnes autem hæreticorum sectas esse synagogas sathanæ, & certam ad æternam mortem viam. Hac de re duplicem disputationem dictavi in hac schola Salmanticensi in tractatu Selectarum disputationum de Fide in cursu Theologico anni 1585. alteram, in qua probavi, Religionem Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed etiam evidenter veram, evidentiâ in attestante, & per principia extrinseca atque reflexa: alteram, in qua ostendi, supposita fide in Christum, veritatem Religionis Catholicæ Romanæ non solùm esse evidenter credibilem, sed etiam evidenter demonstrabilem. Ex his verò, quæ fuso calamo, & secundùm scholæ stylum disputavi, pauca seligam, quæ hîc subjungam.

§. II.

Ex eo, quòd evidens sit Deum existere, & providentiam hominum habere, necessariò infertur, existere veram aliquam Religionem in mundo, & hanc non esse aliam, quàm Christianam, quæ præ reliquis credibilis redditur.

XXV. EXISTERE Supremum aliquod Numen, quod sit primum principium, & ultimus finis omnium, evidens est, ut passim demonstrant

ſtrant Philoſophi, atque Theologi, inter quos Leſſius in opuſculo de Providentia Numinis quindecim dilucidis rationibus id manifeſtè oſtendit. Hoc autem Numen providentiam hominum habere, evidens quoque eſt: cùm enim ſtupidiſſimæ etiam pecudes ſuorum fœtuum curam gerant, Deus Optimus Maximus cognitione exquiſitiſſima, potentiâ firmiſſimâ, & voluntate optima prædirus, curam hominum, quos ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam creavit, prætermittere non potuit. Unde S. Job. cap. 34. v. 13. hanc providentiam ex munere creatoris, ut rem manifeſtam, deducit: *Quem*, inquit, *conſtituit alium ſuper terram? aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?* Et ideo Dominus ipſe Iſaiæ 49. num. 14. inquit: *Nunquid oblivisci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit; ego tamen non obliviſcar tui.* Unde in repentinis periculis, naturæ quodam inſtinctu, abſque deliberatione, omnes homines ad Deum recurrunt, ejúſque opem implorant: ò Deus! ſuccurre, ò Deus! adjuva me, ò Deus! miſerere.

XXVI. Evidens quoque eſt, Deum homines creâſſe, ut ipſum cognoſcant, ament, & colant: *Homo creatus eſt*, inquit Auguſtinus, *ut ſummum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando poſſideret, poſſidendo frueretur.* Hinc Paulus Actor. 17. cum Athenienſibus loquens, & eis notitiam ingerens Creatoris, & finis, ad quem homines deſtinavit, occaſione ſumpta ex altari, quod ignoto Deo dicaverant, dixit: *Quod ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, hic cæli & terra cùm ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, neque manibus hominum colitur, indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem & omnia, fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi fortè attrectent eum, aut inveniant, &c.* Quaſi diceret, ut explicat noſter Cornelius, *hoc fine homines ita diſtribuit*, & moderatur per tempora, & loca Deus, ut eum inveſtigent, & quærant, & cognoſcant, & ament, & colant. Mundus enim eſt quaſi animal, cujus ſpiritus & veluti anima eſt Deus, oculi ſunt Luna & Sol, hepar, venæ, ſanguis, & phlegma ſunt fontes, aquarum venæ, & flumina; proles ſunt arbores, herbæ, flores, animalia, homines; quæ omnia vivificat, vegetat, fovet alítque Deus. Unde ex his facilè inveniri, cognoſcíque poteſt.

XXVII. *Si fortè attrectent eum*, id eſt palpent, ut exponunt Pagninus, Vatablus, & alij. Significat Apoſtolus, Deum à nobis in hac vita videri, & clarè cognoſci non poſſe, nóſque quaſi cæcos, palpando veſtigia Dei, puta creaturas, ad ejus notitiam pervenire. Sicut enim cæcus palpando pervenit ad locum, quò tendit, ita nos palpando, & veſtigando creaturas, pervenimus ad Deum earum Creatorem.

XXVIII. *Senſus ergo eſt, ſi fortè homines Deum attrectent*, non tactu corporeo, ſed metaphorico, & mentali, id eſt *ſi mente attingant*, inveniant, & cognoſcant:

noſcant, inquam, ex ejus operatione, & productione rerum omnium. Sicut enim cæcus, ſi in ſilvis denſiſſimis, vel in domo pleniſsima ſit, ſi vel leviter ſe commoveat, in arbores, parietes, réſve alias impinget: ſic ubique homini occurſat, imò incurſat Deus. Quis enim, ſi penitus ſuum corpus, ejúſque membra, & organa tot, támque varia, ſi ſuam animam, ejúſque ſenſus, potentias, motus, & actiones, ſi ſuum eſſe tam mirum & multiplex conſideret, maximè cùm, qua ratione hæc facta ſint, & fiant, illico non colligat, eſſe Numen intra ſe, quod fabricam hanc inſtar horologij tot machinis & organis inſtructam fabricârit, ordinaverit, tueatur & moderetur; quod admirabiles illos modos cieat; quod harmoniam illam ſtupendam corporis & animæ, ſenſuúmque & membrorum, mentis & carnis inter ſe Divina arte miſceat, contemperet, & arctiſſimè in unum compoſitum conſociet? Ita Gaſpar Sanchez. In omni re namque, motúque ad aliquod principium immobile, tanquam ad primam cauſam, eſt deveniendum.

XXIX. Et ſanè tam exquiſito artificio ſingulæ partes hominis ſunt conformatæ, & ad ſuas functiones & fines aptatæ, ut nulla ars, nulla ſapientia vel minimum poſſit adiicere, aut emendare. Et hinc evidens conficitur argumentum: iſta omnia à ſapientiſſima quadam mente ſunt excogitata, quæ ſingula diſtinctiſſimè conſideraverit, & ſtupenda arte exteriùs curioſiſſimè effecerit; tot enim proportiones quoad longitudinem, latitudinem, craſſitiem, & extenſionem inter partes hominis ad invicem, & in ordine ad totum conſiderant Philoſophi, ut P. Leſsius lib. 1. de Providentia Numinis num. 36. affirmet, pluſquam centum millia proportionum in ſolius hominis fabricâ reperiri, quarum ſi aliqua deficeret, non eſſet corpus omnino proportionatum, & pulchrum: nam in hac partium inter ſe, & cum toto ſymmetriâ conſiſtit totius corporis pulchritudo.

XXX. Evidens ergo eſt, dari ſupremum Numen, infinitámque mentem, quæ curam hominum habeat, quos tam artificiosè creavit, velítque ab ipſis amari, & coli. Cùm verò varij ſint cultus, & Religiones erga hujuſmodi Numen, nimirum Religio Chriſtiana, Judaica, & Mahumetana, ad quas revocantur ſectæ omnes, quæ nunc unum Deum, ſupremúmque hujus mundi rectorem agnoſcunt; & cùm quælibet ex his damnet alias, tanquam impias & Deo inviſas, & illæ ſint inter ſe è diametro oppoſitæ quoad præcipua dogmata, & articulos, quos de Deo credunt, evidens eſt, ex illis tribus unam ſolùm eſſe veram, & à Deo datam; reliquas verò eſſe falſas, & à diabolo in mundum invectas poſt Chriſti adventum.

XXXI. Ex his tribus evidens eſt unam ſolùm eſſe veram; alias verò duas eſſe falſas. At hæc una nequit eſſe alia, quàm Religio Chriſtiana, quæ ita eſt evidenter credibilis, ut omnes teneantur illam credere cum ſumma adhæſione, ut veram: implicat enim, ut Deus permittat, Religionem falſam, ipſius nomine promulgatam, ita præeminere Religioni veræ in notis & ſignis veritatis ut omnes rectè diſpoſiti & ſinceræ veri-

tatis

tatis amatores teneantur eam amplecti cum summa adhæsione, tanquam veram: possent enim omnes de Deo conqueri, tanquam de deceptore, si permitteret, ut Religio falsa, eíque displicens proponeretur cum tanta apparentia veritatis, ut humano discursu nequeat deprehendi, eam non esse à Deo, sed omnes tenerentur, ipsius articulos, ut veritates revelatas à Deo, cum summa firmitate credere: ergo evidens est, evidentiâ extrinsecâ in attestante, & per principia reflexa, Religionem Christianam esse veram. Argumenta enim, quæ ipsam reddunt evidenter credibilem, unum è tribus compertum & evidens faciunt, nimirum, vel Deo nullam esse curam de rebus hominum, vel ipsi placere, quòd illi in ejus cultu decipiantur, vel Religionem Christianam esse veram. Cùm ergo duo priora sint evidenter falsa, tertium debet esse evidenter verum.

§. III.

Ex anima immortalitate, & ex providentia Numinis evidenter infertur, dari in mundo aliquam veram Religionẽ, per cujus cultum homines pervenire valeant ad æternam felicitatem: evidénsque est hanc non esse aliam quàm Christianam Catholicam.

XXXII. ID ipsum aliâ viâ ostendere libet. Evidens est, animam rationalem esse immortalem, ac proinde cum corpore non extingui: evidens quoque est, hominem à Deo fuisse creatum ad aliquam beatitudinem, & supremam felicitatem, ad quam in hac vita pervenire non potest. Ergo evidens est, Deum, quantùm est ex se, sufficienter providisse hominibus viam, qua pervenire possint ad illam felicitatem. At via perveniendi ad felicitatem hominibus à Deo præstitutam, est vera Religio, veráque lex: ergo evidens est, Deum semper in mundo habuisse, & nunc habere aliquam veram Religionem, seu legem, per cujus observantiam homines posint pervenire ad supremam felicitatem. Sicut enim vera lex est vera via, per quam homines ambulare debent, ut perveniant ad terminum suæ felicitatis, ita legem observare, est, per hanc viam ingredi ad felicitatem, & beatitudinem. At evidens est, hanc veram legem, à Deo datam hominibus, neque esse legem Mahumetanam, neque Judaicam, quæ modò tenetur à perfidis Judæis, Christum Dominum blasphemantibus: ergo evidens est, esse Religionem Christianam.

XXXIII. Singula seorsim probanda sunt, & in primis quòd animus rationalis sit immortalis, demonstratur à P. Lessio viginti duabus rationibus lib. 1. de Provid. Numinis; nobis nunc sufficiat illa, quâ utitur D. Chrysostomus homil. 4. de provid. dicens: *Si nihil est post hanc vitam, id est, si anima cum corpore extinguitur, ergo nec Deus est: nam si Deus est, justus est; si justus est, juxta merita unicuique distribuet; si autem nihil est post hanc vitam, ubi accipient singuli pro suis meritis? Multi hîc benè habent, & in honore degunt, licèt mali; alij verò affliguntur, licèt justè vivant. Si ergo posthac nihil est, emigrabunt justi affecti injuriâ, & injusti immerita felicitate*

 potiti.

potiri. Ubi manebit ergo justitia? Si enim nemo, quæ meritus est, accipiat, nec Deus secundùm se justus est; si autem Deus non est justus, neque Deus est, &c. Et infra: Atqui Deum esse, creaturæ clamitant; igitur & justus est: quòd si justus est, tribuit unicuique, quod justum est; si unicuique, quod justum est, tribuit, necesse est, post hanc vitam esse tempus, in quo singuli juxta merita *accipiant*. Huc usque ille. Ergo sicut evidens est, Deum esse justum, evidens est, animam rationalem esse immortalem.

XXXIV. Unde nullum est argumentum, quod contra providentiam Dei erga homines desumitur ex frequenti experientia calamitatis in probis, & prosperitatis in pravis: nam potiùs hoc ipsum summa providentia est, ut possimus exercere virtutem, & mereri aliam solidiorem felicitatem. Quæ enim virtus foret, ea sectari, quæ etiam in hac vita semper vel ferè semper afferrent delectationem, & prosperitatem? Porrò si id eveniret, nullum esset discerniculum inter virtutis, & voluptatis amatores, ut suprà dicebamus ex Cardinale Pallavicino.

XXXV. Remuneratur quandoque Deus in hac vita virtutem, & vitia castigat, ut experientiâ discamus, Deo virtutem placere, & displicere vitium, & sic experiamur ejus erga nos providentiam. Non tamen semper hoc facit: quia, si semper ita faceret, occasio daretur hominibus exercendi virtutem, non propter ejus honestatem, sed propter commodum, certò ex illa proventurum in hac vita; occasio etiam daretur suspicandi, post hanc vitam non superesse aliam, in qua Deus unicuique pro meritis redderet præmium, vel supplicium: cùm viderent, semper Deum in hac vita virtutem præmiare, & vitium punire. Sicut ergo ad certificandum nos de providentia sua erga homines sæpe in hac vita virtutes remuneratur, & castigat vitia, ita ad certificandum nos de immortalitate animæ sæpe in futurum reservat præmium virtutis, & vitij supplicium.

XXXVI. Deinde quòd homo sit creatus ad aliquam beatitudinem, & felicitatem, constat ex naturali desiderio, omnibus à natura insito, perveniendi ad beatitudinem. Ut enim inquit Augustinus lib. 13. de Trinit. cap. 8. *Omnes beatos esse velle veritas clamat, natura compellit, cui summè bonus, & immutabilis Creator hoc indidit.* Impossibile autem est, inquit D. Thomas statim citandus, naturale desiderium esse inane: natura enim nihil facit frustra; esset autem inane naturæ desiderium, si nunquam posset impleri: est igitur implebile naturale desiderium hominis, perveniendi scilicet ad felicitatem, & beatitudinem. Quòd autem hæc beatitudo in hac vita obtineri non valeat, demonstrat evidenter S. Thomas multis rationibus 3. contra gent. cap. 48. quæ apud ipsum videri possunt.

XXXVII. Et sanè per se manifestum est, non posse beatitudinem, & ultimam felicitatem animæ immortalis cum vita corporis finiri; alioquin anima hominis justi, ita ardenter Creatorem diligentis, ut præ amore ipsius, & ne ipsum vel leviter offendat, tormenta acer-

acerbissima & mortem ipsam sustineret, foret in æternum misera, quod est manifestè absurdum. Probátque egregiè Cardinalis Pallavicinus 1.2. quæst. 2. art. 1. Deum in præmium virtutis debuisse assignare creaturæ rationali felicitatem æternam: nam finis, ad quem ordinata est à Deo, debet esse talis, ut non possit sine magna temeritate contemni; alioquin Deus proposuisset præmium, & supplicium leve & contemptibile, ac proinde non sufficienter allexisset ad bonum, neque absterruisset à malo. Omne enim temporaneum potest sine magna imprudentia contemni, & ideo ait Christus: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, neque amplius habent, quid faciant:* cujus rei exemplum dedit ipse, qui temporales cruciatus pro nostra salute contempsit; solùm verò æternum sine magna imprudentia contemni non potest: nam omne temporale est tale, ut tempus illud, pro quo est malum, vel bonum, se habeat ut instans in ordine ad illud tempus, pro quo non est ampliùs malum, vel bonum, & respectu cujus est purè præteritum: nam de purè præterito neque gaudemus, neque dolemus, nisi quatenùs ex illo præterito remanet aliquod bonum, vel malum præsens: quare bonum, vel malum purè temporale non habet simpliciter rationem boni, aut mali, sed secundùm quid: homo enim respiciens totum tempus futurum, videt, quòd ipse æterno tempore perinde se habebit, si nanciscatur hoc vel illud malum temporale, ac si eo careat: ergo hoc ipso, quòd Deus voluerit allicere ad virtutem per ingentia bona, & arcere à vitiis per ingentia mala, debuit constituere præmium, & pœnam æternam: hæc enim sunt, quæ nemo, nisi insigniter temerar ius, despicere possit.

XXXVIII. Quod ulteriùs confirmo: nam cùm motus, & desiderium anxium naturæ rationalis tendat in beatitudinē, tanquam in terminum & requiem, impossibile est, ut motus duret semper: Ergo necesse est, ut motui temporali hujus vitæ succedat in probis & justis æterna requies, æternáve felicitas alterius. Præterea cùm meritum ex natura rei præcedat præmium, impossibile est, ut tempus merendi sit æternum, quia alioquin nunquam perveniretur ad præmium: ergo necesse est, ut meritum sit temporale: ergo præmium merito succedens debet esse æternum: ergo evidens est, beatitudinem, quam ingenito desiderio omnes homines vehementer appetunt, debere esse æternam, ut illius spe laborent, & per viam mandatorum Dei ad suam felicitatem tendant.

XXXIX. Evidens ergo est, Deum habere in mundo aliquam veram Religionem, verámve legem, per cujus observationem homines ad æternam felicitatem tendant, quia evidens est, illos Deum non creâsse ad quærendas delectationes gustûs & tactûs, sicut creavit bestias; quibus proinde dedit vultum in terram pronum, quia tota earum felicitas in delectatione sensuum consistit; sed ad ipsum colendum, & amandum, & per exercitia virtutum, & dominationem passionum perveniendi ad sempiternam in Cœlis felicitatem, & propterea

pterea illis dedisse vultum sursum erectum. At evidens est, hanc Religionem neque esse Judaicam, neque Mahumetanam: ergo evidens est, esse Christianam. Minor subsumpta facilè probatur: nam ut ostendit Bellarminus 11. libro de notis Ecclesiæ cap. 11. nulla est in mundo secta, opposita Religioni Christianæ Catholicæ, quæ non contineat aliquos exploratos errores, & rectæ rationi manifestè contrarios: quod probat discurrendo per singulas. Et quidem Judæorum secta post Christi Domini adventum adhuc Messiam expectat, Libros Talmud tanquam suum novum Testamentum veneratur: illi autem sunt erroribus, & fabulis Rabbinorum referti, ut ibi ostendit; Alcoranus verò, in quo lex Mahumetana continetur, habet evidentissimos errores contra lumen rationis, & innumeras contradictiones, ut latè in hoc opere ostendemus: & Alcorani fabricator Mahumetus fuit seductor impurissimus, qui, ut se Regem faceret, se Prophetam finxit, &, ne Alcorani mendacia & contradictiones à Christianis & Judæis detegerentur, omnem suis de lege disputationem interdixit; éstque inter omnes mundi Religiones Mahumetana secta, quod olim inter scholas Philosophorum Epicurea, & sic omnium spurcissima, ac propterea potiùs contemnenda quàm impugnanda, & jure dicta lex porcorum, cùm ultimam felicitatem hominis constituat in cibo, & potu, & uxorum multitudine, quasi homines solùm ad comedendum, & bibendum, & delectationes venereas quærendas fuissent creati.

XL. In speciali autem falsam esse sectam Judæorum, Christum Dominum blasphemantium, & adhuc Messiam expectantium, facilè demonstratur: Adsunt enim evidentia argumenta à Scripturis petita, probantia Christum Dominum esse Messiam in lege Mosaica promissum: siquidem in ipso ad litteram impletæ sunt Prophetiæ omnes veteris Testamenti, ut ostendi suprà, & ideo ipse Joan. 5. Judæis dicebat: *Scrutamini Scripturas; illæ enim testimonium perhibent de me*: quia nimirum non solùm continebant promissionem Messiæ ipsius, sed signa & indicia manifesta, ad cognoscendum tempus adventûs ejus, quæ in Christo ad litteram verificata sunt: & propterea Joan. 5. ipse ajebat: *Si crederetis Moysi, crederetis utique & mihi: ille enim de me scripsit.* Quod intelligendum est, non solùm quia Deuteronom. 18. habetur expressa promissio Messiæ, *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, &c.* sed etiam quia tota lex Moysis fuit quædam Prophetia & figura Christi, ut dixit Augustinus lib. 16. contra Faustum cap. 22. Atque hoc modo, persuadendi Fidé de seipso, usus est Christus Dominus Lucæ ultimo: *Incipiens enim à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso scripta erant.* Et paulò inferiùs: *Necesse erat impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & Psalmis de me.*

XLI. Et sanè Prophetia Danielis suprà expensa cap. 6. evidenter probat, Messiam jam venisse, & hunc esse Jesum Nazarenum, ob cujus necem Deus Ci-

Civitatem Hierusalem, & Templum destruxit per Titum & Vespasianum, tanquam per instrumentum suæ justitiæ. Quomodo autem lex nova, & vetus non sint inter se contrariæ, nec comparentur, tanquam duæ leges specie diversæ, & invicem oppositæ, sed tanquam duæ leges respicientes eundem finem, quarum altera imperfectè, & altera perfectè illũ attingit, vel potiùs tanquam una lex secundùm statum perfectum & imperfectũ, & quæ inter se differant, sicut differt vir à seipso, dum erat puer, explicabimus infrà suo loco, cum D. Augustino lib. de vera Religione cap. 17. & cum Diu. Thoma 1. 2. quæst. 97. artic. 1. & 4. contra gentes cap. 55. num. 9.

§. IV.

Cùm evidens sit, Religionem Christianam habere evidenter majora veritatis indicia, & credibilitatis argumenta, quàm ullam aliam, evidens est, esse à Deo, & consequenter esse veram, quia evidens est, Deum non potuisse Religionem falsam talibus veritatis notis, & insignibus vestire.

XLII. PRÆTEREA directè id ipsum demonstratur: nam cùm evidens sit, Deum habere aliquam Religionem in mundo veram, & sibi placentem, in qua, & per quam velit coli, eáque non possit esse plusquàm una, evidens est, Deum, quatenus est ex se, velle, ut homines Religionem illam amplectantur: ergo evidens est, illis providisse media ad dignoscendum, quænam sit illa vera Religio. At hoc non præstitisset, nisi Religionem illam ornâsset majoribus indiciis veritatis, quàm habeat ulla Religio falsa: ergo evidens est, Deum ornâsse Religionem veram majoribus indiciis veritatis, quàm habeat ulla Religio falsa; cùm certum & evidens sit, Religionem Christianam habere majora indicia veritatis, quàm ullam aliam Religionem: siquidem ex confessione omnium Catholicorum Religio Christiana est evidenter credibilior omni alia Religione, & non utcumque, sed ita ut omnis alia Religio comparativè ad illam sit incredibilis: evidens ergo est, evidentiâ in attestante, & per principia extrinseca ac reflexa, Religionem Christianam esse veram.

XLIII. Et sanè quòd Religio Christiana habeat evidenter majora veritatis indicia, seu majora credibilitatis argumenta, constat ex iis, quæ suprà adduximus ad probandum, Religionem Christianam esse evidenter credibilem, præsertim ex iis, quæ ex Cardinale Sforcia Pallavicino enumeravimus. Qui autem animo tranquillo super illa credibilitatis argumenta reflexionem fecerit, comperiet, illa non solùm reddere Religionem Christianam evidenter credibilem; sed evidenter veram, evidentiâ in attestante, & per principia extrinseca ac reflexa, ac proinde comperiet, immeritò Cardinalem Pallavicinum libello de Fide cap. 3. num. 49. pronuntiâsse, evidentiam in attestante non componi cum Fide. Etenim argumenta nuper ab ipso proposita evincunt oppositum: cumulus enim rationum, quæ Religionem Christianam reddunt ita evidenter credibilem, &

præeminentem reliquis Religionibus in apparentia veritatis, non alium, quàm Deum potuerunt habere authorem: Deus autem non potuit reddere ita credibilem Religionem Christianam, si foret falsa; quia alioquin seduceret homines, & convinceretur, non sincerè desiderare eorum æternam salutem: siquidem per argumenta mira illos induceret ad amplectendam, ut summè veram, Religionem falsam, in qua, & per quam salvari non possent: Religio enim falsa, quæ non à Deo, sed à diabolo est, ad Deum ducere non potest.

XLIV. Præterea sic argumentor: evidens metaphysicè est, vel Deum tanquam specialem Authorem, vel saltem ut Authorem universalem causâsse cumulum illum argumentorum reddentium Religionem Christianam sic evidenter credibilem; at evidens est, Deum neutro modo id causare potuisse, si Religio Christiana esset falsa: ergo evidens est, evidentiâ in attestante, illam esse veram. Major, & Consequentia liquent; Minor quoad primam partem constat, quia evidens est, Deum non posse positivè inducere ad credendam falsitatem, tanquam veritatem infallibilem à se revelatam. Quoad secundam verò probatur: quia cùm evidens sit, Deum sincerè, &, quantum est ex se, seriò desiderare æternam felicitatem hominum, ad quam eos creavit, & evidens sit, non posse homines salutem æternam promereri, profitendo & observando legem falsam; evidens est, Deum, quantùm est ex se, desiderare, ne homines inducantur à diabolo ad professionem, & observantiam legis falsæ: ergo impossibile est, Deum permittere, ut per cumulum argumentorum evidentium credibilitatis inducantur homines à diabolo ad Religionem falsam, cum tanta apparentia veritatis, ut omnes penetrantes ejusmodi argumenta evidenter obligentur ad illam Religionem suscipiendam tanquam infallibilem, & à Deo datam, quin ullus, quantumvis Dei amator, & diligentissimus veritatis investigator, possit fraudem & deceptionem diaboli deprehendere, sed quilibet teneatur tantæ apparentiæ succumbere, & diabolum seducentem audire, tanquam Deum revelantem.

XLV. Probatur consequentia: si Deus id permitteret, nulli hominum providisset medium sufficiens ad salutem; nec haberet modum, obligandi homines ad credendam veritatem à se revelatam, si posset permittere, ut diabolus falsitatem proponeret cum tanta evidentia credibilitatis, cum quanta proponitur doctrina Religionis Christianæ. Si enim Deus velit obligare homines, ad credenda cum summa firmitate mysteria altissima, & creditu difficilia, relinquendo locum libertati & fidei obscuræ: quæ poterit majora veritatis indicia exhibere, quàm ea, quæ mundus expertus est, ad credenda mysteria nostræ Fidei? ergo credibilitatis argumenta, inducentia ad Religionem Christianam, essentialiter connexa sunt cum veritate, ac proinde repugnat, ut falsitas aliqua cum tanta credibilitatis evidentia mundo proponatur: ergo illa evidentia credibilitatis reflexè considerata

sìde-

siderata evidenter probat, Religionem Christianam esse veram.

LXVI. Demum ratio illa, qua Doctores Catholici demonstrant, Religionem Christianam esse evidenter credibilem, pariter evincit, esse evidenter veram, evidentiâ in attestante. Rationem illam proponit Eximius Doctor disp. 4. de Fide sect. 3. num. 12. nam enumeratis argumentis credibilitatis, concludit, ex his omnibus conglobari demonstrationem, qua credibilitas nostræ Fidei evidenter ostenditur in hunc modum: Doctrina, quæ per se est valde consentanea rationi, Majestati, ac excellentiæ Divinæ, bonísque moribus, innumerabiléſque habet testes fide dignissimos, qui non solùm humana, sed etiam Divina virtute per signa mirabilia illam confirmârunt, credibilis est; sed talis est doctrina Fidei Christianæ: ergo est credibilis. Consequentia est evidens; præmissæ etiam sunt evidentes: ergo & conclusio evidens est. Et quidem de Minori, quòd sit evidens, ex ipso facto & experimento constat: neque obstat, quòd multa ex his, quæ diximus, ad nos pervenerint per historiam & traditionem humanam: nam illa est tam constans, támque universalis & nota, ut sufficiat ad evidentiam humanam in testificante faciendam, qualis est de hac propositione *Roma est*, & similibus: illa ergo multò magìs sufficit ad evidentiam credibilitatis. Prima etiam præmissa est evidens ex terminis, & ex definitione ipsius credibilitatis.

XLVII. Addit verò Eximius Doctor ad majorem illius confirmationem, naturaliter evidens esse, Deum habere providentiam rerum humanarum, & ideo non deserere hominem, in his maximè, quæ ad ipsius notitiam & cultum, & ad æternam felicitatem pertinent. Unde incredibile est, inquit, Deum suâ providentiâ destituisse homines hanc fidem amplectentes, ut permittat, eos decipi cum tanta credibilitatis evidentia, maximè cùm inter eos sint multi, qui toto corde Deum ipsum, ejúsque veritatem quærunt. Propter quod dixit Chrysostomus in quadam homilia de providentia; sine magna injuria providentiæ Divinæ non posse hanc fidem falsam reputari, & quòd, si per impossibile falsa esset, non posset hominibus imputari, quia prudentissimè illam credunt. Accedit denique, quòd, cùm hæc doctrina sub Divina authoritate proponatur, ad ipsius etiam Dei authoritatem, & veritatem spectat, non permittere, ut sub ejus nomine, & testimonio homines cum tanta credibilitate decipiantur. Hæc Eximius Doctor.

XLVIII. Quæ sanè pariter probant, non solùm esse incredibile, sed penitus impossibile, Deum suâ providentiâ destituisse homines hanc fidem amplectentes, ut permittat, eos decipi cum tanta credibilitatis evidentia: Rursus, si absque magna injuria providentiæ Divinæ non potest reputari falsa Christiana fides, ergo impossibile metaphysicè est, illam esse falsam: omne enim illud, quod providentiæ Divinæ opponitur, eíque injuriosum est, est prorsus impossibile. Denique si ad veritatem Dei spectat, non permittere, ut homines sub

sub tanta credibilitatis evidentia ejus nomine decipiantur, sanè id metaphysicè repugnat veritati Divinæ. Ergo non solùm est evidenter credibile, sed etiam evidenter verum, evidentiâ in attestante, & per principia extrinseca atque reflexa, Religionem Christianam esse veram. Falluntur ergo Doctores illi, qui putant, evidentiam in attestante opponi cum Fide, præsertim si loquantur de evidentia, comparatâ per reflexionem supra conglobationem argumentorum credibilitatis.

§. V.

Argumenta illa, quibus Christus suam Divinitatem mundo persuasit, efficaciter probant, Religionem Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram, evidentiâ in attestante.

XLIX. CUm præcipuum fundamentum nostræ fidei sit Christi Divinitas, qua semel probata, evidenter infertur, esse vera omnia, quæ Christus docuit, qualia sunt omnia mysteria nostræ Fidei, si semel probemus, Divinitatem Christi non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram, evidentiâ in attestante, id evincemus de tota Religione Christiana: illud ergo in hac sectione probandum nobis est.

L. Pro quo sic argumentor: evidens est evidentiâ facti, fuisse in mundo virum mirabilem Jesum Nazarenum nomine, quem Christiani ut verum Deum, verúmque hominem, & Mahumetani ut virum sanctum adorant, Judæi verò ut seductorem blasphemant. Rursus evidens est evidentiâ facti, illum de seipso dixisse, se esse Filium Dei naturalem, verúmque Deum, & hanc ejus assertionem acceptam esse, tanquam insignem blasphemiam, propter quam illum immaniter persequuti sunt, & tandem cruci affixerunt. Id patet, tum quia in hoc affirmando conveniunt Judæi cum Christianis, tum quia id testatur historia Evangelij, cujus authoritas, etiam humana, superat authoritatem cujuscumque alterius historiæ. Assumptum patet ex Joan. 9. v. 31. & colloquio cum cæco à nativitate, quem Jesus illuminaverat: ex Joan. 5. v. 10. ex Joan. 19. v. 7. ex Matth. 26. v. 63. & Marci 14. v. 61. Tandem evidens est evidentiâ facti, illum in confirmationem istius doctrinæ evidentia fecisse miracula: nam in hunc finem Lazarum quatriduanum suscitavit, ut constat ex Joann. 11. v. 4. & cæcum à nativitate imposito luto super oculos illuminavit Joan. 9. Imò omnia miracula, quæ Christus patravit, direxit ad persuadendum Judæis suam Divinitatem, suúmque Messiatum, ut constat ex Joan. ultimo: *Multa quidem, & alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus Christus est Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus,* Ut autem demonstravimus suprà in hoc libro cap. 3. evidens est, Deum non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ: ergo evidens est evidentiâ in attestante, Jesum Nazarenum esse Deum.

LI. Et sanè, qui attentè contemplatus fuerit capita illa, quibus in hoc libro pro-

probaviinus Divinitatem Christi, planè comperiet, ea argumenta non solùm probare, quòd sit evidenter credibile, Christum esse Deum, sed evidenter veram, evidentiâ extrinsecâ, & in attestante. Et ad hoc demonstrandum hoc nunc conficio argumentum. Evidens est evidentiâ facti, Christum de seipso palàm dixisse, se esse Deum, & ob hanc causam crucifixum fuisse; ergo vel seductor fuit, vel Deus est. Patet consequentia, quia vel falsum, vel verum dixit; si primum, ergo seductor fuit; si secundum, ergo Deus est: at evidens est, evidentia in attestante, non fuisse seductorem; ergo evidens est evidentiâ in attestante, esse Deum. Probatur minor: quia evidens est, non potuisse Deum hominem seductorem ornare tam mirâ potentiâ, & tot argumentis Divinitatis, & Messiatûs, qualia sunt ea, quæ nunc breviter insinuavimus, & latè proposuimus lib. de Divinitate Christi; nec potuisse permittere, ut in homine seductore concurrerent omnia signa, quæ Deus per Prophetas dederat ad dignoscendum verum Messiam; omnia autem, quæ de venturo Messia fuerant à Prophetis prænuntiata, ita ad litteram in Christo Domino adimpleta sunt, ut nullus prudenter dubitare potuerit, illum esse Messiam in lege promissum: & ideo Petrus Actor. 2. testimoniis Prophetarum ita clarè probavit, Jesum Nazarenum, paulò antè à Judæis crucifixum, esse verum Christum, & Messiam in lege promissum, ut in prima concione ex ipsis Judæis ad Christi Fidem conversi fuerint circiter tria millia. Act. 4. vers. 5. in alia concione quinquies mille, & Saulus miraculosè à Christo conversus Actor. 9. vers. 20. continuò in Synagogis prædicabat Jesum, *Quoniam hic est Filius Dei*: idque evincebat testimoniis Prophetarum, suis argumentis Judæos confundens. Et similiter reliqui Apostoli, per Judæam, & universum Orbem dispersi, testimoniis Prophetarum clarè ostendebant, Jesum Nazarenum esse Messiam in lege promissum, verùmque Dei Filium, & mundi Redemptorem..

LII. Præterea quis non videat, omnino impossibile esse, quòd Deus, misso Spiritu Sancto sub forma ignis, cœlesti sapientia & fortitudine, dono linguarum & gratia miraculorum Apostolos armaverit, ut per orbem dispersi mundo persuaderent, hominem seductorem & blasphemum esse Filium Dei naturalem? Quis item non videat, omnino repugnare, quòd Deus post mortẽ ita Jesum Nazarenum exaltaverit, & quòd ille seductor & blasphemus fuerit? Homini à nativitate claudo dixit Petrus Actor. 3. v. 6. *In nomine Iesu Nazareni surge, & ambula &c. Et protinus consolidatæ sunt bases ejus, & plantæ*: Postmodùm verò v. 13. ad Judæos conversus dicebat: *Deus Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum, quem vos quidem tradidistis, &c. quem Deus suscitavit à mortuis, cujus nos testes sumus. & in fide nominis ejus hunc, quem vos vidistis, confirmavit nomen ejus: & Fides, quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrûm.* Evidens est, Deum non potuisse hæc signa facere in con-

firmationem blasphemiæ & mendacij, & ad exaltandum hominem seductorem, qui sibi falsò Divinitatem arrogâsset: hoc enim nihil aliud foret, quàm Deum homines decipere, & trahere ad Fidem falsam per vera miracula, ac proinde se indignum præbere, cui aliquid testificanti crederemus: ergo evidens est, Jesum Nazarenum de seipso testificantem, se esse Filium Dei, non fuisse seductorem: ergo evidens est, evidentiâ in attestante, illum esse verum Dei filium, verúmque Deum.

§. VI.

Ecclesiæ Patres non tam solliciti fuerunt de credibilitate, quàm de veritate Rrligionis Christianæ: ac proinde ex ipsorum mente hæc est evidenter vera, evidentiâ in attestante.

LIII. REctè admonet Elizalda, Ecclesiæ Patres longè aliâ viâ processisse, ac Theologos illos Scholasticos, qui arbitrantur, solùm posse fieri evidentiam de credibilitate Religionis Christianæ, non autem de veritate: *Patres namque ferè omnes*, inquit ille, *Apologiis, Orationibus, libris compositis pro veritate Christiana decertârunt, errores omnes impugnârunt Gentilium, Judæorum, hæreticorum: intentio porrò & scopus fuerat, veritatem Christianam concludere; de evidentia credibilitatis nulli sunt tituli, nuspiam illa cura legitur, distinguendi evidentiam credibilitatis Religionis nostræ ab evidentia veritatis; cui tamen uni distinctioni jam hodie à multis insistitur: nimis autem temerarium foret, dicere, neminem Sanctorum Patrum scopum attigisse; omnes impossibilia intentâsse; rem porrò conclusam probatam fuisse à nemine: supponebant ergo omnes, Religionis veritatem concludi certò posse; nec ut opinarentur solùm, sed ut convincerent, tantis, credo, voluminibus concertârunt.* Hæc ille.

LIV. Quæ quàm verè dicta sint, constabit legenti eloquentissimam Orationem D. Chrysostomi, cui hunc titulum præfixit: *Adversùs Gentiles demonstratio, quòd Christus sit Deus:* ubi ex ipso titulo dignoscitur, scopum Chrysostomi non fuisse, tantùm credibilitatem Christianæ Religionis, sed ejus veritatem demonstrare. Ad hoc autem demonstrandum, argumentum sumit ex his, quæ Philosophus Gentilis Christum fecisse non negat: *Nequaquam enim*, inquit, *contradicit, quòd omnes undequaque Ecclesias Orbis Christus fundârit: hinc autem faciemus demonstrationem veritatis Christi, & ostendemus, ipsum esse Deum. Et enim non est puri hominis, in tantis rebus Orbem mari, terráque tam brevi tempore comprehendere, & tam absurdis moribus praventum, tantísque malis irretitum liberare humanum genus, &c.* Quod validissimè probat, & tandem tam clarè sibi visus est Divinitatem Christi demonstrâsse, ut meritò dixerit: *Nullus itaque his contradixerit, nisi qui valdè insanus, & totus stupidus, naturaque sensu privatus.* Idémque demonstrat in quinque Orationibus adversùs Judæos, quæ omnes habentur tom. 5.

LV. Secundò veritatem nostræ Fidei, & non solùm ejus credibilitatem, probat Augustinus lib. 22. de Civitat. cap. 57. cui titulus est, quòd mundus in Chri-

Christum crediderit, virtutis fuisse Divinæ, non persuasionis humanæ, cujus verba suprà lib. 1. cap. 8. dedimus. Ibi enim præclarè ostendit, fieri non potuisse, ut non solùm populus, sed multi ex sapientibus crediderint Resurrectionem Christi, atque in Cœlos ascensionem, aliáque mysteria, quæ mens humana respuisset, nisi ea fieri potuisse, atque facta esse Divinitas ipsius veritatis, vel veritas Divinitatis, constantiáque miraculorum signa monstrarent. Quod argumentum latè prosequitur, Divinitatem Christi demonstrans ex mirabili mundi conversione, quam Christo adscribit.

LVI. Hinc S. Th. 1. contra gent. c.6. dixit, hanc tam mirabilem mundi conversionem ad Fidem Christianam indicium certissimum esse præcedentium signorum, ut ea ulteriùs iterare necesse non sit, cùm in suo effectu appareant evidenter. Esset autem, inquit, omnibus signis mirabilius, si ad credendum tam ardua, & operandum tam difficilia, & sperandum tam alta mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus & ignobilibus hominibus. Sumpsit hoc argumentum S.Thomas ex Augustino lib. 22. de Civit. cap. 5. ubi subtiliter redarguit eos, qui credere nolunt carnis resurrectionem, sumítque argumentum à mundo jam credente resurrectionem Christi, ejúsque in Cœlos ascensionem, formátque hoc dilemma: vel mundus, hoc credendo, credit rem credibilem, & sic inexcusabiles sunt, qui rem credibilem, credere nolunt, vel credit rem incredibilem; & sic jam admittit aliquid incredibile, nempe mundum tam firmiter credidisse id, quod erat incredibile. Si ergo jam factum esse videmus unum duorum incredibilium, cur non credemus futurum alterum, nempe nostrorum corporum resurrectionem?

LVII. Et argumentum hoc subtiliter prosequens concludit, Apostolos narrantes, quæ viderant, & prædicationem suam confirmantes signis & miraculis, mundum traxisse ad credendam Christi resurrectionem, & in Cœlos ascensionem. Unde tandem concludit: si verò per Apostolos Christi, & ut eis crederetur, resurrectionem, atque ascensionem prædicantibus Christi, etiam ista miracula facta esse non credunt, hoc unum nobis grande miraculum sufficit, quòd eam terrarum Orbis sine miraculis credidit.

LVIII. Unde Augustinus conficiebat hoc dilemma: vel Apostoli prædicantes Divinitatem hominis Crucifixi, ejúsque resurrectionem, atque in Cœlos ascensionem, mundo persuaserunt hanc doctrinam, mediis signis & miraculis, vel sine miraculis? Si primum, convincitur, illam doctrinam esse veram, quia Deus nequit facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Si secundum, hoc ipsum certiùs convincitur, quia solus Deus potuit dare efficaciam nudis piscatorum verbis ad persuadendam veritatem doctrinæ, quæ humanæ rationi Divina luce destitutæ videbatur omnino incredibilis, & ut moverent homines ad tam arduam, & moraliter impossibilem morum mutationem, nisi Deus ipse suâ omnipotentiâ interiùs corda mutaret. Ergo mani-

n festum est, D. Augustinum non solùm probâsse, quòd mysteria nostræ Fidei sint credibilia, sed quòd sint vera, & in hunc scopum argumenta ejus collimâsse: unde libro de vera Religione dicebat: *Christianis temporibus, quænam Religio sit potissimùm tenenda, & quæ ad veritatem, & beatitudinem via sit, non esse dubitandum.* Similiter Arnobius lib. 2. contra gentes ait, *incredulum genus humanum doctrina Christi non fuisse consensurum, nisi aperta res esset; & luce ipsa, ut dicitur, clarior.* Eodem modo loquuntur S. Leo Papa serm. 1. de Ascensione, & Origines homil. 30. in Matth. Ex dictis concluditur, veritatem Religionis Christianæ demonstrabilem esse, & à nobis demonstratum, Deum esse Authorem illius, & evidens est, Deum non posse esse Authorem Religionis falsæ.

CAPUT TERTIUM.

An, & quomodo cum Fide libera & obscura mysterii possit componi evidentia in attestante?

LIX. DOCTORES affirmantes, argumenta credibilitatis, quibus Religio Christiana fulcitur, solùm evincere, illam esse evidenter credibilem, eo potissimum fundamento nituntur, quòd existimant, Fidem non componi cum evidentia in attestante, seu non posse esse Fidem in eo, qui evidenter cognoscit, Deum esse, qui testificatur. Qui autem hoc existimant, multi, gravésque sunt, nimirum Durandus, Bannez, Victoria, Aragon, & Cano apud Suarez disp. 3. de Fide sect. 8. num. 14. At sententia affirmans evidentiam in testificante non opponi cum Fide, est valde communis, inquit Suarez ibi, pro ea citans Alensem, Scotum, Carthusianum, Cajetanum, Ferraram, Mendozam, Vegam, Zumelium, Vasquium, & Valentiam; quibus adde Medinam, Gabrielem, Torres, Meratium, & Coninck apud Ripaldam disput. 12. sect. 1. qui eos sequitur, & amplius dicit, nempe assensum evidentem revelationis posse esse elicitum per Fidem. Item P. Amicus disp. 2. sect. 5. num. 131. ubi asserit, eundem actum posse esse evidentem in attestante, & simul obscurum respectu rei revelatæ. Et hanc sententiam egregiè promovet P. Ægidius Estrix, olim Lovanij magni nominis Theologiæ Professor, & nunc Provinciæ Flandrobelgicæ Societatis nostræ Provincialis, in Diatriba Theologica assert. 32.

LX. Hi tamen Authores inter se divisi sunt in modo tuendi hanc sententiam. Nam Thomistæ, nimirum Cajetanus 2. 2. quæst. 1. art. 4. & quæst. 5. art. 1. Ferrara 3. contra gent. cap. 40. Medina 1. 2. quæst. 90. art. 1. ad 6. Item Vasquez 1. part. disput. 135. cap. 3. & 3. part.

part. disp. 53. cap. 1. Torres hic disput. 9. dub. 4. Meratius disp. 3. sect. 4. in 2. conclus. & Amicus, atque Ægidius Estrix, ubi nuper, existimant, evidentiam in attestante non esse absolutè & simpliciter evidentiam rei attestatæ, atque adeò ea, quæ creduntur propter attestationem evidentem, non esse absolutè evidentia, atque scita. Redditque rationem P. Estrix n. 148. quia assensus præstitus mysterio ob testificationem Dei evidenter cognitam, *Non nititur argumentis petitis ex natura ipsa rei creditæ, sed solo testimonio Dei affirmantis, quæ est ratio quædam prorsus extranea rei creditæ, rem ipsam relinquens circumfusam obscuritate quadam, & tenebris, non nisi in beata vita depellendis.* At reliqui censent, evidentiam in attestante esse simpliciter, & absolutè evidentiam rei attestatæ, ut Coninck, Hurtadus, & Ripalda eos referens, & sequens disp. 12. num. 9. Eatenúsque Authores isti dicunt, evidentiam in attestante componi cum Fide, quatenus censent contra Thomistas, non esse conditionem necessariam ad Fidem, quòd objectum creditum non sit scitum.

LXI. Itaque licèt omnes Thomistæ conveniant in asserendo, non posse dari Fidem de eo, quod aliunde scitur; tamen Cajetanus, Ferrara, Medina, & alii docent, Fidem componi cum evidentia in attestante, ac proinde hæc duo rectè cohærere, nimirum me evidenter cognoscere, Deum revelâsse aliquod mysterium, & tamen Fide Divina illud credere: unde Cajetanus 2. 2. quæst. 1. art. 4. §. *Respondetur* 2. monet, distinguendum esse inter cognitionem certam ex evidentia rei cognitæ, & certam ex evidentia testimoniorum ejus: *Hæc enim*, inquit, *in tantùm distant, ut prima repugnet Fidei, secunda autem repugnet fidei testimonij; sed non fidei rerum, quæ sunt attestata.* Et hinc concludit, quòd licèt ea, quæ sunt Fidei, nequeant esse visa in seipsis, possunt tamen esse visa in ratione credibilis, quia scilicet simul possunt esse ab eodem credita secundùm se, & visa in ratione credibilis. Quæ est doctrina D. Thomæ eo art. 4. ad 2. ubi inquit: *Ea, quæ sunt Fidei, dupliciter considerari possunt; uno modo in speciali, & sic non possunt esse simul visa, & credita; alio modo in generali, scilicet sub communi ratione credibilis, & sic sunt visa ab eo, qui credit: non enim crederet, nisi videret, ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliquid hujusmodi.*

§. I.

Ostenditur, evidentiam in attestante, saltem illam, quæ comparatur penetrando motiva evidentia credibilitatis Religionis Christianæ, componi cum fide obscura mysteriorum.

LXII. MIHI certissimum est, componi cum Fide eam saltem evidentiam in attestante, quæ comparatur per penetrationem argumentorum credibilitatis, quibus insignita est Religio Christiana, & per reflexionem supra providentiam Dei, impotentis velle, imò & permittere, quòd Religio falsa proponatur cum tanta apparentia veritatis, quantam habet Religio Christiana.

ſtiana. Ratio à priori eſt: quia quòd quis per penetrationem illorum argumentorum certus ſit certitudine ſcientiæ de eo, quòd Deus myſteria noſtræ Fidei revelaverit, non tollit, quòd ſuppoſitâ illâ ſcientiâ præcisè ut applicante authoritatem Dei revelantis, intellectus noſter illuminatus lumine Fidei ex imperio voluntatis cum ſumma firmitate aſſentiatur myſterio de ſe obſcuro, unicè ob authoritatem Dei teſtificantis; ſic autem aſſentiri abs dubio eſt actus Fidei Divinæ. Probatur aſſumptum: quia quòd quis evidenter cognoſcat, Deum loqui, & aliunde evidenter ſciat, Deum non poſſe loqui falſum, non eſt impedimentum, ut unicè ab authoritate Dei moveatur ad credendum, quod Deus dicit: quòd enim cognoſcatur evidenter motivum aſſentiendi, non impedit, neque retardat aſſenſum, unicè innitentem tali motivo, ſed potiùs juvat, quatenus fortiùs impellit ad aſſenſum illum eliciendum. Sic quòd ego evidenter ſciam, Petrum mihi dicere aliquid ex ſe difficile creditu, & quòd aliunde ſciam, ipſum in dictis ſuis eſſe veracem, non impedit, quòd illi credam rem illam, imò quò certior fuerim de ejus veracitate, & evidentiùs cognovero, eum mihi loqui, eò firmiùs credam id, quod mihi dicit.

LXIII. Sed reſpondebis, in eo Fidem Divinam ab humana diſcriminari, quòd hæc poteſt niti teſtimonio dicentis evidenter noto, non autem illa, quia teſtimonium humanum, cùm ſit fallibile, licèt evidenter notum, non cogit intellectum ad præbendum aſſenſum rei atteſtatæ; cogit autem teſtimonium Dei evidenter notum, utpote infallibile; de eſſentia autem Fidei eſt, ut ſit actus liber credenti. Sed contrà: quia hoc diſcrimen gratìs aſſumitur, nam ſicut, me evidenter cognoſcere, Petrum mihi loqui, non eſt impedimentum, ut ipſi credam, ſed potiùs juvat, neque hoc cognoſcere, eſt munus Fidei humanæ, ſed ſcientiæ, ita me evidenter cognoſcere, Deum mihi loqui, nequit Fidem dandam dictis ejus impedire, neque cognitio illa, vi cujus certus ſum, Deum mihi loqui, ad Fidem Divinam pertinet, ſed ad ſcientiam humanam, juxta illud Pauli, *ſcio, cui credidi*: ad Fidem enim ſolùm ſpectat, aſſentiri his, quæ à loquente dicuntur, quia ab illo dicuntur; & non quia aliunde mihi nota ſunt. Quòd autem ego per principia naturalia evidenter noverim, Deum in omnibus ſuis dictis eſſe veracem, quod de homine evidenter cognoſcere non poſſum, ſolùm probat, Deum dignum eſſe, ut ſibi loquenti multò firmiùs credamus, quàm ulli hominum; non probat autem, quòd per fidem dictis ejus non adhæreamus.

§. II.

Explicatur, quo pacto libertas fidei cohæreat cum evidentia atteſtationis divinæ.

LXIV. NEQUE obſtat libertas Fidei Divinæ: primò, quia homo liberè & meritoriè ex deſiderio credendi applicat intellectum ad expendenda argumenta credibilitatis, quæ perſuadent, Deum loqui, & ſaltem denominativè à libertate illius applicationis aſſenſus Fidei evadit liber. Secundò,

dò, quia, licèt motiva credibilitatis ritè penetrata sufficiant ad judicium certum, & evidens, quòd Deus mysteria nostræ Fidei revelaverit, tamen quia simul intellectus videt illorum arduitatē, motiva illa proposita per apprehensionem suasivam eum non rapiunt ad assensum, sicut rapiunt ea, quæ sunt ex terminis nota. Unde opus est, ut voluntas mota per gratiam vel imperet assensum de existentia revelationis, vel saltem illum permittat, quatenus intellectum non applicat ad considerandam difficultatem mysterij: unde illa motiva rectè pensata sufficiunt quidem, ut quis agnoscens, illa esse metaphysicè connexa cum veritate, experiatur evidentissimam obligationem assentiendi existentiæ revelationis, & captivandi intellectum ad assensum mysterij ob authoritatem Dei loquentis, quamvis illud videat esse valde arduum, & supra omnem humanam rationem; non tamen sufficiunt, ut rapiatur in assensum sine consensu voluntatis; nam hæc potest illum impedire ob difficultatem mysterij, & postmodum omnino avertere intellectum à consideratione illorum motivorum, ipsum applicando ad difficultatem mysterij ponderandam, donec in hæresim prolabatur.

LXV. Tertiò: quia adhuc, postquam intellectus convictus argumentis credibilitatis, annuente voluntate, assensum præstitit existentiæ revelationis, non cogitur ad assensum mysterij, nisi accedat aliud judicium, quo evidenter judicet, Deum esse summè veracem. Quamvis autem posito utroque judicio, necessitetur ad judicandum mysterium esse verum, non propterea necessitatur ad actum Fidei, quia tunc facit hunc discursum: Deus est summè verax, ac proinde non potest revelare, nisi verum; at revelavit Trinitatem: ergo Trinitas est vera. Conclusio autem ista non est actus Fidei Divinæ: siquidem hæc non est discursiva, quia actus Fidei debet unicè niti authoritate Dei revelantis; conclusio autem illa hoc non habet: siquidem rationes probantes, Deum esse veracem, & argumenta persuadentia, Deum revelâsse mysterium, & insuper bonitas illationis cognita per se influunt in illam conclusionem, & sunt illius motivum: præmissa enim objectiva non movet, nisi quatenùs probata, & probatione ipsa movente, quousque deveniamus ad prima principia per se nota, quibus innititur certitudo conclusionis scientificæ. Demum quia, cùm præmissæ illæ sint evidentes, evidentia quadam naturali, conclusio non habet majorem certitudinem, quàm præmissæ: actus autem Fidei certior est actu evidenti, ut contra Durandum docent communiter Theologi ex Scripturis, & Patribus apud Suarez *disp. 6.* de Fide, *Sect. 5. num. 6.* ergo illa conclusio non est actus Fidei: ergo ex eo, quòd posito utroque illo judicio sit necessitatus intellectus ad assensum mysterij, non sequitur, esse necessitatum ad actum Fidei. Ratio autem à priori, cur Fides sit certior, quàm scientia, sumitur, inquit ibi Suarius, ex altioribus causis, quibus nititur certitudo Fidei: fundatur enim in prima veritate, quam fallere vel falli impossibilius est, quàm natura-

lem scientiam hominis errare: item pendet certitudo Fidei ex lumine infuso, & Divino, quod longè excellentius est, quàm lumen naturale intellectûs: hujusmodi ergo lumen etiam confert excellentiorem certitudinem. Unde sæpè corrigimus naturale lumen per lumen Fidei, etiam circa illa, quæ videntur esse principia prima, ut patet in illo: *Quæ sunt eadem uni tertio, &c.* quod in materia de Trinitate limitamus ad res finitas, & in aliis materiis, præsertim Incarnationis, & Eucharistiæ multa alia limitamus, ut Fidei non repugnent: quod signum est, lumen Fidei certius esse.

LXVI. Ex ipsa etiam ratione formali certitudinis probatur excessus alius Fidei supra actum scientiæ: nam certitudo assensûs intellectûs, quatenus præscindit ab evidentia, & certitudine Fidei, est firma adhæsio intellectûs circa verum, ut definit D. Thomas in 3. dist. 16. quæst. 2. art. 4. & quatenus certitudo est accidens distinctum ab evidentia, in hoc propriè consistit, quòd, quamdiu certus assensus in intellectu viget, aut retinetur, nequit aliquis deliberatè vereri, ne non sit verum, quod per talem assensum sibi persuadet, ut explicat optimè P. Valentia; at is, in quo viget actus Fidei Divinæ, quo credit mysteria, propter authoritatem Dei revelantis, multò minùs dubitare potest de illorum veritate, quàm de ullis veritatibus evidentibus, & faciliùs has negaret, quàm veritates Fidei, quamdiu actum Fidei retinet: ergo certior est actus Fidei, quàm actus scientiæ.

LXVII. Et quamvis certitudo actûs Fidei componatur cum vehementi tentatione contra Fidem, & cogitationibus indeliberatis, inclinantibus ad dissentiendum mysteriis, hoc non minuit certitudinem Fidei, sed potiùs illam commendat: nam quòd certitudo Fidei non admittat deliberatam dubitationem in intellectu, etiamsi mille argumenta occurrant, quibus homo satisfacere nesciat, nisi recurrendo ad Fidem, hoc est apertum signum majoris certitudinis. Nec mihi placet distinctio, qua utuntur Cajetanus 1. part. quæst. 1. art. 3. & Capreolus in 3. dist. 25. asserentes, certitudinem Fidei dupliciter considerari posse, scilicet secundùm se, & quoad nos; & primo modo esse certiorem, secundo autem minùs certam, quàm scientiam. Non placet, inquam; nam actus Fidei non solùm in se est certior actu scientiæ, sed etiam reddit nos certiores de veritate credita, quàm reddat actus scientiæ de veritate scita: ut enim inquit P. Suarez, quid prodesset nobis major certitudo Fidei in se, si nos etiam non redderet magìs certos? vel quomodò posset nobis constare de hac majori certitudine Fidei in se, si in nobis illam non efficeret? Solùm ergo potest dici in alio sensu actus Fidei minùs certus quoad nos, quàm actus scientiæ, quia potest componi cum illo aliqua imperfectio indeliberatæ formidinis, vel dubitationis, propter obscuritatem suam, quæ non potest componi cum actu scientiæ.

LXVIII. Potest ergo bifariam homo doctus assentiri veritati mysterij, faciendo discursum, & assentiendo in vi eviden-

evidentiæ præmissarum; & tunc assensus ille non est Fidei; vel prætermisso discursu. Postquam enim homo certificatus est, Deum summè veracem illud revelâsse, ex affectu captivandi intellectum in obsequium Dei loquentis, imperat ei, ut unicè ob Authoritatem Dei loquentis firmiùs assentiatur mysterio, quàm assentitur ulli veritati ob rationem sibi evidentem. Et respectu hujus assensus evidentia illa in attestante non se habet per se, ut causa influens, sed ut mera conditio applicans motivum Fidei sub prædicato sibi communi cum cognitione moraliter certa, qua quilibet fidelis ante assensum mysterij debet sibi firmiter persuadere, Deum illud revelâsse: illa namque evidentia est paucorum, & minimè necessaria ad Fidem; sufficit enim judicium moraliter certum, excludens omne dubium prudens de eo, quòd Deus revelaverit mysterium, ut quis illustratus lumine Fidei imperet assensum multò firmiorem circa mysterium, quàm fuerat ille, quem formaverat de existentia revelationis ob motiva credibilitatis. Sicut ut quis propter Augustini authoritatem cum magna firmitate assentiatur ejus dictis, sat est, quòd per motivum inferioris ordinis, nempe ob testimonium hominis fide digni sibi persuadeat, tale dictum esse Augustini.

LXIX. Quare judicium de eo, quòd Deus sit summè verax, & quòd revelaverit mysteria nostræ Fidei, non pertinent ad illam, tanquam præmissæ, quibus innitatur, & commensuretur certitudo Fidei, sed sunt præambula, & conditiones præviæ, applicantes motivum Fidei; quibus præsuppositis, incipit Fides ex imperio voluntatis assentiri cum summa adhæsione mysteriis, unicè ob authoritatem Dei revelantis, & non propter rationes, quibus certificatur homo, Deum revelâsse mysteria, & esse sumè veracē, ac proinde incipit assentiri cum certitudine superioris ordinis ad illam, quam habet homo de existentia revelationis, & de veracitate Divina.

LXX. Diversaque valde est natura & indoles Fidei à natura & indole scientiæ. Nam scientia facit scire, & intelligere, id est, quasi intus legere, ut explicat S. Thomas: at fides facit credere, & rem magìs devorat, quàm mandit, & rebus assentitur, non quia capit, & rationem earum assequitur, sed quia à Deo dicuntur: unde scientia est oculata; Fides est cæca. Scientia comparatur visui, & fertur ad objecta, in quantum apparent, & evidentia videntur, & tota illius certitudo & adhæsio evidentiæ objectorum, exæquatur; & cùm objectorum illorum in indivisibili consistat veritas, tamen cognitiones scientiarum sunt magìs, vel minùs certæ pro majori, vel minori evidentia eorum. Fides autem magis auditui comparatur ab Apostolo, dicente: *Fides ex auditu*, & quidem propriissimè: audimus enim non solùm clara, sed obscura etiam, & obscurissima, & prorsus inintelligibilia, éstque auditus potiùs absentium loco & tempore, quàm præsentium, ac proinde Fides est ex auditu, ac primariò saltem, rerum non apparentium, ejúsque certitudo unicè commensuratur authoritati Dei dicentis, non autem rationibus, quibus inducti

inducti sumus ad judicandum, Deum dixisse mysteria, illáque revelâsse. Ad Fidem itaque tantùm attinet, credere ea, quæ à Deo dicuntur, quia ab eo dicuntur, quantumvis difficilia, & supra omnem rationem humanam sint. Sic judicium illud, quo mihi persuadeo, Petrum esse veracem in dictis suis, & judicium, quo scio, Petrum mihi loqui, non pertinent ad fidem humanam, qua credo Petro loquenti. Antequam autem quis credat Deo loquenti, priùs scire debet, Deum loqui; nam *qui citò credit, levis est corde*, & ideo Paulus ajebat: *Scio, cui credidi*: nec potest prudenter credere rem, tanquam à Deo revelatam, nisi antecedenter per argumenta gravia, & rationes efficaces sib firmiter persuadeat, Deum revelâsse rem illam, & evidenter videat, eam esse credibilem, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 4. ad 2. ubi ait, quòd, licèt ea, quæ creduntur, non possint esse simul visa in speciali, idest, in se ipsis, debent tamen esse visa in generali, idest, sub ratione communi credibilis ab eo, qui credit: *Non enim crederet*, inquit, *nisi videret, ea esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel aliquid hujusmodi*: atque adeò, ut explicat ibi Cajetanus, verè & virtuosè credere, exigit evidentiam, quòd illud sit credibile, ita quòd nullus verè, id est, absque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc est, prudenter, credit aliquid, nisi evidenter cognoscat, illud esse credibile.

§. III.

Quomodo cum evidentia attestationis cohæreat fides mysterij.

LXXI. AT obiicies 2. evidentiam in attestante opponi cùm Fide: nam Fides juxta Apostolum ad Hebræos 11. *Est argumentum non apparentium*; evidentia autē illa facit apparere veritatē mysterij: nam si mihi evidens est, Deum non posse fallere, aut falli in his, quæ revelat, & aliunde mihi evidens est, Deum revelâsse Trinitatem, evidens mihi erit, Deum esse Trinum: ac proinde mysterium ipsum apparebit evidenter: ergo non potero de illo habere Fidem.

LXXII. Huic objectioni bifariam respondere possumus: primò juxta sententiam asserentem, evidentiam attestationis Dei reddere evidentem rem attestatam; & huic sententiæ inhærendo, dicere possumus, Fidem debere esse de non apparentibus per se, id est, de his, quæ per principia naturalia non sunt nobis evidenter nota: ac proinde opponi cum Fide, quòd quis credat propter testimonium Dei illud ipsum, quod aliunde independenter à tali testimonio vel per sensum videt, vel per intellectum evidenter cognoscit; non opponi autem cum Fide, quòd quis ob authoritatem Dei credat illud ipsum, quod ex vi illius testimonij sibi evidenter noti, & ex vi alterius præmissæ evidenter quoque cognitæ cognoscit per discursum, esse verum.

LXXIII. Idque deduco ex principiis S. Thomæ; ut enim ille inquit hic quæst. 1. art. 4. in Corp. assentitur intellectus alicui dupliciter; uno modo quia ad hoc movetur ab ipso objecto, quod est per se ipsum cognitum, sicut patet in primis principiis, quorum est intellectus; vel

eſt per aliud cognitum, ſicut patet de concluſionibus, quarum eſt ſcientia: alio modo intellectus aſſentitur alicui, non quia ſufficienter moveatur ab objecto proprio, ſed per quandam electionem voluntariè declinans in unam partem magis quàm in aliam; & ſiquidem exit cum dubitatione & formidine alterius partis, erit opinio; ſi autem ſit cum certitudine absque formidine, erit Fides. Illa autem videri dicuntur, quæ per ſe ipſa movent intellectum noſtrum, vel ſenſum ad ſui cognitionem. Hinc deducit Sanctus Doctor, quòd nec Fides, nec opinio poteſt eſſe de ipſis viſis, aut ſecundùm ſenſum, aut ſecundùm intellectum. Et art. 5. probat, non poſſe quem credere per Fidem illud ipſum, quod cognoſcit evidenter per ſcientiam, & reddit rationem, quòd omnis ſcientia habetur per aliqua principia per ſe nota, & per conſequens viſa; & ideo oportet, quæcumque ſunt ſcita, aliquomodo eſſe viſa: non eſt autem impoſſibile, quòd idem ab eodem ſit viſum, & creditum: unde etiam poſſibile eſt, quòd idem ab eodem ſit ſcitum, *& creditum*. Hæc S. Thomas.

LXXIV. Ex quibus probatur, eum, qui aſſentitur myſterio Trinitatis, non quia ab ipſo ſufficienter movetur, neque quia movetur ab aliquo principio per ſe noto, ex quo per evidentem conſequentiam deducitur, Deum eſſe Trinum, ſed unicè ex electione voluntatis aſſentitur ob authoritatem Dei dicentis, aſſentiri per Fidem; quamvis aliunde evidenter cognoſcat, Deum loqui, & hanc evidentiam conjungendo cum alia de Dei veracitate, per diſcurſum poſſit evidenter deducere, Deum eſſe Trinum. Quod confirmatur: quia, ut inquit S. Thomas hîc quæſt. 5. art. 1. in Corp. intellectus credentis aſſentitur rei creditæ, non quia ipſam videat, vel ſecundùm ſe, vel per reſolutionem ad prima principia per ſe viſa; at qui aſſentitur myſterio unicè ob teſtimonium Dei ſibi evidenter notum, aſſentitur rei creditæ, non quia ipſam videat ſecundùm ſe, vel per reſolutionem ad prima principia per ſe nota: ergo aſſentitur per Fidem.

LXXV. Secundò reſpondere poſſumus ex eodem S. Thoma, Cajetano, Vazquez, & aliis, evidentiam illam Dei, ut atteſtantis myſterium Trinitatis, non inferre evidentiam ipſius Trinitatis atteſtatæ; ſed optimè componi, quòd alicui ſit evidens, Deum eſſe veracem, & revelâſſe Trinitatem, quin hæc ſit illi evidens abſolutè in ſe; ſed ſolùm ſit evidens ſecundùm quid, nempe evidentiâ in atteſtante, & abſolutè maneat obſcurum ipſum myſterium. Quamvis enim ex evidentia præmiſſarum legitimè inferatur, concluſionem eſſe veram; non infertur tamen, ex terminis & in omni materia concluſionem eſſe evidentem: quia, quamvis ex vero nunquam poſſit ſequi falſum, tamen ex evidenti non ſemper ſequitur evidens: unde quamvis alicui forent evidentes iſtæ præmiſſæ: *Quidquid Deus revelat, eſt verum; ſed Deus revelat Trinitatem*, non foret evidens iſta concluſio, evidentiâ conſequentis: *Ergo Trinitas eſt vera*; ſed ſolùm evidentiâ conſequentiæ, quia licèt ſit evidens, veritatem iſtius concluſionis inferri ex veritate præmiſſarum, non

non redditur illa veritas in se evidens, quia præmissæ illæ non faciunt, ut pateat mysterium Trinitatis, & detegatur convenientia prædicati cum subjecto, nempe Trinitatis cum Deitate; sed adhuc manet clausum, & obscurum ipsum mysterium, totáque evidentia sistit in præmissis, & in bonitate illationis, & non transit ad conclusionem illatam.

LXXVI. Et hanc existimo esse apertam sententiam D. Thomæ, qui 2. 2. quæst. 5. art. 2. hæc habet: *Si aliquis Propheta prænuntiaret in sermone Domini, aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando, ex hoc signo convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifestè, hoc dici à Deo, qui non mentitur, licèt illud futurum, quod prædicitur, in se evidens non esset: unde per hoc ratio Fidei non tolleretur.* Ergo juxta S. Thomam stat, quòd aliquis evidenter cognoscat, Deum testificari mysterium Trinitatis, & tamen quòd Fide obscura illud credat. Ratio est, quia non habet scientiam de Trinitate Personarum, qui non assequitur rationem, ob quam una essentia possit identificari cum tribus personis: hanc autem rationem non assequitur quis ex eo, quòd evidenter sciat, Deum testificari, se esse Trinum: unde identitatem Deitatis cum Trinitate non scit, sed credit, nec sibi persuadet, Deum esse Trinum, quia hujus mysterij rationem capit; sed quia evidenter scit, hoc à Deo dici, & obligatorium judicat, subiicere intellectum Deo loquenti.

LXXVII. Et sanè qui existimant, evidentiã in attestante non componi cum Fide, coguntur asserere, neque Moysem, neque Apostolos, neque B. Virginem, & Prophetas, qui viderunt manifesta miracula, quæ Deus in ipsis, vel per ipsos, vel in aliis coram ipsis operatus est, non habuisse evidentiam Dei testificantis: siquidem omnes illi Fide Divina crediderunt, quæ Deus testificabatur per illa signa; at falsum est, nullũ ex his habuisse evidentiam Dei ut testificantis; ergo falsum est, hanc evidentiam opponi cum Fide. Profectò non videtur dubitari posse, Beatam Virginem evidenter cognovisse, in ipsa completam esse prophetiam Isaiæ: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium*: cognovit ergo evidenter, filium suum, quem virgo concepit, & virgo peperit, esse Messiam in lege promissum, esse Doctorem veritatis, & Filium Dei naturalem: ergo cognovit evidenter, Deum loqui per os Christi; at Christus testificatus est, Deum esse Trinum, futurum esse diem judicij, carnis resurrectionem, & alia hujusmodi: ergo si evidentia in attestante opponitur cum Fide, B. Virgo non credidit per Fidem mysteria illa, quæ Christus Ecclesiæ suæ revelavit: quod constat esse falsum, & contra omnium mentem. Omitto argumentum petitum à cognitione Angelorum, qui in via habuerunt Fidem mysteriorum nostræ Fidei, ut docet communis sententia Theologorum cum D. Thoma 2. 2. q. 5. art. 1. & tamen evidenter cognoverunt, Deum sibi loqui, ut rectè probat Coninck disp. 11. num. 53.

LXXVIII. Quomodo autem evidentia in attestante componatur cum Fide obscura mysterij, explicat optimè idem Author: nam hæc duo multùm inter se distant, *hæc res*, v. g. Quòd

Deus sit Trinus & unus, *est mihi in se e videns: & evidens mihi est, quòd Deus dicat, se esse Trinum, & quòd hac ejus assertio sit vera*: nam in prima propositione significatur, naturam subjecti & prædicati, aut saltem naturam & qualitatem connexionis, quæ inter illa est, mihi esse clarè cognitas, sive me clarè scire, qua ratione prædicatum conveniat subjecto. In secunda verò solùm significatur, me evidenter cognoscere, dari à parte rei assertionem essentialiter veram, quòd illud prædicatum conveniat subjecto; stat autem, me hoc evidenter scire, licèt omnino ignorem, qua ratione illi conveniat. Quod duplici exemplo illustrat: nam ex eo quòd videam magnetem attrahentem ferrum, clarè colligo, & scio à posteriori, eum habere in se vim attrahendi, & consequenter clarè scio, hanc esse veram: *Magnes habet vim attrahendi ferrum*; ignoro tamen, qualis sit hæc vis, aut quomodo hæc attractio fiat: & consequenter illa veritas est mihi in se inevidens, & solùm evidens in effectu.

LXXIX. Quod adhuc clarius est, quando videmus, rem aliquam ex alia aut semper, aut ferè semper sequi, & ignoramus, an id fiat vi aliqua ipsi rei intrinseca, an verò virtute Divina, aut etiam dæmonis, ut contingit in occiso emittente sanguinem, præsente occisore; quod nobis evidens est fieri, cùm tamen sit obscurissimum, quomodo id fiat: atque adeo evidens est, præsentiam occisoris habere vim causandi emissionem sanguinis; qualis tamen sit hæc vis, & unde eam habeat, obscurissimum est. Ergo optimè componitur, Angelum, vel Prophetā evidenter scire, Deum testificari ipsi, se esse Trinum, quin propterea illi evidens sit mysterium Trinitatis in se, quia nimirum non assequitur vi testificationis Divinæ rationem, ob quam Trinitas personarum cohæreat cum unitate essentiæ.

LXXX. Idque alio exemplo explicatur: nam si aliquis Mathematicus coram me faciat demonstrationem, vi cujus quasi ad oculum videam veritatem antea mihi ignotam, & postea, oblitus medium demonstrationis, evidenter tamen meminerim, me olim vidisse demonstrationem de tali veritate, evidens nunc mihi erit, rem illam ita se habere, sicut Matthematicus olim demonstravit; tamen nunc non erit res illa mihi evidens, quia nunc non habeo demonstrationem illam Mathematicam, siquidem nunc non recordor illius rationis, quam Mathematicus adhibuit pro medio suæ demonstrationis.

LXXXI. Ratio autem à priori est, quia testimonium Dei de Trinitate, quamvis essentialiter sit conexum cum veritate affirmata, tamen quia nec illam supponit, tanquam effectus perfectionem causæ, quam participat & explicat; nec illam continet, tanquam causa effectum, & aliunde est medium prorsus extrinsecum, quamvis evidenter cognoscatur, nequit detegere convenientiam prædicati cum subjecto; sed semper illa manet omnino occulta, & quasi sub velo, ac proinde objectum illud manet obscurum, & proportionatum Fidei. Quare testimonium Dei non solùm est medium extrinsecum rei attestatæ in essendo, sed etiam in cogno-

ſcendo, ad differentiam effectûs eſſentialiter ſupponentis cauſam, & explicantis ejus perfectionem, qui licèt ſit medium extrinſecum cauſæ in eſſendo, eſt tamen intrinſecum in cognoſcendo, ut explicat P. Amicus diſput. 2. num. 150.

§. IV.

Infertur ex dictis, non militare contra noſtram ſententiam, doctrinam Cardinalis Bellarmini, aſſerentis, notas Eccleſiæ, ſeu argumenta credibilitatis, non facere evidentiam veritatis ſimpliciter.

LXXXII. SApientiſſimus Cardinalis Bellarminus, lib. 4. de Eccleſia Militante, ſeu lib de notis Eccleſiæ, cap. 3. meritò pronuntiat: *Eccleſiam Catholicam eſſe quaſi ſolem quemdam, qui radios lucis clariſſimos ex omni parte effundit, ut facillimè per eos cognoſci poſſit.* Habet enim plurimas notas, ſive teſtimonia ac ſigna, quæ eam diſcernant ab omni falſa Religione Paganorum, Hæreticorum.

LXXXIII. Addit tamen, hæc teſtimonia ſeu ſigna non efficere evidenter verum, quòd ipſa ſit vera Dei Eccleſia, atque Religio, ſed ſolùm id efficere evidenter credibile; & poſtquam explicuit, quomodo non ſit idem, *evidenter* verum, & *evidenter* credibile; prout nos ipſius verbis ſuprà explicavimus, libro 1. ſubjungit: Dicimus ergo, notas Eccleſiæ non facere evidentiam veritatis ſimpliciter, quia alioqui non eſſet articulus Fidei, hanc Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, neque ulli invenirentur, qui id negarent, ſicut nemo invenitur, qui neget ſententias, quas Mathematici demonſtrant; ſed tamen efficere evidentiam credibilitatis, juxta illud Pſ. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.* Apud eos autem, qui admittunt Scripturas Divinas, ac Patrum veterum ſcripta, faciunt etiam evidentiam veritatis: tametſi enim articulorum Fidei veritas non poteſt nobis eſſe evidens abſolutè; tamen poteſt eſſe evidens ex hypotheſi, id eſt ſuppoſita veritate Scripturarum; quod enim è Scriptura evidenter deducitur, eſt evidenter verum, ſuppoſitis Scripturis. Hæc ille.

LXXXIV. Nos hanc ſecundam partem accipientes, quam veriſſimam eſſe exiſtimamus, ut poſtea lib. 3. oſtendemus; ad primam reſpondemus, hoc argumentum dumtaxat probare, Religionem Chriſtianam non eſſe evidenter veram, evidentiâ ſimpliciter tali, ſeu evidentiâ rei in ſe, & per principia intrinſeca: *Nam evidenter verum dicitur, quod vel in ſe, vel in ſuis principiis videtur*, ut inquit ibi idem Cardinalis. Veritas autem myſteriorum noſtræ Fidei, nec in ſe, neque in ſuis cauſis videtur, quia non dantur ullæ cauſæ naturales, vel ulla principia naturalia, ex quibus veritas myſteriorum Fidei neceſſariò inferatur, vel quæ manifeſtent prædicatum hujus propoſitionis v.g. *Deus eſt Trinus*, convenire ſubjecto; ſed veritas illa eſt omnino obſcura, & clauſa: non probat autē illud argumentum, non eſſe Religionem Chriſtianā evidenter verā, evidentiâ in atteſtante reſpectu eorum, qui reflexè penetrant vim argumentorum, quæ illam reddunt evidenter credibilem; quæ eſt evidentia ſolùm ſecundùm quid, cùm ſit per rationem prorſus extraneam rei cre-

creditæ, eam relinquens circumfusam obscuritate quadam, & tenebris, non nisi in beata vita depellendis; & est evidentia, quæ non comparatur, nisi liberè applicando mentem ad considerationem illorum motivorum, & ad multa alia, quæ à paucis penetrantur; quæ proinde relinquit locum merito Fidei, & ut quis liberè avertendo mentem ab iis motivis, & illam figendo in difficultatem mysteriorum, possit à Fide deficere: non enim est evidentia Mathematica, & quasi ex terminis, quæ facilè omnes convincit.

CAPUT QUARTUM.

Solvitur gravis obiectio contra dicta, & ostenditur, ad credendum Fide Divina obscura mysterium revelatum, propter authoritatem Dei revelantis, necessarium non esse, quòd Fide Divina credatur ipsa authoritas; sed satis esse, quòd supponatur aliunde cognita per discursum evidentem, vel per Fidem humanam moraliter certam.

§. I.

Proponitur objectio.

LXXXV. Contra dicta oppones, neminem posse propter authoritatem Dei revelantis; seu propter ejus Sapientiam & veracitatem credere mysterium Fide obscura & Divina, quin credat eadem Fide Divina veracitatem ipsam, quæ est motivum Fidei. Id latè contendit Eximius Doctor Franciscus Suarez, disp. 3. de Fide, Sect. 6. num 5. ubi pro conclusione statuit, solam evidentem cognitionem, quòd Deus sit prima veritas, non sufficere pro fundamento, & objecto formali Fidei, sed necessariam esse Fidem infusam ejusdem veritatis; redditque rationem potissimam, & fundamentum talis assertionis, num. 6. *Quia fieri*, inquit, *non potest, ut assensus altioris ordinis per se fundetur in assensu ordinis inferioris, neque major certitudo potest fundari in minori.* Atqui assensus Fidei est altioris ordinis, & magis certus, quàm assensus naturalis, & evidens. Ergo fieri non potest, ut assensus Fidei ex parte sui objecti formalis fundetur in assensu tantùm naturali, & evidenti. Major est per se nota ex terminis, & patet ex illo Aristotelis: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis*: tota enim perfectio effectûs est ex causa, & firmitas ædificij ex fundamento: ergo impossibile est, ut certior sit cognitio fundata in alia, quàm sit illa, in qua fundatur. Et inde probatur consequentia: quia certitudo Fidei tota nititur in suo objecto formali, atque adeo in cognitione ejus; nam ut cognitum movet ad credendum.

§. II.

Statuitur nostra conclusio.

LXXXVI. Nihilominus nobis dicendum est cum Cardinale de Lugo, disp. 1. num. 82. cum Ægidio Conink, Puente, Hurtado, Arriaga, Altisiodorensi, & aliis, quos citavimus in tractatu de Fide, authoritatem Dei revelantis non esse motivum ad credendum mysterium, ut cognitam per Fidem, seu ut creditam, sed ut cognitam aliunde independenter à testimonio, & revelatione Dei. Pro qua sententia stat etiam Cajetanus hic art. 1. quatenus dicit, Fideles non differre ab infidelibus in asserendo, vera esse, quæ Deus dicit; sed in hoc quòd fideles credunt, quod infideles non credunt: sentit ergo, non esse necessarium, illud prius per Fidem credere. Item D. Thomas, quatenus dicit, ea, quæ realiter demonstrari possunt de Deo, per accidens revelari propter eos, qui revelationem non assequuntur, ut patet hîc quæst. 1. art. 5. & 8. ad primum, & in 3. dist. 24. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ubi etiam Capreolus ad argumenta, & Hispalensis notab. 3. & Richardus art. 5. & Carthusianus quæst. 1. & denique Albertus dist. 23. art. 13. ad argumenta: hi namque Doctores sentiunt, eum, qui evidenter cognoscit, Deum esse veracem, non assentiri mysteriis propter veracitatem Fide creditam, sed evidenter aliunde cognitam. Unde idem sentit Scotus: quandoquidem in 3. dist. 24. quæst. unic. §. *ad quæstionem*, & §. *sed aliter loquimur*, negat, Fidem esse de objecto evidenter aliunde cognito.

LXXXVII. Sententiam meam probo. Potest dari assensus Fidei Divinæ innitens authoritati, & veracitati Divinæ, quæ supponi debeat aliunde cognita independenter à testimonio Dei dicentis: ergo non est de conceptu Fidei, niti authoritate Divina, ut cognitâ per Fidem, sed potest niti illâ, ut cognitâ per rationem naturalem. Probatur antecedens: nam sicut Deus potest testari, se esse summè sapientem, æternum, immutabilem, &c. ita potest testari, se esse summè veracem, atque adeò numquam posse aliquem fallere: ergo possumus credere Deo dicenti, se esse veracem; motivum autem hujus assensus est Dei veracitas; at non ut credita: ergo ut aliunde sufficienter cognita: ergo veracitas, ut cognita per lumen rationis, potest esse ratio credendi mysteria. Probatur minor: quia stultum est, credere, aliquem esse veracem, præcisè quia ipse hoc dicit, id est, nisi aliunde nobis constet, illum esse virum probum, & dignum fide: ergo respectu assensûs, quo credimus, Deum esse veracem, non movet veracitas, ut credita Deo testificanti, se esse veracem, sed movet, ut cognita independenter à testimonio Dei dicentis: postquam enim per discursum naturalem sæpè illustratum lumine gratiæ cognoscimus, Deum existere, & esse summè bonum, & probum, Deus de se ipso testatur, se esse summè veracem, & tunc possumus, ac debemus per assensum Fidei multò certiorem credere id ipsum; tunc verò motivum ad credendum, Deum esse veracem, est veracitas ipsa, non ut credita Deo dicenti, sed ut cognita per lumen rationis.

LXXXVIII.

LXXXVIII. Quod confirmatur, & explicatur: nam quamvis stultum sit, firmiter credere, aliquem virum nobis ignotum esse veracem, præcisè quia ipse hoc de se ipso dicit, quin aliunde habeamus argumentum prudens, quo id ipsum nobis persuadeamus; tamen quando vir aliquis, cujus prudentia, & probitas est mihi aliunde nota, testatur, se ita esse amantem veritatis, ut propter nullam mundi rem unquam ausus fuerit mentiri, prudenter possum, illum esse veracem, credere propter ipsius testimonium, præsertim si sit meus superior, cui omnem reverentiam debeo, & quidem possum credere illi fide atque judicio firmiore, quàm ex aliis circumstantiis colligere possem: nam honor & reverentia, quam ei debeo, & superioritatem & probitatem exigunt, ut ipsi, testanti se esse veracem, credam firmiter hoc ipsius dictum: cùm ergo lumine naturæ nobis constet, Deum esse summè veracem atque sapientem, si nobis sufficienter constet, ipsum dixisse, se esse summè veracem, debemus id credere assensu firmiori quovis alio, quem ob rationes naturales possumus elicere.

LXXXIX. Et hoc est pulchrum argumentum, ad probandum contra Thomistas, posse assensum Fidei circa aliquam veritatem componi cum evidentia ejusdem veritatis: nam Theologus evidenter cognoscens; Deum esse summè veracem, potest etiam sufficienter cognoscere, ipsum de se testari, se esse summè veracem, & illi sic testificanti credere; at tunc cum cognitione evidenti de summa Dei veracitate, conjungeret Fidem de eadem veracitate, siquidem vi veracitatis evidenter aliunde cognitæ moveretur ad credendum Deo, dicenti se esse summè veracem,

XC. Quodsi repugnet, actum Fidei componi cum evidentia ejusdem veritatatis, hinc sumitur optimum argumentum, ad probandum veracitatem Dei non debere cognosci per Fidem, ad hoc ut quis propter illam assentiatur mysteriis revelatis. Nam qui cognoscit evidenter, Deum esse summè veracem, in sensu composito hujus judicij potest credere Deo, dicenti se esse Trinum; atqui hoc foret falsum, si simul ad assensum Fidei circa mysteria deberet dari assensus ejusdem Fidei circa veracitatem: siquidem iste assensus, cùm sit obscurus, nequit juxta Thomistas componi cum assensu evidenti ejusdem veritatis: ergo ad hoc, ut propter veracitatem Dei quis eliciat assensum Fidei circa mysterium, non requiritur, quòd per Fidem obscuram credat Dei veracitatem. Reliqua constant; Major probatur: quia alioqui Theologus sapiens esset deterioris conditionis, quàm rusticus ignorans: siquidem non esset capax credendi Fide Divinâ mysteria Religionis Christianæ, quandoquidem per te non potest credere mysteria, quin credat Deo loquenti veracitatem, & hanc credere non potest, qui illam aliunde evidenter cognoscit.

XCI. Unde veracitas Dei in his, qui habent de illa evidentiam, non attinet ad Fidem, tanquam res credita, sed tanquam principium, & præambulum credendi, ut expressè docet D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 5. ad 3, his ver-

§. II.

Statuitur nostra conclusio.

LXXXVI. Nihilominus nobis dicendum est cum Cardinale de Lugo, disp. 1. num. 82. cum Ægidio Conink, Puente, Hurtado, Arriaga, Altisiodorensi, & aliis, quos citavimus in tractatu de Fide, authoritatem Dei revelantis non esse motivum ad credendum mysterium, ut cognitam per Fidem, seu ut creditam, sed ut cognitam aliunde independenter à testimonio, & revelatione Dei. Pro qua sententia stat etiam Cajetanus hic art. 1. quatenus dicit, Fideles non differre ab infidelibus in asserendo, vera esse, quæ Deus dicit; sed in hoc quòd fideles credunt, quod infideles non credunt: sentit ergo, non esse necessarium, illud prius per Fidem credere. Item D. Thomas, quatenus dicit, ea, quæ realiter demonstrari possunt de Deo, per accidens revelari propter eos, qui revelationem non assequuntur, ut patet hîc quæst. 1. art. 5. & 8. ad primum, & in 3. dist. 24. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ubi etiam Capreolus ad argumenta, & Hispalensis notab. 3. & Richardus art. 5. & Carthusianus quæst. 1. & denique Albertus dist. 23. art. 13. ad argumenta: hi namque Doctores sentiunt, eum, qui evidenter cognoscit, Deum esse veracem, non assentiri mysteriis propter veracitatem Fide creditam, sed evidenter aliunde cognitam. Unde idem sentit Scotus: quandoquidem in 3. dist. 24. quæst. unic. §. *ad quæstionem*, & §. *sed aliter loquimur*, negat, Fidem esse de objecto evidenter aliunde cognito.

LXXXVII. Sententiam meam probo. Potest dari assensus Fidei Divinæ innitens authoritati, & veracitati Divinæ, quæ supponi debeat aliunde cognita independenter à testimonio Dei dicentis: ergo non est de conceptu Fidei, niti authoritate Divina, ut cognitâ per Fidem, sed potest niti illâ, ut cognitâ per rationem naturalem. Probatur antecedens: nam sicut Deus potest testari, se esse summè sapientem, æternum, immutabilem, &c. ita potest testari, se esse summè veracem, atque adeò numquam posse aliquem fallere: ergo possumus credere Deo dicenti, se esse veracem; motivum autem hujus assensus est Dei veracitas; at non ut credita: ergo ut aliunde sufficienter cognita: ergo veracitas, ut cognita per lumen rationis, potest esse ratio credendi mysteria. Probatur minor: quia stultum est, credere, aliquem esse veracem, præcisè quia ipse hoc dicit, id est, nisi aliunde nobis constet, illum esse virum probum, & dignum fide: ergo respectu assensûs, quo credimus, Deum esse veracem, non movet veracitas, ut credita Deo testificanti, se esse veracem, sed movet, ut cognita independenter à testimonio Dei dicentis: postquam enim per discursum naturalem sæpè illustratum lumine gratiæ cognoscimus, Deum existere, & esse summè bonum, & probum, Deus de se ipso testatur, se esse summè veracem, & tunc possumus, ac debemus per assensum Fidei multò certiorem credere id ipsum; tunc verò motivum ad credendum, Deum esse veracem, est veracitas ipsa, non ut credita Deo dicenti, sed ut cognita per lumen rationis.

LXXXVIII. Quod confirmatur, & explicatur: nam quamvis stultum sit, firmiter credere, aliquem virum nobis ignotum esse veracem, præcisè quia ipse hoc de se ipso dicit, quin aliunde habeamus argumentum prudens, quo id ipsum nobis persuadeamus; tamen quando vir aliquis, cujus prudentia, & probitas est mihi aliunde nota, testatur, se ita esse amantem veritatis, ut propter nullam mundi rem unquam ausus fuerit mentiri, prudenter possum, illum esse veracem, credere propter ipsius testimonium, præsertim si sit meus superior, cui omnem reverentiam debeo, & quidem possum credere illi fide atque judicio firmiore, quàm ex aliis circumstantiis colligere possem: nam honor & reverentia, quam ei debeo, & superioritatem & probitatem exigunt, ut ipsi, testanti se esse veracem, credam firmiter hoc ipsius dictum: cùm ergo lumine naturæ nobis constet, Deum esse summè veracem atque sapientem, si nobis sufficienter constet, ipsum dixisse, se esse summè veracem, debemus id credere assensu firmiori quovis alio, quem ob rationes naturales possumus elicere.

LXXXIX. Et hoc est pulchrum argumentum, ad probandum contra Thomistas, posse assensum Fidei circa aliquam veritatem componi cum evidentia ejusdem veritatis: nam Theologus evidenter cognoscens; Deum esse summè veracem, potest etiam sufficienter cognoscere, ipsum de se testari, se esse summè veracem, & illi sic testificanti credere; at tunc cum cognitione evidenti de summa Dei veracitate, conjungeret Fidem de eadem veracitate, siquidem vi veracitatis evidenter aliunde cognitæ moveretur ad credendum Deo, dicenti se esse summè veracem.

XC. Quod si repugnet, actum Fidei componi cum evidentia ejusdem veritatis, hinc sumitur optimum argumentum, ad probandum veracitatem Dei non debere cognosci per Fidem, ad hoc ut quis propter illam assentiatur mysteriis revelatis. Nam qui cognoscit evidenter, Deum esse summè veracem, in sensu composito hujus judicij potest credere Deo, dicenti se esse Trinum; atqui hoc foret falsum, si simul ad assensum Fidei circa mysteria deberet dari assensus ejusdem Fidei circa veracitatem? siquidem iste assensus, cùm sit obscurus, nequit juxta Thomistas componi cum assensu evidenti ejusdem veritatis: ergo ad hoc, ut propter veracitatem Dei quis eliciat assensum Fidei circa mysterium, non requiritur, quòd per Fidem obscuram credat Dei veracitatem. Reliqua constant; Major probatur: quia alioqui Theologus sapiens esset deterioris conditionis, quàm rusticus ignorans: siquidem non esset capax credendi Fide Divinâ mysteria Religionis Christianæ, quandoquidem per te non potest credere mysteria, quin credat Deo loquenti veracitatem, & hanc credere non potest, qui illam aliunde evidenter cognoscit.

XCI. Unde veracitas Dei in his, qui habent de illa evidentiam, non attinet ad Fidem, tanquam res credita, sed tanquam principium, & præambulum credendi, ut expressè docet D. Thomas 2. 2. q. 1. art. 5. ad 3. his verbis:

bis: *Deum esse, Deum esse unum, & alia hujusmodi, quæ demonstrativè probari possunt inter credenda numerantur, non quia de illis simpliciter sit Fides apud eos, sed quia praexiguntur ad ea, quæ sunt Fidei.*

XCII. Itaque tam in sententia affirmante, quàm in negante posse componi Fidem cum evidentia, evincitur, veracitatem debere supponi aliunde cognitam, ut ob illam credamus mysteria. In sententia affirmante: quia Deo revelanti, se esse veracem, possumus firmiter credere, non possumus autem, si aliunde nobis notum non esset, illum esse veracem; in sententia verò negante, quia qui cognoscit evidenter, Deum esse veracem, potest propter veracitatem credere Trinitatem, & alia mysteria obscura; non potest autem illa credere propter veracitatem, ut cognitam per Fidem obscuram: ergo debet credere unicè ob veracitatem, ut cognitam per notitiam evidentem.

XCIII. Deinde universaliter probo, primam veritatem debere aliunde cognosci, quàm ex sola revelatione, ut possit ad aliorum articulorum assensum movere: quia si ex sola revelatione debet cognosci, ut possit movere, incidimus in gyrum inexplicabilem: inquirenti enim, cur credis mysterium Incarnationis? Respondere debes: Quia Deus summè verax & sapiens illud revelavit; inquirenti autem rursus, unde tibi constet, Deum esse summè veracem? Respondebis: Quia ipse dixit, se esse summè veracem: si autem iterum interrogeris, unde tibi constet, Deum affirmantem se esse veracem, verum dicere, & in hac assertione non fallere, respondebis: quia Deus est summè verax, & non potest falsum loqui: ergo rem inexplicatam relinquis, & incidis in circulum vitiosum: siquidem dicere: *Est verax, quia id de se affirmat, & verè affirmat, quia est verax*, idem est ac dicere: *Est verax, quia est verax*: ergo ut veracitas Dei possit movere ad credendum mysterium Incarnationis v. g. debet supponi aliunde cognita, independenter à testimonio Dei dicentis, se esse veracem.

XCIV. Respondent adversarij cum P. Suarez disp. 3. de fide sect. 6. num. 8. hoc esse magnum Fidei mysterium, quòd, licèt non videat clarè objectum, nec res creditas, nihilominus non accipiat objectum suum, ut in illo per se nitatur, tanquam cognitum per aliud lumen; sed sua virtute, & efficacia credat illud; sicut D. Thomas dixit, eodem actu nos credere Deo, & Deum, & ideo talem actum supernaturalem esse, & sine speciali auxilio gratiæ haberi non posse, addítque, hoc magnum Fidei mysterium esse valde consentaneum rationi: nam tota hæc certitudo intrinsecè sequitur ex qualitate Divini testimonij, quatenus omnino infallibile est, & obligare potest ad credendum ea, quæ dicit, tanquam infallibilia: dicendo enim aliquid, eo ipso dicit, se esse veracem in eo, quod affirmat: nam hac ratione inducit ad credendum, illud dictum esse verum, & consequenter etiam dicit, ita se esse veracem, ut mentiri nullo modo possit: nam hoc titulo obligat ad credendum illud, tanquam infallibile, & ideo ex intrinseca ratione

talis

talis Fidei & talis objecti nascitur, ut idem testimonium, quod sufficit ad credendum rem revelatam, sufficiat ad credendum, ipsum revelantem esse veritatem, quæ fallere non potest.

XCV. Hinc deducit Suarius, non repugnare Fidei hunc modum resolutionis: Credo, Deum esse Trinum, quia ipse dicit; credo autem illi dicenti, quia est verax; credo autem illum esse veracem, quia ipse etiam dicit. Semper enim fatendum est, inquit, resolutionem fieri ex objecto materiali ad formale: ipsum autem objectum formale non in aliud resolvitur, sed per se ipsum creditur, quia potest de se ipso testificari, & ita in se ipsum reflectitur, & tali modo de se testificatur, ut faciat evidenter credibilia non solùm alia, quæ dicit, sed etiam quæ de se ipso testificatur. Additque, hoc pertinere ad infinitam excellentiam Divinæ veritatis, & ideo non esse hanc cognitionem cum aliis comparandam.

XCVI. Cæterùm mihi falsum apparet illud magnum Fidei mysterium, à P. Suarez assertum, quòd scilicet Fides non accipiat suum objectum formale, ut cognitum alio lumine, sed sua virtute, & efficacia illud credat: id enim esse falsum, ostendit nostra ratio, & inde ulteriùs probatur: quia potest Deus revelare mysterium Trinitatis, & Incarnationis, & reliqua omnia, quæ per discursum naturalem assequi non possumus, quin revelet illas suas perfectiones, quæ aliunde possunt evidenter cognosci: ergo potest testificari, se esse Trinum, quin testificetur, se esse veracem; ergo possumus Fide Divina credere, Deum esse Trinum, quin Fide Divina credamus, esse veracem: ergo potest veracitas movere, ad credendum mysterium obscurum, quin ipsa credatur per eandem Fidem, sed aliunde supponatur cognita.

XCVII. Confirmatur: nam quando Apostoli faciebant miracula ad persuadendum gentibus, Religionem Christianam esse veram, seu Deum revelâsse ejus mysteria, non patrabant hæc miracula ad persuadendum gentibus, Deum esse veracem, seu verum esse, quod Deus dicit: nam ad hoc non erant necessaria miracula, cùm ratione naturali facilè demonstretur, neque id à gentilibus negabatur: ergo solùm patrabant miracula ad persuadendum, Deum revelâsse ea mysteria obscura, & difficillima, quæ ipsis prædicabant ut dicta, & revelata à Deo, ut sic eos traherent ad Fidem illorum: ergo ad fidem non attinet necessariò, credere suum objectum formale, sed potest ob illud aliunde cognitum assentiri mysterio revelato.

XCVIII. Unde Fidei præcones, dum infideles ad Fidem pertrahere tentant, rationibus ad eorum intelligentiã accomodatis, priùs persuadere debent, Deũ esse, eundémq; & summè sapientem & summè veracem esse, atque adeo dignũ, cui loquenti per suos ministros firma fides adhibeatur: sic enim fecerunt Paulus, & Barnabas Actor. 14. qui cum Lycaoniis agentes, eos sic alloquuti sunt: *Annuntiamus vobis, ab his vanis converti ad Deum vivum, qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus*

bus dimisit omnes gentes ingredi vias suas, & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitiâ corda nostra.

XCIX. Quare falsum est, prærogativam illam Fidei assertam à Suario intrinsecè sequi ex qualitate Divini testimonij. Etenim quamvis hoc dicat, Deum esse Trinum, & sufficienter propositum obliget ad id credendum; non tamen dicit, Deum esse veracem, sed id aliunde supponit certum: unde non obligat ad credendum mysterium affirmatum, quia pariter affirmat, Deum esse veracem; sed quia id aliunde supponitur notum. Et quamvis affirmaret, Deum esse veracem, non redderet certum mysterium revelatum, nisi aliunde certum foret, Deum non posse loqui falsum: quia si id per impossibile posset, fas nobis esset dubitare, an diceret falsum, quando affirmat, se esse summè veracem, & quamvis faceret miracula in confirmationem eorum, quæ nobis revelat, non mereretur summam Fidem, nisi aliunde nobis constaret, eum non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Etenim per miracula solùm ostenderet Deus, se esse, qui loquitur; non autem ostenderet, se esse veracem: nam si per impossibile posset mentiri, posset miraculum facere in confirmationem mendacij: ergo assensus Fidei, præstitus mysteriis ob authoritatem Dei revelantis, per se supponit authoritatem illam aliunde sufficienter cognitam: ergo non est necessarium ad Fidem, quòd per illam credatur authoritas Divina, quatenus est ratio movendi ad assensum mysterij.

§. III.

Solvitur fundamentum contrariæ sententiæ, ubi ostenditur, certitudinem assensûs credentis mysterium propter revelationem, majorem esse, quàm sit certitudo assensûs de existentia revelationis; nec assensum Fidei Divinæ circa mysterium fundari in assensu circa existentiam revelationis; sed illum supponere, ut conditionem applicantem motivum Fidei, ac proinde ostenditur, motivum credendi Fide Divina non debere credi, ut quod, *per lumen Fidei; sed debere supponi certò cognitum per aliud lumen.*

C. AD fundamentum Patris Suarez respondemus, certitudinem assensûs Fidei erga mysterium non fundari in certitudine assensûs, quo antecedenter judicamus, Deum esse veracem; sed in ipsa veracitate, tanquam in motivo, & ratione formali; in cognitione autem illa proponente veracitatem, tanquam in conditione. Cognitio autem inferioris ordinis, potest esse prærequisita ad illam. Sic juxta P. Vazquez 1. part. disput. 5. numer. 7. & juxta M. Canum, & Andream de Vega ab ipso citatos, quamvis Fides humana non possit fundare Divinam, tamen non potest esse prærequisita, & conditio necessaria ad illam: nam ut credatur Fide infusâ aliqua propositio, quæ definita est ab Ecclesia, opus est primò credere, definitam fuisse aut in Concilio, aut à Pontifice; quod tamen sola fide humana notum est: eodem modo Prædicatori pro-

proponenti articulos Fidei priùs credimus Fide humana, & hac fide supposita, statim præbemus superiorem assensum ex lumine Fidei supernaturalis, ob authoritatem infallibilem Dei id testificantis.

CI. Quare quamvis evidentia naturalis de veracitate Divina non sit essentialiter prærequisita, ut propter authoritatem Divinam credamus mysteria revelata (nam illa evidentia est paucorum) est tamen sufficiens, præsertim si sit orta ex illustratione gratiæ, qua Deus ex fine inducendi hominem ad Fidem excitat in illo cognitionem evidentem de sua veracitate; nec oppositum evincit argumentum Patris Suarez: non enim dicimus, assensum Fidei fundari in illa evidentia; sed illam tanquam applicationem & dispositionem præsupponi, ut non propter ipsam, sed propter authoritatem Divinam credamus mysterium. Quare Fides mysterij unicè fundatur in authoritate Dei revelantis: postquam enim homo persuasus est, sive per evidentiam, sive per fidem humanam moraliter certam, Deum esse summè veracem, & revelâsse mysterium, cùm cognoscat, authoritatem Dei aliquid revelantem dignam esse, cui credatur super omnia, id est assensu certiore & firmiore, quàm sit ullus assensus Fidei humanæ vel scientiæ, tunc ex affectu supernaturali, adhærendi testimonio Dei super omnia, & præstandi illi obsequium per imperium voluntatis, elicit unicè ob authoritatem & revelationem sibi propositas assensum Fidei infallibilem, sine respectu aut attentione ad motiva, quibus inductus est ad judicandum, Deum esse summè veracem, seu quin illa firmitas assensûs fundetur in evidentia naturali, vel fide humana, qua inductus est intellectus ad judicandum, Deum esse summè veracem.

CII. Deinde quamvis daremus, evidentiam naturalem de veracitate Divina non esse sufficientem, ut credamus mysteria Fide Divina ob authoritatem Dei revelantis, inde non sequitur, veracitatem debere credi Deo, revelanti se esse veracem, ut exerceat munus motivi: dicere enim quis poterit cum Cardinale de Lugo, disp. 1. num. 82. veracitatem Divinam debere quidem aliunde cognosci, quàm ex sola revelatione, ut possit ad aliorum articulorum assensum movere; tamen cum eodem ibidem à num. 104. usque ad 109. asserere, veracitatem cognosci posse per actum evidentem, elicitum ab habitu Fidei: quia cùm Fides nequeat elicere assensum obscurum circa mysterium, quin ille assensus respiciat ut motivum intrinsecum veracitatem Dei, nequit elicere assensum circa mysterium, quin eliciat circa veracitatem: *Perinde enim est, credere Incarnationem*, inquit, *propter veracitatem Dei, ac dicere: Verbum est homo, quia Deus est summè verax*, qui quidem actus, quatenus tendit ad asserendam veracitatem de Deo, aliquomodo est evidens, totus tamen est supernaturalis, totus elicitus ad habitu Fidei, qui non potuit per se ordinari ad actum circa mysteria revelata, quin habeat virtutem eliciendi assensum circa rationem formalem assentiendi, seu circa motivum formale Fidei; & denique

totus ille actus elicitur ex imperio voluntatis, inclinantis per piam affectionem ad adhærendum toti illi objecto super *omnia objecta.* Hactenus ille.

CIII. Ex qua doctrina responderi potest ad fundamentum Patris Suarez; fieri quidem non posse, ut assensus, præstitus mysterio super omnia, fundetur in assensu tantùm naturali, licèt evidenti; posse tamen fundari in assensu evidenti supernaturali elicito à Fide, qui non sit minùs certus, quàm assensus mysterij. Sed quamquam hæc doctrina probabilis sit, illâ tamen non indigemus ad solvendum argumentum. Et in primis falsò videtur Cardinalis supponere, assensum illum, qui affirmat mysterium ob authoritatem Dei revelantis, hoc ipso affirmare existentiam veracitatis Divinæ: hoc enim tantùm abest à certitudine, ut potiùs videatur falsum: motivum enim intrinsecum actûs affirmantis aliquid, non est necesse, ut affirmetur per ipsummet actum, si pro priori supponitur affirmatum; nec debet per actum Fidei attingi directè veracitas, ut objectum *quod*, sed sufficit, ut attingatur indirectè, ut objectum *quo*.

CIV. Sic licèt conclusio intrinsecè moveatur objecto præmissarum, non est necesse, ut illud iterum affirmet: secundùm regulam Logicæ: *Licèt ex vero nunquam possit sequi falsum; aliquando tamen ex falso sequitur verum:* ergo potest conclusio esse vera, quamvis aliqua ex præmissis sit falsa; hoc autem salvari non potest, si conclusio iterum affirmet objectum præmissarum: nam conclusio affirmans objectum falsum, falsa est: ergo licèt conclusio attingat intrinsecè objectum præmissarum, non propterea iteratò affirmat illud objectum, sed essentialiter innititur illi, ut affirmato per præmissas, easque essentialiter supponit hoc titulo, ut fert communis, & vera sententia. Quod ampliùs probo: nam Deus à sua bonitate movetur intrinsecè ad intendendum finem creatum per suum decretum liberum, & tamen illa intentio non intendit bonitatem Divinam: non enim Deus intendit per decretum liberum id, quod necessariò ante omne decretum possidet.

CV. Id confirmo egregiâ doctrinâ Eximij Doctoris, tom. 1. in 3. part. disp. 54. sect. 5. ubi probat, dari posse internum actum adorandi imaginem propter exemplar, quin adoretur illo actu exemplar: idque probat ex generali modo operandi nostri intellectus, & voluntatis: *Nam potest*, inquit, *qualibet ex his facultatibus tendere in aliquod materiale objectum, propter aliud, ut quo, seu ut formale, etiam si actu non tendat in illam rem, qua est formale objectum, tanquam in rem, seu materiam, circa quam propriè versetur, qua solet dici objectum* quod: *ergo etiam intentio adorandi potest versari circa imaginem, ut objectum* quod, *seu rem adoratam propter exemplar, ut rationem adorandi, quamvis directè non intendat adorare ipsum exemplar. Antecedens probatur primò exemplis, tum intellectus: nam infidelis assentitur veritatibus Fidei nixus Divino testimonio, & veritati infallibili ejus, ut rationi formali, quamvis eo actu, quo credit rem revelatam, non credat vel Deum esse primam veritatem, vel Deum hoc re-*

revelasse: idem dicunt Dialectici de actu scientiæ qui nititur præmissis, ut rationi assentiendi, quamvis non feratur directè in ipsas, tanquam in objectum scitum, seu judicatum per illum actum: tum etiam in actibus voluntatis, ut in amore, quo amatur una res propter aliam, ut propter rationem amandi, qualis est amor, quo amatur proximus propter Deum; item in electione medij pura propter finem, quæ non versatur circa finem, ipsum volendo, sed tantùm in obliquo ipsum respicit, tanquam rationem volendi media. Hæc ille.

CVI. Unde obiter infero, Cardinalem de Lugo, disp. 1. num. 104. & Ripaldam, disp. 2. num. 33. ex eo quòd actus Fidei attingat intrinsecè veracitatem Divinam, ut rationem formalem assentiendi, frustra deducere, quòd illam affirmet: ex eo enim id non sequitur; sed solùm sequitur, quòd vel illam affirmet, vel quòd titulo affirmandi mysterium, de se occultum, & impotens exercere munus motivi, supponat essentialiter alium actum proponentem illam authoritatem, à qua moveatur. Itaque quando authoritas supponitur affirmata ante assensum mysterij, propterea est motivum intrinsecum, & non merè extrinsecum illius, quia actus ille titulo affirmandi objectum obscurum, & omnino latens, essentialiter supponit judicium, vel saltem apprehensionem suasivam testimonij Divini, & implicat, ut existat ille assensus mysterij, non prælucente repræsentatione talis motivi; quando autem aliquid movet tantùm extrinsecè ad actum, vel potest iste absolutè existere, non prælucente illo motivo (sicut potest existere actus misericordiæ, non repræsentatâ pro priori bonitate Divina, amatâ per actum charitatis; & actus charitatis, non repræsentatâ existentiâ præcepti urgentis ad amandum: & ideo bonitas Divina solùm extrinsecè movet ad actum misericordiæ, & præceptum ad actum charitatis) vel licèt non possit existere actus, quin præcedat illud motivum, id non provenit ex tendentia ipsius in suum objectum proprium, & peculiare, sed ex perfectione suppositi, in quo existit: sic actus virtutum moralium, si dentur in Deo, essentialiter postulant imperari à charitate, non ratione sui objecti, sed ratione subjecti, nempe Dei exigentis omnia ad semetipsum referre.

CVII. Dicimus ergo, per assensum Fidei, quo credimus existentiam Incarnationis, non debere credi, ut *quod*, veracitatem Divinam, seu non debere affirmari; sed posse supponi aliunde affirmatam, & nihilominus ab illa intrinsecè moveri assensum Incarnationis: assensus autem veracitatis, qui essentialiter supponitur ante assensum mysterij, non debet esse actus elicitus à Fide, utpote cui essentiale est, credere Deo dicenti, & moveri ab ejus testimonio, sed debet esse elicitus ab alio lumine. Unde sicut assensus conclusionis scientificæ, & assensus principiorum pertinent ad diversos habitus, ita assensus mysteriorum ob veracitatem Divinam, & assensus veracitatis pertinent ad diversa lumina. Quodsi necesse foret, ut is, qui assentitur objecto materiali propter formale, eodem actu affirmaret utrumque, tunc

assensus mysterij ob veracitatem Divinam affirmaret quidem veracitatem Divinam, & esset elicitus à lumine Fidei, non tamen foret obscurus, quatenus terminatur ad veracitatem, sed quatenus terminatur ad mysterium, & quatenus terminatur ad veracitatem, supponeret essentialiter illam aliunde cognitam, independenter à testimonio Dei dicentis: ac proinde ille assensus, quatenus affirmat veracitatem ob testimoniũ Dei, supponeret illam aliunde cognitam.

CVIII. Nec obstat firmitati & certitudini Fidei, superanti certitudinem scientiæ, quòd motivum Fidei supponatur aliunde cognitum per scientiam: quia certitudo Fidei non fundatur in certitudine scientiæ præcedentis de veracitate Dei, sed in ipsa veracitate repræsentata per talem scientiam, propter quam veracitatem intellectus confortatus lumine Fidei, accedente imperio voluntatis, certissimè credit mysteria revelata. Pro quo nota cum P. Conink, disp. 9. num. 56. ante omnem assensum Fidei necessariò præcedere duplex judicium: primum, quo credens judicat, Deum esse summè veracem, ita ut nequeat ulla ratione mentiri, quod lumine naturæ notum est: & hoc judicium est etiam necessarium, ut credam Fide Divina, Deum esse primam veritatem; nam nisi priùs lumine naturæ scirem, Deum esse summè veracem, id de se testanti tanta firmitate non crederem: secundum, quo judicet, res sibi propositas esse verè firmissima Fide credibiles, id est tales, quas meritò quis credat, esse à Deo revelatas, & propter ipsius authoritatem firmissimè credendas; quod judicium, etiam si sæpè supponat aliquam Fidem humanam, qua credimus variis historiis, progressum nostræ Fidei narrantibus, aut communi hominum sensui, aut prudentium, aut sanctorum virorum testimonio, de initio & progressu Fidei nobis multa narrantium, aut testificantium, hæc aut illa in scripturis & authenticis historiis contineri, & à tota Ecclesia ab initio fuisse credita. Etsi, inquam, illud judicium ejusmodi Fidem frequenter supponat, non est tamen actus Fidei, sed evidens & certa moraliter cognitio, concepta ex evidentia notarum Fidei, quæ morali evidentia nobis demonstrant, res Fidei esse tales, quas meritò judicemus à Deo esse revelatas: simile quid invenitur etiam in fide humana, nam ut Petro aliquid affirmanti credam, primò necessarium est, ut sciam, illum mihi loqui; secundò, ut judicem, illum esse virum bonæ fidei, cui meritò credi possit.

CIX. Posita hac rei credendæ propositione, ita ut intellectus clarè videat, hanc rem esse talem, quam meritò sibi persuadeat à Deo revelatam, voluntas statim ex pio erga primam veritatem affectu mota, ex ipsius reverentiâ magno conatu impellit intellectum, ut vehementer apprehendat illam majestatem, & authoritatem, eámque hîc & nunc exigere, ut propter ipsam firmissimè credat id, quod tanquam ab ea revelatum tam evidenter proponitur: atque ita partim illa apprehensione, partim imperio & impulsu voluntatis, sine ullo discursu movetur divina authoritate, & testimonio, ut propter illa immediatè mysterium revelatum credat firmiùs,

quàm

quàm ulli rei naturaliter cognitæ possit assentiri. Ita paucis mutatis, rem explicat P. Coninck ea disp. 9. num. 73. utrùm autem assentiatur etiam existentiæ revelationis ob authoritatem Dei dicentis; an ob motiva illa, quæ reddunt evidenter credibile, Deum revelâsse mysteria nostræ Fidei, dicemus disp. sequenti.

§. IV.

Illud axioma, propter quod unumquodque tale. & illud magis, non habet locum in Fide, sed in scientiis.

CX. Illud autem axioma, *Propter quod unumquodq; tale, &c.* solùm habet locum in scientiis, & in voluntate, non autem in Fide, quæ longè aliter procedit, ac scientia: nam Fides assumit, tanquam principium, à quo moveatur, Divinum testimonium, quin assumat, ut principium, motivum illud, quo inducti sumus ad credendum, Deum revelâsse mysterium; at scientia nihil assumit ut principium, nisi vel sit per se notum ex terminis, id est notum sine probatione, vel legitimè deductum ex per se notis, quatenus ex his deductũ, ita nimirum ut non moveatur ad conclusionem scientificam, nisi quatenus probatam ex per se notis: est enim regula, & lex inviolata scientiarum, ut incipiant ex per se notis & acceptis; deinde autem procedant ex aliis deducendo, & probando, neque in progressu liceat quidquam assumere, nisi ut probatum, & probatione ipsa movente, & ideo nihil est virtutis in medio, quod non fuerit in principio, & inde sit derivatum: unde cessante primo cessat totum, tuìsque totus progressus: & quia virtus, quò remotior, eò influit remissiùs, conclusiones, quò à principiis remotiores, eò sunt minùs certæ, ut multi philosophantur: vel saltem, ut omnes fatentur, nequit plus certitudinis esse in progressu vel conclusione, quàm sit vel fuerit in principiis seu præmissis: atque adeo si aliquid claudicat in medio, claudicat in fine, & propterea conclusio sequitur debiliorem partem. Fides autem longè aliter procedit, ut sectione sequenti explicabimus cum P. Valentia, quia principia sua assumit, non probat, neque habet præmissas, ex quibus incedat, sed præambula, quæ præsupponat, in quibus Fides se non ingerit, sed illis constitutis incipit, eliciendo assensum certiorem & firmiorem, quàm sit ille, qui versatur circa præambula: siquidem hæc, cognita cognitione inferiore, detegunt authoritatem Divinam, quæ meretur assensum firmiorem, quàm meruerint ipsa præambula. Aliter ergo procedit scientia quàm Fides: sicut enim scientia non probans non est scientia, ita fides probans non est fides: nam Fides assentitur mysterio, non quia rationibus probetur, esse verum; sed quia Deus dicit, esse verum, propter cujus authoritatem assentitur firmiùs, quàm assentiatur scientia propter suas probationes.

CXI. Cùm ergo cognitio veracitatis Divinæ sit præambulum ad assensum Fidei, hic non supponit illam cognitionem, tanquam fundamentum, cui innitatur, vel tanquam regulam, cui commensuretur, sed tanquam conditionem præviam repræsentantem motivum, cui

Fides inniti debet: habitus enim Fidei simulcum habitu piæ affectionis (quæ est specialis virtus moralis distincta ab aliis, ut probat P. Suarez disp. 7. sect. 2.) inclinat intellectum ad assentiendum mysteriis, quæ proponuntur, ut evidenter credibilia, tanquam dicta à Deo, per assensum firmum super omnem assensum: videns enim homo evidens esse, quòd possit, ac debeat aliquod mysterium credi, tanquam dictum à Deo, per habitum piæ affectionis, vel per inspirationem supernaturalem supplentem ejus vices, elicit imperium, quo determinat intellectum, ut propter authoritatem Divinam, sibi aliunde sufficienter cognitam, assentiatur Deo testificanti mysterium. Unde certitudo actûs Fidei commensuratur cum habitu Fidei, & cum habitu piæ affectionis, & cum authoritate Divina ut revelante, non autem cum rationibus naturalibus, quibus inducti sumus ad judicandum, Deum esse summè veracem, & revelâsse illud mysterium; econtra verò certitudo conclusionis scientificæ debet commensurari cum motivis, quibus intellectus inductus est ad assentiendum præmissis, quia scientia procedit, inferendo unum ex alio, & tota ejus certitudo coæquatur evidentiæ objectorum, & evidentiæ illationis unius ex alio, quia scientia facit scire, & intelligere, id est quasi intus legere, ut explicat D. Thomas, & ideo est oculata, & comparatur visui, quia, sicut visus, fertur in objecta sua, quatenus apparent & patent per motiva, & principia evidentia; at Fides non est discursiva, sed cœca, quia veritatem non eruit ex natura ipsius veritatis credendæ, ejúsque causis, & effectis, sed ex testimonio, & authoritate Dei, & ideo non visui, sed auditui comparatur à Paulo, quia non videmus, nisi clara; audimus autem non solùm obscura, sed obscurissima, & prorsus inintelligibilia, & ideo Fides dicitur *argumentum non apparentium.* Quam doctrinam accipio ex D. Thoma 2. 2. quæst. 5. art. 2. ubi ait: *Dicendum, quòd intellectus credentis assentitur rei creditæ, non quia ipsam videt, vel secundùm se, vel per resolutionem ad prima principia per se visa; sed quia convincitur per authoritatem Divinam, assentiri his, quæ non videt; & propter imperium voluntatis moventis intellectum, & obedientis Deo.*

CXII. Ex dictis patet ad fundamentum Patris Suarez, ad cujus explicationem dico, dum quis credit mysterium, quia Deus revelavit, per hunc actum non credere formaliter, Deum esse veracem; sed essentialiter supponit illam veritatem aliunde cognitam: & quamvis per illum actum affirmaret, Deum esse veracem, non tamen sumendo pro motivo testimonium Dei, sed rationem naturalem detegentem Dei veracitatem: unde ille actus non esset Fidei obscuræ, quatenus affirmat veracitatem, sed quatenus propter illam affirmat mysterium.

§. V.

Proponuntur aliæ instantiæ contra nostram sententiam.

CXIII. Rationem suprà propositam §. 1. hujus capitis variè confirmat P. Suarez, primò: quia *duobus*, inquit, *modis* intelligi potest, ho-

hominem, qui credit revelata à Deo, credere etiam, Deum esse veracem; primò eodem assensu, quo credit rem revelatam, secundò diversis assensibus: in utroque autem modo necessarium est, ut Fides de ipsa veritate Dei sit supernaturalis & infusa; in primo quidem, nam qui credit aliquid, quod dicit Deus, quia ipse dicit, necessariò credit, Deum in illo actu esse veracem; in hoc ergo modo credendi, qui fortasse est per se necessarius ad Fidem, ratio formalis objecti Fidei non per evidentiam, sed per Fidem cognoscitur eodem actu, quo res ipsa credita: in secundo etiam modo necessarium est, ut Fides de veracitate Dei sit infusa, nam si per distinctos actus aliquis credat, Deum esse veracem, & esse unum & Trinum, tunc vel unus actus fundatur in alio, vel tantùm concomitanter se habent: hoc secundum quamvis admittatur possibile, nihil refert ad præsentem casum, quia tunc actus evidens non fundat Fidem, ac proinde Deus non est objectum formale Fidei, præcisè quatenus cognitus per actum illum evidentem; si autem unus actus fundatur in alio, impossibile est, actum evidentem fundare assensum Fidei, quia actus minùs perfectus & minùs certus non potest per se sufficere ad actum excellentiorem & certiorem.

CXIV. Confirmat primò: quia tunc illi duo actus conficiunt quendam discursum, quatenus unus causatur ex alio, & est ratio alterius; atqui in discursu impossibile est assensum rei cognitæ esse certiorem, quàm sit assensus principij, seu rationis assentiendi: ergo etiam inter illos actus impossibile est, quòd assensus certus tantùm per lumen naturale sit principium sufficiens assensûs Fidei. Quapropter vel talis modus discursûs in Fide locum non habet, ut multi volunt, vel certè si talis discursus admittitur, necessarium est, quòd objectum formale præcedat, ut cognitum Fide infusa, & non tantùm naturaliter.

CXV. Confirmat secundò: nam hæc veritas: *Deus non potest dicere falsum*, non est tam evidens naturaliter, quin ab aliquibus negari potuerit, etiam doctis & Catholicis: siquidem Gabriel. Adamus, Olcot, & Joannes de Aliaco Episcopus, & Cardinalis docuerunt. Deum de potentia absoluta posse falsum dicere, ut refert ipse Suarez eâ disp. 3. sect. 5. num. 3. ergo impossibile est, ut illa veritas tantùm naturaliter cognita sit sufficiens, ad assentiendum ratione illius alteri propositioni certitudine Fidei infusæ; quia sicut motivum Fidei non inducit ad assensum certum & infallibilem, nisi ut cognitum tanquam certum & infallibile, ita non movet ad modum & gradum certitudinis, nisi juxta gradum & modum, quo ipsummet cognoscitur ut verum & infallibile.

CXVI. Quia vero huic rationi posset aliquis respondere, cognitionem illius principij, quatenus est actus hominis, non esse causam per se assensus Fidei, neque rationem assentiendi, sed meram applicationem objecti formalis, & ideo ratione objecti applicati posse sufficere ad certiorem assensum, quàm sit cognitio ejusdem principij: Contrà insurgit Eximius Doctor: quia hoc non enervat vim rationis, quia si actus naturalis hoc tantùm modo concurrat, necesses-

cessaria erit alia cognitio perfectior ipsius objecti formalis, ut possit intellectum movere ad assensum Fidei, quia non movet nisi ut cognitum, & hoc est per se necessarium, ut possit inducere intellectum ad assensum, & ideo oportet, ut in eodem ordine, & cum eadem certitudine cognoscatur per alium actũ, distinctum ab actu naturali, sive ille sit etiam distinctus ab actu, quo creditur res alia revelata, sive idem cum illo.

CXVII. Confirmat tertiò, & ultimò ex generali doctrina D. Thomæ 1. 2. quæst. 63. art. 3. in Corpor. & ad tertium, quòd ratio naturalis non potest esse sufficiens regula virtutum per se infusarum, ut explicat latè idem eximius Doctor, lib. 2. de grat. cap. 16. est ergo magis necessarium in virtutibus Theologicis, quia sunt perfectiores in eodem superiori ordine: mensura autem, seu regula debet esse homogenea cum regulato, vel certè non potest esse inferioris ordinis: ergo actus Fidei infusæ non potest regulari per actum rationis naturalis, neque per Deum ipsum ut cognitum ratione naturali, quia ut sic etiam continetur in inferiori ordine. Hæc est sententia Eximij Doctoris, pro qua citat D. Thomam, Scotum, Capreolum, atque Marsilium.

§. VI.

Solvuntur illæ instantiæ, & exponitur natura assensûs Fidei; & probatur, Fidem non esse discursivam, neque esse actum Fidei hanc conclusionem: Trinitas est vera: *prout deductam ex his præmissis:* Quidquid Deus revelat, est verum; sed Deus revelat Trinitatem.

CXVIII. AD primam confirmationem fundamenti Patris Suarez, respondeo, assensum veracitatis, præsuppositum ad actum Fidei, quo credo mysterium propter veracitatem, non facere discursum cum actu Fidei, quia non præsupponitur ad illum tanquam præmissa ad conclusionem, sed tanquam applicatio motivi, ob quod ex imperio voluntatis tribuo assensum firmiorem & certiorem, quàm sit assensus veracitatis: sicut quando credo veritatem aliquam, quia definita est in aliquo Concilio, assensus iste Fidei summè certus supponit actum Fidei humanæ minùs certum, quo credo, Concilium definiisse illam veritatem. Quare, ut docet P. Valentia, disput. 1. quæst. 1. punct. 2. si qui assensus priores necessarij sunt, antequam eliciatur assensus Fidei infusæ, hi tantùm sunt conditiones requisitæ ad assentiendum rebus Fidei, ob naturam intellectus nostri, qui obscura & difficilia persuadere sibi non potest absque motivis distinctis: unde non antecedunt assensum Fidei Divinæ, tanquam præmissa in vero discursu, sed solùm tanquam conditio quædam requisita, sine qua non eliceretur ille actus: Fides enim nullo modo mediante discursu elicit suos assensus; sed sicut visus immediatè fertur in objecta sua sub ratione lucidi, ita etiam Fidei habitus in sua sub ratione Divinæ revelationis. Additque, id pro certo supponere omnes Theologos; citat vero Scotum, Capreolum, Cajetanum, & Andream de Vega. Idemque docent Eximius Doctor, disp. 6. sect. 4. Turrianus, disp. 6. dub.

dub. 1. Conink, disp. 9. à num. 9. Granadus, tract. 9. disput. 1. num. 7.

CXIX. Sed tamen assensum Fidei posse per discursum generari, affirmat Cardinalis de Lugo, disp. 7. num. 2. citans pro hac sententia Okamum, Gabrielem, Almainum, atque Marsilium, & è nostris Patrem Vazquez, Becanum, Hurtadum, & Ripaldam, qui asserunt, conclusionem elicitam ex his præmissis, & contentam in hoc discursu: *Quidquid Deus revelat, est verum; sed Deus revelat Trinitatem: ergò Trinitas est vera*, esse actum elicitum ab habitu Fidei. Nos verò cum Authoribus primæ sententiæ dicimus, licèt omnes veritates Fidei possint per discursum agnosci, non tamen esse actus Fidei sub hac ratione, sed in quantum sine discursu ob Dei authoritatem creduntur. Rationem assignat P. Conink: quia ut quis assentiatur alicui propositioni per discursum, non sufficit, quòd ei assentiatur propter aliam rem distincto actu cognitam, sed debet illi assentiri propter cognitionem illius rei, ita ut cognitio sit causa objectiva assensûs consequentis; hoc autem in Fide non fit: neque enim credo, Deum esse Trinum, quia credo, Deũ id revelâsse, sed simpliciter, quia ipse hoc revelavit. Et hoc ipsum docet Granadus, ubi suprà, & tract. 1. disp. 5. n. 32. ubi ait, conclusionẽ resolvi, non solùm in præmissas objectivas, sed etiam in formales.

CXX. Quòd autem res ita se habeat, probat P. Conink: quia aliàs non possemus credere, Deum esse, nisi antè crederemus, eum hoc revelâsse, & consequenter, nisi priùs crederemus, Deum esse: nam hæc propositio, *Deus hoc revelavit*, includit hanc, *Deus est*, quia est idem cum hac, *Deus est hoc revelans*: atque ita priùs crederemus, Deum esse, quàm crederemus, eum esse, quod repugnat. Ut ergo hujusmodi absurda vitemus, dicendum est, nos non credere, Deum esse, aliáque revelata, quia credimus, ea esse revelata, sed immediatè, quia revelata sunt. Verùm hæc probatio non conludit: nam quamvis quis per Fidem crederet, Deum existere, quia credidit, Deum id revelâsse, non propterea crederet existentiam Dei, quia pro priori credidit existentiam Dei: nam hæc propositio; *Deus est revelans sui existentiam*, est de materia contingenti, & hæc, *Deus est*, est de materia necessaria, ac proinde sunt diversæ, nec secunda includitur in prima: quamvis autem hæc: *Deus est revelans*, supponat cognitam existentiam Dei aliunde, non tamen supponit creditam per Fidem, ac proinde non crederet quis existentiam Dei, quia illam priùs credidit, sed crederet per Fidem, quia priùs cognovit per rationem.

CXXI. Meliùs potest id ipsum suaderi: quia ut conclusio sit scientifica, non sufficit, objectum præmissarum esse in se evidens, sed requiritur, quòd evidenter cognoscatur per præmissas: nam objectum evidens potest cognosci per cognitionem duntaxat probabilem; si autem præmissæ objectivæ evidentes cognoscantur per præmissas duntaxat probabiles, conclusio evadit solùm probabilis: ergo ut conclusio sit evidens, debent præmissæ formales esse evidentes: ergo evidentia præmissarum formalium influit in evidentiam

conclusionis: ergo præmissæ formales movent objectivè, & ut *quod* ad conclusionem, ac proinde ista vel formaliter, vel virtualiter reflectit supra præmissas. Non ita res se habet in Fide mysteriorum, quæ æquè certa est, sive veracitas supponatur cognita per cognitionem metaphysicè evidentem, sive per judicium solùm moraliter certum, quo quis sibi persuadet, Deum esse summè veracem, & revelâsse illud mysterium.

CXXII. Alia etiam ratione probatur, Fidem non esse discursivam: quia in discursu formali nequit conclusio certior esse, quàm præmissæ, sed potiùs est minùs certa, & sequitur debiliorem partem: unde quamvis altera ex præmissis sit evidens, si altera sit solùm probabilis, conclusio evadit solùm probabilis; atqui actus Fidei est certior, quàm ullus actus scientiæ: ergo conclusio in discursu formali nequit esse actus elicitus à lumine Fidei. Minorem contra Durandum docent communiter Theologi ex Patribus, & Scripturis apud P. Suarez disp. 6. sect. 5. numer. 10. & apud P. Valentiam disp. 1. quæst. 4. punct. 8. ubi etiam temerariam appellat sententiam Durandi. Rationem à priori, cur Fides certior sit, quàm scientia, suprà reddidimus ex P. Suarez c. 3. §. 2. nam conclusio scientifica certior esse non potest, quàm sint præmissæ, sed semper est minùs certa; at actus Fidei assentiens mysterio propter authoritatem Dei revelantis certior est, quàm actus scientiæ, præcedens tanquam præambulum, quo nimirum quis evidenter cognoscit, Deum esse summè veracem, & per argumenta credibilitatis convincitur, revelâsse mysteria Religionis Christianæ, ut suprà ostensum est.

CXXIII. Si autem quæras rationem, cur in discursu formali conclusio sit minùs certa, quàm præmissæ? illa est; quia ut conclusio sit certa, debet utraque præmissa esse certa, & insuper debet esse evidens illatio conclusionis ex præmissis, atque adeo debet cognosci evidenter: quantumcumque enim præmissæ sint certæ, si tamen consequentia sit dubia, aut duntaxat probabilis, assensus conclusionis erit dubius, aut solùm probabilis: ergo conclusio minùs infallibilis est, quàm præmissæ, quia, ut infallibilis sit, requirit, ut neque major, neque minor syllogismi, neque illatio fallax sit, & illusoria; at quælibet ex præmissis, ut sit vera & infallibilis, solùm requirit, quòd ejus motivum non sit fallax, ac proinde unicuique sufficit sua evidentia, ut sit certa & infallibilis; facilius autem est magísque contingens, ut ex tribus, vel duabus evidentiis aliqua illusoria sit, vagè & confusè loquendo, quàm una ex illis determinatè; difficiliúsque est, nullam ex illis fallere, quàm non fallere aliquam: ergo præmissæ longiùs absunt à fallacia, quàm conclusio, siquidem paucioribus indigent ad sui veritatem & certitudinem, quàm conclusio, atque adeo sunt magìs certæ, quàm illæ: ergo cùm actus Fidei sit magis certus, quàm ullus actus evidens, implicat, ut sit actus Fidei conclusio, deducta ex duplici præmissa, altera evidenti, & altera de Fide.

CXXIV. Ex dictis patet, quid sit dicendum ad secundam confirmationem ar-

argumenti Patris Suarez, propositam ad finem. Dum enim dicitur, authoritatem Dei ut revelantis non movere, nisi ut cognitam, ly *ut* non reduplicat rationem formalem movendi, sed conditionem, sine qua authoritas Divina non moveret: unde certitudo actûs Fidei non commensuratur cum certitudine illius cognitionis prævia, sed cum authoritate Divina per illam proposita. Ad tertiam & ultimam confirmationem desumptam ex eo, quòd ratio naturalis nequit esse sufficiens regula virtutum per se infusarum, respondeo, inde non probari, quòd veracitas, & revelatio Divina debeant præsupponi cognitæ per actum Fidei Divinæ; sed satis est, quòd supponantur cognitæ per actum supernaturalem evidentem, vel moraliter certum elicitum viribus gratiæ: quando enim Deus homini confert actum Fidei supernaturalis, hoc ipso vult conferre illi auxilium gratiæ, quo cognoscat authoritatem & revelationem Dei, modo proportionato ad eliciendum actum Fidei supernaturalem: quamvis enim per actum naturalem posset cognoscere authoritatem & revelationem, tamen quando eliciendus est actus Fidei supernaturalis, illas cognoscit per actum supernaturalem. Præterea quamvis actus, quo pro priori ad actum Fidei quis cognoscit, Deum esse summè veracem, foret merè naturalis, posset pro posteriori elici actus Fidei supernaturalis circa mysterium, quia illa cognitio esset dispositio merè physica & remota ad actum Fidei supernaturalis; non autem dispositio moralis, movens Deum ad dandum actum Fidei supernaturalis, illúmve merens de congruo, & aliunde per actum merè naturalem potest repræsentari motivum Fidei Divinæ.

CXXV. Nec favet sententiæ Patris Suarez D. Thomas eo loco, quem pro se citat, nempe 2.2. quæst. 1. art. 5. ad 1. & 3. solùm enim ibi docet, non posse credi per Fidem id, quod cognoscitur per scientiam, dum sic cognoscitur: unde potiùs infertur, eum, qui habet evidentem demonstrationem de veracitate Divina, non posse assentiri mysterio propter veracitatem, ut cognitam per fidem, sed ut cognitam per scientiam. Nec item favet ipsi, quod S. Doctor docet quæst. 2. art. 4. ibi enim solùm probat, ut citiùs & firmiùs homines Dei notitiam assequerentur, necessarium fuisse illis, non solùm suscipere per Fidem, quæ supra naturalem rationem sunt; sed ea, quæ naturali lumine investigari possunt: hoc autem non probat, non posse veracitatem, ut cognitam lumine naturæ, movere ad Fidem mysteriorum.

CAPUT QUINTUM.

Obiiciuntur nobis varia fundamenta, quibus probari solet, non posse Fide Divina credi mysterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur existentia revelationis propter se ipsam.

§. I.

CXXVI. PAtet Suarez consequenter ad ea, quæ disp. 3. sect. 6. dixerat de veracitate, sect. 12. asserit, non posse aliquem credere Fide Divina mysterium ob testimonium Dei dicentis, quin Fide Divina credat existentiam ejusdem testimonij. Eandem sententiam tuentur P. Vazquez 1. 2. disp. 201. cap. 2. quatenus ait, primum, & per se credendum in assensu cujuscumque mysterij esse, illud dixisse Deum. P. Coninck disp. 9. num. 11. citans D. Thomam, Cajetanum, Valentiam, & Turrianum. Granadus tract. 1. disp. 5. numer. 21. Esparza quæst. 16. & denique P. Elizalde in manuscriptis de Fide, citans pro eadem P. Tannerum, licèt postea in tractatu de forma veræ Religionis inveniendæ eam doctrinam retractaverit. Fundamentum hujus sententiæ propositum à P. Suarez est; quia necesse est, inquit, ut, qui credit res revelatas à Deo, credat etiam ipsam revelationem: idémque manifestè constat ex fide humana; quomodo enim intelligi potest, quòd quis credat sententiam aliquam ob Augustini authoritatem, nisi credat, Augustinum illam docuisse? ergo necesse est, ut utrumque credat, saltem æquali certitudine, quia nullus potest prudenter firmiùs credere rem dictam, quia dicta est, quin credat esse dictam, ut experimento constat, & ratione, quia hoc est fundamentum illius, & non potest firmius esse ædificium, quàm fundamentum. Idque patet à contrario; nam si quis dubitaret, aut formidaret, an mysteria nostræ Fidei essent dicta à Deo, consequenter necessariò vacillaret in Fide ipsorum mysteriorũ, ergo necesse est, ut utrumque eadem Fide teneat, scilicet & rem dictam, & Deum illam dixisse: supponimus enim non dari evidentiam, præsertim supernaturalem, hujus revelationis, qua seclusa, nequit esse æquè certa, nisi per eandem Fidem Divinam teneatur. In confirmationem hujus sententiæ adducit omnia argumenta, quibus cap. præced. §. 5. contendebat, veracitatem debere cognosci per Fidem, ídque demùm explicat: nam qui per Fidem credit aliquam veritatem, credit illam, quia dicta est à Deo: ergo necessariò, & intrinsecè per illum actum credit, illam dictam esse à Deo. Probatur consequentia: quia hæc causalis: *Hoc creditur, quia dictum est à Deo:* in-

includit veritatem hujus propositionis: *Hoc dictum est à Deo*, quæ est fundamentum credendi alia: ergo non potest assensus terminari ad veritatem rei creditæ, quin simul terminetur ad hanc veritatem, quòd illud sit dictum à Deo. Idque declarat Capreolus exemplo visûs, cujus actus non potest terminari ad colorem, quin simul per illum videatur lumen, quia ita est ratio videndi colorem, ut sit etiam visibile, & necessariò simul videndum: ita etiam dictio comparatur ad rem dictam, quia est ratio credendi, & talis, ut sit etiam medium, & motivum credendi.

CXXVII. Fundamentum verò ejusdem sententiæ, prout propositum à P. Coninck, ubi suprà, est hujusmodi: nam Fide Theologica credimus, non solùm articulos Fidei esse veros, sed etiam eos esse à Deo revelatos; esset enim verè hæreticus, qui hoc negaret; atqui Fides Theologica necessariò habet pro objecto formali testimonium Dei, sicut fides humana testimonium hominis: ergo assensus ille, quo credimus, eos articulos esse à Deo revelatos, habet pro objecto formali Dei testimonium. Quod confirmat: quia quando Deus nobis aliquid revelat, simul etiam simpliciter testatur, se ea revelare: ergo sicut propter ejus testimonium credimus, ea esse vera, ita ob idem testimonium simul credimus, ea esse à Deo revelata. Antecedens suadetur ex fide humana: nam cùm Petrus mihi dicit, *Joannes est mortuus*, non solùm significat, Joannem esse mortuum; sed etiam se judicare, hoc ita esse, séque velle hoc mihi indicare; atque adeo, se id defacto facere: unde facerem eundem mendacem, non solùm si negarem, Joannem esse mortuum, sed etiam si dicerem, eum hoc non scire, aut contrarium in animo judicare: ergo idem significat Deus, cùm dicit: *Verbum caro factum est, &c.* Quare ut docet P. Granadus tract. 1. disp. 5. num. 21. cùm veracitas, & revelatio pertineant ad objectum formale Fidei, quando quis credit mysterium ob authoritatem Dei revelantis, & credit, Deum esse veracem, & credit, mysterium fuisse ab eo revelatum. Quo etiam pacto id ipsum explicat P. Valentia disp. 1. q. 1. punct. 1. in octava difficultate in secunda responsione.

CXXVIII. Ejusdem sententiæ fundamentum proponit Puente Hurtado disp. 7. §. 28. ubi contendit, authoritatem humanam Ecclesiæ, proponentis existentiam revelationis, non esse motivum assensûs, quo credo existentiam revelationis: quia alioqui non essem certus de existentia mysterij revelati. Quod explicat exemplo: nam si mihi proponatur à Prætore promissio jurata Regis de mihi donando munere, non sum certus de munere, quamvis certissimus sim de Regia fidelitate, quia non sum certus de veracitate Prætoris proponentis. Rationem à priori reddit: quia de articulo revelato, & objecto materiali non habeo majorem certitudinem, quàm de revelatione, & objecto formali: ergo si respectu assensûs, quo credo existentiam revelationis, authoritas humana Ecclesiæ est objectum formale, de revelatione non habeo majorem certitudinem, quàm de authoritate humana, & de mysterio, quàm de ea-

de eadem revelatione, & authoritate: ergo in credendis mysteriis deficit fortitudo solatij, quamvis immediatè quis credat mysterium propter testimonium Dei: quemadmodum conclusio est minùs certa, quàm Fides, quia deducitur ex principio naturali minùs certo. Hoc autem est contra Paulum ad Hebræos 6. v. 18. qui, ut nos redderet certos hæreditatis futuræ, duplicem rationem adducit, & utramque infallibilem, nempe promissionem, & juramentum, *ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus.*

CXXIX. Si autem ab his Authoribus quæras, quodnam, sit motivum, quo per Fidem creditur existentia revelationis, jam ferè omnes docent, ad assensum existentiæ revelationis movere immediatè ipsam revelationem, ut testatur Ripalda disp. 3. num. 41. citans pro hanc sententia Suarium, Turrianum, Hurtadum, Valentiam, & Lorcam.

§. II.

Impugnantur illa fundamenta, & ostenditur, quòd cùm nobis non minùs obscurum sit, Deum revelâsse mysteriũ Trinitatis, v. g. quàm Deũ esse Trinum, sicut fieri non potest, ut assentiamur existentia revelationis propter ipsã, ita fieri non posse, ut assentiamur existentia revelationis aliis facta propter ipsam; sed necessarium esse, ut intrinsecè moveamur ab aliquo alio motivo, persuadente, Deum revelâsse mysterium.

CXXX. Asserendum nobis est, ad credendũ mysterium propter revelationem, seu propter authoritatem Dei dicentis, non esse necessarium, ut existentiam revelationis credamus propter testimonium Dei, seu ut credamus Fide infusa & obscura existentiam revelationis. Probatur autem assertio: quia licèt summa Dei authoritas essentialiter connectatur cum eo, quòd assertio, seu loquutio Divina sit vera, ex suppositione quòd existat, non tamen connectitur cum eo, quòd existat: ergo motivum sufficiens ad credendam existentiam revelationis Divinæ non est sola authoritas Dei; at neque est ipsa, ut conjuncta cum ipsa revelatione: ergo non credimus existentiam revelationis propter authoritatem Dei, testificantis existere revelationem.

CXXXI. Probatur minor: quia si ob aliquam rationem revelatio ipsa conjuncta cum authoritate Dei posset movere ad assensum de sui existentia, maximè ob illam, quam expendit Eximius Doctor disp. 3. sect. 12. quia nimirum in actu exercito, dum Deus aliquid dicit, quasi per intrinsecam reflexionem ejusdem actûs in se ipsum dicit, se dicere, sicut eodem actu, quo Deus aliquid scit, necessariò etiam scit, se scire: quod etiam de scientia demonstrativa attigit Aristoteles 1. posterior. cap. 2. & inter homines etiam, quamvis, qui loquitur, per expressum actum reflexum non dicat, se loqui, loquendo id satìs dicit in actu exercito: & hac ratione quando aliquid sufficienter proponitur, ut dictum à Deo, eo ipso loquutio illa sufficienter proponitur, ut verbum Dei; & ideo non tantùm res dicta, sed etiam loquutio ipsa accipienda est & credenda, ut verbum Dei, juxta illud Pauli 1. ad Thessalonicenses 2.

ses, 2. *Cùm accepissetis à nobis verbum auditûs Fidei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed, ut verè est, verbum Dei*: hoc ergo modo Divinum verbum, & rem dictam, & se ipsum dicit, & hac ratione per Fidem infusam creditur, non per resolutionem in aliud verbum, sed per se ipsum. Hæc Eximius doctor, ad quam solutionem recurrunt etiam P. Valentia disp. 1. q. 1. punct. 1. §. 5. in octava difficultate; P. Coninck disp. 9. n. 71. P. Granadus tract. 1. disp. 5. n. 11. & 12. & Recentiores communiter.

CXXXII. At hæc ratio non satisfacit: nam cùm fideles credunt mysteria, revelatio non est facta ipsis immediatè, sed credunt propter revelationem aliis factam, sibi verò sufficienter propositam; unde quamvis Deus per revelationem dicat, se revelare mysterium; cùm hoc non dicat, neque manifestet homini nunc credenti, iste non potest credere existentiam revelationis præteritam, nisi assignetur motivum, inducens ad credendum, revelationem extitisse: & quamvis Dei veracitas postulet, ut sit vera revelatio, quatenus affirmat sui existentiam, sicut postulat, ut sit vera, quatenus affirmat existentiam mysterij; non tamen postulat, ut existat ejusmodi revelatio: ergo impossibile est, ut quis credat existentiam revelationis præteritæ, eò quòd illa supra se reflectebat, quando existebat.

CXXXIII. Ad conficiendum secundum argumentum suppono, quòd, sicut Fide Divina credimus, Deum esse Trinum, quia ille de se ipso id revelavit, ita Fide Divina credimus, Deum revelâsse mysteria Religionis Christianæ: atque adeo ipsa revelatio mysteriorum potest proponi, ut mysterium credendum *ut quod*; per Fidem infusam: *Hac est veritas certa*, inquit P. Suarez disp. 3. sect. 12. num. 8. *quia sæpissimè*, & variis modis est in Sacra Scriptura revelata; quoties nempe Scriptura Sacra dicit *factum esse verbum Domini ad Prophetas*, & quoties Prophetæ dicunt: *Hæc dicit Dominus*: sic testatur D. Petrus epist. 2. cap. 1. *Quòd Spiritu Sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines*, & Ecclesia in symbolo canit de Spiritu Sancto, quòd *loquutus sit per Prophetas*, & Christus ipse Joann. 7. dicebat: *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me.* Hoc posito.

CXXXIV. Sic argumentor: quando credimus existentiam revelationis mysteriorum Fide Divina, motivum hujus Fidei est revelatio reflexa, habens pro objecto revelationem directam; at non est revelatio reflexa, ut credita Deo, dicenti & revelanti, se revelâsse revelationem reflexam, quia sic daretur processus in infinitum; siquidem ad credendam secundam revelationem reflexam esset necessaria tertia, & ad tertiam quarta, & sic sine termino: ergo motivum Fidei reflexæ, qua credimus Deum revelâsse mysteria Religionis Christianæ, est revelatio reflexa, ut cognita aliunde, quàm per fidem obscuram, innitentem testimonio Dei dicentis: ergo potest dari actus Fidei, qui moveatur à revelatione, non cognitâ per Fidem ejusmodi: ergo universaliter ad credendam aliquam veritatem revelatam *ut quod*, non est necesse, ut revelatio illius veritatis creda-

tur

tur per Fidem obscuram, innitentem testimonio Dei.

CXXXV. Nec satisfacies, si dicas, revelationem illam reflexam per se ipsam credi, & sic vitari processum in infinitum: etenim illa non minùs obscura est, quàm revelatio directa, & proposita per sui apprehensionem non magis conciliat assensum illa, quàm ista: ergo non magìs potest movere ad sui assensum una quàm alia: ergo impossibile est, ut quis firmiter judicet, illam revelationem existere, quin ad ita judicandum inducatur ab aliquo motivo distincto ab ipsa; ubi enim objectum affirmatum, ex terminis suis propositum, non conciliat assensum sui, necesse est, ut iste nitatur in alio motivo, quia intellectus nequit aliquid affirmare, nisi sub ratione veri.

CXXXVI. Dices ex P. Valentia disp. 1. quæst. 1. §. 5. in responsione ad octavam difficultatem, non esse opus, ut in universum omne objectum, cui Fides assentitur, sit revelatum, sed satìs esse, ut sit revelatum, vel ipsa revelatio: sicut non est necesse ut omne objectum, in quod potentia visiva fertur, sit lucidum, sed satìs est, ut sit lucidum, vel ipsa lux, quam etiam videmus. Ac suaderi etiam potest, inquit, ex ipsa natura rationis *sub qua*, sive fundamento assensûs: habet enim illa, ut sit veluti regula quædam potentiæ, vel habitûs; regulam autem non oportet attingere, ut regulatum aliquid, sed ut regulam. Sic ergo in proposito rectè potest intelligi, naturam Fidei esse talem, ut ex se habeat ordinem, & ad ea, quæ sunt extrinsecè revelata, & ad ipsam etiam revelationem; sic ut non solùm in revelata possit ferri, tanquam in objectum, sed etiam in ipsam revelationem, quæ similiter fulciatur, ac sustentetur, ac proinde ipsa revelatio non modò sit objectum *quod*, sed etiam exerceat munus objecti *quo*, sive rationis formalis *sub qua* respectu sui ipsius.

CXXXVII. Sed contrà: quia cùm proprium sit Fidei, præbere assensum veritati ob authoritatem Dei revelantis, non potest ad ipsam attinere, præbere assensum existentiæ revelationis, cui innititur: quia vel illa revelatio est evidens, séque ipsam evidenter manifestans, sicut lux, & tunc assensus ille est evidens, & non pertinet ad Fidem; vel revelatio est omnino latens & obscura, sicut mysterium, & tunc motivum assentiendi existentiæ revelationis nequit esse ipsa revelatio, sed aliquid extrinsecum, nimirum authoritas proponentis existentiam revelationis, vel miracula, vel aliquid hujusmodi. Unde dispar est ratio de luce, quæ per se ipsam innotescit, ac proinde & est ratio videndi colores, quia isti, seclusa luce, omnino laterent, & est ratio, cur ipsa videatur.

CXXXVIII. Argumentor tertiò: quia cùm revelatio sit quid contingens, ex terminis suis est indifferens ad existendum, & non existendum, & proposita ex terminis non magìs conciliat assensum de sui existentia, quàm de non existentia, nec minùs nobis obscurum & occultum est, Deum revelâsse Trinitatem Apostolis & Prophetis, quàm Deum esse Trinum; sed quia mysterium est de se occultum, & propositum ex terminis non conciliat sui assensum, nec possu-

possumus assentiri mysterio propter se ipsum, sed propter motivum distinctum: ergo quia revelatio de se est occulta nobis, & proposita ex terminis non conciliat assensum de sui existentia, non possumus assentiri ipsi propter ipsam, sed propter motivum distinctum. Respondet P. Elizalde in manuscriptis de Fide, mysteria quidem indigere motivo, non quia obscura sunt, sed quia se ipsa neque obscurè affirmant: quapropter neque ad se, neque ad alia credenda Fidem movent; constat autem, revelationem saltem movere ad alia credenda, eò quòd illa asserat: cùm ergo revelatio etiam se ipsam affirmet, etiam movebit ad se ipsam credendam. *Est etiam* inquit, *specialis* ratio, ne mysteriis propter se credat Fides; credat autem revelationi: quia Fides, ut Fides, alicui dicenti necesse est credat; at per mysterium nihil dicitur, dicitur autem per revelationem: ergo &c.

CXXXIX. Sed contrà: quia quòd revelatio, si semel existit, se ipsam significet, sicut significat mysterium, deservit quidem, ut ego credam, illam esse veram in significando, quia Deus nequit falsum loqui, non deservit autem, ut ego credam, illam existere, quia illa non probat sui existentiam magis quàm mysterium illi intellectui, respectu cujus est omnino absens, & præterita, ut est respectu nostri, qui nunc credimus, Deum olim revelâsse mysterium Trinitatis v. g. Prophetis & Apostolis, & per ipsos illud nobis credendum tradidisse. Unde quòd revelatio seipsam affirmet, deserviet, ut intellectus, qui in se experitur revelationem affirmantem sui existentiam, & existentiam mysterij, propter revelationem credat existentiam mysterij, & existentiam ipsius revelationis, quam experitur; non verò deserviet revelatio præterita, ut intellectus meus, qui illam non experitur, affirmet ejus existentiam, quia revelatio illa proposita per sui apprehensionem non magìs conciliat assensum de sui existentia, quàm ipsum mysterium; dum autem quis credit revelationi, affirmanti sui existentiam, quia hanc experitur, jam independenter à Fide cognoscit existentiam revelationis; ergo ut quis propter revelationem credat mysterium, debet independenter à Fide cognoscere existentiam revelationis.

CXL. Hinc reiicienda est solutio magìs acuta, quàm solida, qua idem Elizalde, Valentiam sequutus, usus est in manuscriptis de Fide, ad solvendum argumentum suprà à nobis propositum: dicebat enim, omnem loquutionem in semetipsam reflectere, & omnem affirmationem, & objectum & se ipsam affirmare: & ideo illam ad objectum credendum, & ad seipsam credendam pariter movere, & ducere; Divinam autem loquutionem, cùm Divinæ cognitionis, & conceptûs sit manifestatio, qui est veluti infinita quædam in seipsum reflexio, & sine fine omnium quæribilium solutio, & responsio, esse similiter infinitam quamdam reflexionem, affirmantem se & sui affirmationem, & affirmationis affirmationem sine fine. Unde quærenti: cur credis incarnationem? respondebitur: quia Deus dicit; & quærenti: cur credis, Deum dixisse? respondebitur: quia ipse

ipse dixit, se dixisse; & quærenti: cur hoc ipsum credis? semper, & sine fine respondebitur, idem quidem re, sed diversum ratione, quia illæ reflexiones differunt ratione. Dicebátque, hanc distinctionem satìs supérque esse ad evitandam petitionem principij.

CXLI. Hæc tamen subtilitas Authori ipsi postea displicuit in opere de forma veræ Religionis inveniendæ; & ex dictis reijcitur: quia cùm in ipsa loquutione, & assertione Divina duplex sit veritas; alia in essendo, consistens in ejus entitate, vi cujus est vera & realis loquutio, & non ficta, quam veritatem haberet, etiamsi per impossibile falsum enuntiaret; alia in repræsentando, consistens in eo, quòd objectum se habeat, sicut per loquutionem affirmatur: sanè prior veritas in essendo est non minùs obscura nobis, quàm veritas mysterij: quia cùm ex terminis omnis revelatio sit indifferens ad existendum, vel non existendum, non magìs potest, secluso alio motivo, persuadere assensum de sui existentia homini, in quo non existit, vel cui immediatè facta non est, quàm mysterium Trinitatis, quod ex terminis suis non potiùs persuadet sui possibilitatem, quàm impossibilitatem.

CXLII. At revelatio Divina ex terminis persuadet sui veritatem in repræsentando, quia, etiamsi Deus non sit determinatus ad revelationem ponendam, ex suppositione tamen quòd ponat, nequit ponere revelationem falsam. Unde si semel quis assentitur existentiæ revelationis Divinæ, prudentissimè assentitur mysterio revelato propter veritatem revelationis in significando, & illa, quæ persuadent, Deum revelâsse mysterium, hoc ipso persuadent assensum mysterij, quia aliunde supponitur, Deum non posse revelare falsum, & ideo revelatio potest esse motivum ad credendum mysterium; istud verò nequit esse motivum ad Fidem sui, vel Fidem alterius, quia non habet veritatem in significando, & dicendo. Cæterùm veritas in essendo ipsius revelationis ad sui assensum non movet, quia eatenus assensum meretur, quatenus constat; at illa non constat ex terminis suis proposita intellectui, siquidem termini isti: *Revelatio mysterij Incarnationis*, nullam habent connexionem cum existentia talis revelationis, neque ad illam affirmandam inclinant; nec item constat quasi per experientiam, & intuitionem ad instar sensibilium, cùm ipsa in se non conspiciatur: ergo ut affirmemus ejus existentiam, hæc debet nobis constare, vel per testimonium Ecclesiæ illam proponentis, vel per argumenta moraliter evidentia, aut valde probabilia, suadentia ejus existentiam: ergo impossibile est, ut revelationem obscuram credamus propter ipsam.

CXLIII. Quod confirmo: nam sicut impossibile est, ut credam Deo, dicenti se existere, & se esse veracem, nisi aliunde, & independenter ab ipsius testimonio sciam, illum existere, & esse veracem, ita impossibile est, ut credam revelationi, affirmanti se existere, nisi independenter ab ejus affirmatione cognoscam ipsam existere. Hoc autem cognoscere non possum, nisi vel revelatio sit intrinseca meo intellectui, & per

se

se ipsam mihi experimentaliter innotescat, vel per sensus meos illius existentiam percipiam, vel per motivum extrinsecum mihi persuadeam, existere, vel extitisse revelationem illam, quæ ex terminis suis proposita non conciliat assensum de sui existentia. In nostro autem casu, in quo credit existentiam revelationis ille, cui ipsa immediatè facta non est, hæc non est intrinseca ejus intellectui, neque per sensus percipitur ejus existentia: ergo solùm per medium distinctum potest induci, ad affirmandum, talem revelationem extitisse, v.g. quia id testatur Ecclesia, quæ magnam habet authoritatem humanam, vel quia miracula, & alia argumenta evidentia, aut per se valde probabilia persuadent, ipsam existere.

CXLIV. Respondebis ex P. Puente, Hurtado, disput. 15. §. 3. & disp. 7. §. 89. ex P. Valentia, disput. 1. quæst. 1. punct. 1. §. 6. ex P. Suarez, disp. 3. sect. 12. num. 14. & ex aliis communiter, authoritatem Ecclesiæ, ejúsque propositionem, miracula, & alia hujusmodi, esse conditionem *sine qua non*, ut intellectus credat existentiam revelationis propter ipsam, quia per propositionem Ecclesiæ, aliáque argumenta redditur existentia revelationis evidenter credibilis, & inde movetur voluntas ad imperandum per piam affectionem intellectui, ut assentiatur revelationi propter ipsam, & mysterio propter revelationem.

CXLV. Itaque communiter Doctores asserentes, existentiam revelationis debere credi per Fidē Divinam, ut propter illam credamus mysteria, dicunt, posse intellectum nostrum immediatè assentiri per habitum Fidei omnino infallibilem objecto, quod ex terminis suis neq; est per se notum & evidens, neque evidenter probabile & verisimile, sed omnino obscurum. Rationem reddunt: quia licèt ex terminis non constet, objectum esse verum in re, potest tamen constare, esse prudenter credibile; ubi autem constat, objectum esse prudenter credibile, potest intellectus ipsi immediatè assentiri prudenter, quia credit id, quod est prudenter credibile. Quare quando intellectus assentitur existentiæ revelationis, juxta sententiam communem duo judicia existunt in intellectu credentis: primum, quo dicit: *Revelatio est prudenter credibilis*; secundum, quo dicit: *Revelatio existit*: asseritque illa sententia, hoc secundum judicium esse actum Fidei, & intrinsecè non moveri ab alio motivo, sed immediatè ferri in revelationem propter ipsam; primum autem judicium non esse actum Fidei, sed appellari judicium credibilitatis objecti, & esse evidens, ejúsque motivum esse authoritatem humanam Ecclesiæ, miracula, & alia argumenta credibilitatis.

CXLVI. Sed contrà: quia pariter dici posset, supposito judicio credibilitatis mysteriorum, intellectum assentiri mysterio immediatè propter ipsum, & non propter revelationem: quia licèt mysterium sit omnino obscurum, tamen ubi intellectus evidenter cognoscit, esse credibile, poterit voluntas illi imperare, ut credat mysterium immediatè propter ipsum. Unde sic arguo: quia mysterium de se est obscurum, & ex

ex terminis suis propositum nullatenus inclinat ad sui assensum, implicat, ut voluntas imperet intellectui, ut assentiatur mysterio propter ipsum, sed necesse est, quòd imperet, ut assentiatur propter aliquid extrinsecum, suadens ejus existentiam. At revelatio mysterij, quæ mihi immediatè facta non est, ex terminis suis non minùs est mihi obscura, quàm ipsum mysterium: ergo non potest voluntas imperare intellectui, ut assentiatur existentiæ revelationis propter ipsam, sed propter aliquid extrinsecum, à quo intrinsecè moveatur assensus. Ratio à priori est: quia cùm intellectus sit potentia rationalis, nequit voluntas imperare ipsi, ut assentiatur immediatè veritati omnino obscuræ, & quæ ex terminis suis nullatenus conciliat assensum sui; sed solùm potest imperare, ut assentiatur propter rationem suadentem existentiam objecti: alioqui posset voluntas imperare intellectui, ut judicet, astra esse paria, quamvis nulla adsit ratio id suadens. Nec satisfacies, si respondeas, ideo non posse voluntatem hoc imperare; posse autem imperare, ut credat existentiam revelationis, quia hoc, & non illud supponitur prudenter credibile. Non, inquam, satisfacies: quia si semel ad assensum veritatis de se occultæ non requiritur essentialiter motivum distinctum, intrinsecè attactum ab assensu, poterit voluntas, saltem imprudenter & temere, imperare assensum paritatis stellarum: quia si intellectus potest assentiri veritati omnino occultæ, quin moveatur intrinsecè ab ulla ratione suadente ipsam, nulla erit ratio, cur saltem temere nequeat voluntas ipsi imperare, ut judicet, astra esse paria, quamvis nulla adsit ratio suadens paritatem illam.

CXLVII. Quare eatenus authoritas Ecclesiæ, miracula, & alia argumenta reddunt mysteria nostræ Fidei evidenter credibilia, quatenus intellectum movent, ut judicet, existere revelationem mysteriorum, quæ ex terminis suis proposita nullatenus conciliaret sui assensum, ac proinde illa mysteria reddunt mediatè credibilia, quatenus suadent existentiam revelationis, illámque reddunt immediatè credibilem; implicat autem, ut reddant revelationem immediatè credibilem, & quòd non moveat immediatè, dum creditur: quia dum credit intellectus existentiam revelationis omnino obscuræ, & de se non conciliantis sui assensum, debet intrinsecè moveri ab aliqua ratione suadente mysterium; alioqui si sola voluntas haberet rationem ad imperandum, & intellectus non haberet rationem ad assentiendum, sola voluntas esset potentia rationalis, non autem intellectus, nec iste tunc tenderet sub ratione veri, quod pugnat cum ipsius natura. Quod confirmatur; quia si revelatio esset evidens, & per se innotesceret credenti, non indigeret intellectus motivis extrinsecis credibilitatis ad præstandum assensum revelationi, quia tunc illa per se ipsam moveret: ergo si indispensabiliter sunt necessaria motiva credibilitatis extrinseca, quando revelatio est obscura, id ideo est, quia tunc intellectus nequit assentiri existentiæ revelationis, nisi ob illa motiva, vel saltem aliquod illorum.

CXLVIII. Dices: etsi non appareat, re-

revelationem existere ex terminis ipsius, sed ex argumento extrinseco, vi cujus redditur credibilis, tamen revelationem habere veritatem distinctam à veritate illius argumenti, atque adeo posse credi immediatè propter se ipsam. Ratio à priori videtur esse: quia cùm objectum intellectûs sit veritas apparens, quodcumque objectum verum apparens, veritate propria distincta à veritate cujuslibet alterius, potest movere ad assensum sui ratione veritatis propriæ apparentis. Quod potest à paritate confirmari: siquidem objectum non apparens in se ipso bonum, sed in alio bono, si tamen appareat bonum bonitate distincta, potest movere ad amorem sui, quin moveat bonum illud, in quo apparet bonum: ergo objectum, distincta veritate apparens verum, in alio potest movere ad assensum sui, quin moveat objectum aliud, in quo apparet verum. Antecedens videtur certum: nam cognoscenti creaturas in Deo, si nullam aliam haberet cognitionem, repræsentantem eas in se ipsis, creaturæ in se ipsis non apparerent bonæ, sed tantùm in Deo, quia non repræsentarentur in se ipsis, & tamen quia non apparerent bonæ bonitate Dei, sed bonitate distincta, possent movere ad amorem, non Theologicum, quatenus ratione propriæ bonitatis movere possunt ad amorem sui, quin ad illum amorem moveat bonitas Dei: unde tunc beatus posset exercere actus virtutum moralium, & amare objecta creata propter eorum bonitatem. Consequentia patet: quia supposita cognitione in Deo, repræsentante beato, creaturam habere bonitatem distinctam à bonitate Divina, manet indifferens voluntas beati, ut amet bonitatem creaturæ, vel propter bonitatem Divinam amore charitatis, vel propter se amore alterius generis, scilicet virtutis moralis: ergo similiter, cùm in propositione Ecclesiæ appareat vera existentia revelationis veritate distincta, non manebit intellectus necessitatus, ut assentiatur existentiæ revelationis propter authoritatem Ecclesiæ illam proponentis, sed poterit assentiri propter veritatem ipsius revelationis.

CXLIX. Verùm hæc responsio non satisfacit: quòd enim mysterium habeat veritatem distinctam à testimonio Dei, non probat, posse intellectum illi immediatè assentiri propter ipsam: nam illa veritas mysteriorum est omnino latens & obscura, quatenus proposita ex terminis suis: unde, ut repræsentata per sui apprehensionem claram & distinctam, non habet vim movendi & inclinandi ad sui assensum, sed præcisè movet, ut apparens in revelatione, & ratione revelationis, seu Divini testimonij; hoc enim, ut repræsentatum, est, quod unicè movet ad assentiendum mysterio. Nec urget paritas: nam bonitas creaturarum cognita, tanquam in medio, non ideo præcisè movet, quia est bonitas distincta, sed quia est bonitas, quæ ratione sui proposita habet vim inclinandi ad sui amorem: quamvis enim cognitio illius bonitatis creatæ nihil aliud repræsentaret, sufficienter moveret ad illius amorem.

CL. Unde dum beatus videt bonitatem creatam in Deo, duplex illi motivum proponitur ad amandam illam

bonitatem, nempe bonitas Divina, quæ movet ad amandum objectum creatum propter Deum, & bonitas ipsius creaturæ, quæ ut repræsentata per cognitionem sui, sufficienter movet ad sui amorem, quia quamvis cognitio illa nullum aliud objectum repræsentaret præter bonitatem creatam, proponeret sufficiens motivum ad amandum: patet ergo evidenter disparitas, nam apprehensio Trinitatis (& idem est de apprehensiione revelationis omnino obscuræ, & latentis) si præcisè repræsentaret unitatem essentiæ, & Trinitatem personarum, nullatenus moveret ad sui assensum: unde infertur, solam apprehensionem, vel affirmationem revelationis movere ad assentiendum mysterio omnino obscuro & latenti: ac proinde solam revelationem Dei, ut distinctam à mysterio, esse motivum adæquatum assentiendi mysterio; & similiter infertur, solam apprehensionem, vel affirmationem authoritatis Ecclesiæ, & aliorum motivorum credibilitatis movere ad assentiendum existentiæ revelationis omnino obscuræ, & latenti.

CLI. P. Ripalda videns ex una parte impossibile esse, ut quis assentiatur existentiæ revelationis obscuræ, quin moveatur à motivo extrinseco tali revelationi, & ex alia parte agnoscens, non posse esse assensum Fidei illum, qui non movetur à testimonio Dei, asseruit disp. 3. de Fide sect. 4. num. 54. revelationem immediatè movere ad assensum Fidei, non præcisè apprehensam secundùm prædicata intrinseca, sed etiam secundùm prædicata extrinseca nobis nota, qualia sunt miracula, authoritas humana Ecclesiæ, & aliæ notæ, quæ revelationem credibilem reddunt, ac proinde asserit, motivum adæquatum assensûs terminati ad revelationem conflari ex revelatione ipsa, & ex motivis extrinsecis, quæ illam hîc & nunc reddunt credibilem.

CLII. Sed contrà primo: quia, ut ostendimus contra hunc authorem disp. 2. sect. 1. non minùs repugnat Fidei, respicere authoritatem humanam, quæ fallibilis sit, tanquam motivum partiale, quàm tanquam totale. Contrà secundò: quia ratio probans, revelationem non posse movere ad assensum sui adæquatè, probat, nec posse inadæquatè, ut ibi ostendi. Contrà tertiò: quia sicut mysterium ipsum, quia obscurum & latens est, nullatenus movet ad sui assensum, ita nec revelatio obscura, &c.

CLIII. Denique respondebis ex Michaële de Medina lib. 5. de recta in Deum Fide, distinguendum esse inter Fidem Apostolorum, aliorúmque, qui immediatè à Deo per revelationem, alióve modo Fidem didicerunt, & inter nostram Fidem: & motivum quidem prioris Fidei esse testimonium Divinum; motivum verò posterioris esse authoritatem Ecclesiæ, quatenus à Spiritu Sancto dirigitur, & habet assistentiam infallibilem ejus, ad non errandum in his, quæ credenda proponit Fidelibus, ut constat ex illis verbis, Matth. 16. num. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, & ex illo Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus*, & ex illo Joan.

14.

14. *Ego rogabo Patrem, & alium paraclytum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis*, & denique ex illo 1. ad Timoth. 3. *Vt scias, quomodo te oporteat conversari in domo Dei, qua est Ecclesia Dei vivi, Columna, & Firmamentum veritatis.* Juxta hanc sententiam, quam etiam videtur approbare Bannez hîc q. 1. art. 1. dub. 4. credimus mysterium, quia illud Deus revelavit; Deum verò revelâsse, credimus, quia Ecclesia, cui Deus assistit, ut errare non valeat, id credendum proponit.

CLIV. Sed contrà: quia hæc sententia incidit in circulum vitiosum, dum ad credendam existentiam revelationis non recurrit ad authoritatem humanam Ecclesiæ, quatenus est congregatio hominum, sanctitate & sapientia illustrium, miraculis, & Martyrum sanguine, aliísque notis illustrata, sed ad authoritatem Divinam, quam habet ex assistentia Spiritûs Sancti. Si enim inquiramus à Fideli, cur credat, Deum revelâsse mysterium Incarnationis, respondere debet juxta hanc sententiam: quia Ecclesia Christi, quæ assistentiam habet Spiritûs Sancti, ita credendum proponit: si autem ulteriùs quæramus, unde sciat, Ecclesiam habere illam assistentiam Spiritûs Sancti? sanè cùm id non videatur ex terminis notum, respondebit, se id scire, quia Ecclesia ita docet, quæ errare non potest. Ubi committitur manifestus circulus, dum probat existentiam revelationis ex authoritate Ecclesiæ, & authoritatem Ecclesiæ ex existentia revelationis.

CLV. Nec satisfaciunt aliqui Authores, contendentes, illum circulum non esse vitiosum, cùm habeamus illum modum assentiendi in alijs casibus: nam si Regis minister afferat Regis Epistolam, qua jubeat, haberi fidem ipsius nuntio, tunc credimus, Epistolam esse Regis, quia nuntius dicit; nuntio autem credimus, quia Rex jubet ipsi credi. Non, inquam, satisfaciunt: siquidem in casu proposito non credimus, litteras esse Regias, præcisè quia nuntius dicit; sed quia aliunde ex alijs indicijs id cognoscimus, v. g. ex sigillo, & subscriptione. Quodsi non esset alia via ad credendum, litteras illas esse Regias, quàm testimonium nuntij, impossibile foret credere, litteras esse Regias propter authoritatem nuntij, ut Regia authoritate firmatam; sed vel non posset credi, vel crederetur ob authoritatem nuntij secundùm se sumptam: pariter ergo si non esset alia via ad cognoscendum, Deum revelâsse mysteria, nisi testimonium Ecclesiæ, impossibile foret, credere ob authoritatem Ecclesiæ, ut munitam authoritate Divina, & assistentiâ Spiritûs Sancti, Deum revelâsse mysteria, sed vel id non posset credi, vel certè crederetur ob authoritatem humanam Ecclesiæ, quatenus est cætus hominum, sanctitate & sapientia illustrium, inter quos miracula viguerunt omni sæculo, & constantia in subeundo Martyrio, conjuncta cum puritate & innocentia vitæ: quæ authoritas sufficiens est ad fundandam fidem humanam moraliter certam; non videtur autem sufficiens ad fundandam Fidem Divinam, quæ essentialiter nititur testimonio Dei.

CLVI.

CLVI. Ratio à priori desumitur ex doctrina Aristotelis in libris posteriorum, & ex communi omnium Philosophorum, quòd omnis assensus intellectûs, vel debet esse immediatus, id est affirmans rem immediatè propter ipsam, & non aliam, vel debet reduci ad aliquem assensum immediatum, cui ultimò innitatur: sicut omnis actus voluntatis tendit in finem, seu in bonum propter se appetibile, vel in medium, seu in bonum, quod appetitur propter aliud: & ne in infinitum progressus fiat, debemus sistere in aliquo bono, quod immediatè propter se ametur. Quare sicut non posset amari medicina præcisè propter sanitatem, si sanitas præcisè amaretur propter medicinam: ita intellectus non potest assentiri uni veritati propter aliam, si huic alteri solùm propter priorem assentiretur; alioqui eadem propositio faceret fidem sibi ipsi, & esset antecedens, ex quo ipsamet inferretur: unde esset certior, & incertior se ipsa; certior, quia esset antecedens; minùs certa, quia esset consequens: omnis enim propositio debet esse certior, quàm illa, quæ ex ipsa infertur.

§. III.

Ex dictis contra alias sententias concluditur, motiva ipsa credibilitatis non solùm inducere ad imperandum assensum de existentia revelationis; sed esse motivum intrinsecum talis assensûs.

CLVII. Dico ergo, motiva ipsa credibilitatis, quæ in sententia communi movent voluntatem, ut per piam affectionem imperet assensum firmum circa existentiam revelationis, movere quoque immediatè ad assensum de tali existentia, sicut motiva evidenter probabilia, moventia voluntatem ad imperandum assensum opinativum circa veritatem objecti, movent etiam immediatè ad ipsum assensum: quando enim dubitatur, an aliquis contractus sit licitus, & post diligentem quæstionis discussionem, factam citra omnem passionem, & ex sincero affectu inveniendi veritatem, in actu primo occurrunt rationes validæ, suadentes, illum contractum esse licitum, & præponderantes rationibus in contrarium, intellectus evidenter experitur vim majorem illarum rationum, & reflexè potest evidenter judicare, esse sibi certò probabile, seu certò prudenter judicabile, illum contractum esse licitum, & insuper ex vi illarum rationum præponderantium potest in omnium sententia elicere judicium certò prudens, quòd ille contractus sit secundùm se licitus; quamvis enim non sit certum, quòd intellectus possit prudenter assentiri ob rationes minùs, vel æquè probabiles, est tamen extra controversiam, quòd saltem ob rationes probabiliores, & urgentiores sic apparentes, potest prudenter assentiri: similiter ergo in nostro casu.

CLVIII. Hæc sententia constat ex impugnatione sententiæ communis, exhibitâ in hoc capite, §. 2. pro ea citat Cardinalis de Lugo, disp. 1. num. 51. Scotum, Durandum, Gabrielem, Okamum, & Medinam, & refert aliquos testan-

testantes, Patrem Vazquez multùm in hanc sententiam inclinâsse: & ut vidimus suprà, illa coincidit cum sententia Recentiorum, quos suppresso nomine citat, & sequitur Cardinalis Sfortia, num. 56. & 58. in re est ipsa sententia Cardinalis de Lugo rectè explicata, & sine incommodis, quæ ille cogitur admittere, dum asserit, nos credere ipsa mysteria propter loquutionem mediatam Dei, & dum ait, propositionem Parochi esse loquutionem Divinam, & immediatè movere ad assentiendum Fide Divina existentiæ revelationis præteritæ, quod nos in tractatu de Fide probavimus esse falsum. Coincidit etiam cum sententia Patris Ripaldæ, quatenus disput. 5. num. 69. docet, Fidem Divinam quoad assensũ revelationis resolvi in motiva extrinseca, quæ reddunt credibilem existentiam illius; licèt falsò affirmet, partim etiam resolvi in veritatem intrinsecam ipsius revelationis: cùm enim veritas existentiæ revelationis sit omnino latens, & obscura, nullo pacto, nec inadæquatè movet ad assensum sui, sed est objectum purè materiale illius, ut fusè ostendimus in præsenti capite. Eandem doctrinam nervosè defendit P. Elizalde in opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, quæst. ultima, & P. Ægidius Estrix in Diatriba Theologica, assert. 25.

§. IV.

Solvuntur fundamenta contendentia, non posse Fide Divina credi mysterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur existentia revelationis.

CLIX. Ex dictis facilè respondetur ad fundamenta, quibus §. 1. P. Suarez, P. Coninck, & P. Puente Hurtado suadebant, existentiam revelationis credendam esse Fide Divina. Ad fundamentum Patris Suarez, respondeo, neminẽ propter Dei testimonium credere mysterium, quin vel per scientiam, vel fidem aliquam sibi firmiter persuadeat, Deum revelâsse mysterium; necessarium tamen non esse, quòd Fide Divina, ob testimonium scilicet Dei, quis credat, Deum revelâsse mysterium; sicut ut quis propter Dei veritatem credat mysterium, non requiritur, quòd Fide Divina credat veracitatem; sed satis est, quòd per scientiam id assequatur, ut probavi capite 4. Fides enim mysterij non fundatur in scientia, vel fide, qua persuadeamur, Deum summè veracem revelâsse mysterium, nec illi commensuratur, sed fundatur in ipsa veracitate, & revelatione Divina: nam postquam quis cognitione ordinis inferioris persuasus est, Deum esse summè veracem, & revelâsse mysterium, statim resultat judicium evidens, quo cognoscit, se posse, ac debere credere ob authoritatem Dei cum summa firmitate mysterium, quia lumine naturæ notum est, reverentiam Deo loquenti debitam postulare, ut, ubi quis sibi persuadet, Deum loqui, cum summa firmitate credat ei, sicut ubi quis prudenter judicat, aliquam actionem esse peccaminosam, etiam si illud judicium speculativum sit tantùm probabile, statim resultat judicium practicum reflexum omnino evidens, quo censet, sibi illicitum esse, hîc & nunc exercere contractum illum,

quia lumine naturæ notum est, reverentiam Deo præcipienti debitam postulare, ut quis abstineat à contractu illo, quem speculativè judicat, esse secundùm se prohibitum, dum ita judicat; neq; potest judicare oppositum, etiamsi illud judicium speculativum sit tantùm probabile. Quare cognitio, proponens revelationem mysterij, est mera conditio, & applicatio motivi Fidei Divinæ, & cum illa minimè proportionatur assensus Fidei, qui firmior multò est: illud namq; axioma: *Propter quod unumquodque tale, &c.* solùm habet locum in scientiis, & in voluntate, ut exposui.

CLX. Et sanè quòd non requiratur, eadem certitudine credere existentiam revelationis, quâ propter revelationem credimus existentiam mysterij, persuadet ipsum exemplum adductum à Patre Suarez: quamvis enim nemo possit credere sententiam aliquam ob authoritatem Augustini, quin sibi persuadeat, Augustinum protulisse illam sententiam, vel quin sibi persuadeat, esse Augustini librum continentem illam sententiam; tamen non requiritur, quòd fides illa, quâ credit librum esse Augustini, sit ejusdem firmitatis cum illa, quâ credit veritatem illius sententiæ ob authoritatem Augustini: nam satìs est, quòd authoritate inferioris ordinis sibi persuadeat, illum librum esse Augustini, nimirum ob authoritatem viri gravis, adhoc ut pro posteriori ob authoritatem Augustini eliciat assensum superioris ordinis. Pariter ergo sufficiet, quòd fide humana moraliter certâ sibi quis persuadeat, Deum revelâsse mysteria, ut Fide Divina propter authoritatem Dei firmissimè credat rem revelatam.

CLXI. Verum quidem est, quòd si quis dubitet de existentia revelationis, hoc ipso dubitabit de existentia mysterij; id tamen non probat, quòd revelatio debeat credi Fide Divina, sed quòd vel debeat cognosci per scientiã, vel per fidem aliquam, qua quis sibi persuadeat, Deum revelâsse mysterium, sive illa fides sit Divina, sive humana moraliter certa, qualis est omnis assensus opinativus unius partis ob motiva gravia & urgentia, quando non adest fundamentum pro parte opposita prudens dubitandi, an assensus ille sit falsus.

CLXII. Nec est necesse, ut is, qui credit mysteriũ aliquod, quia dictum est à Deo, credat eodem actu, illud dictum esse à Deo, attingendo revelationem Dei, ut objectum *quod*, illámve affirmando, ut ostendi suprà capite 4. quia non est necesse, ut assensus objecti materialis attingat directè rationem formalem assentiendi, sed sufficit, quòd illam essentialiter supponat, attactam directè, & affirmatam per actum priorem, & quòd ipse eam attingat indirectè. Sic conclusio respicit intrinsecè objectum præmissarum, nec tamen illud iterum affirmat, siquidem ex falsis præmissis aliquando sequitur vera conclusio, quod non posset verificari, si per conclusionem deberet iterum affirmari objectum præmissarum.

CLXIII. Ad fundamentum Patris Coninck fateor, Fide Theologica non solùm credi, quòd articuli Fidei sint veri, sed quòd sint à Deo revelati, non quia sit necessarium ad credendum mysterium

um Fide Divina, ut Fide Divina priùs credamus, Deum illud revelâsse; sed quia in Scriptura Sacra Deus reflexè revelavit, se revelâsse mysteria nostræ Religionis: unde qui Fide Divina credit, Deum revelâsse mysterium, innititur testimonio Divino ad hoc credendum; non tamen est necesse, ut omnis credens actu mysterium, Fide Divina actu credat existentiam revelationis. Hinc fateor, futurum hæreticum, qui negaret, Deum revelâsse mysteria nostræ Religionis, tum quia opponeretur Scripturæ id testanti, & definitionibus Conciliorum, tum quia, qui negaret mysteria fuisse à Deo revelata, negaret Fidem ipsorum mysteriorum, quia hæc subsistere nequit sine revelatione, vel scitâ, vel creditâ, sive Fide Divina, sive saltem fide humana: unde omnis, qui tenetur credere mysteria Fide Divina, tenetur non negare, quòd illa sint à Deo revelata, licèt non semper teneatur Fide Divina credere, quòd sint revelata: ut enim teneatur credere Fide Divina mysterium, satìs est, quòd teneatur credere existentiam revelationis, sive Fide Divina, sive fide humana: evidens enim est, quòd teneatur credere Fide Divina mysterium is, qui fide humana moraliter certâ credit, Deum illud revelâsse, quia habet motivum Fidei Divinæ, sufficienter applicatum per fidem humanam, ratióque evidens dictat, credendum à nobis esse Fide Divina mysterium, quoties prudenter censemus illud esse à Deo revelatum, sicut ratio evidens dictat, evitandum nobis esse contractum, quoties prudenter censemus, illum esse prohibitum.

CLXIV. Nec urget confirmatio adhibita à Coninck: nam licèt, quando Deus revelat aliquod mysterium immediatè Prophetis, simul revelet virtualiter, se illud revelare, atque adeò revelatio possit credi immediatè propter se ipsam à Propheta, illam suscipiente, & experimentaliter illam cognoscente; tamen respectu nostri, qui illam revelationem non suscepimus, ejus existentia est penitus ignota, non minùs quàm existentia mysterij, ut satìs ostendi.

CLXV. Ad fundamentum Patris Hurtado respondeo, negando sequelam: nam ut ego sim certus certitudine Fidei Divinæ, respicientis ut motivum intrinsecum infinitam Dei authoritatem, satìs est, quòd sim certus certitudine fidei humanæ de existentia revelationis, quia per fidem purè humanam, moraliter tamen certam, proponentem mihi authoritatem Divinam, sufficienter mihi applicatur motivum Fidei Divinæ. Unde falsum est, quòd non possim habere majorem certitudinem de articulo, & mysterio revelato, quàm de existentia revelationis, ut cernitur in homine credente veritatem aliquam, quia definita est in Concilio, qui magìs certus est de veritate illa, quam credit Fide Divina, quàm de existentia talis definitionis, quam solùm credit fide humana. Falsò prætereа supponit hic Author, authoritatem summam Ecclesiæ, proponentis existentiam revelationis, esse purè humanam, ut inde inferat, actum, credentem existentiam revelationis propter authoritatem summam Ecclesiæ, non esse Fidei Divinæ: jam in tractatu de Fide ad finem sectionis 6.

Q 2 osten-

ostendimus; authoritatem Ecclesiæ, quatenus miraculosè fundatæ, & mirabiliter permanentis, & tot mirabilibus notis ornatæ, esse authoritatem Divinam: unde qui animadvertit, Ecclesiam tot signis illustratam aliquid credendum proponere, hoc ipso apprehendit ejus testimonium ut Divinum, & credit Fide Divina existentiam revelationis, quamquam ad credendum Fide Divina mysterium propter revelationem, non requiratur, credi Fide Divina existentiam revelationis, sed satis est, vel illam cognoscere per scientiam, vel per Fidem humanam moraliter certam, ut ostendimus.

CLXVI. Ad exemplum adductum ab Hurtado respondeo, eum, qui ob testimonium Prætoris credit, Regem sub juramento promisisse donum sibi, certiorem esse intra genus fidei humanæ de bono sibi dando à Rege, quàm sit de veritate testimonij Prætoris: quantum enim dignitas Regis excedit dignitatem Prætoris, tantùm fides innixa authoritati ejusdem Regis excedit fidem innixam authoritati Prætoris; utraque tamen fallibilis est. Requiritur quidem, ut miles, cui proposita est promissio jurata Regis, non dubitet de veritate Prætoris narrantis, nec dubitet de præmio sibi concedendo; at postquam securus est de veritate Prætoris, potest ob fidelitatem Regis securior reddi de dono sibi à Rege concedendo. Pariter ergo, ut quis ob authoritatem Dei dicentis certus sit de re revelata, debet esse securus de eo, quòd Deus revelaverit; hæc tamen securitas non debet esse necessariò securitas Fidei Divinæ, sed sufficit, quòd sit vel securitas scientiæ; vel fidei humanæ moraliter certæ, & quæ dubitationem prudentem excludat. Unde summopere expedit ad perseverantiam in Fide, ut quis ritè expendat motiva credibilitatis, quibus evidenter, saltem evidentia morali, probatur, Deum esse authorem Religionis Christianæ: qui enim voluntariè admiserit dubitationem de eo, quòd Deus revelaverit mysterium, hoc ipso dubitabit de veritate mysterij. Unde Christiani rustici, in captivitatem redacti à Mahumetanis, qui non penetrârunt argumenta, quibus persuademur, Deum esse authorem Religionis Christianæ, faciliùs possunt seduci, & ad Mahumetismum trahi, quàm qui illa motiva perspecta habent. Et præterea summopere expedit in oris maritimis, in quibus passim Christiani captivi ducuntur in Africam, à Prædicatoribus Evangelicis inculcari motiva credibilitatis, & populo pro dignitate exponi.

CLXVII. Neque authoritas Pauli adducta ab Hurtado quidquam contra nos probat: solùm enim probat, Deum, ut nos redderet omnino certos de remuneratione æterna, non solùm adhibuisse promissionem, sed etiam juramentum; ut enim quis firmissimum solatium habeat de futuritione rei promissæ, non requiritur per se, & ex terminis, quòd Fide Divina credat, Deum promisisse, & jurâsse: nam qui audiret Deum jurantem, & evidenter cognosceret, Deum sibi loqui, firmissimum solatium haberet, credens futurum esse, quod Deus promisit, & juravit; similiter qui per argumenta moraliter evidentia sibi per-

persuaderet, Deum promisisse, & juràsse, se daturum mercedem æternam, etiam haberet firmissimum solatium ob gloriam sibi promissam; & pariter dicendum est de eo, qui fide humana moraliter certâ crederet, Deum ita promisisse, & juràsse, nam promissio, & juramentum Dei sufficienter applicantur per illam fidem humanam moraliter certam, ut accedente imperio supernaturali piæ affectionis, & lumine Fidei, eliciatur actus Fidei Divinæ firmissimus circa futuritionem rei promissæ.

CAPUT SEXTUM.

Ad credendum Fide Divina mysterium propter revelationem, nec sufficit, quòd pro priori assentiamur existentiæ revelationis assensu opinativo cum formidine, nec requiritur, quòd assentiamur assensu metaphysicè evidenti nec assensu omnino certo & infallibili, sive assensu Fidei Divinæ, sed satis est, quòd assensu fidei humanæ moraliter certo, vel ob rationes adeò probabiles, ut non sinant prudenter dubitare, judicemus, Deum illud revelàsse.

§. I.

CLXVIII. QUòd non sufficiat assensus opinativus cum formidine, jam omnino certum est post Bullam editam à Sanctissimo D. N. Innocentio Undecimo anno 1679. in qua quinque supra sexaginta propositiones, ut minimùm *tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas damnavit atque prohibuit*: certum enim est, Summum Ecclesiæ Pastorem habere authoritatem infallibilem ad declarandum Christi ovibus, quænam sint pascua nociva, & venenosa, à quibus cavere oporteat; quænam salutifera, quæ oporteat sedulò quærere. Inter illas autem propositiones vigesima prima est hæc: *Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit loquutus Deus.*

CLXIX. Quod non requiratur evidentia metaphysica de existentia revelationis, patet, quia quamvis viri sapientes, penetrantes motiva evidentia credibilitatis, quibus Deus insignivit Religionem Christianam, evidenter judicare possint, Deum esse Authorem illius, quia evidens est, Deum non posse tot signis veritatis ornare Religionem falsam, tamen hæc evidentia est paucorum; unde si illa foret necessaria ad credendum Fide Divina mysteria nostræ Fidei, rustici & indocti excluderentur à Regno Cœlorum, quod sine

ſine Fide adquiri non poteſt : hoc autem eſt evidenter falſum.

CLXX. Quòd verò non requiratur, quòd Fide Divina, & propter authoritatem Dei dicentis credamus exiſtentiam revelationis, abunde à nobis probatũ eſt in capitibus præcedentibus.

CLXXI. Dicendum ergo nobis eſt cum Scoto, cum Gabriele, cum Okamo, & aliis apud Ripaldam diſp. 3. n. 28. cum Ægidio Eſtrix in diatriba Theol. aſſert. 33. à n. 153. ad 158. incluſivè, ad credendum Fide Divina myſterium propter revelationem, ſatìs eſſe, quòd aſſenſu Fidei humanæ moraliter certo, vel ob rationes adeò probabiles, ut non ſinant prudenter dubitare, judicemus, Deum illud myſterium revelâſſe. Probatur primò: quia ut ego credam veritatem aliquam definitam in Concilio, propter authoritatem infallibilem Concilij definientis, ſatìs eſt, quòd firmiter credam, Concilium definiiſſe illam veritatem; hoc autem non credo Fide Divina, ſed fide humana, quia ſcilicet video, id teſtari homines ſapientes, & hiſtorias fide dignas; ergo ſufficit, credere fide humana exiſtentiam revelationis, ut propter revelationem Fide Divina credam myſterium revelatum.

CLXXII. Ut ſecundam probationem conficiam, ſuppono, ſufficere motiva humana, ut quis prudenter judicet, Deum revelâſſe myſterium, quia nimirum id multi viri ſapientes, & probi uniformiter teſtantur, de quibus nullum habes prudens fundamentum ad ſuſpicandum, eos vel per malitiam velle decipere, vel per ignorantiam decipi: evidens enim eſt, poſſe intellectum accipere ut verum id, quod multi probi, & ſapientes palam, & conſtanter, ut verum, ſine ulla hæſitatione affirmant, quando non adeſt fundamentum ad judicandum, illos vel decipere, vel decipi: ergo ſatìs eſt, quòd quis ſciat, omnes Epiſcopos & Doctores Chriſtiani Orbis docere, Deum revelâſſe myſterium Incarnationis, ut prudenter ſine hæſitatione credat, hoc eſſe verum; id autem poteſt ſcire, quin advertat ad miracula, & inſignia mirabilia, quibus fulget Eccleſia Catholica, & quæ oſtendunt, illam eſſe os, per quod Deus hominibus publicè, & ſenſibiliter loquitur, & conſequenter quin advertat ad Divinam ejus authoritatem, ſed ſiſtat in authoritate humana, quæ in hoc genere eſt omnium maxima.

CLXXIII. Hoc ſuppoſito, ſic argumentor ſecundò: ut quis Fide Divina credat Deo loquenti, ſufficit, quòd prudenter, & ſine ulla hæſitatione judicet, Deum loqui; at fide humana poteſt ſic judicare, Deum loqui: ergo ut quis credat Fide Divina Deo loquenti, ſufficit, quòd fide humana prudenter, & ſine hæſitatione judicet, Deum loqui: ergo ut quis Fide Divina credat myſterium Trinitatis v. g. propter authoritatem Dei revelantis, ſufficit, quòd fide humana credat, Deum illud revelâſſe. Cætera conſtant; ſola Major indiget probatione.

CLXXIV. Ea autem facilè ſuadetur: nam qui prudenter, & ſine ulla hæſitatione judicat, Deum eſſe loquutum, evidenter poteſt judicare, ſibi hîc & nunc honeſtum eſſe, credere Deo loquenti, imò, ſe hic & nunc teneri credere;

re: est enim evidenter illicitus hic actus: *Ego quidem prudenter, & sine hæsitatione judico, Deum revelâsse mysterium Trinitatis; nolo tamen illud credere, sed dubito, an sit verum:* esset enim manifesta injuria contra summam Dei authoritatem in testificando: ergo supposito illo judicio fidei humanæ, quo quis sine hæsitatione prudenter judicat, Deum revelâsse mysteriũ Trinitatis, potest voluntas prudenter imperare intellectui, ut propter infinitam Dei authoritatem firmissimè, & super omnia credat, illud esse verum, ut patet ex dictis, c. 4. §. 6. ubi explicuimus, quomodo certitudo Fidei sit super omnia, & cur possit esse major, quàm certitudo actûs, quo cognoscimus motivum credendi: quantùm enim testimonium Dei excedit testimonium hominum, tantundem proportionaliter potest actus, quo credo mysterium propter authoritatem Dei revelantis, excedere actum, quo propter authoritatem hominum credo, Deum revelâsse mysterium: Fides enim non est discursiva, & ideo certitudo assensûs circa mysterium non debet commensurari cum certitudine assensûs circa existentiam revelationis. Unde authoritas Divina exigit, ut assensus præstitus propter illam, tanquam propter motivum, sit firmior, quàm assensus exhibitus propter authoritatem ullam creatam, humanam vel Angelicam.

CLXXV. Idque explicatur primò: nam si ego ob authoritatem viri gravis credo, talem librum esse Augustini, & postea librum legens credo, verum esse, quod ibi dicitur, quamvis à me non capiatur, certè tantùm excedit fides, quâ credo dictis Augustini, fidem, quâ credidi testimonio illius viri gravis, quantùm authoritas illius excedit authoritatem istius: ergo pariter in nostro casu, &c. Explicatur secundò: nam si mihi occurrant fundamenta valde verisimilia, & urgentia ad judicandum, aliquem contractum esse illicitum, & nulla ratio occurrat in contrarium, & ob illa fundamenta eliciam assensum speculativum, quo judicem, illum contractum esse secundùm se malum, & prohibitum, sanè supposito judicio illo, quod metas probabilitatis non excedit, possumus formare judicium metaphysicè evidens, quo judicem, me hîc & nunc teneri ad abstinendum ab illo contractu: evidens enim est, me non posse licitè exequi id, quod prudenter judico secundùm se malum, & prohibitum.

CLXXVI. Quamvis enim aliqui cum P. Vazquez, & Thoma Sanchez dicant, eum, qui per principia intrinseca judicat, aliquem contractum esse malum, & prohibitum, posse nihilominus in sensu composito talis judicij formare dictamen practicum, quòd hîc & nunc sibi liceat operari illum contractum, nimirum ob authoritatem gravium Doctorum affirmantium, contractum illum esse licitum, tamen nullus est, qui dicat, nec dicere valeat, posse formari illud dictamen practicum in sensu composito illius judicij speculativi, quando nulla datur opinio probabilis in contrarium.

CLXXVII. Adde, sententiam illam communiter impugnari à Theologis,

logis, non solùm ab his, qui censent, licitum non esse, sequi sententiam minùs probabilem, & minùs tutam in occursu tutioris, & sibi probabilioris; sed etiam ab ipsis Probabilistis, qui cum ejusmodi Doctoribus censent, licitum esse, sequi partem minùs tutam ei, qui agnoscit majus pondus authoritatis, & rationis in parte tutiore, dummodo pars minùs tuta nitatur motivo gravi, licèt inferiori motivo opositæ: ut ostendunt duo gravissimi Patroni usûs liciti sententiæ minùs probabilis, & minùs tutæ, nimirum P. Esparza in Appendice, art. 143. cum duobus sequentibus, & P. Tirillus, tom. de probabilitate, quæst. 30. cum Castro Palao, Bresliero, Aversa, & communiori sententia etiam inter ipsos Probabilistas, quam ego semper verissimam censui, etiam antequam ab illorum castris discederem.

CLXXVIII. Explicatur tertiò: quia ut quis teneatur adorare hostiam adoratione latriæ, sufficit, ut judicio opinativo prudenti judicet, illam esse consecratam, quin occurrat ratio dubitandi in contrarium: ergo pariter, ut quis teneatur credere Deo aliquid revelanti, sufficit, quòd judicio opinativo prudenti judicet, Deum illud revelâsse: sicut enim suprema Christi majestas contenta in speciebus postulat, ut, qui credit ejus existentiam sub speciebus, teneatur hostiam adorare adoratione latriæ propter Christum ibi contentum, ita suprema Dei loquentis authoritas postulat, ut, qui fide humana credit, Deum revelâsse mysterium Trinitatis, teneatur illud credere super omnia, id est Fide firmiore, quàm sit ulla fides exhibita propter authoritatem humanam, vel Angelicam.

CLXXIX. Probatur deinde principaliter nostra assertio: quia nisi dicamus, satis esse ad credendum Fide Divina mysterium, quòd quis credat fide humana, Deum illud revelâsse, cogimur asserere, pueros audientes à parentibus, Deum revelâsse mysterium Trinitatis, & Incarnationis, & rusticos audientes hoc ipsum à Parocho, non habere Fidem Divinam de mysterijs, ac proinde carere Fide salutari: nam pueri, & rustici communiter solùm inducuntur ad credendum, quòd Deus revelaverit mysteria, ab authoritate Parochi & parentum, neque habent vim penetrandi, loquutionem Ecclesiæ esse loquutionem Dei, neque aliud considerant, quàm parentes vel Parochum hoc dicere, & credunt, Deum revelâsse, quia audiunt: neque enim parentes instruentes filios ipsis narrant argumenta illa credibilitatis, quæ ostendunt, Ecclesiam Catholicam esse Ecclesiam Dei, & os, per quod nobis loquitur, nec Parochi instruentes rusticos; sed simpliciter dicunt, Deum revelâsse hæc mysteria, ac proinde, illa esse firmiter credenda, tanquam dicta à Deo: ergo credunt propter testimonium humanum Parochi, & parentum. Idque denotant verba Pauli Roman. 10. *Fides ex auditu; auditus autem per Verbum Christi*, & specialiter interrogatio illa, quæ subjungitur, *nunquid non audierunt?* satis probat, audientes prædicationem Evangelij posse credere utiliter, nimirum, si

si vita & authoritas prædicantis præbeat sufficiens fundamentum ad prudenter judicandum, illos vera nuntiare, dum dicunt, Deum revelâsse illa mysteria, & miracula fecisse in confirmationem ejus doctrinæ. Sic Dionysius, & Damaris, audientes Paulum concionantem in Areopago, cum paucis alijs utiliter crediderunt, ut constat ex illis verbis, Actor. 17. vers. 34. *Quidam autem viri adhærentes ei crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis*; & tamen non viderunt miracula, vel alia signa supernaturalia credibilitatis: ergo inducti sunt ad credendum, Deum esse Authorem Religionis, quam prædicabat Paulus, seu ad credendum, Deum revelâsse mysterium Incarnationis, & Christum resurrexisse, & venturum esse ad judicandum orbem in æquitate, quæ Paulus prædicabat, moti ab authoritate & sanctitate Apostoli, & à rationibus, quas adduxit: ergo authoritas hominis prædicantis, & argumenta ab ipso adducta reddiderunt prudenter credibilem doctrinam Apostoli; & deinde ob authoritatem Dei, quam Paulus proponebat, moti sunt ad credenda mysteria, quæ annuntiabat.

CLXXX. De hominibus simplicibus, qui vivacitatem non habent ad penetranda argumenta evidentiæ credibilitatis, quibus fulget Religio Christiana, notum est illud Augustini dictum in libro contra Epistolam fundamenti, cap. 4. *In Catholica Ecclesia ad sincerissimam sapientiam pauci spirituales perveniunt in hac vita; cæterum quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit*: facit etiam illud, quod dixit idem Augustinus, Epist. 102. ad Evodium: *Si propter eos solos Christus mortuus est, qui certâ intelligentiâ possunt ista discernere, penè frustra in Ecclesia laboramus; si autem, quod veritas habet, infirmi populi credentium ad medicum currunt, sanandi per Christum, & hunc crucifixum, ut, ubi abundavit peccatum, superabundet gratia, miris fit modis per altitudinem divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, ut multi in cruce Christi gloriantes, etiam si ista, quæ subtilissimè differuntur, ignorent, ad eandem perveniant æternitatem, veritatem, charitatem, &c.* Ergo ut rustici, & simplices credant Fide Divina mysteria revelata, satis est, quòd videant, Parochum & sapientes affirmare, Deum revelâsse hæc mysteria, quin habeant fundamentum ad dubitandum, illos falsum dicere: hoc enim posito, prudenter credunt fide humana, Deum revelâsse hæc mysteria; hac autem fide instructi, jam propter authoritatem Dei revelantis credunt veritatem mysteriorum.

CLXXXI. Dices, non posse rusticos Fide Divina credere mysteria, quin ab authoritate Divina moveantur ad credendum, quòd Deus ea revelaverit, ac proinde non posse sic credere, quin Parochus priùs ipsis persuadeat, Ecclesiam Catholicam, tot prodigijs, signísque, ac notis miris, planéque Divinis ornatam, hoc docere: hac autem posita instructione, jam crederent, Deum revelâsse mysteria, non quia Parochus

R dicit,

dicit, sed quia Ecclesia Catholica universa id docet.

CLXXXII. Sed contrà: quia cùm rustici Ecclesiæ monumenta non adeant, neque historias evolvant, neque sermones omnium passim hominum conferant, ut certi sint, ita se habere illa, quæ narrat Parochus, certè sola fide humana ob authoritatem Parochi credunt, præcessisse illa prodigia, quæ ostendunt, Ecclesiam Catholicam esse Ecclesiam Dei: ergo ut authoritate Divina Ecclesiæ credant, Deum revelâsse mysteria, priùs authoritate humana credunt, Ecclesiam Catholicam ornatam esse miris illis notis, quæ ostendunt, esse Ecclesiam Dei, ejúsque organum, & os: ergo non est opus, ut credatur Fide Divina illud, quod est motivum credendi Fide Divina aliquid aliud: cur ergo revelatio mysterij credita sola fide humana non poterit esse motivum credendi Fide Divina mysterium? si enim semel authoritas Ecclesiæ, sola fide humana credita, potest esse motivum credendi Fide Divina existentiam revelationis, nulla potest esse ratio, cur existentia revelationis, credita sola fide humana, nequeat esse motivum credendi Fide Divina mysterium revelatum: ergo possunt rustici credere Fide Divina mysteria ob revelationem creditam fide humana. Ratio à priori est, quia hoc ipso quòd quis prudenter sibi persuadeat, Deum summè veracem aliquid revelâsse, habet authoritatem Divinam sibi sufficienter applicatam, ut propter illam credat super omnia mysterium revelatum.

CLXXXIII. Præterea impugnatur: quia Parochi & parentes proponunt rusticis & filijs, Deum revelâsse mysteria, quin proponant miracula, & alia signa, quibus propositio Ecclesiæ constituitur in ratione loquutionis, & tunc illi credunt: durum est autem dicere, illos tunc carere Fide Divina, & salutari: ergo ad credendum mysterium Fide Divina satìs est, credere fide humana, Deum illud revelâsse.

CLXXXIV. Et confirmatur ex verbis Augustini postea citandis: *Tenet me in Ecclesia Catholica gremio consensus populorum, & gentium*: quibus significatur, Augustinum inductum fuisse ad credendum, Religionem Christianam esse à Deo, & consequenter ab ipso revelata fuisse ejus mysteria, ex eo quòd videret, tot populos & gentes, inter quos degebant viri sanctissimi & sapientissimi, hanc Fidem tam uniformiter firmissimè amplecti: quamvis enim ibi adjungat alia motiva, id non probat, S. Augustinum illis omnibus simul sumptis indiguisse, ut crederet, Religionem Christianam esse à Deo; alioqui nec miracula, facta in confirmationem nostræ Fidei, essent juxta Augustinum motivum sufficiens ad credendum, illam esse à Deo: ergo ut quis prudenter credat, Religionem Christianam, quæ nihil contra rationem continet, & mysteria altissima credenda proponit, & præcepta valde difficilia injungit, esse à Deo, satìs est, quòd videat, illam summo affectu, & firmitate amplecti viros sapientissimos, & sanctissimos; hoc autem motivum est authoritas humana: ergo sufficit, quòd quis ob authoritatem humanam

credat,

credat, Deum revelâsse mysteria, ut subinde ob authoritatem Dei revelantis credat firmissimè, & super omnia mysterium revelatum.

CLXXXV. Confirmatur secundò: quia idem Augustinus lib. 6. confess. cap. 5. testatur, se inductum fuisse ad credendum, Scripturam, in qua continetur Fides Christiana, Deum habere authorem, ex eo quòd vidit, illam tantam in omni terra habere authoritatem: *Cùm essemus*, inquit, *infirmi ad inveniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus esset authoritate Sanctarum Scripturarum, jam credere &c.*

§. II.

Proponitur contra dicta difficile argumentum, cui succubuit Cardinalis Pallavicinus.

CLXXXVI. Contra dicta potest formari difficile argumentum: nam quotiescumque tenemur credere Fide Divina aliquod mysterium, tenemur credere, quòd Deus illud revelaverit: implicat enim, ut is, qui potest impunè, & sine peccato negare, quòd Deus revelaverit mysterium, teneatur credere Fide Divina illud mysterium. At motiva, obligantia ad credendum, quòd Deus revelaverit mysterium, debent esse talia, ut conjungi non possint cum falsitate, ac proinde debent esse talia, ut nequeant non esse loquutio Dei: ergo non possunt esse loquutio hominum: ergo non possumus obligari, ad credendum fide humana, Deum revelâsse mysterium. Minor probatur: quia, ut inquit Cardinalis Sfortia de Fide num. 63. Patres, & Scholastici dicunt, peccatum infidelitatis in eo consistere, quòd faciat Deum mendacem, & S. Paulus constituit *firmissimum solatium nostrum* in hoc, quòd impossibile est, mentiri Deum; at si motiva, obligantia ad credendum, possent conjungi cum falsitate, ac proinde possent non esse loquutio Dei, hæc sequela esset irrita: incredulus enim diceret, & quidem verè: ego credo, Deum non posse mentiri; sed nego, quam experior, esse Dei loquutionem, quia scio, posse dari totum id, quod experior, quin Deus loquatur: ergo ex eo, quòd ego non credam, hanc esse Dei loquutionem, nullam facio injuriam Divinæ veritati.

CLXXXVII. Propter hoc argumentum Cardinalis Sfortia ibi num. 64. existimat, nunquam exerceri verum actum Fidei, nimirum circa mysterium, quin motiva credendi, Deum revelâsse mysterium illud, sint talia, ut essentialiter sint loquutio Dei. Additque, aliquando quidem habere essentialiter hoc prædicatum, quod est, esse loquutionem Dei, etiam sola motiva externa, cujusmodi sunt illa, quæ habet tota Ecclesia, & vir doctus: in quo sensu dictum est à Richardo de Sancto Victore, *si error est, quem credimus*, nos esse deceptos à Deo, cùm ille, & non alius potuerit illa præstare miracula, quibus inducimur ad credendum. Quando verò rusticus credit, si motiva externa, quæ illi proponuntur, non sunt inseparabilia à veri-

tate objecti, asserit, Deum interiori instinctu supplere insufficientiam objecti exterioris. Subdit, hanc sententiam tradere D. Thomam 2. 2. q. 2. art. 9. ad 3. ubi de illo, qui credit, sic habet: *Inducitur authoritate Divina doctrina miraculis confirmata, &, quod plus est, interiori instinctu Dei moventis, ideo non leviter credit.* Et eidem sententiæ favere D. Augustinum ex stimat; quod magìs explicans, inquit, Divinam bonitatem semper supplere per hanc interiorem vocem debilitatem motivorum externorum, in ordine ad illos pueros, & rusticos, qui non omittunt culpabiliter aliquam diligentiam in quærendis motivis exterioribus; præsertim verò id existimat contingere super illis articulis, quorum Fides est necessaria necessitate medij ad justificationem.

CLXXXVIII. Addítque num. 65. hanc sententiam, quæ celebris est inter insignes scholasticos, minimè coincidere cum hæreticis, revocantibus omnem Fidei credibilitatem ad occultum instinctum Dei. Satìs enim ab ea absurditate discedimus, inquit, dum fatemur, in tota Ecclesia esse discerniculum sufficiens exterius, & sensibile, ratione cujus possit probari summa credibilitas Fidei nostræ, & hæreticorum pertinacia; de reliquo nihil necesse est, hoc discerniculum sensibile esse penès omnes privatos & rusticos, qui credunt, quandoquidem est peculiare Dei beneficium, ac proinde non infallibile, nec sufficiens ad convincendam exteriùs pertinaciam eorum, qui non firmissimè credunt, quoties Deus præstat concursum supernaturalem, internum, quando externa apparentia non est talis, quæ reddat inexcusabiles resistentes.

§. III.

Solvitur prædictum argumentum.

CLXXXIX. REspondeo tamen ad hoc argumentum, negando minorem, nempe quòd motiva obligantia ad credendum, Deum revelâsse mysterium, debeant esse talia, ut conjungi non possint cum falsitate. Ut enim ego tenear credere viro sapienti mihi publicè proponenti, Deum revelâsse aliquod mysterium, & Ecclesiam Catholicam obligare omnes ad hoc credendum, satìs est, quòd ego non habeam ullum prudens fundamentum ad judicandum, illum virum vel fallere, vel falli, & quòd mihi appareat valdè verisimile, illum dicere verum, & oppositum non habere apud me ullam verisimilitudinem: totum autem potest contingere, quin illa verisimilitudo sit connexa essentialiter cum veritate. Deinde probatio minoris falsa est: peccatum enim infidelitatis non sic explicatur à D. Thoma Scholasticorum Principe, neque ullam mentionem facit Patrum sic explicantium: nam 2. 2. q. 10. art. 1. explicans peccatum infidelitatis, inquit: *Infidelitas dupliciter accipi potest, uno modo secundùm puram negationem, ut dicatur infidelis ex hoc solo, quòd non habet Fidem: alio modo potest intelligi infidelitas secundùm contrarietatem ad Fidem, quia scilicet aliquis repugnat auditui Fidei, vel*

etiam

etiam contemnit ipsam : & in hoc propriè perficitur ratio infidelis, & secundùm hoc infidelitas est peccatum.

CXC. Et art. 3. in quo inquirit, utrùm infidelitas sit maximum peccatum ? non asserit, esse maximum peccatorum, quia Deum facit mendacem, sed quia magis separat à Deo, quàm alia peccata : nec Interpretes D. Thomæ peccatum infidelitatis alio modo explicant. Infideles ergo dicuntur facere Deum mendacem, non quia existimant, Deum mentiri; sed quia, dum negant mysteria à Deo revelata, postquam eis sunt sufficienter proposita, argueretur, Deum mentitum fuisse, si standum foret eorum judicio. Et sanè incredulus, apud quem aliquis Apostolorum prædicaret mysterium aliquod, & in suæ doctrinæ confirmationem faceret miraculum, etiam posset dicere : ego credo, Deum non posse mentiri; cæterùm nego, Deum mihi loqui per hunc hominem : & similiter hæreticus, qui scit, totam Ecclesiam Catholicam Romanam proponere, tanquam articulum Fidei, præsentiam Christi in Eucharistia, Purgatorium, & numerum Sacramentorum, etiam dicit : ego credo, Deum non posse mentiri; nego tamen Deum mihi loqui per os Ecclesiæ Romanæ. Explicet ergo nobis Cardinalis Sfortia, in quo sensu faciat hic hæreticus Deum mendacem, & nos similiter dicemus, rusticum negantem aliquod mysterium, quod videt sibi proponi constanter à Parocho, tanquam à Deo revelatum, facere Deum mendacem, si negat, quando habet obligationem credendi, illud esse à Deo revelatum, quia nimirum moraliter, & æquivalenter perinde est, negare mysterium, quando teneris credere, illud esse à Deo revelatum, ac si negares illud, quando credis, esse à Deo revelatum : parúmque ad hoc refert, quòd revelationis existentia credatur Fide Divina, vel fide humana, siquidem non minùs faceret Deum mendacem, qui negaret mysterium, quod fide humana credit esse à Deo revelatum, quàm si negaret, quando id credit Fide Divina.

CXCI. Nec necessarium nobis est, redigi ad illas angustias, ad quas reducitur Cardinalis Sfortia : ad eas quippe redactus est, quia falsò supponit, non posse Fide Divina credi mysterium propter revelationem, nisi Fide Divina credatur existentia revelationis ; nos autem necesse non habemus pro explicanda Fide rusticorum, recurrere ad instinctum illum : non enim solùm in tota Ecclesia, sed etiam in singulis credentibus reddenda est ratio aliqua exterior, distincta ab instinctu illo purè interno, ad quem tanquam ad asylum unicè confugiunt hæretici.

CXCII. Fides ergò rusticorum, simplicium, & puerorum sic resolvenda est : credo, Deum esse Trinum, quia Deus ipse hoc revelavit ; credo verò, Deum hoc revelâsse, quia meus Parochus, & mei parentes, de quibus suspicari non possum, fallere in hoc, vel falli, mihi tanquam omnino certum testantur, id revelatum esse à Deo, & ita ab omnibus Christianis credi video. Inspiratio verò interna requiritur ex parte subjecti, ut salutariter credat; non proponit tamen motivum aliquod distin-

ctum ab illis, quæ proponuntur per loquutionem externam.

§. IV.

Proponitur modus, quo rectè defendi potest, actum illum, quo quis assentitur existentia revelationis; non propter ipsam, sed propter motiva extrinseca credibilitatis, esse actum Fidei Divinæ.

CXCIII. Sequendo sententiam communem, quæ docet, argumenta credibilitatis nostræ Fidei evidenter quidem ostendere, illam esse prudenter credibilem, & posse ac debere credi ejus mysteria cum summa firmitate, sed tamen argumenta illa non ostendere evidenter Fidei nostræ veritatem: sequendo, inquam, hanc sententiam, dici potest, posse intellectum elicere ex imperio prudenti voluntatis assensum sine formidine de existentia revelationis, qui tamen assensus supponit priorem assensum Fidei humanæ, quo quis credit, Deum fecisse miracula in confirmationem doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, & quo credit, Ecclesiam omnibus fidelibus credendum proponere, Deum revelâsse mysterium Trinitatis, Incarnationis, &c. Postquam enim quis sibi persuasit, Deum Ecclesiam Catholicam illustrâsse miraculis, & aliis prærogativis, & sibi persuasit, illam proponere credendum mysterium illud, ex terminis apprehendit, propositionem factam ab Ecclesia esse loquutionem Dei, qui per illam nobis publicè loquitur, & nos docet veritates necessarias ad salutem; unde tunc voluntas potest imperare intellectui assensum firmum circa existentiam revelationis, qui assensus erit elicitus ab habitu Fidei: quamvis enim tunc intellectus non judicet, Deum revelâsse mysteria ob testimonium Dei, quo expressè revelaverit, se loqui per os Ecclesiæ; tamen hoc iudicat per assensum firmum obscurum, quo censet, testimonium Ecclesiæ talibus notis insignitæ esse testimonium Dei, quia illæ notæ ostendunt, Ecclesiam Catholicam esse Ecclesiam Dei; Ecclesia autem Dei esse os, quo ipse sensibiliter loquitur: pertinet enim ad Dei perfectionem, quòd possit nobis loqui per internuncium, & Legatum, & quòd possit loqui loquutione quadam generali & publica, quæ omnes ad credendum obliget, ne cogatur adire singulos, & illis immediatè loqui.

CXCIV. Sicut autem, quando Propheta aliquid annunciat nomine Dei, & tanquam minister ipsius, atq; in confirmationem illius dicti facit aliquod miraculum, mortuum v. g. suscitando, convincitur, Deum loqui per os illius hominis, ut tradit D. Thomas 2. 2. q. 5. art. 2. corp. ita cùm Ecclesia Catholica aliquid credendum proponit, qui attentè considerat, ipsam tot notis mirabilibus esse insignitam, censet, eam esse Magistram veritatis, ac proinde esse doctrinam Dei illam, quam ipsa tanquam à Deo traditam proponit: unde ex terminis apprehendit, ex parte Dei proponi, quod illa tanquam à Deo revelatum proponit.

CXCV. Confirmatur: quia dum fidelis cognoscit, Ecclesiam aliquid credendum proponere, v. g. qui audit Parochum, aut Concionatorem hoc pub-

publicè docentem, hoc ipso censet, se non solùm peccaturum contra authoritatem Parochi, aut Concionatoris, si dissentiat doctrinæ, quam nomine Dei proponit, sicut peccaret contra authoritatem ejus, si dissentiret aliis narrationibus, quas nomine proprio coram ipso facit, sed peccaturum contra authoritatem Dei: ergo hoc ipso censet, Ecclesiam loqui nomine Dei, & tanquam organum ipsius: ergo dum fidelis credit, revelationem existere, quia Ecclesia proponit, credit tanquam doctrinam Divinam, quòd Deus revelavit mysteria nostræ Fidei. Quod ulteriùs probo: nam quando Apostoli proponebant mysterium Incarnationis v. g. tanquam revelatum à Deo, & in confirmationem illius doctrinæ miracula faciebant, sanè illa operabatur Deus, non solùm ut crederent, qui ea videbant, sed ut crederent reliqui omnes, quibus illa miracula ritè proponerentur: ergo intentio Dei fuit non solùm manifestare mentem suam illis, qui videbant miracula, sed omnibus, qui per testimonia fide digna, vel argumenta verisimilia sibi prudenter persuaderent, ea miracula facta fuisse à Deo in testimonium ejus doctrinæ; ergo Deus mediatè loquitur per Ecclesiam omnibus illis, quibus per illam proponit mysteria, ut à Deo revelata.

CXCVI. Quare habitus Fidei, qui producit assensum circa mysterium propter revelationem præteritam Dei, producit assensum circa revelationem propter testimonium Dei, exhibitum per os Ecclesiæ, quia voluntas ex pia affectione imperat intellectui, ut firmiter credat præcisè revelationem, quam videt proponi ab Ecclesia, tot notis & signis ornatâ, & quia propositio illa Ecclesiæ, ut vestitæ illis circumstantijs, est testimonium Dei; dum quis credit existentiam revelationis ob testimonium Ecclesiæ, credit ob testimonium Dei: unde non movetur ab authoritate Ecclesiæ, quatenus præcisè apprehenditur esse authoritas humana, sed quatenus apprehenditur esse Divina, vel quatenus per argumenta saltem moraliter evidentia probatur esse talis. Si autem motiva illa credibilitatis non solùm evincant, esse evidenter credibile, sed etiam esse evidenter verum, quòd Deus sit Author Religionis Christianæ, ut ego verissimum existimo, tunc qui penetraverit hæc argumenta, cognoscet evidenter, Deum revelâsse mysteria nostræ Fidei: quomodo autem cum hoc componatur meritum Fidei, explicabimus postea, dum probabimus, posse evidenter demonstrari, quòd Deus sit Author Religionis Christianæ.

CXCVII. Hic autem assensus elicietur ab habitu Fidei, ut vult Cardinalis de Lugo, qui etiam admittit, assensum evidentem circa veracitatem Dei esse elicitum à Fide: idque ego quoque verum judico, quoad assensum revelationis propter authoritatem Ecclesiæ, tot signis & notis illustratæ, quia ejus testimonium apprehenditur, ut infallibile, & loquutio Dei. Et quamvis, ritè penetratis omnibus argumentis credibilitatis, sit omnino certum, Religionem Christianam esse veram, tamen potest hæc veritas potiùs cognosci per Fidem, quàm veracitas ipsa Divina. Ratio est, quia hæc est ex terminis metaphysicè

physicè evidens, nihilque occurrit, potens intellectum retrahere ab illius assensu; at quamvis sit reflexè evidens, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, & consequenter illam esse veram, hæc tamen evidentia coalescit ex attenta penetratione plurimarum circumstantiarum, opúsque est pia affectione ad applicandum intellectum ad consideranda argumenta credibilitatis, & illum avertendum à consideranda difficultate mysteriorum: qui enim in hanc aciem mentis intendit, validè tentatur, ut credat, illa esse falsa, & ideo multi viri superbi, avertentes intellectum à consideratione argumentorum, quæ evincunt, Deum revelâsse v. g. Eucharistiam, & illum convertentes ad scrutandum mysterium, à Fide defecerunt. Unde meritò dici potest, habitum ipsum Fidei concurrere ad illum assensum, non solùm quando est obscurus, sed etiam quando est evidens.

CXCVIII. Dices, communiter Theologos duplicem authoritatem Ecclesiæ distinguere, alteram humanam, alteram Divinam; & humanam quidem esse absolutè fallibilem; Divinam verò, utpote sumptam ab assistentia Spiritus Sancti, esse infallibilem. Respondeo, authoritatem Ecclesiæ esse purè humanam, si sumatur præcisè, quatenus est congregatio hominum; cæterùm si sumatur, quatenus signis & miraculis à Deo illustrata, & mirabiliter fundata, & tanta cum uniformitate & constantia retinens Fidem de mysterijs adeò elevatam, & superantibus creaturum discursum, sic esse plusquam humanam, & participare firmitatem, & authoritatem testimonij Divini: quia per discursum naturalem evincitur, habere Deum Authorem, ac proinde esse Divinam doctrinam eam, quam Ecclesia Catholica, tanquam articulum Fidei, omnibus credendam proponit, nec posse sine injuria Dei de ejus veritate dubitari. Itaque Deum loqui per Ecclesiam Catholicam, non solùm credimus, quia in Scriptura est revelata assistentia infallibilis Spiritûs Sancti, sed etiam scimus, quia argumentis ineluctabilibus id evincimus.

CXCIX. Idque satìs clarè docuit Augustinus in libro contra Epistolam Manichæi, quam vocant fundamenti: nam ibi cap. 5. sic ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas: quibus ego obtemperavi, dicentibus, credite Evangelio; cur eis non obtemperabo, dicentibus mihi, noli credere Manichæo?* Ergo motivum, quo inductus est Augustinus, ut crederet, Evangelium, quod legitur in Ecclesia, esse traditum à Deo, fuit authoritas Ecclesiæ testificantis, illud esse à Deo missum; ergo eadem authoritas potest me movere, ut credam à Deo revelatum esse id, quod ipsa proponit, tanquam articulum credendum.

CC. Nec satisfacit P. Conink, disp. 9. num. 70. respondens, Augustinum hoc dixisse, non quia putabat, testimonium Ecclesiæ esse objectum formale illius Fidei, quâ inter cætera credo, Scripturam esse Verbum Dei; sed quia, seclusâ Ecclesiæ authoritate, illud judicium, quod necessario actum Fidei præcedit, nullum habuisset sufficiens

ciens fundamentum, judicandi tam firmiter, credendum esse, Evangelia Divina authoritate conscripta esse, sive discernendi inter varios libros, qui à multis tanquam Scriptura Sacra fuerunt expositi, quinam sint legitimi, & quinam spurij. Non, inquam, satisfacis, si sic respondes: cùm enim, quòd Evangelium sit Verbum Dei, non sit per se, & ex terminis notum, ex aliquo motivo debeo firmiter credere, illud esse Verbum Dei; hoc autem motivum nequit esse testimonium ipsius Evangelij: ergo debet esse authoritas Ecclesiæ, atque adeò hæc non solùm movet ad imperandum assensum de existentia revelationis, sed etiam ad ipsum assensum, qui debet niti aliquo motivo intrinseco, suadente existentiam revelationis de se obscuram & latentem. Sola minor subsumpta probatione indiget; ea autem facilè suadetur: quia alioqui committitur circulus vitiosus, siquidem credo, Evangelium esse Verbum Dei, quia Evangelium ipsum hoc dicit, & credo, Evangelium hoc dicens, verum dicere, quia ipsum Evangelium hoc ipsum dicit: qui est manifestus circulus, ut constat ex dictis suprà.

CAPUT SEPTIMUM.

Quo pacto ex dictis explicanda sit analysis, seu resolutio Fidei Christianæ, atque Catholicæ sine mutua prioritate, & circulo?

§. I.

Quid sit Fidei resolutio, & quanta sit hujus controversiæ difficultas?

CCI. Celebris est apud Theologos Scholasticos quæstio de Fidei nostræ resolutione, quomodo scilicet sit facienda sine circulo vitioso, qui tunc contingit, quando hoc per illud, & illud per hoc probamus apud eum, qui neutrum concedit, & æquè de utroque dubitat: v. g. Si negem, & matrem, & filium esse probum, circulum committes, probando, matrem esse probam, quia filius dicit, & filium probum, quia mater dicit. Quare? quia utrumque mihi æquè ignotum, & incertum est; probatio autem debet procedere à notis ad ignota, vel à concessis ad inconcessa, ut ex Aristotele, & aliis Philosophis constat. Unde qui apud infidelem, cui ignota est authoritas Divinæ Scripturæ, & cui similiter est ignota authoritas Ecclesiæ, probaret, Ecclesiam esse infallibilem, quia Scriptura id testatur, & probaret, Scripturam esse infallibilis authoritatis, quia Ecclesia id testatur, & nullam probatio-

nem adduceret, quâ independenter à testimonio Scripturæ probaret, Ecclesiam esse infallibilem in his, quæ credenda proponit, circulum committeret.

CCII. Cùm autem unaquæque res resolvatur in sua principia, & causas, ex quibus, vel à quibus etiam conficitur, analysis seu resolutio Fidei nihil aliud est, quàm Fidei in sua principia, causásque reductio. Cùm autem Fides instar aliarum rerum sua quatuor vulgata causarum genera sortiatur, in illas omnes potest resolvi; & de tribus quidem, nempe materiali, efficente & finali, res est facilis, & expedita: si enim quæratur, ubi sit Fides, per quod causa materialis denotatur, respondebis, esse in intellectu; si autem quæratur, à quo fit, seu quam causam efficientem habeat? respondebis, esse à Deo, & ab intellectu creato: quia Deus simul cum intellectu est causa actûs Fidei. Si autem quæratur, ad quem finem ordinetur Fides, & cujus gratiâ ex stat? respondebis, ordinari ad perducendos homines ad æternam Dei possessionem, & æternam Dei visionem, tanquam in finem ultimum, & nobis à Deo dari, tanquam *lucernam lucentem in caliginoso loco*, ut nobis ostendat viam, quâ ad Deum tendamus. Similiter si quæratur, quam causam formalem intrinsecam habeat Fides, seu quid sit Fides, facilè respondetur, Fidem sumptam pro actu, nihil esse, quàm actum intellectûs, quo ex imperio voluntatis firmiter assentimur iis, quæ à Deo revelata sunt, quia ab ipso dicta sunt; sumptam verò pro habitu, nihil aliud esse, quàm virtutem à Deo infusam ad eliciendũ ejusmodi actum. Si verò ulteriùs quæratur, quodnam sit motivum intrinsecum illius actus Fidei, facilè ex communi sententia Theologorum respondetur, motivum illud esse summam Dei authoritatem in dicendo, consistentem in summa sapientia, & veracitate Dei, ut testificante; est enim Deus infinitè dignus, ut sibi aliquid testificanti, firmissimè super omnia credamus, quia est summè sapiens, & ideo per ignorantiam nequit falli in his, quæ dicit, & insuper est summè verax, & ideo per malitiam & dolum neminem potest fallere, ac proinde habet summum jus, ut sibi aliquid affirmanti firmissimè credatur, ubi constiterit sufficienter, ab ipso fuisse affirmatum: proindéque infidelitas est gravissimum peccatum.

CCIII. Hæc omnia facilia sunt, sed ulteriùs magna restat difficultas in explicanda causa formali extrinseca, seu motivo, & ratione objectiva, atque principio objectivo, ad quod ultimò revocandus sit assensus Fidei, & in quo ultimò quiescit intellectus, cùm ab hoc poscitur ratio Fidei suæ, quin ampliùs debeat interrogari: resolvere enim, est reddere rationem sui assensûs; unde resolvere ultimò, est reddere ultimam rationem, quin maneat jus ulteriùs interrogandi.

§. II.

Quomodo P. Gregorius de Valentia exponat nostræ Fidei resolutionem?

CCIV. His suppositis, P. Gregorius de Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1.

q. 1. punct. 1. §. 10. modum tradidit, quo quis de fide interrogatus debeat respondere: *Igitur* (inquit) *si quis rogatur* v.g. *quare credat, Deum esse Trinum, & unum? distinguat, utrùm sermo sit de causa ipsius Fidei secundùm se, cur videlicet firmiter, & infallibiliter credat, vel de causa, ob quam acceptaverit Fidem. Si primum, respondeat, quia Deus revelavit. Si rursus interrogetur: unde cognoscat, Deum revelasse? respondeat, se non id nôsse clarè; credere tamen eadem Fide infallibiliter, & id quidem non ob aliam revelationem, bene tamen ob infallibilem propositionem Ecclesiæ, tanquam ob conditionem ad id credendum requisitam. Si rursus rogetur, unde cognoscat propositionem Ecclesiæ esse infallibilem? Similiter dicat, se clarè id non nôsse; credere tamen Fide infallibili ob revelationem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ; cui revelationi non credit ob aliam revelationem, sed ob ipsam, quamvis ad hoc ipsum opus sit ipsa Ecclesiæ propositione, ut conditione requisita. Si autem quis demum rogetur, cùm, & revelatio & propositio infallibilis, obscura & inevidentes sint quid ipsum impulerit, ut hunc quasi labyrinthum rerum obscurissimarum ingressus sit ad Fidem modo dicto acceptandam, hoc est, ad credendam revelationem propter Ecclesiæ propositionem, tanquam propter conditionem requisitam, & hanc vicissim propter revelationem, tanquam propter causam credendi: veniat tum ad illum alterum secundum processum, & rationes, atque motiva clariora exponat, quibus ipse inductus sit, & quibus prudens induci possit ad acceptandam ejusmodi Fidem, quantumvis secundùm se inevidentem & obscuram: id quod luculenter disserere licebit cognitis communibus nostræ Fidei, quæ proponemus, & explicabimus punct. 4.* Hæc Valentia, qui eo punct. 4. §. 3. latè proponit argumenta credibilitatis nostræ fidei à colum. 74. ad 105.

CCV. Verùm hæc difficilia sunt, & non satis rem explicant. Quamvis enim rectè P. Valentia distinguat inter causam, seu motivum intrinsecum actûs Fidei, & causam, quâ quis inductus est ad credendum, seu quâ inductus est ad sibi persuadendum, Deum revelâsse mysterium; falsò tamen supponit, assensum illum, quo quis sibi persuadet, Deum revelâsse mysterium Trinitatis, esse assensum Fidei Divinæ, quo quis credat existentiam revelationis, unicè ob ipsam revelationem, seu ob testimonium Dei, dicentis per ipsam revelationem mysterij, se revelâsse mysterium, præcedente solùm propositione Ecclesiæ, ut mera conditione: id enim falsum esse, satis ostendimus suprà.

§. III.

Ostenditur hunc Authorem non sufficienter vitâsse circulum.

CCVI. ET in hunc labyrinthum ingressi sunt Doctores ex falsa suppositione, quòd nimirum ad credendum Fide Divina mysterium propter testimonium Dei, necesse sit, priùs Fide Divina credere existentiam Divini testimonij, cùm tamen abunde nobis probatum sit, satis esse, quòd existentia Divini testimonij cognoscatur per rationes facientes evidentiam moralem, vel per fidem humanam moraliter certam.

CCVII. Nec P. Valentia se potest liberare

liberare à circulo; cùm enim dicit, fidelem rectè respondere, se nôsse, propositionem Ecclesiæ esse infallibilem, ob revelationem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ, restat, ut respondeat ulteriùs interroganti, unde noverit, Scripturam testimonium perhibentem propositioni Ecclesiæ, seu Scripturam testificantem, Ecclesiam esse infallibilem in proponendo res Fidei, esse Scripturam Dei, à Deo scilicet dictatam, & consequenter veracem; & non poterit congruè respondere, nisi recurrat ad authoritatem Ecclesiæ, quæ declaravit, tales libros esse Canonicos, & Scripturam Dei. Si autem hanc authoritatem Ecclesiæ non aliunde quàm ex Scriptura probet, circulum committet apud infidelem, vel apud hæreticum, negantem, quòd Ecclesia Romana sit Christi Ecclesia, qui non minùs dubius est de authoritate infallibili Ecclesiæ, quàm de authoritate Scripturæ. Committet, inquam, circulum, siquidem probat authoritatem Ecclesiæ per Scripturam, & authoritatem Scripturæ per Ecclesiam & sic rem inexplicatam relinquit. Unde nisi probet authoritatem Ecclesiæ independenter à testimonio Scripturæ, vel authoritatem Scripturæ independenter à testimonio Ecclesiæ, nunquam evitabit circulum.

CCVIII. Et sanè doctrina illa Patris Valentiæ, & aliorum Theologorum videtur causam tribuere Calvinistis, ut Catholicis Romanis exprobrent, ab ipsis in resolutione Fidei committi circulum. Quod specialiter præstat David Paræus Calvinista apud Becanum in Compendio Manualis lib. 3. cap. 9. nam Catholicis opponit circulum, quòd Scripturam probemus per Ecclesiam, & rursùs Ecclesiam per Scripturam: cùm enim quæritur, unde scis, Scripturam esse Divinam? respondemus, quia Ecclesia suâ infallibili authoritate id dicit; cùm iterum quæritur, unde scis, Ecclesiam, quæ hoc dicit, habere infallibilem authoritatem? respondemus, quia Scriptura id dicit.

§. IV.

Quomodò Pater Becanus circulum vitet?

CCIX. Hoc hæretici argumentum retorquet inprimis rectè Becanus contra ipsum: *Nam ego*, inquit, *vicissim quæro ex illo: unde scis, Scripturam esse Divinam? respondet: quia privatus meus spiritus hoc dicit. Sed unde scis, privatum tuum Spiritum esse infallibilem, & Divinum? Quia Scriptura hoc dicit. Certè & hic circulus est, mi Paraee: nam Scripturam probas per privatum spiritum, & rursus spiritum privatum per Scripturam: perinde ac si asseras, mater est proba, quia filius dicit; & filius est probus, quia mater dicit.*

CCX. Respondet ergo Becanus, circulum quidem fore, si quis Christianus apud Ethnicum, qui nec Ecclesiam, neque Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam esse infallibilem, quia Ecclesia dicit, & Ecclesiam esse infallibilem, quia Scriptura dicit; nam utrumque illi æquè ignotum, æquè incertum est: econtrario verò, non fore circulum, si unum per alterum apud eum probes, qui alterum admittit,

tit, alterum negat: v. g. Calvinus admittit Scripturam, negat Ecclesiæ infallibilitatem: rectè illum convincam hoc modo: Scriptura, quam tu admittis, dicit, Ecclesiam esse infallibilem: ergo reverâ infallibilis est. Similiter, si quis idiota admittit judicium Ecclesiæ, & tamen nesciat in particulari, libros Machabæorum esse Canonicos, facilè persuadebo illi sine circulo, si sic dicam: Ecclesia, cujus tu authoritatem agnoscis, asserit, libros Machabæorum esse Canonicos: ergo non debes de hac re ampliùs dubitare.

CCXI. Statímque ostendit, hunc modum probandi usitatum esse in Scripturis, & Patribus: nam quia Pharisæi admittebant Moysem, & negabant Christum, convicit eos Christus his verbis Joannis 5. 36. *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi; de me enim ille scripsit*; contrà verò, quia Manichæi admittebant Christum & Evangelium, negabant autem Moysem & Prophetas, convicit illos Augustinus simili argumentandi modo in libris contra Faustum Manichæum, & lib. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ cap. 1. & sequentibus. Hinc deducit, Catholicos non committere circulum, dum hæreticos, qui negant Ecclesiam, convincunt ex Scripturis, quas non negant. Rectéque monet, Paræum hoc modo excusari non posse: nam spiritus privatus, qui ab ipso fingitur, à nemine admittitur; neminem ergo ex privato spiritu potest convincere: & subinde efficaciter, & lepidè hunc hæreticum exagitat, ostendendo, ipsum incidere in circulum inextricabilem.

§. V.

Ostenditur, hujus Authoris discursum non satis difficultatem complanare.

CCXII. Sed quamquam hæc sufficiunt ad convincendum hæreticum, & ad persuadendum, posse nos contra hæreticos, admittentes Scripturas, ex illis arguere efficaciter contra ipsos; in præsenti materia non videtur, ex sola Scriptura probari posse, Catholicam Religionem Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Nam ex Scriptura solùm habetur, Ecclesiam Dei esse Columnam, & Firmamentum veritatis, ac proinde non posse veram Christi Ecclesiam proponere aliquam falsitatem aut errorem, tanquam dogma, aut articulum Fidei ab omnibus credendum; cæterùm quòd Ecclesia Catholica Romana sit vera Christi Ecclesia, non videtur efficaciter posse ex illo Apostoli testimonio concludi. Respondebunt enim hæretici, verum quidem esse, quòd Ecclesia Christi sit infallibilis, ac proinde hinc rectè inferri, quòd sint vera omnia illa, quæ vera Christi Ecclesia credenda proponit; cæterùm hanc veram Christi Ecclesiam non esse Romanam, sed Ecclesiam reformatam Calvini, vel aliquam aliam. Quapropter ad convincendum, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, seu illam, de qua Christus dixit, portas inferni non prævalituras adversùs ipsam, & de qua dixit Apostolus, esse columnam & firmamentum veritatis; oportet ad alia

argumenta recurrere, nec ex solo Evangelio, non adjunctis alijs, facile erit evincere, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam.

CCXIII. Quapropter quando hæreticus Calvinista, vel aliquis alius, admittens Evangelia, & Epistolas Pauli, quærit à Catholico Romano, cur credat, dari Purgatorium, & Sacramenta esse septem? & ipse respondet, se id credere, quia Deus hoc revelavit, & hæreticus instat, unde sciat, hoc Deum revelâsse, & ipse respondet, quia Ecclesia Catholica Romana, quæ est columna & firmamentum veritatis, id credendum proponit: videtur Catholicus principium petere, supponendo id, quod hæreticus negat, nimirum quòd Ecclesia Catholica Romana sit columna & firmamentum veritatis; & ideo hæreticus statim clamabit, hoc gratìs à respondente supponi, & neutiquam probari: unde iterum instabit, unde scis, Ecclesiam Catholicam Romanam esse columnam & firmamentum veritatis? si autem tunc Catholicus respondeat, se id non scire, sed credere, quia Apostolus dicit, Ecclesiam esse columnam & firmamentum veritatis; iterum replicabit hæreticus, unde sciat, Ecclesiam, de qua loquebatur Apostolus, esse Ecclesiam Catholicam Romanam, quæ modò existit? certè hìc satisfacere non poterit, nisi recurrat ad argumenta illa evidentia credibilitatis, quæ ostendunt, Ecclesiam, quam Christus supra Petrum fundavit, non esse aliam, quàm Ecclesiam Catholicam Romanam. Non ergo sufficit solus recursus ad Scripturam, testimonium perhibentem de infallibilitate Ecclesiæ, ut contra hæreticos convincantur, veros esse omnes articulos, quos Ecclesia Catholica Romana credendos proponit.

§. VI.

Statuuntur aliquæ propositiones, deservientes ad explicandam resolutionem Fidei: quarum prima est, evidens esse, dari aliquam veram Religionem in mundo, & inveniri facilè posse ab omni homine ritè illam quærente.

CCXIV. Hanc Fidei resolutionem nullus, quem sciam, aptiùs, & solidiùs explicavit, quàm P. Michaël de Elizalde in præclaro illo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, cujus præcipuus scopus est, probare, cùm veræ Religionis professio sit necessaria ad salutem, & Deus velit omnes homines salvos fieri, evidens esse, quòd vera aliqua Religio existat in mundo, & hanc sine magno molimine inveniri posse, non solùm à doctis & ingeniosis, sed etiam ab omnibus vera ratione utentibus, dummodo illam ritè, & debito modo quærant. Et cùm latè demonstrâsset, Deum impressisse mentibus hominum prima quædam principia, quæ non sunt probanda, sed ultro admittenda, quæ lumine naturæ nota appellantur, quibus homines juvarentur ad scientias humanas adquirendas; hinc rectè concludit, Deum optimum maximum omnibus hominibus hunc quasi naturalem instinctum, & veluti primum principium

pium impressisse, & naturali lumine illustrâsse, *dari aliquam veram Religionem in mundo, & nefas esse sine Religione vivere*, ut hoc primo principio sollicitarentur, & stimularentur ad quærendam veram Religionem; quia ipso lumine naturæ, quo cognoscitur, unum dumtaxat esse Deum, etiam cognoscitur, hunc Deum unam dumtaxat Religionem veram in mundo habere, in qua, & per quam coli velit; cæteras verò huic oppositas esse falsas. Unde quæst. 5. illius operis pag. 69. num. 112. sic discurrit subtilis iste, & solidus Theologus: *Si pro disciplinis alijs præmisit Deus illarum principia, ex quibus homines possent illas invenire, vel excogitare, à fortiori ea, quæ Deus nobis concessit de vera Religione dictamina, & principia, talia sint necesse est, quibus possint homines Deum, & veram Religionem invenire, si velint, cùm in hunc dumtaxat finem ea concesserit.* Et statim subdit: *Quibus consideratis omnibus, asserendum indubitanter puto, ex toto rigore Philosophiæ, vel nullum verum esse invenibile, sed sensus, & mentem, & naturam totam fortè errare, vel præ omnibus, ac potissimùm esse invenibilem veram Religionem. Si enim Deus non est, neque naturam fecit, nihil tutum est, nihil invenibile: si DEUS est, & naturam fecit, & hominibus prima documenta ingessit, quibus proficerent, evidens est, in his maximè edoctum hominem, quæ magis Deum decent, quæ pluris ipsorum quoque hominum intersunt, & quæ maxima, quæ summa, & capitalia sunt; in his autem omnium caput est vera Religio: ergo vel hæc inveniri potest, vel nihil inveniri potest. At multa inveniri possunt, & asseri, & probari, & agi, ut contra Academicos demonstratum est cum Augustino: ergo vera Religio inveniri potest.* Hinc num. 115. inquit, *veram Religionem in mundo esse, ita animis est impressum nostris, ex eo unde est, ut esse non possit, unde non est.* Quæ est definitio, quam de vero, vel veri perceptione tradit Zeno Philosophus.

§. VII.

Secunda propositio, doctrinam veræ Religionis non posse humano discursu acquiri, sed Divinitus esse traditam.

CCXV. PRobat insuper solidissimè totâ q. 6. doctrinam veræ Religionis non humanæ rationis & intentionis esse, sed superiorem & Divinam, non Scholarum aut librorum contentionibus depromendam, sed delapsam è Cœlo, traditam à Deo, & credendam ab homine. Quam assertionem verissimam esse, omnes nationes, & omnes Orbis Religiones, & sectæ fatentur. Id enim inprimis agnoscunt omnes Christiani veri, id est Catholici Romani, omnes falsi, scilicet hæretici: id agnoscunt Judæi, id Mahumetani, quorum falsus Propheta, & verus impostor Mahumetus, ut gentes ad se traheret, finxit, suam Legem sibi à Deo revelatam. Imò nec Gentiles hoc negabant: nulla enim, nec Gentium, est vel fuit tam humanitus instituta Religio, quæ oracula, & leges Numinum non quæsierit, non audierit, & quæ in his potissimùm non se se fundaverit. Nam, ut Græci ipsi, qui sapientiam, id est,

est, rationem & demonstrationem maximè quærebant, oraculis abundârunt. & si quam eorum Philosophi colebant ex animo Religionem, non eam ad scholam unusquisque suam, ejúsque sententiam efformabat, sed ad fabulosam illam Numinum doctrinam, & normam. Unde habebant, *scholas pugnantes, sed templa communia*, ut de illis pulchrè dixit Augustinus.

CCXVI. Veritas hujus assertionis fundatur in doctrina Angelici Doctoris, & Scholasticorum Principis D. Thomæ, qui 2. 2. q. 2. art. 3. inquirit: *Vtrum, credere aliquid supra rationem naturalem, sit necessarium ad salutem?* Et respondet affirmativè, & probat tum authoritate Apostoli dicentis ad Hebræos 10. *Sine Fide impossibile est placere Deo*, tum ratione: *Quia cùm natura hominis dependeat à superiori natura, ad ejus perfectionem non sufficit cognitio naturalis, sed requiritur supernaturalis*, inquit ibi ad 1. Quod magis explicat in corpore: *quia in omnibus naturis ordinatis invenitur, quòd ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt, unum quidem, quod est secundùm motum proprium; aliud autem, quod est secundùm motum superioris naturæ: sicut aqua secundùm motum proprium movetur ad centrum; secundùm autem motum lunæ movetur circa centrum secundùm fluxum, & refluxum. Similiter etiam orbes Planetarum moventur motibus proprijs ab Occidente in Orientem; motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem: sola autem natura rationalis creata habet immediatum ordinem ad Deum, quia cæteræ naturæ non attingunt ad aliquid universale, sed solùm ad aliquid particulare, participantes Divinam bonitatem, vel in essendo tantùm, sicut inanimata, vel etiam in vivendo, & cognoscendo singularia, sicut plantæ, & animalia. Natura autem rationalis, in quantum cognoscit universalem boni & entis rationem, habet immediatum ordinem ad universale essendi principium. Perfectio ergo rationalis naturæ non solùm consistit in eo, quod ei competit secundùm suam naturam, sed in eo, quod ei attribuitur ex quadam supernaturali participatione Divinæ bonitatis. Vnde & suprà dictum est* (nempe 1. 2. q. 3. art. 8.) *quòd ultima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione, ad quam quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis à Deo Doctore, secundùm illud Ioan. 6.* Omnis, qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. *Hujus autem disciplinæ fit homo particeps, non statim, sed successivè secundùm statum suæ naturæ. Omnis autem homo addiscens, oportet, quòd credat, ad hoc quòd ad perfectam scientiam perveniat, sicut etiam Philosophus dicit, quòd oportet addiscentem credere. Vnde ad hoc quòd homo perveniat ad perfectam visionem beatitudinis, præexigitur, quòd credat Deo, tanquam discipulus Magistro docenti.*

CCXVII. Probaverat autem efficaciter S. Doctor 1. 2. q. 3. art. 8. beatitudinem hominis sitam esse in visione Divinæ essentiæ, quia cùm Deus sit omnium prima causa, ad cujus essentiam cognoscendam insitum naturaliter est homini effectum cognoscendi desiderium, non nisi in illius essentiæ visione potest

potest ejus beatitudo consistere. Ad quod probandum duo præsupponit principia: primum est, *quòd homo non est perfectè beatus, quamdiu restat sibi aliquid desiderandum, & quærendum:* Secundum est, *quòd uniuscujusque potentiæ perfectio attenditur secundùm rationem sui objecti.* Hinc subsumit: *At objectum intellectûs est, quod quid est, id est essentia rei, ut dicitur in 3. de Anima: unde in tantùm procedit perfectio intellectûs, in quantum cognoscit essentiam alicujus rei. Si ergo intellectus aliquis cognoscat essentiam alicujus effectus, per quam non potest cognosci essentia causæ, ut scilicet cognoscatur de causa, quid est: non dicitur intellectus attingere ad causam simpliciter, quamvis per effectum cognoscere possit de causa, an sit: & ideo remanet naturaliter homini desiderium cùm agnoscit effectum, & scit habere causam, ut etiam sciat de causa, quid est: & illud desiderium est admirationis, & causat inquisitionem, ut dicitur in 1. Metaph. cap. 2. puta; si aliquis, cognoscens eclypsim Solis, considerat, quòd ex aliqua causa procedit, de qua, quia nescit, quid sit, admiratur, & admirando inquirit: nec ista inquisitio quiescit, quousque perveniat ad cognoscendum essentiam causæ. Si igitur intellectus hominis cognoscens essentiam alicujus effectus creati, non cognoscat de Deo, nisi an sit, nondum perfectio ejus attingit simpliciter ad causam primam, sed remanet ei adhuc naturale desiderium inquirendi causam: unde nondum est perfectè beatus. Ad perfectam igitur beatitudinem requiritur, quòd intellectus pertingat ad ipsam essentiam primæ causæ, & sic perfectionem suam habebit per unionem ad Deum, sicut ad objectum, in quo beatitudo hominis consistit.* Hactenus S. Thomas.

CCXVIII. Quare S. Thomas eo artic. 3. 12. ex eo, quòd ultima hominis perfectio, & beatitudo consistat in clara Dei visione, ad quam naturalis ratio ascendere non potest proprio motu, per legitimam consequentiam intulit, necessarium fuisse ad salutem, aliqua hominibus per disciplinam Fidei credenda proponi. Unde titulum illius articuli tertij explevit, probando, quòd necessarium sit ad salutem, credere aliquid supra rationem naturalem. Doctrina ergo veræ Fidei per solum discursum humanum sine Magisterio Dei, per se ipsum, vel per Angelos, vel per alios homines docentis homines, haberi non potest.

CCXIX. Idque à fortiori patet ex ijs, quæ Sanctus Doctor tradit art. 4. in quo inquirit: *Utrum credere ea, quæ naturali ratione sciri possunt, sit necessarium?* Ubi probat, ut citiùs & firmiùs Dei notitiam homines assequerentur, necessarium fuisse homini, non solùm suscipere per Fidem ea, quæ supra rationem naturalem sunt, sed ea etiam, quæ naturali ratione investigari possunt: *Dicendum est, inquit, quòd necessarium est homini, accipere per modum Fidei non solùm ea, quæ sunt supra rationem, sed etiam ea, quæ per rationem cognosci possunt. Et hoc propter tria: primò quidem, ut citiùs homo ad veritatis Divinæ cognitionem perveniat: scientia enim, ad quam pertinet, probare, Deum esse, & alia hujusmodi de Deo, ultimò addiscenda proponitur (nimirum Metaphy-*

taphysica, & Theologia) præsuppositis multis alijs scientijs, & sic non nisi post multum tempus vitæ suæ homo ad Dei cognitionem perveniret. Secundò ut cognitio Dei sit communior: multi enim in studio scientiæ proficere non possunt, vel propter hebetudinem ingenij, vel propter alias occupationes, vel etiam propter torporem addiscendi, qui omnino à Dei cognitione fraudarentur, nisi proponerentur eis Divina per modum Fidei. Tertio modo propter certitudinem. Ratio enim humana in rebus Divinis est multùm deficiens; cujus signum est, quia Philosophi, de rebus humanis naturali investigatione perscrutantes, in multis erraverunt, & sibi ipsis contraria senserunt: ut ergo esset indubitata & certa cognitio apud homines de Deo, oportuit, quòd Divina eis per modum Fidei traderentur, quasi à Deo dicta, qui mentiri non potest.

CCXX. Idem Sanctus Doctor 1.2. q. 91. art. 4. inquirit: *An fuerit necessarium, esse aliquam Legem Divinam?* Et respondet, quòd *præter legem naturalem, & legem humanam, necessarium fuit ad directionem humanæ vitæ, habere Legem Divinam.* Idque probat quatuor rationibus, quarum secunda est hæc: *Quia propter incertitudinem humani judicij, præcipue de rebus contingentibus & particularibus, contingit, de actibus humanis diversorum esse diversa judicia, ex quibus etiam diversæ & contrariæ leges procedunt. Ut ergo homo absque omni dubitatione scire possit, quid sit agendum, & quid vitandum, necessarium fuit, ut in actibus proprijs dirigeretur per Legem Divinitus datam, de qua constat, quod non potest errare.*

CCXXI. Præterea efficaci ratione suadetur, doctrinam veræ Religionis non acquiri per discursum & scientiam, sed per Fidem hauriri debere à Deo docente. Nam cùm Deus velit, omnes homines salvos fieri, & ad salutem consequendam necessaria sit vera Religio, & Deus nulli hominum neget necessaria ad salutem, consequens est, quòd omni homini rationis compoti dederit Deus potestatem, inveniendi veram Religionem: ergo omni homini dedit potestatem adquirendi doctrinam veræ Religionis. At non omni homini dedit potestatem, adquirendi eam doctrinam, quæ per scholarum discussionem comparatur: ergo doctrina veræ Religionis non est doctrina per scholarum discussionem, seu per scholastica certamina, & humanum discursum comparata. Ergo doctrinam veræ Religionis à Deo docente debent homines accipere. Deus autem, ut doctrinam veræ Religionis ad salutem necessariam hominibus traderet, commercium cum illis habere debuit, & loquutione quadam externa mentis suæ consilia illis manifestare: ut enim sciret homo, quem à se cultum Creator deposceret, cùm nequeat per se Divinæ mentis arcana intueri, necessarium fuit, ut per signum aliquod sensibile à Deo loquente illum cultum addisceret: ut autem homines certificarentur, Deum esse, qui per illa signa ipsis loqueretur, debuit Deus loquutioni suæ talia signa adjungere, quæ non sinerent prudenter dubitare, illum esse, qui loquebatur. Hoc pacto loquutus est Deus cum Moyse,

Moyse, & per ejus os cum filiis Israel: talibus enim prodigiis, & Cœlestibus signis loquutionem illam ornavit, ut non potuerint homines prudenter dubitare, quin à Deo esset doctrina illa, quæ talibus notis illustrata erat. Hoc pacto loquutus est per Prophetas, & novissimè loquutus est nobis per Filium suum Unigenitum Jesum Christum, qui tali vitæ sanctitate, talibúsque operibus & miraculis se Filium Dei esse comprobavit, ut inexcusabiles sint, qui credere nolunt, doctrinam Christi esse doctrinam Dei. Doctrinam hanc Christus Ecclesiæ suæ commisit, quam supra Petrum fundavit, & per illam sensibiliter loquitur hominibus: & ut eos omnino securos redderet de veritate doctrinæ, quam hæc Ecclesia illis credendam proponit, talibus notis, insignibus, & signis eam illustravit, ut cæcus sit, qui non videat, Ecclesiam Catholicam esse os, per quod Deus sensibiliter hominibus loquitur, & eis manifestat, quæ necessaria sunt, ut ad æternam Dei visionem perveniant.

CCXXII. Præterea probatur, doctrinam veræ Religionis non per studium humanum acquiri, sed à Deo per Fidem accipi debere, quia veram Religionem, ejúsque doctrinam omnes putant à se haberi, &, si non haberetur, quærendam, sive viri, sive fœminæ, sive nobiles, sive plebeij, sive domini, servi & ancillæ, sive docti, sive rustici sint. At non omnes putant, à se haberi scientias, vel quærendas, si non habentur. Ergo veræ Religionis doctrina non est scita, nec habita per scientiam, & discursum; ergo credita. At non credita hominibus: ergo credita Deo. Ergo via unica, habendi doctrinam veræ Religionis, est via Fidei Divinæ, seu Fidei, per quam homo credit Deo loquenti. per hanc viam homo rudis, & illiteratus, & simplex vetula plus veræ & solidæ sapientiæ exiguo tempore comparat, quàm arrogans Philosophus Gentilis multorum annorum studio. Augustinum audiamus serm. 187. de tempore id egregiè explicantem: *Qui tibi* (inquit) *videris nihil scire, si scias hoc ipsum; quod nescias, nonne plus cæteris videris scire? Gentilis homo videt lapidem, & Deum putat: Philosophi vident Cœlum, & putant Deum, &c. Tu verò considera, quantam super istos habes scientiam.*

CCXXIII. Ex ipsa etiam natura doctrinæ veræ Religionis, constat, eam non esse humanæ investigationis, & inventionis, sed superiorem, & Divinitus traditam, siquidem doctrina veræ Religionis ea esse nequit, quæ circa necessaria, & quasi essentialia Religionis maximè deficit, & errat. At talis est omnis doctrina, solùm fundata in ratione naturali, & naturalis inventionis: ergo nulla doctrina, solùm fundata in ratione naturali, & naturalis inventionis, est doctrina veræ Religionis. Doctrina ergo veræ Religionis debet esse Divinitus à Deo tradita. Minor probatur: quia materia necessaria, & quasi essentialis Religioni sunt Deus, & Divina, cùm vera Religio ad Dei cultum essentialiter dirigatur. At doctrina, solùm in ratione naturali fundata, seu naturalis investigationis & inventionis, maximè deficit & errat circa Deum: ut enim nuper ajebat D. Thomas, *ratio humana in rebus*

Divinis est multùm deficiens: est enim principij loco à Principibus Gentilium Philosophis, & sapientibus Pytagora, Socrate, Platone, Trismegisto, & aliis traditum, & à Christianis receptum, *mentem humanam se habere ad Deum, & Divina, sicut noctuam ad lumen solis*: idque experientiâ ipsâ est manifestum ex innumeris erroribus, in quos inciderunt Philosophi Gentiles circa naturam Dei, & finem, propter quem homo conditus est, ut patet ex Tullio in libris de natura Deorum, qui postquam lib. 1. retulit multorum Philosophorum pugnantia placita circa naturam, & conditionem Deorum: sapienter subjunxit: *Quorum opiniones cùm tam variæ sint, tamque inter se dissidentes, alterum profectò fieri potest ut eorum nulla, alterum fieri non potest, ut plus unâ vera sit.*

CCXXIV. Et sanè circa hominis beatitudinem, in quo scilicet consistat summum ejus bonum, maximæ olim Philosophorum extitere concertationes. Lactantius lib. 3. Divinarum institutionum cap. 7. decem sententiis cum suis Authoribus refert, & cap. 8. ostendit, illos erràsse, & luculenter refutat. Marcus Varro apud D. Augustinum lib. 19. de Civit. cap. 1. ostendit, sectas Philosophorum de summo bono ita posse permisceri, ut ex ea permixtione octoginta octo supra ducentas sententiæ, seu sectæ existant. Totúsque mundus plenus erat erroribus, donec venit Christus, qui tot tenebras dispulit: ideo quippe Filius Dei in mundum venit, ut nobis veram doctrinam traderet, & viam ad veram felicitatem ostenderet, simúlque gratiâ suâ nobis vires tribueret ad ambulandum per eam: *Non enim nos aliter discere poteramus, quæ sunt Dei, nisi Magister noster Verbum existens, homo factus fuisset*, ut inquit sapienter D. Irenæus lib. 9. cap. 1.

§. VIII.

Tertia propositio: veram Religionem nec quæri debere, nec inveniri posse per examen rerum, & dogmatum, quæ tradit.

CCXXV. Hanc propositionem breviter stabilivi suprà cap. 1. §. 7. eam solidissimè probat P. Elizalde q. 8. & 9. redditque rationem: quia nequit via illa esse apta, & recta ad veram Religionem, per quam melius itur ad falsam, quàm ad veram, & in qua deterior futura sit causa veræ Religionis, quàm falsæ alicujus. Talis autem est via per examen: doctrina enim veræ Religionis, ut nuper ostendimus, naturâ suâ est de rebus altissimis & Divinis, & hoc ipso nobis difficilibus, ac parùm notis: est etiam de rebus æternis, atque futuris, quarum nec experientiam, nec usum, nec speciem propriam habemus, neque simile. Unde vera Religio ad examen nostrum vocata difficilior erit, atque obscurior, quàm falsa aliqua. Si enim quis sagacissimus Philosophus fabricaret nunc Religionem quamdam, quæ unum Deū mundi conditorem poneret, & tolleret à Judaismo Messiæ expectationem, & multa, quæ puerilia apparent, & à Christianismo tolleret Trinitatem personarum, Incarnationem Verbi Dei, præsen-

ſſentiam Chriſti in Euchariſtia, & illa omnia myſteria, quæ omnino humanum diſcurſum ſuperant; & ea omnia relinqueret, quæ contra vitia, & in favorem virtutis circa præmium bonorum, & pœnam malorum ratio naturalis approbat, & à Mahumetiſmo tolleret ſpurcitiam, & barbariem, & errores omnes contra rationem naturalem, & contra Mathematicam; & hiſtoriam: & hic Philoſophus in certamen veniret cum Chriſtiano circa veritatem Religionis, & contenderet, ſuam eſſe veram; Chriſtianam verò falſam, & utriuſque veritatem vellet explorare per examen articulorum, quæ unaquæque docet; & Chriſtianus hunc modum diſcutiendi, & examinandi, quænam ſit vera Religio, incautè admitteret, evidens eſt, in hac diſputatione Religionem falſam prævalituram, quia aſſertor falſæ Religionis nihil poneret, quod non probaret, & omnia ſibi objecta contra ſuos articulos clarè diſſolveret; econtra verò Religionis Chriſtianæ & veræ profeſſor poneret articulos, qui ratione naturali probari non poſſunt, imò qui homini deſtituto Fidei lumine apparent omnino impoſſibiles, & quos nemo intelligere poterit, niſi priùs eos crediderit, ob authoritatem Dei dicentis, juxta regulam illam, quam Deus ipſe nobis conſtituit per Iſaiam, cap. 7. *Niſi credideritis, non intelligetis.* Tales ſunt articuli de unitate Eſſentiæ, & Trinitate perſonarum, de Incarnatione Verbi, de Divinitate hominis crucifixi, & de præſentia reali Chriſti in Euchariſtia. Et quamvis Chriſtianus poſſet objectiones contra hæc myſteria factas diſſolvere cum probabilitate; tamen non ita liquidò, & clarè dilueret, ut replicari ampliùs non poſſet. Unde in hoc certamine vinceret falſæ Religionis aſſertor. Evidens ergo eſt, hanc non eſſe rectam viam ad quærendam veram Religionem. Rationem à priori jam dedimus, cap. 1. § 7. quia vera Religio continet articulos, qui intelligentiam noſtram tranſcendunt, & qui, cùm ſint ſupra rationem, nequeunt per rationem probari. Ibi etiam aliam reddidimus rationem, quia, ſi ad quærendam & inveniendam veram Religionem priùs deberemus omnia ejus dogmata examinare, priùs finiretur vita, quàm ſuſciperetur vera Religio.

CCXXVI. Doctrinam in hac aſſertione datam colligimus ex S. Auguſtino, Epiſt. 49. quam ſcripſit ad Preſbyterum quemdam nomine *Deogratias*, reſpondens ad quæſtiones à pagano quodam ipſi propoſitas, quarum ſolutionem ipſe ab Auguſtino petierat. Petebat Paganus ille, ut ſibi difficultates iſtæ explanarentur, antequam Chriſtianus fieret: quæſtiones erant ſex; illas ad Auguſtinum miſit Deogratias, & poſtquam omnibus ſatisfecit Auguſtinus, ad finem Epiſtolæ ſic loquitur: *Propoſita expoſuimus, ut potuimus; ſed ille, qui propoſuit, jam ſit Chriſtianus, ne fortè, cùm expectat antè librorum Sanctorum finire quæſtiones, priùs finiat vitam iſtam, quàm tranſeat à morte ad vitam. Ferri enim poteſt* (id eſt permitti, & tolerari) *quòd, antequam Chriſtianis Sacramentis imbuatur, quærit de reſurrectione mortuorum. Concedendum etiam fortaſſis, quòd de Chriſto*

quæsivit, cur tantò pòst venerit, vel si quæ sunt alia pauca, & magna quæstiones, quibus cætera inserviunt. Si autem, qualis est illa: In qua mensura mensi fueritis, metietur vobis, vel qualis ista, de Jona, etiam omnes tales, antequam sit Christianus, finire cogitat, perperam cogitat, vel conditionem humanam, vel ætatem jam suam. Sunt enim innumerabiles, quæ non sunt finiendæ ante Fidem, ne finiatur vita sine Fide. Sed planè, retentâ jam Fide, ad exercendam piam delectationem mentium fidelium, studiosissimè requirenda, & quod in eis eluxerit sine typho arrogantiæ communicandum; quod autem latuerit, sine salutis dispendio tolerandum. His verbis claudit Augustinus Epistolam illam. Quo nihil sapientiùs, & evidentiùs dici potuit. Permittit Augustinus, quòd de paucis, & magnis quibusdam quærat is, qui Fidem Christi vult suscipere, & ea sibi exponi deposcat, non quidem eo genere examinis, ut inde dijudicanda veniat, & accipienda, vel refutanda vera Fides, & Religio: nam ad hoc omnia essent examinanda; sed ita ut is, qui jam Fidem suscipere decrevit, minorem difficultatem experiatur in magnis & difficilibus mysterijs, ex quorum difficultate retardatur à suscipienda Fide. Monendus tamen est Catechumenus ille, ut considerationem avertat à mysterijs illis, quæ ipsi difficultatem præcipuam ingerunt, & illam applicet ad penetranda argumenta, quæ evincunt, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, & mysteria illa revelâsse, quæ intelligentiam ejus superant, & exponatur ei obligatio, captivandi intellectum in obsequium Fidei, & firma Fide credendi omnia, quæ Deus dixerit, ubi firmis rationibus constiterit, Deum ea dixisse, quamvis homini sibi relicto, & suo discursu nitenti appareant penitus impossibilia: constat enim evidenter, multa sæpe homini videri impossibilia, quæ re ipsa existunt, & verissima sunt; cùm tamen evidentissimum sit, Deum nec posse fallere, neque falli in ijs, quæ attestatur. Unde ratio evidentissima dictat, credendum esse Deo aliquid testificanti, quamvis nobis summè difficile, imò & impossibile videatur (ut jam exposui cap. 1. hujus libri §. 4. & 6.) postquam nobis constiterit, id Deum dixisse: & hac in re præ oculis habendum est colloquium, quod ego habui cum Mahumetano ingenioso, qui Fidem Christi nolebat recipere propter difficultatem, quam experiebatur in mysterio Trinitatis, & Incarnationis, & observandus est modus, quem post explicationem mysteriorum ego tenui, ut illum obligarem ad captivandum intellectum, ad assentiendum his mysterijs ob authoritatem Dei, qui illa mundo manifestavit per os Domini nostri Jesu Christi, & Apostolorum: hoc colloquium exhibui tom. 3. Select. disput. ultima, Sect. 11. & modum illum tradidi ibi §. 7. pag. 615. & in secunda parte hujus operis apponetur.

§. IX.

Propositio quarta: veram Religionem quaerendam, & inveniendam esse per examen fundamentorum, & rationum, quae evincant, Deum esse Authorem illius Religionis.

CCXXVII. ID jam exposui, & probavi cap. 1. hujus libri, §. 4. & 6. Et constat veritas propositionis, nam sicut est injuria infinitae Dei majestatis & authoritatis, nolle assentiri mysterijs, quae sufficienter proposita sunt, ut ab ipso revelata; quia ubi per argumenta gravia, & facientia moralem certitudinem nobis constat, Deum revelâsse mysterium aliquod, ratio evidens dictat, mysterium illud credendum esse cum summa adhaesione, ob authoritatem Dei dicentis, ut ostendimus cap. 6. §. 1. ita est gravis injuria infinitae authoritatis Dei, accipere doctrinam alicujus Religionis, tamquam à Deo datam, quin praecedat sufficiens fundamentum ad firmiter judicandum, Deum esse Authorem talis Religionis: nam *qui citò credit, levis est corde,* Ecclesiast. 19. ut exposui lib. 1. cap. 1. Fundamentum autem hoc debet esse tale, ut reddat evidenter credibilem illam doctrinam, id est, quòd reddat audientem omnino securum de eo, quod Deus sit Author illius doctrinae, quin de hoc possit prudenter dubitari: nam quamdiu potest prudenter dubitari, an Deus sit loquutus, nemo potest prudenter imperare assensum Fidei Divinae, quo scilicet veritati mysterij revelati assentiatur super omnia, id est firmiùs, & immobiliùs, quàm assentiri solet conclusioni evidenti. Paris enim est periculi accipere, tanquam à Deo revelata ea, quae seductor aliquis proponit, tanquam à Deo dicta; & nolle accipere, tanquam à Deo dicta ea, quae verus Dei Propheta ipsius nomine dicit, postquam sufficienter probavit, se esse Dei Prophetam, & Dei nomine loqui, ut probârunt Moyses, Elias, & alij Prophetae Legis veteris, & in novo Testamento probârunt Apostoli, & alij viri sancti.

CCXXVIII. Unde Mahumetani, qui doctrinam à Mahumeto praedicatam, tanquam doctrinam à Deo datam, receperunt, quin in hoc seductore viderent signa ulla, quae ostenderent, illum esse Dei Prophetam, omnino sunt inexcusabiles: sibi enim persuadent, Mahumetum fuisse Dei Prophetam, cùm tamen adsint manifesta argumenta persuadentia, fuisse hominem ambitiosum & carnalem, qui se Prophetam finxit, ut Regna occuparet, & Imperium posteris suis relinqueret. Sunt etiam inexcusabiles sectarij, qui Lutherum ut novum Germaniae Prophetam susceperunt, & sibi persuaserunt, Monachum apostatam, carnalem, ambitiosum, nullis praeeminentem virtutibus, nullis ornatum miraculis, sed magnis vitijs onustum, à Deo electum fuisse ad reformandam Ecclesiam. Et similia dici debent de his, qui Calvino adhaeserunt.

CCXXIX. Fundamenta autem illa, quae persuadere debent Deum esse Authorem Religionis, ut eam homines, tanquam à Deo datam, tuto & laudab ilite

dabiliter suscipiant, debent esse talia, quæ non relinquant locum prudenter dubitandi, ne data fuerit à Deo: ac proinde debent esse talia, ut evidentiam moralem gignant de eo, quòd Deus illius Religionis mysteria revelaverit; debent enim reddere evidenter credibilia mysteria talis Religionis, inducendo evidentem obligationem suscipiendi illam Religionem, ut à Deo datam, & credendi ejus mysteria, tanquam à Deo revelata, ut patet ex dictis lib. 1. cap. ultimó, & in hoc lib. cap. 2.

§. X.

Propositio quinta: Manifestum esse debere, & ex rebus in mundo moraliter evidentibus, quænam ex omnibus mundi Religionibus & sectis sit vera, & à Deo data Religio.

CCXXX. VEritas hujus propositionis constat ex his, quæ in toto hoc libro adduximus ad probandum, Religionem Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram evidentiâ in attestante, quatenus evidenter probatur, Deum esse authorem illius. Et robustissimè ostenditur à P. Michaele de Elizalde in toto suo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, præsertim q. 19. scopus enim illius præclari operis est, hoc probare, & efficaciter persuadere: *Esse in mundo manifestissimum, esse scitu & exploratu brevissimum, facillimum, saltem permultis, quamnam inter omnes Religiones doctrinam Deus tradiderit, proposueritque credendam, & in quo errare ritè quærentes nequeant.* Ad quod proinde opus non sit Metaphysicâ, non Theologiâ, non demonstrationibus immortalitatis animæ, cùm vel hoc absurdissimum futurum esset, si omnes, tam viros quàm fœminas, imò & litteratos omnes juberemus esse Metaphysicos, vel Theologos: quid enim stultius? omnes enim tenentur veram Religionem quærere, & ita quærere, ut inveniant, & inventam suscipere; non tenentur autem omnes esse Metaphysici, vel Theologi. Ad internoscendum ergo, quænam sit vera Religio, & à Deo data, non opus est Metaphysicâ, neque Theologiâ. Vera namque Religio, & vera Ecclesia est arx munitissima, in quam intrare debent, quicumque voluerint salutem suam in tuto ponere: est domus Dei, in qua habitare debent, qui hæredes Regni Cœlorum futuri sunt, & simul arx & Castellum munitissimum, in quo se defendere possunt ab hostium impugnatione. De Ecclesia loquitur Salomon Proverb. 9. dicens: *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem; misit ancillas suas ut vocarent ad arcem.* Ubi S. Gregorius Magnus apud Salazar per ancillas sapientiæ Apostolos intelligit, qui fuerunt ministri sapientiæ Incarnatæ, seu Christi ab eo in mundum missi, ut Gentes vocarent in hanc arcem, id est, ut illis ingressum in Ecclesiam Christi persuaderent. Ubi nota, Ecclesiam, & esse domum, & simul arcem, domum ad habitandum, & arcem ad se defendendum à dæmonum impugnationibus.

CCXXXI. Est Ecclesia Dei Civitas supra montem posita, ut ab omnibus videri possit, qui oculos in illam intendere velint. Ut enim inquit sapientissimus

mus Theologus, & hæreticorum acerrimus impugnator Gregorius de Valentia tom.3.disp.1.q. 1.punct. 7. colum. 156. in sexta Ecclesiæ proprietate: *Dicitur ab Orthodoxis Doctoribus, secundùm certissima, & clarissima Sanctarum Scripturarum testimonia, Ecclesia visibilis; id est sic in luce hominum, & conspectu posita, ut quovis sæculo evidenter internosci, & quasi digito monstrari queat Congregatio illa, quam esse Ecclesiam veram determinatè credere possis, ac debeas.* Et hanc Ecclesiæ prærogativam prædixit David Psalm. 18. dicens: *In sole posuit tabernaculum suum,* idest, ut ibi explicat Augustinus, *in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*; & epist. 166. ad Donatistas: *Ipsa est Ecclesia in Sole posita, id est, in manifestatione, omnibus nota usque ad terminos terræ:* & in libro de unitate Ecclesiæ, cap. 16. *Non est,* inquit, *operta Ecclesia, quia non est sub modio, sed super candelabrum, & de illa dictum est: non potest Civitas abscondi supra montem posita, sed Donatistis velut operta est, qui audiunt tam lucida, & manifesta testimonia, quæ illam in toto Orbe demonstrant, ut malint clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascendere:* & epist. 107. *Facile tibi est, attende, videre Civitatem supra montem positam.* Unde Origines homil. 30. in Matth. meritò dixit: *Ecclesia plena est fulgore ab Oriente in Occidentem.* Ergo evidenter cernitur, Religionem Christianam esse à Deo.

CCXXXII. Et quidem ad hominem contra Authores Catholicos, qui evidentiam veritatis nostræ Religionis negant, cùm tamen constanter doceant, Religionem Christianam ita esse evidenter credibilem, ut Religiones omnes sibi oppositas faciat incredibiles, hoc validum & invictum formatur argumentum. Nam si Religio nostra reliquas facit incredibiles, ergo reliquas facit improbabiles: omnia enim probabilia sunt prudenter, & absque vitio credibilia: ergo Religio Christiana non solùm est evidenter probabilis, aut evidenter probabilior reliquis sectis, sed certa: sola enim major probabilitas unius doctrinæ non facit, ut opposita sit absolutè improbabilis, seu talis, cui nullus possit prudenter assentiri. Si autem Religio Christiana ex suis fundamentis, & rationibus est certa: ergo est similiter evidens evidentiâ extrinsecâ, & in attestante: omnis enim certitudo, per rationem, ac probationem comparata, est in eodem gradu evidentia: imo evidentia rationum est causa certitudinis; nam extra Fidem Divinam, quæ est summè certa, quamvis sit obscura, omnis certitudo alicujus veritatis fundatur in ipsa evidentia talis veritatis: ergo implicat, Religionem Christianam esse ita evidenter credibilem, ut omnem sectam sibi oppositam reddat incredibilem, quin sit evidenter vera, evidentiâ in attestante.

CCXXXIII. Præterea argumentor: nam cùm Deus velit, omnes homines salvos fieri, vult, ut omnes quærant veram Religionem, donec illam inveniant, & vult, ut inventam amplectantur; & si jam in illa sunt, vult, ut in illa usque in finem perseverent: nam

sine professione veræ Religionis nemo potest salvus fieri, quia *sine Fide*, teste Apostolo ad Hebræos 10. *impossibile est, placere Deo.* Vera autem Fides non datur, ubi non datur vera Religio. Nec satìs ad salutem, quòd quis amplectatur Religionem, quæ sibi videatur probabilior, aut verisimilior, vel etiam certa, si re ipsa sit falsa: sic enim quilibet salvaretur in sua Religione, quia cuilibet sua videtur melior, & verisimilior aliis, imò certa. Sic Mahumetani, & Hebræi, imò & hæretici obstinati verissimam arbitrantur suam Religionem, & arbitrantur, Christianos Catholicos in errore versari. At certum est apud omnes Catholicos, neminem extra veram Religionem posse salvari, ut constat ex symbolo Athanasij: *Hac est*, inquit, *Fides Catholica, quam nisi quisque integram, inviolatamque servaverit, absque dubio in æternum peribit.* Ergo Deus obligat omnes adultos, ad quærendam & inveniendam veram Religionem, illámque amplectendam: ergo omnes possent dignoscere quænam sit vera Religio. Patet consequentia: quia si non possent discernere inter veram, & falsam Religionem, & dignoscere, quænam sit vera, quænam falsa, impossibilia Deus juberet, dum jubet, veram Religionem amplecti. At Deus impossibilia non jubet, ut definitum est à Tridentino: ergo omnes possunt discernere, quænam inter omnes sit vera Religio. Non possent autem hoc præstare, nisi vera Religio esset talibus veritatis indiciis vestita, ut, quicumque ea indicia inspiciat, & contempletur, evidenter deprehendere possit, Religionem, talibus indiciis vestitam, seu talibus notis insignitam, esse Religionem à Deo traditam, & consequenter veram. Ergo argumenta evidentia credibilitatis quibus Deus Religionem Christianã insignivit, connexa essentialiter sunt cum ipsius veritate, & quicumque ea penetrat, evidenter cognoscit, Religionem Christianam esse veram. Probatur consequentia: nam si illa credibilitatis argumenta solùm redderent Religionem Christianam evidenter probabiliorem, & verisimiliorem reliquis omnibus sectis, neque ex se essentialiter connexa cum veritate, sed possent conjungi cum falsitate, Deus non obligaret ad quærendam, inveniendam, & amplectendam Religionem veram, sed solùm ad amplectendam Religionem probabiliorem, & verisimiliorem, sive sit vera, sive sit falsa: ergo si omnia credibilitatis argumenta, quibus Religio Christiana est insignita, & possunt cadere in Religionem falsam, possunt à Deo omnes homines obligari, ut titulo ponendi in tuto suam salutem amplectantur Religionem re ipsa falsam, in qua salus esse non potest: quo nihil absurdius, & Deo indignius excogitari potest. Hoc enim esset, Deum homines decipere, & seducere, dum ex una parte statueret, non dare salutem æternam, nisi professoribus Religionis veræ, & ex alia parte Religionem falsam vestiret talibus veritatis indiciis, ut omnes tenerentur illam amplecti: & ita homines fugiendo mortem, in mortem inciderent, seu potiùs quærendo vitam, inciderent in mortem sempiternã, ìdq; Deo procurante, seu incitante.

CCXXXIV. Id explicemus: Ponamus, Petrum fugere hostem insequen-

quentem, & non esse alium modum vitandi mortem, & evadendi gladium hostis persequentis, nisi se recipiat in aliquam turrim, vel arcem. Sint tres, vel quatuor turres ante ipsum è regione positæ, quarum una duntaxat sit secura, & medium aptum ad vitam tuendam; reliquæ verò sint omnino expositæ hostium furori, & quæ certissimè expugnandæ sint ab hoste insequenti Petrum. Sciat hoc Petrus, & evidenter cognoscat, se non posse in qualibet ex illis turribus vitam tueri, sed in una dumtaxat ex illis. Quid faciet in angustia Petrus? ad quam ex illis quatuor confugiet? Certum est, illum obligatum esse, eligere illam, in qua majora securitatis indicia conspexerit. Unde si indicia illa sint fallacia, & re ipsa turris illa non sit munita, sed expugnationi obvia, Petrus per illa indicia decipietur, & dum vitam vult tueri, ex illius tuendæ desiderio incidet in præsentissimam mortem: unde qui vocavisset, & incitâsset Petrum ad ingressum illius turris, ei ostendendo majora securitatis indicia in illa turri, quàm in aliis, illum profectò decepisset, & causa foret ruinæ ipsius. Cùm ergo homini evidens sit, extra Religionem veram nemini patere aditum ad æternam salutem, & evidens quoque ipsi sit, inter omnes Religiones mundi unam dumtaxat esse veram, & à Deo descendentem; reliquas verò illi oppositas esse falsas, & à Diabolo ortas, evidens ipsi est, se obligatum esse, ad quærendam, & amplectendam Religionem illam unicam, quæ vera est. Ergo cùm veritas Religionis cognoscatur per indicia veritatis, & argumenta credibilitatis, evidens ipsi est, se obligatum esse ad amplectendam illam Religionem, in qua post diligentem inquisitionem viderit majora veritatis indicia, & urgentiora credibilitatis argumenta. Ergo impossibile est, ut DEUS Religionem falsam vestiat majoribus veritatis indiciis, & urgentioribus credibilitatis argumentis, quàm Religionem veram: sic enim homines deciperet, eos obligando per illa præeminentiora veritatis indicia ad amplectendam Religionem falsam. Ergo evidens est, inter omnes mundi Religiones illam dumtaxat esse veram, quæ majoribus à Deo ornata est veritatatis indiciis, & credibilitatis urgentioribus argumentis. At evidens est, inter omnes mundi Religiones solam Religionem Christianam Catholicam esse ornatam à Deo majoribus veritatis indiciis, & urgentioribus credibilitatis argumentis, cùm ex confessione omnium Doctorum Catholicorum non solùm sit evidenter credibilis, sed evidenter credibilior omnibus aliis mundi Religionibus, & quidem cum tanto excessu, ut apud æquum rerum æstimatorem, & sincerum veritatis amatorem reliquæ omnes comparativè ad illam nec verisimiles, aut probabiles, neque prudenter credibiles maneant: ergo evidens est, inter omnes mundi Religiones solam Religionem Christianam Catholicam esse veram, ac proinde solam illam esse veracem, seu veritatis Magistram, & veræ Fidei depositariam, atque custodem. Ergo Doctores Catholici, tanquam omnino indubitatum statuentes, Religionem Christianam à Deo ornatam esse evidentibus credibilitatis notis, & aliunde negantes ornatam esse evi-

dentibus veritatis argumentis, virtualiter sibi contradicunt, & contradictoria docent. Dicendum ergo est, Christianam Religionem Catholicam ornatam esse à Deo evidentibus veritatis argumentis, ac proinde quemcunque hominem, qui illa veritatis argumenta penetraverit, evidenter cognoscere, Christianam Religionem esse veram, id est Deum habere Authorem.

CCXXXV. Confirmatur, & explicatur: vera Religio est in mundo ab hominibus invenibilis: ergo est certò agnoscibilis, & discernibilis inter omnes, cùm homines invenire eam nequeant, nisi agnoscendo, & discernendo. Antecedens constat ex dictis, quia alioqui Deus impossibilia hominibus præciperet, dum eis præcipit, ut quærant veram Religionem, sine qua impossibile est salutem æternam obtinere: & præterea antecedens illud à nemine eorum negatur, qui aliquam Religionem tenent: nam cùm unusquisque suam veram putet, necesse est ut putet, à se inventam esse veram Religionem, nempe suam. Vel ergo vera Religio æquari à falsa potest in fundamentis suæ veritatis, vel non potest? Si secundum: ergo excessus in fundamentis erit infallibile signum veritatis, ac proinde evidens erit, esse veram illam Religionem, quæ præ reliquis est credibilis, & majoribus illustrata est veritatis indicijs. Si autem vera Religio æquari à falsa potest in fundamentis veritatis, impossibile erit, inter utramque discernere, cùm utraque sit æquè fundata, & æquè credibilis, ac proinde impossibile erit, veram Religionem invenire, ita ut animus in ea quiescat, & sibi sine formidine persuadeat, se veram Religionem tenere.

CCXXXVI. Rursus, vel excessus in fundamentis est signum infallibile veritatis? & tunc ex excessu evidenter infero veritatem; vel est signum dumtaxat probabile: & tunc ex excessu non possum certò agnoscere, & discernere veram Religionem. Ergo vel vera Religio non est invenibilis, & ad nullam Religionem amplectendam obligamur, quod est evidenter falsum; vel vera Religio est certò, & evidenter agnoscibilis.

CCXXXVII. Ulteriùs: vel excessus fundamentorum est certò, & evidenter agnoscibilis, & tunc obtinui: vel est tantùm opinabilis, & tunc opinari quidem de Religione potero; invenire autem non potero. Denique vel evidentia credibilitatis est certa nota veritatis? & tunc intentum obtinui, videlicet, Religionem Christianam esse evidenter veram, cùm juxta omnes Doctores Catholicos sit evidenter credibilis. Vel evidentia credibilitatis non est certa nota veritatis, sed fallibilis, & indifferens, & solùm probabilis? & tunc veram Religionem invenire non potero, nec certus esse, quòd Deus sit Author Religionis Christianæ, ejúsque mysteria revelaverit; sed semper manebo dubius, & apud me dicere potero: forsan nos fefellit Deus, dum per argumenta evidentia credibilitatis nos induxit ad amplectendam Religionem Christianam: cùm ergo hæc sint evidenter absurda, dicendum est, manifestum esse, & de rebus moraliter evidenti-

dentibus, quænam inter omnes sit vera, & à Deo data Religio, quæ erat propositio quinta, cujus veritatem probandam suscepimus.

§. XI.

Explicatur jam ex dictis Fidei nostræ resolutio facienda apud homines Infideles, qui Evangelio non credunt.

CCXXXVIII. EX dictis facile est, legitimam Fidei nostræ resolutionem explicare. Si ergo Philosophus Gentilis, vel Mahumetanus à Christiano quærat: cur credis, Deum esse unum, & Trinum? Cur credis, Deum factum esse hominem? Cur credis, Jesum Nazarenum à Judæis crucifixum esse verum Deum? Respondebit: quia Deus summè sapiens, ac verax, qui nec fallere, nec falli potest, has veritates mundo revelavit. Si autem ulteriùs quærat: Cur credis, Deum has veritates mundo revelâsse? Respondeat, negando suppositum, & dicat, se non credere, seu Fide solùm obscura cognoscere, Deum has veritates revelâsse, sed se hoc scire, seu per evidentia argumenta cognoscere. Si autem ulteriùs quærat: unde scis, Deum has veritates mundo revelâsse? Respondeat: quia evidens est, Deum aliquam Religionem veram in mundo habere, in qua, & per quam homines salvari possint; & evidens est, hanc non posse esse aliam, quàm Religionem Christianam Catholicam Romanam, quia sola hæc est à Deo illustrata evidentibus veritatis notis, & manifestissimis credibilitatis argumentis, & evidens est, Deum non potuisse Religionem falsam tot ac tantis veritatis signis, & credibilitatis argumentis exornare. Et hìc exponat credibilitatis argumenta, quæ in toto hoc tractatu sunt adducta, & breviter proposita ad finem libri primi.

CCXXXIX. Vel respondeat: certus sum, Deum revelâsse mysterium Trinitatis, & Incarnationis, & Divinitatis Christi, quia evidens mihi est evidentia facti, Christum Dominum has veritates docuisse, & per Apostolos mundo persuasisse: Christus autem evidenter probavit suam Divinitatem, ut constat ex toto lib. 1. & ex hoc lib. 2. cap. 2. Unde quæcumque Christus revelavit mundo, Deus revelavit. Rursus, quòd Christus sit Deus manifestis probatur argumentis, quia evidens est evidentiâ facti, Christum Dominum palam dixisse Judæis, se esse Filium Dei naturalem, verúmque Deum, & ob hanc causam à Judæis crucifixum esse: & evidens mihi est evidentiâ facti, & per historias fide dignas, quibus innumeri viri sapientissimi, & sanctissimi Fidem certissimam adhibuerunt, & per effectus manifestos, qui rem ita se habuisse, manifestè comprobant, Christum Jesum in confirmationem illius doctrinæ de sua Divinitate evidentia miracula patrâsse, mortuos suscitando, cæcos illuminando, paralyticos sanando, & alia opera miranda supra omnes naturæ vires operando, & Deum illum tertia die à mortuis suscitâsse, & ipsum redivivum Apostolis, aliísque personis apparuisse, & post qua-

draginta dies coram magna multitudine virorum ac mulierum è monte Oliveti ad cælos ascendisse, & Apostolos per totum Orbem dispersos Christi Divinitatem mundo persuasisse, & resurrectionem, atque ejus in cælos ascensionem, ut oculares testes, testificatos fuisse, & in hujus Fidei defensionem ipsos, & innumerabiles Martyres omnis ætatis, & sexûs, alacriter & constanter sanguinem fudisse: & sapientissimos ac doctissimos Doctores omni sæculo hanc doctrinam constanter defendisse, & pro ea defendenda innumeros labores alacriter sustinuisse. Evidens quoque mihi est evidentiâ facti, & per historias, quæ adhuc in genere narrationis humanæ summam authoritatem habent, hanc Fidem professos fuisse viros ac fœminas sanctissimas, quos Deus manifestis illustravit miraculis; & manifestum est, nec fidem falsam posse veram sanctitatem generare, nec providentiæ Dei congruum esse, ut miraculis illustret falsæ Fidei professores.

CCXL. Vel denique respondeat: certus sum, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, quia manifestum mihi est, hanc Fidem non aliter, quàm virtute Divina potuisse per totum mundum defendi contra tot Imperatorum, & Principum potentiam, & tyrannidem: quia cùm Religio Christiana proponat credenda mysteria difficillima, qualia sunt Divinitas hominis crucifixi, ejus realis præsentia sub exigua panis particula, & identitas ejusdem naturæ cum personis distinctis: & cùm præcepta atque consilia, carni & sanguini contraria, contineat, & nihil de præsenti suis cultoribus promittat, sed omnia in futurum reservet; incredibile est, mundum res, humanitus tam incredibiles, tam firmiter credidisse, nisi ad hoc credendum evidentiâ miraculorum induceretur, vel potentiâ Divinâ, & singulari gratiâ moveretur. Unde meritò S. Thomas 1. contra gent. cap. 6. dicebat: *Hanc tam mirabilem mundi conversionem ad Fidem Christianam indicium certissimum esse præteritorum signorum, ut ea ulteriùs iterare necesse non sit, cùm in suo effectu appareant evidenter. Esset autem*, inquit, *omnibus signis mirabilius, si ad credendum tam ardua, & ad operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus, & ignobilibus hominibus.* Et hîc repetendum est acutissimum illud dilemma D. Augustini à nobis propositum, lib. 1. cap. 9. num 85. quia vel Apostoli mundo prædicantes, hominem crucifixum esse Deum, & à mortuis resurrexisse, & vivum in cælos ascendisse, & totam illam doctrinam, quam ipsi prædicabant, docuisse, hanc Fidem mundo persuaserunt mediis signis externis, & miraculis, vel sine externis miraculis? Si primum: ergo Fides hæc vera est; quia Deus nequit miracula facere in confirmationem doctrinæ falsæ, & mirabilia operari, ut secta suæ voluntati contraria, & suis perfectionibus injuriosa in mundo prævaleat. Si secundum: idem sequitur, quia hoc idem est miraculum internum, omnibus miraculis externis multò majus, & evidenter probans, solâ Dei omnipotentis virtute fieri potuisse, ut res huma-

humanitus ita incredibiles, & carni & sanguini ita contrarias, mundus tam firmiter, & tam constanter crediderit.

§ XII.

Quomodo Fidei Christianæ resolutio facienda sit sine circulo, & mutua prioritate coram hæreticis credentibus Evangelio & coram Catholicis.

CCXLI. SI hæreticus à me quærat: Cur credis, dari Purgatorium, & Christum Dominum instituisse septem Sacramenta? Respondebo: quia Deus summè sapiens, ac verax hoc revelavit. Si iterum roget: unde cognoscis, id Deum revelâsse? Respondebo: quia Ecclesia Catholica Romana id semper tenuit, ac credidit, atque omnibus credendum proponit. Si instet: unde cognoscis Ecclesiam Romanam hoc proponentem non errorem, sed veritatem credendam proponere? Respondebo: quia, teste Apostolo, *Ecclesia est Columna, & Firmamentum veritatis*, id est columna firma, & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest, & sua firmitate ac stabilitate sustentat suos filios, nè à veritate aberrent, ut exponunt omnes Doctores Catholici; vel quia (ut fatetur etiam ipse Calvinus apud Becanum in Compendio Manualis lib. 1. cap. 3. num. 17.) *veritatem præconio suo celebrat, quia puram & sinceram retinet, quia ad posteros transmittit, vel quia*, ut idem Calvinus dicit, *veritatem tuetur, ac propagat, ut à posteris in omne ævum colatur*. Si autem rursus roget: unde scis Ecclesiam illam, quam Apostolus appellat Columnam, & Firmamentum veritatis, esse Ecclesiam Catholicam Romanam? Respondebo: quia ex Evangelio manifestum est, Christum Dominum suprà Petrum fundâsse Ecclesiam visibilem in æternum permansuram, ut constat ex illis verbis: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*. Et de hac Ecclesia supra Petrum fundata loquutum fuisse Apostolum Paulum, manifestum est: Evidens autem est, Ecclesiam visibilem, supra Petrum à Christo fundatam, non esse aliam, quàm Ecclesiam Catholicam Romanam, quia illa hominum congregatio sola est Ecclesia Christi, quæ eadem est, & una, & Sancta, & Catholica, & Apostolica, & rectissimè ordinata, & visibilis, hoc est in luce hominum perpetuò constituta: hæ enim Ecclesiæ proprietates manifestè constant ex symbolis, Apostolico, Nicæno, & Constantinopolitano, & ex Scripturis. Atqui sola illa hominum congregatio, quæ Romano Pontifici pro tempore existenti paret, ipsúmque ut verum Christi in terris Vicarium & legitimum Petri successorem agnoscit, & nulla alia est talis; ergo sola hæc Congregatio, id est, sola Ecclesia Catholica Romana est vera Christi Ecclesia. Ad hanc autem minorem persuadendam suppetunt Doctori Catholico evidentia argumenta, ut demonstrant P. Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. à §. 21. Bellarminus de notis Ecclesiæ, & alij: & nos libro sequenti id ostendemus: evidens enim est, solam Ecclesiam Romanam posse

per

per continuatam seriem Pastorum probare, se ab Apostolis fundatam esse, quia evidens est, evidentiâ facti, Innocentium XI. qui modò gubernat Ecclesiam Christi, successisse Clementi X. Clementem X. Clementi IX. Clementem IX. Alexandro VII. Alexandrum VII. Innocentio X. Innocentium X. Urbano VIII. & sic ascendendo perveniemus ad D. Petrum, à quo usque ad Innocentium XI. utrumque includendo, quadraginta quatuor supra ducentos numerantur Summi Pontifices, secundùm communiorem calculum. Et manifestum est, in sola Ecclesia Catholica Romana reperiri notas, signa, & argumenta, quæ probent, ipsam esse veram Christi Ecclesiam.

§. XIII.

Alius modus id ipsum explicandi.

CCLXII. Alio insuper modo sine circulo, & mutua prioritáte possumus resolvere Fidem Catholicam coram hæretico, qui credens in Christum, negaret integritatem, & incorruptionem novi Testamenti, seu qui diceret, novum Testamentum, quod in Ecclesia modo servatur, non esse omnino incorruptum, & quale ab Apostolis scriptum fuit. Interroganti ergo: cur credis Purgatorium, & septem Sacramenta? respondebo: quia Deus hoc revelavit: & sciscitanti, unde cognoscis, hoc Deum revelâsse? Respondebo: quia Ecclesia hoc credendum proponit: & iterum roganti: unde cognoscis, Ecclesiam in hoc proponendo non errare? Respondebo: quia Ecclesia est infallibilis ob assistentiam Spiritus Sancti ei à Christo promissam: & rursus instanti: unde cognoscis, Ecclesiam hoc privilegium habere, & ei fuisse promissam à Christo assistentiam Spiritus Sancti, ne erret in iis, quæ credenda proponit? Respondebo: quia id Evangelium, & Scriptura apertè testatur: nam Christus Matth. 16. apertè promisit portas inferi non prævalituras adversûs Ecclesiam, quam supra Petrum fundâvit; prævaluissent autem, si Ecclesiam permovissent ad proponendum, tamquam articulum Fidei aliquod dogma falsum: & Matth. 28. Apostolis & eorum successoribus, Ecclesiam Christi principaliter componentibus, dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*; non esset autem in Ecclesia Spiritus Christi, qui est spiritus veritatis, si Ecclesia errare posset in iis, quæ credenda proponit. Petro etiam, & in illo ejus successoribus dixit Christus: *Rogavi pro te, Petre, ne deficiat Fides tua*; obtinuitque proinde Christus pro sua reverentia, ne à Sede Petri deficiat unquam vera Fides; ut ita Romanus Pontifex, tanquam Petri successor, possit fratres suos, id est, Episcopos & fideles in Fide vera confirmare, eis ostendendo, quid credere debeant. Ex iis, & aliis Scripturæ testimoniis cognovi, Ecclesiam esse infallibilem in iis, quæ credenda proponit.

CCLXIII. Si autem ampliùs inquirat: unde cognoscis, Scripturam hoc testificantem, esse Scripturam Dei, ab eo scilicet dictatam, & libros, unde sum-

mun-

muntur ejusmodi testimonia, esse Canonicos? Respondebo: quia Ecclesia Catholica in Concilijs Generalibus congregata catalogum librorum Divinorum contexuit, & inter eos numerat Evangelia illa, in quibus continetur assistentia Spiritûs Sancti respectu Ecclesiæ, ne tota errare possit in ijs, quæ credit. Hunc catalogum exhibuit Concilium Tridentinum Sess. 4. Patres Tridentini hunc Catalogum acceperunt per traditionem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, ut videre est apud Bartholomæum Carranzam in summa Conciliorum. Rursus Eugenius illum accepit à Gelasio Papa in Concilio Romano, ut patet ex 2. tom. Conciliorum in Decretis Gelasij circa finem. Iterum Gelasius ab August. lib. 2. de doctrina Christ. c. 8. Augustinus autem à Concilio Carthaginensi 3. quod alij quintum, alij sextum vocant. Denique Patres hujus Concilij ab Innocentio I. epist. 3. ad Exuperium cap. 7. assumptus est autem Innocentius I. ad Summum Pontificatum anno 402. Unde ex illo tempore primitivæ Ecclesiæ ad nos usque per continuam successionem perseverat idem ille Scripturæ Canon, quem Ecclesia Catholica Romana tenet, & amplectitur. Ab hoc Canone multos libros hæretici hujus temporis expungunt, in quos optimè quadrat, quod de Manichæis scripsit Augustinus in libro de bono perseverantiæ cap. 11. *Scripturas*, inquit, *sic accipiunt, ut suo quodam privilegio, imò sacrilegio, quod volunt, sumant; quod nolunt, reijciant.*

§. XIV.

Quomodo sine circulo authoritas Scripturæ probari possit per authoritatem Ecclesiæ, & Ecclesiæ authoritas per authoritatem Scripturæ.

CCXLIV. SI autem ulteriùs interroget: unde nôsti, Ecclesiam Catholicam præscribentem Catalogum librorum Divinorum, in eo designando non errâsse? Hîc non est recurrendum ad authoritatem invisibilem Ecclesiæ, seu ad assistentiam invisibilem Spiritûs Sancti, quam habet Ecclesia Catholica, ne errare possit circa Fidem, quæ assistentia solùm probatur ex Scripturis: sic enim circulum committeremus, probantes infallibilitatem Romanæ Ecclesiæ ex Scriptura, & rursus infallibilitatem Scripturæ ex infallibilitate Ecclesiæ: quem circulum suprà §. 3. hujus capitis exprobrant Catholicis Calvinistæ apud Beccanum in Compendio Manualis libr. 3. cap. 10. Recurrendum itaque est ad authoritatem manifestam, & visibilem Ecclesiæ, quæ in omnium oculos incurrit.

CCXLV. Duplex namque est Ecclesiæ authoritas: altera omnino invisibilis in se, & prorsus occulta, nimirum authoritas proveniens ab infallibili assistentia Spiritûs Sancti, quæ assistentia nobis constat per revelationem contentam in Scriptura; altera est manifesta & visibilis; quia in mundo est manifestum, & quasi palpabile, Religionem Christianam modis mirabilibus, atque Divinis fuisse priùs fundatam, & per totum Orbem diffusam; mox illustratam invictis sine numero

Martyribus; in ea per singula sæcula floruisse homines admiranda sanctitate præditos, & manifestis miraculis claros; in ea semper illustrissimos Doctores, clarissimâ sanctitatis & doctrinæ luce perfusos, claruisse; ex illa prodiisse viros Apostolicos, qui zelo & charitate ardentes per singula sæcula barbaras nationes ad Christum traxerunt, & quotidie trahunt; hanc Ecclesiam immobilem in sua Fide per tot sæcula permansisse contra tot Imperatorum potentiam, contra tot hæreticorum persequutiones. Hæc, & alia Ecclesiæ decora ingentem illi conciliant authoritatem, & satis clarè manifestant, Ecclesiam tot notis illustrem, tot prærogativis ornatam, tot Martyribus, tot Confessoribus, tot Virginibus, & tot Doctoribus decoratam, esse illam Ecclesiam visibilem, quam sibi Christus conjunxit, tanquam Sponsam perpetuam, ut explicat Apostolus ad Ephes. 5. v. 31. & prædictum est ab Osea cap. 2. v. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum*; esse illam, quam Christus supra Petrum fundavit, & de qua dixit: *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, id est, *vitia, & peccata, & hæreticorum doctrina*, ut explicat Hieronymus ad illum locum: adversùs quam *inferorum porta, id est, hæreticorum ora, impetum quidem facient, sed non prævalebunt*, ut inquit Damascenus in oratione de transfiguratione Domini: denique esse illam, de qua Augustinus lib. 1. de Symbolo cap. 6. dicit: *Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnans. Oppugnari potest, expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa; ipsa verò manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua; Portæ inferi non vincent eam.*

CCXLVI. Ad hanc ergo authoritatem visibilem Ecclesiæ recurrendum est in præsenti interrogatione. Itaque ad illam interrogationem: unde nôsti, Ecclesiam Catholicam præscribentem Catalogum librorum sacrorum, in eo designando non erràsse? Respondebo: quia Ecclesia Catholica Romana tot prærogativis visibilibus, tot notis, & insignibus fulget, ut ex illis manifestè cognoscatur, eam esse Ecclesiam illam, in qua habitat Spiritus Dei, id est, Spiritus veritatis, cui sua sensa manifestavit, & per quam vult sensibiliter hominibus loqui, eísque ostendere legitimam ad æternam felicitatem viam. Credibiléque non est, Deum occultâsse huic Ecclesiæ, quinam sint illi libri, quos ipse dictavit, & per quos voluit ad æternam salutem dirigi: cui enim committeret libros illos custodiendos, & fideliter usque in finem servandos, nisi Ecclesiæ illi, *quam suo sanguine acquisivit*, ut inquit Paulus Actor. 20. v. 28. quam sibi in æternum desponsavit, & quam tot dotibus, & mirabilibus prærogativis decoravit? Ergo Ecclesia Catholica est fida custos sacrorum librorum. Ergo ad illam attinet, discernere, quinam sint libri Divini, & à Deo dictati, & illos filijs suis ostendere, ut ipsorum doctrinâ nutriantur ad vitam.

CCXLVII.

CCXLVII. Confirmatur: nam certum est, Filium Dei in terris visum esse, & cum hominibus conversatum fuisse, ut prædixerat Baruch, cap. 3. *Post hæc*, inquit, *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Certum est, hominibus dedisse præcepta vitæ, & novam legem fundâsse; & voluisse, ut Evangelium scriberetur, ut usque in finem esset forma sanctitatis: ergo certum est, alicui hominum cœtui tradidisse hoc pretiosum depositum servandum: cui autem, nisi Ecclesiæ suæ? Quænam autem esse potest Ecclesia ejus, nisi illa, quæ signis mirabilibus fulget, nempe Catholica Romana? Ergo certum est, ad Ecclesiam spectare prærogativam, conservandi purum Evangelium, aliósque libros sacros sine mixtura errorum. Ergo ex authoritate visibili & manifesta Ecclesiæ abundè probatur, eam habere authoritatem infallibilem ad notificandum fidelibus, quinam sint libri Sacri, & Canonici, qui tanquam Divinitus inspirati legendi sunt.

CCXLVIII. Ipsáque necessitas Fidei nobis à Deo dandæ probat, Scripturas sacras illi tanquam in deposito traditas. Audiamus Augustinum, hanc necessitatem Fidei explicantem lib. 11. de Civit. Dei, cap. 2. & 3. *Quia ipsa mens*, inquit, *cui ratio, & intelligentia naturaliter inest, vitijs quibusdam tenebrosis & veteribus invalida est, non solùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata atque sanata fiat tantæ salutis capax, Fide primùm fuerat imbuenda, atque purganda; in qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas DEI Filius homine assumpto, non tamen consumpto, eandem constituit, atque fundavit Fidem, ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum: hic enim est Dei, & hominum mediator homo Christus Iesus. Hic priùs per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantùm satis esse judicavit, loquutus, etiam Scripturam condidit, quæ Canonica nominatur, eminentissimæ authoritatis, cui Fidem adhibeamus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos ipsos nôsse idonei sumus.* Hæc ille. Hanc autem Scripturam à se conditam, cui servandam traderet DEUS, nisi illi Ecclesiæ, quam tot signis mirabilibus ornavit?

CCXLIX. Sine circulo ergo cognoscimus, Ecclesiam habere authoritatem infallibilem, & assistentiam occultam Spiritûs Sancti, ne erret, quia Scriptura Divina hoc testatur; & cognoscimus, Scripturam hoc testificantem esse Divinam, quia Ecclesia visibilis, quæ prærogativis suis probat, se esse Ecclesiam Dei, declarat, tales & tales libros esse Divinos.

CCL. Possemus etiam aliâ viâ vitare circulum, asserendo, nos scire, quòd Ecclesia habeat authoritatem infallibilem, quia id Scriptura Divina testatur: & interrogati: unde scimus, Scripturam hoc dictantem, esse Divinam? Respondebimus: quia, nisi esset Divina, tantam authoritatem non haberet omni sæculo apud omnes homines. Hanc rationem colligo ex Augustino lib. 6. confessionum capit. 5.

dicente: *Cùm essemus infirmi ad inveniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus esset authoritate sanctarum litterarum, jam credere cœperam, nullo modo Deum fuisse tributurum tam excellentem illi Scripturæ per omnes jam terras authoritatem, nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam te quæri voluisses.* Et idem Augustinus lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 29. cùm Manichæos ex quodam Evangelij loco convicisset, subjungit: *Quid hoc loco potest dicere impudentissima pertinacia? Non hoc Christum dixisse: At in Evangelio verba ejus ista conscripta sunt. Falsum esse scriptum: Quid hoc sacrilegio magis impium reperiri potest? Quid ista voce impudentius? Quid audacius? Quid sceleratius? simulacrorum cultores, qui Christi etiam nomen oderunt, nunquam hoc adversùs Scripturas illas ausi sunt dicere. Consequenter namque omnium litterarum summa perversio, & omnium, qui memoriæ mandati sunt, librorum abolitio, si, quod tantâ populorum Religione roboratum est, tanta hominum & temporum consensione firmatum, in hanc dubitationem ducitur, ut ne historia quidem vulgaris fidem possit, gravitatémque obtinere.*

§. XV.

Quomodo resolvenda sit Fides eorum, qui Christo, & Apostolis prædicantibus crediderunt.

CCLI. HÆc dicta sunt de resolutione Fidei, prout nunc habetur à Fidelibus: nam si sermo sit de actu Fidei, quo audientes Christum, crediderunt, vera esse mysteria quæ ipse prædicabat, videlicet quòd ipse esset verus Deus, & Messias in Lege promissus: ille resolvitur, tanquam in motivum credibilitatis, in miracula, quæ Christus patravit in confirmationē suæ doctrinæ: evidens enim est, vel esse doctrinam Divinam, ac proinde veram, quæ confirmata est miraculis; vel saltem evidens est, posse ac debere credi ut Divinam. Similiter si sermo sit de Fide eorum, qui immediatè audierunt Apostolos, illa revocanda est in miracula ab ipsis edita, vel in mirabilem Prædicatorum sanctitatem, & consonantiam cum ratione, quæ apparebat in doctrina ab ipsis prædicatâ, vel in aliud hujusmodi.

§. XVI.

Quomodo Fides nostra, qui miracula Christi, & Apostolorum non vidimus, possit in illa resolvi.

CCLII. REspectu autem nostrî, qui miracula illa non vidimus, etiam à miraculis illis potest probari, revelatam fuisse à Deo doctrinam illam, quam Apostoli prædicârunt, v. g. Resurrectionem, & Ascensionem Christi, dilemmate illo acutissimo Augustini, lib. 22. de Civit. cap. 5. sic arguentis: Vel mundus credidit Resurrectionem, & Ascensionem Christi per miracula Apostolorum, & Prædicatorum Evangelij, vel sine ullis miraculis externis? Si primum: ergo Deus confirmavit miraculis Resurrectionem, & Ascensionem Christi; si verò Apostoli, ut eis crederetur, Resurrectionem & Ascensionem Christi præ-

prædicantibus, etiam ista miracula fecisse non creduntur; hoc vobis unum grande miraculum sufficit, quòd eam orbis terrarum sine ullis *miraculis credidit*. Quare juxta Augustinum nobis pro miraculo sufficit Fides ipsa Catholicæ Ecclesiæ: ex terminis enim videtur manifestum, fieri non potuisse sine miraculo, ut tanta hominum multitudo crederet certissimè rem ex natura sua incredibilem, præsertim cùm talis Fides tantam morum mutationem & sanctitatem attulerit.

CCLIII. Et quidem mihi mirabilior videtur mutatio illa, quam experimur per Fidem Catholicam, quàm suscitatio mortuorum, & illuminatio cœcorum; & facilius intellectu mihi apparet, hanc Fidem Ecclesiæ Romanæ introductam esse per miracula externa, quàm sine ullis miraculis: hoc enim secundum, ut Augustinus animadvertit, licèt à Deo fieri possit, difficilius tamen est, & incredibilius, quàm illud primum: unde idem Augustinus, lib. 22. de Civit. cap. 8. ajebat: *Miracula necessaria fuisse, priusquam crederet mundus, ad hoc ut crederet; postquam verò mundus credidit*, necessaria jam non esse miracula: nam qui adhuc prodigia, ut credat, expectat, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit. Huc etiam facit ille S. Thomæ locus ex 1. contra Gent. cap. 6. quem suprà adduximus, §. 11. circa finem, ut enim ille ajebat: *Hac tam mirabilis mundi conversio ad Fidem Christianam indicium certissimum est prateritorum signorum, ut ea ulteriùs iterare necesse non sit, cùm in suo effectu appareant evidenter.*

§. XVII.

Resolutio Fidei à nobis exposita confirmatur ex Patribus.

CCLIV. PRobatur nostra sententia celebri alia authoritate ejusdem Augustini, qui lib. de utilitate credendi, cap. 14. latè agit de credibilitate nostræ Fidei, & docet: *Christum nihil priùs, nec fortiùs, quàm credi sibi voluisse: cùm illi nondum essent idonei, cum quibus ei res esset, ad Divina percipienda secreta*, docétque, Christum Dominum in eum scopum miracula fecisse, ut sibi loquenti & docenti crederetur. Et postea cap. 16. paulò post initium dicit, pertinuisse ad providentiam Dei, constituere aliquam authoritatem, quâ velut gradu certo innitentes, attollamur in Deum, & possimus credere sine temeritate, & periculo errandi. Et paulò pòst addit, nos duobus modis moveri ad credendum, partim miraculis, partim sequentium multitudine, id est, tum miraculis, quæ in confirmationem Fidei facta sunt, tum multitudine populorum illam profitentium. Quod etiam repetit, & confirmat in libro contra Epistolam fundamenti, cap. 4. his verbis: *Multa sunt, qua justissimè me tenent in Ecclesia Catholica gremio: tenet consensio populorum, & gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata: tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, usque ad prasentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

Idem apertè testatur ibidem cap. 5. inquiens: *Infirmata Catholicorum authoritate, jam nec Evangelio credere potero, quia per eos illi credideram.* Ergo affirmat Augustinus, se ab authoritate Ecclesiæ Catholicæ inductum fuisse ad credendum, Deum esse authorem doctrinæ contentæ in Evangelijs. Denique in libro jam citato de utilitate credendi, cap. 14. circa finem docet, Christum miraculis obtinuisse, ut sibi prædicanti, se esse Deum, atque Messiam in lege promissum, crederetur: *Quid enim agunt tanta, & tam multa miracula, ipso etiam dicente, illa fieri non ob aliud, nisi ut sibi crederetur?* Et postmodum: *Ergo Christus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit authoritatem, authoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, vetustate roboravit Religionem.* Ex quibus manifestè constat, D. Augustinum permotum fuisse miraculis, & alijs notis credibilitatis, ut crederet, Religionem Christianam habere Deum authorem, ac proinde ut ob authoritatem Dei revelantis crederet mysteria nostræ Religionis: ergo Fides nostra resolvenda est in illa signa, & argumenta.

CCLV. Idque etiam apertè docuit Richardus à Sancto Victore, lib. 1. de Trinitate, ubi considerans evidentissima argumenta credibilitatis, quibus homines inducuntur ad credendum, Deum esse Authorem illius, ac proinde ejus mysteria revelâsse, exclamat, dicens: *Domine, si error est, quod credimus, à te decepti sumus.* Redditque rationem: quia mysteria nostræ Fidei tam multis, tam magnis, tam miris prodigijs divinitus sunt confirmata, ut genus videatur esse dementiæ, vel aliquantulum dubitare. Ergo gravissimus iste Pater reducit assensum, quo credimus, Deum esse authorem Religionis Christianæ, ac proinde ejus mysteria revelâsse, ad signa, & motiva credibilitatis: ergo his tanquam motivo intrinseco innititur assensus revelationis.

CCLVI. Præterea suadetur nostra conclusio authoritate D. Thomæ hic q. 2. art. 9. ad 3. dicentis: *Ille, qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim authoritate Divinæ doctrinæ miraculis confirmata, & quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis. Unde non leviter credit, cùm habeat sufficiens inductivum ad credendum.* Ubi apertè loquitur, non de motivis, quæ habemus ad volendum credere: nam priusquam credamus, non inducimur authoritate Divinæ doctrinæ: neque enim tunc agnoscimus illam, tanquam authoritatem, & doctrinam Divinam; alioqui crederemus, antequam credamus; sed de motivis, quæ habemus ad ipsum actum credendi, ut optimè expendit Cardinalis Sfortia de Fide num. 64.

CCLVII. Denique efficaciter suadetur ex verbis Christi Joan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, quibus significat, opera miraculosa Christi, ejúsque vitam esse motivum ad credendum, quòd missus à Deo, & ejus doctrina sit Divina, ac proinde cre-

credenda ob authoritatem dicentis. Et ex verbis Christi Joannis 11. *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos, ut credatis*, ex quibus constat, Christum voluisse nos credere Divinam revelationem propter testimonia, & motiva, quæ suadent ejus existentiam. Idque fecerunt Samaritani Joan. 4. *Multi crediderunt in eum propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia:* ergo Samaritani ducti sunt ad credendum, Christum esse Messiam, quia ob testimonium mulieris crediderunt, ei aperuisse secreta cordis, & ob hoc miraculum crediderunt, illum esse Messiam.

LIBER TERTIUS.

IN QVO EVIDENTER DEMONSTRATVR inter Christianas Religiones, solam Catholicam Romanam esse veram Christi Religionem, atque Ecclesiam, & in illa sola inveniri salutem.

I. LIbro 2. ostendimus, Religionem Christianam, prout distinguitur ab omni secta, quæ Christum non adorat, ut verum Deum & hominem, esse non solùm evidenter credibilem, sed evidenter veram, non quidem evidentiâ directâ rei in se, quæ reddat evidentia mysteria nostræ Religionis; sed evidentiâ reflexâ, & in alio, nempe evidentiâ in attestante, quatenùs evidenter probatur, Deum esse authorem illius: ostendimúsque, hanc evidentiam in attestante componi cum fide obscura mysteriorum; & sistere in dicto, & non transire ad rem dictam. Et cap. 3. illius libri secundi §. 4 ostendimus, argumentum, quo Cardinalis Bellarminus probat, Religionem Christianam esse quidem evidenter credibilem, non tamen evidenter veram, duntaxat evincere, illam non esse evidenter veram evidentiâ rei in se, & per principia intrinseca, & directa; nam hoc pacto solùm *dicitur evidenter verum, quod in se, vel in suis principijs videtur.* Mysteria autem Religionis Christianæ nec in se, nec in suis principijs videntur in hac vita: non autem probare, quòd non sit evidenter vera, evidentiâ rei in alio, nempe in attestante, & per principia extrinseca, atque reflexa.

II. Nunc in præsenti libro probandum nobis est, saltem supposita fide in Christum, & veritate Scripturarum, evidenter demonstrari, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam; sectas verò omnes hæreticorum esse synagogas sathanæ, quod est facilius, quàm illud primum, quod libro præcedenti probatum est. Unde Cardinalis Bellarminus, quamvis illud primum neget, defendit hoc secundum

cundum t. 2. libro de notis Ecclesiæ cap. 3. ubi notat, *Ecclesiam Catholicam esse quasi solem quendam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, ut facillimè per eos cognosci possit. Habet enim plurimas notas, sive testimonia, ac signa, quæ illam discernunt ab omni Religione Paganorum, Judæorum, & Hæreticorum.* Et quamvis ipse arbitretur, has notas non efficere evidenter verum, ipsam esse veram Christi Ecclesiam, sed solùm efficere evidenter credibile juxta explicationem adductam libro primo cap. 12. n. 111. ex eodem Bellarmino: tamen addit, *apud eos, qui admittunt scripturas divinas, & historias, ac Patrum vetrum scripta, facere etiam evidentiam veritatis. Tametsi enim articulorum fidei veritas non possit nobis esse evidens absolutè, tamen potest esse evidens ex hypothesi, id est suppositâ veritate scripturarum. Quod enim à Scriptura evidenter deducitur, est evidenter verum suppositis scripturis.* Quod verissimè dictum est, & à nobis fusè in hoc Libro probandum.

CAPUT PRIMUM.

Primum Caput id probandi, quia ex Evangelio est manifestum, Christum supra Petrum fundâsse Ecclesiam visibilem usque ad finem Mundi permansuram: evidens autem est, hanc non esse illam, quam Reformatam *hæretici appellant, utpote, quæ cum Calvino, & Luthero incæpit; sed Catholicam Romanam, quæ continuata serie Pastorum à D. Petro ad Innocentium XI. 244. numerat summos Pontifices.*

§. I.

Demonstratur Christum supra Petrum fundâsse Ecclesiam suam.

I. QUod id sit manifestum ex Evangelio, constat ex illis Christi Domini verbis Matt. 16. 18. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*: interrogaverat Christus Apostolos omnes, *vos autem quem me esse dicitis?* Petrus autem plenus fide cæteros in confessione præveniens, respondit, *Tu es Christus Filius DEI vivi.* Christus autem laudans confessionem Petri, ad eúmque sermonem dirigens, ipsi determinatè dixit, *& ego dico tibi*: non dixit autem *vobis*, quasi comprehendere voluisset Apostolos omnes, quatenùs unam constituebant Ecclesiam: *Tu es Petrus*, id est non solùm vocaris, sed revera es Petrus, seu Petra, rupésque firmissima ratione immobilis fidei, supra quam fundabo Ecclesiam meam. Illa autem verba, *& ego dico tibi*, continent elegantem antithesim, quasi dicat: *Tu, qui homo es,*

es, Filium Dei vivi me esse dixisti, *Ego* verò, qui *Filius Dei vivi sum*, dico, te esse Petrum, seu firmissimam Petram, supra quam ædificabo Ecclesiam meam, id est, dico tibi, *te esse Vicarium meum*, id est, Ecclesiam, quæ super me tanquam supra Lapidem primarium ædificata est, supra te tanquam secundarium quoddam fundamentum ædificabo.

II. Et sanè cùm in hoc loco illud pronomen, *& super hanc petram*, referri non possit, nisi vel ad personam Petri, vel ad personam Christi, vel ad confessionem de divinitate Christi, quam Petrus fecit, Illustrissimus Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis opusc. 4. cap. 3. n. 27. verè testatus est, *universam Ecclesiam tum in occidente, tum in oriente, juxta litteralis sensus proprietatem semper Petrum intellexisse* in illis verbis, *Et super hanc petram*: nec ullum è Patribus hanc interpretationem rejecisse, imò verò omnes & singulos illam, ut veram & genuinam, amplexos esse; aliquos tamen Patres huic receptæ ab omnibus explicationi alias superstruxisse, quæ huic primæ, & universali non officerent. Unde Hieronymus epist. 57. aiebat: *Ego Cathedra Petri communione consocior; super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc Domum agnum comederit, prophanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio.* Estque adeò exploratum, promissionem illam factam esse Petro in propria persona, ut P. Suarez lib. 3. adversùs Regem Angliæ cap. 10. n. 4. disertè pronuntiaverit, *evidens esse ex tenore verborum, promissionem illam factam esse Petro in propria persona*, & Christum per illa verba, *super hanc Petram, sine dubio* eumdem Petrum designâsse. Idque docuit totum concilium Calcedonense, in quo sederunt 630. Patres, dum actione tertia Petrum appellat *Petram, & crepidinem Ecclesiæ Catholicæ.* Et hunc esse communem sensum totius Ecclesiæ, & Græcorum, atque Latinorum Patrum affirmant etiam P. Suarez, ubi nuper; Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Romano Pontifice cap. 10. P. Valentia in Analysi fidei lib. 3. cap. 2. & Maldonatus ad eum Locum.

III. Verum quidem est, D. Augustinum duplici modo exposuisse illum locum. Primò, ut per illa verba, *& super hanc petram*, intelligatur Persona Petri, secundò ut intelligatur persona Christi; ut constat ex primo retractationum cap. 21. *Dixi* (inquit) *in quodam loco de Apostolo Petro, quòd in illo tanquam in petra ædificata est Ecclesia, sed scio me postea sæpissimè exposuisse, quod à Domino dictum est*, Tu es Petrus, & super hanc petram &c. *ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus*, & utramque expositionem dicere probabilem; *Harum autem* (inquit) *duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat Lector.* Sed ideo utramque expositionem ut genuinam, & litteralem approbavit Augustinus, & arbitrio legentium reliquit, judicare, quænam ex illis sit probabilior, quia ignoravit linguam Hebræam, & Syriacam, in qua Matthæus scripsit, & ob

hanc ignorationem existimavit, in illis verbis, *Tu es Petrus, & super hanc petram*, Christum distinxisse inter Petrum, & petram, & nomine petræ se ipsum intellexisse: cùm tamen scientibus Linguam Hebræam, & Syriacam sit manifestum, intellexisse Petrum. Nam cùm dixit, *& super hanc petram*, per pronomen illud *hanc* designavit aliquam petram, de qua paulò antè locutus fuerat: tunc autem Christus non seipsum, sed Simonem appellaverat petram; Syriacè namque loquebatur; in linqua autem Syriaca *Petrus & Petra*, ejusdem generis sunt, eandémque terminationem habent, ut docet Hieronymus in caput secundum Epistolæ ad Galatas. Et res certissima est, inquit Bellarminus; nam ubicumque in textu Hebræo est *sella*, id est *petra*, in Syriaco est *Cepha*; quin etiam *Cepha* Hebraicè rupem significat. Quare ubi in versione Græca, atque Latina legimus, *Tu es Petrus, & super hanc petram*, in Syriaca atque Hebraica, in qua Matthæus scripsit, legimus: *Tu es Cephas, & super hoc cephas ædificabo*: quasi diceret latinè: *Tu es Petra, & super hanc Petram*. Unde teste Bellarmino, Augustinus ex sola ignorantia linguæ Hebrææ est deceptus, dum existimavit, verba illa, *& super hanc petram*, designare Christum, eò quòd immediatè antè Christus non dixerat: *tu es Petra*, sed *tu es Petrus*. Quo argumento minimè moveretur, si sciret, in lingua illa, in qua locutus est Christus, eodem nomine significari.

IV. Hinc apparet, quàm leve sit fundamentum, quo Calvinus motus est ad asserendum, ex hoc loco non posse probari Primatum Petri: observat enim, non sine causa Evangelistam Orationem variâsse, & cùm dixisset, *Tu es Petrus*, secundo loco non dixisse, super *hunc Petrum*, sed *super hanc petram*, ut aliam petram significaret, nempe seipsum. Hanc Calvini observationem *puerilem*, & *ridiculam* appellat Maldonatus: quia cùm certum sit, Matthæum Evangelium suum scripsisse in lingua Hebraica, aut Chaldaica, in quibus non est ista generis differentia, quæ græcè, & latinè reperitur, sed uno eodémque nomine *Petrus*, & *Petra* significantur; Christus in illa lingua dixit, *Tu es Petra*, & *super hanc petram*. Certum ergo est, pronomen illud, *hanc*, significare ibi Petrum; nam in eo loco nec Petrus appellaverat Christum *petram*, sed *filium Dei vivi*; nec Christus se ipsum nuncupaverat *petram*; ergo dici non potest, quòd postquam Christus cum Simone loquens, dixit, *Tu es Petrus*, statim per pronomen *hanc* designaverit personam propriam, de qua nullus præcesserat sermo, sed necessariò dicendum est, designâsse personam Petri, de qua immediatè antea locutus fuerat.

V. Quodsi quæras, cur interpres Græcus Matthæi illam generis distinctionem adhibuerit? respondet Maldonatus, in promptu rationem esse; nam quamvis Græcè Πέτρος genere masculino, & Πέτρα fæminino dicatur: tamen Petrus quia vir erat, non Petra fæminino, sed Petrus masculino nomine vocandus erat; secundo autem loco,

ubi

ubi de ædificij fundamento agebatur, non *Petrum*, sed *Petram*, quia in ejusmodi ædificijs nomen *Petra* fœmininum magis usitatum est.

VI. Illa autem verba, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, promissionem continent duntaxat Ecclesiæ postea fundandæ supra Petrum, non fundationem actualem: sicut per illa verba, *Tibi dabo* claves *Regni Cælorum*, non claves tunc dedit, sed promisit. Hanc autem promissionem adimplevit Christus post resurrectionem suam, cùm Joan. 21. dixit, *Pasce oves meas*; per quæ verba illum summum totius ovilis, & gregis sui pastorem constituit, & totius Ecclesiæ suæ caput visibile fecit. Et ideo Cyprianus in libro de unitate Ecclesiæ paulò post initium ajebat: *Loquitur Dominus ad Petrum*, Ego dico tibi, Tu es Petrus &c. *& iterum eidem post resurrectionem dicit*, Pasce oves meas. *Super illum unum ædificavit Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas.*

VII. Quare dum Christus Matt. 16. dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, perinde fuit ac si diceret: Tu es Saxum, & super hoc Saxum ædificabo Ecclesiam meam, id est, te, qui jam es Saxum, efficiam fundamentum Ecclesiæ meæ, ut ad litteram exponit Cajetanus, ac proinde per illa verba, *tu es Petrus & super hanc petram* &c. Christus solùm declaravit, Petrum ob fidei firmitatem jam esse tunc petram dignam, quæ assumeretur in fundamentum ædificij; ut enim inquit Ambrosius ad caput 22. Lucæ, *quem petram dixit, fundamentum Ecclesiæ indicavit*, nam ob illustrem confessionem Divinitatis Christi, & firmitatem fidei, quam ostenderat, dum dixit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, meruit, ut postea supra ipsum ædificaretur Ecclesia, quando electus est in caput Ecclesiæ, & Vicarium Christi per illa verba, *Pasce oves meas*: Unde Hilarius hunc locum exponens, *en*, inquit, *dignum planè confessio Petri præmium consecuta est, quia scilicet filium Dei in homine vidisset.*

VIII. Ex dictis constat, manifestum esse ex Evangelio, Christum supra personam Petri fundâsse Ecclesiam suam, tanquam supra fundamentum secundarium, quia Petrum constituit Vicarium suum in Terris, plenissimam ei potestatem super omnes fideles communicans. Ut enim testatur D. Thomas opusculo 1. contra errores Græcorum lib. 2. cap. 33. secundùm novissimam editionem anni 1600. Chrysostomus in Matth. ait. *Filius, quæ Patris sunt, & ipsius filij potestatem Petro ubique terrarum concessit, & homini mortali omnium, quæ in Cælo sunt dedit authoritatem, ut Ecclesiam ubique terrarum amplificet.* Et in Acta Apostolorum: *Petrus à filio super omnes, qui filij sunt, potestatem accepit, non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe.* Et homil. 30. ad Populum: *Ei* (Petro) *per totum orbem terrarum Ecclesiæ præsidentia tradita est.*

IX. Manifestum, inquam, est, fundâsse Ecclesiam supra Petrum; quia manifestum est, post confessionem Divinitatis Christi à Petro factam per

illa verba, *Tu es Christus Filius Dei vivi*, Christum ad Petrum conversum dixisse: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Rursus juxta communem sententiam Patrum, & interpretum, & juxta textum Hebræum, vel Syriacum, in qua lingua Matthæus scripsit, manifestum quoque est, Christum Dominum per illa verba, & *super* hanc *petram*, non seipsum designâsse, sed Petrum, de quo immediatè præcesserat sermo, & de quo immediatè pòst subjunxit, *& tibi dabo Claves Regni Cælorum*: incredibile námque est, Christum loquentem cum Petro, dum dixit, *Tu es Petrus*, & dum dixit, *Tibi dabo Claves Regni Cælorum*, non loqui cum Petro in clausula intermedia, *& super hanc petram.* Vnde meritò P. Suarez dixit, evidens esse ex tenore verborum, promissionem illam factam esse Petro in sua propria persona. Manifestum quoque est, per illa verba, *& super hanc petram*, vel non designari fidem Petri, seu fidei confessionem, vel designari includendo principaliter personam Petri credentem, & confitentem. Quamvis enim Christus ob illam illustrem confessionem, *Tu es Christus Filius Dei vivi*, ortam ex fide firmissima, dixerit Petro, *Tu es Petrus, & super hanc petram* &c. tamen promissio non est facta confessioni fidei, sed personæ confitenti; quia enim Petrus ob fidei soliditatem, & constantiam erat veluti firmissima petra, promisit ei Christus, se supra illum esse fundaturum Ecclesiam suam. Vnde sicut pronomina illa *tu*, & *tibi* Petrum designant, cùm Christus dixit; *tu es Petrus*, & cùm dixit, *tibi dabo Claves*; ita pronomen illud *hanc*, personam Petri designat, cùm dixit, *& super hanc petram* &c.

X. Hinc infero cum Maldonato, quo sensu exponendi sint Patres, qui verba illa *supra hanc petram* interpretantur *super hanc fidem*: dicere enim voluerunt, per fidem, & confessionem Petri Ecclesiam esse ædificatam, id est super Petrum propter fidem, & confessionem. Sic dicere solemus, in unius hominis fide fundatam esse Rempublicam, id est, in uno homine propter ejus fidem. Sic Ambrosius de resurrectionis fide dixit, *super aquas fidem Petri ambulâsse*, id est Petrum propter fidem, quia nimirum fides ejus effecit, ut super aquas ambularet.

XI. Nec urget fundamentum, quo Calvinus contendit, per *petram* Christum ibi designari; quia nimirum petra erat Christus, & solus ipse est fundamentum Ecclesiæ, juxta illud Pauli 1. Corinth. 3 *fundamentum aliud nemo potest ponere, pratèr illud, quod positum est, quod est Christus Jesus.* Non inquam, urget, quia licèt solus Christus sit primarium fundamentum, lapísque primus, & maximus, atque angularis hujus ædificij, Apostoli tamen & Prophetæ etiam sunt lapides, & fundamentum, licèt secundarium, ut constat ex ipso Apostolo ad Hebræos 2. *superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu.* Apostolus ergo in prima ad Corinthios loquitur tantum de primario fundamento;

mento; alioqui pugnaret secum, & repugnaret Joanni, qui de Ecclesia loquens Apocal. 21. inquit: *Et murus Civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.* Christus ergò est prima petra, primumque fundamentum Ecclesiæ, post Christum verò Petrus, & ejus Successores Petra sunt firmissima, cui innititur tota ædificij moles. Dicamus ergò de Petro cum Augustino serm. 16. de Sanctis: *Dicitur Petra, eò quòd nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius corporis Christiani compagem & molem contineat.*

§. II.

Demonstratur, Ecclesiam supra Petrum fundatam esse visibilem.

XII. OMnes Doctores Catholici unanimiter tanquam dogma de fide certum tradunt, Ecclesiam à Christo supra Petrum fundatam esse visibilem, utpotè, in qua Episcopi, & Pastores visibiliter debent gubernare suos subditos, visibiliter docere, hortari, Sacramenta administrare, peccantes corripere, contumaces ab aliorum communione separare; apud quam possint accusari, qui correctionem fraternam secretam noluerunt admittere, juxta illud Matth. 8. 17. *Dic Ecclesiæ: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus:* in qua Concilia publicè indici, & celebrari possint, ut in eis communi consilio sanciantur Canones, & dirimantur controversiæ de fide, & religione, ut ab Apostolis Actor. 15. 28. indictum, & celebratum est Concilium Hierosolymitanum, in quo facta est hæc constitutio: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultrà imponere vobis, quàm hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato.* Et post Apostolorum tempora celebrata sunt quatuor Concilia generalia, quæ ab Hæreticis ipsis hujus sæculi tanquam legitima admittuntur, nimirum Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense.

XIII. Et veritas ista constat ex Symbolo fidei, in quo dicimus, *Credo in unam Sanctam Ecclesiam Catholicam.* Hunc enim articulum intelligendum esse de Ecclesia visibili docent non solùm omnes Catholici, sed etiam multi ex hæreticis, ut Calvinus lib. 4. institut. cap. 1. §. 2. Ubi ex professo disputat de Ecclesia visibili, & Philippus Melancthon in examine ordinandorum, titulo *de Ecclesia.*

XIV. Idque ratio ipsa comprobat: cùm enim Ecclesia Catholica sit veluti arca Noë, extra quam nemo salvari potest, ut constat ex Symbolo Athanasij, & sit veluti arx munitissima, in quam se recipere debent, qui in captivitatem æternam à diabolo abigi nolunt, debet esse visibilis, & ità conspicua, ut quicumque seriò desiderat æternam suam salutem, & facit quantum potest, ut illam consequatur, dignoscere possit Ecclesiam Catholicam, in qua sola salus obtineri potest. Quomodo autem id posset dignoscere, si illa non esset visibilis, & talibus notis, insignibus, & prærogativis ornata, ut omni homini illa

ritè contemplanti statim appareret, Ecclesiam talibus signis ornatam, non posse non esse illam, quam Christus supra Petrum fundavit, vel fundari promisit per illa verba *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

XV. Et ideo David Psalm. 18. 6. Ecclesiam Christi designans, dixit: *In sole posuit tabernaculum suum, id est*, ut ibidem explicat Augustinus, *in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto.* Et ut ait epist. 116 ad Donatistas: *Ipsa est Ecclesia in sole posita, id est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ.* Et huc spectant verba Christi Matth. 5. 15. *Non potest Civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Hæc enim intelligenda esse de *Ecclesia*, docet Augustinus in libro de unitate Ecclesiæ cap. 16. his verbis: *Non est operta Ecclesia, quia non est sub modio, sed supra candelabrum. Et de illa dictum est, non potest Civitas abscondi supra montem posita, sed Donatistis velut operta est, qui audiunt tam lucida, & manifesta testimonia, quæ illam toti Orbi demonstrant, & malunt clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascendere.* Et Epist. 170. ad Sever. *Facile tibi est, attendere, & videre Civitatem supra montem constitutam.* Idque constat ex parabolis, quæ omnium consensu significant Ecclesiam. Ut enim sapienter notat Bellarminus lib. 3. de Ecclesia cap. 13. *Area*, in qua sunt grana, & paleæ; & *rete*, in quo sunt boni, & mali pisces: & *ager*, in quo sunt frumenta, & zizania: & *convivium*, in quo sunt boni, & mali discumbentes, & *ovile*, in quo sunt oves, & hædi, significant Ecclesiam visibilem, ut etiam hæretici fatentur: nam Ecclesia invisibilis non habet bonos, & malos, sed tantùm bonos secundùm eorum sententiam.

§. III.

Demonstratur, Ecclesiam visibilem à Christo fundatam supra Petrum nunquam perijsse, sed semper in mundo extitisse, & permansuram usque ad finem mundi.

XVI. ID manifestè demonstratur ex promissione Christi facta Petro: *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Cùm enim Christus sit summè sapiens, summè potens, & summè verax; omnis ejus absoluta promissio adimpleri debet: cùm ergò promiserit, portas inferi non prævalituras adversùs Ecclesiam, in Petro tanquam in firmissima rupe fundatam; necessariò dicendum est, adimplevisse, quod promisit. Ergo portæ inferi hucusque non prævaluerunt, nec deinceps prævalebunt adversùs Ecclesiam ab ipso in Petro fundatam. Prævaluissent autem, si Ecclesia ab ipso fundata perijsset, vel essent prævalituræ, si esset peritura. Quinam enim potest esse apertior, & manifestior modus prævalendi adversùs Ecclesiam, quàm illam omnino evertendo, & destruendo? Si ergò diabolus Ecclesiam destruxit, evertendo in ea veram fidem; sequitur manifestè, diabolum non solùm oppugnâsse, sed expugnâsse Ecclesiam, non solùm con-

concussisse, sed diruisse. Unde sequitur, vel Christum in promittendo fuisse mendacem, seu fallacem, vel in adimplendo impotentem ob defectum virium. Cùm ergò hoc sit impossibile, sequitur, Ecclesiam à Christo fundatam supra Petrum, fixam, & immobilem hucusque perseverâsse in fide, & usque ad finem mundi perseveraturam; quin ullæ diaboli insidiæ, & tyrannorum persecutiones valeant unquam illam evertere.

XVII. Et ideo S. Leo Magnus ser. 3. in assumptione sua, expendens illam illustrem confessionem Divinitatis Christi à Petro factam per illa verba, *Tu es Christus Filius Dei vivi*, & verba, quæ Christus in præmium illius confessionis ad Petrum locutus est, dicens. Et ego *dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, inquit: *Soliditas illius fidei, quæ in Apostolo est laudata, perpetua est; & sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit; ita permanet, quod in Petro Christus instituit: Petrum enim in consortium Divinitatis assumptum, id quod ipse erat Dominus, noluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam; ut æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret.*

Non prævalebunt unquam portæ inferi adversùs Ecclesiam in soliditate Petræ fundatam. Quamvis fluctus persecutionum intumescant, & Hæreticorum machinæ Ecclesiæ firmitatem impetant, illidentur ad firmitatem petræ hujus, & evanescent. *Mirabilis valde est in hac re providentia Dei, quòd fuerint hactenus usque ad Lutheri tempora, ut minimùm ducenti hæresiarchæ* (inquit Bellar. lib. de notis Ecclesiæ cap. 6.) *quorum multi habuerunt multos Episcopos, multas Ecclesias, multos potentissimos Patronos, & Imperatores, & Reges, & scripserunt libros innumerabiles, ut viderentur nunquam posse deficere; & tamen ita defecerunt, ut jam non supersint, nec ipsi, nec libri eorum, nec dogmata, nec nomina, aut vestigia ulla nisi in libris Catholicorum.*

XVIII. Confirmatur, quia cùm Christus sit summa sapientia, manifestum est, quòd in ædificanda domo sua, seu Ecclesia sua, se gesserit ut sapientem architectum, non ut stultum; ut autem ipse Christus dixit Matt. 7. 24. sapiens Architectus est, qui ædificat domum suam supra petram; stultus, qui supra arenam: & causam reddit, quia quando oritur aliqua vehemens tempestas, mox corruit illa, quæ supra arenam, non illa, quæ supra petram. Ergò Christus, ut sapiens Architectus, Ecclesiam suam non ædificavit supra arenam, ita ut vi ventorum, tentationum diaboli, & imbrium persecutionum hominum posset dissipari, sed supra firmissimam petram, ita ut nullâ ventorum vi, nullo imbrium impulsu possit unquam subverti, & ad hoc ipsum allusit quando dixit: Et ego *dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. Nam ut sapiens Architectus* tam firmum huic ædificio supposuit fundamentum, ut nullâ dæmonum tentatione, nullâ hominum perse-

persecutione, nullâ vi, nullâ fraude possit unquam corruere. Quare hæretici asserentes, Ecclesiam à Christo fundatam, post aliquot sæcula perijsse, magnam ei faciunt injuriam, quia hoc ipso ostendunt, eum non se gessisse, ut sapientem Architectum, & insuper coguntur admittere, Christum mendacem promissorem esse, quia scilicet promisit, quod non adimplevit.

XIX. Manifestum ergò est ex Evangelio, Ecclesiam à Christo fundatam supra Petrum, nunquam perijsse, sed contra tot persecutionum imbres, contra tot dæmonum tentationes, & hæreticorum machinas, immobilem perseverâsse in Fide, supra quam fundata est. Unde S. Augustinus lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos cap. 6. expendens hanc Christi promissionem: *Et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, inquit: *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica; contra omnes hæreses pugnat, oppugnari potest, expugnari tamen non potest. Hæreses omnes de illa exierunt tanquam sarmenta inutilia de vite præcisa; Ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Portæ inferi non vincent eam.* Quia nimirum assistentia Spiritûs Sancti ipsi à Christo promissa, illam conservat contra omnes inferni machinas; & de Ecclesia verificatur illud, quod prædixit Isaias cap 41. v. 11. *Ecce confundentur & erubescent omnes, qui pugnant adversùm te, erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt tibi. Quæres eos, & non invenies, viros rebelles tibi; erunt quasi non sint, & veluti consumptio, homines bellantes adversùm te.* Unde Bernardus ser. 79 in Cant. *Nec fides* (inquit) *de terra, nec Charitas deficit de Ecclesia: venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in eam, & non cecidit, quia fundata erat supra petram: Petra autem erat Christus. Itaque nec verbositate Philosophorum, nec cavillationibus hæreticorum, nec gladiis persecutorum potuit ista, aut poterit aliquando separari à Charitate Dei.*

XX. Christi omnipotentis promissio Ecclesiam immobilem conservavit, & auxit inter tot Imperatorum Romanorum sævissimas persecutiones spatio trecentorum annorum continuatas. Hæc promissio effecit, ut tot Hæreses, quæ diversis temporibus ex diaboli suggestione, & hominum pertinacia prodierunt, & videbantur Ecclesiam Christi subversuræ, instar torrentis transierint, & Ecclesia permanserit secura, & immota, utpote supra petram firmissimam fundata. De his propheticè locutus est David, cùm dixit; *dejecti sunt dum allevarentur, perierunt propter iniquitatem suam, velut somnium surgentium Domine, in Civitate tua* (id est, in Ecclesia) *imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Id quod rectè explicat Augustinus, similitudine torrentis, ad illa Psalmistæ verba (spernentur tanquam aqua decurrens) *Non vos*, inquit, *terreant, Fratres, quidam fluvij, qui dicuntur torrentes, & hyemalibus aquis implentur; nolite timere, post paululum transit, decurrit aqua, ad tempus perstrepit, mox cessabit, diu stare non possunt. Multæ hæreses jam emortuæ sunt, cucurrerunt in rivis suis, quantum potuerunt,*

runt, decurrerunt, siccati sunt rivi, vix eorum memoria reperitur, vel quia fuerint, (spernentur tanquam aqua decurrens) Quin, & hoc agnovit, faceturque Lutherus; *Hoc* inquit, *vidimus, & videmus omnibus hæreticis contigisse, ut primò quidem hominibus placuerint: sed postea dissipata sunt ossa eorum secus infernum: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.* Et alibi; *Quamvis*, ait, *plantentur hæreses, & nonnihil floreant; tamen non ferunt fructum. Placent quippe propter novitatem, cujus ut plurimum homines sunt amatores; vel etiam propter voluptates sensûs, quibus solent indulgere; postea verò tanquam plantæ sine succo, se ipsis arescunt, atque adeò in contemptum, etiam apud suos vertuntur.* Hæc Hæresiarcha de hæresibus.

XXI. Hanc assistentiam infallibilem suam, quâ Ecclesia in æternum conservetur contra omnes Tyrannorum, & hæreticorum persecutiones, promisit etiam Christus Matt. 28 dum dixit; *euntes in mundum universum docete* omnes gentes &c. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Quasi diceret; Ego mitto vos in universum mundum, ut prædicetis Evangelium apud Ethnicos, & apud Hebræos, & fidem meam persuadeatis, Ecclesias fundetis, & Sacramenta administretis: occurrent quidem ingentia pericula, magnæque difficultates, quia diabolus, qui ubique habet suos cultores, & idololatras, crudelissimè vos persequetur. Sed estote forti animo. *Ecce* Ego *vobiscum sum* &c. non solùm per essentiam, præsentiam, & potentiam, sicut quatenus Deus præsens sum in omnibus rebus; nec solùm per gratiam, sicut sum cum omnibus justis, eis tribuens vitam spiritualem; sed per specialem providentiam, quâ fiet, ut Ecclesia nunquam deficiat, *vobiscum usq; ad consummationem sæculi*, quia semper ero cum Ecclesia, quam vos repræsentatis, ac proinde non solùm vobiscum, sed cum successoribus vestris, usque ad consummationem sæculi. *Ecce* Ego: Ego Deus vester, Salvator, Debellator inferni, & peccati, & mortis: Ego, qui nuper dixi, *non relinquam vos Orphanos* Joan. 14 18. Ego, qui dixi, *confidite*, Ego *vici mundum.* Joan. 16. 33. *Ego*, contra quem *Princeps hujus mundi non habet quicquam.* Joan. 14. 30. Ego, cui Pater promisit. *Ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Psal. 109.

XXII. Hoc testimonio usus est Augustinus conc. 2. in Psal. 101. contra Donatistas, qui dicebant, Ecclesiam Catholicam, quæ antea toto orbe fuerat diffusa, postea toto orbe perijsse propter crimen Ceciliani Episcopi, & solùm remansisse in ea parte Africæ, quæ Donato adhærebat, ut testatur idem Augustinus in lib. de Hæresibus cap. 69. Introducit eâ concione secundâ Sanctus Doctor Ecclesiam ita loquentem cum Christo: *Quid est, quòd nescio qui recedentes à me, murmurant contra me? quid est, quòd perditi, me perijsse contendunt? certe enim hoc dicunt, quia fui, & non sum. Annuntia mihi exiguitatem dierum meorum, quamdiu ero in isto sæculo, annuntia mihi propter illos, qui dicunt*, fuit, & jam non est; apostatavit;

& perijt Ecclesia de omnibus gentibus. *Et annuntiavit* : *ecce Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Hactenus Augustinus, ex illa promissione Christi contra Donatistas, & in persona illorum contra Lutheranos, & Calvinistas inferens, Ecclesiam à Christo in Petro fundatam non perijsse, sed usque ad finem mundi permansuram, quia Christus promittens, se semper cum successoribus Apostolorum futurum, promisit semper conservaturum in Ecclesia fidem veram, in qua est fundata. Non dixit, *Ecce Ego vobiscum sum*, per tria sæcula, vel quatuor, & non ampliùs, & postea vos deseram, *sed usque ad consummationem sæculi.* Quomodo ergo hæretici fingunt, Ecclesiam à Christo fundatam supra Petrum, duràsse duntaxat per tria, vel quatuor, vel ad summum per quinque sæcula?

Dedit Deus Legem scriptam populo suo per manum Moysis servi sui, & hæc duravit per quindecim, & ampliùs sæcula, & dicemus, Legem Evangelicam, quam Deus dedit mundo per Filium suum unigenitum Jesum Christum, solùm duràsse per tria, vel quatuor, vel quinque sæcula? Dicemúsne plus dedisse umbræ, quàm corpori, plus figuræ, quàm rei figuratæ, plus servo, quàm filio, plus legi timoris, quàm legi amoris, plus populo suo, quando erat veluti sub Pædagogo, quàm quando erat in ætate adulta, & creverat in virum perfectum? Quis non videat, hæc esse absurda & incredibilia?

XXIII. Eandem assistentiam Spiritûs Sancti, quâ Ecclesia supra Petrum fundanda semper esset perseveratura, id est semper retentura veram fidem, per quam cætus hominum in ratione veræ Ecclesiæ constituitur (sicut enim per animam caro animatur in hominem viventem; ita per veram fidem, & Religionem, cætus hominum, qui alioquin totus penè est caro, formatur in Christi Ecclesiam) impetravit Christus sua oratione, dum Lucæ 22. 23. dixit, *Simon, Simon, ecce Sathanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum* ; Ego *autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, *& tu aliquando conversus confirma fratres tuos*: ex quo loco, ut notat Maldonatus, Patres, atque Doctores colligunt, Ecclesiæ Romanæ fundatæ in Petro fidem fore perpetuam. Rogavit namque Christus, & sua oratione obtinuit, ne à Sede Petri, cui omnes Christi fideles obedire tenentur, deficiat vera fides, nam à Sede Romana, tanquam à Matre omnium Ecclesiarum, vera fides derivatur in alias Ecclesias, & per conformitatem cum Sede Petri veram fidem retinere debent: unde si Sedes Petri erraret in fide, reliquæ omnes se conformantes cum Matre, & Magistrâ omnium Ecclesiarum errarent. Et ideò S. Leo ser. 2. in Natali Apostolorum Petri, & Pauli, in hunc sensum, hunc locum exponens inquit: *Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & Dominicæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen specialis à Domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri propriè supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens Princi-*

pis

pis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munita, & Dominica gratia ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur. Ac per consequens firmitas fidei, quæ per Christum Romano Pontifici Petri Successori tribuitur, per Romanum Pontificem cæteris Episcopis conferatur, & sic in omnes fideles derivetur. Quia ad ipsum pertinet, fratrum communitatem in fide confirmare, eis vera dogmata proponendo, & dubia fidei resolvendo. Hinc Pelagius secundus ad Cathedram Petri exaltatus ann. 577. Epist. 1. ad Episcopos Istriæ, hunc locum explicans inquit: *Considerate charissimi, quia Veritas mentiri non potuit, nec fides Petri in æternum quassari non poterit, vel mutari; nam cùm omnes Discipulos diabolus ad excribrandum proposuit, pro solo Petro se Dominus rogâsse testatur, & ab illo voluit cæteros confirmari.*

XXIV. Ecclesiam Christi non perijsse unquam, deserendo fidem, in qua fundata est, & amplectendo falsa dogmata, & errores pro articulis, & veritatibus fidei, ut somniârunt Lutherus, & Calvinus, evincitur ex illis verbis Apostoli 1. ad Timo. 3. *Ecclesia Dei est columna, & firmamentum veritatis.* Quomodo enim Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis, si à veritate deflexit, & loco veritatis sustentat errores? Deinde etiam stando in explicatione horum verborum tradita à Calvino, & impugnata à Bellarmino lib. 3. de Ecclesia militante cap. 14. quòd scilicet ideò Ecclesia columna, & firmamentum veritatis dicatur, *quia est fida custos veritatis, eámque puram, & sinceram ad posteros transmittat*: etiam stando in hac explicatione, sequitur, nunquam in fide errâsse, sed nec errare posse. Si enim est fida custos veritatis, nunquam suâ culpâ illam amisit, & loco illius suscepit errores. Quomodo enim esse potest fida custos veritatis Ecclesia, quæ veritatem sua sponte deserit, & errores amplectitur? Quare si erravit, fida custos non fuit. Denique etiam juxta explicationem traditam à Theodoro Beza, sequitur, nunquam errâsse. Nam juxta Bezam ideò Ecclesia dicitur columna, & firmamentum veritatis, *quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, nisi in Ecclesia.* Si enim hoc ita est, sequitur, semper in Ecclesia à Christo supra Petrum fundata, habitâsse veritatem Dei; vel certè nullam in mundo habitâsse veritatem Dei. Cùm ergo certum sit, semper in mundo habitare veritatem Dei, certum est, semper habitâsse in Ecclesia supra Petrum fundata: Ergo certum est, nunquam illam amisisse veram fidem.

XXV. Id ipsum probatur, quia certum est, Ecclesiam gubernari à Christo tanquam à capite, & sponso, & ab Spiritu Sancto tanquam ab anima; ut patet ex illo ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Et ex illo ad Ephes. 4. *Unum corpus, & unus spiritus.* Et ad Ephe. 5. *Vir caput est mulieris, sicut Christus* Caput *Ecclesiæ.* Ergo si Ecclesia in Dogmatibus fidei, & morum erraret; error tribueretur Christo & Spiritui Sancto. At certum est, errorem non posse tribui Christo, nec Spiritui Sancto. Ergo certum

tum est, Ecclesiam non posse errare in dogmatibus fidei, & morum. Et ideò Dominus Joan. 16. dixit: *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, quam scilicet tanquam dogma certum credere debetis. Quamvis enim Christus tanquam caput Ecclesiæ, & Spiritus Sanctus, tanquam ejus sponsus, non teneantur revelare omnem omnino veritatem Ecclesiæ, seu ab illa removere omnem omnino errorem, & ignorantiam; tenentur tamen removere omnem errorem, ex quo magnum oritur malum, qualis est omnis error circa fidem: magnum enim est malum, quòd Ecclesia falsâ fide Deum colat; cùm præcipuè cultus Divinus in fide, spe, & charitate consistat, ut Augustinus docet in Enchiridio cap. 3. sic vir, qui est caput mulieris, licèt non teneatur removere ab uxore omnem ignorantiam; tenetur tamen removere omnem errorem, ex quo magnum aliquod malum oriatur, licèt uxor excusetur per ignorantiam.

XXVI. Et sanè cùm Christus jusserit Ecclesiæ in omnibus obedire sub Anathematis pœna, ut patet ex illis verbis Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut Ethnicus, & Publicanus*; non potest permittere, ut Ecclesia erret in ijs, quæ credenda proponit omnibus fidelibus, vel facienda præcipit: iniquum enim esset, sub tam gravi pœna obligare ad assentiendum rebus incertis, & interdum falsis. Idque supponunt tanquam quid indubitatum Ecclesiæ Patres, dum omnes ad Ecclesiam provocant in quæstionibus fidei quibuscunque: quod profectò non facerent, si Ecclesiam falli posse existimarent in judicio fidei. Unde Tertullianus lib. de præscriptionibus, *Age*, inquit, *omnes Ecclesiæ erraverint, nullam respexerit Spiritus Sanctus*. Quibus verbis supponit, impossibile esse, ut tota Ecclesia erret in rebus fidei. Et ideò Augustinus epist. 118. ajebat, *disputare de eo, quod universa Ecclesia sentit, insolentissima dementia est*. Ergo insolentissimæ dementiæ est, Ecclesiam à Christo fundatam errâsse in fide, & per mille, & ampliùs annos dogmata erronea credidisse tanquam articulos, & veritates fidei, sicut absque dubio Ecclesia Romana semper tanquam dogmata fidei suscepit ea omnia, quæ nunc credit, nimirum dari septem Sacramenta, dari Purgatorium, Christum esse realiter præsentem sub speciebus panis, & substantiam panis ibi non manere; Sanctos esse colendos, Sacrificium Missæ esse sanctissimum, & Deo gratum; fidem sine operibus non sufficere ad salutem, & alia similia, in quibus Ecclesia Romana contradicit omnibus Sectis hæreticorum.

§ IV.

Demonstratur ex dictis, solam Ecclesiam Catholicam Romanam, esse veram Christi Ecclesiam, non autem illam, quam reformatam *appellant.*

XXVII. NOmine Ecclesiæ Romanæ non hîc duntaxat intelligimus Ecclesiam particularem, quæ Romæ existit, quatenus distinguitur ab alijs Ecclesijs particularibus; sed intelligimus cœtum omnium fidelium, qui obediunt Romano Pontifici, ut legitimo

gitimo Christi Vicario, & Petri successori, & capiti visibili totius militantis Ecclesiæ, quæ appellatur Romana à præcipua sui Parte, nempe ab Ecclesia Romæ existente, quæ est reliquarum Ecclesiarum Mater, quæ etiam dicitur Pontificia, quia Pontifici summo est subjecta, & Catholica, seu universalis, quia per totum orbem est diffusa.

XXVIII. Ecclesiam ergò Romanam, & non Ecclesiam Lutheranam, vel Calvinianam, quam *reformatam* appellant (& sic de aliis hæreticorum sectis) esse veram Christi Ecclesiam, evidenter ex præmissis infertur. Nam vera Christi Ecclesia semper in Mundo fuit, ex quo Christus illam supra Petrum fundavit. Atqui sola Ecclesia Catholica Romana semper in Mundo fuit, ex quo Christus supra Petrum Ecclesiam suam fundavit: non autem Lutherana, vel Calviniana; Ergò sola Ecclesia Catholica Romana, non autem Lutherana, vel Calviniana, est vera Christi Ecclesia. Major hujus syllogismi constat ex dictis §. præcedenti. Minor probatur, quia ex quo Christus Ecclesiam suam supra Petrum fundavit, semper fuit in mundo cætus homium obedientium Romano Pontifici, & agnoscentium illum ut successorem D. Petri, & Vicarium Christi, & profitentium dogmata illa, quæ Ecclesia Romana profitetur; omnibus enim sæculis celebrata est Missa pro vivis, & defunctis, celebrata festa, servata jejunia, frequentata Vota monastica, honoratæ sanctorum reliquiæ, administrata septem Saramenta, & alia religionis nostræ propria semper in usu fuerunt, ut ex omnium ætatum scriptoribus constat. Et à D. Petro usque ad Innocentium XI. qui modò feliciter gubernat Ecclesiam, continuati sunt Pontifices, qui sedem Romanam ascenderunt, & in regimine, & solicitudine Ecclesiarum Petro successerunt; & secundùm calculum communiorem sunt ducenti quadraginta quatuor. Petro námq; successit Linus, Lino Cletus, Cleto Clemens & & sic ascendendo devenimus ad Innocentium XI. Unde concluditur, Ecclesiam Romanam, quæ modò agnoscit Innocentum XI. pro summo Pontifice, illam eandem esse, quam Christus supra Petrum fundavit: nam illa, quam Christus fundavit supra Petrum, usque ad finem mundi duratura est: Hæc autem nulla alia est, quam Ecclesia Catholica Romana, quæ Pastores suos usque ad Petrum continuatâ serie enumerat, nam Innocentius XI. successit Clementi X. Clemens X. Clementi nono, Clemens IX. Alexandro VII. Alexander VII. Innocentio X. & sic ascendendo devenimus ad Petrum.

XXIX. Quo eodem argumento evincitur, Ecclesiam Lutheranam non esse veram Christi Ecclesiam, & similiter de Calviniana, & aliis. Nam vera Christi Ecclesia semper fuit, ex quo Christus suprà Petrum illam fundavit. At Ecclesia Lutherana non semper fuit. Nam ante annum 1517. in quo Lutherus incæpit efferre caput, Religio Lutherana non erat in mundo, & à fortiori Calviniana, quæ illius soboles est, constâtque ex scriptoribus, eo tempore, quo Lutherus insurrexit contra Pon-

tificem Romanum, præter Judaicam, Mahumeticam, & Paganicam Religiones, non aliam fuisse in mundo præter Catholicam Romanam & Hussiticam. Ergo Ecclesia Lutherana non est vera Christi Ecclesia.

XXX. Hoc argumento sumpto ab antiquitate Ecclesiæ veræ Christi, quæ incipiens à Petro semper duravit, & in finem mundi duratura est, usi sunt antiqui Patres Ecclesiæ contra Hæreticos, ut probarent, apud ipsos non esse veram Christi Ecclesiam. Illo usus est Irenæus, *Vir Apostolicorum* temporum (inquit Philippus Labbe) *à S. Polycarpo Smirnaorum Antistite, cujus in juventute fuerat auditor, in Galliam missus, & anno Christi* 178. *vel* 179. *consecratus est Episcopus Lugdunensis.* nam lib. 3. adversus hæreses cap. 3. enumerat Pontifices Romanos à Petro usque ad Eleutherium, qui suo tempore sedebat, & dicit, per hanc successionem confundi omnes hæreticos.

XXXI. Eodem usus est Tertullianus, qui in decrepita ferè ætate obiit anno 215. libro de Præscriptionibus. *Cedant* (inquit) *haretici origines Ecclesiarum suarum, evolvant* ordinem *Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris habuerit authorem, & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem à Petro ordinatum refert.*

XXXII. Eodem usus est S. Optatus Melivitanus Episcopus lib. 2. contra Parmenianum, ubi enumerat Pontifices omnes Romanos à Petro usque ad Siricium, qui tunc sedebat, ut ostendat, Ecclesiam veram non esse apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apostolos ascendere non poterant, & subdit: *Vos Vestra Cathedra originem ostendite*, qui *vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare.*

XXXIII. Eodem argumento, & in eundem scopum contra Donatistas usus est S. Augustinus Epist. 145. ut probaret, eorum Ecclesiam non esse Ecclesiã Christi; nam enumerat ordinẽ Pontificum Romanorum, qui à Petro usq; ad Anastasium obtinuerant Cathedram Romanam, & concludit; *sub hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus invenitur.* Ut inde eliciat, apud Donatistas non esse veram Christi Ecclesiam, quandoquidem suos Episcopos cum Petro connectere non poterant. Et in Psalmo contra partem Donati, *numerate*, inquit, *Sacerdotes, vel ab ipsa sede Petri, & in ordine Patrum, quis cui successerit; videte. Ipsa est* petra, quam *non vincunt superba inferorum porta.* & lib. contra Epistolam fundamenti; *tenet me, inquit, in Ecclesia*, ab *ipsa sede* Petri *Apostoli*, cui *pascendas oves suas Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum.*

XXXIV. Hinc concluditur, illam duntaxat esse veram Christi Ecclesiam, quæ à Christo supra Petrum, & Apostolos fundata, usque ad præsentem diem perseverat. Id quod S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos in fine notavit iis verbis. *Brevem tibi apertámque animi mei sententiam proferam; in illa Ecclesia esse permanendum, qua ab Apostolis fundata usque ad diem hanc durat. Sicubi audieris, eos, qui dicuntur Christi, non à Domino JESU*

Chri-

Christo, sed quopiam alio nuncupari, ut *puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses, sive Campitas, scito, non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam. ex hoc enim ipso quòd postea instituti sunt, eos se esse indicant* quos *futuros Apostolus prænuntiavit. Nec sibi blandiantur, si de scripturarum capitulis videntur, sibi affirmare, quod dicunt: cùm & diabolus de scripturis aliqua sit locutus; & scriptura non in legendo consistant, sed intelligendo.*

XXXV. Ex quibus verbis constat, novitatem esse signum hæreseos ab Apostolo prænuntiatæ. Vnde infertur, Religionem Lutheranam, & Calvinianam & alias hæreticorum sectas, quæ in Luthero, & Calvino, aliisque hæresiarchis originem sumpserunt, non esse veram Christi Religionem, & Ecclesiam; nam Religio Lutherana incæpit quindecim sæculis, postquam Christus suam Ecclesiam supra Petrum fundaverat, ac proinde non fuit ab Apostolis fundata, nec proinde Ecclesia Christi esse potest.

XXXVI. Quapropter ut quis probare possit, se esse in vera Christi Ecclesia, seu veram Christi Religionem tenere, debet ostendere, se esse in Ecclesia, quorum ministri omnes ab Apostolis descendunt, suntque Apostolorum successores, vel ab eorum successoribus ordinationem acceperunt. Id autem omnes Romanæ Ecclesiæ filij ostendere possunt; nullus autem Lutheranæ vel Calvinianæ Religionis cultor probare valet; constat namque, omnes Catholicæ Religionis Ministros ab Apostolis descendere, sive potestatem Ordinis spectes, per quam offertur sacrificium, & conficiuntur sacramenta ad sanctificandos fideles: sive potestatem jurisdictionis consideres, per quam datur jus regendi, & pascendi Ecclesiam verbo Dei, &c. Inferiores enim ministri præsertim Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri ordinantur ab Episcopis: Episcopi autem suum ordinem ab aliis Episcopis acceperunt, & hi rursus ab aliis, & sic ascendendo usque ad Apostolos, qui potestatem suam proximè à Christo acceperunt. Nullus est ergo, qui non acceperit mediatè suam potestatem ab Apostolis, & per Apostolos à Christo. Quarè sicut omnes homines secundùm vitam, & potentiam naturalem, longo generationum tractu descendunt ab Adamo, ita omnes Ecclesiæ Ministri, secundùm potestatem supernaturalem ordinis longa ordinationum serie descendunt à Christo, qui est secundus Adam. Ac proinde nullus est Minister, qui potestatem suam ordinis, qua consecrat, qua sacrificat, qua absolvit à peccatis, & qua alia sacramenta conficit, & Populum Christianum sanctificat, non possit ad Christum tanquam ad primum fontem, & authorem reducere, qui homine tanquam mero instrumento utitur ad consecrandum corpus suum, ad remittenda peccata, & sanctificandas animas.

XXXVII. Idémque est de potestate jurisdictionis. Constat namque similiter, omnem potestatem jurisdictionis, qua ministri Ecclesiæ Catholicæ Populum Christianum regunt, verbum Dei prædicant, & alia munera pastoralia obeunt, à Christo descendere, & ad ipsum perspicuè reduci posse. Parochi namque habent suam jurisdictionem

nem ab Episcopis, Episcopi à Romano Pontifice, hic verò præcedente legitimâ hominum electione, immediatè accipit suam potestatem jurisdictionis à Christo; cùm enim sit verus Christi Vicarius, legitimúsque Petri Successor in Cathedra, & in munere regendi Ecclesiam Christi, & pascendi universum ejus gregem, necessariò succedit ei in potestate jurisdictionis, quam Christus per illa verba, *pasce oves meas*, communicavit Petro, & in ipso omnibus, qui legitimè fuerint electi ad Episcopatum Romanum.

XXXVIII. Qui autem in Ecclesia non habent potestatem ordinariam, sed delegatam tantùm, eam à Parochis, vel ab Episcopis, vel à Summo Pontifice acceperunt. Nullus ergo est Minister in Ecclesia Catholica, nullus Verbi Dei Prædicator, nullus Catechista, qui non possit ostendere, suam potestatem à Christo descendere, & suam missionem legitimam esse, utpote à Christo per legitimos ejus Ministros derivatam: quod nisi possent ostendere, non essent ullo modo audiendi, sed suspecti habendi tanquam lupi, cùm non per ostium in ovile intrarent, sed aliunde occultè irreperent.

XXXIX. Quòd autem nullus Lutheranæ, vel Calvinianæ Sectæ Professor possit ostendere, suæ Sectæ Ministros à Christo potestatem accipere, facilè evincitur. In primis probare non possunt, Episcopos suæ Sectæ potestatem ordinis à Christo accepisse. Non enim dicere possunt, Christum descendisse de cœlo, & illos per seipsum ordinâsse in Episcopos. Nec dicere possunt, Apostolos immediatè imposuisse super illos manus suas, & potestatem ordinis Episcopalis illis immediatè contulisse, nec probare possunt illos ordinatos fuisse ab aliis Episcopis, qui mediatè ab Apostolis ordinem susceperint, ut probare possunt Episcopi Catholici. Loquamur de primo Episcopo alicujus Sectæ, vel Lutheranæ, vel Calvinianæ, qui ante professionem illius Sectæ Episcopus non erat, sed, vel merè Laicus, vel solùm Presbyter in Ecclesia Catholica, à qua defecit, ut transiret ad illam Sectam: à quo, quæso, ordinatus est Episcopus?

XL. Hoc argumentum vehementer torsit Angliæ Ministros: nam ut refert Richardus Arsdekin to. 1. Theologiæ tripartitæ part. 1. cap. 3. pag. mihi 11. *Sæpius postulati de legitima ordinatione Parkeri, qui primus post hæresim tanquam Archiepiscopus Cantuariensis Sedem occupavit; nec testes, nec tabulas, nec ullum derivati à Christo ordinis, aut potestatis indicium legitimum unquam proferre potuerunt. Quorum unus* (inquit) *non ita pridem quasi collabenti Ecclesiæ humeros suppositurus, non antiquas tabulas, sed novas fabulas evulgavit, de Parkero in quadam taberna per aliquos Romanæ Ecclesiæ Episcopos in Præsulem consecrato; sed non defuit author Catholicus, Dublinensis nunc Præsul Illustrissimus, qui calamo suâ eruditione digno commentum illud apertè dissolvit, & ad vivum resecuit.* Hoc idem argumentum manifestè probat, nec apud Lutheranos, nec apud alios hæreticos esse veram Christi Ecclesiam: quia vera Christi Ecclesia non potest

subsi-

subsistere sine veris Episcopis, apud Lutheranos autem, aliósque hæreticos non sunt veri Episcopi, quia veri Episcopi dari non possunt sine vera ordinatione, & successione ab Apostolis. Episcopi autem Lutheranorum (& sic de aliis Sectis) non habent veram ordinationem, nec successionem ab Apostolis. Nam si inquiramus, à quo ordinati sint Episcopi Lutherani, qui modò existunt, & ab illis petamus, ut probent, se ab Apostolis originem trahere, respondere non poterunt, nec satisfacere. Nam tandem deveniendum est ad primum Episcopum suæ Sectæ, de quo probari non possit, fuisse verè ordinatum in Episcopum, & originem trahere ex Apostolis. Nam in Secta Lutherana tandem deveniemus ad Lutherum, qui habitus est Episcopus Winbergensis, de quo inquiro, à quo consecratus sit in Episcopum? certè ex statuto Apostolorum, & Concilij Nicæni, & Carthaginensis, Episcopus debet ordinari à tribus Episcopis, vel ex dispensatione ab uno, assistentibus Abbatibus; quæro, à quo ordinatus est Lutherus? Non ab Episcopis Lutheranis, quia ante illum nullus in illa Secta fuit nec Episcopus, nec Abbas; non ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ, à quorum Fide, & Religione discessit, & in quibus ipse Lutherus veram potestatem ordinandi agnoscere non poterat, quandoquidem palam prædicabat Ecclesiam Romanam à multis sæculis defecisse à fide, & Religione, & jam non esse veram Christi Ecclesiam, sed Synagogam Sathanæ; manifestum autem est, non esse veros Episcopos cum vera potestate ordinandi, ubi non est vera Christi Ecclesia. Ergo Lutherus non fuit verus Episcopus, sed ei, aliisque similibus convenit id, quod Cyprianus lib. de *Simplicitate Prælatorum* ait. *Ii sunt, qui se ultrò apud temerarios convenas sine divina dispositione præficiunt, qui se Præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen assumunt.* Idem dico de Zvvinglio, qui habitus est Episcopus Tigurinus, & de Calvino, qui dictus est Episcopus Genevensis, & de Oecolampadio, qui in ipso sepulchri epitaphio vocatur primus Basileæ Episcopus, quod epitaphium se legisse testatur non sine risu Cardinalis Bellarminus lib. de notis Ecclesiæ cap. 8. de hoc, & de Luthero, & similibus monstris verè dicere possumus, quod de alio Hæresiarcha dixit Cyprianus lib. 1. epist. 6. ad Magnum: *Novatianus* (inquit) *in Ecclesia non est, neque Episcopus computari potest, qui Apostolicâ traditione contemptâ nemini succedens, à se ipso ordinatus est.*

XLI. Quodsi hæretici ad declinandum hoc telum, dicant, ut quis sit Episcopus, non opus esse, ut ordinetur, vel consecretur in Episcopum ab aliis Episcopis; sed satis esse, quòd eligatur à populo in Episcopum, ad hoc ut Christus immediatè illi communicet potestatem ordinis Episcopalis, id quod respondet Brentius apud Bellarminum lib. de notis Ecclesiæ cap. 8. *Nos legitimè*, inquit, *vocati sumus à Populo, & Magistratu, & ab eis Episcopatum accepimus, & nos non intrusimus.* Si, inquam, hoc dicant, contradicunt toti antiquitati, & perpetuo Ecclesiæ usui,

ut enim inquit P. Lessius in opusculo de vera Religione capessenda, *Nunquam in Ecclesia habitus fuit Episcopus, ita ut munia omnia Episcopalia obire posset, nisi ab alio Episcopo ordinatus, cui ex Apostolorum constitutione duo alii Episcopi debent conjungi, ut expresiè præcipitur can.* 1. *Apostol.* & can. 4. *Synodi* Nicænæ, *& insinuat Apostolus scribens Episcopo Timotheo* 1. 4. *& monens*: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbiterij: *hoc est catus Episcoporum, qui simul cum ordinante manus ordinando imponerent, ut Patres exponunt.*

XLII. Unde in primitiva Ecclesia, quando nec hæretici negant, Romanos Pontifices fuisse veros Pontifices, singuli Papæ incipiendo à D. Petro aliquos Episcopos ordinârunt; ut constat ex Pontificali Romano S. Damasi, & Historia Ecclesiastica in vitis singulorum Pontificum, in quibus incipiendo à D. Petro, & D. Lino, & aliis narratur, quot ordinationes fecerint, & quot Episcopos per varia loca ordinaverint, & ut inquit Cardinalis Bellarminus tom. 2. lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 8. *constat, Christum*, à quo Ecclesia novi Testamenti cœpit, duodecim Apostolos tantùm elegisse Episcopos, & Sacerdotes, & eis commisisse omnem auctoritatem pascendi, & gubernandi Ecclesiam; Apostolos autem postea elegisse, atque ordinâsse alios Episcopos, & eis tradidisse similem potestatem, alios deinceps ordinandi; id qnod ex historiis non solùm antiquis Eusebii, & similium, sed etiam ex ipsis Centuriis Magdeburgensium apertè ostenditur. Et hinc est, quòd Paulus, qui extra ordinem Apostolus à Christo post ascensionem in Cœlum factus est, non fuisset agnitus in Ecclesia pro tali, nisi priùs in ipsa Ecclesia baptizatus fuisset, & ab Apostolis dexteras accepisset, imò, & ab illis ordinatus fuisset, ut patet ex Act. 9. & 13. Galat. 1.

XLIII. Itaque sicut in Populo Testamenti veteris, qui per carnalem generationem propagabatur, nulli erant de populo illo Dei, nisi qui descendebant à duodecim filijs Jacob, nulli Sacerdotes, nisi qui descendebant à Levi per Aaron. Et idcircò diligentissimè tunc conservabantur genealogiæ, ut patet ex toto veteri Testamento: ita in populo Testamenti novi, qui spirituali generatione multiplicatur, nulli sunt Christiani, nisi per Apostolos, vel eorum Successores, aut ab eis missos conversi; nulli Episcopi, nisi qui eisdem legitimè succedunt; & ideò tam diligenter annotantur à nostris Episcoporum successiones. Quare futilis est responsio Brentij; nam aliud est loqui de electione Episcopi, aliud de consecratione; nam electio variè varijs temporibus facta est. Nam constat, veteres Romanos Pontifices misisse Episcopos ad varias Civitates, sine ullo consensu populorum requisito. Constat etiam, aliquando populum simul cum Clero Episcopum elegisse, aliquando solum Clerum. *Caterùm quomodocumque fieret electio, semper* (inquit Bellarm.) *necessaria fuit ordinatio, quam non populus, sed soli Episcopi, & quidem tres, regulariter conferebant, quod nemo*

nemo nescit ; nisi qui nihil legit.

XLIV. Quod si rursus dicas, ad veram Christi Ecclesiam non requiri, quòd in illa detur Hierarchia Ecclesiastica coalescens ex Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & Presbyteris, sed sufficere, quòd Ecclesia exclusis Episcopis, & Ministris à solis senioribus administretur, ut faciunt Puritani, & Presbiteriani in Anglia, qui ex diametro opponuntur Protestantibus, dicentibus Ecclesiam debere conflari ex Archiepiscopis, Episcopis, Decanis, aliisque gradibus Ecclesiasticæ Hierarchiæ. Si hoc, inquam, dixeris, rem manifestè absurdam, & contrariam Scripturæ, & Patribus dices: clarè námque ostendit Bellarminus, ubi nuper, *non posse ullo modo* Ecclesiam esse sine Pastoribus, & Episcopis, ut rectè docet Cyprianus Epist. 9. lib. 4. ubi dicit, *Ecclesiam esse plebem Episcopo adunatam*, & *Episcopum esse in Ecclesia*, *& Ecclesiam in Episcopo:* Quare *Hieronymus* lib. contra Luciferianos: *Ecclesia*, inquit, *non est, qua non habet Sacerdotes. Id* quod apertè probatur ex Paulo Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in ædificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes: & ubi docet Apostolus, futuros Pastores* in Ecclesia usque ad diem judicij; tunc enim occurremus Domino in *unitate fidei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.*

XLV. Esse autem Episcopos Pastores huj⁹ gregis, docet idem Apostolus, apud Lucam Actor. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Sed nec Lutherus id negat, quin potiùs in lib. de Eccl. & Conc. inter notas Ecclesiæ ponit, *habere veros Pastores.* Ex quo sequitur, eam non esse veram Ecclesiam, quæ aut nullos, aut non veros habet Pastores.

XLVI. Deinde probare non possunt Lutherani, & Calvinistæ, suos Ministros, imò nec primos authores suæ Ecclesiæ reformatæ Lutherum, & Calvinum potestatem jurisdictionis à Christo accepisse ad gubernandas Ecclesias, imò nec prædicandum Verbum Dei, nemo enim, in Ecclesia prædicare potest, nisi legitimâ authoritate fuerit missus, juxta illud Apostoli ad Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* alioquin maxima nasceretur in Ecclesia confusio. Ut enim sapienter ponderat P. Lessius, *quivis officium prædicandi, & Ecclesiam regendi, sibi assumere posset, & quosvis errores disseminare.* Si enim in Repub. temporali, & politia humana, nemo se ipsum potest intrudere, & assumere Magistratum ad regendum populum in rebus terrenis ad hanc vitam dumtaxat pertinentibus, sed debet à Principe ad hoc constitui: quantò minùs in Ecclesia, in Regno Christi spirituali, potest quis sibi arrogare officium Pastoris ad regendum populum in ijs, quæ salutem spectant æternam, sed ab Ecclesiæ supremo Rectore, & Sacrorum Principe, constitui debet? Multò enim magis vitanda est confusio regiminis in Ecclesia, quàm in po-

litia; cùm illa in perniciem cedat animarum, hæc solùm in damna fortunarum, vel corporum.

XLVII. Deinde Joan. 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, hic fur est, & latro,* inquit Dominus. At is, qui absque legitima missione, & authoritate assumit sibi officium Pastoris in Ecclesia, is non intrat per ostium, sed ascendit aliunde, ut Patres passim exponunt, & per se satìs constat. Quid enim aliud est, *intrare per ostium*, quàm intrare legitimâ viâ, legitimâ authoritate? Ostium enim est via ordinaria, ad hoc instituta, ut per eam intretur in Ovile. Unde designat illam authoritatem, per quam Ministri debent admitti in Ovile Christi, ad Oves Christi regendas, & pascendas.

Rursùs, Dominus apud Joannem 7. ait: *Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.* Quibus verbis significat, non esse credendum ijs, qui legitimè missi non sunt, sed à seipsis veniunt, quia gloriam propriam quærunt: ac proinde non ad veritatem, sed ad honorem, & compendium loquuntur, & doctrinam suam omnem eò dirigunt. Denique Apostolus in Epist. ad Hæbreos adeò hanc missionem necessariam ducit, ut etiam in Christo Domino eam requirat. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Unde Dominus toties inculcat Judæis suam missionem, nimirùm, quòd à se non venerit, sed à Patre missus, idémque multis modis confirmat.

XLVIII. Ex his clarè deducitur, Lutherum, Calvinum, & similes novos Doctores audiendos non esse, & eorum doctrinam vitandam. Quia constat, eos aliquâ legitimâ authoritate missos non esse, sed à seipsis venisse: constat, eos sibi Magistratum, & Officium Pastorum, & jus reformandi in Ecclesia usurpâsse: constat, non intrâsse per ostium, & viâ legitimâ, sed aliunde ascendisse in Ovile, ac proinde, juxta Domini sententiam, pro furibus, & latronibus habendos.

§. V.

Præcluditur vanum hæreticorum effugium asserentium, suam Religionem non esse novam; sed semper extitisse, licèt latuerit occulta, quousque Lutherus cœpit palam prædicare.

XLIX. Calvinus in præfatione suarum Institut. animadvertens antiquitatem esse potissimam notam veræ Ecclesiæ, nam sine dubio vera Ecclesia antiquior est quàm falsa, quemadmodum Deus antè fuit quàm Diabolus: quocirca Matt. 13. priùs seminatum legimus bonum semen, quàm zizania: & Ecclesia dicitur *Catholica*, quia omni tempore fuit, & similiter dicitur *Apostolica*, quia fundata est ab Apostolis, ac proinde debet esse antiquissima. Hoc, inquam, animadvertens Calvinus; ut declinaret argumentum,

tum, quod contra ipsum fiebat ex novitate suæ Ecclesiæ, quâ evincebatur, illam non esse veram Christi Ecclesiam. Respondit, suam Ecclesiam non esse novam, sed antiquissimam, imò illam ipsam, quam Christus fundavit, tamen non esse visam per multa sæcula, & tunc demum apparuisse. Sed contra hoc effugium, vel potiùs somnium, validè insurrexêre, Cardinalis Bellarminus lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 5. P. Leonardus Lessius in præclaro illo opusculo, seu consultatione, *quæ fides, & Religio sit capessenda*, in nona consideratione in 1. ratione, ob quam omnes aliæ Religiones præter Catholicam sunt suspectæ, & P. Martinus Becanus in compendio manualis lib. 1. cap. 3. n. 34. & 61. ex quibus, & ipsorum verbis hoc delirium patefaciendum est: & imprimis contra illud militat argumentum, quod facit B. Augustinus contra Donatistas lib. 3. de Baptismo, cap. 2. *aut ista Ecclesia, quæ nunc apparuit, antea perierat, & nunc resurrexit, aut non perierat, sed tantùm latuerat, & nunc extulit caput. Neutrum autem potest dici.*

Non Primum, quia tunc non potuissent renasci ipsi, si mater perierat. Si periit: *Unde ergo*, inquit B. Augustinus, *Donatus apparuit? de qua terra germinavit? ex quo mari emersit? de quo Calo cecidit?* Et prætereà falsæ erunt promissiones Christi Matth. 16. *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam.* Et Matthæi ultimo: *Ego vobiscum sum usque, &c.*

Non Secundum, quia tunc, vel ista Ecclesia latens profitebatur suam fidem, vel non profitebatur. Si profitebatur, ergò non erat latens, sed manifesta. Et si manifesta, quomodo nemo advertebat? quomodo non capiebantur, & coercebantur ab inquisitoribus, qui longo tempore ante Lutheri ætatem esse cœperunt in Ecclesia? quomodo nullum vestigium, nulla memoria eorum extat? si autem non profitebatur fidem, sed verè, & propriè latebat (quam partem ipsi defendere coguntur) Ergo illa non fuit vera Ecclesia, ac proinde nulla fuit in mundo vera Ecclesia. Nam ut ipsi dicunt, confessio fidei est nota veræ Ecclesiæ, & Rom. 10. *ore confessio fit ad salutem.*

L. Prætereà si ita est, quomodo apparente Luthero, & Calvino nemo fuit, qui se illis adjungeret, nisi quos ipsi deceperunt? si multi Lutherani, & Calvinistæ latebant, debuissent multi prædicante Luthero, & Calvino mox cognoscere socios suos, & ad eos currere, etiam non vocati; at non ita factum est, nam omnes ferè, qui sunt Lutherani, & Calvinistæ, fatentur, se antea fuisse ex nostris, & nihil cogitâsse de nova illa doctrina. Imò Lutherus ipse fatetur, se aliquando non fuisse Lutheranum, sed monachum Catholicum, & Missas celebrâsse per quindecim annos seriò, & devotè. Vide librum de Missa angulari, vel Joannem Cochlæum in actis Lutheri, anni M. D. XXXIV. Item librum secundum Lutheri contra Zvinglium, vel septicipitem Joannis Cochlæi, cap. 24.

Denique, si ita Ecclesia latuisset, ut Calvinus dicit, sequeretur, Ecclesiam Christi fuisse peiorem, & miseriorem omni secta hæretica, & ipso etiam po-

pulo Judæorum post eversionem Hierosolymæ, quod certè est blasphemum; cùm Deus per Prophetas passim prædicet gloriam Ecclesiæ, & polliceatur, se cum ea semper futurum. Quòd illud sequatur, patet, nam omnis hæretica secta habuit sua templa, suos Episcopos, sua sacramenta, & similiter Judæi post eversam Hierusalem semper habuerunt aliquas synagogas, ubi liberè exercuerunt suas cæremonias, ut patet ex Gregorio lib. 7. Ep. 5. nec unquam coacti sunt generaliter, adorare Deos alienos.

At Ecclesia, quam latentem fingit Calvinus per annos ferè mille, nulla habuit templa, nulla sacra, nullos Episcopos, nec habuit unum angulum terræ, ubi liberè exerceret actus Religionis suæ, & quod peius est, coacta est servire Diis alienis, adorare idola, sacrilegiis communicare, quæ est horribilior, & longior captivitas, quàm unquam fuerit Judæorum, imò est ista Ecclesia deformior ipsis ruinis Synagogæ.

LI. Præterea si alia Ecclesia Christi præter Catholicā Romanā semper fuit, licèt occulta, & latens, edisserant nobis adversarij, quænā illa fuerit, quas mundi partes occupaverit, & adhuc occupet? quos Pastores, & Episcopos habuerit, & adhuc habeat? Qui Reges, & Imperatores illi adhæserint, & adhuc adhæreant? qui hæretici ab illa damnati? quæ Academiæ confirmatæ? quæ templa, & monasteria erecta? Dicere enim, in mundo semper extitisse veram Christi Ecclesiam distinctam ab Ecclesia Romana; & tamen nullos habuisse Episcopos, & Pastores, nullas Universitates, nullos Doctores, nulla templa, nullas Religiosas familias, nulla Concilia celebrâsse, nullas hæreses damnâsse, est merum delirium, risu potiùs quàm confutatione dignum.

LII. Hinc P. Lessius evidente Dilemate concludit, nec Religionem Lutheranam, nec Calvinianam, nec ullam aliam Hæreticorum sectam esse veram Christi Ecclesiam. Nam vel Religio Lutherana, & Calvinistica ante suos authores extitit, vel non extitit; si non extitit, ergò est plane novitia, ac proinde non potest esse Religio Christi, quæ est antiqua: si extitit, ergò fuit occulta, ac proinde non potuit esse Christi Religio, & Ecclesia: Hæc enim est *Civitas supra montem posita, quæ abscondi non potest*. Mat. 9. Hæc est *Mons Domus Domini præparatus* in vertice *montium, & elevatus super omnes Colles, omnibus conspicuus, ad quem fluent omnes gentes.* Isa. 2. Hæc est Regnum Christi *diffusum à mari usque ad mare, & à flumine usque ad cardines terræ* Ps. 71. *Hæc est Mons* ille *magnus replens universam terram* Dan. 2. Ecclesia enim Christi mundo debet esse conspicua, tum ut suo cultu, & decore, suisque moribus, & externa specie gentes ad se alliciat; tum ut qui volunt fieri Christiani, sciant, quò se debeant conferre, quos adire, à quibus instructionem petere. Similiter ejus Doctrina, & fides manifesta esse debet; alioquin mundo esset inutilis, nec posset gentes convertere. Vnde etiam in maximis persecutionibus nunquam ita latuit, quin passim cognosceretur; ut ex historiis Ecclesiasticis constat; hinc tanta Martyrum multitudo. Deinde si tot sæculis latuit, indigna

digna prorsus fuit hoc nomine. Quomodo enim dici potest Ecclesia Christi, quæ Christi sinceram doctrinam non audet confiteri? quæ tam pusilli est animi, & ita mortem timet, ut se abdat in tenebras, & tot sæculis non audeat prodire in lucem? Denique quæ tot sæculis non solùm se occuluit, & sinceram fidei professionem suppressit, sed etiam professa est fidem falsam, nempe Papisticam, adoravit idola, contaminavit se mille superstitionibus, & sacrilegijs? Nam ante Lutherum omnes Christiani exteriùs in omnibus gerere se debebant ut Catholici, alioquin mox ab Inquisitoribus, & Episcopis deprehensi fuissent, & tanquam hæretici puniti. Miserabilior itaque, & deformior fuisset Ecclesia Christi ruinis Synagogæ, seu Sectâ Judaicâ, quæ semper suas Synagogas, & liberam suæ Religionis professionem, quibusdam locis habuit; nec coacta est, saltem generatim, ad idolorum cultum. Miserabilior, & deterior Sectis omnibus hæreticis; nulla enim unquam Secta fuit alicujus nominis, quæ non sua Templa, vel Domos religiosas, suos Conventus, suos Episcopos, suæ Religionis formam, & professionem habuerit, ita ut passim cognosci posset.

LIII. Cùm hæretici his pressi argumentis non possint assignare Ecclesiam aliquam visibilem distinctam ab Ecclesia Pontificia, in qua semper fuerint Episcopi, & Doctores, & in qua floruerint Universitates, & in qua celebrata sint Concilia; duo quæsierunt effugia satìs ridicula apud Becanum. Primò námque aliqui fingunt Ecclesiam quandam in cunis jacentem, & vagientem. *Ajunt enim* (inquit ille) *Ecclesiam* Christi aliquot sæculis tam fuisse corruptam, ac vitiatam, ut nulli in ea fuerint veri fideles, nisi infantes baptizati. Et sine dubio intelligunt Ecclesiam Romanam, seu Pontificiam, quam putant superioribus sęculis penitùs defecisse, nisi quòd soli infantes legitimè in ea baptizati tanquam vera ipsius membra manserint. Miserum perfugium, & ipsis adversarijs perniciosum. Nam ipsi passim docent, duas esse notas Ecclesiæ, nempe sinceram prædicationem Evangelij, & legitimam Sacramentorum administrationem, ex quibus vera Christi Ecclesia dignosci debet, & sine quibus consistere non possit, ut videre est in Confessione Augustana art. 7. & in Apologia ejusdem, & in Calvino lib. 4. Instit. cap. 1. §. 9. 10. & 11. At hæ duæ notæ non conveniunt Ecclesiæ, in qua soli infantes baptizati sunt; quia soli infantes, nec possunt sincerè prædicare Evangelium, nec legitimè administrare Sacramenta: ergò Ecclesia, in qua soli infantes sunt, non est vera Christi Ecclesia.

LIV. Alij habent aliud effugium. Ajunt, semper in Ecclesia fuisse unum, aut alterum cordatum virum, qui Papæ contradixerit, cujusmodi diversis temporibus fuerunt Joannes Wicleff, Joannes Hus, Lutherus, Calvinus. Æquè ineptè. Nam primò, dicant mihi, quis fuerit ille unus, vel illi duo cordati viri, qui ante Wicleffum, per singula superiora sæcula, Papæ contradixerint? Si nesciunt, quare temerè affirmant?

mant? Si sciunt, edicant eorum nomina, locum habitationis, & cæteras circumstantias, non poterunt. Secundò Ecclesia Christi non est deterioris conditionis, quàm fuerit Synagoga Judæorum, cùm Ecclesia sit domina; Synagoga, ancilla (ad Gal. 4. 22.) At Synagoga nunquam fuit tam deserta, ut duo tantùm viri in ea reperirentur. Imò, tempore Heliæ, cùm putabatur desertissima, septem millia virorum in ea reperta sunt, Rom. 9. 4. Cur ergò Adversarij fingunt, Ecclesiam Christi fuisse aliquando tam desertam, ut duo tantùm viri in ea reperti fuerint? Quod manifestè repugnat Scripturæ, quæ apud Isaiam testatur, Ecclesiam Christi multò fæcundiorem, & ampliorem fore, quàm fuerit Synagoga, Isaiæ 54. 1. Tertiò, Donatistæ plus tribuebant Ecclesiæ quàm hi faciunt. Nam illi, tametsi dicerent, Ecclesiam toto orbe perijsse, & in sola Africa remansisse; non tamen ausi sunt asserere, quod hi asserunt, remansisse aliquando in duobus tantùm viris, qui Papæ contradixerint. Si ergò illi, qui meliùs sentiebant de Ecclesia, quàm hi nostri Adversarij sentiunt, nihilominùs ab Augustino, & aliis Patribus damnati sunt tanquam Hæretici; quid de his nostris fieri oportere existimandum est?

CAPUT SECUNDUM.

Secundum Caput idem probandi, quia cùm Sectarii fateantur, Ecclesiam Romanam tribus, quatuor, vel quinque sæculis veram Ecclesiam Christi fuisse: manifestè demonstratur, illam postea à vera fide, quam ab Apostolis acceperat, non defecisse per apostasiam, per hæresim, vel per schisma.

LV. P. Martinus Becanus in compendio Manualis lib. 1. cap. 3. n. 24. testatur, Hæreticos Lutheranos, & Calvinistas passim asserere, totam Ecclesiam visibilem, quæ primis quingentis annis habuit veram fidem, ac Religionem, postea erràsse, & multis sæculis usque ad tempora Lutheri in errore perstitisse, vel ut alij loquuntur, totam perijsse, ac defecisse, non quòd perierint, aut defecerint homines, ex quibus conflata est Ecclesia visibilis, sed quòd defecerit eorum fides, & sincera Religio. Et Cardinalis Bellarminus lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 5. asserit, hæreticos hujus temporis asserere, post primos quingentos annos cœpisse invalescere nostram Religionem, quam ipsi Sectam Papisticam, vel Pontificiam appellant; tamen quando cœperit absolutè, nunquam dixisse, & postea subjungit idem Bellarminus. *Passim Calvinistæ, & Lutherani, usque ad primos quingentos, vel sexcentos annos extendunt Ecclesiæ puritatem.* P. Leonardus Lessius in illo præclaro

claro opusculo suo, quæ *Fides*, & Religio *sit capessenda*, in nona consideratione, ratione 1. refert, Lutheranos Doctores in opere Centuriarum ab ipsis edito asserere, Ecclesiam Romanam, etiamsi temporibus Apostolorum, & aliquando postea fuerit vera Christi Ecclesia, tamen tertio saltem, & quarto sæculo cœpisse omnino deficere à fide vera, ac proinde non fuisse ampliùs veram Christi Ecclesiam, testatúrque, hoc passim judicari à Lutheranis in quibusdam Germaniæ oppidis, cùm prægrandibus litteris in frontibus Domorum scribunt in hæc, vel similia verba. *Anno tali illuxit huic Urbi verum Evangelium Christi, superstitione depulsâ.* Imò Rex Jacobus in oratione, quam habuit ad supremos Regni ordines (Parlamentum appellant) & Wittakerus in responsione ad secundam demonstrationem Sanderi, Tulkius in Caput secundum Epistolæ 2. ad Thessalonicenses, & alii Ecclesiæ Romanæ hostes, & hæresis Calvinianæ, vel Lutheranæ defensores apertè fatentur, Ecclesiam Romanam primis temporibus *purissimam, celeberrimam, nec non Sanctitate & Doctrinâ florentissimam extitisse.* Estque res evidentissima; cùm Petrus, & Paulus Ecclesiam Romanam fundaverint, & suo sanguine illustraverint, & Pontifices, qui Petro successerunt per tria, & ampliùs sæcula, ut Linus, Cletus, Clemens &c. Sancti sine dubio fuerint.

LVI. Dicunt autem Lutherani, & Calvinistæ, ita post aliqua sæcula Ecclesiam Catholicam à Christo supra Petrum fundatam in doctrina fidei mutatam fuisse, ut Pontifex Romanus conversus sit in Antichristum. Nam Magdeburgenses centuriâ 7. cap. 1. affirmant, initio anni 600. Papam in Antichristum mutatum esse. Et Lutherus in supputatione temporum vult, Sanctum Gregorium fuisse ultimum Papam. Item Theodorus Bibliander in tabulis suæ Chronologiæ initio anni D C. ponit apparitionem Antichristi, id est Papæ.

LVII. Hoc supposito, probo, nunquam Ecclesiam Romanam defecisse à vera fide, quam ab Apostolis acceperat, sed quam semel acceperat, semper retinuisse, & sic argumentor. Illa Ecclesia, quæ semel fuit vera Christi Ecclesia, pura & incontaminata, & postea nunquam incidit in apostasiam, hæresim, vel schisma, semper vera, pura, & incontaminata perseverat Christi Ecclesia. Atqui Ecclesia Romana aliquando fuit vera Christi Ecclesia, pura & incontaminata, & postea nunquam incidit in apostasiam, hæresim, vel schisma: ergò Ecclesia Romana semper vera, pura, & incontaminata perseverat Christi Ecclesia. Consequentia est evidens: & major est ex terminis nota. Minor quoad primam partem patet ex confessione adversariorum, & est evidens evidentiâ facti; & patet ex Apostolo Romanorum 8. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt; vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* & v. 11. *Quòd si spiritus ejus, qui suscitavit Jesum à mortuis, habitat in vobis; qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem ejus*

spiritum in vobis. Item Rom. 16. 19. *Vestra obedientia in omnem locum divulgata est : gaudeo igitur in vobis.* Quoad secundam partem probatur eadem minor. Primò namque, quod spectat ad apostasiam, manifestissimum est, Ecclesiam Romanam in apostasiam nunquam incidisse; siquidem apostasia est fidei Christianæ non solùm abrenuntiatio, sed etiam vel ipsius tituli Christiani nominis omnimoda abjuratio: evidentissimum autem est, Ecclesiam Romanam nunquam abrenuntiâsse fidem Christi; & multò minus abjurâsse titulum nominis Christiani.

LVIII. Secundò, Ecclesia Romana non incidit in hæresim, quia hæresis est alicui privatæ, & singulari opinioni, seu errori in fide obstinata adhæsio, contra generalem, & approbatam universalis Ecclesiæ doctrinam : atqui Ecclesia Romana nunquam alicui novæ, privatæ, & singulari opinioni, seu errori in fide contra generalem, & approbatam Ecclesiæ universalis doctrinam adhæsit: ergò non incidit in hæresim. Minor manifesta est, quia nulla unquam Ecclesia adhæsit alicui novæ, privatæ, & singulari opinioni discrepanti à recepta totius Orbis universali doctrina, quin ab aliquo Oecumenico Concilio, vel à Patribus, & Scriptoribus illius sæculi, vel ab aliqua alia legitima potestate, tanquam heterodoxa seu hæretica, fuerit condemnata; atqui Ecclesia Romana nunquam condemnata fuit ab aliquo Oecumenico Concilio; nemo antiquorum Patrum adversùs illam stilum exacuit: contrà verò ad unum omnes pro illa acerrimè depugnârunt: nec ulla legitima potestas sive authoritas afferri potest, à qua, vel reprobata, vel condemnata tanquam heterodoxa, seu hæretica fuerit: ergò Romana Ecclesia nunquam adhæsit alicui novæ, privatæ, & singulari opinioni discrepanti à recepta totius Orbis universali doctrina: ergò nunquam incidit in hæresim.

LIX. Tertiò. Nunquam Ecclesia Romana incidit in schisma: quia schisma nihil aliud est, quàm discessio, seu separatio ab unitate Ecclesiæ, quo fit, ut vinculum communionis, quo cum Ecclesiæ corpore conjungimur, & coarctamur, rumpatur, necesse sit: atqui Ecclesia Romana nunquam rupit, aut dissolvit vinculum communionis cum aliqua priore Ecclesia, nec separavit se ab aliquo corpore fidelium Christianorum: ergò nunquam incidit in schisma. Minor manifesta est, quia impossibile est, ostendere aliquam Ecclesiam vel Christianorum Societatem, à qua discessit, vel quam deseruit Ecclesia Romana. Mihi quoque non modò stupendum videtur, verùm etiam ridiculum, & rationi omnino dissentaneum, quòd Ecclesia illa habeatur pro schismatica, cùm nulla alia Ecclesia assignari possit præter Romanam, quæ singulis sæculis ab ipso Salvatoris nostri tempore deductis, permansit visibilis, à qua illa recessit.

LX. Præterea argumentor; quia si Ecclesia Romana, quæ per aliqua sæcula fuit vera Christi Ecclesia, pura, & immaculata in fide, quam ab Apostolis acceperat, & postea conversa est in Synagogam Sathanæ, & Romanus Pontifex, qui priùs fuit verus Christi Vica-

Vicarius, & Legitimus Petri Successor, conversus est in Antichristum: necesse est, ut dicamus unum è duobus, nimirum, vel alicui Pontifici Romano vero, & legitimo successisse in Cathedra Romana alium, qui non fuit verus Christi Vicarius, & legitimus Petri Successor, sed Antichristus; vel aliquem extitisse Pontificem Romanum, qui primò fuerit verus, & legitimus Christi Vicarius, & veræ, & Apostolicæ fidei professor & custos, postea verò fidem deseruerit, & hæreses seminaverit, & ex pastore conversus sit in lupum, & ex Vicario Christi in Antichristum. Non enim est alius modus possibilis, quo verificetur, aliquando Ecclesiam Romanam habuisse verum, & legitimum Pontificem, & postea loco Pontificis legitimi habuisse, & nunc habere illegitimum, qui verus Pontifex non sit; nisi quia, vel vero, & legitimo Pontifici successit illegitimus & falsus, vel quia qui priùs fuit verus, & legitimus, factus est postea illegitimus, & falsus. Atqui utrumque est evidenter falsum, & penitùs incredibile. Nam tanta, & tam stupenda mutatio, ut Pontifex Romanus ex Vicario Christi mutaretur in Antichristum, & ex Custode veræ fidei fieret veræ fidei destructor, & devastator, & hæresiarcha, & totius Ecclesiæ eversor; non potuit fieri clanculum, & nullo contradicente, imò & nullo advertente. Quomodo ergò nulla hujus rei in historiis extat memoria? quomodo non est notata hæc defectio, nec observata nisi post tot sæcula à Luthero, & Calvino? quomodo ignoratur, quisnam fuerit primus Pontifex Romanus, qui apostatavit à vera fide? Nulla unquam in Ecclesia extitit hæresis, quin sciretur, quis fuerit ejus author, & quo cœperit tempore illam seminare. Sic scimus Arianorum authorem fuisse Arium Presbyterum Alexandrinum, qui anno 324. cœpit blasphemare contra Divinitatem Filij, ejúsque cum Patre æqualitatem. Scimus Nestorianæ hæresis authorem fuisse Nestorium Episcopum Constantinopolitanum, qui anno 431. cœpit docere, in Christo esse duas Personas; & similiter de hæresi Eutychiana, de Pelagiana, & omnibus aliis, scimus authores, & tempus, in quo cœperunt.

LXI. At de defectione Ecclesiæ Romanæ à vera fide nunquam adversarij assignant tempus, in quo incœperit, nec Pontificem, qui fuerit ejus primus author, nec dogma particulare, in quo hæc defectio cœperit; imò dicunt adversarij, non simul factam mutationem, & defectionem Ecclesiæ Romanæ à vera fide, sed paulatim irrepsisse errores, non advertentibus, imò etiam dormientibus Pastoribus; unde illi apud Becanum in Compendio Manualis lib. 1. cap. 3. n. 64. & apud Bellarm. lib. de notis Ecclesiæ cap. 5. duo statuunt principia; unum est, Pontificiam Ecclesiam non subitò, sed sensim defecisse à fide, ac tandem omni fide abjectâ, adulteram factam esse. Alterum, hanc defectionem initio fuisse latentem, & occultam, adeò ut nec aliæ circumstantiæ illius designari potuerint: tandem tamen post aliquot sæcula à Luthero, & Calvino publicè

fuisse notatam, & deprehensam. Hæc autem sunt omninò incredibilia, & sine ulla veri specie. Quamvis enim dormientibus Pastoribus, possit aliquis impostor incipere seminare hæreses; at quòd illæ seminentur, nascantur, & crescant, nullo resistente, imò nullo advertente, est impossibile. Unde licèt Matt. 13. zizania dicantur seminata dormientibus hominibus, at mox nata apparuerunt, & cognita fuerunt. Quomodo igitur hæreses illæ monstruosæ, quas hæretici affricant Ecclesiæ Romanæ, per mille, & ampliùs annos detectæ non sunt, quousque venerunt oculati illi Doctores, & novi Apostoli Germaniæ, & Genevæ, Lutherus, & Calvinus, qui illas mundo manifestârunt? sanè non solùm Pastores, sed etiam Deus valde dormîsset, si per tot sæcula non excitâsset aliquem, qui his erroribus resisteret, & qui contra illos scriberet, & delendum esset ex Evangelio illud, *Ecce* ego vobiscum sum usque ad consummationem *sæculi.*

LXII. In hoc hæreticorum hujus temporis effugium invehitur non minùs eleganter quàm validè, strenuus ille fidei Catholicæ pugil, atque defensor in Anglia, Edmundus Campianus nostræ Societatis, qui proprio sanguine veritatem fidei Catholicæ consignavit, in libello illo præclaro decem rationum propositarum in causa Fidei, quibus ad certamen provocavit omnes Academicos Oxonij, & Cantabrigiæ, in septima ratione desumpta ex silentio historicorum; *Profectò* (inquit) *si quid in Religione mutatum aut à primis degeneratum sæculis inaudîssent, frequentes memorassent: si non frequentes, saltem aliqui: si non aliqui, unus aliquis absque dubio. Nullus omninò, neque benevolus nobis, neque malevolus, non modò quidquam tale prodidit, sed nec significavit. Verbi gratiâ: Dant nobis Adversarij, nec aliter possunt, fuisse Romanam Ecclesiam aliquando sanctam, Catholicam, Apostolicam, tum cùm hæc à Divo Paulo promeruisset elogia: Vestra fides annuntiatur in universo mundo.* Rom. 1. v. 8. *Sine intermissione memoriam vestri facio.* Rom. 1. v. 9. *Scio quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Christi veniam.* Rom. 15. v. 29. *Salutant vos omnes Eccclesiæ Christi.* Rom. 16. v. 17. *Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est.* Rom. 16. v. 19. *Tum, cùm ibi Paulus in libera custodia disseminaret Evangelium: Tum, cùm in ea quondam Babylone collectam Ecclesiam Petrus regeret: Tum, cùm ille Clemens apprimè laudatus ab Apostolo sederet ad ipsa gubernacula; Tum, cùm profani Cæsares, ut Nero, Domitianus, Trajanus, Antoninus, Romanos Pontifices laniarent: Tum etiam, vel Calvino teste,* Instit. l. 4. c. 2. n. 3. & in epist. ad Sadol. *cùm Damasus, Siricius, Anastasius, Innocentius, clavum tenerent Apostolicum. Hoc enim sæculo, nihil adhuc, præsertim Romæ, digressos ab Evangelica doctrina, liberaliter ille concedit. Quando igitur hanc fidem tantopere celebratam Roma perdidit? quando esse desiit, quod ante fuit? quo tempore, quo Pontifice, quâ viâ, quâ vi, quibus incrementis, Urbem, & Orbem Religio pervasit aliena? quas voces, quas turbas, quæ lamenta progenuit?*

quit? Omnes Orbe reliquo sopiti sunt, dum Roma, Roma inquam, nova Sacramenta, novum Sacrificium, novum Religionis Dogma procuderet? Nullus extitit Historicus, neque Latinus, neque Graecus, neque remotus, neque citimus, qui rem tantam, vel obscure jaceret in commentarios?

CAPUT TERTIUM.

Tertium Caput idem probandi, quia cùm sine fide impossibile sit placere Deo, si Ecclesia Romana à quinto, vel sexto sæculo veram Christi fidem perdidit, ut somniant sectarii; evidenter inde infertur, per mille annos nullum hominem salutem obtinuisse, ac proinde damnatos fuisse Benedictum, Malachiam, Bernardum, Dominicum, Franciscum, & alios, quos ipsi hæretici Sanctos fuisse fatentur. Hoc autem est evidenter falsum.

LXIII. Ante omnia tanquam primum principium supponendum est, veram Religionem, in qua homines salutem æternam consequi possint, unicam tantùm esse, non multiplicem. Una enim tantùm est veritas, & ut ait Apostolus ad Ephes. 4. *Unus Dominus, una fides, unum baptisma: Deus, & Pater omnium.* Ex quo infertur primò, omnes Religiones, omnes fides, & fidei confessiones præter unam esse falsas, noxias, pestiferas, & authore diabolo, qui est pater mendacij, introductas. Infertur secundò, neminem, qui hanc Unicam non habuerit, salutem æternam consequi posse, & omnes qui extra veram Religionem obierint, in æternum perituros, quantumvis alioqui laudabiliter vixerint. Quod enim Apostolus 1. Corinth. 13. de charitate dixit: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam. Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Quod, inquam, Apostolus in hoc loco de charitate dixit, potiori jure dicendum est de vera fide, seu Religione, quæ charitatis, & reliquarum christianarum virtutum est fundamentum.

LXIV. Quod confirmatur ex verbis Christi Joan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* Nemo potest venire ad Christum, & cum illo in Cœlis regnare, nisi Pater traxerit eum ad Religionem, per cujus professionem, & observantiam perventurus

turus est ad Christum: at Pater nequit trahere ad Religionem falsam, cujus non ipse, sed diabolus author est; ergò nemò potest venire ad Christum, & cùm illo in cælis regnare, nisi per professionem, & observantiam Religionis veræ. Ratio est, quia Religio, quæ à Deo non est, ad Deum ducere non potest,& quæ à cælo non descendit, non potest ducere in cælum, juxta illud Christi Joan.3.v.13. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo*, idest, nemo potest ascendere in cælum, nisi qui per veram fidem, & charitatem fuerit unitus cum Christo, qui est filius Dei, qui descendit de cælo, ut nos sibi unitos, & incorporatos per veram fidem,& charitatem, secum duceret in cælum, ubi enim est caput, ibi esse debent membra ipsi unita per veram fidem,& charitatem.

LXV. Confirmatur secundò, quia ut inquit Apostolus ad Heb. 11. 6. *sine* fide *impossibile est placere Deo*; fides autem illa, sine qua impossibile est placere Deo, debet esse fides vera, & à Deo hominibus data; nam fides falsa, & à Deo non proveniens, sed à diabolo, nequit esse necessaria ad placendum Deo. Vnde Christus Joan.3.v. 16. dicebat: *qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est filio, non videbit vitam sed ira Dei manet super eum.* Quare sicut non potest dari arbor sine radice, nec Domus sine fundamento; sic nec salus obtineri potest sine vera fide, & religione, quæ est radix, & fundamentum hujus spiritualis ædificij. Nemo recipietur à Deo in Domo sua cælesti, qui in hac vita non fuerit Domus, & templum, in quo Deus inhabitet, juxta illud Apostoli; ***templum*** Dei ***estis vos.*** In hoc autem templo fundamentum est fides, spes est veluti paries, & charitas est tectum, ut explicat Augustinus. Ergò impossibile est, ut sine professione veræ fidei, & Religionis sit aliquis verè justus, & templum Dei, & quòd sit in statu salutis.

LXVI. Hoc supposito primo principio, ex doctrina hæreticorum evidenter infertur, per mille, & amplius annos nullam fuisse veram fidem, & Religionem in mundo, quousque in Germania apparuit ille hæreticorum novus Apostolus Lutherus; ac proinde nullum hominem toto illo tempore salvatum esse. Sequela probatur: nam quando Lutherus incæpit caput efferre, & suos errores disseminare, solùm erant in mundo Religio Judaica, Religio Mahumetana, & Religio Christiana; nomen autem Religionis Christianæ solùm tunc profitebantur Christiani Pontificij, seu Catholici Romani, qui nimirum tenebant eam fidem, & profitebantur eos articulos, quos sedes Petri, seu Ecclesia Romana docebat, & Pontificem Romanum agnoscebant, ut Vicarium Christi: & Christiani Schismatici, seu Græci, qui separati sunt ab Ecclesia Romana: & secta quædam hæreticorum, nempè Hussitarum, qui scilicet sectabantur errores Joannis Hus Bohemi, qui damnati sunt in Concilio Constantiensi sub Martino V. anno 1418. ut patet ex ejus constitutione *inter cunctas*, quæ edita est, sacro approbante Concilio jam pleno, & legitimo. Manifestum autem est, nec in

Re-

Religione Judaica, postquam Christus venit, esse salutem: nec esse in Religione Mahumetana, ut demonstrabimus in secunda parte hujus manuductionis. Præterea certum est ex confessione ipsorum hæreticorum, contra quos arguimus, homines non potuisse salvari in Ecclesia Græca, postquam per schisma tempore Photij Patriarchæ Constantinopolitani anno 869. separata est ab Ecclesia Latina, dum in illo schismate duraverunt; duraverunt autem ab illo tempore usque ad ann. 1438. quando sub Eugenio quarto Pontifice, & Joanne Paleologo Imperatore in Concilio florentino unita est iterum cum Latina, à qua tamen unione citò recesserunt; & ideo in pœnam pertinacis schismatis, ad quod Græci redierunt, tradidit eos Deus tyrannidi Turcarum, qui armorum vi occupaverunt Imperium Trapezuntinum, & Constantinopolitanum, quæ per tot annos in Græcia floruerant.

LXVII. Quòd certum sit ex confessione ipsorum hæreticorum, non posse Græcos schismaticos in sua Religione salvari, probatur: Quia Græci pertinaciter negant, Spiritum Sanctum procedere immediatè à Filio, asserentes procedere à solo Patre: qui est error damnatus in Symbolo Constantinopolitano, quod canitur in Missa; & ut probat Cardinalis Bellarminus Lib. 2. de Missa cap. 16. est ita antiquum, ut S. Chrysostomus, qui floruit ad finem quarti sæculi, & obiit anno Christi 407. illud inseruerit Missæ, quam composuit, ac proinde asserere Spiritum Sanctum non procedere à filio, est hæresis manifesta, non solùm apud omnes Catholicos, sed etiam apud Lutheranos, & Calvinistas, ut testatur Bellar. libro de notis Ecclesiæ cap. 9. In Ecclesia ergò Græca, quæ tempore Lutheri, & Calvini non solùm schismatica erat, per separationem à capite visibili, nempe à Romano Pontifice, sed hæretica ob negatam pertinaciter processionem Spiritûs Sancti à Filio, salvari homines non poterant.

LXVIII. Nec item salvari poterant in secta Hussitarum; quia extra veram Christi Ecclesiam nemo salvari potest, ut fatentur ipsi hæretici; illa autem secta non erat vera Christi Ecclesia, tum quia incæperat in Bohemia tempore Concilii Constantiensis, ac proinde non erat Ecclesia vera, quam Christus supra Petrum fundavit: tum quia Ecclesia vera Christi debet esse Catholica, id est Universalis, illa autem secta solùm occupavit exiguam aliquam partem Germaniæ, paucósque habuit sectatores. Denique quia illa secta jam prorsus evanuit, & finita est; vera autem Christi Ecclesia duratura est usque ad finem mundi; ergò illa secta non erat vera Christi Ecclesia, ac proinde in illa salvari non poterant. Ergo si juxta hæreticos Ecclesia Romana, & Pontificia non est vera Christi Ecclesia, nulla erat vera Christi Ecclesia, quando venit Lutherus, in qua homines possent salvari; nec fuerat per mille, & ampliùs annos, siquidem Ecclesia Romana, à qua apostatavit Lutherus, ex ipsius sententia jam defecerat à vera fide Christi post quartum, vel quintum sæculum, vel saltem post sextum. Ergò nullus homo

sa-

salutem æternam obtinuit spatio mille annorum; quia extra veram Ecclesiam vera fides esse non potest, nec sine vera fide, & vera Religione potest salus obtineri.

LXIX. Perierunt ergò Benedictus, Malachias, Bernardus, Dominicus, & Franciscus; perierunt Xaverius, Petrus de Alcantara, & Theresia, qui floruerunt in Ecclesia Romana post sextum sæculum; hos autem sanctos fuisse hæretici ipsi fatentur. Nam Totila, quamvìs hæreticus Arrianus esset, summo honore affecit S. Benedictum, & tanquam verum Dei servum, & Prophetam veneratus est, ut scribit S. Gregorius Lib. 2. Dialogorum cap. 15. Calvinus etiam institut. cap. 10. §. 17. vocat Bernardum *pium scriptorem*: nemo autem pius sine vera fide, & sanctitate esse potest. Philippus etiam Melanchton in Apologia art. 5. & 27. Confessionis Augustanæ, vocat sanctos Bernardum, Dominicum, & Franciscum; quod idem facit Lutherus in Libro de abroganda Missa propè finem; ut sanctum etiam venerantur Franciscum Xaverium ipsi hæretici. Sic enim de illo Richardus Haclultus Minister Anglus scribit in 2. volumine de primis navigationibus part. 2. pag. 8. *Pius ille confessor Indorum in iis, quæ ad Religionem pertinent, Institutor Franciscus Xavier, post multos exantlatos labores, post injurias, & calamitates magno animo superatas, omnibus benedictionibus plenus obiit anno 1552. postquam multa hominum millia ad fidem Christi perduxisset. De hoc Viro sancto, virtutibus ejus, & mirabilibus, omnes recentes Indorum historiæ testantur.* Hæc ille vi manifestæ veritatis coactus est eloqui, suffragantúrque Hollandorum eò navigantium de ejusdem sanctitate, & prodigiis testimonia.

LXX. Cùm ergò evidenter sit absurdum, & penitus incredibile, & impossibile, viros ejusmodi, quos Deus tot signis, & miraculis illustravit, & qui tanta pro ejus gloria amplificanda passi sunt, & tam ardenter ipsum amârunt, in æternum periisse; consequens est, esse evidenter falsum, Ecclesiam Romanam non perseverâsse in vera fide, & Religione, quam in primis quatuor, vel quinque sæculis, ex confessione Adversariorum, puram & illibatam servavit. Quis non miretur, homines judicio aliquo pollentes, potuisse sibi persuadere, per mille, & ampliùs annos mundum fuisse sine vera CHRISTI Ecclesia? Quid hoc est, nisi negare Dei providentiam erga hominum salutem? Quomodo verificari potest, Deum seriò velle homines salvos fieri, si permisisset mundum per mille, & ampliùs annos perseverâsse sine vera fide, & Religione, in qua homines salutari possent? si nulla fuit vera in Mundo Christi Ecclesia per mille annos, promptum erit cum Tertulliano, libro de præscriptionibus, contra hæreticos ab absurdo sic inferre: *Perperam ergò tot sæculis evangelizatum, perperam creditum, tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam administrata, tot virtutes, tot charismata perperam operata, tot sacerdotia, tot ministeria perperam functa, tot denique martyria perperam coronata.* Quis autem non videat, quàm hæc omnia sint incredibilia, absurda, & blasphema?

ma? Quàm totius orbis, & omnium sæculorum judicio contraria? Manifestum ergò est, Ecclesiam Romanam nunquam veram fidem, & Religionem perdidisse, quia qui hoc concesserit, cogitur devorare hoc absurdum, nempe per mille, & amplius annos nullum hominem salutem æternam obtinuisse, Deúmque conservasse mundum per tot sæcula, ut omnes homines in infernum detruderet.

LXXI. Ad fugiendum absurdum illatum, quod scilicet sequeretur, damnatos fuisse viros illos eximios, qui etiam ipsorum hæreticorum judicio sancti fuerunt, dicere quis poterit, illos fuisse excusatos per ignorantiam; sed contra, quia ignorantia non excusat, nisi in iis, quæ sunt tantùm necessaria necessitate præcepti, non autem in iis, quæ sunt necessaria necessitate medii; quale est colere, & profiteri veram Religionem; quia sine fide, & vera Religione impossibile est aliquem salvari. Deinde si vera fuerint, quæ sectarii dicunt de Ecclesia Romana, essent inexcusabiles, qui illi adhærerent, quia nimirum adhærerent *meretrici Babylonicæ* (sic enim illi vocant Ecclesiam Romanam) & essent Ministri, & instrumenta primaria Antichristi, essent idololatræ colentes creaturam pro Creatore, nimirum panem, & vinum loco Christi in Eucharistia. Nulla autem est ignorantia, qua valeant ista accusari. Fuissent ergò omnes illi impii, & æterno igne digni. Quia, homines adulti, & baptizati si gloria æterna non fruantur, necesse est, ut in ignem æternum mittantur, unum enim ex illis duobus extremis Matth. 25. 46. *& ibunt ii in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam*, illis competere debet.

CAPUT QUARTUM.

Impugnatur effugium quorundam Protestantium, qui cùm absurdum capitis præcedentis devorare non audeant, dicunt, posse quemlibet Christianum in sua Religione, & fide salvari; v. g. Lutheranum in sua, similiter Calvinistam, & Pontificium. Atque apertè demonstratur, si semel in Ecclesia Romana reperitur salvatio, illam reperiri non posse in secta Lutherana, vel Calviniana, nec in ulla alia negante aliquem ex articulis, quos Ecclesia Romana credendos proponit.

LXXII. Pater Richardus Arsdekin in sua Theologia tripartita parte prima cap. 2. ar. 1. testatur Serianum, & plures præsertim in Hollandia, & Germania, & nuper in Anglia Thomam Hobbesium in elementis

 Philo-

Philosophicis docuisse, quemlibet Christianum posse in sua fide, & secta salvari. Et P. Leonardus Lessius in Appendice Consultationis de Religione & Fide capessenda duas hac de re instituit quæstiones. Prima *utrum quivis in sua, fide*, ac *Religione salvari possit*? & circa hanc, inquit, *Multi* hoc tempore sentiunt, quemlibet in sua Fide salvari posse; ac perinde ad salutem sufficere, credere in DEUM, & nemini facere injuriam. Secunda quæstio, *utrum si fides Christi sit necessaria, ipsa per se sufficiat, an verò aliquid aliud credere oporteat?* Id est, utrùm sufficiat ad salutem credere in Christum, eumque pro peccatis esse mortuum, etiamsi alia nolimus credere? Et post quæstionis propositionem subjungit. *Plurimi* præsertim ex plebe, id satis esse existimant, modò ea, quæ de Deo & Christo habentur in Symbolo Apostolorum, credantur, cætera omnia putant adiaphora, & quemlibet de illis posse credere prout ei bona Fide videtur credendum: Symbolum autem à quovis credi volunt juxta sensum, qui cuilibet videtur optimus. Itaque statuunt, quemlibet, qui Christum confitetur, in sua fide salvari posse; sive sit Papista, sive Lutherista, sive Calvinista, sive Anabaptista, sive alterius sectæ. Omnes enim hi tenent idem caput, quod est Christus, omnes eidem innituntur fundamento, quod est Christus JESUS. Itaque à salute excidere non possunt, etiamsi in aliis dissentiant. Hinc aliqui potentes, qui istis novis Religionibus utuntur ad stabiliendum, & amplificandum suum Imperium, plurimùm laborant, ut ex Lutheranis, & Calvinistis unam Ecclesiam conficiant, & persuadere nituntur, inter eos non esse discrimen, nisi in nescio quibus apicibus, & rebus adiaphoris. Quia res ista est magni momenti, utrùmque errorem in hoc capite impugnabo.

§. I.

Demonstratur esse evidentem errorem contra Lumen rationis, quod unusquisque possit salvari in sua fide & Religione, videlicet Mahumetanus in sua, Judæus in sua, & Christianus in sua.

LXXIII. Cardinalis Bellarminus lib. de notis Ecclesiæ cap. 11. nota octava probat ad veram Ecclesiam, in qua homines salvari possint, requiri, quòd nihil contineat falsum quoad fidei doctrinam, nihil injustum quoad doctrinam morum. Religio námque illa, quæ vel aliquod dogma falsum credit, vel aliquid injustum præcipit, nequit esse à Deo, ac proinde nequit esse talis, ut in illa homines salvari possint, & ex hac nota dicit evidenter ostendi, nullam esse veram Ecclesiam nisi nostram, *nulla enim* (inquit) est *secta*, vel Paganorum, vel Philosophorum, vel Judæorum, vel *Turcarum*, *vel Hæreticorum*, *quæ non contineat aliquos exploratos errores*, *& rectæ rationi manifestè contrarios*. Quod ipse probat discurrendo per singulas sectas, & postquam id probaverat de Philosophis, & Paganis, subjungit. *De Mahumetanis idem patet ex Alcorano*, *nam capite secundo docet, omnes salvari in suis Legibus, si eas servent,*

vent, Judæos, Christianos, Turcas. Et posteà addit alios crassos, & manifestos Alcorani errores; de quibus nos latè agemus in secunda parte hujus manuductionis. Nunc satis est scivisse, esse doctrinam Alcorani, quod unusquisque salvari possit in sua Lege, & Religione.

LXXIV. Hunc esse evidentem errorem, quo convincitur, Alcoranum non esse Legem Dei, nec Librum à Spiritu Sancto dictatum, sed ex suggestione Diaboli ab illo insigni seductore Mahumeto compositum ad comparandum sibi imperium, sæpè disputans cum Mahumetanis Luce meridianâ clarius ostendi, ut patebit ex secunda parte hujus operis Lib. 2. cap. 3. Hic sufficiat rationem demonstrativam insinuare. Quia implicat, ut Leges, seu Religiones quoad doctrinam Fidei, quam credendam proponunt, invicem inter se oppositæ, sint omnes veræ; sed necesse est, ut vel omnes sint falsæ, vel una sola sit vera, & reliquæ ipsi oppositæ sint falsæ. Id quod Tullius Lib. 1. de natura Deorum scitè observavit; nam cùm retulisset varias, & inter se oppositas Philosophorum opiniones circa naturam Deorum, subjunxit: *quorum opiniones, cùm tam variæ sint, tàmque inter se dissidentes; alterum fieri profectò potest, ut earum nulla, alterum certè non potest, ut plùs unâ vera sit.* At Religio Christiana, Judaica, & Mahumetana sunt inter se omninò oppositæ quoad doctrinam fidei, siquidem Religio Christiana proponit credendum tanquam articulum fidei mysterium Trinitatis personarum in Unitate essentiæ; proponit credendum Christum esse non solùm Sanctum, sed sanctum sanctorum, & Filium DEI naturalem, verúmque DEUM, & Messiam in Lege Veteri promissum: At Judæi, & Mahumetani conveniunt inter se in negando mysterio Trinitatis, & in negandâ Divinitate Christi; licèt ex diverso motivo; nam Judæi perfidi credunt, Christum non esse Messiam promissum in Lege Veteri, nec fuisse virum sanctum, sed seductorem: At Mahumetani tanquam Articulum fidei habent Christum fuisse Prophetam sanctissimum, & Messiam promissum Judæis in Lege antiqua, ut constabit parte secunda Lib. 2. cap. 5. Evidens ergò est, has tres leges esse inter se oppositas in doctrina fidei. Ergò evidens est, non omnes illas esse veras; ergò evidens est, vel omnes esse falsas, vel ex illis unam solam esse veram, & reliquas ipsi oppositas esse falsas. Ergò evidens est, non esse salvationem in illis tribus Religionibus: nam evidens est, Religionem falsam non esse datam à Deo, & evidens est, in Religione non datâ à Deo, sed à Diabolo inductâ non posse homines salvari; Ut constat ex dictis capite præcedenti, & ampliùs constabit parte secunda Lib. 2. cap. 5. ergò est manifestus, & evidens error dicere, quòd unusquisque *potest salvari in sua Lege,* Judæus in sua, Mahumetanus in sua, & Christianus in sua.

LXXV. Ex vi hujus argumenti præcisè sumpti non probatur, homines salvari in Religione Christiana; sed evidenter ostenditur, non posse salvari in Mahumetana, vel aliqua alia, quæ continet

tinet tam crassum & evidentem errorem; nec in Judaica post adventum Christi; cùm illa contineat manifestos errores, ut probat Bellarminus lib. de notis Ecclesiæ nota 8. cap. 11. Sed ad probandum salvari homines in Religione Christiana, assumendum est aliud principium, quod est evidens, nimirum dari Deum, & Deum habere providentiam hominum, illósque creâsse, ut ipsi serviant, debitúmque illi cultum exhibeant. Frustrà enim fuisset condere hominem rationis participem, nisi eo fine, ut Conditori suo debitum cultum persolveret. Evidens ergò est Deum modò habere, & semper in mundo habuisse aliquam veram legem, per cujus observationem homines debitum Deo cultum exhiberent, & finem felicitatis æternæ consequerentur, ut probavi lib. 2. §. 2. & 3. Hoc autem principio stabilito, evidenter demonstratur Religionem Christianam esse veram. Nam tres solùm sunt Religiones, vel sectæ, quæ Unitatem Dei agnoscunt, nempe Religio Christiana, secta Mahumetana, & secta Hebræorum: aliqua ergò illorum est vera Religio, in qua homines salvari possint. At evidens est, nec Mahumetanam sectam, nec Hebraicam esse veram Dei Religionem. Ergò evidens est, solam Christianam esse veram, solámque Ecclesiam Catholicam esse veram Dei Ecclesiam; Ut enim concludit Bellarminus libro illo de notis Ecclesiæ nota octava cap. 11. *Ecclesia nostra Catholica nullum errorem, nullam turpitudinem, nihil contra rationem docet, etsi multa supra rationem: proinde sola est absolutè sancta, eique soli convenit, quod in symbolo dicimus; Credo sanctam Ecclesiam*: Quam rem ostenderunt adversus Paganos, Justinus in utraque Apologia. Tertullianus in Apologet. capite 36. & sequentibus: Ambrosius libro primo, secundo, & tertio contra gentes. Minutius Felix in Octavio: Augustinus in libris de Civitate Dei: contra Paganos autem, & hæreticos omnes, idem ostendit accuratissimè beatus Thomas in libris contra gentes.

LXXVI. Concludamus igitur cùm S. Augustino libro secundo, de Civitate Dei, capite vigesimo octavo: *Nihil in Christianis Ecclesiis turpe, & flagitiosum spectandum, imitandúmque proponitur, ubi veri Dei aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur.* Et libro vigesimo secundo, capite septimo: *Persuadebatur veritas nova consuetudini sed non contraria rationi.*

LXXVII. Deinde demonstratur falsum esse, quod unusquisque possit salvari in sua fide, ut enim sapienter inquit P. Lessius, *si quilibet*, etiam Turca, *vel Iudæus* in sua fide salvari potest: ergo frustra Apostoli, & sancti Patres tantopere in fide Christi asserenda laborârunt: frustra tot Martyres per omnia tormentorum genera sanguinem, & vitam pro ea profuderunt. Poterant enim ab hac doctrina, & professione absque salutis dispendio abstinere, & confessione unius Dei cum Judæis esse contenti. Addo: ergò frustra Deus factus est homo; frustra tot miracula patravit, ut Messias, & Salvator Mundi crederetur; frustra Crucifixus,

fixus, & mortuus est. Nihil enim horum ad salutem hominum erat necessarium. Satis erat mittere per orbem prædicatores, qui fidem unius Dei mortalibus persuaderent.

§. II.

Ostenditur ex Apostolo, non posse ullum nunc salvari sine fide in Christum.

LXXVIII. HOc modo ratiocinatur Apostolus ad Galatas secundo, cùm ait: *si per legem justitia: ergò gratis Christus mortuus est.* hoc est, si justitia potest obtineri per cognitionem unius Dei, & Legis observationem; frustra Christus mortuus est. nimirum, quia minimè saluti nostræ mors ejus erat necessaria: Unde Cardinalis Bellarminus lib. 2. de pœnit. cap. 2. dicebat. *Lex vetus, ut à nova distinguitur, non habet promissionem gratiæ, nec ejus opera Deo sunt grata. Nam si ex Lege esset justitia, Christus gratis mortuus esset, ait Apostolus ad* Galat. 2. *& qui operatur, nimirum sine gratia, quæ propria est testamenti novi, habet gloriam, sed non apud Deum, inquit idem* Roman. 4. *& Idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non litterâ, sed Spiritu.* 2. Corint. 3. ubi Littera legis sine Spiritu Evangelij, tantùm abest, ut vitam adferre dicatur, ut etiam dicatur occidere. Hactenus Bellarminus. certissimum ergò est ex Paulo neminem post adventum Christi salvari posse per observationem Legis Mosaicæ; sed necessariam esse fidem Christi ad justificationem, & ad salutem. Unde idem Apostolus eodem capite secundo epistolæ ad Galatas vers. 16. dicebat: *scientes autem, quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus Legis: propter quod ex operibus Legis non justificabitur omnis caro.* Quid clarius? absurdum ergò est existimare, quòd post adventum Christi possit aliquis salvari sine fide in Christum?

LXXIX. Quod amplius urgetur. Nam Paulus invehitur cap. 3. epistolæ ad Galatas in Galatas, eò quòd dicerent, ex operibus legis posse homines justificari, & Spiritum Sanctum accipere: & sic illos carpit. *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos JESUS Christus proscriptus est. in vobis crucifixus? Hoc solum volo à vobis discere: ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, ut cùm spiritu cæperitis, nunc carne consummemini?* Et mox, *Qui ergò tribuit vobis spiritum, & operatur in vobis virtutes; ex operibus Legis, an ex auditu fidei? Sicut scriptum est; Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Cognoscite* ergò, *quia qui ex fide sunt, ij filij Abrahæ: providens autem scriptura, quia ex fide justificat gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ, quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur, qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham, quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt, scriptum est enim &c. Ac* mox. *Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est; quia justus ex fide vivit. & post aliqua. Sed conclusit scri-*

ptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide JESU Christi daretur credentibus. &c.

LXXX. Ex quibus verbis constat, Paulum insensatos fascinatósque appellâsse eos, qui putabant, justificationem, vel salutem ex Lege Mosaica, ac ex operibus in lege illa præscriptis haberi posse sine fide. ergò manifestum est Apostolum prædicâsse Galatis, observationem legis Mosaicæ non sufficere sine fide Christi ad justificationem, & salutem. cùm ergò indubitatum sit, Christianis omnibus legem Veterem Judæorum à Deo datam fuisse, & nullam aliam ante adventum Christi fuisse illâ sanctiorem, & valentiorem ad justificationem, & salutem; & certum sit, Paulum asserere opera illius legis nō sufficere sine fide ad justificationem, & salutem; consequens est, ut ex mente Pauli nullus possit salvari sine fide in ulla lege. Unde falsissimum est, & contra Paulum asserere, quòd post adventum Christi & prædicationem Evangelij possit quis salvari sine fide supernaturali, & divina, per observationem solius legis naturalis. Ergò est apertè contra Paulum dicere, quòd unusquisque in sua fide, & lege possit salvari. quandoquidem Paulus apertè docet, opera legis Mosaicæ, quæ Sancta erat, & à Deo collata fuit, non sufficere ad salutem, sed necessariam esse fidem Christi.

LXXXI. Ubi adverte, Galatas deceptos hac cogitatione, quòd lex Mosaica data fuisset à Deo, & esset in se sancta, extimasse, adhuc post adventum Christi esse necessariam ejus observationem ad justificationem, & salutem, nec posse aliquem per solam fidē Christi, & observationem legis Evangelicæ justificari, & salvari, nisi simul observaret legem Moysis. Hunc errorem ita impugnat Apostolus, ut nec in totum, nec in partem admittat opera legis, ut necessaria ad salutem, & ideò ad Rom. 3. v. 28. ait: *arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis*, & ad Ephes. 2. v. 5. *Salvati estis per fidem, non ex operibus*, quibus verbis significat, nec Judæos ex nuda observatione legis Mosaicæ, nec gentiles propter bona opera ante fidem susceptam patrata, justitiam à Deo consecutos esse, aut consequi potuisse. Ratio est, quia lex Mosaica, quamvis bona, & sancta, erat solùm umbra, & figura legis Evangelicæ, & adveniente Christo cessare debuit, quoad omnia præcepta cæremonialia, & judicialia, & quoad Sacramenta peculiaria illius legis, quæ præfigurabant Sacramenta novæ legis, ut explicabimus 2. part. hujus manuductionis lib. 3. cap. 12. Et ideò idem Apostolus ajebat, *in Christo Jesu nec circumcisio, nec præputium aliquid valet, sed nova creatura*, ad Gal. 6. v. 15. id est, nec lex Mosaica, in qua circumcisio præcipitur, nec ulla alia, in qua circumcisio non postulatur, sed observatur integrè retento præputio, aliquid valet ad justificationem, & salutem, postquam Christus venit, & pro hominibus mortuus est; sed requiritur, quòd homo per baptismum fiat nova creatura, & quòd, postquam per Baptismum renatus, & justificatus est, novam vitam instituat, secundùm illud ejusdem Apostoli, *eratis aliquando tenebræ,*

bra, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Ut enim exponit Bellarm. lib. 2. de pœnit. cap. 5. sensus illorum verborum, *in Christo Jesu nec circumcisio, &c.* est iste, *iis, qui sunt in Christo Jesu jam per Baptismum renati, & justificati, nova vita necessaria est, sive* (ut ibidem ipse loquitur) *fides, quæ per dilectionem operatur, ut nimirum justè, sobriè, & piè vivant in hoc sæculo; neque periculum ullum imminet, si præputium gerant, neque utilitatem ullam poterit afferre circumcisio.*

LXXXII. Quare idem Apostolus cap. 3. ad Galat. v. 21. dicebat: *Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia. Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Priùs autem, quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat. Itàque lex noster Pædagogus fuit in Christo, ut ex fide justificemur. At ubi venit fides, jam non sumus sub Pædagogo. Omnes enim filij Dei estis per fidem;* quæ est in Christo Jesu. *Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

LXXXIII. Itàque lex vetus talis non erat, ut posset sine fide justificare, & propterea Evangelista Joannes cap. 1. 17. ajebat, *Lex per Moysem data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est;* Et ideò, ut ait Augustinus, lex priùs *jubebat, sed non juvabat; post Christi adventum, & jubet, & juvat.* Consulantur, quæ dicimus 2. p. lib. 3. cap. 12. quam veritatem declarans Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7. de fide loquens inquit: *sine qua nulli unquam contigit justificatio.*

§. III.

Excluditur error hæreticorum asserentium, solam fidem in Christum justificare.

LXXXIV. Fides Catholica non solùm declinat errorem illum hucusque impugnatum, quòd scilicet sine fide in Christum possit quis justificari, & salutem obtinere, sed errorem alium huic contrariè oppositum hæreticorum hujus temporis, qui ita extollunt fidem in Christum, ut existiment, illam solam justificare, & salvare; bona autem opera, vel esse nulla, vel nihil ad justitiam & salutem conducere; & in confirmationem sui erroris abutuntur testimonio Apostoli affirmantis, justificari hominem per fidem. Ut enim declarat Concilium Tridentinum sess. 5. cap. 8. *Cùm Apostolus dicit, justificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit, & expressit, ut scilicet per fidem justificari dicamus, quia fides est humanæ salutis initium, & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire.* Hæc autem fides, quæ ad justificationem est necessaria in parvulis, & infantibus, qui baptizantur ante usum rationis, est solùm habitualis, & per baptismum infunditur; nec requiritur fides actualis in ipsis, ut somniavit Lutherus, in eo fundans suum errorem, quòd alioqui *illuderetur Sacramentis sacrilego*

crilego mendacio, dum respondetur pro infante, credo. Ut enim sapienter respondet Bellarminus lib. 1. de Sacramentis cap. 11. Nullum est ibi mendacium; nam qui respondet, *credo*, non significat infantem credere proprio actu, sed alieno. Ut enim exponit S. Augustinus serm. 10. de verbis Apostoli, *accommodat Mater Ecclesia infantibus aliorum pedes, ut veniant, aliorum cor, ut credant, aliorum linguam, ut confiteantur.* Idque jure merito, cùm enim sint maculati per peccatum ab ipsis propriâ voluntate non commissum, sed contractum ex Adamo, licèt propriè ipsis inhærens; congruum est, ut qui sine proprio actu sunt infecti, sine proprio actu possint justificari.

§. IV.

Quænam sit fides Christi requisita in adultis ad salutem.

LXXXV. IN adultis autem necessaria est ad justificationem fides actualis; unde quando adultus baptizatur, vel post Baptismum justificatur, necessariò debet præcedere in ipso actualis fides, priusquàm infundatur ipsi gratia justificans. Fides autem ista actualis ad justificationem præcequisita, est fides illa, quâ credimus in Deum, & in Filium ejus Jesum Christum juxta illud Christ: Joan. 17. 3. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*: id est, hæc est causa vitæ æternæ, & hâc solâ viâ obtinenda est, nempe fide Divinitatis, & Mysterij Incarnationis; ut credatur Deus, & credatur Christus; ut ad litteram exponit Cardinalis Toletus. Articulorum enim fidei hæc summa est, nempe veritas Divinitatis, quæ in Unitate essentiæ identificat Trinitatem Personarum, & Mysterium Incarnationis Christi, per quem redemptio perfecta est, quorum sine fide nemo vitam æternam obtinere potest. Ad salutem enim requiritur, quòd cognoscamus finem nostrum ultimum, qui est Deus unus, & Trinus, & Mediatorem Jesum Christum, cujus passionem & mortem Deus elegit, ut medium necessarium ad hominum salutem.

LXXXVI. Unde sicut nemo potest salvari, qui ignoret Deum, & beneficium creationis, & ideò nullus idololatra salvari potest: ita nullus potest salvari, qui ignoret Christum, & beneficium redemptionis, siquidem redemptionis beneficium est longè majus, & mirabilius, magisque ad gloriam Dei, & Christi pertinet, & ampliorem à nobis gratitudinem, & servitutem postulat. Scripturæ enim apertè dicunt, Christi redemptionem nobis non applicari nisi per fidem ejusdem, ut patet ex illo Rom. 3. v. 22. *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes, qui credunt in eum*, & v. 25. *quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* Ex illo Joan. 20. *Hæc scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Et ex illo Christi Joan. 11. *Omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* Et ex illo Joannis epist. 1. cap. 4. *In hoc cognoscitur*

tur Spiritus Dei. Omnis Spiritus, qui confitetur Jesum Christum venisse in carne, ex Deo est. Et ex illo Christi Joan. 3. *Exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam*; id est, oportet Christum crucifigi; & constat ex verbis, quæ Christus ipse apparens Saulo dixit Act. 26. *Nunc ego mitto te ad gentes, aperire oculos eorum, ut convertantur à tenebris ad lucem, & de potestate Sathanæ ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter Sanctos, per fidem, quæ est in me.* Idem constat ex actibus Apost. cap. 4. à v. 10. ad 13. & Apocal. 1. à v. 5. & 6. & Apocal. 7. v. 14.

LXXXVII. Idque ratio ipsa postulat, ut expendit optimè P. Lessius, quia ut efficiamur participes alicujus magni & insoliti beneficij, omnis ratio postulat, ut agnoscamus beneficium, & benefactorem, eúmque, ut par est, cum omni gratiarum actione honoremus: hanc enim gratitudinem ipsa conditio beneficij, & benefactoris postulat. Itaque cùm beneficium redemptionis sit adeò magnum, & exoticum, & ipse, qui illud contulit, adeò sublimis, & eximius, & modus, quo contulit, adeò mirabilis: operæ pretium erat, hæc omnia à nobis cognosci, ne prorsus ingrati in tantum benefactorem viveremus, & moreremur, néve pro amore odium, pro benedictione maledicta, pro gratiarum actione blasphemias ei more Judæorum rependeremus. Absurdum itaque est, eos, qui in Christum non credunt, salutis per Christum nobis paratæ ponere participes.

LXXXVIII. Ad fidem in Deum, & Christum pertinent Mysteria omnia contenta in Symbolo, quæ explicitè credere debemus, & implicitè reliqua omnia, quæ Ecclesia Sancta Catholica credenda proponit. Et hæc est fides necessaria ad salutem; non autem illa fides specialis, quam Lutherus, & Calvinus fidem justificantem appellant; cùm potiùs sit superba præsumptio, & manifestus error contra lumen rationis. Ut enim inquit Bellarm. lib. de notis Ecclesiæ cap. 11. in quo probat, omnes Sectas oppositas Religioni Catholicæ continere aliquem, vel aliquos manifestos errores contra rationem, & errorem manifestum designans in Sectis hæreticorum nostri temporis, inquit: *Sectarij nostri temporis docent, omnem hominem justificari solâ fide speciali, quâ quisq; certò credit, se propter Christum coram Deo esse justum, quod cum quolibet paradoxo comparari potest; non enim est id supra, vel præter rationem, sed planè contra omnem rationem. Quæro enim, cùm incipio credere, me esse justum, vel sum justus, vel injustus? si justus, igitur justificor per fidem illam, quæ est posterior meâ justitiâ; si injustus, ergò ista fides est falsa, ergò non est fides Divina justificans, nisi dicamus, homines justificari per mendacium.*

§. V.

Solvitur objectio, contendens non esse necessariam fidem explicitam in Christum ad salutem, & exponitur, quomodo Deus omnibus distribuat auxilia sufficientia ad perveniendum ad hanc fidem.

LXXXIX. Sed objicies: Potest quis educari inter gentes, ad quas nunquam pervenerit ulla Christi notitia, imò educari in silvis, ubi à nullo possit audire Mysterium Incarnationis; ille autem sic educatus potest sequi ductum naturalis rationis in appetitu boni, & fuga mali, & sic servare legem naturalem sine peccato ullo mortali, præsertim si exiguo tempore post usum rationis moriatur; ergò potest sine fide Christi salvari: nam huic facienti, quod in se est, Deus gratiam salvationis non negabit. Verùm hoc argumentum nimis probat, nimirum ad salutem non esse necessariam fidem supernaturalem, & infusam, contra illud Pauli, *sine fide impossibile est placere Deo.* Et contra illud ejusdem ad Hebr. 11. *accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit.* Probatur sequela; quia *fides ex auditu.* Rom. 10. 17. Ergò nullus potest credere, nisi audiat res fidei. *Quomodò autem audiet, si non* sit prædicator, qui proponat? *Quomodò audient sine prædicante?* Rom. 10. 14. Ergò fidem supernaturalem nullus potest adultus obtinere, nisi audiat prædicatorem veræ fidei. Ergò si potest salvari is, cui nunquam Christus prædicatus est, poterit salvari is, cui nunquam vera fides, veráque Religio prædicata est.

XC. Respondeo ergò, fieri non posse, ut homo vivens inter gentes, quibus nunquam annuntiatus est Christus, se immunem à peccato servet, nisi ex gratia Dei illi collata propter merita Christi, vi cujus efficaciter moveatur ad observandam legem naturalem. Cui autem Deus ob merita Christi hanc gratiam præstat, ut vivens inter gentes, abstineat ab omni peccato mortali, & potens transgredi præcepta Decalogi, quæ sunt de lege naturæ, non transgrediatur; eidem infallibiliter gratiam fidei in Christum dispensabit, vel disponendo, ut abducatur captivus in terram Christianorum, vel illuc aliquâ singulari providentiâ destinando Prædicatorem, qui illi annuntiet Christum, vel illum internè illuminando. Et hæc est legitima & solida solutio, ad quam recurrit Theologorum Princeps D. Thomas. Nam 2.2. q. 2. art. 7. & 8. docet, post tempora gratiæ revelatæ tam majores, quàm minores teneri ad fidem explicitam eorum, quæ ad Mysteria Incarnationis, & Trinitatis spectant, & clariùs in 3. dist. 25. q. 2. ad 2. affirmat, post adventum Christi omnes teneri ad explicitè credendam Incarnationem: Et respondens ad objectionem nuper factam, inquit: *si aliquis instructorem non habeat, Deus ei revelaret, nisi ex sua culpa maneret.* Id quod fusiùs explicat q. 14. de veritate art. 11. in quo inquirit, *num sit necessarium, aliquid explicitè credere?* Et pro parte negativa, proponit hoc argumentum. *Possibile est enim* (inquit) *aliquem*

aliquem nutriri in silvis, vel inter lupos; & talis non potest aliquid de fide cognoscere, & sic erit aliquis homo, qui de necessitate damnabitur, quod est inconveniens, & sic non videtur, quòd sit necessarium aliquid explicitè credere. Cui argumento respondet: *dicendum, quòd non sequitur inconveniens, posito, quòd quilibet teneatur aliquid explicitè credere, si in silvis, vel inter bruta animalia nutriatur: hoc enim ad Divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessarijs ad salutem, dummodò ex parte ejus non impediatur. Si enim aliquis taliter nutritus nutum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certissimè est tenendum, quòd ei Deus, vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium Act.* 10. Et ibidem ad 2. addit, *quòd quamvis non sit in potestate nostra cognoscere ea, quæ sunt fidei ex nobis ipsis; tamen si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet nobis ab eo, quod nobis est necessarium.*

XCI. Et hæc est Doctrina S. Augustini, qui Epist. 49. ad Deo gratias latè explicat, quo modo Deus omnibus adultis provideat media sufficientissima ad salutem, & potestatem veniendi ad Religionem Christianam, si per ipsos non stet, quibus explicatis concludit: *ita salus Religionis hujus, per quam solam veram salus vera veracitérque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit.* Quare adulti, qui pereunt, & damnantur, sibi ipsis imputare debent, quòd damnentur in æternum: quamvis enim ex sententia D. Thomæ, & communi Theologorum apud Patrem Suarez disp. 12. de fide sect. 4. n. 9. illis subscribentem, post promulgationem Evangelij fides explicita in Christum sit medium necessarium ad salutem, hoc medium Deus omnibus offert, siquidem omnibus dispensat auxilia gratiæ sufficientia ad observandam legem naturalem; qui autem legem naturalem observaverit, infallibiliter perveniet ad fidem Christi, facienti enim, quod in se est, ad quærendam veram Religionem necessariam ad salutem, Deus non denegabit gratiam necessariam ad illam obtinendam.

XCII. In hunc scopum adducit S. Augustinus lib. de prædestinat. sanct. cap. 7. successum Cornelij Centurionis, qui Act. 10. describitur, *Vir justus, religiosus, ac timens Deum, cujus orationes, & eleemosynæ acceptæ erant coram Deo*, & tamen admonitus fuit ab Angelo, ut vocaret Petrum, qui prædicaret ipsi fidem Christi, ut salvus fieret; ex quo infert Augustinus necessitatem fidei in Christum ad salutem. Sic enim ait, *cujus acceptæ sunt eleemosynæ, & auditæ orationes*, antequam credidisset in Christum; *nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat; nam quomodò invocabat, in quem non crediderat? sed si posset sine fide Christi esse salvus, non ad eum ædificandum mitteretur Architectus Apostolus Petrus.*

* * *

§. VI.

An Cornelius Centurio fuerit justificatus ante fidem explicitam Christi? ubi statuitur pars negativa.

XCIII. ET quamvis Actorum 10. v. 14. dicatur *Cornelius Centurio Vir justus*, & *timens Deum*, & hinc aliqui Doctores affirment, illum justificatum fuisse ante fidem Christi susceptam ob prædicationem Petri, & M. Canus. in relect. de Sacram. par. 2. concl. 3 propterea doceat, fidem explicitam Christi esse quidem medium necessarium post Christi adventum ad gloriæ consecutionem, non tamen ad justificationem, idque probet, quia Cornelius erat justus, & tamen necesse habuit instrui à Petro, ut salvus fieret. Quamvis, inquam, eo loco dicatur Cornelius justus, inde non probatur sufficienter, Cornelium fuisse justum justitiâ supernaturali ante adventum Petri. Tum quia non appellatur justus ab historico sacro, sed à duobus domesticis Cornelij, & ab uno milite ejus, quos ipse ex admonitu Angeli misit in Joppem, ut vocarent Petrum in domum suam: tum quia, ut probat P. Vasquez 12. disp. 192. cap. 1. Locus iste non est intelligendus de justitia supernaturali, sed solùm de justitia quadam morali, quia nimirum Cornelius regulariter legem naturalem observabat, & bonis operibus studebat, licèt in aliquo deficeret.

XCIV. Sententia autem M. Cani communiter impugnatur. Et sententia communis Patrum est, Cornelium non fuisse coram Deo justificatum, nisi post susceptam fidem Christi per prædicationem Petri. Unde Chrysost. tom. 3. in sermone de fide, & lege naturæ inquit. *Et vis planè videre quòd opera sine fide non vivificantur? Testimonium bonum habuit Cornelius de eleemosyna, & precibus, & Christum ignorabat, & quia magnus ille justitiæ, & veritatis judex personarum respectum nesciens, vidit bona quidem opera, sed mortua, quia fidem non habebat, mittit divinum Angelum.* Idem docet S. Gregorius hom. 9. in Ezech. dicens: *Unum sine alio nihil prodesse valet, quia nec fides sine operibus, nec opera sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda: sicut Cornelius pro bonis operibus meruit audiri, antequam fidelis existeret.* Idem docet Basilius in regulis brevioribus regulâ 224. & Augustinus expresè multis in locis, quæ congerit Vasquez.

XCV. Adeóque necessariam judicavit hanc fidem in Christum Augustinus ad salutem, ut videatur censuisse, illam fuisse necessariam adhuc in vetere lege, & in lege naturæ. Sic enim ait lib. 2. de gratia Christi, cap. 24 ubi sic loquitur. *Itaque sine ista fide hoc est sine fide unius Mediatoris Dei, & hominum, hominis Christi Jesu, sine fide, inquam, resurrectionis ejus, quam Deus hominibus definivit, quæ utique sine incarnationis, & mortis, & resurrectionis Christi, nec antiquos justos, ut justi essent à peccatis, potuisse mundari, & Dei gratiâ justificari, veritas Christiana non dubitat: sive in ijs justis, quos Sancta Scriptura commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt; vel ante diluvium, vel* inde

inde usque ad datam legem, vel ipsius legis tempore, non solùm in filiis Israel, sicut fuerunt Prophetæ, sed etiam extra eundem populum, sicut fuit Job.

XCVI. Hactenùs ibi Augustinus, cujus verba explicatione indigent, ne contra communem sententiam Theologorum cogamur dicere, neminem unquam ex adultis salutem obtinuisse sine fide explicita Christi, quod durum videtur; nam licèt aliqui in lege naturæ, & in lege scripta habuerint fidem explicitam Christi venturi, tamen fides ista explicita tunc non erat necessaria ad salutem; sed sufficiebat fides implicita; ut explicat D. Thomas 22. q. 2. ar. 7. ad 3. his verbis: *Dicendum, quòd multis Gentilium facta fuit revelatio de Christo: ut patet per ea, quæ prædixerunt.* Nam Job 19. dicitur: *Scio, quòd Redemptor meus vivit. Sibilla etiam prænuntiavit quædam de Christo, ut August. dicit. Invenitur etiam in historiis Romanorum, quòd tempore Constantini Augusti, & Helenæ matris ejus inventum fuit quoddam sepulchrum, in quo jacebat homo, auream laminam habens in pectore, in qua scriptum erat, Christus nascetur ex Virgine, & ego credo in eum. O sol sub Helenæ, & Constantini temporibus iterum me videbis. Si qui tamen salvati fuerunt, quibus revelatio non fuit facta, non fuerunt salvati absque fide Mediatoris: quia etsi non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in Divina providentia, credentes Deum esse liberatorem hominum secundùm modos sibi placitos, & secundùm quod aliquibus veritatem cognoscentibus spiritus revelâsset: secundùm illud Job. 35. cap. qui docet nos super jumenta terræ.*

XCVII. Habemus ergò, post adventum Christi, & prædicationem Evangelii esse omninò necessariam ad salutem fidem explicitam Incarnationis Verbi, & Mediatoris Dei, & hominum Christi JESU. *Nec enim aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Ut dixit D. Petrus Act. 4. v. 12. Quam fidem Deus, quantum est ex se, est paratus dare omnibus non ponentibus obicem peccatis suis personalibus; si enim, ut possunt, observent legem naturalem, & quærant seriò, & diligenter veram Religionem, illam infallibiliter invenient. Sic invenerunt Clemens Romanus, Justinus Philosophus, Hilarius, Gregorius Taumaturgus, & alii, qui diligenter illam quæsierunt, & in Historia Societis habemus de hoc illustria exempla: illud præclarum, quod accidit Venerabili P. Josepho de Anchieta fama sanctitatis, & miraculis celebri in Brasilia, ubi fidem Christianam prædicavit, & nomen novi Taumaturgi ob multitudinem signorum meruit, & refertur à P. Sebastiano Beretario Florentino in vita Latina, quam de hoc illustri Viro collegit ex iis, quæ lingua Lusitanica quatuor libris scripserat P. Petrus Roterigius Provincialis Societatis in Brasilia, lib. 2. pag. mihi 218.

XCVIII. *Ex multis* (inquit) *quæ inde Josephus animarum lucra retulit, unum admiratione dignum, & cujus haud facilè simile reperias exemplum, non præteribo, ex quo divinæ Bonitati laudes reddantur, quæ admiranda planè ratione*

ratione Ethnicum hominem ad suæ prædestinationis finem adduxit. Obibat Josephus de more suam hanc provinciam. cùm à comitibus digressus solus in sylvas penitùs intravit, nullo certo consilio, nulla ei subita rei novæ oborta cogitatione, sed quasi alterius manu duceretur, in senem incidit Brasilium, humi abjectum, atque arbori applicitum. Is Patrem ad se adeuntem his vocibus compellat. Perge huc adire, jam diu enim hìc tibi præstolor. Quærit ex eo Pater, quinam sit, quâque ex terra vicóve eò venerit. Respondit senex, patriam suam mari imminere; aliáque adjecit, ex quibus Pater intellexit, ipsum neque ex Itaniensibus, neque è Vincentianis finibus, neque ex tota ora Brasiliæ, in qua versantur Lusitani, sed ex remotioribus terris, fortasse circa flumen argenteum, aliisve Australibus partibus infra tropicum (nam Brasilico loquebatur idiomate) vel ministerio supra quàm humano eò translatũ, vel divino aliquo monitore, ac duce suis gressibus venisse, ex quo labore, & ætate fractum ibi quievisse, divini promissi fidem expectantem. Quæsivit rursus Pater, quid eò venisset, & quid sibi quæreret? Respondit, ut rectam vitam percipiam. Hoc loquendi modo divinam legem, & iter ad salutem intelligunt Brasili. Cùm multa de eo exquisiisset; accuratéque vitæ genus per omnes ætatis partes perscrutatus, omnia illius facta cogitatáque excussisset; cognovit, ipsum nunquam plùs unam conjugem habuisse, nunquam bellum, aut arma nisi sui defendendi causa suscepisse; denique omnibus subtiliter, minutatímque perpensis, statuit apud animum suum Pater, hominem illum nulla unquam lethali culpa naturæ legem violâsse; ut verissimum illud esse credamus, quod de id genus hominibus, integerrima vitæ innocentia in infidelitate viventibus sacræ nos docent interpretes doctrinæ. Comperit præterea hominem natura bono magna præditum cognitione rerum pertinentium ad animum, æqui præsertim, & iniqui: tum etiam ipsius naturæ auctoris. Et, cùm multa de vera Religionis mysteriis illi Pater exponeret, subiiciebat identidem, se intra animum suum ita sensisse, sed expromere nescisse. Ergò satis instructum, labore, & ærumnis itinerum, ætatéque confectum, quoniam solutio instabat, aquâ pluviâ ex carduo collectâ (nulla enim alia in arenis illis suppetebat) baptizavit, Adamúmque illi nomen dedit: qui tam divino affectus beneficio, operante intus virtute Sacramenti, divina in se gratiæ sentiens charismata, oculis manibúsque in Cœlum sublatis, læto vultu divinæ Bonitati primùm, tum etiam Patri gratias agit, & quasi expetiti voti compos, cùm superesset nihil eorum, quorum illuc causâ divino ductu venerat, omni solutus cura, animam sacro lavacro expiatam, in ipso primo suæ regenerationis vestigio Deo reddidit, Patre abeuntẽ statis precibus de more commendante. Corpus exanime Pater sacris adjunctis precibus sabulo sepelivit. Illud aliquando fortasse divina providentia, & dies in lucem proferet: neque enim locum in invia sylva, & arenis indagare facile fuit. Hæc peregrè cùm rediisset, ipse postea narravit.

XCIX. Narrat insuper P. Franciscus Sachinus par. 4. hist. nostræ socie-

tatis

tatis lib. 6. n. 229. in vita insignis Martyris Rodolphi Aquaviva, illum, cùm primùm in Salseten venit, sacro fonte abluisse viginti homines, ut sic primitias suæ culturæ offerret Deo: *in his* (inquit historicus) *fuit vir Maurus genere, qui nullius mortalis suasu petitum venit Baptismum ex Balegate, quàm ocyssimè expiari cupiens, quòd, ut ajebat, nesciebat, quando esset moriturus. Ecce autem statim à Baptismo, ita soluta est narium vena; ut cum immensa copia sanguinis supremo spiritu emisso, eodem tempore in militantem, triumphantémque Christi Ecclesiam adscriptus sit.* Aliud singulare Exemplum narrat idem Sacchinus parte V. historiæ Societatis Lib. 5. n. 191. de quodam juvene inter Brasilios Mediterraneos prænobili, qui ob vitam inter Gentiles innocenter actam meruit à Deo ad Baptismum mirabiliter trahi. *Is ab ineunte pueritiâ* (inquit historicus) *mirabilem se suis popularibus præbuerat, pudicitiâ, & sobrietate, virtutibus in illa Barbarie tam raris, ut qui eas constanter colant, nihil minùs, quàm cœlestes Angeli, aut homines de cœlo delapsi videantur. Huic domi agenti cùm famâ, & sermonibus hominum allata esset notitia quædam Christianæ Religionis, cujus Magistri & Professores in Regionibus mari vicinis esse dicerentur, arcanum, & vehemens innatum desiderium ejus cognoscendæ, peregrinationem in eas partes persuasit. Venit, vidit, acquievit, volens poscénsque baptizatus est. Vitáque aliquamdiu Sanctè inter Christianos acta, in morbum incidit, quo post animum confessione purgatum Sacra Eucharistiæ Viatico munitus in Suavissimis cum Christo præsente colloquiis, lætus, & gratulans, vinculo corporis solutus est.*

§. VII.

Rejicitur error quorundam hæreticorum nostri temporis asserentium, posse omnes Christianorum sectas in sua fide, & Religione salvari, dummodò credant articulos in Symbolo Apostolorum contentos, quamvis in aliis inter se dissentiant.

C. V. g. posse Pontificios, seu Catholicos Romanos in Religione Catholica salvari: posse Lutheranos in Lutheranismo, Calvinistas in Calvinismo, & sic de aliis hæreticorum sectis, quia hi omnes credunt 12. articulos fidei, qui in symbolo Apostolorum continentur. Hos appellat Politicos P. Becanus in manuali lib. 5. cap. 1. P. Lessius citatus supra in procemio hujus capitis dicit plurimos ita sentire, præsertim de plebe, qui ita sentiunt, facilè mutant Religionem, & de una secta transeunt facilè in aliam, prout ipsis commodum magis est. Reddúntque rationem hujus imaginationis, quia Symbolum Apostolorum est regula, & summa Religionis Christianæ, ut notat S. Augustinus ser. 13. de tempore, cùm ait: *Symbolum est regula fidei vestræ brevis, & grandis: Brevis numero verborum, grandis pondere sententiarum*, & ser. 181. *Apostoli certam regulam fidei tradiderunt, quam secundùm numerum Apostolorum, duodecim sententiis comprehensam, Symbolum vocârunt; per quam credentes, Catholicam tenuerunt unitatem, & hæreticam convicerunt pravi-*

pravitatem, ergò qui credit hos duodecim articulos, tenet summam Religionis Christianæ: tenet Catholicam unitatem, & hæreticam convincit pravitatem; ergò quamvis in aliis dogmatibus, & articulis dissentiat à Catholicis Romanis, poterit salvari; hoc enim dissidium videtur esse solùm in rebus non attinentibus ad substantiam, sed ad sola accidentia Religionis: Unde sicut Thomistæ, & Scotistæ, Dominicani, & Jesuitæ licèt differant in quibusdam doctrinis, conveniunt in substantia doctrinæ necessariæ ad salutem; ita Calvinistæ, atque Lutherani licèt in quibusdam articulis dissentiant à Pontificiis, seu Catholicis Romanis; nihilominùs quia conveniunt in articulis contentis in Symbolo Apostolorum, conveniunt in substantia Religionis, & solùm differunt in quibusdam accidentibus, quæ non sunt necessaria ad salutem.

CI. Hæc doctrina de falsitate convincitur demonstrativè ex dictis in hoc cap. §. 1. comparando Religionem Christianam cum Mahumetana, & Judaica: quibus aliqua superaddenda sunt comparando Christianorum sectas inter se. Convincitur, inquam, demonstrativè, quia hoc ipso, quòd aliquæ Religiones, vel sectæ opponantur inter se in aliquibus articulis, quos credendos proponunt; evidens est, non posse esse salvationem in utrisque, seu in omnibus illis: quia evidens hoc ipso est, aliquam, vel aliquas ex illis esse falsas, & non posse esse veram plùs quàm unam. Evidens autem est in Religione falsa, non posse homines salvari: Ut enim testatur Cardinalis Bellar. in libro de notis Ecclesiæ capit. 1. *Omnes confitentur, in sola vera Eccesia, seu vera Religione, esse veram fidem, veram peccatorum remissionem, veram spem salutis æternæ*: additque, hoc docere omnes Patres, nec hæreticos id negare: *nam idcircò* (inquit) *omnis hæresis ad se solam trahit veram Ecclesiam*, & *alios omnes extra Ecclesiam ponit.* Idque ratio evidens convincit, quia religio falsa nequit Deum habere authorem: In Religione autem, quæ Deum non habet authorem, sed diabolum, nequit esse salvatio, & spes salutis. Unde meritò Cyprianus in libro de simplicitate Prælatorum dixit: *Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei unanimes noluerunt, ardeant licèt flammis & ignibus traditi, vel objecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: occidi talis potest, coronari non potest.*

CII. Quòd autem evidens sit, ex Religionibus, vel sectis habentibus articulos aliquos oppositos, quos credendos proponunt, aliquam, vel aliquas esse fallas, constat: quia ut Religio sit falsa, non requiritur, ut omnia, quæ credenda proponit, sint falsa, satis est, quòd aliqua, vel aliquod dogma falsum credendum proponat. Sic Religio Mahumetana falsa est; quamvis multa vera credenda proponat, videlicet unitatem Dei, præmium virtutis, pœnam vitiorum, & alia hujusmodi, quia cum his veritatibus proponit credendos multos errores. sic Religio perfidorum Hebræorum, multa vera credenda proponit, & tamen quia falsa cum illis miscet, falsa, & fallax

fallax est. Cùm ergò evidens sit, Religionem Catholicam opponi in multis articulis, quos credendos proponit, Sectæ Calvinianæ, & Lutheranæ, evidens est, vel illas sectas esse falsas, vel esse falsam Religionem Catholicam Romanam. Nam v. g. Religio Catholica Romana credendam proponit præsentiam realem Christi in Eucharistia: Calviniana secta hunc articulum negat, & proponit credendum oppositum. Vel hæc præsentia est vera, vel est falsa? Si est vera; evidenter sequitur, esse falsam sectam Calvinianam, quæ credit, non dari talem præsentiam. Si hæc præsentia Christi in Eucharistia est falsa, evidenter infertur, esse falsam Religionem Catholicam, quæ illam credendam proponit; & idem argumentum fieri potest de aliis articulis, in quibus Religio Catholica opponitur cum secta Calviniana, & Lutherana, circa numerum Sacramentorum, circa fidem justificantem, circa Purgatorium, circa necessitatem bonorū operum. Ergò evidens est, non esse veras omnes istas Religiones; sed aliquas ex illis esse falsas. Ergò est evidens, non posse homines in omnibus illis salvari; ergò est evidentissimus error, dicere, quemlibet Christianum in sua Religione, & fide salvari posse per hoc præcisè, quòd credat duodecim articulos contentos in Symbolo Apostolorum; nam si simul cum his veritatibus credit aliquam falsitatem, ut dogma fidei, Religio aliqua, illa est Religio falsa, & non habet Deum authorem, ac proinde nequit in illa esse salus.

§. VIII.

Cùm ad salutem requiratur fides supernaturalis & Divina; hæretici circa mysteria, etiam quæ verè confitentur, non habent nisi fidem purè humanam, ex motivo suo fallacem, sicut habent Mahumetani.

CIII. IDque alia manifesta ratione evincitur, nam ut quis possit salvari, debet credere fide supernaturali infallibili, & divinâ articulos illos contentos in Symbolo: nam *sine fide impossibile est placere Deo*, utique sine fide infusa, infallibili, supernaturali, & divina, omnino veraci: nam operari ex fide purè humanâ, & fallaci, quæ simul cum veritatibus credit falsitates, non sufficit ad placendum Deo; alioqui Mahumetani, Hebræi perfidi, & omnes hæreticorum sectæ placerent Deo: non credit autem fide supernaturali, infallibili & divina articulos contentos in Symbolo, qui negat aliquem alium articulum, quem Ecclesia Catholica credendum proponit; sed fide humana, & ex motivo fallaci, se extendente ad errores, quia objectum formale, & motivum fidei Divinæ solùm complectitur veritates reipsa à Deo revelatas. Unde hæreticus, unam ex veritatibus à Deo revelatis, & ab Ecclesia Catholica propositis, pertinaciter negans, non habet de aliis *nisi opinionem quandam secundùm propriam voluntatem*, ut Loquitur D. Th. 2. 2. q. 5. ar. 3. quo inquirit, *utrum qui discredit unum articulum fidei, possit habere fidem informem de aliis articulis?* Et ad quæstionem respondet his verbis. *Dicendum, quòd in hæretico*

discredente unum articulum fidei, non manet fides, neque formata, neque informis. Cujus ratio est, quia species cujuslibet habitus dependet ex formali ratione objecti quâ sublatâ, species habitus remanere non potest; formale autem objectum fidei est Veritas prima, secundùm quod manifestatur in Scripturis Sacris & Doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima. Vnde quicumque non inhæret sicut infallibili & divinæ regulæ, doctrinæ Ecclesiæ, quæ procedit ex veritate prima in Scripturis Sacris manifestata, ille non habet habitum fidei, sed ea, quæ sunt fidei, alio modo tenet, quàm per fidem: sicut si aliquis teneat mente aliquam conclusionem, non cognoscens medium illius demonstrationis, manifestum est, quòd non habet ejus scientiam, sed opinionem solùm: manifestum est autem, quòd ille, qui inhæret Doctrinæ Ecclesiæ, tanquam infallibili regulæ, omnibus assentit, quæ Ecclesia docet: alioquin si de iis, quæ Ecclesia docet, quæ vult, tenet, non jam inhæret Ecclesiæ doctrinæ, sicut infallibili regulæ, sed propriæ voluntati. Et sic manifestum est, quòd hæreticus, qui pertinaciter discredit unum articulum fidei, non est paratus sequi in omnibus doctrinam Ecclesiæ. Si enim non pertinaciter, jam non est hæreticus; sed solùm errans. Vnde manifestum est, quòd talis hæreticus circa unum articulum, fidem non habet de aliis articulis, sed opinionem quandam secundùm propriam voluntatem.

CIV. Quapropter in fide non solùm spectandum est, quid credatur, sed potissimùm, quo fundamento credatur, seu quæ sit tota sic credendi ratio; ex hac enim tota fidei natura, & conditio pendet. Qualis enim est credendi ratio, & fidei fundamentum, talis est & ipsa fides: quare si credendi ratio sit fallax, fides erit fallax, & erroribus obnoxia: si autem credendi ratio sit divina, infallibilis, & falli nescia; fides erit certa, & infallibilis. Ratio autem credendi, & fundamentum fidei in sola Ecclesia Catholica est infallibile, nempe revelatio divina proposita ab Ecclesia, quæ est columna, & firmamentum Veritatis, quæ ob assistentiam infallibilem Sp. Sancti nequit credendũ proponere nisi illud, quod à Deo revelatum est, vel ex revelatis necessariò infertur. Ratio autem, & motivum credendi, quo nituntur hæretici, fallax est; unde etiam veritates ipsas, quas habent cum Catholicis communes, non credunt fide divina infallibili, sed fide humanâ ex ratione sua fallaci, & erroribus obnoxia, ac proinde insufficienti ad salutem. Unde eorum fides circa vera dogmata, qua credunt, similis est fidei, quam habent Mahumetani de uno Deo conditore omnium, & de aliis veritatibus circa immortalitatẽ animæ, & prœmium bonorum, & supplicium malorum, quas credunt. Credunt quidem Turcæ, Deum esse unum conditorem omnium, remuneratorem bonorum operum, & vindicem malorum: sed id credunt, quia ita docet Alcoranus, quem Spiritu divino conscriptum putant. Unde credunt motivo fallaci, vi cujus pariter credunt multa falsa, videlicet, in Deo non esse nisi unicam personam, Christum non esse Deum, sed Prophetam Sanctum, Mahumeto minorem, tenendam esse circumcisionem, & si milia.

Simi-

Similis est fides hæreticorum: quamvis enim credant veritatem unius Dei, Trinitatem personarum, Divinitatem Christi, ejus mortem, & resurrectionem, & alias veritates contentas in Symbolo, has credunt ex fundamento fallaci; vicissim credunt pariter tanquam dogmata fidei manifestos errores. Vel enim credunt sua dogmata propter authoritatem suorum Apostolorum, Lutheri, & Calvini, quos divino Spiritu afflatos esse existimant: vel quia singuli proprio judicio ea in scripturis contineri judicant, vel ab Apostolis tradita: vel quia denique Spiritus privatus interiùs testatur, ea esse vera, & hanc esse Scripturæ Sacræ mentem; omnis autem ejusmodi credendi ratio est omnino fallax: unde sæpe putantes se credere veritatem revelatam à Deo, credunt blasphemiam. Sic Calvinus articulum illum Symboli, *Descendit ad inferos*, ita intellexit, ut sibi persuaserit, ibi significari, Christum sustinuisse tormenta damnatorum, dubitâsse de sua salute, & timuisse, ne ab æterna morte penitus absorberetur: unde Calvinistæ secuti suum Doctorem, & Prophetam, in hoc articulo non veritatem à Deo revelatam, sed blasphemiam à Calvino confectam credunt.

CV. Hinc patet, ad veram fidem requiri, quòd virtualiter in omni suo actu extendatur ad omnia, quæ Deus revelavit; qui enim credit unum articulum, quia Deus revelavit, & sibi persuadet, Deum revelâsse, quia Ecclesia, quæ est columna, & firmamentum Veritatis, proponit illud tanquam à Deo revelatum, paratus debet esse credere omnia, quæ Ecclesia credenda proponit: unde nullum articulum ab Ecclesia propositum potest discredere. Vnde quando dicitur salvari posse omnes, qui credunt duodecim articulos contentos in symbolo Apostolorum; hoc solùm est verum, si credant secundùm verum, & legitimum sensum intentum ab Apostolis, qui est ille, quem Ecclesia proponit Catholica, ídque creditur in illo articulo Symboli, *Sanctam Ecclesiam Catholicam*: jubemur enim credere, talem Ecclesiam dari. Vt autem inquit Bellarminus Lib. de notis Ecclesiæ cap. 11. *Constat, Sanctam dici Ecclesiam, quia professio ejus est Sancta, nihil continens falsum quoad fidei doctrinam, nihil injustum quoad doctrinam morum*, quæ nota soli convenit Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, quæ sola est Catholica, id est universalis, & Sancta. Vnde quicumque fide Divina credit articulos contentos in Symbolo, debet esse paratus credere omnia, quæ Ecclesia Catholica credenda proponit; quod nulla secta hæreticorum facit, ac proinde nulla secta hæreticorum est Ecclesia Sancta Dei; omnes enim dissentiunt à Catholicis in aliquibus articulis, quos Ecclesia credendos proponit, ac proinde omnes sectæ hæreticorum continent aliquid falsi quoad doctrinam fidei.

CVI. Unde differentia inter Catholicos, & hæreticos non est similis illi, quæ datur inter Thomistas, & Scotistas, & inter alios Theologos; isti enim conveniunt in dogmatibus omnibus, quæ sancta Mater Ecclesia credenda proponit, parati relinquere suas opiniones, si Ecclesia declaret illas esse falsas, &

contrarias principiis fidei. Illásque defendunt, quia veræ ipsis apparent, & Ecclesia nihil in contrarium statuit; parati relinquere, si Ecclesia oppositum definiret: quod hæretici non faciunt; sed ideò sunt hæretici, quia pertinaciter resistunt Ecclesiæ definitionibus, suúmque judicium præferunt judicio totius orbis Catholici, quæ est intolerabilis superbia, imò insolentissima insania; unde Augustinus Epist. 118. dicit, *disputare contra id, quod universa Ecclesia sentit, insolentissimæ insaniæ esse.*

CVII. Quamvis autem hæretici, detrectantes se subjicere judicio Ecclesiæ, appellent ad Scripturas, & dicant, se sequi veritatem, quia sequuntur Scripturas; egregiè falluntur, quia dum putant, se sequi Scripturam, sectantur privatum suum judicium erroneum, quo existimant à Scriptura dici, quod est longè à Scripturæ sensu. Unde meritò dicebat Augustinus tomo 7. lib. 1. contra Cresconium cap. 33. de Catholicis loquens: *Scripturarum à nobis tenetur veritas, quando id facimus, quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas, ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate quæstionis, Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.*

CVIII. Deinde ad salutem non sufficere, utcunque credere omnia, quæ continentur in Symbolo, patet, quia certum est ex Scripturis, & Patribus, & communi sensu Ecclesiæ, nullum hæreticum in sensu composito hæresis salvari. Et tamen certum est, posse aliquem esse hæreticum, quamvis expressè credat omnes articulos contentos in Symbolo. Ergò non sufficit ad salutem, utcumque credere articulos contentos in Symbolo. Consequentia est legitima; minor constat: quia etsi quis fateretur vera esse, quæ continentur in symbolo, & tamen pertinaciter negaret peccatum originale, & necessitatem gratiæ ad opera salutaria, & meritoria vitæ æternæ, & negaret perseverantiam finalem esse donum Dei; & negaret Baptismum, & omnia Sacramenta, & pertinaciter assereret, nuptias esse à diabolo, & aliquas escas ex natura sua esse malas; & pœnam damnatorum non esse æternã, sed damnatos, & diabolos aliquãdo obtenturos veniam, & perventuros ad Dei visionem; absque dubio is esset hæreticus. Major verò etiam est certa, nimirum nullum hæreticum in sensu composito hæresis salvari. Id enim disertè docet Apostolus ad Tim. 3. dicens: *Hæreticum hominem post unam, & secundam correctionem devita, sciens, quia subversus est, qui hujusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio judicio condemnatus.* Cur enim juberet illum vitari, si ejus error non officeret saluti? Cur diceret illum subversum, & condemnatum? Idem docet 2. ad Tim. 2. dum de hæreticis loquens, inquit: *Sermo eorum, ut cancer serpit.* Sentit ergò, sicut cancer est lethalis corpori humano, nisi exscindatur, ita hæreticum animabus fidelium, quia dum in hæresim animas trahit, illas lethaliter inficit.

CIX. Idcirco ajebat Theologorum, & Patrum communis Magister Augustinus lib. 4. contra Donatistas cap. 8. *Consti-*

Constituamus aliquem castum, continentem, non avarum, non idolis servientem, hospitalitatem indigentibus ministrantem, non cujusquam inimicum, non contentiosum, patientem, quietum, nullum æmulantem, nulli invidentem, sobrium, frugalem, sed hæreticum. Nulli utique dubium est, propter hoc solum, quòd hæreticus est, regnum Dei non possessurum. Et idem est judicium reliquorum Patrum, & hic fuit semper Ecclesiæ sensus. Et propterea S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. 38. tradens communes fidei regulas, inquit: *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non solùm omnes Paganos, sed etiam omnes Judæos, hæreticos, atque schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus.*

Unde gravis Theologus Leonardus Lessius in appendice ad consultationem, *quæ fides, & Religio sit capessenda*, cap. 1. in fine hoc confirmans, sic concludit: *Hæc semper fuit Ecclesiæ fides & omnium Patrum indubitata doctrina: quam omnes, qui extra Ecclesiam versantur, utinam accuratè perpenderent, viderent profectò, quàm in periculoso statu versentur.*

CX. Patétque ab absurdo, & ab inconvenienti, esse crassissimum errorem, quòd ad salutem sufficiat, credere in Christum, & ea, quæ sunt in symbolo, quamvis quis paratus non sit credere reliqua, quæ Ecclesia Catholica credenda proponit. Ut enim rectè expendit P. Lessius, hæc sententia salvat penè *omnes antiquos hæreticos.* Plerique enim confitentur Christum, & suo sensu tenent Symbolum. Salvari itaque poterant in sua hæresi Arriani, qui Filium Patri negabant consubstantialem: Macedoniani, qui Spiritum Sanctum Filio faciebant minorem: Nestoriani, qui duas in Christo statuebant personas: Eutychiani, qui carnem Christi in divinitatem conversam asserebant: Apollinaristæ, qui Verbum divinum loco animæ rationalis carni unitum in Christo ponebant: Monothelitæ, qui unicam tantùm voluntatem, & operationem in Christo statuebant: Pelagiani, qui peccatum originale negabant, & hominem viribus naturæ posse gratiam Dei, & salutem promereri docebant: Donatistæ, qui Christi Ecclesiam ubique periisse, præterquam in parte Donati affirmabant: Novatiani, qui lapsis pœnitentiam negabant: Montanistæ, qui Montanum Paraclætum putabant. Hi omnes juxta hanc sententiam, singuli in sua fide, ac hæresi, salvati sunt, quia in Christum crediderunt, & non minùs Symbolum Apostolicum, quàm modò Lutherani, & Calvinistæ tenuerunt. At quid absurdius magísque paradoxum in Ecclesia dici potest? Si enim cum ejusmodi fide salus obtineri potest, cur tot Concilia, tanto labore, & sumptu convocatis ex toto orbe Episcopis, adversùs illas hæreses celebrata? Cur toties anathemate fuêre damnatæ? Cur sancti Patres tantopere in illis extirpandis laborârunt? Cur Catholici hæreticorum illorum consuetudinem, & convictum tantopere exhorruerunt? Cur plurimi exilia, mortem, & omnia tormento-

rum genera præferre maluerunt, quàm alicui ex illis hæresibus subscribere? Sanè hæc omnia frustrà, stultè, & injuriosè facta sunt, si in illis sectis salus obtineri poterat; quod cùm nemo sapiens dicere possit, fatendum est, hæreses illas esse animorum pestes, nec posse ullo modo salutem cum illis consistere.

§. IX.

In quo sensu possit esse verum, quòd salvari valeant omnes, qui credunt duodecim articulos contentos in Symbolo.

CXI. Quapropter quòd possint salvari omnes, qui credunt 12. articulos contentos in symbolo, solùm potest esse verum cum sequentibus limitationibus. Prima, si credant secundùm verum, & legitimum sensum. Unde Calvinistæ, qui in illo articulo, *descendit ad inferos*, credunt, Christum in cruce sustinuisse tormenta damnatorum, & de sua salute dubitâsse, non credunt articulos omnes symboli. Secunda, si implicitè credant reliquos omnes articulos à Deo revelatos, quamvis non sint in symbolo, & generatim, & in confuso credant reliqua omnia, quæ Ecclesia credit, & paratos se exhibeant ad credendum explicitè, quidquid Ecclesia credendum proposuerit, & ad deponendos errores, quos Ecclesia damnat, vel damnaverit. Denique, si cum fide illa conjungant observantiam mandatorum. Nam *fides sine operibus mortua est*; & si quis vult ad vitam ingredi, debet servare mandata, juxta Christi Domini expressam doctrinam.

CXII. Ratio à priori, cur fides ista requiratur ad salutem, est, quia sicut vera justitia ad salutem requisita se debet extendere ad omnia mandata, quia qui in uno delinquit, factus est omnium reus; siquidem hoc ipso contemnit legislatorem, qui non minùs unum, quàm aliud præcepit: ita vera fides se debet extendere ad omnia divinitùs revelata, & qui inter articulos electionem facit, & alios credit, alios discredit, contemnit authoritatem Dei revelantis, & non credit, quia Deus revelavit, sed ob motiva humana fallacia. Peccátque contra fidem, si dissentit alicui articulo sibi sufficienter proposito: sufficienter autem est propositus, quando Ecclesia, quæ est columna, & firmamentum veritatis, declarat, articulum illum esse à Deo revelatum. Unde qui judicium suum judicio Ecclesiæ præfert pertinaciter, incidit in crimen hæresis: & quamvis ipsi videatur, suam viam esse securam, & rectam, abs dubio illa ducet ad mortem sempiternam.

CXIII. Et sanè ratio probans necessarium esse ad salutem, credere omnes articulos contentos in Symbolo, similiter probat, necessarium esse, credere reliquos à Deo revelatos, si ab Ecclesia proponantur: ideò enim illos credere est necesse, quia revera sunt à Deo revelati, & Ecclesia illos credendos proponit. Hæc autem ratio militat in omnibus articulis à Deo revelatis, si ab Ecclesia proponantur, vel aliunde sufficienter constet, illos esse revelatos: nulli enim hujusmodi articulo licet dissentire, quia hoc esset contemnere authoritatem Dei revelantis.

§. X. *Re-*

§. X.

Reijcitur ex dictis doctrina hæreticorum, distinguens inter articulos essentiales, quos omnes credere debeant, & accidentales, quos liberum sit, vel admittere, vel repudiare.

CXIV. NEc sufficit cum Marco Antonio de Dominis Episcopo Spalatensi, apostatâ à Religione Catholica lib. 7. de Republica Ecclesiast. cap. 9. & 10. distinguere articulos fidei in essentiales, & accidentales, quos liberum sit admittere, vel repudiare, salvâ fidei integritate: cui solutioni in Hollandia passim insistunt modò novatores. Non, inquam, sufficit, quia cùm fundamentum fidei sit authoritas Dei revelantis, quæ æqualiter omnes veritates revelatas afficit; fides necessariò se debet extendere ad omnes veritates revelatas; sive illæ veritates in se sint magnæ, sive parvæ. Si enim mihi Deus diceret, se esse Trinum, & simul diceret, canem Tobiæ habuisse caudam; æquali firmitate deberem utrumque credere; quia cùm Deus sit summè sapiens, & summè verax, non minùs ipsi repugnat fallere, vel falli, quando revelat parva, ac quando revelat magna; quando revelat creata, ac quando revelat increata. Unde quamvis non sit necesse, ut Deus omnes veritates revelet, & inter veritates revelabiles aliæ sint digniores aliis; ex suppositione tamen, quòd sint revelatæ, & sufficienter propositæ, æquali certitudine credendæ sunt, & nulli fas est dissentire, licèt non omnibus necesse sit positivè assentire. Unde est omnino chymericum, asserere, esse aliquos articulos fidei secundarios, quos liceat repudiare salvâ fidei integritate. Nam hoc ipso, quòd sint articuli fidei, & taliter sint propositi, ut liceat illis assentiri assensu fidei supernaturalis, seu assensu summè certo, & super omnia, nemini fas est illis positivè dissentire, quia præceptum naturale obligat ad non dissentiendum Deo loquenti, quando nobis sufficienter constat, Deum loqui, quamvis præceptum naturale non obliget ad assentiendum positivè. Quare licèt relatè ad præceptum positivum credendi possint distingui articuli primarij, & quasi essentiales, & secundarij, & quasi accidentales; ut illi dicantur primarij, quos tenemur explicitè credere; illi secundarij, quos solùm tenemur credere implicitè: nunquam tamen potest esse verum, quòd sint aliqui articuli fidei, quos salvâ integritate fidei possimus repudiare, eisdem, ut falsis, dissentiendo.

CXV. Pro quo nota ex communi sententia Theologorum, in præcepto fidei esse duplicem partem, alteram negativam, alteram positivam. Prior est, non dissentire ijs, quæ sufficienter nobis proponuntur, tanquam dicta & revelata à Deo; & hæc pars est quasi de jure naturæ independenter ab omni lege positiva Dei, nam ratio naturalis dictat, non esse dissentiendum ijs, quæ nobis sufficienter constat dicta esse à Deo; eis enim dissentire, esset gravis Dei injuria, quia qui ita dissentiret, in actu exercito reputaret, vel Deum esse fallacem, vel fallibilem, quorum neutrum

trum poteſt Deo ſine graviſſima irreverentia imputari. Pars affirmativa præcepti fidei eſt, credere poſitivè ea, quæ à Deo revelata ſunt, & quoad hanc partem affirmativam, præceptum fidei erit quaſi naturale quoad fidem implicitam, & confuſam eorum omnium, quæ à Deo revelata ſunt in Scripturis, & per Apoſtolos, & Prophetas nobis tradita; & quæ ab Eccleſia, vel per Concilia generalia approbata, vel Romanum Pontificem ſunt definita, ut enim inquit Card. de Lugo diſp. 13. num. 3. *Fides implicita, & confuſa eorum omnium, quæ Deus nobis revelat, videtur eſſe ex lege naturæ, ex ſuppoſitione, quòd Deus ea nobis revelet.*

CXVI. Quoad fidem autem explicitam aliquorum myſteriorum, non erit præceptum quaſi naturale, ſed poſitivum. Certum enim videtur, eſſe aliquo modo præceptum poſitivum divinũ, aliqua objecta explicitè credendi, v.g. Trinitatem, Incarnationem, Mortẽ, & Reſurrectionem Chriſti, & his ſimilia; quæ attento præcisè jure naturæ, ſufficeret implicitè, & in genere (inquit ibi Cardinalis) credere, niſi Deus fidem explicitam horum objectorum præciperet, ut de facto præcipit. Quoad partẽ negativã obligat hoc præceptũ ſemper, ac pro ſemper: quoad partem affirmativam non obligat ſemper, & pro ſemper, ſed certis quibusdam temporibus, ut explicant Theologi. Qui etiam benè diſtinguunt inter ea, quæ neceſſe eſt credere neceſſitate medij, & ea quæ ſolùm neceſſitate præcepti. Quæ autem neceſſitate præcepti explicitè credenda ſint, colligendum eſt ex modo, quo Deus fidei promulgationem impoſuit, & ex Scripturis, & traditione, & uſu Eccleſiæ; quod pariter in materia de fide explicatur à Theologis, qui etiam explicant tempus, pro quo urget hujuſmodi præceptum: nec iſta exponere pertinet ad hunc locum, nec facit ad meum ſcopum, in quem tamen utile fuit, ad æquivocationes impediendas explicâſſe, ut diſtinctas duas iſtas obligationes.

CAPUT QUINTUM.

Sectarii fatentes, dari in Eccleſia Romana ſalvationem, habent evidentem obligationem deſerendi ſuam Sectam, & tranſeundi ad Eccleſiam Catholicam.

CXVII. Ratio eſt manifeſta, quia evidens eſt, viam certam perveniendi ad aliquem terminu m, præferendam eſſe dubiæ ab eo, qui ſeriò deſiderat ad illum terminum pervenire. In Eccleſia autem Catholica Romana certa eſt ſpes ſalutis ex utriusque partis confeſſione; in ſectis autem hæreticorum ſolùm eſt ſpes ſalutis in hæreticorum opinione, quam eſſe manifeſtum

festum errorem Catholici omnes constanter credunt, & Doctores Catholici satis demonstrant.

CXVIII. Hoc argumento inductus est ad abjurandam hæresim Calvinianam, & amplectendam Religionem Catholicam Magnus ille Galliarum Rex Henricus Quartus; ut narrat Henricus Spondanus ad annum Christi 1593. num. 12. inductus enim est, *quòd interrogatis suis Magistris, utrum Catholici in sua Religione salvari possent, ij negare non auderent*, & è contra à Catholicis asseverantissimè audiret, si in hæresi, quam sectabatur, moreretur, absque ullo dubio in æternum damnatum iri in inferno: ac proin hanc inde necessariam conclusionem elicuit, longè tutiùs sibi esse eam Religionem profiteri, in qua salvari se posse utraque pars consentiret, quàm illam, quam altera duntaxat probaret. Unde ne animam simul cum regno perderet, de utriusque salute intentiùs cogitans, consultatione cum primarijs, & intimis habitâ, constituit instructioni suæ diligenter vacare, & post sufficientem instructionem fidem Catholicam amplexus est, quæ ipsi fuit medium necessarium ad regnum temporale, & æternum consequendum. Professionem autem solemnem fidei Catholicæ fecit eo anno 1593. die vigesimâ quintâ Julij D. Jacob. sacra, sub hac verborum forma: *Protestor, ac juro coram Deo Omnipotente, vivere me velle, ac mori in Religione Catholica Apostolica Romana, eámque protegere, ac defendere adversùs omnes periculo sanguinis ac vita mea; renuntians omnibus hæresibus contrariis Doctrinæ Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Apostolicæ Romanæ.* Cui fidei Catholicæ professioni, & Ecclesiæ defensioni debet regnum florentissimum Galliæ felicitatem, quàm deinceps consecutum est.

CXIX. Hoc argumento sæpè usus sum contra Mahumetanos, qui ex doctrina sui Alcorani fatentur, posse Christianos salvari in Religione Christiana: & gratiâ adspirante divinâ non pauci eo convicti, Mahumetismum abjurârunt, & Religionem Christianam amplexi sunt; ut constabit ex 2. parte hujus operis lib. 2. cap. 3, & 4. & 5. cum sequentibus.

CAPUT SEXTUM.

Quartum caput probandi solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam; quia in illa sola invenitur firma credendi regula, & supremus controversiarum fidei judex.

§. I.

Præsupponuntur aliqua.

CXX. UT argumentum conficiam, aliqua supponenda sunt. Supponendum est 1. Ecclesiam à Christo fundatam supra Petrum esse visibilem; ut ostensum est. cap. 1. §. 2.

2. Supponendum est, hanc Ecclesiam visibilem, quatenus conflatur ex Pastoribus, & ovibus, non posse secundùm se totam errare in fide, id est, non posse credere tanquam articulum fidei aliquod dogma falsum: id constat ex dictis cap. 1. §. 3. præsertim n. 23. & 24. 25. & 26. Probatúrque nunc breviter 1. quia Christus sua oratione impetravit, ne unquam vera fides deficeret à sede Petri, ut Petri successores possent nutantes in fide fratres, in fide confirmare, & solidare. *Ego autem rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos* Luc. 22. v. 31. Unde S. Leo in ser. in natali Apostolorum Petri, & Pauli hunc locum expendens inquit: *Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & Dominicæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen specialis à Domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri propriè supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit.* Quare cùm immediatè antea Christus alloqueretur omnes Apostolos, omnibúsque diceret, *Ecce Sathanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum*, immediatè conversus determinatè, & singulariter ad Petrum dixit: *Ego autem rogavi pro te &c.* quia ad Petrum tanquam ad Ecclesiæ caput sermonem dirigebat. Et ideo sua oratione obtinuit, ne Petrus, vel ullus ejus successor Ecclesiam instruens in fide, & moribus erraret, proponens toti Ecclesiæ aliquod dogma falsum credendum, vel toti Ecclesiæ aliquid injustum præcipiens.

CXXI. 2. Quia Christus promisit, portas inferi non prævalituras adversùs Ecclesiam visibilem, quam supra Petrum erat fundaturus, & *portæ inferi non prævalebunt adversùs eam* Matth. 16. prævaluissent autem abs dubio, si tota Ecclesia profiteretur aliquem errorem pro dogmate fidei: quia sic defecisset ab illâ vera fides, quæ est fundamentum salutis.

3. Quia

3. Quia Ecclesia *Dei est columna, & firmamentum veritatis* 1. ad Timoth. 3. quod non haberet, si posset sustentare errorem tanquam dogma fidei. 4. quia Christus promisit Ecclesiæ providentiã suã specialem, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem sæculi*, & assistentiam Spiritûs Sancti; *ille docebit vos omnem veritatem*. Quæ promissiones fuissent irritæ, & fallaces, si Ecclesia tota posset in fide errare.

CXXII. Supponendum est 3. Christum reliquisse in hac Ecclesia visibili, quam supra Petrum fundavit, & quam credimus esse unam, & sanctam, & Catholicam, juxta illa verba Symboli: *Credo in unam sanctam Ecclesiam Catholicam*: Reliquisse, inquam, tribunal aliquod supremum, à quo determinentur dubia circa fidem, & religionem emergentia, & à quo non sit appellatio ad aliud. Nullum enim est regnum, nulla Respublica, in quibus non sit supremus aliquis Magistratus, à quo causæ determinentur ultimò, & finiantur; alioqui lites, & controversiæ nunquam finirentur, sed essent interminabiles.

CXXIII. Supponendum est 4. hoc supremum tribunal supremúmve magistratum, à quo dubia emergentia circa fidem, & Religionem determinari debent, debere in Ecclesia Catholica esse authoritatis infallibilis ad determinandas fidei, & morũ controversias emergentes inter ipsos fideles. Cùm enim supremo Magistratui, & supremo judici, à cujus sententia non est appellatio, in quocunque regno, vel Republica, omnes teneantur obedire: sanè si hic supremus controversiarum Judex in Ecclesia Catholica posset errare in determinandis fidei & morum controversiis, & toti Ecclesiæ proponere credendum tanquam dogma fidei aliquem errorem, aliquámve falsitatem; tota Ecclesia in capite, & in membris posset, imò teneretur errare, quia tota teneretur acceptare eam partem, quam supremus Judex controversiarum determinâsset. At impossibile est, totam Ecclesiam errare in credendo: ergò impossibile est, supremum Judicem controversiarum fidei in Ecclesia Catholica errare in determinando.

CXXIV. Qui voluerit rationes exactè dignoscere, ob quas Christus in Ecclesia sua reliquerit tribunal aliquod visibile infallibile, ad determinandas fidei & morum controversias, seu regulam vivam visibilem fidei, falli nesciam, ad quam spectet proponere fidelibus, quid credere debeant, consulat P. Suarez lib. 1. Defensionis Fidei adversùs Regem Angliæ cap. 11. & P. Gregorium de Valentia tom. 3. quæst. 1. de fide punct. 7. §. 1. ubi hujus regulæ visibilis necessitatem præclarè manifestat: primò ex parte providentiæ divinæ, quia nisi talis aliqua extaret regula infallibilis, magistra, & judex doctrinæ fidei, non satìs esset à Deo prospectum hominibus, de necessariis ad suam æternam salutem comparandam. Secundò; ex humani ingenii conditione; cùm enim mens nostra non solùm imbecilla sit, & omnino impar viribus, ut ipsa per se necessariam doctrinam fidei, & revelationem divinam pervestigare possit, sed in eâ ipsa doctrina nobis divinitùs

nitùs revelata facillimè hallucinetur, & aberret, indiget Magistro aliquo visibili authoritatis infallibilis, à quo discat, quid à Deo revelatum sit, ut propter authoritatem Dei revelantis firmiter credat mysteria revelata. Tertiò ex natura ipsius fidei: cùm enim fides ex proprio conceptu argumentum sit rerum non apparentium, juxta Apostolum ad Hæbreos 11. id est, cùm sit cognitio non evidens, sed quæ nitatur infallibili testimonio, & pariatur *ex auditu*, ut docet Apostolus ad Rom. 10. sitque proinde certissima, necesse est, ut supponat aliquam vivam regulam, falli nesciam, quæ proponat Dei testimonium; res enim, quæ obscurè isto modo, & tamen certò, ac infallibiliter sciuntur, eas necesse est, alicujus authoritatis infallibilis judicio, atque asseveratione discere. Quartò, ex necessitate damnandi hæreses in Ecclesia: nulla enim potest oriri de aliqua fidei quæstione hæresis, quæ non possit, ac debeat ab Ecclesia damnari, ac rejici, dicto anathemate ejus authoribus juxta mandatum Apostoli ad Galat. 1. *Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepistis, anathema sit.* Hoc autem minimè fieri posset, nisi in Ecclesia authoritas extaret aliqua viva, atque visibilis, quæ in omni quæstione de rebus fidei certò doceret, quid rectæ fidei consentaneum sit, & quid eidem repugnans. Unde S. Augustinus lib. de utilitate credendi cap. 16. probat, à Deo authoritatem aliquam constitutam esse, qua velut gradu certo nitentes attollamur in Deum. Hanc autem authoritatem agnoscit in ipsa Ecclesia visibili: Et ideo in libro contra Epistolam fundamenti cap. 5. dixit: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ moveret authoritas.*

CXXV. His suppositis, facilè ostenditur, in sola Ecclesia Catholica Romana reperiri firmam credendi regulam, falli nesciam, & supremum controversiarum judicem infallibilis authoritatis ad determinandas fidei, & morum controversias, quæ inter fideles exoriuntur, non autem in ulla hæreticorum secta; ac proinde solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam; sectas verò hæreticorum esse Synagogas diaboli. Siquidem in Ecclesia Catholica hoc privilegio infallibilitatis gaudent concilia generalia confirmata à Romano Pontifice, ut est in confesso apud omnes Catholicos, nullo excepto, item ipse Romanus Pontifex, dum è Cathedra Petri toti Ecclesiæ proponit, quid credere debeat; ut docent ferè omnes Doctores Catholici, & nos breviter hîc probabimus. In sectis autem hæreticorum non reperitur ejusmodi infallibilis credendi regula, quod jam ostendo.

§. II.

Ostenditur contra hæreticos solam Scripturam non esse normam, & judicem ad omnes fidei controversias decidendas.

CXXVI. HÆreticorum nostri temporis sectæ nullam habent firmam, & certam credendi regulam, quam sequantur, indéque convincitur, illas non esse veram Dei Religionem.

nem; capita namque veræ Religionis debent esse definita, certa, & immutabilia. Quòd regulam hanc non habeant, ex qua statui possit, quid sit necessariò credendum, quid respuendum, constat: quia nec traditiones Ecclesiæ, neque Conciliorum Oecumenicorum, neque Romani Pontificis authoritatem admittunt, nec veterum Ecclesiæ Doctorum, qui Sacras litteras exposuerunt, judicium æstimant; traditiones omnes reiicit Lutherus in caput primum ad Galatas, & Calvinus lib. 4. Institut. cap. 8. §. 6. 7. & 8. & in antidoto ad quartam Sess. Concilij Trident. conveniúntque Lutherus, & Calvinus, eorúmque asseclæ in hoc, quòd nihil sit credendum, nihil recipiendum, quod in Sacra Scriptura non contineatur.

CXXVII. Concilia Oecumenica, quæ semper in Ecclesia summam authoritatem habuerunt, & tanquam Spiritus Sancti organum æstimata sunt, ita contemnit Lutherus in art. 115. & sequentibus, *ut, quidquid illa definierint, cujusvis privati hominis judicio subjectum esse velit. Imò dicit esse rem insanam, quòd Concilia concludere velint, quid sit credendum*: ibidémque expressè docet, *quid credendum sit, quid non, id relinquendum judicio cujusvis Viri Spiritualis*, ac proinde Lutherus, ne unum Papam admittat, qui tanquam Christi Vicarius, & communis Ecclesiæ Magister omnibus fidelibus articulos credendos è Cathedra Petri proponat, tot Papas facit, quot sunt viri, qui se spirituales existimant. Et incredibili superbia judicium hominis privati anteponit judicio Concilij Universalis, totam Ecclesiam repræsentantis, cum qua Christus semper se futurum esse promisit, *ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

CXXVIII. Idem fuit Spiritus, & sensus Calvini, qui lib. 1. instit. cap. 7. §. 1. 2. & 4. expressè affirmat, *non esse Ecclesiæ judicare, qui libri sint canonici, sed hoc ad Spiritum internum pertinere*: hac doctrina fontem errorum aperiens, ut unusquisque judicans ex suggestione diaboli aliquid à Deo esse revelatum, pro articulo fidei credat sui capitis somnium, & blasphemiam pro veritate Catholica habeat; quale est illud, quod lib. 1. Instit. cap. 18. §. 1. docuit, nimirum, *nihil efficere homines nisi arcano Dei nutu, nec quidquam deliberando agitare, nisi quod ipse jam apud se decreverit, & arcana sua directione constituit*; quod est facere Deum authorem omnium scelerum. Deniq; quod ad Patres attinet, Lutherus lib. contra Regem Angliæ, *non curat mille Augustinos, mille Cyprianos.* Calvinus etiam pluribus locis eos contemnit, & errasse affirmat.

CXXIX. Quia ergò hæretici isti in eo conveniunt, quòd sola Scriptura sit norma, & judex controversiarum fidei, & morum, pertinaciter asserentes, omnes controversias fidei ex sola Scriptura definiri, ac decidi posse: nobis probandum est, falsum esse hoc eorum dogma, & radicem errorum. Et cum communi omnium Catholicorum sententia dicimus, quòd sicut in Republica civili præter leges scriptas, & consuetudines, necessarij sunt judices vivi, qui lites diriмant, & sententiam ferant, attendendo tamen ad leges scriptas, & ad hone-

ſtas conſuetudines legitimo uſu præſcriptas, tanquam ad normam, & regulam, qua dirigantur in ferenda ſententia, ita in Eccleſia Chriſti ad decidendas fidei, & morum controverſias opus eſſe judice vivo, qui ſententiam proferat, & normâ, ad quam attendat in ferenda ſententia; Judicem autem iſtum eſſe Eccleſiam, quæ dupliciter poteſt ſententiam proferre, vel per Pontificē Romanum, qui eſt caput & Paſtor ſummus Eccleſiæ, communíſque fidelium Magiſter in rebus fidei, & morum, vel per Concilia generalia â Pontifice approbata, quæ Eccleſiam repræſentant: normam verò, quam ſequi debent in definiendo, non eſſe ſolam Scripturam, ſed Scripturam, & traditiones ſimul; id eſt verbum Dei ſcriptum, & verbum Dei traditum; quia conſtat, multa Apoſtolos docuiſſe Eccleſiam, quæ non ſunt ſcripta ab ipſis, ut enim inquit S. Damaſcenus lib. 4. cap. 17. *Plurima Apoſtoli ſine ſcripto tradiderunt.* Idque patet ex illis verbis Apoſtoli 2. ad Theſſaloni. 2. 14. *Itaque Fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram*: quæ verba exponens S. Chryſoſtomus, *Hinc patet* (inquit) *quòd non omnia per Epiſtolam tradiderit, ſed multa etiam ſine litteris.*

§. III.

Primum Caput probandi, ſolam Scripturam non eſſe judicem controverſiarum fidei; quia per ipſam nequit ſufficienter probari, quænam ſit legitima, & vera Dei Scriptura.

CXXX. Probatur ergò, falſum omnino eſſe, quòd ſola Scriptura ſit ſufficiens norma, & judex ad dirimendas & definiendas omnes fidei, & morum controverſias. Primò nam inter cōtroverſias fidei una ex potiſſimis verſatur circa ipſam Scripturam; in qua ipſa Scriptura nequit eſſe judex, nam antequam utamur teſtimonio Scripturæ ad probandam veritatem alicujus dogmatis, priùs nobis conſtare debet, illum Librum, unde ſumimus teſtimonium, eſſe verè Scripturam, non eſſe ſuppoſititium, non eſſe confictum ab aliquo impoſtore; illámque ſententiam, quam allegamus, non eſſe inſertam, vel perverſam aliquâ induſtriâ hominum, vel incuriâ ſcribarum; denique nihil ibi eſſe additum, vel mutatum, quod ad ſubſtantiam doctrinæ pertineat. Hæc autem omnia ex Scriptura conſtare non poſſunt: nec præcisè per ipſas Scripturas poſſumus probare, ipſas eſſe veras Dei Scripturas impulſu Sp. Sancti exaratas. Solúmque conjecturis quibusdam valde infirmis poterimus uti, niſi recurramus ad authoritatem Eccleſiæ, quæ columna eſt, & firmamentum veritatis, & nos ſecuros reddit de veritate ſcripturarum. Et ideo Tertullianus lib. de præſcriptionibus cap. 15. docet, hæreticos contendentes probare ſuos errores ex ſcripturis, non eſſe admittendos ad certamen hoc, niſi priùs probaverint, apud ipſos eſſe veras Dei Scripturas. *Hunc igitur* (inquit) *potiſſimum gradum obſtruimus, non admittendos eos ad ullam de Scripturis diſputationem: ſi hæ ſunt vires eorum, an eas habere poſſint, diſpici debet, cui competit poſſeſſio ſcripturarum, ne is admittatur, cui non competit.* Et cap. 37. id probat, *quoniam nihil proficit con-*

congressio Scripturarum, nisi planè, ut aut stomachi quis ineat eversionem, aut cerebri. Ista hæresis (idem dici debet de hæresi Calviniana; & Lutherana) *non recipit quasdam scripturas, et si recipit, non recipit integras, & si aliquatenus integras præstat, nihilominùs diversas expositiones commentata convertit. Quid promovebis exercitatissime Scripturarum; cùm si quid defenderis, negetur, ex diverso, si quid negaveris, defendatur.*

CXXXI. Quapropter, nemo potest ex Scripturis veritatem, quam intendit, probare, nisi prius supponatur, testimoniũ, quod allegat, esse desumptum ex vera Dei Scriptura; quænam verò sit vera Dei Scriptura, non potest scire præcisè per ipsam Scripturam. Unde S. Augustinus in libro contra Epistolam Manichæi, quam vocant fundamenti, dicebat: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia Catholica moveret authoritas.* Id est, non crederem mysteria, & veritates narratas in Evangelio tanquam à Deo dictas; nisi authoritas Ecclesiæ Catholicæ me per prius movisset, ad mihi firmiter persuadendum, Evangelium istud esse divinum, & Deum habere authorem; Ergò ut quis propter authoritatem Scripturæ aliquid credat, debet priùs aliundè certificari, quod illa Scriptura sit verè Scriptura Dei.

CXXXII. Quare Ecclesiæ Authoritas aliundè cognita, quàm ex testimonio ipsius Scripturæ, est motivum firmiter judicandi, Scripturam illam esse Divinam: nequit enim non esse divina Scriptura illa, quam ut Divinam acceptat tota Ecclesia Catholica, quam esse veram Ecclesiam Dei tot Insignia, & illustria testimonia demonstrant; & imprimis miracula, quæ ad illam fundandam Christus per se, & per Apostolos suos operatus est. Quo argumento utitur Augustinus Lib. de utilitate credendi cap. 16. postquàm enim exposuit naturam miraculorum, subjungit. *Talia facta sunt eo tempore, quo Deus in vero homine, quantum sat erat, hominibus apparebat, sanati languidi, mundati leprosi, incessus claudis, cæcis visus, surdis auditus est redditus. Homines illius temporis aquam in vinum conversam, saturata quinque millia quinque panibus, transita pedibus maria, mortuos resurgentes viderunt: Ita quædam corpori manifestiori beneficio, quædam verò menti occultiori signo, & omnia hominibus Majestatis testimonio consulebant: in se tunc animas errantes mortalium, Divina commovebat authoritas. Cur, inquit, ista modo non fiunt? Quia non moverent, nisi mira essent. At si solita essent, mira non essent. Facta sunt igitur illa opportunissimè, ut his multitudine credentium congregatà, atque propagatâ, in ipsos mores utilis converteretur authoritas.* Hæc ille, qui addit, quod postquam Ecclesia tot miraculis fundata est, authoritas ipsa divina, quæ per miracula persuaserat veritatem fidei; per ipsam fidem persuasit mores quosdam divinos, qui non minus efficaces sunt ad persuadendum, esse Divinam, & à Deo, fidem, quæ tales mores generat, quàm ipsa miracula. Et posteà addit August. *Hoc factum est Divinâ providentiâ per Prophetarum Vaticinia, per humanitatem, doctrinámque Christi, per Apo-*

Apostolorum itinera, per Martyrum contumelias, cruces, sanguinem, mortes, per Sanctorum prædicabilem vitam, atque in his universis digna rebus tantis, atq; virtutibus pro temporum opportunitate miracula. Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructúmque videamus, dubitabimus nos ejus Ecclesiæ condere gremio, quæ usque ad confessionem generis humani ab Apostolica sede per successiones Episcoporum, frustrà hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipsius judicio, partim conciliorum gravitate, partim etiam miraculorum majestate damnatis, culmen authoritatis obtinuit? cui nolle primas dare, vel summæ profectò impietatis est, vel præcipitis arrogantiæ.

CXXXIII. Et sanè cùm certum sit, Divinas Scripturas traditas esse à Deo alicui hominum cætui, vel Comunitati; ubinam possumus prudenter judicare, illas conservari integras, & incorruptas, nisi in Ecclesia Catholica Romana, quam tot signis, & argumentis Deus probavit esse suam veram, & germanam Ecclesiam, & cui tantam & tam sublimem concessit authoritatem? unde idem Augustinus lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. Doctorem Christianum, & solertem Divinarum Scripturarum indagatorem instruens, inquit: *In Canonicis Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium authoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, ut eas, quæ ab omnibus recipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis, quas quædam non accipiant. In eis verò, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures graviorésque accipiunt, eis, quas pauciores, minorísque authoritatis Ecclesiæ tenent.* Cùm ergò omnes Ecclesiæ Catholicæ recipiant uti legitimos Sacræ Scripturæ libros eos omnes, & solos, quorum catalogum contexit Concilium Tridentinum sess. 4. quem catalogum accepit Tridentinum per traditionem ab Ecclesiis Apostolicis, id est, quas fundârunt Apostoli, & ad quas scripserunt, consequens est, illam esse veram Dei Scripturam, quam modò habet, & semper habuit Ecclesia Catholica Romana.

CXXXIV. Hunc catalogum, seu canonem Scripturarum acceperunt per traditionem Patres Tridentini ab Eugenio IV. in Concilio Florentino, ut videre est apud Bartholomæum Carranzam in summa Conciliorum. Rursus Eugenius illum accepit à Gelasio Papa in Concilio Romano, ut constat ex secundo tomo Conciliorum in Decretis Gelasii circa finem; iterum Gelasius ab Aug. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 8. Et Augustinus à Concilio Carthaginensi tertio, quod alii quintum, alii sextum vocant. Denique Patres hujus Concilii ab Innocentio I. qui vixit anno 402. in epistola ad Exuperium. Nec dubium, quin Innocentius catalogum hunc contexuerit, prout invenit in Ecclesiis Apostolicis, quas scilicet Apostoli fundârunt, & in quibus sederunt, inter quas Princeps, & reliquarum Mater est Ecclesia Romana, in qua sedit Petrus, quæ per antonomasiam appellatur Sedes Apostolica, quia illam Principes

cipes Apostolorum Petrus & Paulus fundârunt, & sanguine suo illustrârunt, & ad quam Paulus scripsit. Cùm ergò Ecclesia Catholica Romana eos libros omnes, ut canonicos, & à Deo dictatos custodiat, & per traditionem acceperit à sedibus, in quibus Apostoli docuerunt; certum est, Scripturam Sacram veram, & legitimam eam esse, quam Ecclesia Catholica pro tali agnoscit.

CXXXV. Quare Catholici omnes securissimi sunt, sequentes judicium Ecclesiæ Catholicæ, quam Spiritus Sanctus gubernat, & quam non potest permittere errare in fundamento præcipuo fidei, agnoscendo pro libris Canonicis, & Divinis eos, qui Divini non fuerint. Illi námque Ecclesiæ, quam Christus fundavit, & per Apostolos suos per mundum diffudit, libros suos Deus tradidit custodiendos, & usque in finem mundi servandos. Et propterea dixit Augustinus epist. 118. ad Januarium, *insolentissima insania esse disputare de eo, quod tota per orbem frequentat Ecclesia.* Cùm ergò tota Ecclesia libros, quos Concilium Tridentinum, ut Canonicos taxat, semper ut Canonicos legerit; extremæ dementiæ erit, de hoc dubitare. Hæretici autem, qui à catalogo librorum sacrorum expungunt eos, in quibus eorum errores clarè damnantur, & versiones firmant, prout suis erroribus fovendis conducit, probare non possunt, se habere veras scripturas, verámque earum versionem, nisi in ea parte, in qua cum Catholicis conveniunt. Unde de illis verificatur, quod dixit August. lib. de persev. cap. 11. *Scripturas sic accipiunt, ut suo quodam privilegio, imò sacrilegio, quod volunt, sumant, quod nolunt, rejiciant.*

CXXXVI. Quapropter antequam testimonio Scripturæ probemus aliquam veritatem, priùs debet supponi probatum judicio aliquo authentico infallibilis authoritatis, quænam sit vera, & legitima Scriptura, quod judicium nequit esse aliud, quàm judicium ipsius Ecclesiæ loquentis per Concilia generalia approbata, quæ ipsam repræsentant, vel per Romanum Pontificem, qui est Vicarius Christi, & caput visibile Ecclesiæ, cui omnes fideles tenentur obedire, cui Spiritus Sanctus assistit, ne erret, dum totam instruit Ecclesiam in fide, & moribus, & dum illi designat libros, quos tanquam dictatos à Deo legere debeat.

§. IV.

Secundum caput idem probandi, quia Scriptura nequit fungi munere judicis ad definienda dubia circa ipsius sensum.

CXXXVII. Ex officio judicis clarè ostenditur, solam scripturam non posse esse sufficientem controversiarum fidei judicem. Nam cùm vis Scripturæ non consistat in sono verborum, sed in sensu, qui est vita, & anima Scripturæ, & circa hunc sensum possint esse, & sæpè sint sententiæ omninò contrariæ; nequit ex sola Scriptura, semotâ traditione, & expositione Patrum, determinari, quinam sit legitimus sensus Scripturæ ab Spiritu Sancto intentus. Necesse ergò est recurrere ad judicem alium,

um, qui clarè, & dilucidè declaret, quinam sit Scripturæ sensus, illúmque fidelibus proponat. Nec satìs est, quod cum Calvino respondent hæretici hujus temporis, nimirum judicium de Scriptura, & ejus sensu pertinere ad spiritum internum. Hoc enim nihil aliud est, quàm unicuique assignare pro regula credendi spiritum privatum: nam Spiritus ille internus non est Spiritus Sanctus, qui contradictoria nequit, ut vera inspirare. Spiritus autem ille internus, quem judicem controversiarum faciunt hæretici, contradictoria dictat ut vera: nam ex illo spiritu interno Lutherus judicabat, Epistolam Jacobi esse *stramineam*, & Apocalypsim esse *dubiæ authoritatis*. Ex eodem autem spiritu interno Calvinus judicabat, utrúmque esse Verbum DEI. Ex illo spiritu interno Calvinus judicabat, sensum genuinum illorum verborum Christi, *Hoc est corpus meum*, esse hunc. *Hic panis figura est corporis mei*: Lutherus verò esse istum. *Hic panis est verè corpus meum*. Ergò spiritus internus, ad quem hæretici recurrunt pro explicando judice controversiarum fidei, non est Spiritus Sanctus; sed spiritus privatus cujuslibet, seu proprium cujusque cerebrum, quod uni dictat unum, & alteri dictat oppositum. Unde miseri isti homines, dum existimant, se in explicanda Scriptura sequi impulsum Spiritûs Sancti, sequuntur sæpissimè impulsum diaboli, qui se transfigurans in Angelum Lucis, illis persuadet, esse sensum Scripturæ, illum, quem Spiritus Sanct. intendere non potuit, utpote erroneum, & puritati Spiritûs Sancti contrarium, illisque adaptatur illud *væ* Prophetæ: *Væ vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras*. Isai. 5. 2. & de illis verificatur illud Proverb. 16. 25. *Est via, quæ videtur homini recta, & novissima ejus ducunt ad mortem*. Et sanè cùm motus internos discernere, sit difficillimum, an sint à Deo, an à diabolo, an à proprio spiritu: dum hæretici dicunt, Sacram Scripturam, ut explicatam spiritu interno, esse regulam fidei, regulam fidei ancipitem, & dubiam statuunt; & ista ipsorum sententia est errorum innumerabilium seminarium. Et hinc fit, ut unicuique sua imaginatio pura veritas, & ipsissimus Scripturæ sensus videatur.

CXXXVIII. Præterea convincitur, Scripturam non posse esse judicem controversiarum fidei, quia nequit esse inter duos litigantes judex ille, qui non potest ita clarè pronuntiare sententiam, ut quilibet litigantium clarè intelligat, an pro illo, an contra illum sit prolata sententia. Talis autem est Scriptura: ergò illa nequit esse controversiarũ judex. Probatur minor. Nam Lutherani, & Calvinistæ, qui dicunt, solam Scripturam esse controversiarum judicem, inter se litigant de præsentia reali Christi in Eucharistia, affirmantibus Lutheranis, & negantibus Calvinistis; utraque pars ad Evangelium tanquam ad judicem provocat, utraque pro se dicit stare Evangelium. Lutherus dicit illa verba Christi, *hoc est corpus meum*, pro ipso dare sententiam: id negat Calvinus, & contendit stare pro se: hucusque ex Evangelio, quod est judex mortuus

ctus, nullus ex illis persuasus est, Evangelium contra ipsum stare, cùm tamen sit evidentissimum, non posse stare pro utroque; rixantur, & pugnant, & nunquam usque ad diem judicii finietur hæc lis, nisi assignent aliquem judicem vivum, cui utraque pars se subjiciat, à cujus ore accipiant sententiam, vel determinatè affirmantem vel determinatè negantem præsentiam realem Christi in Eucharistia: similiter inter se dissident circa Baptismum parvulorum, circa exorcismum, & alia, & unaquæque pars censet pro se stare Scripturam. Quare qui Scripturam solam judicem faciunt, eo ipso apertè indicant (inquit sapienter P. Lessius) se nullum judicem, quo causa possit decidi, admittere, præter judicium suum privatum. Perinde enim faciunt, atque si Titius, & Cajus litem civilem habentes, nollent alium judicem, quàm Codicem Justiniani cum Pandectis, seposita Doctorum interpretatione; & Titius pro suo jure producta aliqua lege affirmaret, per eam manifestè causam sibi adjudicari, Cajus verò negaret: similiter Cajus allegata alia lege diceret, clarum esse, eam legem sibi favere, Titius verò negaret: & ita ambo causâ indecisâ discederent: nonne res esset ridicula, & omnes dicerent, neutrum velle causam definiri? neutrum admittere alium judicem, quàm proprium judicium? simili planè modo, hoc ipso quòd illi nolunt alium judicem quàm Scripturam, & quisque suo spiritui reservat ejus interpretationem; ostendunt, se nolle causam legitimo modo definiri, nec alium judicem quàm proprium judicium admittere.

§. V.

Caput tertiū idem probandi, quia cùm littera occidat, spiritus autem vivificet; qui solam Scripturam vult esse controversiarum Judicem, relicto Ecclesiæ sensu, necesse est, ut erroribus obvolvatur.

CXXXIX. Sicut in homine sunt duo, corpus scilicet, & anima; ita in Scriptura duo spectanda sunt, scilicet littera, quæ est veluti corpus, & sensus, qui est veluti anima; Apostolus autem 2. Corinth. 3. 6. dicit: *littera occidit, spiritus autem vivificat*; quod secundùm explicationem traditam ab Augustino ser. 70. de tempore, perinde est, ac si diceret. Si *sequaris* Scripturæ sensum, qui est quasi spiritus, & anima vivificans, proderit tibi ad salutem; si autem neglecto vero, & legitimo sensu, hæreas tantùm in externa Littera, & contendas illum esse sensum, quem externa littera præsefert, sæpè errabis. Unde infelices appellat Judæos, & plus infelices hæreticos, *qui dum solum litteræ aspiciunt sonum, quasi corpus sine anima, ita sine vivificante spiritu mortui remanserunt*. Hoc pacto littera occidit Judæos, qui omnia, quæ de Christo prædicta sunt à Moyse, & Propheris sub umbris, & figuris, secundùm litteram externam intelligunt, & sensum internum ab Spiritu Sancto intentum non percipiunt, & hoc est, quod ait Apostolus 2. Corinth. 3. dum ait: *Usque in hodiernum diem, dum legitur Moses, velamen positum est super cor eorum*, quasi diceret, hucusque Judæi non intelligunt Moysem, quem quotidiè legunt, quia

quia sistentes in sono, & cortice exteriore litteræ, non transeunt ad internum sensum; ac propterea non agnoscunt Christum, qui sub illis Moysis sacrificiis, & ceremoniis tanquam sub velamine occultatus est. Et idcirco Christus Joan. 5. 39. Judæis dicebat: *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere; & illa sunt, quæ testimonium perhibent de me, & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis*; id est, si vultis cognoscere, me esse Messiam vobis à Deo per Moysem, & Prophetas promissum, non debetis tantùm legere Scripturas quoad externum corticem litteræ, sed debetis scrutari internum sensum, & spiritum, qui est veluti nucleus sub illo cortice latens, quod hactenus non fecistis. Quamvis enim vobis verè persuasum habeatis, in Scripturis sitam esse vitam æternam; adhuc tamen ignoratis, in qua parte sita sit: non enim sita est in littera, & cortice, seu in ceremoniis, & sacrificiis, sed in spiritu, qui sub illis umbris latet: hunc scrutari debetis. Si autem debitè quæratis, invenietis, illas testimonium perhibere de me, & me esse corpus illius umbræ, & spiritum illius litteræ, & veritatem illorum signorum.

CXL. Sicut autem littera Scripturæ non penetrata occidit Judæos, ita etiam occidit hæreticos, qui abusi sunt litterâ Scripturæ ad suos errores confirmandos: quia enim spiritu superbiæ obcæcati contempserunt verum, & legitimum sensum, quem Sancta Mater Ecclesia in littera Scripturæ aperuit, & quem Patres Ecclesiæ Spiritu Dei pleni invenerunt, & secuti sunt, componentes invicem Scripturæ testimonia, & unum cum alio conferentes, & lucem à Deo enixè postulantes ad assequendum verum sensum: quia, inquam, hunc sensum reliquerunt, & in littera, & cortice alicujus testimonii sistentes, ad verum sensum investigandum non sunt progressi, ideo in errores suos, & hæreses prolapsi sunt. Nullus enim est hæreticus, qui suos errores non hauserit, vel confirmare procuraverit ex aliquo Scripturæ testimonio secundùm sonum, & corticem litteræ allegato. Sic Sabelliani secundùm litteram intelligentes illa Christi verba Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*, deducebant, Patrem, & Filium esse eandem personam, diversis nominibus significatam propter diversa munera, quæ ad extra exercent, cùm tamen secundùm legitimum sensum ly *unum* significet unitatē essentiæ, & ly *sumus* pluralitatem personarum. Sic Arriani ex illis verbis Christi Joan. 14. 28. *Pater major me est*, secundùm litteram occidentem intellectis deducebant, Filium Dei esse minorem *Patre*; cùm tamen secundùm verum sensum haustum ex illo textu collato cum illo alio, *Ego, & Pater unum sumus*, & cum aliis Scripturæ locis, Christus sit minor Patre secundùm humanitatem, & æqualis Patri secundùm divinitatem; cùm enim sit Deus, & homo, & habeat duplicem naturam in una persona; secundùm naturam humanam est minor Patre, & secundùm divinam æqualis Patri, utpote idem DEUS cum Patre, licèt distincta persona à Patre. Et sic de aliis hæreticis, quorum errores

ex

ex Scriptura malè intellecta collectos, latè proponit P. Becanus in manuali Lib. 1. cap. 5.

§. VI.

Caput quartum idem probandi, quia cùm Scriptura quoad verum, & legitimum sensum in multis Locis sit obscura, nequit se sola esse Judex omnium controversiarum fidei.

CXLI. MUlta esse Scripturæ loca obscura, & intellectu difficilia, constat Testimonio Divi Petri Epistolâ 2. cap. 3. v. 16. affirmantis, in Epistolis Pauli *quædam esse difficilia intellectu.* Constat Secundò ex illo Act. 8. 31. Ubi Eunuchus Reginæ Æthiopum interrogatus à Philippo, an intelligeret Isaiam Prophetam, quem legebat, respondit. *Quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Tertiò quia manifestum est, obscurissimam esse Prophetiam Ezechielis de visione quatuor animalium: manifestum etiam est, prophetiam Danielis de septuaginta hebdomadibus, & de abominatione desolationis claram non esse, sed multorum ingenia exercuisse; & propterea Christum Matt. 24. 15. de illa dixisse; *Qui legit, intelligat.* Quartò quia certum est, Joannis Apocalypsim plenam esse reconditis Mysteriis; & propterea Hieronymum in Epistola ad Paulinum dixisse, *tot habere Sacramenta, quot verba.* Quintò quia Augustinus Lib. de fide & operibus, cap. 15. fatetur, illum Locum Pauli 1. Corint. 1. v. 12. *superædificat super fundamentum hoc, aurum argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum,* esse unum ex illis, de quibus Petrus locutus est, quando dixit, *in Epistolis Pauli quædam esse difficilia intellectu.* Certum quoq; est, obscurum esse illum locum 1. Corint. 15 29. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt?* Item illud Hebr. 6. 4. *impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritûs Sancti, & prolapsi sunt, rursum renovari ad pœnitentiam.* Certissimum denique est, multa alia esse Loca in Scriptura difficillima intellectu, idque constat ex consensu omnium interpretum. Si enim Scriptura esset clara & perspicua, non opus esset tot Interpretibus, & tot commentariis.

CXLII. Hoc supposito manifestè probatur, Scripturam non esse se sola Judicem sufficientẽ ad terminandas, & definiendas quæstiones, quæ circa fidẽ, & mores inter ipsos Catholicos excitantur: nam certissimum est, sæpè dubitari, quisnam sit sensus legitimus, & verus alicujus textûs Scripturæ, quem tanquam veritatem à Deo revelatam omnes fideles amplecti debeant. Hoc autem dubium nequit resolvi tanquam à Judice ab ipsa Scriptura, de cujus sensu dubitatur. Ergò evidens est, vel controversiam illam semper debere manere indecisam, & litem de sensu ejus Loci nunquam finiendam, vel designandum esse aliquem alium Judicem, qui habeat authoritatem ad definiendum & determinandum, quisnam sit legitimus sensus illius textûs, & qui ita clarè, & dilucidè ferat sententiam, ut partes Litigantes facilè illam percipiant. Iste autem Judex nequit esse Scriptura aliqua

qua mortua, sed debet esse, vel persona aliqua particularis, habens authoritatem interpretandi Scripturas, & proponendi fidelibus verum eorum sensum, vel cœtus aliquis hominum, seu aliquod concilium, cujus judicio omnes debeant stare; & Judex iste, cui omnes fideles teneantur obedire, debet esse authoritatis infallibilis, ut ostendi §. 1. qui Judex inter hæreticos non reperitur, & ideo nullam in articulis suæ Religionis consistentiam habent hæretici, qui ad Scripturam tanquam ad unicam credendi regulam & controversiarum fidei Judicem provocant.

CXLIII. Vt enim de illis scribebat P. Lessius anno 1609. Videmus, nullum apud eos esse finem controversiarum etiam de gravissimis fidei capitibus. Dissentiunt enim Lutherani, Calvinistæ, & Anabaptistæ in multis hoc tempore acerbissimè, & se mutuò damnant hæreseos. Dissentiunt ipsi Lutherani tùm inter se in plurimis, tùm à Luthero parente & Apostolo suo: adeò ut hoc tempore numerentur tredecim præcipuæ Lutheranorum Sectæ, nominibus & dogmatibus quibusdam discrepantes. Dissentiunt inter se Calvinistæ maximè in articulo de capite Ecclesiæ; magna enim illorum pars hanc potestatem tribuit Principi sæculari, etsi mulier sit; vocantur hi Protestantes: alij id nefas ducunt, & blasphemiam; hos vocant Puritanos. Dissentiunt inter se Anabaptistæ in plurimis, ita ut 14. eorum Sectæ diversæ numerentur, nominibus & dogmatibus distinctæ.

Denique nunc eò ventum, ut cùm se quisque hanc regulam sequi, eâque niti putat, tot pænè sint hæreses, quot hæretici. Plerique enim, præsertim simpliciores, dicunt se parùm curare, quid docuerit Lutherus, vel Calvinus, se enim adhærere S. Scripturæ, & Verbo Dei, in quo nullus error esse potest, & ita se putant valdè securos. Scripturam autem quisque pro suo captu, & judicio intelligit. Vnde cùm se putant Scripturam habere regulam credendi, loco Scripturæ habent imaginationem propriam. Quod enim imaginantur significari verbis Scripturæ, pro vero sensu Scripturæ accipiunt: sicque quot sunt diversæ hominum imaginationes, tot sunt regulæ credendi.

Sed unde fit, ut sua cuique imaginatio, pura veritas, & ipsissimus Scripturæ sensus videatur? Provenit hoc partim ex immensa quadam philautia, & æstimatione sui: qui enim se magni facit, facilè sibi persuadet, omnes suas inventiones, & animi conceptiones præclaras esse; partim ex diabolica operatione, qui interiùs phantasiam hominum peruertit, ut id, quod apprehendunt, statim ob levissimam aliquam ratiunculam, perspicuam veritatem putent. Cùm enim homines tædio Religionis antiquæ veritatem aversantur, & pruriunt auribus ad novitates, justo Dei judicio sinuntur decipi à diabolo. Hic ergò dum interiùs in sensibus eorum operatur, putant se divino Spiritu illustrari, & omne de fidei dogmatibus judicium ad hunc Spiritum referunt. Hinc fit, ut cuilibet Sectæ, & ferè cuilibet homini privato sua apprehensio purum putum Dei verbum videatur, nec curet

omnes

omnes rationes, quæ in contrarium adferuntur. Significat hoc Apostolus, cùm ait. *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.* Mittet, non imperando, sed diabolo vires laxando, ut eos, qui veritatem, seu antiquam Religionem contempserunt, possit decipere, & in mille errores agere transversos.

§. VII.

Infertur ex dictis, Lutheranos, & Calvinistas non posse ex Scripturis arguere.

CXLIV. Ratio est, quia ut ostendimus §. 1. non potest quis ex Scripturis apud ipsum existentibus, arguere, nisi priùs probet, apud ipsum esse veram Scripturam. Id autem probare non possunt Lutherani, & Calvinistæ, quia nec habent authenticum canonem Scripturarum, nec authenticam versionem, nec authenticam interpretationem; qui autem hæc non habet, absdubio non habet veram Scripturam. Non habere authenticum canonem, probatur; quia nec Canonem Lutheranorum, nec Canonem Calvinistarum unquam Ecclesia approbavit. Nam Lutherus ex Canone veteris testamenti, approbato in Ecclesia Catholica, expungit Tobiam, Esther, Judith, Sapientiam, Ecclesiasticum, & Machabæos: ex canone novi, Epistolam ad Hebræos, Epistolam Jacobi, Epistolam Judæ, & Apocalypsim Joannis. Calvinistæ verò quamvis conveniant in aliis cum Luthero, tamen admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Jacobi, & Judæ, & Apocalypsim. Vnde canon iste hæreticorum nunquam fuit ab Ecclesia approbatus, siquidem à tempore Innocentij primi semper in Ecclesia receptus fuit canon librorum sacrorum, quem Concilium Tridentinum præscripsit.

CXLV. Non habent rursus authenticam versionem, quâ Catholici omnes utuntur, nempe veterem, ac vulgarem, quæ jam multis sæculis in Ecclesia viguit, & communi Christianorum consensu recepta est: hanc enim repudiant, *& in ejus Locum, non unam aut duas, sed propè infinitas suis auditoribus obtrudunt* (ut probat Becanus in manuali Lib. 1. cap. 1. §. 2.) & plerasque etiam ipsis adversariis suspectas, & ab ipsis damnatas. Denique non habent authenticam Scripturæ interpretationem, sed novam, & inauditam, & omnibus bonis authoribus repugnantem; ut cernitur in interpretatione adhibita à Calvino illis Christi verbis Mat. 19. *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; affirmat enim hic novus Genevæ Propheta, illa non seriò, sed ironicè à Christo dicta fuisse, ut sensus sit: *ne serves* mandata, quia illorum observatio nec prodest, nec possibilis est. Et cernitur in interpretatione Theodori Bezæ ad illa verba Actor. 2. 27. non *derelinquas animam meam in Inferno*; quæ sic exponit ad Litteram. *non derelinquas cadaver meum in sepulchro.* Non ergò habent hæretici veram Scripturam, ergò ex Scriptura, prout apud ipsos extat, & quatenus ipsorum Canone, & versione continetur, nequeunt arguere.

Vnde

Vnde ad arguendum contra Catholicos necesse est, ut recurrant ad Scripturam, & versionem, quæ semper fuit in usu in Ecclesia ipsa Catholica.

CXLVI. Jam ergò ab his Ecclesiæ reformatæ auctoribus rogo, unde acceperint Codicem Bibliorum? respondebunt, non aliunde, quàm à Catholicis. Sed rursus rogo, Cur eundem, quem recepistis, non retinetis? cur canonem Catholicorum, qui ab Innocentio primo, ab Augustino, & à tota Ecclesia receptus est, repudiatis? cur novum fingitis, qui ab Ecclesia nunquam pro legitimo agnitus est? de vobis sanè verificatur, quod de Manichæis scripsit Augustinus Libro de bon. persever. cap. 11. *Scripturas* sic *accipitis*, *ut vestro quodam privilegio, imò sacrilegio, quod vultis sumatis, quod non vultis, reijcitatis.* Cur antiquam, & usitatam editionem, quam semper Ecclesia venerata est, reiicitis? cur novas, & inter se repugnantes versiones substituitis? cur sensum Scripturæ falsis, & distortis interpretationibus depravatis? si ergò ex Scriptura Dei arguere vultis, ex nostra debetis arguere, quia vestram non admittimus. Nostra Legitima, & antiqua est, vestra spuria, & novitia: nostra unica & sibi constans, vestra varia, multiplex, & instabilis.

§. VIII.

Quintum caput idem probandi, quia multa sunt controversiæ fidei, quæ non possunt definiri ex Scriptura.

CXLVII. RAtio est, quia multæ sunt controversiæ circa fidem, & Religionem quarum nulla fit mentio in Scriptura, vel non sufficiens, ut determinentur; nequeunt autem ex Sola Scriptura determinari controversiæ, quarum nulla fit in Scriptura mentio, vel non sufficiens ad illarum decisionem: pro his ergò controversiis dirimendis quærendus est Judex alius diversus ab Scriptura, nimirum Judex vivus, qui consulens non solùm Libros Sacros, sed traditiones Apostolicas, controversias illas determinet: ille autem Judex non potest esse persona privata; sed debet esse, vel summus Pontifex, vel Concilium generale: ratio enim ipsa postulat, ut causa Religionis, cùm sit communis toti Ecclesiæ, non judicetur à privatis, qui nullam in Ecclesia dignitatem obtinent: sed vel ab ipso universali Ecclesiæ Pastore, cui omnes suas oves Christus in Petro pascendas commisit, dum dixit, *Pasce oves meas*: vel à cætu generali Pastorum, qui in unum convenientes ad Concilium generale, Ecclesiam universam repræsentant, & tanquam capita particularium Ecclesiarum, & pastores gregum providere debent, ut oves ipsorum habeant salutarem pastum doctrinæ; sic controversiæ de legibus, & privilegiis Regni, non ab alio quàm à Rege, & à Regni primoribus, qui totum regnum repræsentant, debent determinari.

CXLVIII. Quòd multæ sint controversiæ circa fidem, & Religionem, quarum nulla fiat mentio in Scriptura, vel non sufficiens ad ipsarum determinationem, patet: quia controversia de canone Scripturarum, quinam videlicet libri habendi sint pro Canonicis, & à Deo

à Deo dictatis, maximè spectat ad fidem, & religionem: & tamen hæc controversia nequit ex Scriptura determinari. Affirmant Catholici, Libros Tobiæ, Judith, Sapientiæ, & Machabæorum esse Canonicos: negant Lutherani, & Calvinistæ; manifestum est autem istam controversiam non posse ex Scriptura determinari. Idque ipsi hæretici fatentur; dum ad expungendos hos libros à Catalogo librorum sacrorum, non provocant ad Scripturam, sed ad Canonem & Traditionem Judæorum; dicunt enim non esse Canonicos, quia non repeririuntur in Canone Judæorum; ac proinde agnoscunt in hac causa alium judicem, quàm Scripturam: & qualem judicem? Traditionem Judæorum. Mira res, exclamat P. Becanus, *Pluris Judæos quàm Christianos faciunt, & cùm ipsi Christiani esse velint, Christi, & Apostolorum traditionibus infensissimi sunt, & Judæorum traditionem in pretio habent.* Catholici obediunt summis Pontificibus, & Conciliis generalibus, quæ mota ex traditione Apostolica, & ex usu perpetuo Ecclesiæ, declarârunt, omnes istos libros esse Canonicos.

CXLIX. Ad fidem quoque, & Religionem pertinet controversia de numero Sacramentorum novæ legis. Hæretici affirmant, Sacramenta novæ legis esse duntaxat duo, nempe Baptismum, & Eucharistiam; Catholici constanter credunt esse septem. Illi ex Scriptura, ad quam provocant, probare non possunt, esse solùm duo: quia nec ex Scriptura probare possunt, nomen Sacramenti tribui Baptismo, & Eucharistiæ, non autem aliis quinque: neque ex Scriptura possunt probare, quænam sit definitio Sacramenti; nec supposita definitione, possunt ex Scriptura persuadere, illam definitionem convenire soli Baptismo, & Eucharistiæ. Catholici ex traditione, & perpetua praxi, & consensu Ecclesiæ suam doctrinam hauriunt, quæ in Conciliis ex hac traditione est definita.

CL. Ad fidem etiam, & religionem pertinet controversia, an Baptizati ab hæreticis, sint rebaptizandi. Affirmabat olim Cyprianus cum multis Episcopis Africanis; negabat Stephanus Papa, cujus sententiam secutus est Augustinus, & postea ab Ecclesia definita est. Neutra pars ex sola Scriptura putabat posse hanc controversiam definiri. Et Augustinus, qui veram sententiam defendit, non aliunde illam probavit, quàm ex Apostolica traditione, & praxi Ecclesiæ; ut constat ex lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 7. & lib. 5. cap. 23. *consuetudinis robore* (inquit Augustinus) *tenebatur orbis Christianus, & hac sola opponebatur inducere volentibus novitatem.* Huic traditioni cessit tandem Cyprianus, quia videbat, se destitutum esse valido Scripturæ testimonio, quo suam sententiam firmare posset, ut testatur August. Epist. 48. ad Vincentium.

CLI. Unde constat, hæreticos hujus temporis Lutheranos, & Calvinistas contrarium Spiritum habere ei, quem habuit vetus, & vera Christi Ecclesia. Nam illi propter unum Scripturæ testimonium sinistrè explicatum contemnunt æternam Ecclesiæ consuetudinem, ut loquitur Lutherus de abroganda

Missa, & in libro de instituendis Ministris ad Pragenses. At vetus Ecclesia ex consuetudine ducentorum, vel trecentorum annorum explicabat cum Stephano Papa omnia testimonia, quæ Cyprianus cum suis afferebat: & meritò, ut ponderat Bellarminus; nam cùm certum sit, consuetudinem universæ Ecclesiæ perpetuã non posse cum Dei verbo pugnare, & clarior sit consuetudo quàm ipsum verbum, rectè judicabant illi, ex consuetudine Verbum Dei esse interpretandum, non ob Verbum Dei obscurum, & ambiguum consuetudinem abrogandam, ut Lutherani, & alij hujus temporis hæretici faciendum esse contendunt.

CLII. Ad fidem etiam, & Religionem attinent controversiæ istæ, An Christiani Loco Sabbati debeant colere diem Dominicum? an Symbolũ fidei sit verè Apostolicum? an B. Virgo manserit Virgo post partum: quæ ex sola Scriptura decidi non potuerunt. Et tamẽ ab Ecclesia ritè decisæ sunt, & earum decisionem amplexi sunt Lutherani, & Calvinistæ. Ergò manifestum est, solam Scripturam non esse sufficientem controversiarum Judicem. Ergò certum est, nullam sectã hæreticorum esse veram Christi Ecclesiam, quia in nulla reperitur legitimus controversiarum fidei Judex; sed solam Ecclesiam Catholicam Romanam, in qua Judex iste reperitur.

§. IX.

Supponitur, ut omnino certum inter Catholicos, Concilia generalia confirmata à Romano Pontifice esse legitimos controversiarum fidei, & morum Judices. ubi obiter ostenditur, etiam permisso, quòd Concilium generale sit supra Papam, non esse licitum appellare à sententia Pontificis ad Concilium generale.

CLIII. CArdinalis Bellarminus l. 2. de Conciliis cap. 2. testatur, *Catholicos omnes constanter docere, Concilia generalia à Romano Pontifice confirmata errare non posse, nec in fide explicanda, nec in tradendis fidei, & morum præceptis toti Ecclesiæ communibus.* Et similiter lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 2. testatur, *Catholicos omnes & hæreticos convenire in duobus, Primò, posse Pontificem, etiam ut Pontificem, & cum* suo cætu Conciliariorũ, vel cum generali consilio errare in controversiis facti particularibus, quæ ex informatione, testimoniisque hominum præcipuè pendent. Secundò posse Pontificem, ut privatum Doctorem errare etiam in quæstionibus juris universalibus tam fidei, quàm morum, idque ex ignorantia, ut aliis Doctoribus interdum accidit.

CLIV. Deinde addit, Catholicos omnes in aliis duobus convenire, non quidem cum hæreticis, sed solùm inter inter se. Primò, Pontificem cum Generali Concilio non posse errare in condendis fidei decretis, vel generalibus præceptis morum. Secundò Pontificem solum, vel cum suo particulari Concilio aliquid in re dubia statuentẽ, sive errare possit, sive non, esse ab omnibus fidelibus obedienter audiendum.

CLV. Ex hoc principio deducit Cardinalis Pallavicinus in historia Tridentini lib. 1. cap. 12 n. 7. invalidam, & illicitam fuisse appellationem Lutheri ad futurum Concilium à Diplomate summi Pontificis Leonis X. in quo errores ejus in materia indulgentiarum damnavit, declarans è Cathedra Petri, in Eccle-

Ecclesiæ thesauro Christi, ac Sanctorum merita contineri, atque etiam jure Claviũ eo Romanos Pontifices uti posse, indulgentias elargientes ad emolumentum vivorum, & mortuorum. Probat Cardinalis ibi n. 7. immeritò appellâsse Lutherum ab hoc Decreto summi Pontificis ad futurum Concilium; nam Lutherus fatebatur, Romanum Pontificem esse Dei Vicarium in terris; unde negare non poterat, habere authoritatem supra omnes fideles. Atque adeo, *tametsi talis authoritas* (propria Vicarij Dei in terris) *tanquam subjecta Concilio admitteretur, non idcirco Pontificia sententia executio, praesertim contra privatum hominem suspenderetur provocatione ad Concilium. Alioqui, vel oporteret cujusvis litis gratiâ Oecumenicum Concilium cogere, vel quilibet penderet anceps, donec opportunitas incideret Oecumenici Concilij in Ecclesia convocandi. Pari ratione, quamquam sint Principes, qui subjecti sint generalibus Regni ordinibus, risu tamen exciperetur, qui contenderet, executionem Sententiæ, à Principe in privatum lata, ad Ordinum Generalium conventum retardandam. Posito, quòd Pontifex errare posset in fidei dogmatis declarandis, essent quidem soluti fideles obligatione credendi indubitanter, quod ille definit, sed non ex eo solverentur obligatione extrinsecùs observandi quod in eo genere idem praciperet, dummodo hoc praceptum Scriptura seu legi divina evidenter non opponeretur; qua* evidentia *nequaquam poterat à Luthero pratendi, ubi tam magna fidelium, ac Theologorum pars illius novitati reclamabat*.

CLVI. Quæ in hoc num. narrat Cardinalis, supponunt ea, quæ narraverat num. 1. Nam cùm Lutherus usque ad id temporis (nempe ad ann. 1518) in suis Commentariis, actisque judiciorum plenam subjectionem sui suarúmque rerum Pontifici professus esset; tunc scripto publico palàm fecit, se imprimis nolle adversari Ecclesiæ, sedísque Apostolicæ Magisterio, ac Pontificiæ authoritati, sed adjecit, Romanum Pontificem, tametsi Dei Vicarius in terris esset, tamen obnoxium esse tanquam hominem erroribus, quod in Petro patebat, qui idcirco legitur à Paulo acriter objurgatus. Quapropter sicut paratus erat obtemperare Pontifici probè edocto; ita ubi suorum æmulorum suasu quidquam in se statuisset, à jure sacrísque litteris alienum, provocare se ad futurum Ecclesiæ universale Concilium, quod Romano Pontifici præest; ac propterea in Pontificum potestate non esse, hujusmodi provocationes interdicere.

CLVII. Hic est spiritus hæreticorum, appellare ad futurum Concilium, quando vident, suos errores à Pontifice damnari, obtendentes, illum esse hominem erroribus obnoxium, ac proinde potuisse errare in illa definitione; non distinguentes inter errorem Pontificis, quatenus homo est, & inter errorem ejusdem, quatenus Summus Pontifex est, & è Cathedra Petri totam Ecclesiam instruit in fide, & moribus: quo pacto habet assistentiam infallibilem Spiritûs Sancti, ad non proponendum prava dogmata toti Ecclesiæ, sicut habent Concilia generalia; quæ etiam

componuntur ex hominibus errori obnoxiis; & tamen in decretis fidei, & morum errare non possunt. Unde, qui affirmant, Pontificem Romanum posse errare in Decretis fidei, & morum toti Ecclesiæ intimatis, viam sternunt ad idem asserendum de Conciliis generalibus, ut fecit Lutherus, qui postea assert. 28. & 29. palàm affirmavit, nullum esse Concilium, quod errare non possit; quod etiam docuit Calvinus lib. 4. instit. cap. 9. §. 8. & est communis error hæreticorum hujus temporis: qui probè scientes, eorum doctrinam esse damnandam in Conciliis generalibus, si ad hoc congregentur; se munire volunt hac assertione adversùs Conciliorum definitiones. Hunc spiritum Lutheri imitati sunt aliqui partiales Jansenii, qui ut refert Theophylus Raynaudus tomo 20. pag. 377. postquam certò sciverunt, quinque propositiones Jansenii damnatas fuisse, ut hæreticas ab Innocentio X. adhuc ausi sunt obmurmurare, *nondum prorsus præclusum esse exitum sectatoribus Jansenii, cùm reliquum* (ajebant ipsi) *sit perfugium appellationis ad generale Concilium, cujus comprobatio in Romana Jansenii damnatione desideratur, cùm solius Concilii sit, pronuntiare irretractabiliter de doctrina fidei.*

CLVIII. Quod effugium Jansenistarum continet perniciosum errorem. Cùm enim juxta Declarationem Concilii Florentini in litteris Unionis certum sit, Romanum Pontificem, *verum Christi Vicarium, totiúsque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem existere.* Et ut loquitur Innocentius III. in Epistola ad Catholicum Armenorum, Romanus Pontifex *Magister sit Christianæ fidei*: sanè quando in re dubia, & controversâ inter Catholicos, tanquam supremus Ecclesiæ Magister, & summus Pastor, controversiam definit, & unam partem tanquam hæreticam, vel erroneam damnat, & pro tali haberi præcipit, omnes fideles tenentur suum judicium conformare ipsius judicio: & quamvis ipsi existimârent, illam propositionem contineri in Scriptura, cùm tamen sciant, oppositum asserere authores gravissimos ante definitionem Pontificis, & evidenter ipsis constet, rem hanc saltem fuisse dubiam ante definitionem Pontificis, & videant, Pontificem post diligentem rei discussionem, quæ in re tam gravi semper præsumi debet, partem, quam illi existimabant Catholicam, declarâsse ut hæreticam; debent judicium suum deponere, & in re antecedenter dubiâ, se conformare cum judicio communis Ecclesiæ Magistri; peccabúntque gravissimè contra obedientiam debitam supremo Ecclesiæ Pastori, si pergant judicare, esse sanam & Catholicam doctrinam, quam ille damnavit, ut hæreticam.

§. X.

Demonstratur, concilia generalia confirmata à Pontifice non posse errare in decretis fidei, & morum.

CLIX. HOc constat 1. quia cùm certum sit ex Evangelio, Christum supra Petrum, & successores ejus fundâsse unam Ecclesiam visibilem

bilem usque ad finem mundi duraturam, & permansuram firmam in fide, quin portæ inferi adversùs eam prævalere valeant, ut ostendimus cap. 1. certissimum est, reliquisse in Ecclesia sua authoritatem necessariam ad conservandam unitatem fidei in illa, id est, authoritatem falli nesciam in edendo symbolum, & proponendo fidelibus articulos fidei, & dogmata ab ipsis credenda; nam unitas Ecclesiæ stare nequit sine unitate fidei, nec unitas fidei conservari potest in Ecclesia, nisi in illa detur authoritas aliqua suprema falli nescia in determinandis fidei, & morum controversiis, cujus judicio omnes stare debeant. Hæc autem authoritas suprema infallibilis debet esse Summus Pontifex, saltem quando simul cum Concilio generali determinat fidei & morum controversias, & decreta fidei edita à Concilio generali confirmat, & toti Ecclesiæ proponit.

CLX. Hanc Rationē desumo ex D. Thoma 4. contra Gent. cap. 76. n. 2. ubi hæc habet: *ad unitatē Ecclesiæ requiritur, quòd omnes fideles in fide conveniant; circa ea verò, quæ fidei sunt, contingit quæstiones moveri; per diversitatem autem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in unitate per unius sententiam conservaretur. Exigitur ergò ad unitatem Ecclesiæ conservandam, quòd sit unus, qui toti Ecclesiæ præsit: manifestum est autem, quòd Christus Ecclesiæ in necessariis non deficit, quam dilexit, & pro ea sanguinem suum fudit, cùm, & de Synagoga dicatur per Dominum Esaiæ 5. Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? Non ergo dubitandum est, quin ex ordinatione Christi Unus toti Ecclesiæ præsit.* Hæc ille.

CLXI. Nec item est dubitandum, quòd præsit cum authoritate infallibili ad determinandas fidei, & morum controversias, saltem quando eas determinat cum Concilio generali; nam si hanc non haberet, non posset unitatem fidei conservare, sed potiùs foret causa, ut Ecclesia tota erraret: supremus enim Magistratus, cui in causa fidei omnes tenentur obedire, seu supremus Magister, quem è Cathedra loquentem omnes tenentur audire, si erret, causa est, ut omnes errent.

CLXII. 2. Quia certissimum est ex Scriptura, *Ecclesiam esse Columnam, & firmamentum veritatis.* Unde impossibile est, ut Ecclesia Christi erret in iis, quæ credenda proponit: Ecclesia autem Christi verissimè dicitur, credenda proponere illa omnia, quæ definiunt Concilia generalia confirmata à Romano Pontifice, & quæ mediante eodem Romano Pontifice intimantur fidelibus, & in Ecclesiis particularibus publicantur. Ecclesia enim non aliter potest proponere fidelibus mysteria credenda, nisi mediante capite Ecclesiæ, & mediis Pastoribus, seu Episcopis, quos Deus præfecit communibus fidelibus: ad plebem enim non attinet docere, sed doceri, nec ovibus convenit pascere, sed pasci. Quorum enim est regere aliquam communitatem, sive in temporalibus, sive in spiritualibus, eorundem est determinare, & definire controversias emergentes in illa communitate, sine quorum decisione pax conservari nequit. Et sic indubitatum

est, Ecclesiam determinâsse omnia, quæ definita sunt in Conciliis generalibus approbatis. Sic in Concilio Nicæno primo approbato à S. Silvestro definita est Divinitas Christi Domini, ejúsq; æqualitas cum Patre contra Arrianos; in Concilio Constantinopolitano primo confirmato à S. Damaso, declarata est Divinitas Spiritûs Sancti, ejúsque æqualitas cum Patre & Filio contra Macedonium. In Concilio Ephesino primo confirmato à S. Celestino, definitum est contra Nestorium, in Christo unám tantùm esse personam, eámque Divinam; ac proinde Beatam Virginem, quæ Mater est Christi, esse verè, & propriè Matrem Dei. In Concilio Chalcedonensi confirmato à S. Leone, definitum est, & declaratum contra Dioscorum, & Eutychetem, in Christo esse duas naturas, Divinam, & humanam, in unica persona divina, quæ cùm semper habuisset naturam divinam per identitatem, in tempore per veram unionem sibi copulavit humanam. Et sic de aliis Conciliis: Hæc autem Concilia S. Gregorius venerabatur, ut quatuor Evangelia. Certissimum ergò est, Ecclesiam Catholicam, quæ est columna, & firmamentum veritatis, determinâsse, & definîsse ea omnia, quæ definita, & determinata sunt in Conciliis generalibus. Et omnino indubitatum est, esse hæreses illas omnes doctrinas, quas ut hæreticas Concilia illa generalia damnârunt.

CLXIII. Et sanè cùm hæretici nostri temporis, non negent Ecclesiam Catholicam Romanam fuisse veram Christi Ecclesiam in illis primis quatuor, vel quinque sæculis, negare non possunt, esse certa, & indubitata omnia illa, quæ determinata, & declarata sunt in illis Conciliis primis Ecclesiæ. Ergò Concilia generalia confirmata à Romano Pontifice, certam & infallibilem fidem faciunt. Alioqui nec Symbolum Nicænum certam fidem faceret; quod tamen hæretici ipsi hujus temporis, ut infallibilem fidei regulam venerantur.

CLXIV. Quòd si dixerint, veritates definitas in illis Conciliis esse certas, & indubitatas, non quia sunt in illis Conciliis definitæ, & declaratæ; sed quia continentur in Scriptura, quæ errare non potest: contra est, quia Arrius, Macedonius, Nestorius, & Eutyches, qui damnati sunt, ut hæretici in illis Conciliis, Evangelia admittebant, & existimabant, sua dogmata non esse contraria Evangelio, sed potiùs in illo contineri. Unde Concilia illa, dum damnârunt illorum dogmata ut hæretica, fideles omnes certificârunt de eo, quòd dogmata illa sint contraria Evangelio. Quod facere non possent, nisi haberent assistentiam infallibilem Spiritûs Sancti ad non errandum, dum declarant conciliariter scripturas, & fidelibus proponunt dogmata credenda. Quomodo certificari poterunt fideles de sensu legitimo scripturarum, si non certificantur ex decretis Conciliorum generalium legitimè congregatorum, & à capite Ecclesiæ confirmatorum? Quæro à Lutheranis, & Calvinistis, unde certi sint, Arrium, Macedonium, Nestorium, & Eutychetem fuisse hæreticos? si dicant; quia certi sumus, docuisse dogmata contra legitimum

sensum

ensum scripturæ; ulteriùs rogabo: unde vobis constat, dogmata ab illis tradita fuisse contra legitimum sensum scripturæ? si dixerint; quia spiritus internus hoc nobis dictat: rogabo; unde scitis, hunc spiritum vestrum internũ, qui sicut vobis dictat, dogmata definita in Concilio Nicæno esse vera, ita vobis dictat, esse falsa dogmata definita in Tridentino circa fidem, circa justificationem, & circa Sacramenta, esse falsa? unde, inquam, scitis, hunc esse Spiritum Dei, esse spiritum veritatis, & non potiùs esse spiritum proprium, vel diabolum, & spiritum mendacii? Arrius, Macedonius, Nestorius, & Eutyches etiam spiritu interno judicabant, dogmata sua esse conformia Evangelio: nec enim tam tenaciter illa defenderent, nisi internè judicarent, esse conformia Evangelio, & sibi persuaderent, hoc suum judicium esse ab spiritu veritatis; & tamen vos scitis illos deceptos fuisse. Ideò ergò certi estis, fuisse hæreticos illos homines; quia evidenter vobis constat, eorum dogmata damnata fuisse in Conciliis illis generalibus. Ergo fateri debetis, Concilia generalia legitima, & approbata à Romano Pontifice habere authoritatem infallibilem. Nec ullum Concilium generale legitimum, & approbatum potestis rejicere, ut mendax, si semel concedatis prima illa quatuor Concilia, quia generalia, & approbata, fuisse authoritatis infallibilis.

CLXV.3. Eadem veritas probatur ex illo Apostoli ad Ephes. 4. v. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem Sanctorum; in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris:* ex quibus verbis constat, Christum reliquisse in Ecclesia sua Pastores & Doctores, ut populũ instruant in doctrina fidei & morum, & ita in unitate fidei, & agnitione Filii Dei, id est, ipsius Christi vera cognitione, confirment, & consolident, ut tanquam parvuli, non circumferantur omni vento doctrinæ, & seducantur à falsis Prophetis, id est, ab hominibus seminantibus falsa dogmata. Ergò ope sua assistit Pastoribus, & Doctoribus Ecclesiæ, ne illi ita errent in fide, ut populus teneatur illos errantes sequi. Ergò ita assistit illis, ut quando conveniunt ad Concilium generale, & approbante Romano Pontifice definiunt dogmata aliqua, & credenda proponunt, non possint errare. Si enim Pastores, & Doctores in Concilio generali legitimo, & approbato errarent, à rectòque fidei tramite discederent; oves ipsæ, id est, fidelium populus, in errorem ducerentur: ut enim Gregorius docet, *cùm Pastor per abrupta graditur, necesse est, ut per præcipitium oves sequantur.*

CLXVI. Et sanè cùm Papa sit caput universale visibile totius Ecclesiæ, & Episcopi particulares sint capita suarum Ecclesiarum, & ad ipsos tanquam ad pastores spectet, populos

tanquam oves pascere doctrinâ veritatis, & communes fideles instruere in fide, & moribus tanquam ipsorum Magistros, atque Doctores; fieri non potest, nisi ut membra reliqua eò deferantur, quò, & oculi suam vim, atque aciem intenderint, & caput sese inclinaverit, atque deflexerit. Fidelium ergò reliquorum turba, si videret, Episcopos convocatos ad Concilium generale simul cum Summo Pontifice controversiam fidei determinâsse, & unam partem credendam proposuisse, illam partem, ut veram deberet amplecti & oppositam rejicere, ut hæreticam, ac proinde errante Concilio generali, tota Ecclesia erraret.

CLXVII. 4. Probatur ex Christi promissionibus factis Ecclesiæ suæ: nam Joan. 14 *Ego* (inquit) *rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem vos cognoscetis, quia apud vos manebit.* Et postea. *Paracletus autem Spiritus ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.* Item Joan. 16. *Cùm autem venerit Spiritus veritatis, ille vos docebit omnem veritatem.* Quæ verba non possunt intelligi de solis Apostolis, sed referri debent quoque ad eorum successores Episcopos, ut constat ex illis verbis, *ut maneat vobiscum in æternum.* Et ex illa alia Christi promissione, Mat. ultimo: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Item patet ex illis Christi verbis, Joan. 17. *Sanctifica eos in veritate: sermo tuus veritas est. Pro eis ego sanctifico me ipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantùm, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Ergo promissiones illæ factæ sunt non solùm Collegio Apostolorum, sed Collegio Episcoporum, qui illis successuri erant in munere pastorali, & factæ sunt Ecclesiæ in capite illorum. Nec verba illa referri possunt ad singulos Episcopos, singulósque fideles in particulari, quia constat, non singulis promisisse Christum Spiritum veritatis; cùm ex Scriptura sit manifestum, *oportere, ut hæreses sint*, & ex Ecclesia prodituros, qui prava dogmata seminent; ut fecerunt Dioscorus, Nestorius, & alii hæresiarchæ, qui Episcopi fuerunt. Intelligendæ ergo sunt de communitate Episcoporum, ad quos tanquam ad Pastores pertinet pascere Ecclesiam Dei: Ergò quando convocantur à Vicario Christi ad Concilium generale, ut in eo definiant aliquam fidei, & morum controversiam, illámque definiunt approbante eodem Pontifice, & confirmante eorum definitionem, habent assistentiam infallibilem Spiritûs Sancti ad non errandum.

CLXVIII. Si enim Christus dixit Matth. 18. *Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Quantò magìs erit in medio Episcoporum, qui ex mandato Summi Pontificis ex omni mundi parte conveniunt in unum locum ad providendum Ecclesiæ in magna aliqua necessitate, & ipso approbante, & confirmante determinant aliquam fidei, vel morum controversiam, ut ipsis assistat, ne in re tanti momenti errent. Ut enim explicat Cardinalis Bellarm. lib. 2. de Conciliis cap. 2.

cap. 2. illorum verborum, hic sensus *est: si duo vel tres*, congregati in nomine meo, obtinent semper, quod petunt à Deo, nimirum sapientiam, & lumen, quod sufficit eis ad cognoscenda ea, quæ ipsis necessaria sunt, quantò magìs Episcopi omnes, congregati in nomine meo, semper obtinebunt, quod justè petunt, id est, sapientiam, & lumen ad judicanda ea, quæ ad totam Ecclesiam dirigendam pertinent?

CLXIX. Itaque sive pauci, sive multi, sive privati, sive Episcopi congregentur in nomine Christi, omnes habent Christum præsentem, & adjuvantem, & obtinent, quod eis convenit obtinere; sed in congregatione paucorum, & privatorum adest Christus, ut eos adjuvet in rebus paucis & privatis; in congregatione autem Episcoporum adest, ut eos adjuvet in rebus magnis, & publicis. Ita hunc locum exponit, & hoc argumento utitur Concilium Chalcedonense in Epistola ad Leonem, quæ est post finem tertiæ actionis ejusdem Concilii. Item sexta Synodus act. 17. Toletanum III. non procul ab initio. Item Innocentius Papa ad Gratian. dist. 20. Can. de quibus. Cælestinus in Epistola ad Ephesinum Concilium I. & Cyrillus in expositione Symboli Nicæni circa principium.

CLXX. Dixi *Romano Pontifice approbante, & confirmante.* Ut enim sapienter scribit M. Cano lib. 5. cap. 5. sicut congregatio Concilii, reclamante vero, certóque Ecclesiæ Pontifice, vana est, & irrita, sic doctrina, cui præsens *Pontifex per se*, vel absens *per Legatos suos* contradicit, *incerta est*, atque imbecilla. Et ideo Concilium generale, etiam legitimi Pontificis authoritate congregatum, in fide errare potest, si Pontifex per se, vel per Legatos suos non consentiat ipsius Decretis; ut manifestè apparuit in Concilio generali Ephesino secundo, authoritate S. Leonis Magni congregato, in quo Legatis ejusdem Leonis repugnantibus Episcopi ferè omnes Dioscori hæresi subscripserunt. Et quidem Concilia generalia à Romano Pontifice non confirmata, firma non esse, probat luculenter idem S. Leo epistolis 12. 13. 21. 22. 23. & 24. & Synodus octava actione 7. Nicolaus Papa in epistola ad Michaëlem Imperatorem. Et Eugenius IV. in Decreto super unione Jacobinorum, in quo postquam Ephesinam secundam Synodum sub Leone congregatam condemnavit, quia errorem Eutychetis approbavit, subjunxit, *suscipit sancta Romana Ecclesia omnes universales synodos, authoritate Pontificis legitimè congregatas, ac celebratas, ac confirmatas*: ubi non solùm requirit ad valorem, & firmitatem synodorum, quòd authoritate Romani Pontificis celebrentur, sed simul quòd ab illo confirmentur: nec enim primum sine secundo sufficit.

CLXXI. Quintò probatur, Concilia generalia à Romano Pontifice confirmata esse regulam infallibilem fidei. Nam Ecclesia Catholica, quæ est columna, & firmamentum veritatis, nequit esse Magistra errorum: foret autem Magistra errorum, si Concilia generalia, confirmata à Pontifice, in fide errare possent; illa enim Concilia, ut unita capiti Ecclesiæ, repræsentant Universam Ecclesiam, & quod Concilia ejusmodi definiunt, Ecclesia Catholica

dicitur definire, & docere, & ideo S. Augustinus Lib. 1. de Baptismo contra Donatistas cap. 18. dixit: *Plenarij Concilij sententiam totius Ecclesiæ consensionem esse.* Et Martinus V. cum Concilio Constantiensi, quatenus inconcussè fuit generale, & ex omnibus obedientiis compositum, hanc veritatem stabilivit; siquidem inter alias interrogationes, *quibus* suspecti in fide erant examinandi, proposuit hanc: *Vtrum credant, quòd quodlibet Concilium generale universalem Ecclesiam repræsentet.* Quod ergò Concilium generale Legitimum, & à Romano Pontifice confirmatum, definit tanquam articulum fidei, & omnibus credendum proponit, id Ecclesia Vniversalis Catholica docet, & credendum proponit. Ut enim sapienter notat Bellarminus tomo primo controversiarum lib. 3. de Verbo Dei cap. 5. (prout habetur in tomo, qui servatur in Bibliotheca nostri Collegij Romani manu propria ipsius Cardinalis correcto, quem ego vidi) *Ecclesia non aliter loquitur quàm per os Pastorum ac Doctorum, ac præcipuè in Concilio generali congregatorum, quod Concilium, vel summum Pontificem habuerit præsentem, & Præsidem, vel Confirmationem atque approbationem ab eo meruerit obtinere.* Non enim Ecclesia Catholica Universalis dicitur docere aliquid, quia universi fideles suffragium habeant in determinandis fidei controversiis; esset enim non solùm impossibile, sed indecens, & ridiculum, in fidei & morum quæstionibus determinandis cerdonum, & mulierculàrum rogare sententias, & judicium expectare. Sed dicitur Ecclesia Universalis aliquid docere; quando id docet Concilium generale confirmatum, per quod Ecclesia Universalis repræsentatur, vel quando seorsim à Concilio Generali Romanus Pontifex, ut Vicarius Christi, è Cathedra Petri totam Ecclesiam instruit, & illi toti veritatem aliquam credendam proponit: Ut enim inquit D. Thomas 2.2. q. 11. art. 2. ad tertium: *authoritas Ecclesiæ principaliter residet in summo Pontifice:* quod probat ex Hieronymo, ex jure canonico 24. q. 1. cap. quotiescumque.

CLXXII. Cùm ergò Universalis Ecclesia verè dicatur docere, & credenda proponere ea omnia dogmata, quæ Concilia generalia approbata proponunt credenda; & cùm ex Christi promissione Ecclesia Universalis nequeat errare in Doctrina fidei, & morum, necessariò infertur, Concilia generalia esse regulam vivam infallibilem fidei, & judicem infallibilem controversiarum fidei.

CLXXIII. Quod confirmatur: nam ad explorandum, quid sentiat Universalis Ecclesia Catholica, non est necesse, adire singulos fideles, & rogare, quid ipsi sentiant, & credant; sed satis est, exquirere commune judicium Episcoporum Ecclesiæ Catholicæ; id enim Ecclesia Catholica docet, quod docent communiter ejus omnes Episcopi. Unde Patres Concilij Ephesini, ut explorarent, an Nestorius haberet veram fidem, & sentiret, atque doceret id, quod sentit, & docet Vniversalis Ecclesia Catholica, ad ipsum scripserunt Epistolam, in qua exigunt, ut si satisfacere Ecclesiæ velit, *jure jurando fateatur sentire*

tire

tire se, & docere, quæ Universi per Orientem, & Occidentem Episcopi præsidésque populorum crederent, ac docerent. Quæ etiam Epistola comprobata est à sexta synodo generali Actione 11. In Concilio quoque Tridentino sess. 3. definitum est, *Ecclesiæ esse, judicare de vero sensu & interpretatione Scripturam:* insanum autem esset, velle, ut tota fidelium multitudo de ejusmodi re judicium ferat: sufficit ergò, Pastores, ac Doctores Ecclesiæ de illa re judicium ferre, approbante Romano Pontifice, & id dicetur Ecclesia judicare. Idque confirmatur ex historia Ecclesiastica Eusebij Cæsariensis lib. 4 cap. 22. in qua celebratur diligentissima fidei inquisitio, quam fecit Egesippus Philosophus, qui Romam veniens, causâ veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, non populatium sententiam ad fidē requisivit, sed satisfecisse ad fidei suæ confirmationem visus est, si judicium commune Episcoporum per Loca singula, & Doctorum sententiam exquireret. Ergò quod Episcopi ad Concilium generale congregati simul cum Romano Pontifice determinant, & definiunt, id Ecclesia Catholica verè definit, & determinat. Cùm ergò impossibile sit, Ecclesiam Catholicam in doctrina fidei errare, impossibile est, ut Concilia Generalia à Pontifice approbata errent.

CLXXIV. Denique probatur ex illo Actorum 15. v. 28. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quàm hæc necessaria; &c.* Cùm enim Antiochiæ orta esset seditio ob Judæos, qui volebant gentes ad Deum conversas circumcidi; Paulus & Barnabas venerunt Hierosolymam, ut rem ad Apostolos referrent, qui post Petri, & & Jacobi suffragia, communi Decreto per litteras statuunt, gentes conversas non ligari lege Moysi; & hoc decretum miserunt Antiochiam per Judam, & Silam simul cum Paulo & Barnaba; decretum autem erat illud, *visum est Spiritui Sancto, & nobis.* Ex quo constat, concilia legitimè congregata, in quibus præsidet Petrus, vel Pontifex Romanus ejus Successor, per se, vel per legatos suos, & in quibus approbante sede Petri determinatur quæstio fidei, habere assistentiam infallibilem Spiritus Sancti ad non errandum, & decreta ejusmodi Conciliorum esse decreta Spiritus Sancti. In hoc autem Concilio, quod fuit norma, & exemplar aliorum, quæ successu temporis congreganda erant, præsedit Petrus; ut patet ex versu 7. *Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos,* & palam pronuntiavit, non esse imponendum jugum legis Mosaicæ conversis ad fidem Christi: *Nunc ergò, quid tentatis* (ajebat) *Deum, imponere jugum super cervices Discipulorum, quod nunquam patres nostri, nec nos portare potuimus?* Post Petrum locutus est Jacobus, tanquam Episcopus ejus Loci, in quo celebratum est Concilium, & dixit v. 13. *Viri fratres audite me,* & confirmavit, quæ dixerat Petrus, & suffragium suum iis verbis conclusit: *Propter quod ego judico, non inquietari eos,* qui ex *gentibus convertuntur ad Deum v. 19.*

CLXXV. Notandum est, quòd Petrus, qui quatenus Apostolus, & tanquam caput Ecclesiæ habebat assisten-

tiam infallibilem Spiritus Sancti, ad non errandum in Decreto fidei, nihilominus noluit se solo quæstionem hanc determinare, sed communi suffragio Apostolorum, qui aderant; Ut scilicet relinqueret exemplum successoribus suis, ut quæstiones fidei non determinent, quin præcedat matura inquisitio, & deliberatio, & ut ad damnandas hæreses utantur communi suffragio aliorum Episcoporum, imò convocent Concilium generale, quando commodè fieri potest. Ut enim ponderat P. Suarez disput. 5. de fid. Sec. 5. n. 10. interdum convenit, ut Pontifex non definiat sine Concilio generali, *nimirum ad majorem Ecclesiæ satisfactionem, útque magis constet de communi consensu ejus, & ad majorem confusionem hæreticorum, vel quorumcumque contradicentium, ut rectè nobis declarant Apostoli exemplo suo* Act. 15. Cæterùm quando est periculum in mora, & necessitas, vel utilitas Ecclesiæ id postulat, potest & solet Papa res fidei sine Concilio generali definire, & toti Ecclesiæ proponere; quamvis nunquam id faciat non præcedente magna deliberatione, & multis consultationibus.

§. XI.

Ostenditur, Romanum Pontificem etiam extra Concilium Generale, & non expectato Ecclesiæ consensu, esse infallibilem controversiarum fidei Judicem.

CLXXVI. Romanum Pontificem habere authoritatem infallibilem ad definiendas fidei, & morum controversias extra Concilium generale, & consequenter non expectato Ecclesiæ consensu, *communissimam omnium ferè Catholicorum sententiam* appellat Bellarminus lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 2. *quam totus orbis, exceptis pauculis Doctoribus amplectitur*, ut inquit celebris Doctor Sorbonicus Andreas Duvalius t. 2. in l. 2. pag. 846. & 754. *quam unicè Hispania, Italia, omnésque Christianitatis Provinciæ docent, ita ut illa, quam sententiam Parisiensium vocant, ad classem earum opinionum reducenda sit, quæ tolerantur*, ut scripsit anno 1662. Illustrissimus Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis in observationibus ad Theses Claromontanas, quæ Teste Stephano Ballutio, postremum ejus opus fuerunt. Quam sectantur omnes Christiani orbis Universitates, ut testatur idem Marca ibidem iis verbis: *Authoritas, infallibilem sententiam in Causis fidei pronuntiandi, est Romanis Pontificibus omnium Universitatum consensu acquisita, exceptâ tamen contiguâ Sorbonâ, idest* excepta Universitate Parisiensi, paulò post Concilium Constantiense, & tempore Concilij Basileensis, & postmodum per aliquot annos in eo statu, quem habuit, quando post Joannem Gersonem Cancellarium Universitatis aliqui Doctores Parisienses, ut Jacobus Almainus, & Joannes Major docere cæperunt, Papam esse in definiendo fallibilem, ejúsque judicium posse reformari à Concilio. Et propterea gravissimus Doctor, & Decanus Lovaniensis Ruardus Tappe orat. 3. Theolog. pag. 393. testatur, eam Doctrinam *esse noviter introductam à quibusdam Parisiensium contra Doctri-*

Doctrinam veterum omnium Scriptorum, qui Romani Pontificis judicium in quæstionibus fidei infallibile esse tradunt. Et ideo eruditissimus Theophilus Raynaudus, in opusculo, cui titulus Αὐτὸς ἔφα, seu *ipse dixit*, testatur, pro infallibilitate Romani Pontificis allegari posse *Theologos omnes, quotquot ante Concilium Constantiense floruerunt: nam non nisi* (subjungit) *à tempore Concilij Constantiensis, & Basileensis vocata est in controversiam hæc veritas apud Catholicos, sed omnes anteriores unanimiter docuerunt, definitiones Pontificias absque Concilio generali editas facere rem de fide.* Et ut ostendit D. Josephus Gibalinus author quoque Gallus lib. 5. de Jure Can. cap. 3. §. 15. *Hæc fuit semper Doctrina schola Theologica Parisiensis, tàm in definitionibus, & censuris editis ab ipsa in unum congregata, quàm in scriptis singulorum ipsius universitatis Doctorum.* Et hanc Doctrinam etiam hoc tempore major pars Doctorum Sorbonæ, & Galliæ defendit, ut scribebat Illustrissimus Marca anno 1662. in observationibus ad Theses Claromontanas num. 34. *Pars* (inquit) *major non solùm Theologiæ, sed etiam juris Doctorum communi opinioni adhæret, utpotè fundamentis nixa solutu difficillimis, ridétque antiqua Sorbona opiniones.*

CLXXVII. Unde mirandum est, quòd his ultimis annis tanta sit apud aliquos facta mutatio in Gallia, ut Conventus habitus Parisiis anno 1682. negaverit summo Pontifici eam infallibilitatem, quam tota Gallia semper ante Concilium Constantiense professa est, & quam post Concilium Constantiense innumerabiliter plures in Gallia propugnabant, quàm oppugnabant, & quam tota Gallicana Ecclesia ann. 1653. in Pontifice agnoverat. Et quidem ut omnino necessariam ad succurrendum Ecclesiæ periclitanti in Jansenismi procellis. Qui scire desiderat hujus tam celeris mutationis causas, legat Eugenium Lombardum eas latè exponentem in suo Regali Sacerdotio à pag. 3. usque ad 14. Nobis satis sit, advertere, Declarationem illam de potestate Ecclesiastica editam à Conventu Parisiensi, immeritò publicatam esse sub speciosissimo titulo cleri Gallicani, quia illam non edidit Communitas Illustrissimi cleri, ut probat author præclari operis de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ num. 6. Præfationis. *Præterquam quòd* (inquit) *Episcopi tantùm congregati hanc declarationem emisère, aliis non mandantibus, nec sua sponte probaturis; contrariam mentem frequentibus, & liberioribus Comitiis aliàs idem clerus aperuit*

CLXXVIII. Infallibilitatem hanc Romani Pontificis non solùm defendunt nunc omnes reliquæ nationes orbis, omnésque Universitates, sed omnes Religiosæ familiæ. Religio S. Benedicti cum S. Anselmo lib. de Incarnat. Verbi cap. 1. Religio Cisterciensis cum S. Bernardo Epist. 190. & lib. 2. de consid. paulò post medium. Religio S. Dominici cum S. Thoma 2. 2. q. 1. ar. 10. & 4. contra gent. cap. 76. Religio S. Francisci cum S. Bonaventura t. 1. opuscul. fol. 373. & t. 2. fol. 494. & in 4. dist. 19. art. 3. q. 1. & cum Alexandro Alensi 3. par. summæ fol. 160. Religio

ligio S. Augustini post S. Doctorem, cum Ægidio Romano in libro de renuntiatione Papæ cap. 8, cap. 9. & 10. & in 3. dist. 29. part. 2. q. unica ar. unico. Religio Carmelitana cum suo Antesignano Doctore resoluto Joanne Bachonio in Prologo libri quarti sent. q. 10. & denique Doctores omnes Societatis Jesu nullo excepto, cum Bellarmino, & Suarez, & Valent. post S. Ignatium in Epistola ad Claudium Abissinorum Imperatorem, & post Didacum Laynes in Concilio Tridentino apud Cardinalem Pallavicinum in historia Concilii lib. 18. cap. 14.

CLXXIX. Et hanc sententiam adeò certam existimant gravissimi Theologi, ut P. Franciscus Suarez disp. 5. de fide sec. 8. n. 4. censeat, *esse rem de fide certam*: & disput. 20. sec. 3. n. 22. responsionem cujusdam authoris asserentis, *non esse de fide certum, Pontificem definientem sine Concilio generali non posse errare*, appellet, *non solùm nimis temerariam, sed etiam erroneam*. Et magnus Cardinalis Bellarminus tom. 1. manu propriâ correcto (prout servatur in Bibliotheca Collegii Romani) lib. 4. de Roman. Pontifice asserat, illam doctrinam *videri omnino erroneam, & hæresi proximam, ut meritò possit judicio Ecclesiæ hæretica declarari*. Et Cardinalis Toletus in Commentariis in 2. 2. q. 1. ar. 10. controversia 8. concl. 5. dicat, *esse errorem manifestum in fide*, & M. Cano, lib. 6. de locis cap. 6. pronuntiet, *se non dubitare, si Concilio proponeretur, quòd damnaretur, ut hæresis*, & P. Banez 2. 2. q. 1. ar. 10. dubio 2. concl. 4. postquam asseruit, *in publico judicio fidei non posse Summum Pontificem errare*, addit. *Et procul dubio si quæstio hæc ad Concilium legitimum deferretur, non dubito, quin prædicta conclusio definiretur tanquam vera fides, & contraria anathematizaretur.* Nec mirum, nam certius est, Papam non posse errare in determinandis fidei, & morum controversiis, quando è cathedra Petri toti Ecclesiæ declarat, quid tenere debeat, quàm in nullo casu subjacere Concilio: & tamen Cardinalis Pallavicinus in hist. Tridentini lib. 24. c. 2. n. 12. affirmat, *ex decem partibus Patrum novem, & ampliùs convenisse ad dandum suffragium pro definitione, quòd Papa sit supra omnia Concilia.*

CLXXX. Gravissimus etiam Theologus Gregorius de Valentia tom. 3. princ. 7. §. 41. col. 246. censet, authores, asserentes, posse Papam errare in determinandis fidei, & morum quæstionibus, quæ inter ipsos Catholicos sunt controversæ, *errare in fide gravissimè*; & ibidem §. 45. col. 298. asserit, *eos, qui Concilium Pontifice superius faciunt, pugnare revera, licèt inadvertentes, cum certissima fide de D. Petri, ac Romani Pontificis Primatu.*

CLXXXI. Ego ab omni censura abstinens, & supponens, Papam, ut Doctorem particularem posse errare; & præscindens ab eo, an possit errare, dum consultus, ut Pontifex in casu particulari, respondet secundùm sententiam sibi probabiliorem, quam veram putat, hoc tanquam conclusionem Theologicam omnino certam, statuo, *Pontificem* definientem ex cathedra *esse regulam vivam fidei, & judicem infallibilem*

libilem controversiarum. *Tunc autem* (inquit P. Suarez disp. 5. de fide sec. 8. n. 4.) *Romanus Pontifex loquitur è Cathedra*, & ut Summus Pontifex, *de rebus fidei, quando aliquid authenticè universæ Ecclesiæ proponit, tanquam fide divina credendum.* Et ut ait P. Valentia tom. 3. col. 250. *toties loquitur Romanus Pontifex è Cathedra, & tanquam Christi Vicarius, & Summus Ecclesiæ Pastor, quoties de rebus fidei controversis alterutram sententiam ita determinat, ut ad illam recipiendam obligare velit totam Ecclesiam.* Hanc conclusionem alibi à me latè probatam ex omnibus locis Theologicis, ex Scriptura, ex traditione Apostolica, ex Conciliis generalibus, & Provincialibus, ex perpetua praxi Ecclesiæ, ex Decretalibus Summorum Pontificum, ex communi sensu Patrum, ex jure canonico, & ex communi consensu Theologorum; in præsenti breviter rationibus Theologicis ostendam.

CLXXXII. Et imprimis probatur ratione, qua D. Thomas 2.2.q.1.ar.1. ostendit, ad Summum Pontificem pertinere, fidei symbolum ordinare. Id autem hac ratione probat: Siquidem *nova editio symboli necessaria est ad evitandum insurgentes errores:* ad evitandum autem insurgentes errores nimis periculosum foret, expectare Concilium generale, quia ad hoc multo tempore opus est; unde interim grassarentur errores. Hinc sic infert Angelicus Doctor. *Ad illius ergò authoritatem pertinet editio symboli, ad cujus authoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur: hoc autem pertinet ad authoritatem Summi Pontificis, ad quem majores, & difficiliores Ecclesiæ quæstiones referuntur, ut dicitur in Decret. distinct. 43. Unde, & Dominus Luc. 22. Petro dixit, quem summum Pontificem constituit, Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Et hujus ratio est: quia una fides debet esse totius Ecclesiæ: secundùm illud 1. ad Corinth. 1. Id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Quod servari non posset, nisi quæstio fidei, de fide exorta, determinetur per eum, qui toti Ecclesiæ præest: ut sic ejus sententia à tota Ecclesia firmiter teneatur. Et ideo ad solam authoritatem Summi Pontificis pertinet nova editio symboli; sicut & omnia alia, quæ pertinêt ad totam Ecclesiam, ut congregare synodum generalem, & alia ejusmodi.*

CLXXXIII. 2. Argumentor, quia cùm certum omnino sit, & de fide, Christum reliquisse in Ecclesia sua authoritatem infallibilem ad determinandas fidei, & morum controversias; & cùm hæc authoritas sit accidens quoddam spirituale; evidens est, relictam esse à Christo in aliquo subjecto, cui primariò, & per se conveniat, & unde possit derivari participativè in alia. At hoc subjectum, cui primariò insidet hæc authoritas, nec est cumulus ipse, seu universitas omnium fidelium, nec cumulus, seu universitas optimatum Ecclesiæ, seu universitas omnium Episcoporum; ergò est unus aliquis Episcopus, nempe Romanus Pontifex, in quo tanquam in Summo Pontifice, & Christi Vicario, collocata sit primariò, & prin-

& principaliter ab ipso Christo hæc infallibilis authoritas pro bono totius Ecclesiæ. Et ideo S. Thomas 2.2. q. 11. ar. 2. ad 3. dicit: *authoritas Ecclesiæ* principaliter *residet in Summo Pontifice.* Et probat ex Jure Canonico: dicitur enim 24. q. 1. *Quotiens fidei ratio ventilatur, arbitror, omnes fratres nostros, & Coepiscopos non nisi ad Petrum, id est, ad sui nominis authoritatem referri debere. Contra cujus authoritatem nec Hierony. nec August. nec aliquis sacrorum Doctorum suam sententiam defendit. Unde dicit Hierony. ad Damas. Papam; Hæc est fides, Papa beatissime, quam in Catholica didicimus Ecclesia: in qua si minùs peritè, aut parùm cautè fortè aliquid positum est, emendari cupimus à te, qui Petri fidem, & sedem tenes. Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non Catholicum, non me hæreticum comprobabit.*

CLXXXIV. Quòd hæc infallibilis authoritas non sit relicta, tanquam in subjecto, in cumulo, seu universalitate fidelium, videtur manifestum; tum quia illi non possunt in aliquem unum locum convenire ad determinandas fidei, & morum controversias: tum quia ridiculum foret, rusticos, & ignorantes habere suffragium in determinandis fidei, & morum controversiis: tum quia docere, & definire res fidei, attinet ad Pastores, non ad oves, unde universitati, & cumulo fidelium convenit quidem infallibilitas passiva, & in credendo, quia non potest tota Ecclesia in fide errare; non autem infallibilitas activa, & in docendo, in definiendo, & in proponendo aliis, quid credere debeant.

CLXXXV. Quòd non sit relicta in cumulo, seu universitate Episcoporum, tanquam in subjecto primario, inde probatur; quòd cùm ad conservandam unitatem fidei necessaria sit aliqua visibilis regula, quæ authoritate tutissimâ fidei dubia resolvere valeat, & subinde nascentia hæresum monstra in cunis elidere, & ad quam Reges, & Principes tam sæculares, quàm Ecclesiastici confugere possint, ne in eorum regna, & ditionem prava dogmata irrumpant, & radices agant, non sufficienter Christus providisset Ecclesiæ suæ, si authoritatem infallibilem illam reliquisset, tanquã in subjecto primario, in cumulo, seu universitate Episcoporum, ut convenientes in unum in Concilio generali definirent fidei, & morum controversias, vel si relinquens in Petro, & successoribus ejus tanquam in subjecto primario hanc authoritatem infallibilem, non promisisset illis infallibilem Spiritûs sancti assistentiam, ad definiendas fidei & morum controversias, nisi sub conditione, quòd illas definirent in Concilio, & cum Concilio generali. Cùm enim Concilia generalia non nisi raro, & magnâ difficultatum mole superatâ congregari possint, miserrima esset Ecclesiæ conditio, si non nisi convocato concilio generali damnari absque errandi periculo hæreses possent, & liberum interim eorum authoribus foret, Summorum Pontificum definitiones eludere, utpote ortas ab homine, qui etiam dum totam Ecclesiam è Cathedra Petri

tri in fide, & moribus instruit, errare possit, si id faciat extra Concilium generale, quamvis diligentissimè rem examinet, & Theologorum, atque Doctorum judicia exquirat.

CLXXXVI. Quis non videat, absurdum esse, quòd Christus opem suam promissam Petro, & successoribus ejus ad non errandum in decretis fidei & morum, directis ad universam Ecclesiam, alligaverit conciliis generalibus? quasi sine illis non possint Pontifices Summi Scripturas sufficienter scrutari, monumenta Patrum evolvere, & debitam diligentiam adhibere ad requirendam veritatem. Dicendum ergò est, hanc authoritatem infallibilem non esse relictam à Christo in cumulo, seu in universitate Episcoporum, tanquam in subjecto primario.

CLXXXVII. Quod à posteriori, & absurdo inde svadetur: nam hæc authoritas infallibilis ad definiendas fidei, & morum controversias est propria supremæ potestatis spiritualis, quam Christus reliquit in Ecclesia: hæc autem suprema potestas non est in cumulo, seu universitate Episcoporum; quia in concilio Constantiensi, quatenus inconcussè universali, definitum est, *Papam canonicè electum habere supremam authoritatem in Ecclesia Dei*: siquidem *Martinus V.* anno 1418. edidit constitutionem, quæ incipit, *inter cunctas*, in qua sacro approbante Concilio jam pleno, damnati sunt errores Joannis Wiclefi, & Joannis de Hus, quâ robur infallibile dedit damnationi horum errorum facta à Concilio sess. 8. quando non erat generale. In ea autem constitutione circa articulum vigesimum quintum hæreticorum, is qui foret de hæresi suspectus, jubetur explorari sub hac forma: *utrùm credat, quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, est successor Divi Petri, habens supremam authoritatem in Ecclesia Dei.* Ergò Concilium Constantiense, quatenus plenum, & confirmatum à Martino V. definivit, eum hominem, qui pro tempore fuerit canonicè electus, & ab Ecclesia pro vero Pontifice agnitus, qualis est nunc Innocentius XI. qui sanctissimè Ecclesiam regit, habere supremam authoritatem in Ecclesia Dei. Ergò est de fide, Papam certum & indubitatum habere supremam authoritatem in Ecclesia Dei. Ergò hanc supremam authoritatem non habet Concilium generale, quatenus à Papa distinctum: nam implicat, ut in Ecclesia Christi detur duplex suprema potestas spiritualis. Ergò non reliquit Christus in Concilio generali, quatenus distincto à Pontifice, nec in cumulo Episcoporum, ut tali, tanquam in subjecto primario authoritatem infallibilem ad decidendas fidei, & morum controversias; nam hæc authoritas infallibilis necessariò imbibitur in suprema authoritate, vel ad illam necessariò consequitur.

CLXXXVIII. Hinc P. Valentia tomo 3. q. 1. de fide, princ. 7. § 45. col. 298. de falsitate convincit sententiam Gersonis, Jacobi Almaini, & Joannis Majoris, qui incautè authoritatem concilii superiorem fecerunt authoritate Papæ, non solùm tempore schismatis, quando dantur multi Pontifices dubii

(pro quo casu eorum sententia est vera) sed etiam quando datur Papa certus, & indubitatus; pro quo est apertè falsa, *quia ejus* (inquit) *tantùm est, controversias fidei cum infallibili authoritate determinare, cujus est in Ecclesia suprema post Christum potestas spiritualis. Sed suprema hæc potestas duntaxat Romani Pontificis est, non autem ullius Concilii, secluso Pontifice ergò &c.* Postquam autem utramque præmissam hujus syllogismi probavit, subjungit immediatè. *Atque hinc profectò illorum authorum sententia manifestè revincitur, qui Concilium universale Pontifice superius faciunt. Pugnant enim illi revera (licèt non advertentes) cum certissima fide de Divi Petri, ac Romani Pontificis Primatu.* Hæc ille: meritò autem P. Valentia appellat sententiam de Primatu Romani Pontificis *certissimam, & de fide.* Constans enim est inter omnes Doctores Catholicos, D. Petrum, cui Christus dixit*: Pasce oves meas*; item: *Tibi dabo claves regni cœlorum*, habuisse primatum potestatis, & jurisdictionis in universa Ecclesia Christi, & in universam Ecclesiã, & fuisse summum Pastorem totius ovilis Christi. Ut enim nomine omnium Catholicorum inquit Bellarminus lib. 1. de Romano Pontifice cap. 16. *nobis certum, exploratúmque est, omnes omnino Christianos, etiam Apostolos, Petro tanquam oviculas commendari, cùm ei dicitur, Pasce oves meas.*

CLXXXIX. Rursus constans, & certum est inter Doctores Catholicos, Romanum Pontificem succedere Petro non solùm in Episcopatu Romano, sed in Pontificatu Ecclesiæ universæ, seu in Primatu, idque ex jure divino, & ratione successionis, ut latè demonstrat Bellarm. lib. 2. de Romano Pontifice à cap. 12. Et ideo eximius Doctor P. Franciscus Suarez disp. 5. de fide sec. 8. n. 1. dixit: *Ex communi sensu, ac traditione Ecclesiæ, & Patrum omnium constat, Christum instituisse Primatum Ecclesiæ in persona Petri, ut in successoribus ejus perpetuò duraret: & ita hic est articulus tenendus non solùm tanquam de fide, sed tanquam unum ex præcipuis fundamentis fidei, & maximè necessarium ad tollendas hæreses, & schismata.* Unde Bernardus lib. 2. de considerat. ad Eugen. cap. 9. expendens verba illa Christi, *Pasce oves meas*, subjungit: *Quas? illius, vel illius populos Civitatis, aut regionis, aut certi regni?* Oves meas, *inquit: cui non planum, non designâsse aliquas, sed assignâsse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil.* Et ego in tractatu Theologico de infallibilitate Romani Pontificis, in definiendis fidei, & morum controversiis extra Concilium generale, & non expectato Ecclesiæ consensu, disput. 3. ex Concilio Nicæno, ex Constantinopolitano primo, & ex Chalcedonensi latè probavi, Romanum Pontificem semper in Ecclesia, & in Ecclesiam Dei habuisse Primatum, & consequenter ad hæc Concilium Florentinum in Decreto fidei, sic disertè pronuntiat sess. 25. *Item definimus, sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere Primatum.* Et Concilium Lateranense ultimum eandem veritatem definivit, nam inter alios

alios articulos Lutheri dam navit hunc: *Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro institutus*; ac proinde definivit articulum contrarium.

CXC. Quapropter ex eo, quòd Papa habeat primatum in universa Ecclesia, & in universam Ecclesiam, legitimè, & necessariò infertur, esse supra cumulum, & collectionem reliquorum omnium Episcoporum, esséque proinde non solùm Pastorem universalem reliquarum ovium, sed Pastorem reliquorum omnium Pastorum. *Habent illi* (inquit Ber. ubi nuper) *sibi designatos greges, singuli singulos, tibi universi crediti, uni unus, nec modò ovium, sed & Pastorum; tu unus omnium Pastor.*

CXCI. Et hinc infertur, habere supremam authoritatem in Ecclesia Dei: nam primatus iste, cùm sit potestatis spiritualis, & jurisdictionis, necessariò secum affert primam, & supremam authoritatem in Ecclesia Dei, à qua nimirum non sit appellatio ad aliam superiorem authoritatem, quæ ipsius sententiam, & judicium reformare valeat: ergò Concilium generale, ut distinctum à Papa non habet supremam authoritatem in Ecclesia Dei: ergò non reliquit Christus in Concilio, tanquam in subjecto primario, authoritatem infallibilem ad definiendas fidei, & morum controversias; siquidem in eo subjecto reliquit authoritatem istam infallibilem, in quo posuit primam, & supremam Ecclesiæ authoritatem, quæ non habeat authoritatem superiorem, à qua ejus judicium reformari valeat: implicat enim authoritatem aliquam in Ecclesia Christi esse supremam, & esse fallibilem in definiendis fidei & morum controversiis. Nam hoc ipso quòd authoritas ad definiendas fidei, & morum controversias in Ecclesia Christi sit fallibilis, ejus judicium debet esse reformabile per authoritatem superiorem; alioqui totam Ecclesiam induceret in errorem, obligando illam ad credendum aliquod dogma falsum tanquam articulum fidei: ergò si primam, & supremam authoritatem reliquit Christus in Romano Pontifice, in illo tanquam in subjecto primario collocavit authoritatem infallibilem ad decidendas fidei, & morum controversias; ergò non collocavit primariò in cumulo, seu universitate reliquorum Episcoporum, qui necessariò subjiciuntur Pontifici Romano tanquam Vicario Christi, & capiti visibili Ecclesiæ, summóque totius ovilis Christi Pastori, ac proinde tanquam supremo Pastorum Pastori.

CXCII. Alia etiam ratione probatur, Christum non reliquisse authoritatem infallibilem ad decidendas fidei, & morum controversias in cumulo, seu Vniversitate Episcoporum, tanquam in subjecto primario: nam si reliquit in cumulo, seu collectione Episcoporum; ergò non in uno potiùs quàm in alio, sed in communitate omnium, quatenus communitas est. Ad quem ergò attinebit, congregare ad Concilium reliquos omnes Episcopos, illos obligando? nam obligare omnes Episcopos, ut veniant ad Concilium, est proprium alicujus supremæ authoritatis. Si ergò suprema authoritas ad definiendas res fi-

dei, & morum controversias, quæ nenessariò conjuncta est cum suprema authoritate Ecclesiæ, est in communitate Episcoporum, quatenus communitas est, nullus erit particularis Episcopus, ad quem spectet congregare reliquos: ergò nullus erit, qui possit obligare reliquos: ad quem ergò spectabit convocare authoritativè Concilium?

CXCIII. Sed demus, Concilium convocari industriâ Imperatoris, & Regum, & mutua conventione Episcoporum, qui per Epistolas paciscantur, ad diem determinatum convenire ad Concilium in talem Civitatem. Sanè si authoritas infallibilis ad determinandas fidei, & morum controversias non est primariò in aliquo Episcopo particulari, sed in communitate omnium, quatenus communitas est, postquam Episcopi fuerint congregati, ubi jam agitur de determinatione controversiæ fidei, Pontifex in Concilio in ordine ad definitionem, erit tanquam unus ex reliquis, si semel authoritas infallibilis ad definiendum residet primariò, & immediatè in universitate Episcoporum, seu in omnibus collectivè sumptis; itaut communitas Episcoporum sit subjectum immediatum, & primarium illius authoritatis. Nam ut communitas, seu Synodus Episcoporum per suffragia exerceat potestatem, quæ in ipsis collectivè sumptis residet, non est necesse, ut omnes uniformiter conveniant in eandem sententiam, sed sufficit, quòd conveniat major pars; illud enim censetur Concilium, Senatus, Synodus, Congregatio, vel Capitulum decernere, quod major pars decernit, ut patet in omni Republica, in omni Regno, & in omni Senatu, & Congregatione. Idque patet per rationem, quia si ad valorem decretorum, & definitionum Concilij Generalis requireretur, ut omnes omnino Patres in idem votum, eandémq; omnino sententiam conspirarent, redderentur valdè difficiles, & ferè moraliter impossibiles definitiones Conciliorum, & nunquam terminarentur causæ conciliariter decernendæ; cùm moraliter videatur impossibile, ut in re inter Catholicos controversa, & dubia, ad quam determinandam convocatur Concilium generale, uniformis sit consensus omnium; præsertim si numerus Patrum sit magnus, ut contigit in Concilio Lateranensi 4. sub Innocentio III. in quo sederunt 1212. Patres. Ergò si semel suprema, & infallibilis authoritas ad determinandas fidei, & morum controversias, esset à Christo relicta in communitate, & cumulo Episcoporum, sufficeret, quòd major pars Patrum aliquid definiret, ad hoc ut definitio esset infallibilis, & universam obligaret Ecclesiam, utpote orta à suprema authoritate in universam Ecclesiam: Major autem pars posset in unam sententiam convenire, non consentiente, imò contradicente, & reclamante Romano Pontifice: Ergò sine consensu, & confirmatione Romani Pontificis possent controversiæ fidei definiri in Concilio, & illa definitio rem faceret certam de fide. At hoc est manifestè absurdum: Utenim verè pronuntiavit doctissimus Ferdinandus de Salazar in tomo de conceptione cap. ultimo,

rimo; in quo de auctoritate conciliorum egit, pag. 151. *fide Catholica certum est, nec plures Concilii Patres, nec omnes efficere posse doctrinam aliquam de fide, nisi accedat eorum suffragiis approbatio Summi Pontificis.* Idque constat testimonio Paschalis primi Summi Pontificis ad Cathedram Petri exaltati ann. 817. in cap. significasti. de electione dicentis; *Omnia Concilia per Ecclesiæ Romanæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.* Et ideo Nicolaus Primus Papa Sapientissimus, & sanctissimus ad Pontificatum evectus ann. 858. hanc doctrinam tanquam indubitatam supponens, Epistola 7. ad Episcopos Orientales ajebat: *In universalibus Synodis quid ratum, quid prorsus acceptum, nisi quod sedes Petri probavit, ut ipsi scitis, habetur?*

§. XII.

Nequit dici, Christum reliquisse primariò authoritatem supremam in Ecclesia, ut exercendam tamen per unum, nempe per Romanum Pontificem, tanquam per Ministrum Ecclesiæ, & Vicarium Concilij.

CXCIV. Neque sufficit respondere cum Parisienibus apud Nauarrum in Capit. *Novit.* de judiciis notabili 3. num. 17. Christum reliquisse quidem supremam, atque infallibilem authoritatem ad definiendas fidei & morum controversias in cumulo pastorum, seu Episcoporum; reliquisse tamen, ut exercendam per unum, nempe per Romanum Pontificem, quando Episcopi nequeunt congregari ad Concilium, quia Christus prævidens, non nisi raro Ecclesiam convenire ad Concilium generale; quamvis in illa tanquam in subjecto reliquerit authoritatem infallibilem ad determinandas fidei, & morum controversias; designavit tamen unum particularem Episcopum, nempe Romanum, qui tanquam Minister Ecclesiæ, & tanquam Vicarius Concilij generalis, & quatenus gerens vices illius, quando Concilium generale cogi non potest, damnaret hæreses emergentes, & omnibus fidelibus sanam doctrinam proponeret. Non, inquam, sufficit hoc respondere, nam juxta hanc solutionem Romanus Pontifex non erit Vicarius Christi simpliciter, & absolutè, sed Vicarius Vicarij, nimirum Vicarius Concilij, cui juxta hanc solutionem Christus communicavit supremam authoritatem in Ecclesia sua; nam Vicarius Christi est illa persona ficta, vel vera, cui Christus commisit supremam authoritatem in Ecclesia. Si ergò hanc commisit Concilio principaliter, & primariò, & Romano Pontifici solùm secundariò, & tanquam Ministro Concilij, & Vicario ipsius, supplente ejus Vices; sequitur Concilium esse simpliciter, & absolutè Vicarium Christi, Papam verò non esse verè, propriè, & simpliciter Vicarium Christi: nam sicut Vicarius Episcopi non est Episcopus, Vicarius Regis non est Rex, Vicarius Papæ non est Papa; Ita Vicarius Vicarij Christi non est simpliciter, & absolutè, & propriè Vicarius Christi. Quod tamen est manifestè erroneum, imò & hæreticum: nam in Concilio Florentino sess. 25. in litteris Unionis definitum est, *Romanum*

Pontificem esse Verum Christi Vicarium, & totius Ecclesiæ caput. Idem definivit Innocentius IV. in cap. *ad Apostolicam* de re judicata.in sexto, approbante Concilio Lugdunensi Generali. Deinde illa solutio continet errorem damnatum in Concilio Constantiensi, quatenus inconcussè fuit generale: nam ibi contra 37. articulum Wicleffi definitum est, *Papam esse proximum, & immediatum Vicarium Christi.* Ergò Papa non est Vicarius Concilij, vel Ecclesiæ, sed immediatè Vicarius Christi.

CXCV. Præterea illa responsio inde efficaciter impugnatur; quia si Papa non esset immediatè Vicarius Christi, sed Vicarius Concilij Generalis, seu Ecclesiæ repræsentatæ à Concilio, sequitur, quòd, dum est congregatum Concilium, jam Papa defunctus fuisset munere suo, nimirum gubernandi Ecclesiam universam Vice Concilij, quando hoc non est congregatum: ergò præsente Concilio, & volente per se immediatè condere decreta pro tota Ecclesia, illámque per se immediatè gubernare, deberet Papa ab omni exercitio jurisdictionis supersedere: nam quando proprietarius est præsens, & vult per se ipsum immediatè gubernare, debet ejus Vicarius ab exercitio Vicarij cessare; consequens autem est falsum; nam adhuc, postquam Concilium est congregatum, Papa immediatè gubernat Ecclesiam, nec ab exercitio sui officij potest à Concilio impediri.

CXCVI. Præterea si Papa esset solùm Vicarius Concilij ad gubernandam Ecclesiam, sequitur, quòd Concilium non indigeret subscriptione, & consensu Pontificis ad decreta fidei, & morum edenda, seu ad definiendas fidei, & morum controversias, sed posset sine consensu Pontificis, imò ipso contradicente, definitionem facere, & intimare toti Ecclesiæ, illámque obligare ad credenda dogmata definita. Nam quando Proprietarius vult per seipsum immediatè judicare, non indiget subscriptione sui Vicarij, nec ejus consensu, ut ipsius decreta robur, & firmitatem habeant. Sic si Rex Hispaniæ præsens adesset Neapoli, non indigeret subscriptione, & consensu sui Proregis ad valorem suorum Decretorum: nec Papa indiget consensu Vicarij sui, ad hoc ut validè, & licitè aliquid decernat. At certum est, decreta Concilij generalis non confirmati à Pontifice non habere vim obligandi Ecclesiam: ut enim testatur septima Synodus Generalis, Actione 6. *non est legitimum decretum generalis Concilij, quod sine Romano Pontifice, aut ejus Legato fit.* Et ideo in cap. regul. 1. dist. 17 dicitur. *Canonibus præcipientibus nec ullum unquam ratum est, aut erit unquam Concilium, quod Romani Pontificis non fuerit authoritate fulcitum.* Ideo S. Gelasius Papa hujus nominis primus, qui renuntiatus est Pontifex anno 492. & obiit an. 496. in tomo de vinculo anathematis, qui extat inter ejus Epistolas Decretales, & in Epistola ad Episcopos Dardaniæ latè probat, Concilia non approbata à Romano Pontifice nullā habere authoritatem. Ratio à priori desumitur ex Doctrina D. Thomæ 2. 2. q. 1. ar. 10. quia *quæstio fidei exorta debet determinari per eum, qui toti Ecclesiæ præest, ut sic ejus sententia à tota Ecclesia teneatur. Atqui Concilium generale,* ut

con-

contradiſtinctum à Papa legitimo, & indubitato, non toti Eccleſiæ præeſt: ergò Concilium, ut contradiſtinctum à Papa ſine ejus conſenſu, & multò minùs ipſo contradicente, non poteſt quæſtionem fidei determinare, & toti Eccleſiæ proponere, eámque obligare, ut ejus ſententiam firmiter teneat.

CXCVII. Minor conſtat: quia in Concilio Florentino ſeſſ. 25. in litteris unionis definitum eſt, *Romanum Pontificem in Vniverſum orbem tenere primatum, eſſe ſucceſſorem B. Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium, totiúsque Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Patrem atque Doctorem.* Unde ſicut Romanus Pontifex non deſinit eſſe Papa, ex eo quòd Concilium generale ſit congreatum, ita non deſinit habere primatum in univerſum orbem, & eſſe totius Eccleſiæ caput, & doctor: ergò toti Eccleſiæ tunc præeſt: ergo ab ipſo debet determinari quæſtio fidei. Ergò eſt manifeſtus error, aſſerere, quòd ſine conſenſu Romani Pontificis veri, & indubitati, & ipſo repugnante, poſſit Concilium quæſtionem fidei exortam determinare, & toti Eccleſiæ proponere, illam obligando ad ejus ſententiam firmiter tenendam. Nam Concilium, ut contradiſtinctum à Papa, non eſt totius Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum Pater, atque Doctor, ſed repræſentat corpus, cui tanquam caput præeſt Romanus Pontifex, & non eſt Paſtor, ſed ovile Chriſti, nec Doctor, & Magiſter totius Eccleſiæ. Unde meritò Sanctus Thomas loco citato, ex eo quòd quæſtio fidei debeat determinari ab eo, qui toti Eccleſiæ præeſt, intulit, hoc pertinere ad ſolam authoritatem ſummi Pontificis.

§. XIII.

Continuatur materia præcedens. Vbi exponitur, quomodo etiam in ſententia Doctorum aſſerentium Concilium generale non poſſe, etiam ut diſtinctum à Papa, ſecundùm ſe totum errare, nihilominus ſit neceſſaria confirmatio Pontificis, ut ejus decreta obligent totam Eccleſiam, & rem faciant de fide certam.

CXCVIII. ET ideo Concilia generalia omnibus retro ſæculis habita, agnoſcentia ſua decreta non fore firma, certáque, niſi à Romano Pontifice confirmarentur, eorum confirmationem à ſummis Pontificibus petierunt, ut longa inductione fuſiſſimè oſtendit Cardinalis Turrecremata lib. 3. cap. 6. 8. 34. 35. 36. & 38. Quapropter authoritas infallibilis ad definiendas fidei, & morum controverſias, & ad obligandam totam Eccleſiam poteſtativè, & authoritate ſuperioris ad credendum veritates definitas, relicta eſt à Chriſto, tanquam in ſubjecto primario, in Romano Pontifice, quatenus Vicario ſuo, & totius Eccleſiæ viſibili capite. In Conciliis autem generalibus, quamvis detur authoritas ad definiendas res fidei (quia in Conciliis generalibus Epiſcopi non ſunt meri Conſiliarij, ſed etiam judices) authoritas tamen illa non eſt primaria, & ſubordinans ſibi totam Eccleſiam, ſed eſt ſecundaria, & ſubordinata Pontifici, tanquam totius Eccleſiæ capiti, & indigens

gens confirmatione Pontificis, ad hoc ut fidem infallibilem faciat, vel saltē, ut illa infallibilitas Ecclesiæ innotescat, vel ad hoc ut possit anathematis Vinculo Ecclesiam obligare ad suscipiendas veritates definitas; ac proinde licèt Episcopi sint judices in Conciliis, sunt judices subordinati Papæ, tanquam supremo Ecclesiæ judici, & Monarchæ; sicut in Senatibus Regiis Hispaniæ, & Galliæ Senatores sunt judices; eorum tamen judicium est subordinatum judicio Regis, nec potest eorum sententia cogere Regnum ad obediendum, nisi confirmetur à Principe. Potéstque Concilium generale legitimè congregatum, quatenus distinctum à Papa, errare in Decreto fidei, ut patet in Concilio Ephesino secundo: quia ut Concilium dicatur errare in fide, si sumatur seorsim à Papa, satis est, quòd erret major pars: potest autem penes majorem partem errare, ut docet communis, & vera sententia, quia infallibilitatem non promisit Deus majori parti, sed meliori, cui Vicarius Christi consentiat. Imò potest errare secundùm omnes Patres ut distinctos à Pontifice, ut docent cum multis Bellar. lib. 2. de Conc. c. 11. & Valentia t. 3. q. 1. pun 7. § 45.

CXCIX. Et quamvis secundùm sententiam multorum gravium Theologorum ex iis, qui tanquam certum statuunt, Papam certum & indubitatum esse supra Concilium generale, definitio edita uniformi consensu suffragiorum à Patribus Concilij legitimè congregati, & manentis sub obedientia Pontificis, pro priori ad confirmationem Pontificis, & præscindendo ab illa sit infallibilis (quia contingere non potest, ut omnes Patres Concilij legitimi & manentis sub obedientia legitimi Pontificis conveniant in statuendo aliquo dogmate, tanquam veritate fidei Catholicæ, & quòd illud dogma sit falsum, solúsque Papa veritatem assequatur) tamen definitio illa nequit compellere fideles ad profitendam veritatem definitam, nisi confirmetur à Pontifice, & per ejus authoritatem intimetur Ecclesiæ. Authores, qui illud docent, multi sunt, & graves, nimirum eximius Doctor Suarez disp. 5. de fide sec. 2. Ferdinandus de Salazar in opere de concept. cap. 43. §. 5. pag. 452. Franciscus Amicus disp. 8. de fide n. 76. Joannes Martinon disp. 9. n. 27. M. Antonius Perez Benedictinus in Pentateucho fidei trac. de Concil. dist. 7. cap. 6. & alij.

CC. Inter quos Andreas Duuallius Doctor Sorbinicus in disputatione quadripartita de suprema Romani Pontificis in Ecclesiā potestate p. 4. q. 6. conclus. 4. asserit, *Concilium œcumenicum ante Pontificis confirmationem solùm habere vim directivam, non coactivam, id est, ostendere quidem veritatem infallibiliter amplectendam, cui obsistere, ac refragari nemini liceat sed eam toti Ecclesiæ non posse juridicè proponere, neque fideles ad exteriorem suæ definitionis professionem jure compellere, minúsque pœnis, & censuris in eos, qui contrarium senserint, sævire, adeò ut qui ab ipsis decretis nondum confirmatis dissentiret, etsi erraret, non propterea tamen hæreticus, & Ecclesiæ rebellis censeretur, nisi Pontifex fortè Legatos mittendo facultatem* pub-

publicandi definitiones Concilij, non exspectata sua confirmatione, specialiter, & expressè concessisset. Ratio conclusionis manifesta est, quia cùm status Ecclesiæ sit Monarchicus, non autem Aristocraticus; aliunde coactio, seu positiva fidelium obligatio oriri non potest, quàm à supremo moderatore, ut in Regno non aliunde nascitur Legum servandarum obligatio, quàm à Rege; & hæc causa est, cur semper Oecumenica Concilia à summo Pontifice confirmationem expetierint, quia scilicet non ignorabant, sua decreta non posse aliter per Ecclesiam legitimè promulgari, & fidelibus obligationē positivam inducere, & contradicentes pœnis & censuris castigare, cap. Significasti, *de electione.* Omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt, *dist.* 17. *can. concilia, ubi de Provincialibus Concilijs à Pontifice non confirmatis scribitur*: quæ quia nō habent præsentiam, id est confirmationem Pontificis, valetudinem perdiderunt.

CCI. Imò ex authoribus asserentibus, Concilium generale legitimè congregatum, & manens sub obedientia Pontificis non posse errare in Decreto fidei, etiam præscindendo à confirmatione Pontificis, ac proinde ejus definitionem editam â majori parte esse infallibilem pro priori ad talem confirmationem, P. Ferdinandus de Salazar tomo de conceptione pag 491. nihilominus constanter docet, illam definitionem editam à majore parte non facere rem certam de fide, nec obligare fideles ad credendum, ut dogma fidei veritatē definitam, independenter ab approbatione Pontificis. Redditque rationem, quia licèt approbatio summi Pontificis non requiratur, ut dans infallibilitatem definitioni Concilij, requiritur tamen ad declarandum, & demonstrandum, illam definitionem esse infallibilem. Quia Episcoporum suffragia (inquit) non aliter ad definitiones dogmatum ad fidem spectantium præstare possunt, nisi ritè, ac legitimè procedant, & directionem à summo Pontifice acceptam tenentes sub obedientia illius in omnibus, ac singulis maneant. Nam si aliter se gerant, non possunt loqui nomine totius Ecclesiæ, quæ nunquam non capiti suo subjecta, ac demissa est. Quapropter postquam omnes Episcopi, aut major ipsorum pars in aliquo dogmate concordes sententias dixerunt, antequàm id, quod ita suffragiis suis proferendum putârunt, pro certo & infallibili habeatur, de Legitimo procedendi modo, & de eorum obedientia constare debet. Hujus autem rei judicium ex natura rei ad solum Pontificem spectat; nam in causa ejus subjectionis, quam omnes fideles ipsi debent, ipse solus sententiam dicere potest.

CCII. Et hæc videtur esse sententia, quam secutus est Cardinalis Lotharingus in Concilio Tridentino, quando in eo disputatum est de authoritate Episcoporum Concilij, & Romani Pontificis: ut enim contra Petrum Suavem evincit Cardinalis Pallavicinus in historia Tridentini lib. 21. cap. 6. n. 20. Cardina-

 lis

definitio Pontificis obligat totam Ecclesiam independenter à consensu, vel confirmatione Concilij, quia provenit à supremo Iudice controversiarum: definitio verò Concilij, licèt sit infallibilis pro priori ad confirmationẽ Pontificis, hæc infallibitas non potest constare Ecclesiæ sufficienter ad obligandum, saltem quoad vim coactivã, nisi mediante confirmatione Pontificis, per quam innotescit, concilium illud legitimè processisse, & per quam accipit vim illa definitio concilij, cogendi ad sui obedientiam in foro externo, quia immiscetur præceptũ Pontificis habentis superioritatem respectu totius corporis Ecclesiæ, quam superioritatem non habet Concilium, ut distinctum à Papa. Unde in Sententia, asserente definitionem Concilij generalis esse infallibilem pro priori ad confirmationem Pontificis, definitio Concilij generalis confirmata à Pontifice, habet infallibilitatem duplici titulo: & quia est à Concilio, & quia est confirmata à supremo Iudice Ecclesiæ; ac proinde ejus infallibilitas est major extensivè, quàm definitio solius Pontificis edita extra concilium. Istius autẽ definitio, utpote orta à supremo Iudice Ecclesiæ, est omnino irreformabilis per Concilium, nec indiget concilij confirmatione, nec Ecclesiæ consensu, ut omnes obliget.

§. XV.

Ostenditur, non esse exspectandum Ecclesiæ consensum, ut definitio Pontificis Romani sit infallibilis.

CCV. QUapropter authoritas infallibilis ad definiendas fidei, & morum controversias per modum Iudicis supremi controversiarum fidei, est in capite totius Ecclesiæ: nec ut ejus definitio sit infallibilis, exspectandus est Ecclesiæ consensus. Primò quia cùm Pontifex sit à Christò constitutus totius Ecclesiæ Doctor, & Magister, absurdum foret, firmitatem sententiæ Magistri pendere à consensu discipulorum. Secundò cùm sit summus Ecclesiæ Pastor, & reliqui omnes fideles comparentur ad illum, tanquam oves ad Pastorem, absurdum foret, Pastorem in designandis pascuis salutaribus, quibus pascantur oves, à judicio ipsarum ovium pendere. Tertiò cùm certum sit, Romanum Pontificem immediatè à Christo accipere suam potestatem definiendi, & determinandi veritates fidei, non minùs, quàm sacerdos immediatè accipit potestatem consecrandi, non minùs absurdum foret, definitionis Pontificiæ infallibilitatem pendere ab acceptatione fidelium, quàm valorem consecrationis pendere à consensu audientium Missæ Sacrificium.

CCVI. Quartò quia ut alibi latè ostendo, certum est, Christum non tradidisse immediatè claves communitati Ecclesiæ, ut Communitas est ut inde derivaretur in Prælatos, & in summum Pontificem, sed immediatè tradidisse Petro, & Successoribus ejus pro bono Communitatis Ecclesiæ, cujus caput ipsum fecit, ac proinde certum est, subjectum immediatum summæ potestatis Ecclesiasticæ, quam Christus reliquit in Ecclesia, & quam explicamus nomine clavium, quarum men-

mentionem Christus fecit, dum dixit Petro: *Tibi dabo claves Regni Cælorum*, non esse ipsam communitatem Ecclesiæ, sed Petrum, ejúsque successorem Romanum Pontificem; sicut subjectum immediatum potestatis consecrandi, quam Christus reliquit in Ecclesia, non est communitas Ecclesiæ, sed sunt soli Sacerdotes, qui illam potestatem à Christo accipiunt. Hinc autem, ut fatetur Doctor Ludovicus Ellies Dupin Differt. 6. §. 1. pag. 379. necessariò infertur, Romanum Pontificem esse supra communitatem Ecclesiæ, & suprà Concilium generale, ut distinctum ab ipso Pontifice; & insuper infertur, ad infallibilitatem Pontificiæ definitionis non esse expectandum consensum communitatis Ecclesiæ, à qua sicut Papa suam potestatem non accipit, ita nec ejus definitio ab ejus consensu debet haurire suam infallibilitatem.

CCVII. Quintò quia eatenùs à consensu Ecclesiæ posset pendere infallibilitas Pontificiæ definitionis, quatenùs communitas Ecclesiæ incapax est errandi in fide; nam ab Ecclesia, ut capaci errandi nequit Pontificia definitio haurire infallibilitatem; Ecclesia autem capax est errandi in fide secundùm aliquam sui partem, & quidem secundùm magnam, ut erravit tempore Arrianorum, quando in Concilio Ariminensi, Valentis potissimùm, & Ursatij fraudibus, damnatio Nicænæ fidei conclamata est, *& ingemiscens orbis terrarum se Arrianum esse miratus est*, ut ait Hieronymus, & ex illo Ecclesia in lectionibus S. Damasi. Solùmque est omninò certum; Ecclesiam non posse secundùm se totam errare in fide, credendo aliquid falsum pro dogmate fidei. Ergò si infallibilitas Pontificiæ definitionis desumenda est ex consensu Ecclesiæ, desumenda erit ex consensu totius Ecclesiæ. Unde non poterit quis ex eo, quòd certò sciat aliquam veritatem definitam esse, ut articulum fidei à Romano Pontifice, moveri ad credendum fide divina veritatem definitam, quousque certificetur, totam Ecclesiæ communitatem consensisse in illam definitionem, amplectendo, ut articulum fidei veritatem definitam. Hanc autem certitudinem nemo potest acquirere seclusa revelatione. Unde enim scire quis potest, omnes fideles credidisse, ut veritatem infallibilem eam, quam Pontifex definivit, si Deus hoc ipsi non revelet? Ergò certum est, non esse expectandum Ecclesiæ consensum ad hoc, ut definitio Pontificia sit infallibilis: quia nec est expectandus consensus Ecclesiæ representativè sumptæ, id est consensus Concilij generalis representantis universam Ecclesiam; nec est expectandus consensus ipsius communitatis Ecclesiæ secundùm se totam, vel ferè totam, & in ea mensura, secundùmquam est incapax errandi in fide: quapropter non ideò definitio Pontificis est infallibilis, quia Ecclesia consentit, sed è contra ideo Ecclesia consentit, quia est infallibilis.

CCVIII. Et quidem quis non videat, nullum fidelium ad amplectendam fide firma veritatem definitam à Pontifice, exquirere, quid alij fideles fecerint, sed solùm esse solicitum, ut omninò

omnino certificetur de eo, quòd Pontifex illam definierit? ergò solum requiritur, quòd certificetur de existentia definitionis, non autem quòd certificetur de eo, quòd tota Ecclesia illam acceptaverit. Quis non videat, Cardinales, qui assistunt Pontifici, quando novam definitionem proponit, & promulgat, statim posse credere veritatem definitam, quin ad credendum necesse illis sit explorare, quid extra Romam reliqui fideles faciant? ergò ut definitio Pontificis sit infallibilis, non est expectandus Ecclesiæ consensus.

CCIX. Et sanè juxta eam doctrinam nunquam eliceret verum actum fidei supernaturalis, qui primus crederet veritatem definitam à Pontifice, neque qui crederet secundus, neque qui crederet tertius, & sic de aliis, sed solùm eliceret verum actum fidei divinæ, qui crederet veritatem definitam, postquam sciret, illam fuisse creditam à tota Ecclesia; reliqui autem omnes elicuissent solùm actum fidei humanæ, utpotè non nitentem motivo absolutè infallibili.

CCX. Falsitas prætereà illius Doctrinæ inde detegitur; quia si definitio edita in materia fidei à Romano Pontifice non est infallibilis, donec accedat Ecclesiæ consensus: Ergò ex se solùm est infallibilis conditionatè, nimirum sub conditione, quòd accedat totius Ecclesiæ consensus. Hoc autem habet etiam definitio cujuscumque Episcopi, & Doctoris particularis; nam quando est dubium inter Catholicos, an res aliqua sit revelata, & de fide; si unus Episcopus, vel Doctor particularis determinet partem affirmantem, & omnes deinde amplectantur illius sententiam, & credant rem ab illo definitam, & stabilitam tanquam veritatem à Deo revelatam, jam illa definitio erit infallibilis: quia implicat, ut sit falsa sententia affirmans aliquid esse revelatum, si tota Ecclesia illam sequitur, credendo rem illam, ut à Deo revelatam. Ergò illa Doctrina non majorem infallibilitatem in definiendo, & determinando res fidei, tribuit Romano Pontifici, quàm cuilibet Episcopo, vel Doctori particulari. Quis autem non videat, hoc esse planè absurdum?

CCXI. Hinc patet, quàm sit absurda doctrina Doctoris moderni, nimirum Illustrissimi Gilberti de Choyseul Duplessy Praslain Episcopi Tornacensis, qui fuit unus ex principalibus Authoribus declarationis de Potestate Ecclesiastica, quæ nomine Cleri Gallicani publicata est Parisiis mense Martio ann. 1682. & qui Epistolam de potestate Ecclesiastica in Defensionem illius declarationis scripsit: hic enim ad hoc ut constitutio Pontificis, quâ aliquam controversiam in materia fidei, vel morum è Cathedra Petri determinet, proponendo fidelibus, quid tenere debeant in illa controversia, rem faciat certam de fide, perinde ac si esset edita à Concilio generali, requirit pag. 31. illius Epistolæ pro conditione indispensabili, quòd illa constitutio Pontificia, *ab omnibus singillatim Ecclesiis recipiatur.* Sic enim expressè habet, *si eorum constitutiones ab omnibus singillatim Ecclesiis recipiantur, inconcussa*

ac perpetuæ authoritatis maneant, ac si *ab universali* Concilio *essent confirmata*. Patet, inquam, quàm sit absurda hujus Doctoris doctrina. Si enim ad infallibilitatem Pontificiæ constitutionis requiritur, *ut ab omnibus singillatim Ecclesiis recipiatur*: Ergò in potestate cujuslibet Ecclesiæ particularis erit, facere, ut definitio Pontificis edita extra Concilium Generale non sit infallibilis, nimirum si nolit recipere eam; siquidem juxta illum Doctorem illa Pontificia definitio *non est perpetuæ, ac inconcussæ authoritatis, nisi sub conditione, quòd ab omnibus singillatim Ecclesiis recipiatur*. Quid autem hoc aliud est, quàm Ecclesiam Gallicanam, & quamcumque aliam facere arbitram definitionum fidei, & morum, quæ à Romano Pontifice Romæ pro tota Ecclesia cuduntur, & promulgantur, ut nimirum si Ecclesia Gallicana nolit eas definitiones recipere, hoc ipso irritæ maneant? Quid hoc absurdius, quid aliud est, quàm caput subjicere membris, summum Pastorem ovibus, & summum Ecclesiæ Magistrum, communémque Doctorem fidelium subjicere Discipulorum judicio? Quid aliud, quàm Sedem Apostolicam, quam Christus posuit tanquam firmissimam fundamentalem petram, cui tota ædificii firmitas inniteretur, firmitatem suam accipere à lapidibus superpositis?

CCXII. Et sanè non esse expectandum Ecclesiæ consensum ad hoc, ut Pontificia definitio sit infallibilis, probatur ex principio apud omnes Catholicos certo apud Bellar. lib. 4. de Roman. Pontif. cap. 2. versic. *deindè Catholici*, & Valentiam Tom. 3. col. 241. quòd scilicet, quoties Romanus Pontifex in quæstione controversa, & dubia inter Catholicos, quæ ad ipsum tanquam ad Christi Vicarium, & communem Ecclesiæ Magistrum resolvenda, & determinanda refertur, unam partem è Cathedra Petri determinat, & toti Ecclesiæ credendam proponit, declarans oppositam esse hæreticam, & pro tali habendam ab omnibus; omnes tenentur ei obedire, & judicium suum ejus judicio submittere, quia ad summum Pastorem attinet, ostendere ovibus suis pastum salutiferum, & in illum eas ducere, & venenosum vitare, & ab eo eas arcere, & ad supremum Ecclesiæ Magistrum, quem in dubiis fidei & morum, Ecclesiæ particulares & Episcopi inferiores consulere debent, attinet, dubia determinare & resolvere; omnésque proinde tenentur ipsius judicium sequi. Et ideò 24. q. 7. dicitur: *Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est ad sui nominis honorem, & authoritatem habentem recurrendum est*, & iterum: *Majores Ecclesiæ causas, præsertim circa articulos fidei contingentes, ad Sedem Petri referendas intelligit, qui novit, pro eo Dominum orâsse, ne deficeret fides eius.*

CCXIII. Hoc pacto concilia Affricana consuluerunt S. Innocentium I. & S. Zosimum in dubijs fidei circa doctrinam Pelagij, & Celestij, & ad eorum instantiam Pontifices illi hæresim Pelagianam damnaverunt, ut testatur S. Augustinus lib. 2. retrac. cap. 50. his verbis: *Pelagiana heresis simul cum suis authoribus ab Episcopis Ecclesiæ*

Ecclesia Romana, priùs Innocentio, deinde Zosimo cooperantibus, Conciliorum Affricanorum litteris convicta atque damnata est. Et anno 1653. Illustrissimi Episcopi Galliæ numero 85. consuluerunt Innocentium X. circa doctrinam Jansenij, & in prooemio Epistolæ sic præfantur: *Maiores causas ad Sedem Apostolicam referri, solemnis mos est.* Et in decursu Epistolæ: *Precamur sanctitas tua, quid hac in re tenendum sit, clarè & distinctè definiat.* Et ad ipsorum instantiam quinque illas celebres Jansenii propositiones, ut hæreticas damnavit, & in Bulla sua contra Jansenium, omnibus Christi fidelibus mandavit sub pænis contra hæreticos in Jure expressis, *ne de quinque propositionibus Jansenii aliter sentiant, quàm in Bulla continetur, ac proinde præcepit, ut pro* hæreticis habeant illas quinque propositiones, & judicium suum judicio summi Pontificis definientis subjiciant; quare qui post Bullam Innocentii judicaret, illas propositiones non esse hæreticas, contraveniret præcepto Pontificis obligantis ad non aliter sentiendum de illis propositionibus, quàm continetur in illa Bulla, in qua declarantur, ut hæreticæ. Unde meritò S. Thomas 2.2. q. 1. ar. 2. pronunciavit. *Papâ determinante judicialiter, & definitivè, aliquid esse hæreticum, & ab Ecclesia pro hæresi habendum, constat, quòd omnes tenentur acceptare. Et hæreticus censeretur, quicumque de cætero teneret oppositum pertinacitèr.* Ex hoc principio necessariò infertur, Papam habere assistentiam infallibilem Spiritus sancti, ne erret, quando è Cathedra Petri dubia fidei, & morum resolvit, & toti Ecclesiæ unam partem credendam proponit, ut dogma Catholicum, & à Deo revelatum, & oppositum damnat, ut hæreticum, vel erroneum. Nam si Pontifex tunc erraret, omnes fideles possent, imò tenerentur errare in materia fidei, quia omnes tenentur in re dubia inter Catholicos se conformare judicio supremi Pastoris & Doctoris, dubium definientis, & determinantis. Hæc enim obedientia debetur Christi Vicario ratione Primatus sui in universa Ecclesia: Ut enim sapienter scribit P. Valentia Tom. 3. col. 199. *Non aliud nomine eius Primatus intelligimus, quàm talem authoritatem, cui omnes fideles in utroque foro, interno & externo parere debent in iis quæ spectant, vel ad mores, vel ad cultum, vel ad fidem, id est in salutis negotio.* Unde sicut inter omnes Catholicos est certum, Romanum Pontificem habere Primatum in Ecclesia Dei, ita certum debet esse inter ipsos, Romano Pontifici, determinanti fidei & morum controversias, & præcipienti, quænam pars tenenda sit, omnes obedire debere. Unde si ille erret in definiendo, omnes errabunt in credendo, quod ille credi præcipit. Cùm ergò impossibile sit, totam Ecclesiam errare in credendo, impossibile est, summum Pontificem errare in definiendis, & determinandis fidei, & morum controversijs.

§. XVI.

§. XVI.

Certum est, regimen à Christo institutum in Ecclesia sua esse Monarchicum: inde necessariò infertur, Romanum Pontificem, ut supremum Ecclesiæ Monarcham esse supremum controversiarum fidei Judicem, ejúsque proinde judicium esse irreformabile à Concilio.

CCXIV. CHristum instituisse regimen absolutè Monarchicum, in quo suprema authoritas sit penes unum, ad quem majores causæ referantur, licèt aliquâ Aristocratia temperatum, est adeò commune, ut Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Rom. Pontif. cap. 5. & Andreas Duvalius in tractatu de suprema Romani Pontificis in Ecclesiam potestate part. 1. q. 2. pag. mihi 40. testentur, *in hoc asserendo* Authores *Catholicos convenire omnes*, & est adeò certum, ut eximius Doctor P. Franciscus Suarez Disp. 9. de fide sect. 6. numero 8. affirmet, id esse *de fide*, & ipse Joannes Gerson. in Tract. de statibus Ecclesiæ considerat. 1. *Schismaticum*, & *hæreticum* appellet *eum*, qui *negaret, statum Papalem institutum esse à Deo supernaturaliter, & immediatè, tanquam habentem Primatum Monarchicum, & regalem in Ecclesiastica Hierachia.* Idem docet in lib. de potest. Ecclesiæ considerat. 10. & in libro de auferibilitate Papæ considerat. 5. & Duvalius dicat, hoc ita *certum* esse, *ut à quopiam citra fidei jacturam negari non possit.* Ipsáque universitas Parisiensis censuravit ut hæreticam Doctrinam Marci Antonij de Dominis, quâ lib. 2. de Republica cap. 3. n. 3. asseruit, *Christum non instituisse in Ecclesia sua gubernationem Monarchicam, sed per multos ministros sine uno Monarcha mortali regere perfectè, & gubernare Ecclesiam*, ut refert M. Bail in summa Conciliorum tom. pag. 82. 83. & 84.

CCXV. Veritatem hanc de Monarchia spirituali Romani Pontificis non minùs neruosè, quàm eleganter probat Pius secundus Papa in Bulla retractationum. Nobis sufficiat rationem proponere, quâ id probat D. Thomas 4. contra gent. cap. 76. nu. 3. *Quia nulli dubium esse debet, quin Ecclesiæ regimen sit optimè ordinatum, utpote per eum dispositum, per quem Reges regnant, & legum conditores justa decernunt; optimum autem regimen multitudinis est, ut regatur per unum; quod patet ex fine regiminis, qui est pax. Pax enim, & unitas subditorum est finis regentis: unitatis autem congruentior causa est unus, quàm multi. Manifestum est igitur, regimen Ecclesiæ sic esse dispositum, ut unus toti Ecclesiæ præsit. Et num. 4.* Ecclesia *militans ex triumphanti Ecclesia per similitudinem derivatur: Unde, & Joan. in Apocalypsi vidit Hierusalem descendentem de Cœlo: & Moysi dictum est, quòd faceret omnia secundùm exemplar ei in monte monstratum. In triumphanti autem Ecclesia unus præsidet, qui etiam præsidet in toto universo, scilicet DEUS. Dicitur enim Apocalyp.* 21. Ipsi populus ejus erunt, & ipse cum eis erit eorum Deus: *Ergò & in Ecclesia militante unus est, qui præsidet universis.*

Hinc

CCXVI. Hinc apertè deducitur Romanum Pontificem ratione sui Primatus & Monarchiæ spiritualis esse supremum controversiarum fidei Judicem, à cujus sententia non sit appellatio ad Tribunal fidei superius. Evidens enim apparet, vel in Ecclesia Christi nõ esse supremum aliquod tribunal fidei, seu supremum controversiarum fidei Judicem, vel hoc munus competere supremo Principi, & Monarchæ spirituali, qui toti Ecclesiæ præest; à sententia enim supremi Monarchæ non est appellatio ad alium Judicem in illa communitate, in qua ipse est supremus Princeps, & Monarcha. At certissimum est, dari in Ecclesia supremum controversiarum Judicem, ut probatum est, & à priori ostendit D. Thomas 4. cont. gent. cap. 76. n. 2. nam de fide est, Ecclesiam esse unam, ut constat ex Symbolo, *Credo in unam Sanctiam Ecclesiam. Jam ad unitatem Ecclesiæ, ait, requiritur, quòd omnes fideles in fide conveniant; circa ea verò, quæ fidei sunt, contingit quæstiones moveri; per diversitatem autem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in unitate per unius sententiam conservaretur. Exigitur ergò ad unitatem Ecclesiæ conservandam, quòd sit unus qui toti Ecclesiæ præsit: manifestum est autem, quòd Christus Ecclesiæ in necessarijs non deficit, quam dilexit, & pro ea sanguinem suum fudit; cùm, & de Synagoga dicatur per Dominum Esaiæ 5.* Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci? *Non ergò dubitandum est, quin ex ordinatione Christi unus toti Ecclesiæ præsit.* Hæc ille. Nec item est dubitandum, quòd præsit cum authoritate infallibili, nam si hanc non haberet, non posset unitatem fidei conservare, sed potiùs foret causa, ut Ecclesia tota erraret: supremus enim Magistratus, cui in causa fidei omnes tenentur obedire, seu supremus Magister, quem è Cathedra loquentem omnes tenentur audire, si erret, causa est, ut omnes errent.

§. XVII.

Solvitur objectio contendens judicium Romani Pontificis in controversijs fidei posse reformari à Concilio generali, quamvis ille sit Monarcha Spiritualis.

CCXVII. AT objicies, ex eo quòd gubernatio à Christo instituta in Romano Pontifice sit Monarchica, non sequi, quòd Papa sit supra Cõcilium Generale, sed satis esse, quòd sit supra singulos fideles, & supra omnes Prælatos divisivè. Nam ut probat P. Suarez tom. 4. de Religione tract. ultimo de Religione Societatis in particulari lib. 10. cap. 1. regimen Societatis est per modum Monarchiæ: idque constat ex Constitutione Gregorij XIV. *Ecclesiæ Catholicæ.* in qua sic summus Pontifex loquitur. *Quoniã ratio ipsa docet, & Ignatius fundator prudenter animaduertit, ad hoc ut Societas benè gubernetur, valdè expedire, ut Generalis omnem habeat in ea authoritatem ad ædificationem, ex quâ præter cætera quamplurima, illud sequetur commodi, ut Universus ordo* ad monarchicam gubernationem *compositus, maximè*

mè servetur unitus, ipsiúsque membra per universum orbem dispersa per omnimodam hanc subordinationem suo capiti colligata, promptiùs atque faciliùs à summo Christi in terris Vicario, ad varias functiones juxta eorum peculiarem vocationem, ac speciale votum dirigi, ac moveri possint. Hæc Pontifex.

CCXVIII. Quare Generalis Societatis est in hac Religione Monarcha quidam Spiritualis quoad potestatem, & authoritatem distribuendi officia, & admittendi ad Professionem Religiosam, & multa alia: ex eo autem, quòd hanc Monarchiam habeat, solùm sequitur, quòd sit supra omnes Rectores, & Provinciales divisivè; non autem, quòd sit supra omnes collectivè, quando sunt coacti in Congregationem generalem, & per suffragia res religionis disponunt. Ergò pariter ex eo, quòd Papa sit monarcha spiritualis, solùm sequitur, quòd sit supra reliquos omnes Episcopos divisivè, quando non sunt convocati ad Concilium generale; non autem quòd sit supra illos collectivè sumptos, & quatenus res fidei, & morum definiunt, & statuunt per majorem partem suffragiorum. Ergò stat, Papam esse Monarcham spiritualem in tota Ecclesia, quin propterea sit supra totam Ecclesiam, dum est convocata in Concilium generale, ac proinde componitur cum Monarchia Spirituali, quòd sit infra concilium generale. Si autem sit infra Concilium, poterit ejus definitio in dubijs fidei reformari per definitionem concilij generalis.

CCXIX. Respondeo cum Patre Suarez eo lib. 10. cap. 1. num. 14. magnam esse differentiam inter Monarchiam Societatis, & Monarchiam Ecclesiæ. Nam regimen Ecclesiæ reducitur ad unum summum Prælatum, qui non solùm nulli alteri homini interris, verùm qui nec alicuicomunitati subjectus est, sed supra totã Ecclesiam, non solùm divisim quoad singulos, sed etiam collectivè quoad universitatem; quia Christus Petrum, ejúsque Successorem Romanum Pontificem suũ in terris Vicarium constituit, illúmque constituit in sui absentia corporali, & visibili caput visibile corporis militantis Ecclesiæ, summúmque Pastorem totius sui ovilis fecit; ut constat ex Evangelio Mat. 16. *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo claves Regni Cælorum.* & Joann. 21. *Pasce oves meas*, & Luc. 22. *confirma fratres tuos.* Et cùm sint in Evangelio tam clari textus, ex quibus concilia, & Patres, atque Doctores statuunt, Papam esse supra totam communitatem Ecclesiæ, nullus est textus, ex quo probari possit, Concilium ut contradistinctum à Papa, esse supra illum. At Præpositus Generalis Societatis, non solùm habet superiorem personam, cui subjectus sit, scilicet Pontificem, quod ex generali ratione Religionis christianæ, & ex speciali status religiosi, & ex specialissimo Societatis Jesu necessarium est; sed etiam est subjectus

ctus ipsi Societati, à qua dirigi, & corrigi, & si necesse sit, puniri, & deponi potest, ut constat ex Constitutionibus Societatis, & ex Bullis Apostolicis; unde Part. 10. constit. §. 8. dicitur; *refert etiam magnopere, si Praepositi particulares in sibi subditos & Generalis in particulares* (scilicet Praepositos) *& Societas in Generalē multum potestatis habeat, ita ut omnes ad bonum omnia possint, & si malè agerent, omnino subjecti sint.*

CCXX. Ratio autem differentiae est clara. Quia Papa non ab Ecclesia, sed immediatè à Christo potestatem Papalem habet; quae res est adeò certa, ut idem eximius Doctor Franciscus Suarez disp. 10. de fide sec. 3. n. 7. dicat, hanc conclusionem esse certam de fide. Quia de fide est, Christum in Petro instituisse dignitatem summi Pontificis, & Vicarij sui in terris; rursùs de fide est, Christum non fundâsse eam Dignitatem, ut in Petro finiretur, sed ut transiret ad Successores Petri. Ac proinde de fide est, Christum voluisse, ut aliquis Episcopus succederet Petro in munere summi Pontificis, & Vicarij Christi. Est autē certum omnino, & evidens evidentiâ facti, illum Episcopum, qui succedit Petro in sūmo Pontificatu, non alium esse, quàm Episcopum Romanum. Unde certum omnino est, esse summum Pontificem, & Vicarium Christi illum hominem, de quo constat, esse legitimè electum in Episcopum Romanum: de quo videndus est Bellar. lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 12.

CCXXI. Quare sicut Christus fundans Ecclesiam non dedit communitati, seu Collegio Apostolorum potestatem eligendi caput, qui vice ipsius Christi post ejus ascensum in caelum visibiliter gubernaret Ecclesiam; sed ipse Christus immediatè elegit Petrum in sui Vicarium, qui visibiliter gubernaret Ecclesiam post ascensionem suam: ita non dat nunc communitati Christianorum, vel Communitati Episcoporum, vel alicui alteri communitati authoritatem instituendi Pontificem, seu concedendi alicui homini Jurisdictionem Papalem, sed ipse per seipsum immediatè communicat potestatem Jurisdictionis Papalis illi personae, quam Cardinales eligunt in Pontificem; sicut perseipsum communicat potestatem consecrandi Corpus suum illi viro, quem Episcopus ordinat in Sacerdotem.

CCXXII. Quare quando de novo creatur Papa, personae eligentes non communicant ipsi potestatem, sed designant personam, cui à Deo immediatè communicatur ex vi primaevae institutionis factae à Christo in persona Petri, ut latè explicat ipse P. Suarez lib. 3. adversùs regem Angliae cap. 2. & idcirco nequit Ecclesia limitare potestatem Pontificis, nec unum constituere pro Oriente, alterum pro Occidente; quod certè posset, si semel potestatem Jurisdictionis ipsi communicaret, sicut Episcopi possunt Sacerdotibus limitare potestatem Jurisdictionis, quam ipsis communicant, non potestatem consecrandi, quam immediatè ipsis Christus tribuit. Unde licèt possint Sacerdotibus praecipere, ne

ne faciant sacrum, ipsósque excommunicare; sua tamen prohibitione nequeunt efficere, ne verè consecrent Corpus Christi, si verba consecrationis proferant supra legitimam materiam cum intentione consecrandi; quia potestatem consecrandi non accipiunt ab ipsis, sed immediatè à Christo.

CCXXIII. Nec in toto Evangelio reperietur textus, ex quo verisimiliter probari possit, Christum tribuisse Ecclesiæ authoritatem instituendi potestatem Papæ in Petro, vel in successoribus ejus. Et ratio à priori, cur Ecclesia hanc authoritatem non habeat, est, quia eam potestatem instituere propria authoritate, quâ aliquis utitur, ut Vicarius alicujus Domini, ad nullum alium pertinet, nisi ad illum Dominum, cujus ipse, qui tali potestate utitur, est Vicarius. At potestas Papalis, seu Jurisdictio, quam habet quatenùs Papa, est potestas, qua ipse Papa utitur, ut Vicarius Christi in terris, ergò potestatem istam instituere, & conferre, ad nullum alium pertinet, nisi ad Christum. Potestas ergò Papalis non est ex institutione humana, sed Divina, & immediatè à Christo communicatur illi personæ, quæ ritè eligitur in Episcopum Romanum.

CCXXIV. Pontifex ergò non ab Ecclesia, sed immediatè à Christo habet potestatem. At Præpositus Generalis habet suam potestatem à Societate juxta modum in ipsius constitutionibus præscriptum, & à summis Pontificibus confirmatum. Unde Societas in certis casibus designatis in Constitutionibus part. 9. cap. 4 potest Generalem deponere; ac proinde non est mirum, quòd Societas, quando est coacta in Congregationem generalem, sit supra Præpositum Generalem, quamvis Ecclesia, quando est congregata in Concilio generali, sit subjecta Pontifici, sicut corpus suo capiti, & sicut ovile summo Pastori, quia Pontifex necessariò retinet munus Vicarij Christi, ac proinde semper sicut caput visibile habet superioritatem in reliquum Ecclesiæ corpus repræsentatum à Concilio. Licèt enim Christus existens in Cælo sit invisibile caput Ecclesiæ, in ipsam continuò influens per gratiam, caput tamen visibile Ecclesiæ, quod externè illam gubernat Vice Christi, est Romanus Pontifex. Est ergò evidens disparitas, quia constat manifestè ex Constitutionibus Societatis, & ex Bullis Pontificum, Generalem à Societate accipere immediatè potestatem, & Societati ut congregatæ esse subiectum: Et contrarium constat ex Evangelio, ex Patribus, & ipsis Concilijs, Papam non accipere potestatem ab Ecclesia, sed immediatè à Christo, nec subesse Concilio, sed illo superiorem esse; & Concilia ipsa hanc superioritatem agnovisse, dum ad valorem suorum decretorum recurrerunt ad confirmationem Pontificis. Cùm in Congregatione Generali satis sit, decreta condi à majori parte, ut totam Societatem ligent, nec opus sit confirmatione Generalis ad ipsorum valorem.

CCXXV. Nec fuit conveniens, ut Christus subjiceret Romanum Pontificem

tificem Concilio, sicut fuit conveniens, ut S. Ignatius in Constitutionibus, vel potiùs Sedes Apostolica eas confirmans, subjiceret Generalem Societati ad conventum generalem convocatæ. Nam (ut inquit P. Suarez) *Pontifex sicut singulari, & excellentiori modo habet à Deo potestatem, ita habet peculiarem Spiritus sancti assistentiam, qua potest supplere cuiuscunque superioris directionem, vel coactionem. Alii verò inferiores Prælati, sicut ab hominibus eliguntur, ità convenienter toti communitati, seu congregationi generali subjiciuntur.* Quòd non fuerit conveniens, Christum Dominum Vicarium suum subjicere Concilio, probat factum ipsum, quia Christus illud fecit, quod melius, & convenientius erat Ecclesiæ suæ. Constat autem ex Evangelio, totum corpus Ecclesiæ subjecisse Romano Pontifici, ut capiti visibili Ecclesiæ.

CCXXVI. Idquè ratio evincit. Nam Papa Princeps est Ecclesiæ totius, utpote Vicarius Christi: Ergò in terris superiorem non habet. Probo consequentiam, nam quia summus Princeps est Ecclesiæ, non potest judicari ab ullo Ecclesiastico Judice. Rursus quia Respublica Ecclesiastica spiritualis est, ac proinde major, ac sublimior, quàm ulla Respublica temporalis, ad summum Principem Reipublicæ Ecclesiasticæ pertinet, dirigere & judicare summum Principem Reipublicæ temporalis, non autem ab ilio dirigi, & judicari. Alioqui rectus ordo, & ipsa natura rerum perturbaretur. Ergò Papa in terris superiorem potestatem non habet, à qua judicetur.

CAPUT OCTAVUM.

Quintum caput idem probandi, quia evidens est, evidentia facti, per singula sæcula floruisse in Ecclesia Romana viros, & fæminas sanctitate, & miraculis illustres: certum autem est, veram sanctitatem, & gloriam miraculorum solùm in Professoribus veræ fidei reperiri: nec Deum unquam tribuisse Hæresiarchis, & eorum sectatoribus potestatem patrandi vera miracula, quibus Authoritatem sibi conciliarent ad persuadenda sua prava dogmata.

CCXXVII. ID esse evidens evidentiâ facti, evincit Bellarminus Tom. 2. lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 14. discurrens per singula Ecclesiæ sæcula. In *Primo sæculo habemus* (inquit) miracula Christi, & Apostolorum in Evangelijs, & Actis.

Secundo sæculo habemus miracula Christianorum militum in exercitu M. Antonij, de quo vide Tertull. in lib. ad Scapulam, & in Apolog. c. 5. Eu-

ſeb. lib. 5. Hiſtor. c. 5. & Otos. lib. 7. Hiſt. cap. 15. & ipſam Epiſtolam Imperatoris ad Juſtini opera adjunctam.

Tertio ſæculo habemus miracula Gregorij Thaumaturgi, de quibus vide Baſilium libro de Spiritu ſancto, cap, 29. Gregorium Nyſſenum in vita ejus. Hieronymum de Viris Illuſtribus, & Euſebium ex verſione Ruffini Lib. 7. cap. 25.

Quarto ſæculo habemus miracula Antonij, Hilarionis, Martini, Nicolai, & aliorum, ſcripta ab Athanaſio, Hieronymo, Sulpitio, & alijs.

Quinto ſæculo habemus miracula plurima, quæ deſcribit Auguſtinus facta ſuo tempore, lib. 22. de Civitate Dei cap. 8.

Sexto ſæculo habemus miracula, quæ narrat Gregorius in Dialogis, ubi narrat duo facta à Romanis Pontificibus, Joanne, & Agapito lib. 3. cap. 2. & 3.

Septimo ſæculo miracula facta in Anglia à S. Auguſtino, & Socijs, de quibus Gregorius lib. 9. Epiſt. 58. & Beda lib. 1. Hiſt. c. 13. Item ab Oſvvaldo Rege per lignum crucis lib. 3. cap. 2.

Octavo ſæculo miracula S. Cuthberti, & S. Joannis in Anglia, teſte Beda lib. 4. & 5. Hiſt.

Nono ſæculo miracula Tharaſij, ſcripta ab Ignat. Nizæno. Item alia innumerabilia omnis generis facta in Civitate Sueſſionenſi in translatione reliquiarum S. Sebaſtiani Martyris, quæ facta eſt anno Domini, D CCC, XXVI. de qua vide annales Francorum, ſcriptos ſumma fide ab Auctore, qui illo ipſo tempore floruit.

Decimo ſæculo miracula S. Romualdi, ſcripta à B. Petro Damiani: Item Wenceslai Regis Boëmorum, S. Udalrici, & S. Dunſtani, de quibus vide Surium.

Undecimo ſæculo miracula S. Eduardi Regis, & Virginis, S. Anſelmi, Gregorij Papæ VII. & aliorum. Poſt illa undecim ſæcula.

CCXXVIII. *Duodecimo* ſæculo claruerunt in Eccleſia Catholica miraculis B. Malachias, & B. Bernardus. De Malachia Epiſcopo Legato Pont. Rom. ſic ſcribit Bernardus in vita ejus, poſteaquam narravit multa ejus miracula: Quo, inquit, antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? ſi bene advertimus pauca ipſa, quæ dicta ſunt, non Prophetia defuit illi, non revelatio, non gratia ſanitatum, non mutatio mentium, non denique mortuorum ſuſcitatio.

Beatus autem Bernardus Monachus, & Pater Monachorum, ac Romanis Pontificibus addictiſſimus pluribus miraculis claruit, quàm ullus ſanctorum, quorum vitæ ſcr ptæ exſtant: nam una die in Conſtantienſi diœceſi conſtat eum illuminâſſe cæcos undecim, curâſſe Monachos decem, & claudos decem & octo, ut ſcribit Gofridus, qui cum ipſo vixit lib. 4. cap. 4. vitæ ejus, & præterea omnes quinque libri pleniſſimi ſunt miraculis, ut difficile ſit eorum numerum inire.

CCXXIX. *Decimo tertio* ſæculo claruerunt in Eccleſia Catholica multi, ſed præcipuè B. Franciſcus; cujus vitam

tam miraculis pleniſſimam ſcribit B. Bonaventura: item B. Dominicus, cujus vita, etſi negligentiùs ſcripta fuit, tamen conſtat, eum tres mortuos excitâſſe: claruerunt eodem ſæculo miraculis B. Petrus Martyr, & B. Thomas ex ordine Prædicatorum, & B. Antonius, ac B. Bonaventura ex ordine Minorum, de quibus vide Antoninum 3. par. hiſt. tit. 23 & 24. & ad finem ejus ſæculi claruit miraculis plurimis S. Cæleſtinus V. Pontifex Romanus tam ante Pontificatum, quàm poſtea, ut ſcribit in ejus vita Petrus Cardinalis Cameracenſis.

Decimo quarto ſæculo claruerunt miraculis etiam multi, ſed præcipuè S. Bernardinus, S. Catharina Senenſis, S. Nicolaus Tolentinas, de quibus vide Antoninum, ubi ſuprà.

Decimo quinto ſæculo claruit S. Vincentius vivus, & mortuus miraculis plurimis, adeò, ut B. Antoninus 3. part. hiſt. tit. 23. dicat, conſtare de XXXVIII. mortuis per eum excitatis; idem B. Antoninus eodem ſæculo miraculis claruit, cujus vita exſtat apud Surium.

CCXXX. Denique hoc noſtro ſæculo claruit in primis S. Franciſcus de Paula plurimis miraculis, ut in Bulla exſtat apud Surium. Claruit etiam in Indijs omni genere miraculorum Beatus Pater Franciſcus Xaverius Societatis Jeſu Presbyter &c. Hucusque Bellarminus: ſed de miraculis S. Franciſci de Paula, & S. Franciſci Xaverij poſtea ſeorſim agendum. Scripſit autem hæc Bellarminus ann. 1583. in quo ſecundus controverſiarum ejus tomus primò in lucem prodijt. In iſtis autem centum, & ampliùs annis, qui ab eo anno tranſierunt uſque ad tempus, in quo hæc ſcribo, multi alij floruerunt in Eccleſia Romana Sancti virtute, & miraculis inſignes, ut conſtabit cap. ſequenti.

CCXXXI. Quòd autem in ſolis Profeſſoribus veræ Religionis miracula vera reperiantur, conſtat: quia miracula vera à ſolo DEO fieri poſſunt, ut oſtendi lib. 1. cap. 2. & 3. Deus autem miracula non facit per profeſſores falſæ Religionis: quia vel facit miracula ad confirmandam veritatem doctrinæ, quam annuntiant Miniſtri ab eo miſſi ad introducendam, vel conſervandam veram fidem: vel ad illuſtrandam ſanctorum vitam. Neutro autem modo poteſt facere miracula per profeſſores falſæ religionis: non primo, quia ut demonſtravimus lib. 1. cap. 3. Deus non poteſt facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ, qualis eſt illa, quam hæretici, & alij Profeſſores falſarum ſectarum, diſſeminant. Non ſecundo, quia cùm miracula fiunt ad gloriam alicujus Sancti illuſtrandam, Deus per miracula illa oſtendit, hominem illum eſſe verè Sanctum. Nullus autem falſæ Religionis profeſſor poteſt eſſe verè Sanctus, dum falſam tenet Religionem, & caret verâ, quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, & juſtus ex fide vivit*, ut docet Apoſtolus. Unde ſine vera fide, & vera Religione impoſſibile eſt, ut detur vera juſtitia, & vera ſanctitas.

CCXXXII. Jam verò, quòd Deus nunquam tribuerit Hæreſiarchis

vel falsis Prophetis, & Sectatoribus falsarum Religionum, potestatem faciendi vera miracula, probat Bellar. eodem capite. Nam de Paganis certum est, illos vera miracula non fecisse, & certissimum, non potuisse facere in confirmationem suæ sectæ. Mirabilia autem quædam, quæ refert Valerius Maximus lib. 8. nimirum de statuis, & brutis loquentibus, & de Virgine Vestali aquam cribro haurienre, & quod refert Marcus Tullius lib. 1. de divinatione de augure, qui novaculâ cotem scidit, facillimè potuerunt fieri arte dæmonum, ut ostendunt D. August. lib. 10. de Civitate. cap. 16. & Tertullianus in Apolog. cap. 22. & 23. Deinde (ut ibi inquit August.) *hæc, atque alia hujusmodi nequaquam illis, quæ in Populo Dei facta legimus, virtute, ac magnitudine conferri possunt.*

CCXXXIII. In Synagoga dum fuit vera Dei Ecclesia, & veram Dei fidem habebat, constat, fuisse multa & magna miracula: at postquam Christus venit, & infelix ille Hebræus populus negando Messiam sibi promissum, & oculos claudendo luci clarissimæ, veram fidem amisit; non habuit ampliùs ullum miraculum, (& illud unum de piscina, quod adhuc durabat, quando Christus prædicabat, postea omnino cessavit: quia jam non est ampliùs Dei Populus, qui Deum in carne venientem, & tot miracula patrantem ad persuadendam suam divinitatem, suscipere noluit.

CCXXXIV. De Mahumeto videbimus in secunda parte lib. 1. cap. 1. & lib. 5. cap. 39. nullo miraculo potuisse probare, se esse Prophetam; imò ad declinandam invidiam identidem dicere solitum, Christo, & Apostolis datam esse virtutem patrandi miracula ad exterminandam idololatriam, & unius veri Dei cultum introducendum; cæterùm quia tot editis miraculis id perficere non potuerunt, sibi datum esse gladium, ut illo, & non linguâ veram Dei legem introduceret: ad conciliandam tamen sibi authoritatem quædam narrabat à se facta miracula, sine testibus tamen, ut de falsitate convinci non posset. De falsis Prophetis (inquit Bellar.) & hæreticis non minùs est certum, eos sæpe miracula facere conatos, & semper spe sua esse frustratos; nota est historia Prophetarum Baal, qui ignem de Cælo deducere voluerunt per invocationem Baal, nec tamen potuerunt: quod tamen verus Propheta Helias per invocationem veri Dei nullo negocio effecit. vide lib. 3. Reg. cap. 18.

CCXXXV. Pari ratione delusum Simonem Magum scribit Egesippus lib. 3. de excidio Hierosol. c. 2. nam, & mortuum excitare, & per aërem volare tentavit, sed nihil ei successit. Manichæum frustra conatum, filio Regis ægrotanti sanitatem afferre, scribit Epiphanius hæresi 66. Cyrolam Patriarcham Arianorũ planè excæcâsse miserum quendam, qui se cæcum finxerat, & ab eo præsidium implorabat, scribit Gregorius Turon. lib. 2. hist. Francorum, cap. 3. Eunomianum quendam à S. Machario victum in contentione de suscitatione homi-

hominis mortui, scribit Joannes Cassianus collatione 15. cap. 3. Polychronium Monothelitam frustra sudâsse excitatione alterius cujusdam defuncti, testantur publica acta sextæ Synodi actio. 15.

CCXXXVI. De Donatistis, quòd contra se miracula fecerint, dum ampullam Chrismatis projecerunt in saxa, quæ Angelica manu sustentata frangi non potuit; & dum Eucharistiam canibus dare voluerunt, & ipsi ab iisdem canibus discerpti sunt, scribit Optatus Lib. 2. contra Parmenianum.

De Timotheo Æluro Eutychiano scribit Theodorus lib. 1. collectaneorum, per multas noctes eum habitu nigro indutum per cellas Monachorum discurrisse, dicentem, se esse Angelum à Deo missum, ut illis significaret, ne Proterio (is erat vir Sanctus, & Catholicus Episcopus Alexandriæ) communicarent; sed ejus loco Timotheum Ælurum Episcopum designarent.

De quodam Iconomacho scribit Paulus Diaconus lib. ult. rerum Romanarum, eum in sepulchro quodam inclusum, inde Constantinum Iconomachum laudibus in Cælum vehere cæpisse, ut nimirum ita quasi mortuorum responsis hæresis confirmaretur.

De nostri seculi hæreticis idem omnino constat. Hactenus ibi Bellarminus, qui statim narrat, quo pacto Lutherus, & Calvinus conati sint, ad conciliandam sibi authoritatem facere, vel saltem apparere miracula, & nihil inde retulisse, nisi ignominiam, & confusionem, quod nos commodiùs postea narrabimus.

CAPUT NONUM.

Sextum caput id probandi, quia insignis Sanctitas & gloria miraculorum, quâ in Ecclesia Romana floruerunt multi viri, & fœminæ, postquam Lutherus, & Calvinus ab illa recessêre, cùm interim isti novæ Ecclesiæ reformatæ, vel potiùs deformatæ, authores nullis virtutibus, nullisque miraculis fuerint insignes, manifestè probat veritatem Ecclesiæ Romanæ, & falsitatem Sectæ Lutheranæ, & Calvinianæ.

§. I.

Eo tempore, quo Lutherus ab Ecclesia Romana, tanquam à Magistra errorum, & Synagoga sathanæ publicè discessit, Deus toti orbi Christiano per miracula S. Francisci de Paula, in ejus canonizatione publicata, manifestè ostendit, eam esse Ecclesiam suam Sanctam.

CCXXXVII. FLoruisse in Ecclesia Romana, postquam ab ea Lutherus secessit, viros & fœminas, Sanctitate & miraculis insignes, est evidens evidentiâ facti, & comprobatur tum ex Bullis Canonizationis, & Beatificationis, tum ex historia Ecclesiastica: sed antequam eos enumeremus, oportet notare, paulò antequam Lutherus ab Ecclesia Romana apostataret, in ea obijsse S. Franciscum de Paula Ordinis Minimorum conditorem, vitæ *sanctitudine illustrem, & miraculorum magnitudine, ac frequentia alterum Taumaturgum*, ut loquitur Spondanus ad ann. 1507. in quo Sanctus iste obijt ætatis suæ anno nonagesimo primo, qui proinde natus est anno 1416. cùm Martinus Lutherus natus fuerit anno 1483. & obîerit anno 1546. ætatis suæ 63. & cœperit contra indulgentias prædicare anno 1517. & damnata fuerit ejus doctrina anno 1520. à Leone X. qui in Sanctorum Catalogum retulerat S. Franciscum de Paula anno 1519. fuerùntque proinde contemporanei, & Lutherus vigesimum quartum agebat annum, quando S. Franciscus de Paula obiit; & tunc ab Ecclesia Romana discessit, quando summus Pontifex motus famâ, ac comprobatione ingentium miraculorum, quæ S. Franciscus tam in vita, quàm post mortem edidit, ipsum solemni ritu canonizavit.

CCXXXVIII. Unde quando Martinus Lutherus in Ecclesiam Romanam tanquam in Synagogam sathanæ, & adulteram Christi debachatus est, Deus ipse evidens testimonium dedit de veritate fidei Catholicæ Romanæ, quam S. Franciscus de Paula professus est, publico & irrefragabili argumennto condemnnam vitam & dogmata Lutheri, vitam autem & doctri-

doctrinam Sancti Francisci comprobans. Lutherus tanquam salacissimus hircus in commentario, quem anno 1522. edidit, de vita conjugali docuit, verbum illud Dei, *crescite & multiplicamini, non praecepti modò vim habere, sed & fortius, & majus quiddam esse, adeòque DEI opus, quod impedire, vel exequi, prorsus non sit in potestate nostra, adeóq; necessariũ, quàm edere, & bibere, excernere & eijcere, dormire, & vigilare: quapropter si quis contra hanc necessitatem aliquibus votis, & ferreis adeòque adamantinis votis se se obligârit, id frustra esse.* Idemq; prorsus esse, ac si Vir non masculum, mulier non fœminam se esse voveat, ut refert Spondanus ad ann. 1522. n. 9. Et de se ipso testabatur, *se non magis à muliere abstinere potuisse, quàm à cibo, & potu.* Ita habet in colloquio mensali fol. 400, & 526. At Sanctus Franciscus de Paula perpetuam Virginitatem servavit.

CCXXXIX. Lutherus in Libro de Libertate Christiana morem Ecclesiæ reprehendit, imperantis abstinentiam à carnibus certis temporibus, ut diebus Veneris, & in quadragesima, & requirentis ad jejunium abstinentiam à carnibus, & ab ovis, ac caseo, quia nimirum totus ventri deditus delitias carnis quærebat, & eos cibos magìs amabat, qui plus libidinem fovent. At S. Franciscus *abstinentiâ fuit admirabili: semel in die post solis occasum reficiebatur, & ad panem, & aqua potum, vix aliquid ejusmodi obsonij adhibebat, quo vesci in quadragesima licet: quam consuetudinem, ut fratres sui toto anni tempore retinerent, quarto voto eos adstrinxit*, eo Spiritu ductus, quo mota est Ecclesia, ut certis temporibus abstinentiam à carnibus imperaret, præsertim tempore jejunij, siquidem jejunium indicitur ad cohibendam carnis concupiscentiam, quæ circa delectationes gulæ, luxuriæque versatur. Carnes autem terrestrium, & volatilium animantium magìs nutriunt, & delectant ex genere suo, quàm cæteri cibi, cùm sint humanæ carni similiores. Inde enim, & libentiùs appetuntur, & materiam generationis magìs augent; unde stimuli carnis acriores oriri solent. Atque eadem ferè ratio est ovorum, & lactis: nam ut Sanctus Hieronymus ex sententia veterum Ægyptiorum refert, libro secundo adversùs Jovinianum, *nihil esse videntur aliud ovum, & lac, nisi caro liquida, & sanguis albus.* Sanctissimus ergo Franciscus voluit suos Alumnos perpetuò à carnibus, & ovis abstinere, ut sic longiùs distarent à vitijs carnalibus gulæ, & luxuriæ.

CCXL. Lutherus fuit vir superbissimus, & ambitione plenus; at *Franciscus humilitatem sic coluit, ut se omnium minimum diceret, suósque alumnos minimos appellari voluerit.* Lutherus convivia & corporis delitias avidè quærebat; at Franciscus *rudi amictu, nudis pedibus incedens, humi cubabat.*

Jam videamus, pro quo Deus sententiam tulerit, an pro Francisco, an pro Luthero; cujus Religionem, & fidem sibi gratam esse significaverit, Lutheri, an Francisci?

loquantur facta, *nam sicut humana conversatio verbis, ita divina potentia etiam factis loquitur*, inquit Augustinus Epist. 49. factis ipsis mirabilibus Deus manifestè ostendit, vitam Francisci sibi fuisse gratissimam, ac proinde ejus fidem, & Religionem fuisse veram. Nam multis, & magnis miraculis servi sui sanctitatem testari voluit in vita, quorum illud imprimis celebre, *quòd à nautis rejectus Siciliæ fretum strato super fluctibus pallio cum socio transivit.* Et etiam post mortem: *siquidem corpus ejus dies undecim insepultum, ita incorruptum permansit, ut suavem etiam odorem efflaret*; ut dicit Ecclesia. Idque inter continua, quæ fiebant ad illud, sanationum miracula, ut inquit Spondanus ex Bulla Canonizationis. At econtra in Luthero nullum signum sanctitatis apparuit; sed contra iniquitatis consummatæ argumenta visa sunt; ut postmodum magìs constabit.

CCXLI. Quis hîc non agnoscat singularem Christi providentiam erga Ecclesiam suam? siquidem eodem tempore, quo Lutherus classicum incæpit canere contra illam, & scriptis, & verbo clamare, Ecclesiam Romanam esse Synagogam sathanæ, & non esse illam, quam Christus fundavit, sed aliam planè diversam, vera fide vacuam, & erroribus plenam; tunc per solemnem canonizationem S. Francisci de Paula, in qua stupenda ipsius miracula toti orbi Christiano manifestata sunt, apertè demonstravit, Ecclesiam Romanam, cujus fidem tenuerat vir iste sanctus, veram esse Christi Ecclesiam, sanctam, & immaculatam, utpote quæ nihil falsum credendum proponat, nihil injustum faciendum præcipiat, aut consulat; licèt multa supra rationem doceat.

§. II.

Conversio Sancti Ignatij eo ipso anno, quo Lutherus declaratus est hæreticus, & instituta ab eo Religio, manifestè probat veritatem Religionis Catholicæ Romanæ, in cujus subsidium Deus novam hanc militiam misit.

CCXLII. Postquam Lutherus ab Ecclesia discessit, floruerunt in Ecclesia Romana viri & fœminæ, sanctitate & miraculis in vita, & post mortem illustres. Et imprimis manifestè Deus ostendit providentiam suam erga Ecclesiam in fundatione Societatis JESU: Nam anno 1521. quando Lutherus hæreticus declaratus est à Leone X. & publicè cæpit venenum evomere contra fidem Catholicam, mirabiliter Deus convertit Ignatium de Loyola à militia temporali ad spiritualem, *ut Dux eorum foret, qui portarent ejus sanctissimum nomen coram gentibus, & populis, & Infideles ad vera fidei cognitionem inducerent, ac rebelles hæreticos ad illius unitatem revocarent, suique in Terris Vicarij authoritatem defenderent*; ut loquitur Urbanus VIII. Pontifex Maximus in Bulla Canonizationis S. Ignatij. Siquidem in propugnatione Pampelonensi accepto vulnere cùm graviter Ignatius decumberet, ei apparuit

ruit S. Petrus; quem præcipua devotione colebat, & in præsenti opitulatus est discrimine, ut postea Ecclesiam sanctam, & Sedem suam Apostolicam defenderet per se, & socios; quod ita cumulatè præstitit, *ut constans fuerit omnium sensus, etiam Pontificio confirmatus oraculo, Deum, sicut alios aliis temporibus sanctos viros, ita Luthero, ejusdémque temporis hæreticis, Ignatium, & institutam ab eo Societatem objecisse.* In eo anno *1521.* Lutherus se recepit in Gastrum Wittenbergense, ut contra Ecclesiam Catholicam scriberet, quem secessum incredibili audacia suam Pathmos appellat, & eodem anno in speluncam Manresæ se abdidit Ignatius pœnitentiam acturus: quo tempore *homo litterarum planè rudis admirabilem illum composuit exercitiorum librum, Sedis Apostolicæ judicio, & omnium utilitate comprobatum:* qui in omnibus suis notis, & documentis est oppositus spiritui, & doctrinæ Lutheri, & qui fuit officina, & fornax, in qua tot gladij ad hæresim debellandam formati sunt, quot fuerunt Ignatij socij, & discipuli, qui ab his exercitijs ardentem charitatis flammam, & zelum animarum hauserunt; & quia Lutherus initium fecit suarum hæresum à pervicacia contra Sedem Apostolicam, ejúsque contemptu, & inobedientia, S. Ignatius, cùm impensè flagraret Christi amore, eámque ob rem gloriam ejus, & regnum omni ope toto orbe terrarum propagandum susciperet, *quasi cohortem colligendam sibi putavit, quam proprii sacramenti religione Apostolicæ Sedi subjiceret, tum ut per hunc nexum plenior à Capite Christo per Vicarium ejus vitalis succus ac vigor descenderet tùm ut quemadmodum pervertendarum animarum hæretici initium faciunt à pervicacia, abscindendisque ab hoc corpore membris; ita ipse convertendarum opus ab obedientia, & connexione, quàm intimâ auspicaretur;* ut inquit Historia Societatis parte 5. lib. 9. n. 8. & ideo Religionem Societatis JESU à se institutam ad tria consueta, quarto addito circa missiones specialis obedientiæ voto Sedi Apostolicæ arctiùs adstrinxit.

CCXLIII. Qui consideraverit Societatis JESU fundationem mediante milite, qui prima rudimenta grammaticæ inter pueros addiscere cœpit, cùm triginta trium esset annorum, ejúsque celerem per totum Orbem Christianum propagationem, cum tanta morum reformatione, manifestum habebit argumentum veritatis Religionis Catholicæ Romanæ, ad cujus defensionem & propagationem novum hunc ordinem mediante Ignatio instituit. Hanc singularem Dei providentiam erga Ecclesiam suam notârunt summi Pontifices Gregorius XV. & Urbanus VIII. & scriptores plurimi hujus seculi, quos citat P. Daniel Bartoli in vita S. Ignatij. Siquidem inter cætera S. Ignatij decora, singulare hoc ipsique proprium observârunt, quòd ex militia seculi ejus belli ductor cælitus lectus sit, quo ad præsidium, vexata; ad defensionem, laborans Dei Ecclesia, esset magnoperè usura. In calamitoso &

videlicet Henrici per Angliam schismate, *in Lutheri desertione per Germaniam; in rebellione Calvini per Galliam: in extendendis per Castellæ, & Lusitaniæ Indias religionis veræ limitibus, quos per Europam hæresis impiè arctârat. Fuitque hoc Deo ab ortu Ecclesiæ solemne, ut effusis in campum hæresum ducibus, apostatis, tyrannis, propugnatores opponeret, nunc quidem singulos, nunc in turmas digestos, ad hoc peculiari providentiâ evocatas. Sic olim Athanasium Arrio, Basilium Eunomio, Juliano Gregorium cognomento Theologum; Nestorio Cyrillum; Hieronymum, & Augustinum Eluidio, & Pelagio; ante annos demùm quadringentos Albigensium furori, & grassantibus latè hominum vitiis, sanctissimorum Francisci, & Dominici Patriarcharum familias geminas. Et certè dignum observatione, Ignatij ortus, conversio ad Deum, & conscripta ab eo Societatis instructio, publicis Ecclesiæ necessitatibus quàm opportunè occurrerint: quo enim anno Ferdinandus Castellæ Rex cum Christophoro Columbo de navigatione decernebat, quam hic novum in orbem à se primùm repertum instituit; eodem Ignatium Deus huic mundo dedit, ut barbararum tot gentium eruderatio, & in Christo cultus, ejus tum operæ pretium, tum filiorum labor foret. Sexto verò pòst anno orientem versùs Vasco Gama in detectas à se Indias navigavit, quo item Xaverius nascitur, hoc est, 1497. Inde post quatuor, & viginti annos Martinus Lutherus Vormatiæ, effrontem coram Carolo Quinto apostasiam professus, & post desperatam emendationem Vasbergæ se abdidit, ubi novus Joannes, nova Pathmos jactator ridiculus, præsentis veneni contra religiosa vota librum scripsit, qui pestiferâ sui lectitatione, brevì cœnobia in solitudinem mutavit; è contrario hunc ipsum in annum cecidit humanis ex rebus Ignatij fuga, votúmque Deo militandi, ex quo, receptis post curatũ vulnus corporis viribus, Manresam secessit, ubi claram in luce æternæ veritatis libellum composuit spiritualium exercitiorum, cujus, ut dicetur, mirabili ductu & suam ipse sacram familiam collegit, & reliquas mirificè auxit. Unà Ignatius, & Calvinus Parisiis agebant, unà discipulos & sequaces, quàm diversi diversos! legebant. Illic Fabrum sibi finxit Ignatius*, qui vitæ & doctrinæ suæ malleo (*verba sunt Florimondi Raymondi*) hæresin fortiter obtrivit. *Ibidem Calvinus, ait idem author, alterum sibi Fabrum cudit, insignem oppidò suorum in fornacibus hæresum Cyclopum ministrum. Henricus denique octavus Angliæ Rex, qui valedicente mundanis Ignatio, Defensor fidei gloriosè fuerat appellatus, eodem prima Societatis rudimenta Parisiis designante, devoventéque illam defensioni Ecclesiæ, Christique Vicario, ab Ecclesiâ sese, eiusque capite Rom. Pontifice penitus abscidit, anno 1534. & pœnâ capitis eradi Papæ nomen, & ne quibuscunque in libris, cartísque legeretur, edixit.*

§. III.

Catalogus Sanctorum, qui in Ecclesia Romana floruerunt, post apostasiam Lutheri.

CCXLIV. FLoruerunt autem, postquam Lutherus contra Ecclesiam rebellavit, viri & fœminæ sanctitate & miraculis illustres in vita & post obitum, ita ut Sanctorum Confessorum nullum forsan sæculum post tempora Ecclesiæ primitivæ feracius & fœcundius viderit. Loquor autem duntaxat de iis, quorum sanctitas ab Ecclesia est declarata, vel per canonizationem solemnem, vel saltem per beatificationem. Imprimis ab eo tempore floruerunt in Ecclesia Prælati zelo, charitate, misericordia, sapientia & rerum gestarum magnitudine insignes. S. Carolus Borromæus S. Ecclesiæ Cardinalis, & Archiepiscopus Mediolanensis, S. Thomas de Villanueva Archiepiscopus Valentinus ex S. Augustini familia. S. Franciscus Salesius Episcopus Genevensis, & Beatus Toribius Mogrobeso Archiepiscopus Limensis. Extra statum Episcopalem multi, magnique sancti floruerunt: ex sacra Prædicatorum familia S. Ludovicus Beltran. & sancta Rosa: ex sacra S. Francisci Religione. S. Petrus de Alcantara, Beatus Franciscus Solanus, & Beatus Felix de Cantalicio: ex ordine Carmelitano, S. Theresia de JESU, S. Maria Magdalena de Pazzis, & Beatus Joannes de la Cruz : ex ordine Clericorum Regularium Theatinorum S. Cajetanus, & B. Andreas Obellinus: ex Congregatione Oratorii ejus Fundator S. Philippus Nerius : ex hac minima Societate JESU S. Ignatius ejus Fundator , S. Franciscus Xaverius Indiarum Apostolus , S. Franciscus de Borgia ex Duce Gandiæ tertius Societatis Generalis , Beatus Stanislaus Koska, & B. Aloysius Gonzaga, præter alios multos, de quorum Beatificatione apud Sedem Apostolicam agitur.

CCXLV. Horum sanctorum tam insignia sunt veræ charitatis, & sanctitatis argumenta , tam insignia opera , tam manifesta Spiritus sancti charismata , tam conspicua miracula, ut nullus homo veri Dei cognitionem habens, possit dubitare, hos homines fuisse Deo charos. Una Theresia de JESU, tam heroica sanctitatis admirandæ monumenta reliquit, ut stupidus sit , qui non videat, non potuisse debilem fœminam talia opera facere, nisi virtus & sapientia Dei in illa inhabitâsset.

§. IV.

Concluditur ex dictis, solam Ecclesiam Romanam, in qua semper fulget gloria miraculorum, esse veram Christi Ecclesiam.

CCXLVI. ILlatio est manifesta: quia cùm evidens sit, Deum summè bonum, & sapientem, velle, ut omnes homines rectè vivant, & ipsum colant eo modo, quo ipse vult coli: & certum omnino sit, Deum habere in mundo aliquam fidem & Religionem, in qua, & per quam homines salvari possint, & velle,

ut

ut ad ipsam veniant, ut illum in ipsa colant, prout ipse vult coli: hæc non potest esse alia, quàm illa, in qua Deus tot miracula per singula secula patravit; per hæc enim miracula loquitur De⁹, & clamat, in illa Religione, & per illam se velle coli, in qua tot miracula operatur, nec fieri potest, ut ipse veram Religionem destituat omni miraculo, & falsam ornet tot, & tantis, quot, & quanta in Religione Catholica per singula sæcula operatus est. Miracula enim sunt quasi sigilla quædam, & testimonia, quibus vera Religio comprobatur: cùm enim hæc habeat misteria, quæ sunt supra captum mentis humanæ, nequit solis rationibus persuaderi, sed opus est quibusdam argumentis supernaturalibus, quibus mentes hominum convincantur: hæc autem sunt miracula. Ergò cùm hæc in sola Ecclesia Catholica, & non in ulla hæreticorum secta reperiantur, sequitur, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, & non solùm fuisse veram Christi Ecclesiam in illis primis sæculis, in quibus ejus cultores & prædicatores tot miraculis claruerunt, sed etiam in ijs posterioribus, in quibus eadem gloria refulsit. Unde meritò Augustinus lib. de utilitate credendi cap. 17. & libro contra Epistolam fundamenti cap, 4. dixit, se teneri in Ecclesia vinculis miraculorum, & Richardus de S. Victore lib. 1. de Trinit. cap. 2. audet dicere: *Domine, si error est, quod credimus, à te decepti sumus; ista enim in nobis ijs signis, & prodigiis confirmata sunt, quæ non nisi à te fieri potuerunt.* Unde sicut impossibile est, Deum homines decipere, ita impossibile est, esse falsam Religionem Catholicam Romanam, ad quam amplectendam Deus tot miraculis homines invitat.

CA-

CAPUT DECIMUM.

Septimum caput idem probandi, quia parallela comparatio inter Martinum Lutherum Ecclesiæ *reformatæ primum Authorem, & Franciscum Xaverium Ecclesiæ Romanæ propagatorem, manifestè ostendit, Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, Ecclesiam verò Lutheranam, & Calvinianam, & alias inde ortas non esse nisi Synagogas sathanæ.*

CCXLVII. HAnc comparationem instituit Cardinalis Bellarminus lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 14. Postquam enim narravit miracula aliqua ex ijs, quæ postea authenticè comprobata sunt, & in Bulla Canonizationis ejus continentur, & referuntur per compendium in ipsius lectionibus, de paralyticis, surdis, mutis, & cæcis curatis, de mortuis resuscitatis, & de incorruptione corporis, *siquidem demortui cadaver viva calce per multos menses bis obrutum, sed penitus incorruptum, odore, & sanguine manavit, & ubi Malacam delatum est, pestem sævissimam confestim extinxit.* Postquam, inquam, hæc Bellarminus breviter insinuavit, statim subjungit: *conferantur ista* cum Lutheri vita, & morte: Lutherus deserit monasterium, ducit uxorem post votum continentiæ, bellum indicit Papæ; Franciscus ingreditur ordinem religiosum, servat diligentissimè votum continentiæ, obligat se Papæ voto obedientiæ peculiari, & ab eo missus in extremas mundi oras proficiscitur. Certè isti contrarijs itineribus incedunt, ut necesse sit, alterum eorum aberrare à recta via. Quis poterit melior esse Judex, quàm Deus, qui scrutatur renes & corda? Quomodo autem potuit Deus apertiùs sententiam suam explicare, quàm tribuendo uni donum singulare miraculorum, & conservando corpus ejus præter naturæ ordinem perpetuò incorruptum, cùm interim alter ne unam quidem muscam excitare potuerit, & corpus ejus præter naturæ etiam ordinem subitò putrescere cæperit, idque hyeme, quando gelu omnia rigebant, & ita putrescere, ut intra arcam stanneam fætor contineri nequierit?

CCXLVIII. Itaq; quòd Lutherus, & Calvinus nullum potuerit edere miraculũ in confirmationem doctrinæ novæ, quam contra inconcussam tot sæculorum Ecclesiæ Romanæ fidem invehebant; & Xaverius tanta ediderit in ejus confirmationem, est manifestum argumentum veritatis Ecclesiæ Romanæ.

§. I.

Qui à Deo immediatè missione extraordinaria mittitur ad prædicandum, debet miraculis probare se missum à Deo.

CCXLIX. *b* Certum est, neminem posse veram fidem, & Religionem introducere, nisi à Deo mittatur, ut ostendi suprà cap. 1. §. 4. versùs finem: *quomodo enim prædicabunt nisi mittantur*? Rom. 10. & ut inquit Christus Joan. 7. *qui quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est.* Duplex autem est missio: altera ordinaria, quando nimirum Missionarij Evangelici mittuntur ad prædicandum Evangelium, vel immediatè à summo Pontifice, sicut missus est hortatu S. Ignatij à Paulo III. Pontifice summo S. Franciscus Xaverius ad Indias cum Apostolici Nuncij potestate, vel mediatè, quando mittuntur ab Episcopis constitutis à summo Pontifice. Alia extraordinaria, quando immediatè mittuntur à Deo, sicut missus est Moyses ad liberandum populum suum de captivitate Pharaonis: & missus est Christus Dominus ab æterno Patre ad redimendum genus humanum; & Apostoli missi sunt à Christo ad prædicandum Evangelium: sicut autem, qui mittuntur missione ordinaria, debent ostendere litteras patentes Prælatorum, quibus constet de legitima authoritate; ita qui mittuntur missione extraordinaria à solo Deo, debent ostendere sigillo Dei proprio, se ab ipso missos; sigillum autem Dei sunt miracula. Unde per miracula, & vitæ sanctitatem debent probare, se missos esse à Deo: non enim sufficit, quòd ipsi dicant, se missos esse à Deo; nam omnes seductores, & hæresiarchæ palàm hoc dicebant; sed debent ostendere litteras patentes, id est operibus miraculosis, & virtutibus insignibus probare, se missos esse à Deo. Unde cùm Deus Exod. 3. apparuisset Moysi, illique intimâsset missionem, *mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum, filios Israël de Ægypto*, & ille cap. 4. se excusans diceret: *Non credent mihi, neque audient vocem meam, sed dicent, non apparuit tibi Dominus*: dedit ei Deus potestatem faciendi miracula, quibus probaret, se missum à Deo, *ut credant*, inquit, *quòd apparuerit tibi Dominus.* Et Christus mittens Apostolos suos ad prædicandum Math. 10. dixit: *Euntes prædicate, dicentes, appropinquavit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, Dæmonia ejicite.* Unde Marci ultimo dicitur: *Illi verò profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis*, & Hebræ. 2. *contestante Deo signis, & virtutibus.*

CCL. Ipséque Christus, ut probaret, se esse Filium Dei à Patre missum ad redimendum genus humanum, tanta, & tam manifesta edidit miracula, ut omnino inexcusabiles reddiderit Judæos, qui illum recipere noluerunt; Unde Joan. 15. v. 22. dixit: *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.*

suo. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem, & viderunt, & oderunt, & me, & Patrem meum. Ut autem exponit ibi Toletus, propterea Christus dixit: *quæ nemo alius fecit*; quia nec tot, nec tanta ullus alius operatus est. Qui igitur ei non crediderunt (infert ille) infideliores fuerunt, graviúsque peccârunt, quàm qui Prophetis, & Moysi *ipsi* fidem non habuerunt, *nemo enim eorum tot, ac tanta operatus est.*

Unde Augustinus lib. 22. de Civitate cap. 8 dicit, *miracula fuisse necessaria, ut mundus crederet*; cujus dictum expendi lib. 1. cap. 8.

§. II.

Ex dictis infertur, Lutherum & Calvinum non fuisse missos à Deo ad prædicandum sua dogmata.

CCLI. EX præmissa explicatione infertur. Lutherum & Calvinum, aliósque novatores, à seipsis venisse ad prædicanda sua dogmata; vel potiùs à diabolo fuisse missos, non autem à Deo; quia nec eorum missio fuit ordinaria, mediante mandato alicujus Ecclesiastici Prælati legitimi; siquidem ab Episcopis Catholicis missi non sunt, contra quorum fidem prædicabant, nec erant alij, à quibus mitti possent legitimè. Nec fuit extraordinaria, & immediatè à Deo, ut ipsi dicebant, passim vociferantes, se missos esse immediatè à Christo extraordinario modo, sicut missi sunt Prophetæ; oportebat namque signis & miraculis, insigni vitæ sanctitate, & mundi contemptu hoc probare, quod longè fuit ab istis novatoribus, qui superbia, ambitione, maledicentia, luxuria pleni fuêre: & ad tam peregrinam, & tam exoticam doctrinam, omnino contrariam ei, quam saltem per novem, vel decem sæcula ex ipsorum confessione totus orbis Christianus crediderat, opus erat miraculis, & magnis miraculis, alíisque supernaturalibus signis, quibus persuaderent, se non esse impostores. Ut enim ponderat optimè P. Lessius, cùm ex scripturis, Matt. 24. Marci 13. 1. ad Timot. 4. 2. ad Tim. 3. 2. Petri 3. constet, novissimis temporibus multos pseudoprophetas venturos, qui jactent, se à Deo missos, eósque Dominus attentè cavendos jusserit, nemo novus admittendus est, qui suæ missionis πληροφορίαν, & plenam fidem non fecerit, sed omnes suspecti habendi. Atqui non possunt ullo modo hanc πληροφορίαν facere, nisi divinis signis, ut sunt miracula, prædictio futurorum, revelatio absconditorum &c. Hæc enim cùm rerum creatarum vim superent, manifestum est, esse à Deo. Unde sunt veluti literæ patentes, Dei sigillo obsignatæ, quibus missio divina probatur.

CCLII. Hinc quotquot à Deo unquam immediatè missi sunt ad populum docendum, miraculis vel alijs supernaturalibus signis instructi venêre, quibus eorum missio populo est manifestata. Sic Moyses filios Israel

eductutus ex Ægypto, eísque legem daturus, cum maxima miraculorum potestate venit, & innumera, vel ipse fecit, vel Deus circa ipsum, toties ei sub visibili specie apparendo, exhibuit. Sic omnes Prophetæ vel miraculis, vel occultorum revelatione suam missionem probârunt. Idem fecit ipse Dominus Prophetarum: qui etsi clarè ex scripturis couvincere posset, se Messiam esse, ídque etiam testimonio Joannis Baptistæ satìs posset constare, tamen plurimis miraculis statim initio prædicationis se à Patre missum ad hominum salutem ostendit, & Pharisæis odio ipsius credere nolentibus dixit, ut si ipsi propter se credere nollent, saltem operum magnitudine convicti crederent. Pari modo omnes Apostoli apud Judæos, & Ethnicos multis miraculis suam missionem probârunt. Denique idem fecêre variarum gentium primi Doctores, qui illos ex paganismo ad fidem nostram traduxêre. Quare cùm isti novi Prophetæ dicant, se missos immediatè à Deo, si id miraculis, & signis supernaturalibus non confirment, sicut omnes alij proximè à Deo missi fecêre, non sunt ullo modo audiendi.

§. III.

Lutherus, & Calvinus sibi per miracula authoritatem conciliare tentârunt, sed irrit…

CCLIII. …

C…
c…
re…

fusionem, ut latè ostendit Bellar. lib. 4 de notis Ecclesiæ cap. 14. *Nam inprimis* (inquit) *Lutherus bis tentavit miraculum facere: voluit aliquando de quadam discipula sua diabolum ejicere, sed periculum fuit, ne ipse à dæmone occideretur. Vide Staphylum, qui interfuit, in absoluta responsione.*

Rursum (ut scribit Joannes Cochlæus in actis Lutheri anno MDXXIII.) Neseum in Albi miserè submersum, spe miraculi Lutherus vanis immurmurationibus frustra in vitam revocare tentavit. Sed quamvis viventi miracula non successerint, idem tamen post mortem miraculo insigni claruit: nam ejus cadaver cùm deferretur in media hyeme, quo tempore corpora mortua in multos dies conservari solent, & esset inclusum in arca stannea optimè clausa, ut Wittembergæ sepeliretur, tam tetrum odorem spirare cæpit, ut nemo eum ferre potuerit: proinde coacti fuerunt corpus relinquere in itinere. Vide historiolam de morte Lutheri, quæ solet annecti libro Cochlæi de vita, & actis ejusdem Lutheri.

CCLIV. Aliud miraculum refert Felicianus Ninguarda in libro contra Annam Burgensem, & Lindanus in Dubitantio, & Alanus lib. 6. Dialogorum cujusdam Ministri, qui in finibus Poloniæ, & Hungariæ anno … hominem … ipse per… fingeret, & …

… de C…

…

vini cap. 15. ex quo huc pauca inserere placuit.

§. IV.

Machinatio Calvini, ut populo persuaderet, se mortuum suscitâsse: & quam confusionem inde tulerit.

CCLV. PRæterire, inquit, non debeo vafram ejus & subtilem machinationem, qua tum usus est, cùm quendam, cui Bruleo nomen, & Patria Ostunum, in vitam revocare cogitaret, moliretúrque, ut sancti atque gloriosi Dei Prophetæ, miraculorúmque patratoris nomen sibi, & famam pararet. Historia talis est: is, quem dixi, Bruleus Ostuno Genevam demigrârat, & cùm inops esset ipse, & uxor ejus, Calvini gratiam aucupabantur, ut ei commendati, peculij pauperum fierent participes. Eis Calvinus vitæ subsidia benignè pollicetur, si ipsi contrà suam operam sibi non negarent ad rem quandam, quam per eos fieri vellet: sed opus esse fide, & magna taciturnitate. Vicissim illi ad id, quod jubere vellet, promptos se offerunt; & quemadmodum à Calvino instructus fuerat, miser hic Bruleus morbum simulat. Ministri pro concione populo commendant, ut precibus ju[illegible]rent, & eleemosynis paupertati [illegible]currerent; [illegible] diu pòst personam [illegible]ortui [illegible] [m]ortuum se simulare [illegible]s clam admonitu[illegible] omnium rerum ignarus deambulatum prodit, sed comitatus magnâ catervâ amicorum, postquam eô ventum esset, ubi clamores & ejulatus uxoris, quæ misellam, & desolatam egregiè exprimebant, exaudiret, quidnam hoc esset, sciscitatus, domum ingreditur, ubi in genua ipse, & reliqua caterva provoluitur, precibúsque alta voce profusis Deum obtestatur, potentiam suam ostendere, & mortuo huic vitam restituere, gloriámque suam sic universo populo declarare vellet, simúlque manifestum facere, se (Calvinum) peculiarem, sibique gratum servum esse, & à se ad Evangelici sui ministerij, atque Ecclesiæ reformationem singulariter, & verè vocatum; post quas preces ad mortuum appropinquat, & miseri hominis manu apprehensa in Dei nomine imperat, ut se erigat: repetit iterum, sæpiúsque eosdem sermones voce etiam altiùs elevata. Quid fit? neque audit, neque loquitur, neque se commovet mortuus; justo enim Dei judicio, qui fucos, mendaciáque detestatur, is, qui se mortuum simulabat, verè esse mortuus repertus est. Et uxor, quidquid eum agitaret, quomodocumque impelleret, neque vocem extorquere, neque ut se commoveret, efficere potuit, sed totus frigebat, rigebat totus. Quo animadverso plorare, ululatus seriò edere, & ex animo cæpit uxor, & in Calvinum invecta, impostorem eum, sicarium, latronem, qui maritum interemisset, appellans, ex ordine rem, quo modo erat gesta,

clara, elatáque voce exposuit. Et infrà: *Negent hoc, qantum velint Calvini mancipia, exploratum, & cognitum satis fuit, veritásque rei probata, imò per ipsammet uxorem confirmata.*

Possumus ergò his opponere, quod ait Tertullianus in libro de præscript. *Si alium Deum prædicant, cur ejusdem rebus, & litteris utuntur, contra quem prædicant? si eundem, quomodo aliter? alioqui probent se novos Apostolos: dicant Christum iterum descendisse, & dedisse eis virtutem eadem signa edendi. Volo igitur*, inquit, *virtutes eorum proferre, nisi quòd agnosco maximam virtutem eorum, qua Apostolos in perversum æmulantur: illi enim de mortuis suscitabant, isti de vivis mortuos faciunt.*

CCLVI. Comparemus hanc historiam cum veritate certissima de miraculis, à S. Francisco Xaverio in vita, & post mortem patratis, quæ sunt manifesta, ut non nisi per summam obstinationem negari possint. Nota sunt omnibus ea, quæ post exactissimam comprobationem posita sunt ab Ecclesia in ejus lectionibus 3. Decembris: constátque, hunc novum Indiarum Apostolum in dono linguarum, in miraculis, & peregrinationibus, & laboribus pro Christo toleratis, fuisse primis Apostolis simillimum: & ideò Ecclesia testatur in Breviario Romano, Gregorium XV. illum, *ubique terrarum novis maximisque fulgentem miraculis, Sanctis adscripsisse.* Et non solùm ante canonizationem solemniter celebratam anno 1622. sed post illam maxima edidit miracula. Unum satis celebre, quod totam Italiam, & Hispaniam, & totam Indiam habet testes, hîc referam eisdem verbis, quibus illud anno *1662.* scripsit Neapoli, ubi accidit, P. Michael de Elizalde nostræ Societatis, meus olim in Metaphysica Magister, in celebri illo suo libro *de forma vera religionis quærendæ, & inveniendæ* quæst. 27 à numero 478. ad 487.

§. V.

Celebre miraculum S. Francisci Xaverij, patratum cum venerabili P. Marcello Mastrilli anno 1634.

CCLVII. Unum hîc non subticebo (inquit citatus Author,) illúdque præclarum, editum à Xaverio miraculum: Neapoli illud scribo, ubi non pridem gestum fuit; ubi testes multi supersunt; ubi coargui, illudíque possim, si vera haud narrabo.

Anno Domini *1634.* Comite de Monte Rey Prorege in ipso ejus Palatio dies festus agebatur in honorem Conceptionis Deiparæ. Ex altaribus magnificè apparandis unius cura demandata est P. Marcello Mastrillo nostræ Societatis JESU Religioso, ex Mastrillorum Illustri familia orto, notóque satis Neapoli, sed celebritatis planè finis mæstus; nam cùm quidam in alto parietis peripetasmata refigeret, bilibris ei malleus per incuriam manu elabitur, atque in Marcelli

celli caput cadens, eo illum ictu affligit, ut sensuum expers jacuerit mortuo simillimus. Sublatus mox inde manibus, curruíque impositus, ad Collegium Neapolitanum advehitur. Peritissimi quidam Medici, atque Chirurgi accersuntur, vulnus examinant, consultant, & communi suffragio lethale dicunt id vulnus, in quo curatio parùm proficiat; cælum hoc capiti tam esse noxium, ut leviora quoque sint curatu difficillima. Mox æger magna febri corripitur; os etiam nervorum relaxatione obstruitur. Ad extremum, alijs peractis Christianorum officijs, vigesimo secundo à vulnere die sacro oleo inungitur; anima, ut moris est, à Socijs Patribus Deo commendatur; ad crastinum expectatur funus.

CCLVIII. Hæc inter cùm hora esset quasi quarta noctis, diei Januarij tertij, Marcellus suo se nomine vocari sentit, stantem prope lectum videt Xaverium, veste quidem peregrinantium ad instar vulgari satis, sed vultu hilari, & venusto, quíque deceret cælitem. Rogatur, an mori, an ad Indiam ire præstaret? Quod mallet Deus, Marcellus respondit. Tunc verò Xaverius votum nuncupare incipit; verba præit, quæ Marcellus resumeret; Patriæ, amicis, consanguineis renuntiatum, renovata religiosa vota; additum aliud de suo ad Indiam profectu, promissúmque, se, si liceret, apud Barbaros mortem pro Christo subiturum. Adstantes quidem socij Marcellum audiebant loquentem, & de gravissimis rebus agere visum, sed in extremis vitæ angustijs delirare suspicabantur, & quid esset, mirabantur magis, quàm ut quidquam judicarent. Voto nuncupato, sanctissimi Ligni Crucis frustulum, quod apud se habebat, Xaverij jussu Marcellus reverenter osculatur, ac vulneri applicat. Tunc Xaverius eum bono animo esse jubet; valetudinem jam esse integram: & his dictis evanuit. Extemplo Marcellus in lecto erigitur; se sanum dicit: visa, factáque memorat, vestitur, è lecto exilit, cicatrix, pallor, imbecillitas abeunt, restituti capilli ad vulneris curationem erasi: ex numerosissimo Collegio accurrunt cuncti, tum Marcellus, tum cæteri humi strati Deo gratias habent: stupent devotione, lachrimísque perfusi: omnes Marcellus amplectitur, cibúmque pòst sumit, quo tamdiu ferme caruerat. Mox, à superiore jussus, omnia manu sua minutatim scribit, subscribítque, & sequenti die, quando funus expectabatur, coram magna frequentia (nam multi ad famam concurrerant) sacrum facit, cæteráque prosequitur integræ valetudinis officia. Vix in tam patenti miraculo opus informatione fuerat; tamen ea jussu Eminentissimi Archiepiscopi exactissimè facta, ac Medici, Chirurgi, testes, Patres, omnes jurati miraculum testantur, repugnat nemo, & quasi in meridiana luce cujuscumque indolis, vel affectionis homines conveniunt. Ad Indiam quantociùs profectus, post innumera alia brevì peracta facinora tandem anno 1638. octob

Octob. 18. in Japonia Nangasaquij pro fide torquetur, cruciatur, occiditur.

CCLIX. Eram quidem eo temporis ego in Hispania; ut verò fatear ingenuè, satis licèt hoc ingenere incredulus, dubitare tamen de hoc miraculo nunquam potui, ijs momentis convictus planè, quæ prodere juvat. Videbam primùm nostros homines de eo ubique persuasissimos: at certè in hoc genere increduli magìs plerumque existimus, quàm faciles: quod quidem pro me satis mihi evidens facit rerum nostrarum diuturna experientia: alij advertere facilè possunt, vix apud nos,in nostrísque templis ullas miraculis celebres imagines extare; quod ego nec approbaverim hic, nec improbaverim: scio utrumque extremum vitiosum,nimiæ, vel tardioris credulitatis; hanc ergò rem suo in loco relinquo alijs judicandam. Mihi tot hominum, non nimis utique facilium constans persuasio argumentum veritatis invictum est. Jam demum integro ferme triennio Neapoli dego, cum his hominibus tracto, quorum multi eo in Collegio tunc temporis erant: alius in cubiculo ipso aderat, vir quidem, ne de superstite nimjum dicam, probitatis haud vulgaris: audio, circumspicio, attendo, reflecto, &, ut vera solent, omnia invenio uniformia, vicissim cohærentia, concordiáque. Nihil est, quòd Xaverius, Marcellúsque nostri sint; nam de eodem Xaverio permulta hoc ipso in Regno vulgata sunt, quæ creduntur ab alijs quidem, at ab alijs negantur passim, vel etiam spernuntur.

CCLX. Sed nostros nunc testes omittamus. Italiam, Hispaniámque totam compello. Inualuit quaquaversum veritatis vis ingens: Marcellus jam ad Indiam profectus singulari lætitia, cultúque non solito ubique excipitur: ut infinita hoc circa supprimam, illud reliquorum argumentum præclarum, quòd Rex noster inter tot illa alia pietatis officia, eâ illum formâ allocutus sit tam inusitatâ V. R. *me encomende à Dios*, ac rogatus de causa, sibi visum, respondit, non cum hominum aliquo, sed cum sancto agere. Nimirum tantus Rex à Ministris suis ex Italia exactè omnium certior factus erat: facilis portò à Rege ad cæteros proceres, & Populos, Regnáque conjectura: quanta omnium frequentia? quanta ubique devotio? quæ lachrymæ? fælix ille habebatur, cui ex paupere supellectili aliquid contingeret: ac uno demùm verbo, sic fermè cum Marcello actum ubique, atque cum cælitum aliquo, qui nos revisurus venisset.

CCLXI. At his majus veritatis argumentum Marcellus ipse, adeò mutatus in alium, ut non tam sanatus à Xaverio, quàm versus in Xaverium videretur. Ex ea hora mutata cuncta: nihil visum in eo, nihil auditum deinceps, quod viri Apostolici non esset: flagrabat amore Dei, amore Xaverii, pro Japoniæ conversione ardebat; hic totus sermo, hæ curæ. Examinentur tot Regna, an in eo levius aliquid viderint, audierint? Ad

Orien-

Orientalem Indiam soluit; demùm Macaum appellit, inde ad Philippinas tempestate jactatur: ibi dum moratur, ad Mindanai expugnationem ducitur: quippe pius Dux Corquera plus roboris in uno Marcello, quàm in exercitu universo se ducere ratus est; nec spes fefellit, nam toties frustrà tentata expugnatio, expedita feliciter. Inde ad Japoniam soluit: citò capitur: inauditis illis fossæ, & aquæ tormentis exponitur: prodit ex tormentis vegetior: beatum caput amputandum carnifici traditur: riget ille, frustrà tentat, atque à Marcello tandem ipso jussus crudeli officio fungitur, ac Marcellus, ut promiserat, felix Christo victima cadit. Infinita mari, terrâque ab eo edita mirabilia historiæ produnt. Nihil pluribus opus, hæc Marcelli vita, hæc factorum series, hic curationis, mortísque consensus, totidem haud integro quatriennio peracta facinora, populorum hac illac sensus, regnorum ubique consensus, omnium concordia, tenórque, si quid hoc in genere firmum est, miraculi veritatem evidentissimam planè conficit. Hinc ut mirer denuo orthodoxos illos, tantoperè morali evidentiæ suprà à nobis assertæ repugnantes. Miraculi porrò instrumentum Sanctissimi ligni Crucis frustulum ex Philippinis reportatum nactus Excell. Comes de Penneranda, noster nunc Prorex: quantâ verò in reverentia habitum, quanto cultum affectu!

CCLXII. Totam ad extremum quæstionem comprobemus ex sacræ Congregationis rituum more exactissimo; licèt enim nihil hoc ex loco profecturi simus apud sectarios, qui omnia Romæ gesta hoc solo improbant, ut vix, quæ eorum impudentia est, homines compotes mentis ibi degere concedant, tamen hæc temeritas est ipsorum extrema, ac deinde apud Orthodoxos saltem audiemur.

CCLXIII. Quidquid itaque miraculorum in universa Ecclesia approbatur, in hoc primùm integerrimo Tribunali discutitur: eò Theologi optimi evocantur: ibi Promotor fiscalis adest, qui magno studio, exquisita cognitione hinc inde exceptiones, tam in jure, quàm in facto quærat, opponat: hoc casu, hoc crisi, hoc dæmonis ope fieri potuisse disputat, historiæ rerum similium citantur, errores in eo genere committi soliti producuntur, collatio instituitur, Medicorum, Philosophorum sensa producuntur, testes eliduntur, circumstantiæ quæque expenduntur: nihil uno verbo omittitur, quod ab hominibus geri hoc in negotio valeat. Atque hoc, opinor, concederent, si ad miraculum aliquod probandum Romam venirent ipsi etiam procacissimi sectariorum: sic primùm discussa causa denuò coram ipso Romano Pontifice instituitur: & si omnia manifestissima non erunt, nihil factum. Qui Romæ adfuimus, satis sumus hujus veritatis conscij; novimus, quàm sit difficilis provinciæ, vel unius miraculi approbationem post diuturnam discussionem elicere

CCLXIV. Aliud est itaque, quòd simplices, & indocti de multis mirabilibus per nimiam quamdam facilitatem, vel rerum ignorantiam sint persuasi, quæ interea ab alijs in nullo pretio habeantur; nec his nos, vel Ecclesia pro veritatis suæ confirmatione utitur, curántque de corrigendo errore Episcopi. Aliud sunt authentica, publica, examinata, approbata miracula. Hæc omnia nullus non extremè temerarius negaverit. Erraverit certè semel, vel iterum (de quo non disputo) Sacra Congregatio: at id calumniæ nulli opposueris humanissimo etiam Tribunali Legitimo, quòd numquam rectum judicaverit: at vel unum verum miraculum veritatem nostram concludit. Haud dicas, Romam in eo facilem: experti sunt innumeri, experiuntúrque quotidie, quanto labore, quanto examine, quámque diuturno constet negotium: ex magna miraculorum multitudine vix unum, imò nullum probatur aliquando. Sectarij itaque considerent, nec satis putent Genevæ oblatrare; possunt enim facilè rem hanc explorare, & Orthodoxi saltem, vel ex hoc uno loco fateamur veritatem nostram manifestissimam.

CCLXXV. Narrationem hujus miraculi scripsit ipse. VP. Marcellus, quæ prodijt Italicè & latinè Neapolian. 1634. Hispanicè Matriti eodem anno. Viennæ Austriæ anno 1639. Gallicè Lucemburgi anno 1635. Vitam hujus inclyti viri redegit in compendium P. Alegambe in Bibliotheca Scriptorum Societatis.

§. VI.

Aliud celebre miraculum, quod S. Xaverius operatus est cum P. Alexandro Philippucci Societatis JESU anno 1656.

CCLVI. Alexander Philippuccius Maceratensis Societatis JESU, postquam Romæ diligentem operam dederat Philosophiæ, mense Decembri anni 1656. in gravem incidit infirmitatem, cujus principium fuit subtilis è capite stillatio ad pectus manans, sævissima tussi comitata, pectorísque ipsius doloribus acutissimis. Româ Maceratam missus est mense Junio, ubi paucis diebus habuit meliusculè, sed principio Julij recruduit malum, crevítque tussis usque adeò, ut multis continenter horis frequentia concussi pectoris imitaretur, imò superaret identidem pulsum arteriæ. Tussis hæc subinde degeneravit in exoticas vociferationes intrinsecas, impetu & celeritate tussi similes, sed duratione pertinaciores. Primis diebus cessabat hæc vociferatio eo brevi tempore, quo cibum capiebat, sed postea tam continua fuit, ut nullam daret quietem, nisi tempore somni, qui multis hebdomadis fuit admodum exiguus. Fatigavit illum hæc ructatio horrisona plusquam octo mensibus, quo tempore varias subijt mutationes: quodam temporis spatio mugitum tauri imitabatur: etiam longiori tempore referre videbatur sonitum illius cornu, quod assurgentis aquæ impetu

impetu inflat Centaurus, qui Tusculi visitur in villa Aldobrandina. Post hæc & prorupit in ululatus canis fuste verberati, aut voratâ spongiâ dirè cruciati. Hæc inter Juvenis miserabilis toto corpore tabescebat, cadaveri jam similior, quàm corpori spiranti. Industriam & artem consumpserant Medici, neque præter inanes conjecturas de causa mali tam insolentis & pertinacis erat, quid sperare ab illis liceret, ipsis fatentibus, & quodam ex illis certiùs conjectante, infirmitatem videri esse unam ex illis, quas Hippocrates appellat Divinas; ut nimirum Gloria Dei manifestaretur in illo, ad quod ipsum inter symptomata tam laboriosa, quæ duravêre ad Mensem usque Martium anni 1658. videtur illi Deus vitam conservâsse, cui placuit, non paucis mensibus ad gratiam sanitatis illum præparare, immissis in animum varij generis sanctis desiderijs, & affectibus piis minimè vulgaribus, sed inprimis quadam sui resignatione in voluntatem Divinam, extra hanc nihil desiderando; cui proposito accedebat desiderium magnũ, non recuperandi sanitatem industriâ aut arte humanâ, sed à sola Dei manu, quando huic placeret, ut sanus fieret; quem sensum animi superiori suo non semel aperuit. Denique mense Augusto Anni 1657. ipso festo Assumptionis ad honorem Beatissimæ Virginis, & Sancti Francisci Xaverij voto se obstrinxit, proficiscendi in Indias ad conversionem infidelium, quando Deo placeret, sanitatem ipsi restituere, idque etiam abrupto & valere jusso studiorum cursu; quando id bonâ superiorum veniâ ipsi liceret. Exinde sensit sibi modis insolitis accendi interiores affectus pietatis erga Sanctum Franciscum Xaverium, simúlque fiduciam, non aliâ viâ, quàm ejusdem patrocinio recuperandi sanitatem, quando Deo placeret eam sibi reddere. Audierat, Patrem Marcellum Mastrillum suasisse cuidam personæ cupienti quamdam à Deo obtinere gratiam, intercessione ejusdem Sancti Indiarum Apostoli, ut novem continenter diebus ante 12. Martij diem, quo canonizatus est, cultu ejusdem speciali varijs pietatis operibus demonstrando se exerceret; qui mox deinde latiùs manaverat, ac inprimis Maceratæ vigebat. Exarsit igitur ad hanc pietatis suæ & fiduciæ demonstrationem, rogavítque superiorem, ut plures ad camdem secum obeundam hortaretur. Illis igitur diebus novem effudit se in varia pietatis exercitia, cuique diei attributa ad honorem Sancti Francisci Xaverij: sic tamen ut diebus singulis pluries magno sensu recitaret, quam subdo orationem, à se conceptam hac forma.

CCLXVII. *Sanctissime Pater Francisce Xaveri, qui ex ore infantium & lactentium perficis laudes tuas, humillimè obsecro humanissimam charitatem tuam per Sanguinem JESV pretiosissimum, & per immaculatam Conceptionem Sanctissimæ Dominæ nostræ Mariæ, ut mihi ab infinita Dei bonitate (si me ex hoc morbo mori expedit) impetres, ut nunc per diversa sparsus colligar, & in uno æternitatis*

desiderio componar, & relictis plurimis, erga quæ hucusque turbatus sum, hoc unum necessarium diligentissimè quæram, & perfectè assequar, nempe in ulnis Mariæ, in vulneribus JESU, & in osculo Domini, te præsente, & illorum auxilium pro me implorante, piè, religiosè, ac devotissimè in pace in idipsum dormire, & requiescere. Sin me divina dispositio diutiùs vivere velit, Protector mi prodigiosissime, excita potentiam tuam, & veni, ut sanum me facias in manu forti, & in brachio excelso tuo, ut non medicinæ, vel naturæ viribus, sed tuis apud JESUM, & Mariam intercessionibus mihi redditam debeam sanitatem. Ecce Pater mi humanissime, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Amen.

CCLXVIII. Quid plura! die 12. Martij anniversario Canonizationis, & novendialis pietatis postremo, cùm se æger sentiret etiam pejus solito valere, ob intemperiem cæli, & acrius frigus, postquam Sacro Christi Corpore esset refectus, Deóque gratias egisset, etiam piè recitata oratione illa sua, quam descripsi, sensit novo quodam ac repentino erga S. Franciscum Xaverium affectu se commoveri, conversisque oculis ad imaginem ex oratorio pendentem, quâ Indiarum Apostolus perigrinantis habitu, qualis Patri Marcello Mastrillo apparuerat, expressus erat, prorupit in has ipsas voces, *O mi S. Francisce, si Dominus noster me vult sanum, & quando facies, ut sit finis hujus tussis?* Nec mora, ipso temporis momento cessavit exotica illa tussis. Stupuit æger ipse, & proripiens se è lecto in genua se conjecit ad sacram imaginem, accersitóque superiori renuntiavit gratiam sibi factam, rogavítque, ut allatis Reliquijs Sancti Francisci Xaverij, earum contactu plena fieret gratia, cùm sublata tussi remaneret voci languor & debilitas, pectori verò angustia & dolor. Stupens superior, neque dubitans de miraculo sacras Reliquias attulit, ægróque applicuit, atque è vestigio voci quidem pristinum robur redijt, pectori verò dolor omnis abstersus est, usque adeò, ut & prolixo tempore sine molestia genibus nixus Sancto Francisco Xaverio Thaumaturgo suo gratias egerit, & erectus inde in pedes, detractóque pectori panno, quo ad velamen usus erat, valida illud manu percutere potuerit sine ullo doloris sensu. Primum quidem accurrerunt ad spectaculum domestici, Patres fratrésque omnes, dato signo æris campani sonitu, & in complexum ruerunt amantissimi Patris, ut sibi à mortuis restituti, tum verò dissipatâ latiùs famâ eventus miraculosi, concursus ex civitate universa ad Collegium factus, multíque, ac inprimis Medici admissi ad conclave, in quo tam mira erant patrata, suis vix oculis credebant, neque lacrimis temperabant, Deum laudantes in opere suo per S. Franciscum Xaverium Indiarum Apostolum. Celebrata est solemniter Missa cum musica in gratiarum actionem cum Hymno Te Deum laudamus, assistentibus Illustrissimo Domino Marassani Gubernatore

natore

natore de la Marca, & Excellentissimis Dominis Auditoribus Rotæ cum Illustrissimis Magistratibus Civitatis, inter quos numerabatur D. Baptista Philippuccius parens Patris Alexandri, qui indutus superpelliceo inservivit Sacro, & per integras quatuor & ampliùs horas adstitit coram omnibus concurrentibus ad novitatem miraculi, de quo exactissimam fecit informationem Illustrissimus Papirius Silvester Episcopus Maceratensis, quam Romam misit. Fuitque adeò celebre hoc miraculum, ut singulis annis celebretur festum in illa Civitate in ejus memoriam, cum Missa solemni, cum musica, & concione panegyrica de laudibus S. Francisci Xaverij.

Ipse autem P. Alexander Philippuccius, ut valetudinem, quam miraculosè à Deo acceperat, in salutem animarum impenderet, obtentâ licentiâ à P. Oliva Præposito tunc Generali, transivit ad Indias, ad Provinciam Japoniæ, & strenuè in præsentiarum laborat in Provincia de Cantone, spectante ad Imperium Sinarum. In perpetuum autem gratitudinis monumentum proprium nomen relinquens, S. Francisci Xaverii nomen & cognomen assumpsit, & deinceps non alio nomine voluit designari, quàm *Francisci Xaverij Philippucci*, & sic subscribere solitus est, *Franciscus Xaverius Philippucci.*

§. VII.

Miraculum aliud, quod operatus est S. Xaverius cum Venerab: P. Ludovico Sanvitores, primo Marianarum Insularum Apostolo Anno 1659.

CCLXIX. Alia miracula operatus est S. Xaverius cum Venerabili P. Didaco Ludovico de Sanvitores nostræ Societatis, qui fidem Christi primus invexit in Insulas Marianas, & ibi in odium ejus à barbaris occisus est anno 1672. die 2. Aprilis, sabbatho ante Dominicam Passionis, quo eodem die viginti duobus retro annis cum Diaconatûs ordine susceperat potestatem prædicandi Evangelium, pro quo occisus est, ætatis suæ anno 48. Religionis 32. à sua in Indias navigatione anno 12. & quarto anno sui ingressus in Insulas Latronum, quibus *Insularum Marianarum* nomen imposuit, postquam tredecim ex illis Insulas lumine fidei illuminaverat, & in illis per se, & socios suos quinquaginta millia Insulanorum baptizaverat. Miracula ista narravit ipse Venerabilis vir in litteris, quas scripsit ad P. Goswinum *Nikel* Præpositum Generalem Societatis, Compluto 2. Julij anno 1659. vi quarum missionem Indicam impetravit, quas litteras adducit in ejus vita lib. 1. cap. XI. P. Franciscus Garcia, qui illam Hispano idiomate scripsit, & P. Ambrosius Ortiz, qui anno 1686. eam in linguam Italicam vertit.

CCLXX. Postquam Deus per inter-

intercessionem S. Francisci Xaverij,& S. Francisci de Borgia hunc virum ab infirmitate prolixa, & molesta liberaverat, postquam ille votum Missionis Indicæ emiserat, & summo ardore illam desiderabat, quia superiores Provinciæ Toletanæ ægrè ferebant, Provinciam spoliari viro tantis talentis & virtutibus prædito,& Pater ejus Illustrissimus Dominus D. Hieronymus de Sanvitores huic professioni sui Dilectissimi filij in Indias vehementer resistebat, Clementissimus Dominus ad vincendas omnes has difficultates disposuit, ut parens illum juberet venire Matritum ad invisendum alium filium suum,Ludovici fratrem uterinum,ægrotantem; dum autem ibi commoraretur Ludovicus, incidit in febrem malignam, quæ ipsum ad extremum vitæ periculum deduxit, & cùm medici de ipsius vita desperarent, & jussissent, ut ægroto administraretur Viaticum, tunc ille parentem suum,de ipsius periculo summè solicitum & anxium, allocutus, dixit, *si vestra Dominatio vitam mihi desiderat, eam totaliter consecret obsequio Dei, & saluti animarum, quacumque mundi parte Deus ipse medijs superioribus Societatis voluerit me eam impendere*: annuit parens, & promisit, se non restiturum ejus profectioni ad Indos, si id superiores Societatis expedire judicarent: hac promissione summam consolationem habuit ægrotans, & firmam concepit spem, se brevì sanandum ab illa infirmitate: hac spe plenus sacrosanctum suscepit viaticum, & renovavit summo ardore votum; quod jam dudum ediderat, missionis Indicæ.

CCLXXI. In his rerum circumstantijs singulari numinis Providentiâ adducta est infirmo una Syngrapha S. Xaverij, & altera Venerabilis Martyris Marcelli Mastrilli, simul cum voto missionis Indicæ, quod manu propria scripserat, dictante sancto Xaverio, quod cum summa consolatione coram se lectum audivit, & in corde suo similia Deo ipse promittebat. Post quatuor, vel quinque horas à suscepto viatico, illi supervenit dulcissimus somnus, in quo sibi visus est videre S. Franciscum Xaverium, & Patrem Marcellum, qui illi assistebant, & audivit vocem claram dicentem! *Jam sanus es*: ad sonitum hujus vocis à somno excitatus est, & proprium pulsum tangens, quasi experturus,an vox illa veritatem nuntiâsset, se omnino liberum à febri invenit, & copiosissimi sudoris quasi balneo madefactum. Frater infirmarius,qui infirmo cum alio Patre assistebat, audivit vocem illam, *Jam sanus es*, infirmus autem ab eo petivit, ut porrigeret ipsi indusium siccum, & madefactum deponeret. Venerunt mane medici, & invenerunt infirmum sine ullo vestigio febris, & sine ullis præcedentis infirmitatis reliquijs repente sanatum. Hac occasione tamquam è cælo delapsa utens Pater Sanvitores, à superioribus impetravit Missionem Indicam, in qua ea sanctitatis Apostolicæ argumenta reliquit, ob quæ sperare possumus, eam aliquando

aliquando ab Ecclesia sancta declarandam. Certè, qui hujus præclarissimi viri historiam legerit, vocationem ejus miraculosam ad Societatem, & ad Indiam, & virtutes Apostolicas ejus consideraverit, dubitare non poterit, ipsum fuisse vivam S. Xaverij effigiem, & forsan feret judicium, quòd Societas infra Xaverium non habuerit missionariium majorem. Cum hoc Apostolico viro magnam ego felici sorte mea contraxi amicitiam, & frequentem habui per litteras communicationem, & illi post Deum debeo, quòd dimissâ Salmanticensi Cathedrâ me consecraverim missionibus in Hispania obeundis.

§. VIII.

Concluditur ex his miraculis veritas Religionis Catholicæ Romanæ.

CCLXXII. Miracula ista patrata à S. Xaverio non solùm probant, illum esse sanctum, & cum Christo in gloria regnare, ac proinde veram esse fidem Catholicam Romanam, quam semper tenuit, & prædicavit, & in qua obijt, sed etiam evincunt directè, Lutherum, & Calvinum fuisse magistros errorum, & perniciosissimos Hæresiarchas; nam apud Bellarminum tom. 2. lib. 1. de sanctorum Beatitudine cap. 15. docent, inutile, & illicitum esse, invocare sanctos, sive Angelos, sive homines, ac petere, ut pro nobis orent: inutile quidem, quia non habent tam longas aures (ita enim Calvinus loquitur) ut preces nostras audire possint: illicitum autem, quia hinc obscuratur gloria Christi, qui est unicus mediator, & intercessor noster. Hæc autem assertio Lutheri, & Calvini est manifestius error: *nam sanctos rectè invocari, habetur ex consensu totius Ecclesiæ*, ut inquit Bellar. lib. 1. de Sanctor. Beatit. cap. 20. Quomodo autem sancti cognoscant preces eorum, qui illos invocant, explicant Theologi cum D. Thoma 2.2. q. 83. ar. 4. & 3. part. q. 10. ar. 2. de quo agit latè Bellarm. lib. 1. de Sanctorum Beatitudine cap. 20. & nostri instituti non est, in hoc immorari.

§. IX.

Quomodo argumentum, petitum à miraculis Catholicorum, & defectu miraculorum in aliis sectis, hæretici eludere tentent: ubi exponitur, quàm procul sit ab idololatria cultus imaginum.

CCLXXIII. Cum hæretici, suas sectas esse veras, miraculis nequeant probare, toti sunt in excusando defectum miraculorum in suis sectis, & in accusando, & calumniando miracula patrata à Catholicis Romanis. Imprimis Calvinus in præfatione suarum institutionum, respondet, nos injuriam ipsis facere, quòd ab eis miracula exigamus, cùm ipsi doctrinam antiquam, & innumeris miraculis ab Apostolis, & Martyribus confirmatam prædicent. Sed respondemus, esse evidenter falsum quòd,

quòd illorum Religio sit illa, quam Apostoli prædicârunt. Ostendimus enim, eam, quam Apostoli prædicârunt, semper in mundo, in visibili hominum cœtu, & Ecclesia, perseverâsse, nec hanc esse posse aliam, quàm Catholicam Romanam; nam Religio Calvini, & Lutheri novæ sunt, & cum ipsis inceperunt.

CCLXXIV. Deinde dicit, miracula nostrorum sanctorum, vel esse ficta, vel imaginaria, id est vel non ita contigisse, & falsò narrari ab historicis, vel si contigerunt, esse præstigias dæmonum. Fuisse autem dæmonum præstigias, ex eo confirmat, quòd vera miracula confirmant Evangelium Marci ultimo, ista autem evertunt Evangelium, & confirmant idololatriam, id est reliquiarum, & imaginum cultum &c. Respondeo, impudentissimè negari à Calvino, & alijs hæreticis miracula illa, quæ à sanctis Ecclesiæ Romanæ patrata sunt. *Stultum est enim* (inquit *Bellar.*) credere potiùs Calvino, & Illyrico de historijs antiquis, quibus non interfuerunt, quàm Bernardo, Bonaventuræ, Antonino, qui interfuerunt. Præterea, ut sanctus Augustinus respondit Paganis negantibus historias miraculorum nostrorum lib. 10. De Civit. Dei, cap. 10. Si licet absque ulla ratione negare facta olim miracula, peribit fides omnium librorum; & tolletur non solùm nostra, sed etiam omnis alia Religio; omnes enim, qui Dij habentur, operibus mirabilibus, à doctis viris conscriptis, divinitatem suam, sive veram, sive falsam, mundo persuaserunt.

CCLXXV. Dicere autem, quòd fuerunt miracula illa præstigiæ Dæmonum, non est solutio, sed calumnia vetus, sic enim scribæ, & *Pharisæi* loquebantur de miraculis Christi Matt. 12. & Pagani de miraculis Martyrum, quos magos, & necromanticos vocare solebant; & Arriani, Eunomiani, Vigilantiani de miraculis Catholicorum, ut testantur Ambrosius in Serm. de SS. Gervasio, & Prothasio, Hieronymus contra Vigilantium, & Victor. lib. de persequutione Wandalica. Deinde nullam habet probabilitatem, quòd SS. Martinus, Franciscus, & alij quidam, qui simplicissimi erant, magica arte uterentur.

CCLXXVI. Dum autem Calvinus respondet, miracula illa non posse esse vera, quia per illa confirmaretur idololatria, supponit id, quod ipsi probandum erat, nempe idololatriam esse, colere imagines Christi, & Sanctorum. Ut enim explicant Doctores Catholici, manifestum est, Catholicos non adorare statuas sanctorum tanquam Deos, aut cultu soli Deo debito, sicut ab Ethnicis coluntur idola, *nec eo modo*, ut cultus sistat in imaginibus, quasi illis aliquid excellentiæ insit, sed ita ut transeat ad prototypum, seu ad ipsos sanctos cum Christo regnantes; nam illa externa adorationis nota, quæ fit coram imagine, est veneratio prototypi, sicut erigere statuam Regi-

vel

vel illi statuæ caput aperire, non est honor statuæ, nisi materialiter, sed est honor ipsius Regis.

CCLXXVII. Quòd autem honor iste, qui sanctis defertur, non sit cultus Latriæ, qui Deo proprius, perspicuum est; quia non colimus aliquem sanctum, ut supremum Dominum, & Auctorem rerum, sed solùm ut amicum ejus, qui supremus est Dominus. Tanti enim facimus Deum, ut etiam eos, quos ipse sublimes fecit, dignos aliquo honore putemus. Quod sanè non in injuriam, sed in honorem Dei cedit: sicut in honorem Regis cedit, quòd aulici ejus honorentur propter respectum, quem habent ad Regem, nimirum quia sunt ejus domestici, ejus Ministri, ejus amici &c. Hæc dixerim, quia hic multi simplices impingunt.

CCLXXVIII. Hanc doctrinam tradit Tridentinum Sess. 25. dicens, *Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum sanctorum, in templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem, & venerationem impertiendam, non quòd credatur inesse aliqua in ijs divinitas, vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant, ita ut per imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur*: id quod Conciliorum, *præsertim verò secundæ Nicænæ Synodi decretis contra Imaginum oppugnatores est sancitum.* Statímque explicat fructum magnum, quem fideles capiunt ex eo, quòd per pictuas, & statuas repræsententur mysteria nostræ redemptionis, & vitæ sanctorum. *Illud vero diligenter* (inquit) *doceant Episcopi, per historias mysteriorum nostræ redemptionis, picturis, vel alijs similitudinibus expressas; erudiri, & confirmari populum in articulis fidei commemorandis, & assiduè recolendis, tum verò ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi, non solùm quia admonetur populus beneficiorum, & munerum quæ à Christo sibi collata sunt, sed etiam quia Dei per sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subjiciuntur, ut pro ijs Deo gratias agant, ad sanctorúmque imitationem vitam, moréſque suos componant, excitentúrque ad adorandum, ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam.*

CCLXXIX. Hinc patet, quo spiritu ducti sint Calvinus, ejúsque discipuli, dum sacras imagines execrantur: nam Theodorus Beza præcipuus Calvini discipulus, & individuus comes, in Colloquio Mospoliensi ausus est in hanc horribilem blasphemiam prorumpere: *fateor me ex animo Crucifixi imaginem detestari*: Et David Paræus in caput. 1. Epistolæ ad Romanos dub. 18. disertè scribere non timuit, *omnes esse idololatras*, qui tuentur imaginem *Crucifixi, non minùs quàm qui*

colunt imagines serpentium, *& aliarum bestiarum.* Quàm longè isti fuerunt à spiritu Pauli, qui dicebat 1. Corinth. 2. v. 2, *non judicavi, me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum*; qui dicebat, *Absit mihi gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi*: &, *vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus.* Quid evidentius, quàm homines inspicientes imaginem Crucifixi, & seriò cogitantes, quid pro nobis passus sit, inde concipere divini amoris flammam, & desiderium patiendi pro Christo, & cum Apostolo clamare, *Charitas Christi urget nos*, & *pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Et propterea ajebat Petrus, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 1. Pet. 2. v. 21. Quid potentius ad excitandam ardentem amoris flammam, quàm intueri Crucifixum & cum Apostolo dicere: *Qui dilexit me, & tradidit semet ipsum pro me.* Et propterea sponsa Christum crucifixum contemplata dicebat: *Fasciculus mirrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.* Quia Bernardus, quia Franciscus, quia alij sancti, hæc dies, noctésque meditabantur, ideo ad tantam sanctitatem pervenerunt. Pugnant ergo manifestè non solùm cum scriptura, & cum spiritu Ecclesiæ, sed cum manifesta ratione hæretici, exterminantes usum Imaginum, & propterea eorum templa potiùs sunt Meschitæ Mahumetanorum, & synagoga perfidorum Hebræorum, quàm templa Christianorum: sed hæc fusiùs prosequi nostri instituti non est. Satis sit dicere ad eorum confusionem, imaginem Christi non posse esse deterioris conditionis, quàm olim fuerunt in veteri testamento imagines Angelorum, & ænei serpentis: at hæ jussu Dei factæ sunt, & in *honore habita*, ut constat ex cap. 25. Exod. vers. 18. ubi Deus dixit Moysi: *Facies duos Cherubim aureos, & productiles ex utraque parte Oraculi: Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero.* Et ex cap. 21. num. 8. ubi dixit: *Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo, qui percussus aspexerit eum, vivet.* Ergo à fortiori licet facere imagines Christi, & illas honorare. Satis sit ad æternum opprobrium hæreticorum, Bellarminum tom. 1. lib. 2. de reliquijs & imaginibus sanctorum cap. 6. clarè probare, *Authores Iconomachiæ fuisse omnes, aut Judæos, aut Mahumetanos, aut Magos, aut manifestè hæreticos, ita ut negare non possint, qui hoc tempore oppugnant imagines, avos, & majores suos fuisse impios.*

CCLXXX. Qui voluerit accendi zelo, defendendi cultum, & venerationem sacrarum Imaginum, legat præfationem Cardinalis Bellarmini ad 4. controversiam generalem, id est ad libros de Ecclesia triumphante, sive de gloria, & cultu sanctorum, ubi inter alia hæc habet: *multa sunt*, quibus à nobis hujus temporis hæretici diffident, multa illi in nostra Ecclesia, Templis, Monasterijs, Gymnasijs, dogmatibus,

gmatibus, ritibus, hominibus denique omnium ordinum reprehendunt, multa desiderant, multa carpunt, multa emendanda, & corrigenda esse clamitant: sed nihil est, quod exhorreant, execrentur magis, quàm invocationem sanctorum, reliquiarum cultum, imaginum venerationem. His enim tribus manifestam impietatem, & idololatriam contineri volunt. Hoc uno veluti pallio discessionem suam à nobis, hoc est, impiam ab Ecclesia Catholica separationem, & defectionem, honestissimè tegere se arbitrantur. Hoc solo nomine latrocinia sua, & sacrilegia in Ecclesias, templorum direptiones, imaginum confractiones, sacerdotum cædes, sacrorum omnium profanationem defendunt, quòd se bellum gerere contra idola pro pietate dicant. Hac ipsa de causa censuram æquissimam Ecclesiæ, & pastorales baculos Episcoporum, quibus interdum ipsorum furor reprimitur, vel retardatur, impiam persequutionem, quasi adversùs Deum pro idolis excitatam nominant: his denique vinculis, & compedibus provincias, & nationes à se deceptas, arctissimè irretitas, & constrictas tenent.

CCLXXXI. Sic enim populis illis persuasum est, nos pro Deo vivente mortuos homines, pro summo & sempiterno spiritu ossa & cineres, ligna & lapides colere: & tam altè mentes eorum perniciosa hæc persuasio penetravit, ut propterea injustâ quidem, sed tamen gravì diuturnáque apud eos laboremus infamiâ. Et licèt multa interdum de nostrorum, hoc est, Catholicorum hominum gravitate, sapientia, Justitia, benignitate, de studio precandi, de moderatione in rebus omnibus audiant, non queant tamen non continuò ab ejusmodi sermonibus aures removere, séque totos avertere, cùm ad memoriam revocant, de quibus tam eximiæ laudes prædicantur, eos nihilominùs idololatras esse, defunctorum manes, & cadavera, picturásque, & statuas adorare.

CCLXXXII. Hucusque ibi Bellarminus, qui ne aliquis ei opponeret, ipsum augendi gratia aliquid finxisse, testimonia adducit ex ipsorum hæreticorum libris: *referam*, inquit, *pauca de libris eorum*. *ut ipsos eosdem sua impietatis pracones, ac testes habeamus*. Quibus relatis, concludit: *sed & nos*, si cives sanctorum sumus, si ullum habemus fidei zelum, excitemur, atque accendamur oportet, & religiosa, piáque indignatione vehementer commoti tam nefarijs hominibus acerrimè resistamus: imitentur Lutherani majores suos, Porphyrium, Julianum, Vigilantium, Wiclefum, & quotquot unquam cum cælestibus Divis impia bella gesserunt, &, ut fabulæ Poëtarum de gigantibus ferunt, de suis sedibus cælites deturbare, ac detrahere voluerunt. Nos verò majorum nostrorum, Athanasij, Ambrosij, Hieronymi, Paulini, Augustini, Gregorij vestigijs inhæreamus: qui quidem Apostolorum, & Martyrum gloriam religiosè æmulari, & res gestas contra detractores

pro viribus differendo tueri, & memoriam denique sermonibus alere, Basilicis honorare, carminibus celebrare, litteris propagare, & consecrare æternitati semper studuerunt. Ita enim fiet, ut & illi, quorum imitantur scelera, earundem cum illis pœnarum societate jungantur: & nos, quos in hoc studio ad virtutem habuimus Duces, eosdem ad præmia, & coronas socios habeamus.

CAPUT UNDECIMUM.

Octavum caput idem probandi, quia incredibile, & monstruosum est, quòd Christus ad reformandam suam Ecclesiam elegerit Lutherum Monachum Apostatam, qui abjecta professione religiosa, Monialem Professam sibi matrimonio copulavit, & cum ea usque ad mortem vixit, & Joannem Calvinum Presbyterum ambitiosum, superbiâ, & maledicentiâ plenum, qui sacrilegas etiam nuptias contraxit, & de libidine præpostera accusatus, imò & sententiâ Judicis damnatus est.

§. I.

Qualis fuerit Lutherus.

CCLXXXIII. Qualis fuerit Lutherus, egregiè describit Cardinalis Bellar. tom. 1. lib. 3. de Roman. Pontifice cap. 23. & in oratione in scholis habita, quæ tanquam præfatio præfigitur tomo quarto, ubi pulchrè probat, Lutherum ejúsque doctrinam depictam fuisse à Joanne Apoc. c. 9. quando vidit, *stellam cecidisse de cælo, & datam ei esse clavem putei abyssi, & aperuisse puteum abyssi. Quid enim aliud est stellam de cælo cadere, nisi hominem cælesti vita addictum, à terra longissimo intervallo remotum, sacri cælibatus, ac Monasticæ professionis splendore, & puritate micantem, subitò ad terrenas delicias, atque ad negocia hujus mundi delabi, mortali conjugio implicari, in carne & sanguine volutari? Lutherum autem quis tandem ignorat, cùm aliquando monasticam vitam, perfectam, pauperem, continentem, cælestem planè, ac divinam in clarissimo quodam Ordine profiteretur, repentino, atque horribili casu ex Sacerdote laicum, ex paupere divitem, ex continente maritum, ex Monacho politicum factum? Monasterium in palatium, pannosam vestem in sericam, victum sobrium, ac tenuem in opiparas cænas, & prandia commutâsse? Denique qui propter Christum uxorem, liberos, agros, nummósque contempserat, iterum*

rum propter uxorem & liberos, propter agros & nummos Christum reliquisse? Quia verò Lutherus præcipuum studium suum in Apostolica Sede oppugnanda positurus erat, sêque Christi Vicario Antagonistam singularem professurus. pulchrè Joannes dicit. stella de Cœlo cadenti clavem abyssi datam. Ita nimirum oportebat, ut sicut Christus Apostolo Petro, ejúsque successoribus claves regni Cœlorum attribuit, ita etiam Satanas cum Apostolo suo primario clavem abyssi communicaret: Et sicut Petrus cœlesti clave divina oracula reserabat, ac populis sibi creditis doctrinam salutarem de cœlo adferebat: sic Lutherus abyssi clave infernalem puteum aperiret, ac tetros inde errores, antiquarum hæresum colluviem, dogmata perniciosa, tartareáque educeret.

CCLXXXIV. Prætermitto reliqua, quæ sequuntur, in quibus describuntur horrendi effectus, qui ad casum Lutheri consecuti sunt. Qualis fuerit superbia Lutheri, constat ex ejus libro ad Ducem Georgium, in quo sic scribit apud Bellarminum lib. 3. de Roman. Pontific. cap. 23. *A tempore Apostolorum nullus Doctor, aut Scriptor, nullus Theologus, aut Juris Consultus, insigniter, & clarè conscientias sæcularium statuum confirmavit, instruxit, ac consolatus est sicut ego feci; per singularem Dei gratiam hoc certò scio, quoniam nec Augustinus, neque Ambrosius, qui tamen in hac re optimi sunt, mihi in hoc æquales sunt.* Item in libro contra Regem Angliæ ait: *Certus sum, quòd doctrinam meam de cœlo habeam.* Item *certissimus sum, quòd doctrina mea non sit mea, sed Christi, & quòd doctrina mea non possit sibi esse contraria, cùm sit doctrina Christi.* Et in libro contra statum Ecclesiasticum dicit, *se ita esse certum, ut doctrinam suam à nemine, ne ab Angelis quidem judicari velit. Et neminem salvum esse posse, qui doctrinam ipsius non reciperet.* Qualis verò fuerit Lutheri modestia, constat ex ejus Epistola ad Amicum de voce SOLA: cùm enim in sui erroris de fide justificante confirmationem adduxisset illud Apostoli, Rom. 3. *Arbitramur hominem justificari per fidem*, addit, *solam. Cúmque rogaretur, cur id fecisset, respondit in hæc verba: Si tuus Papista morosum, & difficilem se præbere volet de voce (sola) statim dic; Papista & asinus eadem res est: sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papistarum esse discipuli, sed præceptores. Semel enim superbiendo gloriabimur adversùs hujusmodi asinos. Et infrà:* Rogo te, ne quid aliud hujusmodi asellis respondeas de voce (sola) sed tantùm dicas: Lutherus sic vult, ille Doctor est omnium Doctorum in Papatu, &c. En modestiam hujus Prophetæ in fraude illa excusanda.

CCLXXXV. Et notum est, initium ejus apostasiæ fuisse superbiam. Promulgaverat Leo Pontifex (inquit Spondanus ad ann. 1517. nu. 4.) largissimas indulgentias bello Turcis inferendo, & templo Vaticano S. Petri construendo, ut quicumque aliquid in eos usus erogaret, veniam peccato-

peccatorum amplissimam consequeretur. Eique negotio in Germania præfecerat Albertum Archiepiscopum Moguntinum, qui ad prædicandas illas indulgentias Joannem Tetzelium delegit, Fratrem ordinis Dominicani, qui nuper simili occasione prædicationibus suis magnam pecuniam acquisierat militibus Teutonicis adversùs Moscovitas, & alios hostes. Ægrè admodum Lutherus tulit, hoc munus non sibi commendari, vel alteri sui Ordinis, si quidem à longo tempore Ordo ejus id muneris obire consueverat. Cœpit primùm contra abusum in evulgandis indulgentijs, & pecunijs colligendis ad populum declamare, postea autem Theses impressit, in quibus non solùm prædicatorum & collectorum abusus carpebat, *verùm etiam* communem ac receptum ab Ecclesia Indulgentiarum usum impugnabat, ac Romanorum Pontificum in ijs concedendis authoritatem in dubium revocabat, nec non quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Purgatorium spectant, vellicabat, fidémque specialem adstruebat. Hæc fuit mali origo.

CCLXXXVI. Lutheri quoque audacia & temeritas, conjuncta cum superbia, constat ex ipsius verbis ar. 25. quibus audacissimè omnes ad pugnam argumentorum provocabat, dicens: *Adeste huc* omnes Papistæ *in unum: conflate studia vestra in unum, si forte possitis hoc vinculum dissolvere*, cùm tamen postea pro argumentis sola mendacia plerumque proferret. Sed magìs constat ex contemptu Conciliorum. Nam in libro de formula missandi sic habet: *siquod Concilium statueret, aut permitteret utramque speciem, nos nequaquam utrâque uti vellemus, sed in despectum Concilij, eiúsque statuti, aut unâ, aut neutrâ uti vellemus, maledicturi universos, qui ex statuto Concilii utrâque uterentur.*

CCLXXXVII. Fuit homo totus ventri, & carnis voluptatibus deditus; *& idcircò jejunium vocabat traditionem humanam, quâ Deus frustra colatur; abstinentiam carnium superstitionem; vota monastica dicebat esse impia, irrita, & omnino non servanda; castitatem esse impossibilem, omnibus esse uxores ducendas, aiebátque, id esse tam necessarium, quàm edere, bibere, & dormire*, ut constat ex libro, quem scripsit de vita conjugali. Et in sermone de matrimonio dixit, *licitum esse uti ancillâ, si uxor debitum recusaret.* Fuitque ita luxuriæ servus, ut in colloquijs mensalibus fol. 415. de se ipso testetur, quòd sub initium sui Evangelij (antequam professam monialem sibi copulâsset) propter libidinis vehementiam, *& amorem mulierum ad insaniam penè redactus fuerit.* Et in capite 31. Proverbiorum hoc glossema apponit: *nihil amabilius, vel suavius est in terra, quàm amor mulierum, sicui is potest contingere.* Et in libro de vita conjugali colloq. mens. fol. 400. & 526. testatur, *se non magis à muliere potuisse abstinere, quàm à cibo, & potu*, & opus conjugale esse opus *divinum, caleste, spirituale.* Quis unquam leno, vel adulter adeò fuit impurus, ut ita loqueretur? Et quis non stupeat eorum

eorum hominum cæcitatem, qui hunc spurcissimum hominem, tanquam novum Apostolum susceperint, & ut novum Evangelistam suspexerint.

CCLXXXVIII. Idem Lutherus anno 1534. librum edidit de Missa privata, & unctione sacerdotum, in quo non erubuit confiteri, se à diabolo edoctum, & persuasum, Missam esse summam abominationem, idque non per somnum, & *quietem*, sed palam dum vigilaret, ut refert Bellar. tom. 3. lib. 1. de Missa cap. 6. Unde, ut ait Nicolaus Romæus in Joannis nova effigie pag. 543. dubitandum non est, diabolum Lutheri fuisse Magistrum. Nam de Missa cum illo disputavit anno Domini 1518. aut 1519. & antea non erat illi incognitus, postea familiarissimus. Id latiùs narrat Spondanus ad ann. 1521. num. 3. ubi postquam narravit, Federicum Electorem Saxonicum præcipuum Lutheri fautorem, ut eum subduceret à periculo, quod ipsi imminebat à Carolo V. Imperatore volente illum capere, ipsum duxisse ad quoddam Castrum Wartbergum prope oppidum Astaldium, ubi ferè decem menses secretò, sed lautè habitus est: quem ipse locum, Pathmum, & eremum suam nominavit: postquam hæc, inquam, narravit, addit, Lutherum nequioribus in dies furijs agitatum, inter multa, quæ ibi scripsit pessima, librum fuisse *de abroganda Missa privata*, quem librum composuit ex colloquio cum diabolo, qui illi subministravit argumenta contra Missam. Idque probat ex alio libro, quem typis mandavit ann: 1533. cujus titulus est *Protocollum Colloquij cum dæmone*, qui historiam rei gestæ descriptam tenet. *Magnâ certè* (inquit Spondanus) *Dei providentiâ factum est, ut memorabilem colloquij hujus Historiam Lutherus ipsissimus conscripserit, & in publicum emiserit, libello de Missa angulari, & Sacerdotum consecratione: cui prolixè satis ipsius diaboli verba, tum rationes omnes, & argumenta, quibus ad persuadendam Missæ abrogationem usus est, ordine digestas inseruit. Horrendum facinus: quo tam se, quàm suos asseclas, diaboli discipulos profitetur: & quidem cum gloriatione, sicuti & frequens suum cum eodem diabolo commercium, multúmque sal cum eo comesum, sæpius commemorare gaudet. Unde quis mirari possit, si tot ac tanta in ejus scriptis petulantia, convicia, maledicta, virulentia, calumniæ, spurcitia, blasphemia, in Deum, Sanctos, scripturam, Doctores, Ecclesiam, Sacramenta, Pontifices, Reges, totúmque Ordinem Ecclesiasticum & politicum, in scientiam Theologiæ, & Philosophiæ, denique in omne, quicquid boni fuit in cælo, terrâ, locísque inferis, reperiantur? Quid enim aliud diabolo plenus, quàm diabolica effutisse potuit? Nam quòd & nonnulla bona aliquando scripsit, annon & diabolo hoc in usu est, ut incautos fallat?*

CCLXXXIX. Memorant autem (inquit idem Spondanus ad ann: 1533. num. 13.) qui familiariter cum Luthero

Luthero vixerunt, eum hoc ipso anno per æstatem frequenter nocturnis terriculamentis infestatum fuisse, & horrendis somniis perturbatum, de fine mundi, & extremo judicio.

Hujus monstri mors vitæ respondit. Mortuus est autem, ut narrat idem Spondanus ann: 1546. num. 11. Islebij *Patriâ suâ, cùm à Mansfeldensibus Comitibus in quorum ditione oppidum erat, vocatus componendi causâ cujusdam dissidij, ad finem Januarij eò accessisset. eòque die hilariter de more, atque opiparè prandium, & nocte canam sumpsisset, doloribus pressus inter secundam, & tertiam horam post mediam noctem fœdum spiritum exhalavit, anno ætatis suæ sexagesimo tertio. In ejus funere omnia relata sunt ad vanam gloriam, & sæcularem pompam: funus splendidissimum fuit* (subdit Spondanus) *delato corpore intra stanneum loculum triumphali curru Wittembergam, comitante Catharina uxore, seu veriùs pellice, carpento vectâ, unà cum tribus ex ea susceptis spurijs, Joanne, Martino, & Paulo, & longâ continuâque equestris pedestrísque suæ superstitionis turba deductione, & comploratione.*

CCXC. Scribit autem Jonas, Lutheri usque ad mortem amicus, in Epistola, quam de ejus obitu scripsit ad Electorem Saxoniæ, Lutherum eadem nocte, quâ extinctus est, dixisse ipsi Jonæ aliísque circumstantibus, *Doctor Jona, & tu Michaël* (erat is Prædicator in Mansfeldt) *orate pro Domino Deo nostro, & ejus Evangelio, ut ei bene succedat, quia Concilium Tridenti, & abominabilis Papa graviter ei adversantur.* Ita refert Spondanus ad ann: 1546. num. 13. & Nicolaus Romæus in Calvini nova effigie pag. 754. citans Epistolam, quæ ponitur in calce Joannis Cochlæi de Actis, & scriptis Lutheri: qui tamen Author aliquantulum immutata refert illa verba, dicens fuisse hæc: *Doctor Jona, & tu Michaël orate pro Deo nostro, ut ei cum Ecclesia sacra causa bene succedat.* Hanc blasphemiam, vel potiùs delirium (blasphemia enim, & delirium est dicere, quòd pro Deo orare possimus, quasi esset indigus, & habens superiorem, qui ei auxilium præstare posset) refert ille Jonas tanquam divinum quoddam scitum, dignus planè talis magistri discipulus.

CCXCI. Ex dictis constat, Lutherum non Dei Apostolum, & reformatorem Ecclesiæ, sed à vera Ecclesia Apostatam, & Ecclesiæ deformatorem fuisse, & hominem vitiosissimum, & jure ipso infamem, ob nuptias sacrilegas contractas cum moniali Professâ. Si enim jure Cæsareo infamis est, qui in adulterio deprehensus est; L. Palam. §. *Qui in adulterio. Tit. de ritu nuptiarum*: quanto magis, qui nuptias bis, imò ter sacrilegas (nimirum quia contractas à Sacerdote, Monacho professo, cum Monacha professa) contrahit, & sacrilego concubitu assiduè utitur. Fœdius enim est, esse adulterum Christi, quàm uxoris, vel mariti.

§. II.

§. II.

Qualis fuerit Calvinus.

CCXCII. EJus ortum, & primordia describit Spondanus ad ann. 1534. à num. 9. & num. 14. cum Luthero conferens, inquit: *Fuit autem ipse Luthero longè acumine præstantior, & ut doctrinâ in plerisque, ita & moribus dissimilis ei, quippe naturâ Melancholicus, & taciturnus, cibi, & potûs abstinens, ob ventriculi debilitatem, & hemicraniam, quibus laborabat; ideóque tenui, & macilento corpore, summam in gestibus affectans gravitatem: dissimulandi artifex eximius, non minùs consilio, quàm audaciâ promptus. Lutherus autem crasso corpore, genio indulgens per summam hilaritatem tempus transigebat; nec lingua moderabatur, nihil ferè celabat, sed quæcunque animus suggerebat, evomebat: fuit Lutherus orator cùm disertus patriâ linguâ, tum vehemens: Calvinus nullâ actionis elegantiâ instructus tædium sæpe afferebat, latinè verò scribendi laude excelluit. Lutherus denique religionem crassiorem, & pinquiorem, Calvinus subtiliorem commentus est.*

CCXCIII. Qualis autem fuerit in moribus, describit Nicolaus Romæus in Calvini nova effigie, in tractatu, qui intitulatur, *Calvinus in equuleo*, seu *Calvini Confessio, ar. 6. pag. 725. Calvinus* (inquit) *adolescens, post jacta Grammatica fundamenta, animum ad jurisprudentiam adjecit: Aureliam, ubi tum Petrus Stella, & Bituriges, ubi Andreas Alciatus magno studiosorum concursu jus profitebantur, profectus. Hic à Melchiore Volmario Germano, Græcarum litterarum Professore, sed occulto Lutherano, vel potiùs Melanchtoniano (patris morte domum revocatus, ut ipse scribit ad hunc Volmarium, præfatione Commentarij in Epist. 2. ad Corinthios, Genevæ, annno Domini 1546.) miserè deceptus, & multa animo meditans, Noviodunum reversus est, anno ætatis (ut videtur) 22. seculi autem decimi sexti, 31. Patris diligentiâ antea Sacellanus Ecclesiæ Cathedralis factus (non Canonicus) etiam curam Pastoralem in proximo pago adeptus est, cui nomen* Pons Episcopi *vulgò*, Pont l'Evesque lez Noyon. *Atque hoc anno currente, ea evenisse necessarium est, quæ de ipsius crimine, accusatione, condemnatione, stigmate, verissimè narrantur: nam præter Acta Cathedralis Ecclesiæ, & Berteleri j Secretarij Genevensis testimonium quod Bolsecus se vidisse affirmat, vel illud satis sit, quòd Novioduno ætatis anno 23. Parisios reversus, ejusdem Flagitij, conquerentibus pueris, à Collegij Becodiani Rectore accusatus sit, in absentem & contumacem condemnationis latâ sententiâ. Vitium enim hoc, & quæ sunt ejusdem generis, inter secures etiam, & rogos erumpere, & liberè dominari solent, ut insinuat S. Hieronym. Epist. ad Innocentium, de muliere septies icta. Hucusque Author.*

CCXCIV. Quod autem hic refert de libidine præpostera Calvini,

vini, priùs scripserat P. Leonardus Lessius in opusculo illo celebri, *quæ fides, & Religio sit capessenda*, in nona consideratione, in quinta ratione, ubi ex Hieronymo Bolseco in vita Calvini cap. 5. & Julio Brigecio pag. 59. inquit: *de infamia* Calvini constat ex actis judicialibus, Novioduni illum convictum, & per sententiam damnatum de nefando crimine, & publicè exurendum fuisse, nisi ad preces Episcopi pœna ignis fuisset commutata in supplicium virgarum, & ferri candentis in tergo ustulationem. Unde patet, illum quoque jure & facto fuisse infamem L. 1. π. De his qui notantur infamia, & L. Quid ergo. §. ex compromisso. π. De his qui notantur infamia.

§. III.

Ostenditur, Calvinum fuisse convictum Sodomiæ, & ob eam causam stigmate inustum.

CCXCV. Hoc scripsit P. Lessius anno 1609. in prima editione illius opusculi. postea verò anno *1614*. in 2. editione ejusdem opusculi addidit appendicem disputationum in tria capita, seu tres quæstiones divisam; in 3. autem capite inquirit, *utrum Calvinus* fuerit convictus *Sodomia*, & eam *ob causam stigmate inustus*, & sub hoc titulo sic scribit: *Non ex aëre scripsi ea, quæ hac de re in Consultatione adduxi, neque ex meo cerebro, sed ex bonis auctoribus, & fama communi, quæ* 40. *& amplius annis viguit, non solùm apud Catholicos, sed etiam apud Lutheranos.* Plurimi scriptores hujus rei tanquam certæ, & notoriæ mentionem fecêre: ex quibus paucos adferam.

CCXCVI. Imprimis adfert Hieronymum Bolsecum Medicum Lugdunensem, conscium secretorum Calvini, utpote qui olim ejus discipulus fuerat, & postea ad fidem Catholicam conversus est, ut, testatur Spondanus ad an: 1564. num. 25. qui ann: 1590. vitam Calvini descripsit, & dedicavit Primati Franciæ Archiepiscopo Lugdunensi: ibi testatur, se vidisse Testimonium publicum apud quemdam *Bartelier* Senatus Genevensis Secretarium de vita, & moribus Calvini. *Quod ego testimonium (inquit) publicum apud hunc vidi, & in ipsiusmet manibus inspexi: & idcirco, ut rem verissimam commemorare possum. In quo quidem testimonio hoc quoque erat adjectum: Calvinum, cùm curatum illic beneficium, & aliud Sacelli cujusdam Sacerdotium obtineret. Sodomitici sceleris convictum in vitæ discrimen venisse, ut igni, quæ hujusmodi sceleris ordinaria, & legitima pœna est, cremaretur. Cæterùm Episcopi urbis commiseratione pœnam moderatam, ut cauterio candens ejus humero lilium inureretur. Quo probro confusus, neque talem ignominiam ferens, utrumque Ecclesiasticum beneficium in Pastorem Noviodunensem transtulit. & ab eo certâ pecuniâ summâ acceptâ in Germaniam, deinde in Italiam profectus est*

est, fortuna, si quam sibi propitiam invenire posset, se permittens.

CCXCVII. Nec Bolsecus solùm dicit, *se in manibus* illius Secretarii hoc testimonium vidisse, & inspexisse; sed etiam jurejurando affirmat: ita enim scribit in epistola dedicatoria ad Archiepiscopum Lugdunensem: *Jam hoc quoque eumdem testor Deum, nihil me hoc tractatu complexum, quod contra meam conscientiam scriptum esse mihi conscius sim; sed quæ scribo, omnia veritate niti, & vel ex tabulis, & testimonijs manu ipsius Calvini descriptis ea me desumpsisse, vel referentibus maximæ auctoritatis viris cognovisse, vel meis oculis conspexisse, manúque palpâsse.* Comprobat id ibidem Lessius Testimonio Julij Brigerij, Thomæ Stapletonij, Edmundi Campiani Martyris, Joannis Duræi, Surij ad ann: 1538. & Guilielmi Reginaldi. Quibus relatis subjungit: *En septem testes, omnes ἀξιόπιστοι, omnes omni exceptione majores: quibus accedat Octavus Conradus ipse Schlusselburgius Lutheranus, cujus verba jam ex Reginaldo retulimus. Longè plures adferre possem, sed hi abunde sufficiunt, non solùm ad me vindicandum à nota calumnia, sed etiam ad faciendam fidem cuilibet æquo lectori. Quis enim in re historica plura, & graviora testimonia requirat?*

CCXCVIII. His accedunt multæ rationes, & indicia, quæ rem ostendunt esse valde credibilem. Primum. Quia historia de crimine illo consentanea est alijs Calvini gestis, quæ de ipso commemorantur. Scribit enim Bolsecus in vita Calvini cap. 11. cùm puer Calvini Minister quatuor Francorum millibus hero subtractis se in fugam dedisset, & amici vellent illum persequi, numquam Calvinum permittere voluisse: ne videlicet comprehensus puer arcana patefaceret. Quæ res ingentem suspicionem movit, ipsum puero abusum esse.

Aliud factum narrat Florimondus Præses Burdegalensis lib. 7. De ortu hæresis, cap. 9. Fertur, inquit, & complures scriptis evulgârunt, Rectorem Collegij de Boncourt accusâsse Calvinum nefandi criminis, & ex puerorum depositionibus, cùm non comparuisset, absentem fuisse condemnatum. Omitto alia impuritatis illius documenta, quæ à scriptoribus referunrur.

Secundum, quia historia illa est conformis vitæ, & moribus discipulorum Calvini, qui se omni genere libidinis inquinârunt.

§. IV.

Frustra Ludovicus Maimburgus conatur Calvinum ab hac infamia Liberare.

CCXCIX. Quamvis hæc, & alia fundamenra adducta à P. Lessio satis valida sint ad persuadendum, Calvinum reum fuisse nefandi criminis, tamen Ludovicus Maimburgus lib. 4. historiæ Calvinismi ad ann: 1564. hoc hujus Hæresiarchæ scelus non vult credere, tum quia

quia nihil ejusmodi reperitur in exactis informationibus Novioduni captis nostris hisce temporibus, nec in regestis Ecclesiæ Cathedralis, quæ servata fuerunt ab incendio, quod anno 1552. acta publica, totámque pæne Civitatem Noviodunensem consumpsit. Tum quia verisimile satìs est, quòd si talis attestatio, quæ incendium præcessisset, veritatem haberet, nunquam Gebennenses recepissent pro fundatore novæ Ecclesiæ, & Reformatore morum, disciplinæ, atque doctrinæ infamem hominem, tam turpi nota insignitum. Unde concludit, Bolsecum impostorem fuisse, seu calumniatorem, aut saltem deceptum fuisse per suum Bertelier. Ulteriùs addit, fieri potuisse, ut Joannes Calvinus, quem antea vocabant Cauvinum, sumeretur pro ejus nepote Joanne Cauvino ejusdem Ecclesiæ Capellano, qui ut notatur in regestis Capituli, cùm non emendaret incontinentiam, pro qua fuerat castigatus, fuit beneficio privatus, diu admodum postquam Calvinus exiret è regno. Has rationes proponit Maimburgus, quasi datas à Protestantibus. Et tandem concludit. *Volo itaque, quandoquidem* ita placet Protestantibus nostris, non præstare fidem huic infamiæ vergenti in Authorem ipsorum sectæ: Deus enim non indiget his probationibus, quæ repelli possunt, ut incertæ, & multò minùs falsitatibus hominum, ut inimicos suos debellet. Hæc Maimburgus.

CCC. Fateor, Deum non indigere mendacijs hominum. Fateor nec hæreticis posse affricari crimina, quæ ipsi non commiserunt, nec sine sufficienti probatione posse ut infames notari. At quando efficaces sunt probationes, oportet, ut eorum vitia omnibus pateant, ut sic eorum sectatores oculos aperiant, & non sequantur tanquam Dei Apostolos, & Ministros, homines iniquos, vergit enim in dedecus, & ignominiam sectæ, quòd ipsius primus author fuerit homo criminosus, & infamis. Jam verò probationes, quibus ductus est P. Lessius, efficaces sunt, nec illis satisfacit Maimburgus, imò nec mentionem facit argumenti, quo potissimùm Lessius probat, Bolsecum vera narrâsse, vel quia non vidit, vel quia impar dandæ congruæ responsioni, maluit dissimulare, quàm frigidè respondere: sic autem arguit Lessius: *si ista* de crimine *Sodomitico*, & stigmate vera non erant, cur discipuli Calvini ea non refutârunt? Cur inspectionem actorum publicorum, & Magistratuum testimonia non petiêrunt? facilè enim, si falsa erant, refutari tunc temporis potuissent. Primò testimonio Magistratûs Genevensis, qui publico instrumento declarare potuisset, tale scriptum nunquam ad se perlatum, se nihil unquam de hujusmodi Calvini crimine inaudîsse; non enim dubitandum, quin eo tempore, nimirum anno 1577. fuerint multi superstites, qui hujus rei possent meminisse, & fortasse ipse Bertelier, in cujus manibus se hoc testimonium vidisse affirmat Bolsecus,

Bolsecus, adhuc supererat. Secundò, Testimonio Magistratûs Noviodunensis. Non enim est dubium, quin ex actis judiciarijs, quæ asservari diligenter solent, veritas cognosci posset: verùm neutrum fecerunt fratres Evangelici. Quis credat, si solida aliqua ratione tanti sceleris infamiam à suo Apostolo amoliri potuissent, & adversarium suæ Religionis Hieronymum Bolsecum calumniæ convincere, & apud omnes hoc modo infamem reddere, eos id fuisse prætermissuros? sic enim effecissent, ut nec in cæteris, quæ Bolsecus de Calvini varijs criminibus, & pessimis artibus, ac machinationibus scribit, ei fides adhiberetur. Itaque cùm nihil fecerint eo tempore, quo maximè oportebat (nimirum cùm libellum suum Bolsecus evulgavit) ut ista solidè confutarent, nemini prudenter rem expendenti dubium esse potest, quin rationis inopiâ, & criminis conscientiâ id omiserint, alioquin injurij in suum Apostolum, & sacrilegi in suam Religionem extitissent.

CCCI. Deinde efficaciter id probat Lessius, nam cùm præclarus Martyr Edmundus Campianus in fidei demonstratione, ratione 3. anno 1580. Calvinum *stigmaticum, transfugam vocâsset*, Wittakerus Calvinista in sua responsione pag. 50. hoc tantùm respondet. *Si stigmaticus fuit Calvinus, fuit etiam Paulus, fuerunt alij.* Quibus verbis non obscurè Wittakerus stigmata Calvini videtur fateri, sed aliorum exemplo excusare. Unde Joannes Duræus hanc Wittakeri responsionem his verbis confutat: *Quòd Calvini stigma humeris inustum, cum Pauli stigmatibus conferre non dubitas, facis id quidem pro tua modestia, & summo in præceptorem amore humaniter: nisi quòd meminisse debueras, Christi stigmata in corpore suo Paulum portâsse; Calvinum verò stigmata liliorum, quibus non nisi nefarij homines ob immania crimina ad perpetuam inuri memoriam solent. Ad hæc Wittakerus nihil amplius quod responderet, habuit. Unde etsi in sua responsione contra Duræum ad cætera, quæ hoc loco Duræus adfert, respondere conetur, ut patet pag. 280. hoc tamen de stigmate prorsus dissimulat. Hæc ex libro Anglico, cui titulus* Apologia Protestantium pro Romana Ecclesia. *Quid causa fuisse putabimus homini alioquin loquacissimo, & importunissimo, hujus silentij, nisi quòd famâ publicâ, & conscientiâ propriâ convictus, nullo colore rem tegere, & honestare potuerit?*

CCCII. Postquam P. Lessius hæc, & alia testimonia expendit: subjungit: *En septem testes, omnes ἀξιόπιστοι, omnes omni exceptione majores: quibus accedat Octavus Conradus ipse Schlusselburgius Lutheranus, cujus verba jam ex Reginaldo retulimus. Longè plures adferre possem; sed hi abundè sufficiunt, non solùm ad me vindicandum à nota calumnia, sed etiam ad faciendam fidem cuilibet æquo lectori. Quis enim in re historica plura, & graviora testimonia requirat?*

CCCIII. Nec fundamenta adducta à Maimburgo ad vindicandum

Calvinum ab hac infamia, efficacia sunt: nam quòd in informationibus Novioduni captis hisce temporibus, id est centum, & ampliùs annis post obitum Calvini, reperiri non potuerit instrumentum. quo comprobaretur illud Calvini delictum, nec in regestis Ecclesiæ Noviodunensis ab incendio liberatis inventa sit ulla illius memoria, est argumentum merè negativum, quod nihil concludit. Cùm necesse non fuerit, ut insereretur Actis illius capituli memoria hujus infamiæ: vel quamvis fuerit inserta, facile fuerit, inde avelli ab aliquo Calvini, vel discipulo, vel consanguineo, vel studioso. Deinde quia Bolsecus, sub juramento testatus est, se vidisse hujus rei testimonium authenticum in manu *Bartelier* Senatus Genevensis Secretarij, qui missus fuit Noviodunum hujus rei gratiâ, ut in vitam, atque mores Calvini inquireret, & qualis adolescens fuisset, exploraret, & inde retulit Testimonium, quod de Calvino præcipui aliquot Cives Noviodunenses interrogati perhibuerunt, Notariúsque legalis in publicas tabulas retulit. Hoc autem testimonium non oportuit servari in Archivo, vel Ecclesiæ, vel Civitatis Noviodunensis, quia suâ ipsorum non intererat, habere hoc Instrumentum de infamia sui Civis, vel sui Capellani, aut Canonici, sed adduci Genevam, unde exposcebatur. Ex tabulario autem Genevensi promptum fuit Discipulis Calvini, Magistri & Apostoli sui ignominiam auferre. Nec Bolsecus ausus fuisset hæc scribere, si falsa essent, aut non satis ipsi explorata. Nec tunc quando memoria erat recens, dissimulâssent Calvinistæ, Bolsecum de calumnia, vel de falsitate convincere, nisi res fuisset adeò nota, ut celari non posset tunc. Postquam autem sæculum transivit, & testibus comprobari non potest delictum Calvini, Protestantes illud negant, & illis potiùs Maimburgus vult credere, quàm scriptoribus tot, & tam gravibus, qui hoc testati sunt, & de falsitate non sunt accusati, tunc quando de falsitate poterant convinci, si falsa narrâssent.

CCCIV. Estque valde levis illa conjectura de æquivocatione nepotis Calvini cum ipso Calvino, cùm nepos ille Calvini non fuerit de crimine nefando accusatus, nec quidquam scribatur de lilio candente ejus humero inusto, sicut scribitur de Calvino.

Nec vim habet illud aliud fundamentum, quòd scilicet Genevenses non recepissent pro fundatore novæ Ecclesiæ, hominem infamem. Quid enim mirum, quòd hominem infamem acceperint pro Magistro, & reformatore, qui credunt, *nullam esse nostri arbitrij libertatem, sed omnia inevitabili necessitate evenire, & Deum non minus esse authorem, & impulsorem operum malorum, quàm bonorum?* si imbuti sunt in Calvini doctrina palam docentis, Deum ab æterno omnia opera scelerata hominum, & dæmonum decreto suo statuisse, & præordinâsse, & suis temporibus ad ea excitare, movere, & impellere, quid mirùm, quòd non repudient Calvinum ex eo, quòd secutus

cuius impulsum Dei ipsum incitantis, & moventis ad committendum peccatum nefandum, illam infamiam subire voluerit, ne Deo resisteret? quid mirum, quòd pro reformatore susceperint hominem de hoc vitio convictum, qui pro Apostolo venerantur hominem blasphemum in Christũ, utpote qui libro 2. Instit. cap. 16. apertè docuit, Christum Dominum *cruciatus gehennæ cum damnatis, ac reprobis spiritibus aliquando pertulisse*. Quid mirum, quòd hominem infamem susceperint pro reformatore, si tanquam Dei Evangelistam, & novum Apostolum susceperunt hominem, qui l. 3. institutionum c. 12. §. 4. expressè dixit: *omnia opera hominum, si sua dignitate censeantur, nihil nisi inquinamenta, & sordes esse, nec ullum à sanctis exire opus, quod si in se censeatur, non mereatur justam opprobrij mercedem.* Quid mirum, quòd hominem infamem susceperint pro reformatore, si sibi persuaserint, à Deo missum esse ad reformandam suam Ecclesiam hominem, qui post solemne votum castitatis in susceptione Ordinis sacerdotalis susceptum, publicè sacrilegas nuptias contraxit? Ut enim scribit Spondanus ad ann: 1538. num. 12. Calvinus eo anno ex Civitate Genevensi, in quam se intruserat ann: 1536. in exilium pulsus, se recepit Argentoratum, ubi dogma Zvvinglij vigebat: *Et ibi ut iucundiùs exilium suum ferret, viduam cuiusdam Anabaptistæ, nomine Ideletam Buriam matrimonio sibi iunxit, & multis annis cum ea vixit, nullis tamen susceptis liberis, quamvis illa ex priori matrimonio nonnullos haberet.* Verba sunt Spondani.

CCCV. Quid mirum, quòd hominem de peccato nefando convictum, ut Ecclesiæ reformatorem admiserint, qui credere potuerunt, à Deo missum fuisse ad prædicandum novum Evangelium hominem, de quo ipsis notum fuit, voluisse per fictionem, & artificium persuadere suis auditoribus, se mortuum suscitâsse in confirmationem suæ doctrinæ, cùm tamen non verè mortuum suscitaverit, sed vivum, & sanum, mortuum reddiderit, Deo vindictam sumente de tam sacrilega fictione, ut narrat Spondanus ad ann: 1553. num. 15. tanquam rem exploratam, & nos suprà retulimus.

CCCVI. Quid mirum, quòd Calvini discipuli hoc sui magistri crimen nihili fecerint, quandoquidem, ut refert Guillelmus Reginaldus lib. 4. pag. 1020. quidam Calvinistæ in Anglia *ex illa de justificatione fidei Calvini sententia, inter cæteras has deducunt & tuentur conclusiones. 1. omnes illi errant, qui putant se salvandos, cùm multa bona opera fecerint. 2. Non est necesse laborare, quò bonis operibus vitam consequamur æternam, jam nunc enim eam tenemus. 3. Est hic unus ex præcipuis erroribus, qui versantur in orbe Christiano, arbitrari, quòd bona opera quidquam prosint ad salutem 4. Peccata nostra nihil minuunt de gloria Dei, totum damnum peccati positum est in scandalo proximi. 5. Christus suo sanguine redemit, & liberavit nos ab omnibus*

omnibus peccatis, & legibus, ut deinceps nulla lex nos obliget in conscientia. Hic apertè liberamur à Decalogo, & ab omnibus praceptis Sacramentorum. 6. Nihil debes Deo, nisi fidem, ut confitearis Christum Jesum, & credas eum surrexisse à mortuis, sic enim salvus eris, in rel quis omnibus Deus liberum tibi facit, ut sequaris voluntatem tuam. Omnia enim facere potes absque scrupulo conscientia. Neque enim perire, vel damnari potes, quidquid externè vel feceris vel infectum reliqueris. Hac omnia illi deducunt (& quidem rectissimè) ex illo de justificatione per fidem specialem fundamento à Luthero, & Calvino posito: in quorum etiam scriptis panè hac omnia expressè habentur. Quis majorem licentiam optare, vel fingere possit ad omne flagitium?

CCCVII. Quid mirum, quòd tanquam reformatorem acceperint virum de tali crimine notatum, qui sibi persuadent, spiritum Dei habuisse hominem adeò superbum, qui passim Patres, & Consilia contemnit, & judicium suum judicio totius Ecclesiæ, per mille, & ampliùs annos constanter, etiam ex sententia ipsius Calvini, retento, impudenter præfert? Superbia Calvini ex ejus libris est satis conspicua, nimirum ex lib. 2. Instit. cap.14.§.3.lib.3.cap.4.§.38.& cap.5.§. 10.lib.4.cap.12 §. 20. & alibi: contemnit enim passim (inquit Lessius) omnes veteres & sanctos Patres, & audacter erroris accusat: sæpe pro concione in has voces erumpebat: *Ego Propheta sum, Ego Dei Spiritum habeo: ego si erro, tu es Deus, qui me propter peccata populi in errorem mittis, & decipis.* Qui hominem ejusmodi Spiritum Dei habuisse credunt, & ex illo scripsisse, quæ scripsit, non mirum, quòd illum susceperint, ut reformatorem Ecclesiæ, quamvis aliunde scirent, fuisse ob Sodomiam lilio candenti sigillatum. Nullum ergo adducit Maimburgus fundamentum, quo satis à Calvino elliminet notam infamiæ.

CCCVIII. Fateor Henricum Spondanum ad ann. 1534. num. 11. non affirmare hanc infamiam Calvini: solùm enim ibi hæc scribit: *Quòd verò traditur vulgò, eum in turpe crimen Sodomia incidisse, ac propterea in vita discrimen, nisi pana moderationem Episcopus impetrasset*, Lilij *candentis ad humerum inustionem, & exilium à patria: hoc Massonus tacet*, solámque abeundi *in exilium causam haresim fuisse ait.* Dixerat num. 9. se vidisse tres, vel quatuor vitas Calvini, unam Theodori Bezæ ejus Discipuli, dubiæ prorsus fidei, utpote in ejus tantummodò, & hæresis laudem fabricatam: alteram Hieronymi Bolseci Medici Lugdunensis latinam, aliámque Gallicam Jacobi Lainger Scoti Doctoris Sorbonici, *acerbiorem, quàm ut in pluribus accepta sit omnibus*, & ultimam *Papirij Massoni Parisiensis causidici, viri doctissimi, notaque moderationis, cui tutiùs in ijs, qua refert, fidem adhibeas.* Spondanus secutus est Massonum, & quia hic Author tacet Sodomiam Calvini, etiam ipse noluit hoc affirmare.

Et

Et quamvis approbet, quæ ille refert tanquam vera, non tamen reprobat ea, quæ tacet. Hinc autem nullum potest argumentum desumi in favorem innocentiæ Calvini ab illo crimine. Massonus enim non defendit Calvinum, ut facit Maimburgus; nec enim positivè negat, illud crimen fuisse à Calvino commissum, sed solùm tacet, & ab utroque abstrahit, nec illum condemnans, nec illum absolvens. Bolsecus autem, & Langeus palam, & disertè affirmant, idque coram discipulis Calvini, quando recens erat memoria facinoris, & poterant manifestè convinci, si falsa narrâssent: quare cùm tunc temporis, quando vivebant Cives Noviodunenses, qui rei veritatem possent deponere, nemo hos scriptores impugnavit, signum clarum est, illos vera dixisse. At verò ex eo, quòd Massonus sit vir moderatus, & fidem mereatur in ijs, quæ refert, non sequitur, quòd debeant reputari falsa ea, quæ ipse tacet; potuit enim tacere ex motivo Politico, non offendendi hæreticos Calvinistas tunc in Gallia potentes: nam si positivè affirmaret, Calvinum non fuisse accusatum de crimine illo, sicut Bolsecus affirmat, fuisse accusatum, posset rem facere dubiam, sed cùm nihil dicat, & ab hoc abstrahat, non facit dubiam historiam narratam à Bolseco, imò ipsa taciturnitas Massoni probat, ipsum non habuisse fundamentum ad negandum, vel saltem ad revocandum in dubium id, quod tam asseveranter affirmavit Bolsecus: quia si habuisset, non dissimulâsset.

CCCIX. Concluditur ergo ex dictis, Calvinum hominem jure infamem fuisse, tum ob nuptias sacrilegè contractas post sacerdotium habens annexum solemne votum castitatis, tum ob Sodomiam. Ut patet ex l. 1. tit. de his qui notantur infamia. & l. *Quid ergo* §. *ex compromisso*. Tit. de ijs, qui notantur infamia.

Ejus mores describit citatus Papirius Massonus, quem Spondanus ad ann: 1564. num. 25. appellat moderatissimum, & temperatissimum in omnibus suis scriptis, nec nisi, quæ optimè nosset, scribere scium. Hic Author in vita Calvini testatur apud Spondanum ibi. Calvinum iracundum adeò fuisse, *ut Bucerus, etsi amicus, familiari Epistolâ eum castigaturus canem rabidum vocârit, & scriptorem maledicendi studio infectum: judicare eum de hominibus, prout amaret, vel odisset, prout liberet: Melancthon præfractam ejus, ut loquebatur, morositatem vituperaverit: Genevenses inter jocos dicerent, malle se apud inferos esse cum Beza, (qui videlicèt suis scurrilitatibus, & festivis jocis eos in mediis flammis exhilarâsset) quàm apud superos cum Calvino. Vindicta appetentem, & sanguinarium fuisse: mordacem in scribendo, & dicendo: ad omnem simplicis animi figuram compositum, texisse intus latentem superbiam, & philautiam. Itaque non immeritò Balduinum (qui silentium ei imposuit seni, immenso ipsius dolore) dixisse, collegas eius conqueri solitos, de ipsius intolerabili arrogantiâ, & incredibili fastu. Nemini*

S s *impa-*

imparem, aut secundum haberi voluisse: nec verò parem ferre potuisse nec imparem, nisi obsequentem, pati. Demúmque ita vitam ejus claudit, ut asserat, eum qui Calvinum labem, ac perniciem hominum dixerit, nihil mentiturum esse. Tantum enim malorum intulisse in patriam, ut cunabula ejus meritò detestari atque odisse omnes debeant. Idémque in vitis Pontificum Romanorum, viperam eum, & scorpium appellans, ait, pudere se fateri, hoc monstrum in Galliâ natum; multúmque debere Galliam anno 1564: quo portentum illud extinctum est.

CCCX. Huic vitæ respondit mors, quam ex Bolseco in vita Calvini cap. 22. describit Nicolaus Romæus in Calvini nova effigie pag. 763. *Gravissimos* (inquiens) *dolores, & asperrimos cruciatus, quibus Dei in illum severâ gravissimâque manu ingruente excruciabatur, non ferens, dæmonibus invocatis, jurans, execrans, & blasphemans, miser expiravit. Cujus illi testimonium perhibuêre, qui decumbenti ad extremum usque halitum ministrârunt. Diem atque horam detestatus est, & execratus, quam unquam studijs impenderat, cùm ex ulceribus totóque corpore gravissimi fœtores emanarent, ob quorum graveolentiam, & sibi ipsi gravis, & quæ eum circumstabat, familiæ erat.*

Phthiriasi quoque gravissimè afflictus fuit: quo morbi genere crudeles quique tyranni, & impietate insignes, in scelerum detestationem à Deo puniti fuerunt: Antiochus Epiphanes. 2. Machab. c. 9. 9 L. Cornelius Sylla, Herodes, Maximianus Imper. Honorius 2. Wandalorum Rex, Arnulphus Imper. Caroli Successor, & similes, quorum præ cæteris nobilitata fuit impietas. Vide Claudium de Sainctes, in Respons. ad Apologiam Bezæ pag. 11. a.

§. V.

Concluditur, ex moribus Lutheri, & Calvini manifestè demonstrari, eos non fuisse Ecclesiæ reformatores, sed deformatores, & manifestos Hæresiarchas.

CCCXI. Postquam P. Lessius vitam, & morum conditionem Lutheri & Calvini breviter depinxit, meritò concludit. *Quis nunc istis perpensis in animum inducat, Deum hujusmodi hominibus, qui & omni jure, & orbis judicio erant infames, quorum vita turpissima, lingua effrænis, & maledica, animus tumidus, ambitiosus, iracundus, & invidiâ plenus, ad reformationem Ecclesiæ suæ uti voluisse? Quis unquam hujusmodi mores, vel in Apostolis, vel Prophetis notavit? Erant quidem Apostoli plerique conditione humiles, nulli tamen ob flagitia infames. Et quamvis essent indocti, & simplices, repentè tamen facti sunt sapientiâ, vitæ sanctitate, & miraculorum gloriâ admirabiles. Mira in illis animi demissio, mira mansuetudo, mirus gloriæ, rerum terrenarum, & voluptatum hujus vitæ contemptus, mira in proximum charitas, mira in verbis modestia, & circumspectio. Similes mores*

mores cernimus in omnibus, quibus Deus usus est, vel ad Gentium conversionem, vel ad morum populi Christiani reformationem. v. g. in S. Augustino Anglorum Apostolo, in S. Bonifacio Germanorum, in SS. Adelberto, Othone, Willebrordo, Eligio, & in alijs aliarum gentium: in S. Benedicto, Bernardo, Romualdo, Dominico, Francisco, & aliis, quorum exemplo, & doctrinâ plurimi ad contemptum terrenorum, & amorem cælestium sunt excitati.

CCCXII. *Si ad alicujus provinciæ conversionem, si ad morum nonnullam in populo correctionem, Deus talibus viris, quorum vita mundo erat admirabilis, usus est, qui tamen non immediatè à Deo, sed à summo Pontifice suam missionem accepêre, quales, obsecro, par erat esse eos, qui mittebantur immediatè à Deo, idque ad reformationem præcipuorum capitum Religionis, imò ad totius Ecclesiæ, & Regni Christi collapsi instaurationem? etiamsi tota sanctitas, & excellentia, omnes virtutes, & omnia dona spiritualia, quæ fuerunt in S. Joanne Baptista, & in omnibus Apostolis, simul in unum conflata ipsis infusa fuissent, hoc tamen totum haud satis fuisset, ad sufficientem illis auctoritatem tantæ molitionis conciliandam. Et nos tam fungi erimus, ut credamus, divinam sapientiam, ad rem adeò stupendam, usam fuisse hominibus, non solùm nulla vitæ sanctitate commendatis, sed etiam infamibus, impuris, ambitiosis, vindictæ cupidis, & maledicis? Quid enim hoc aliud erat, quàm omnibus micam prudentiæ habentibus justam dare occasionem, eos non admittendi, sed ut impostores aversandi? Nam qui per infamiam non possunt admitti ad ullam dignitatem, ad ullum officium, sive Ecclesiasticum, sive sæculare, imò nec ad accusandum, nec ad postulandum: quomodo admittentur, ut reformatores Religionis, ut Architecti Ecclesiæ, ut Judices Episcoporum, Pontificum, & Conciliorum Oecumenicorum?*

CCCXIII. Unde patet, quàm frivola sit responsio hæreticorum, qui quando eis describuntur mores Lutheri, & Calvini, dicunt, se nihil curare, quales illi fuerint, sed solùm attendere ad ipsorum doctrinam, quæ bona est: nequit enim dici, esse bonam doctrinam hominum iniquorum, quæ opponitur communi Ecclesiæ sensui, sanctorum Patrum doctrinæ, & Conciliorum definitionibus. Prorsúsque est monstrosum dicere, quòd Deus Augustino, Hieronymo, Ambrosio, Gregorio, Basilio, Athanasio, Nazianzeno, Chrysostomo, Thomæ, Bonaventuræ, & alijs sanctissimis Doctoribus negaverit lucem ad veram intelligentiam scripturarum, & quòd eam communicaverit hominibus superbiâ, ambitione, maledicentiâ, & luxuriâ plenis.

CAPUT DUODECIMUM.

Nonum caput idem probandi, quia evidens est evidentiâ facti, Lutherum, & Calvinum, & alios sectarios, qui ab Ecclesia Romana in sexto sæculo recesserunt, renovâsse hæreses antiquas à vera Christi Ecclesia damnatas, nimirum ab Ecclesia Romana intra quinque priora Secula, quando etiam ex confessione adversariorum vera erat Christi Ecclesia.

CCCXIV. ECclesiam Romanam fuisse veram Christi Ecclesiam prioribus illis sæculis, fatentur adversarij, ut vidimus cap. 2. certissimum autem est, esse verè hæreticas illas doctrinas, quas vera Christi Ecclesia hæreticas esse declaravit, & ut tales damnavit: quia cùm sit *columna*, & *firmamentum veritatis*, nequit errare in articulis, quos credit, & credendos proponit, ac proinde certum est, esse verè hæreticos, qui pertinaciter defendunt propositiones à vera Christi Ecclesia damnatas, ut hæreticas. Si ergo probaverimus, Lutherum, & Calvinum pertinaciter tradidisse propositiones damnatas ab Ecclesia Romana in illis primis sæculis, quando etiam ex confessione adversariorum erat vera Christi Ecclesia, evincemus, illos esse verè, & indubitanter hæreticos. Quòd autem res ita se habeat, evincit Bellar. tom. 2. lib. 4. de notis Ecclesiæ cap. 9. & cum eo Lessius, rectè probans, religionem Lutheranam, & Calvinisticam nihil aliud esse, quàm diversarum hæresum à diversis Hæresiarchis diversis sæculis traditarum, & olim per Ecclesiam Catholicam proscriptarum colluviem, idque multiplici exemplo probat.

CCCXV. 1. *Uterque, nimirum Lutherus, & Calvinus, docet, nullam esse arbitrij libertatem. Et Lutherus art. 36. affirmat, hoc esse præcipuum suæ Religionis fundamentum. At illa fuit olim hæresis Simonis Magi, & Valentini, teste Augustino hæresi 11. & Manichæorum, & Wiclefi, &c.*

2. *Uterque docet, Deum esse impulsorem omnium scelerum, & omnia mala fieri ex vi decreti divini. At olim fuit ista hæresis Simonis Magi, & Florini.*

3. *Uterque docet, non esse necessaria ad salutem bona opera, sed sufficere fidem. At hæc fuit olim hæresis Simonis Magi, & Eunomianorum circa annum Domini 360.*

4. *Uterque docet, habenti fidem nihil obesse peccata quantumlibet multa, & magna; horum enim malitiam non imputari credenti. Quæ olim etiam fuit hæresis Eunomianorum, & Basilidis,*

silidis, & *Carpocratis*, *teste Irenæo l.1.c.23.* & 24.

5. *Calvinus negat præsentiam realem Corporis Christi in Eucharistia. At hæc olim fuit hæresis Berengarij circa Annum Domini* 1051. *Ubi notandum primò, etsi aliqui privatim ante Berengarium ea de re dubitaverint, & quæstionem moverint, neminem tamen fuisse ausum, hoc publicè profiteri, ut testantur Hugo Lingonensis, & Adelmannus Brixiensis in Epistolis suis ad Berengarium, & Paschasius lib. de verbis instit. hujus Sacramenti. Itaque fuit hæc constans Ecclesiæ doctrina, omnibus hæresiarchis intacta usque ad tempora Bèrengarij. Secundò, sententiam Berengarij ipso vivo fuisse in quinque Conciliis damnatam, & ipsum Berengarium ter suam sententiam abjurâsse, & tandem in fide Catholica cum magna pænitentia mortuum. Quo mortuo extincta fuit illa hæresis ferè per ducentos annos usque ad Lollardos, qui eam renovârunt, ut colligitur ex Trithemio in Chronico Hirsaugiensi ad annum* 1315. *Eamdem postea tenuit Wiclef, ut patet ex art. ejus* 3. *Quo mortuo rursùs extincta fuit per centum circiter annos, usque dum Zuvinglius eam restituit, quem Calvinus, & aliquot alij sunt secuti. Ex quo manifestè apparet, hanc sententiam semper in Ecclesia pro manifesta hæresi habitam. Itaque, vel Ecclesia semper in primario fidei articulo erravit, & sic numquam Ecclesia Christi fuit, vel sententia illa, quæ realem Corporis Christi præsentiam in Eucharistia abrogat revera hæresis est.*

6. *Uterque tollit omnes traditiones, & solis scripturis omnia vult contineri. Eadem fuit hæresis Arrianorum, ut constat ex D. Augustino: item Nestorii, Dioscori, & Eutychetis: ut habetur in septima Synodo Act.* 1.

7. *Uterque negat Sacramentum Pænitentiæ, & Confirmationis. Eamdem hæresim olim docuêre Novâtiani, teste Cypriano, & Theodoreto.*

8. *Uterque docet, Ecclesiam solis bonis constare; & Ecclesiam olim visibilem à multis sæculis perijsse; hoc verò tempore in suo tantùm cætu existere. Similis fuit hæresis Donatistarum, ut testatur D. August. lib. de unitate Ecclesiæ cap.* 12.

9. *Uterque docet, non esse orandum pro defunctis: non esse servandum jejunium quadragesimæ, aut alia stata jejunia, sed cùm cuique visum fuerit, jejunandum. Idem olim docuêre Aëriani, teste Epiphanio hæresi* 75, & *Augustino lib. de hæresib. cap.* 53.

10. *Uterque negat venerationem sacrarum Reliquiarum, Imaginum Christi, ac sanctorum, & vocat idololatriam. Idem olim fecit Vigilantius, teste Hieronymo: fecêre & Iconomachi, teste Zonarâ, Cedreno, Nicephoro de Iconomachis.*

Ex his luce meridiana clarius est præcipua dogmata, quibus Lutherana, & Calvinistica Religiones constant, esse hæreses antiquas, olim ab Ecclesia damnatas, eáque semper pro hæresibus in Ecclesia habita fuisse. Idem facilè de ceteris ostendi potest. Unde sequitur, has Religiones nihil esse aliud, quàm veterum, & jam olim profligatarum hæresum colluviem.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Decimum caput idem probandi, quia omnes sectarij, qui sub specioso titulo reformationis, *fidem Ecclesiæ Romanæ impugnârunt, in manifestos, & crassissimos errores prolapsi sunt, quos eleganter describit Bellarminus. Ubi specialiter ponderatur error de fide speciali justificante.*

§. I.

CCCXVI. A*Lienati sunt peccatores à vulva, erraverunt ab utero, locuti sunt falsa,* ajebat David Ps. 57. quæ verba exponens S. Augustinus ita verissimè scripsit in illum locum: *In ventre Ecclesiæ*, inquit, *veritas manet: quisquis ab hoc ventre Ecclesiæ separatus fuerit, necesse est, ut falsa loquatur.* Et mox repetens dicta; *necesse est*, subjungit, *ut falsa loquatur, qui aut concipi noluit in ventre Ecclesiæ, aut quem conceptum mater excussit*, sicut excussit Lutherum, & Calvinum sola Ecclesia Catholica Romana, quæ est columna, & firmamentum veritatis, & quæ supra solidam *Petram* fundata est, nihil contra rationem tradere potest, licèt multa supra rationem credenda proponat, nihil turpe præcipere, ac proinde illi soli convenit illa nota veræ Ecclesiæ, quæ exprimitur illis verbis, *Credo sanctam Ecclesiam: constat enim Ecclesiam sanctam dici, quia ejus Professio sancta est*, nihil continens falsum quoad fidei doctrinam, nihil *injustum quoad* doctrinam *morum*, ut inquit Bellar. lib. 4. de notis Ecclesiæ notâ octavâ.

CCCXVII. Quàm verè dixerit Augustinus, *necesse esse, ut falsa loquatur*, qui à ventre Ecclesiæ separatus est, evidentissimè patet ex densissimis, & palpabilibus tenebris, quæ offusæ sunt supra mentes hæreticorum hujus sæculi, *qui cùm sapientissimi omnium hominum videri velint, tamen ea dicunt interdum, ea proferunt in medium, ea pro Evangelio venditant, quæ somnia ac deliramenta esse, pueri quoque, ac anus etiam decrepitæ, intelligerent*, ut inquit Bellarminus in Præfatione ad primum suum controversiarum tomum, & inductione eleganter probat. *Quid magis impium* (inquit) *ac stultum fingi potest, quàm Deum, qui fons est bonitatis, & justitiæ, auctorem omnium scelerum, & flagitiorum facere? At hoc facit Petrus Martyr in commentario libri secundi Regum, nec non Joannes Calvinus in lib. Instit. 1. cap. 18. §. 4.*

CCCXVIII. *Quid magis puerile, & ineptum, quàm dicere, Deum in lapide, verè & propriè esse lapidem, in ferro ferrum, in trunco truncum, in stipite stipitem, in rebus omnibus res omnes? at hoc docet Michaël Servetus in Epistola sexta ad Calvinum. Quid magis*

magis absurdum, & contra omnem non solùm rationem, sed etiam sensum, quàm palam asserere, infantes dum baptizantur, exemplo S. Joannis Baptistæ divinas quasdam motiones internis sensibus percipere, promissiones Evangelicas audire, & promittenti Deo fidem habere? At hoc palam asserit Martinus Lutherus in Commentario tertij capitis Epistolæ ad Galatas, & qui eum secuti sunt Centuriatores, centuriâ 2. cap. 4. nec saltem reverentur S. Augustinum, qui in Epistola ad Dardanum, quæst. 2. scriptum reliquit: si propter unum Joannem credibile est, infantes omnes ante ætatem consilio, & ratione uti, & propter Asinam Balaam, quæ sapienter aliquando loquuta est, admonendos esse homines in deliberationibus suis Asinina expectare consilia.

CCCXIX. *Deinde, quis non obstupescat, potuisse homines reperiri, qui sibi persuaderent, nihil aliud ad justificationem impiorum requiri, quàm ut certò statuant, se esse justos, & sibi remissa esse peccata, ut jam non opinio à veritate rei, sed è contrario, rei veritas ab opinione dependeat? & tamen hoc ipsum incredibile paradoxum, est articulus quartus illius celeberrimæ Augustanæ confessionis, quæ pro Evangelio est maxima parti nostri temporis hæreticorum.*

CCCXX. *Quid jam de Joanne Wiclefo dicemus, cujus hic est articulus sextus, in Concilio Constantiensi damnatus Sess. 8.* Deus debet obedire diabolo? *quid de Joanne Calvino, qui in Libro Institution. 2. cap. 16. tam seriò tam ex proposito docet, Dominum nostrum Jesum Christum, quod certè piæ aures audire recusant, cruciatus gehennæ cum damnatis, ac reprobis spiritibus aliquando pertulisse? Unde etiam exstiterunt postea, qui dicerent, Christum in Cruce desperâsse, atque adeò ad inferos esse damnatum. Quam tetrâ, putas, caligine tenebatur animus ille, qui tantam impietatem cogitare potuit?*

Sed quo in loco ponemus Martini Lutheri verba illa, quæ is in libro de Concilijs scripta reliquit: Mihi paulò antè negotium fuit cum Nestorianis, qui pertinacissimè contra me disputabant, quòd Divinitas Christi non possit pati.

En tibi, Christiane Lector, quibus non tam erroribus laborant, quàm furoribus agitantur, quibus tenebris involvuntur, in quæ præcipitia ruunt, qui semel circa fidem naufragium fecerunt.

CCCXXI. Hactenus ibi Bellarm. qui id fusiùs probat lib. de notis Ecclesiæ cap. 11. Quid potest magìs absurdum excogitari, quàm id, quod scripsit Lutherus libro de captivitate Babilonica cap. de Baptism. *Vides, quàm dives sit homo Christianus, sive baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam, quantiscumque peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata possunt eum damnare, nisi sola incredulitas: cætera omnia, si redeat, vel stet fides in promissionem divinam, in momento absorbentur per eandem fidem.* Quid absurdius eo, quod Calvinus statuit lib. 3. Institut. cap. 2. §. *11. & 12 fidem Calvinistarum non posse amitti, eámque efficere, ne nullum peccatum Calvinistis imputetur,*

&

& quod eodem cap. 2. §. 38. tanquam veritatem certissimam ponit, videlicet, *omnes Calvinistas esse electos ante omnem operum prævisionem: neque solùm esse electos, sed etiam hoc ipsum debere firmissimè credere, adeò ut si quis ea de re aliquo modo dubitet, horrendè sit sacrilegus, miserrimè cæcus, Spiritui sancto injurius, & primæ pietatis tyrocinia ignoret.* De fide hac hæreticorum nostri sæculi meritò dixit noster Maldonatus in cap. 9. Matt. *fides, quam isti nuper invenerunt, figmentum est, somnium est, portentum est, chimæra est.* Unde Academia Lovaniensis in articulis adversùs Lutheranos art. 9. sic habet. *Fides, quâ quis firmiter credit, & certò statuit, per Christum sibi esse remissa peccata, séque possessurum vitam æternam, nullum habet in scripturis Testimonium: imò eisdem adversatur.* Neque componitur cum eorum primo principio, nimirum nihil posse fide divina credi, nisi id, quod à Deo in Scripturis est revelatum: quæro enim, in quo loco sit à Deo revelatum, eum verè coram Deo esse justum, qui firmiter credit, se esse electum, & non posse perire, sibique peccata omnia esse dimissa? Quomodo hoc componitur cum illa sententia D. Petri, *cum timore, & tremore vestram salutem operamini?* Quomodo cum illo Prov. 20. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Quomodo cum illo Ecclesiast. 9. *nescit homo, utrum odio, vel amore dignus sit, sed omnia in futurum reservantur incerta.* Unde meritò Tridentinum Sess. 6. cap. 9. sic statuit: *Sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, déque Sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum se ipsum, suámque propriam infirmitatem, & indispositionem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest. Cùm nullus scire valeat, certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum.* Et cap. 16. *& quia in multis offendimus omnes, unusquisque sicut misericordiam & bonitatem, ita severitatem & judicium ante oculos habere debet, neque seipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscius fuerit, judicare, quoniam omnis hominum vita non humano judicio examinanda, & judicanda est, sed Dei.*

§. II.

Ex sententia Calvini, & Lutheri de fide speciali justificante, sequitur, damnatos fuisse omnes Catholicos, qui à tempore Apostolorum extiterunt in Ecclesia usque ad Lutherum.

CCCXXII. Deinde quia ut arguunt Bellar. lib. de notis Ecclesiæ cap. XI. & Lessius ratione 12. *si vera foret hac doctrina Lutheri & Calvini de fide justificante, sequeretur, omnes Catholicos, qui à temporibus Apostolorum hactenus extiterunt, damnatos esse, & æternis ignibus addictos: quia juxta hujus Religionis primarium dogma caruerunt fide justifi-*

justificante, ac proinde justitiâ coram Deo. Unde permanserunt in peccatis suis, & in illis sunt mortui. Fides enim necessaria ad justificationem, ut hæc Religio tradit, est illa, quâ homo firmiter credit se esse justum coram Deo propter Christi satisfactionem, quæ ipsi per hanc fidem applicetur, & imputetur.

Hanc autem fidem constat orbi ignotam usque ad Lutheri tempora fuisse. Neque ipse diffitetur, sed potiùs gloriatur, quòd veram rationem justificationis à veteribus obscuratam, mundo patefecerit. Idem constat ex omnium veterum scriptis, tum quia præter fidem Christi requirunt internam voluntatis mutationem, & propositum servandi totam legem: tum quia damnant illam securitatem salutis, & volunt, hominem cum timore, & tremore salutem suam operari, & semper esse sollicitum. Unde fidem illam specialem, quâ quis certò credat, se esse justum, omnes reiiciunt, ut meram præsumptionem. Etsi enim credendum sit, Christum ex parte sua pro nobis plenissimè satisfecisse, non tamen constat nobis, utrùm nos fecerimus ea omnia, quæ ex parte nostra sunt necessaria, ut hujus satisfactionis simus participes, & utrùm eâ aliquando non excidemus.

Perspicuum igitur est, omnes veteres hac fide caruisse. Damnati sunt igitur tot sancti Patres, tot Martyres, tot Virgines. Quis autem non videat, hæc esse absurda incredibilia, & blasphema?

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Ultimum caput probandi solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, quia illi soli conveniunt notæ veræ Ecclesiæ, nempe quòd sit visibilis, & conspicua, *quòd sit* Una, Sancta, Catholica, & Apostolica.

§. I.

Ostenditur, illam solam esse verè visibilem.

CCCXXIII. OMnes has proprietates debere convenire Ecclesiæ à Christo supra Petrum fundatæ, constat ex scripturis. Imprimis, quòd debeat esse visibilis, & conspicua, ostendimus cap. 1. §. 2. & ostendunt omnes Controversistæ contra hæreticos hujus temporis, asserentes Ecclesiam esse invisibilem, & soli Deo cognitam. Et sanè quòd vera Christi Ecclesia sit visibilis, probatur ex scripturis omnibus, ubicumque invenitur nomen *Ecclesiæ*. Nam ut inquit Bellar. lib. de notis Ecclesiæ cap. 12. semper nomine Ecclesiæ, visibilis congregatio significa-

gnificatur, nec unum saltem *locum Calvinus proferre potuit*, nec protulit, ubi hoc nomen tribueretur congregationi *invisibili*, quod latè ibi ostendit. Et probatur ex definitione Ecclesiæ, quam rejectis hæreticorum sententijs, statuit Bellarminus tom. 2. lib. 3. de Ecclesia militante: nam Ecclesia est congregatio hominum utentium Sacramentis eisdem, & fidem Christi profitentibus sub regimine legitimorum pastorum: ergo est visibilis, idque ipsum nomen, & ratio Ecclesiæ persuadet. Ecclesia enim est societas quædam, non Angelorum, nec animarum, sed hominum; non potest autem dici societas hominum, nisi in externis, & visibilibus signis consistat; ut enim inquit Augustinus lib. 19. contra Faustum cap. 11. *in nullum nomen Religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel Sacramentorum visibilium consortio alligentur.* Ratio est, quia non est societas, nisi se cognoscant ij, qui dicuntur socij; non possunt autem homines se agnoscere, nisi societatis vincula sint externa, & visibilia.

CCXXIV. Et sanè cùm extra Ecclesiam veram Christi nemo possit salvari, ut suprà ostendimus, & Deus velit omnes homines salvos fieri, vult, ut omnes veniant ad Ecclesiam veram Christi, & in illa perseverent, & ad id omnes obligat sub pæna æterna mortis: hoc autem fieri non posset, nisi Ecclesia vera Christi esset visibilis; quomodo enim obligare posset homines ad intrandum in Ecclesiam invisibilem? ergo debet esse visibilis vera Christi Ecclesia. Nec solùm debet esse visibilis, sed ita conspicua, ut sit veluti Civitas supra montem posita, & veluti tabernaculum in sole, id est talibus notis, prærogativis, & excellentijs ornata, ut quicumque seriò, & ex animo quærunt suam salutem, possint cognoscere, quænam sit vera Christi Ecclesia, in qua sola potest salus obtineri. Quæ prærogativa nulli hæreticorum sectæ, sed soli Ecclesiæ Catholicæ Romanæ convenit; illa sola habet evidentia signa credibilitatis, quæ ostendunt, ipsam habere Deum Authorem, & esse illam eandem, quam Christus supra Petrum fundavit, ut evincunt argumenta, quæ in hoc tractatu confecimus. Ergo sola Ecclesia Catholica est visibilis ea visibilitate, quæ est propria veræ Ecclesiæ Christi, ita scilicet, ut omnes teneantur illi se adjungere, & in illa perseverare, id est, Capiti ejus obedire, & cæteris ejus membris communicare, ut docent Cyprianus in libro de simplicitate Prælatorum, Hieronymus in Epistola ad Damasum de nomine hypostasis, & Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 1.

§. II.

Ostenditur, illam solam esse verè unam.

CCCXXV. Rursus sola Ecclesia Catholica est *una*, unitate requisita ad constituendam veram Ecclesiam Christi. Dicitur

citur enim Ecclesia *una* propter unionem, & consensum eorum, qui in Ecclesia sunt; omnes enim unam eandémque fidem profitentur, juxta illud Ephes. 4. 5. *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma.* Ut autem præclarè notat P. Valentia, *Ecclesia Christi non ob eam rem solùm ab unitate fidei, & doctrinæ, una esse dicitur, quoniam omnes, qui sunt ejus membra, in eadem fide, atque doctrina, quamdiu sunt ejus membra, consentiunt actu, sed quoniam modum, atque rationem ipsa tenet accommodatissimam ad consensionem fidei tuendam. Ratio est perspicua, quia si Ecclesiæ unitatem in actuali tantùm doctrinæ fidei consensione, & non præcipuè in ratione ad consensum accommodatissima poneremus, nil omnino magnum Ecclesiæ Christi tribueremus, nec posset Ecclesia Catholica per eam notam ab hæreticorum conventiculis ullo modo discerni. Quis enim unquam fuit hæreticorum cætus tam exiguus, in quo qui ad eum pertinuerunt, quamdiu pertinuerunt, non fuerint actu de doctrina consentientes? cùm enim primùm aliquis prudens ac sciens ab aliis dissentit, censetur ad eum cœtum non pertinere.*

Præcipua ergo ratio, ob quam ab unitate doctrinæ Ecclesia Catholica dicitur Una, est, quia ipsa unum Pastorem rectissimè agnoscit, cujus judicio in fidei controversiis acquiescit, vel quia, ut Cyprianus Epist. 9. Ecclesiam definit, ipsa est plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærens. *Atque adeò quàm facile est in Ecclesia cognoscere, quid summus Pontifex in fidei quæstionibus è Cathedra, id est universam obligando Ecclesiam, decernat, tam est Ecclesiæ facile retinere in doctrina fidei consensum: è contra verò hæreticorum omnium conventicula, dum scripturarum, atque adeo fidei explicationem alicui certæ authoritati, tanquam divinâ assistentiâ infallibili non committunt, sed unicuique scripturam solam, ut unicam, ac sufficientem fidei magistram, designant, necesse est, ut in tot sententias de fide diversas distrahantur, quot sunt fere capita. Ergo ideo Christi Ecclesia una est unitate doctrinæ, quia omnia membra capiti in credendo adhærere debent, & ideo Cyprianus aiebat,* exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia una monstretur, *& Hieronymus,* propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tollatur occasio.

CCCXXVI. Quare sola Ecclesia Catholica est verè una: quia in illa sola datur regula visibilis infallibilis ad decidendas fidei, & morum controversias, & proponendum fidelibus cum infallibilitate, quid credere debeant, nempe Romanus Pontifex, vel cum Concilio generali, vel sine illo, dum è Cathedra Petri totam Ecclesiam instruit de iis, quæ credere debet. Ut enim inquit D. Thomas 4. contra gentes cap. 76. *ad unitatem Ecclesiæ* requiritur, *quòd omnes fideles in fide conveniant: circa ea verò, quæ fidei sunt,* contingit *quæstiones moveri;* per diversitatem *autem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in unitate per sententiam unius conservaretur.*

Sententia autem unius, nempe Romani Pontificis semper est necessaria ad conservandam unitatem fidei; quamvis enim res fidei determinentur in Concilio Generali, est necessaria sententia Romani Pontificis, intimantis toti Ecclesiæ decreta Concilij, & obligantis per modum superioris ad illa suscipienda; ut ostendimus cap. 7. §. XII.

CCCXXVII. Quare ad Unitatem fidei conservandam debent omnia Ecclesiæ membra esse unita cum capite, nempe cum Romano Pontifice, eámque fidei doctrinam amplecti, quam Ecclesia Romana, quæ matrix est omnium Ecclesiarum, tenet, & Cathedra Petri credendam proponit. Idque ab experientia constat: ut enim observat Cardinalis Bellarmin: videmus, *omnes Ecclesias, quæ ab isto capite se diviserunt, tanquam ramos præcisos à radice, continuò aruisse. Certè Ecclesia Asiatica, & Africana, quæ quondam ita florebant, ut numerosissima Concilia celebrarent, & semper haberent multos homines, vel doctrinâ, vel sanctitate, vel utroque Dei munere clarissimos, ab eo tempore, quo à Romana Ecclesia schisma fecerunt nulla Concilia celebrârunt, nullos habuerunt homines, famâ sanctitatis, aut doctrina toti orbi notos, & nunc in summa ignoratione versantur.*

CCCXXVIII. Ex hac unione membrorum cum capite oritur concordia membrorum inter se, & conspiratio in doctrina fidei, ut eadem dogmata ubique terrarum credant omnes Catholici: propterea concordia ista est signum Regni Dei, quod debet stare in æternum, sicut è contra discordia est signum Regni diaboli, quod corruere debet; nam ut inquit Christus Matt. 12. *omne Regnum in seipsum divisum desolabitur*, & ut ait Apostolus 1. Corinth. 14. *non est Deus divisionis*, sed *pacis*, & idcirco diabolus, ut Ecclesiam everteret, introduxit hæreses; ut enim dicit Augustinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 51. diabolus cupiens per hæreticos efficere, ut in Ecclesia Christi essent liberæ dissensiones, sicut erant in Academijs Philosophorum, ut sicut illæ per multas divisiones tandem intereunt, & ab invicem consumuntur, ita fieret in ecclesia.

CCCXXIX. Et hinc desumit Bellarminus clarissimum argumentum ad convincendum, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi ecclesiam: *siquidem in illa imprimis omnes scriptores sacri mirificè inter se consentiunt, licèt fuerint homines diversi & in locis temporibus ac linguis diversis scripserint, quod prore planè divina B. August. observat lib. 18. de Civit. Dei c. 41. deinde omnia legitimorum conciliorum, & Pontificum decreta etiam in omnibus dogmatibus inter se conveniunt, licèt edita sint à diversis hominibus, diversis locis, temporibus occasionibus, & contra diversissimas, imò sæpe contrarias hæreses: quod est apertum signum unius, & ejusdem Spiritûs sancti, hanc Ecclesiam gubernantis. Hoc autem esse verum, ostendit diligentia hæreticorum, qui licèt omnia diligenter evoluerint, tamen non invenerunt quidquam*

quidquam ullius momenti, quod reprehendere possent, ut in disputatione de Concilijs ostendimus.

Denique, nunc omnes Catholici toto orbe dispersi de omnibus dogmatibus fidei sentiunt idem, nec possunt aliter sentire, cùm omnes subjiciant sensum suum sensui unius, & ejusdem summi Pastoris, ex Cathedra Petri cum consilio aliorum Pastorum Ecclesiam dirigentis.

§. III.

Sicut Ecclesiæ Romanæ unitas probat ejus veritatem, ita innumeræ sectæ subortæ ex hæresi Lutherana, & Calvina, & contradictiones suorum Authorum, probant earum falsitatem.

CCCXXX. E contra verò constat, nullam unquam fuisse sectam hæreticorum, quæ unitatem in doctrina suæ fidei diu conservaverit, & quæ intra paucum tempus non sit divisa in alias plures, quod longa inductione probat Bellar. lib. de notis Ecclesiæ cap. X. Nobis sufficiat enarrare, quod hæreticis nostri temporis accidit. Constat namque ex Federico Staphilo in libello de concordia discipulorum Lutheri, Lutheranos vix dum natos, dividi cæpisse in Anabaptistas, Confessionistas, & Sacramentarios, & rursùs singulas sectas in alias & alias usque ad 34. & hoc quidem tempore Staphili. *Nunc autem* (aiebat Bellarminus anno 1583. in quo primò prodijt in lucem secundus controversiarum tomus) *numerantur ferè centum diversissimæ sectæ ab uno Luthero prodeuntes.* Ipsa confessio Augustana, quæ medullam Lutheranismi continet, ita intra paucos annos immutata est, ut nesciant ipsi, quænam sit vera Confessio Augustana: ut enim ait Fabritius Leodius in sua Harmonia, qui contulit unam editionem illius factam anno 1530. cum alia facta anno 1540. una est duplo major aliâ. Ex eadem Provincia Saxonicâ (inquit Bellar.) intra *decem annos prodierunt contradictoria sententiæ publico nomine edita, de re omnium gravissima. Nam in Synodo Dresdensi anno MDLXXI. celebratâ communi consensu exploserunt sententiam Brentij, Illyrici, & aliorum de persona Christi, & tamen illam ipsam sententiam à se damnatam, anno MDLXXX. in libro concordiæ publicè receperunt, & tam Synodus, quàm Concordia Wittembergæ impressa sunt, & ejusdem Principis auctoritatem præseferunt.*

CCCXXXI. Et hoc quidem magnâ Dei providentiâ fit, ut hæretici consistentiam non habeant in suis doctrinis, nam hoc pacto hæreses se ipsas consumunt; divisio enim earum non est mathematica, quæ procedat in infinitum; unde Isai. 19. dicitur: *concurrere faciam Ægyptios adversùs Ægyptios.* Et propterea Hilarius 7. de Trinitate meritò dixit. *Bellum hæreticorum pax Ecclesiæ est.* Ipse Lutherus, qui de se dicebat, *certus sum, quòd doctrinam meam de cælo habeam: certissimus sum, quòd doctrina mea non sit mea, sed*

Christi, sibi ipsi ita contrarius fuit, ut de sola communione Eucharistiæ ex ipsius operibus ipso vivo notatæ sint 36. contradictiones à Gaspare Querhamer Laico Saxone, & in lucem editæ in libello, cui titulus, *tabula contradictionum Lutheri*, cum maxima confusione Lutheri, & authoritatis ipsius imminutione: de communione sub utraque specie notatæ sunt à Doctore Cochleo contradictiones septem, librúmque hic Doctor composuit, cui titulus *Lutherus septiceps*, qui nihil aliud continet, quàm Lutheri contradictiones, & contrarias de omnibus penè controversis articulis sententias suis verbis expressas. Ex quo evidenter deprehenditur, Lutherum seductorem fuisse.

CCCXXXII. Contradictiones Calvini palam detexit Nicolaus Romæus in Calvini nova effigie, spectaculo 9. §. 4. pag. 565. ubi sic loquitur: *Porrò quàm turpiter secum ipse subinde pugnet, nimis prolixum esset referre. Longè prolixius est, Calvine, tuas tecum pugnas referre: nam ut de alijs tuis libris nihil dicam, tota tua institutio est cento contradictionum, ut artis sit, invenire locum non ubi sint, sed ubi non sint, ut non tanta nobiscum, quanta tecum tibi sit contentio: ut à nullo possit Calvinus, quàm à Calvino vehementiùs refutari. Nam ut in tua doctrina nihil certi te habere ostendas, instar arundinis modò huc, modò illuc, imaginationis tuæ vento agitaris. Itaque non tantùm in una hac institutione fœdissimè tecum pugnas, sed in uno libro, in uno capite, in una sectione, in una & eadem periodo, seu Oratione.*

CCCXXXIII. Hactenus ille, qui hujus rei statim probationes subjungit. Hinc Richardus Arsdekin Author modernus tom. 1. Theologiæ tripartitæ tract. 3. in proœmio articuli primi agens de sectis modernis, *proferimus* (inquit) *discordias, ac pugnas novatorum, ac imprimis Lutheri, non tantùm cum vera Ecclesia, sed etiam cum sacris litteris impiè depravatis, cum se ipso sibi contrario, & cum suis Asseclis per sectas innumeras ab ipso dissidentibus, dum confusione plusquam Babylonicâ idem ipse destruit & ædificat, affirmat, & negat, neque secum ipse consentit, dum tamen toties Ecclesiæ consensui se opponit, quod manifestum est erroris, ac spiritus sathanici indicium. Ut hinc tandem videant moderni sectarij, quàm devios sibi duces in via salutis elegerint, & desertis tandem erroribus ad rectam Ecclesiæ semitam tempestivè regrediantur.*

CCCXXXIV. Hactenus ille, qui postquam descripsit innumeras sectarum differentias inter se dissidentes, quæ ex Hæresi Lutheri, & Calvini in Germania, in Anglia, & Hollandia prodêre, ut meritò dici possit, *quot capita, tot sententiæ*, articulo 3. sic concludit. *Et erit etiamnum aliquis adeò fatuus, & excors, ut seriò in animum inducat suum, infinitam Dei sapientiam reformandæ suæ Ecclesiæ hanc hæresum inter se mutuò dissectarum, atque armatarum colluviem in orbem immisisse. Quæ cùm antiquam Ecclesiam evertat,*

evertat, *neque per se novam, nisi merè Babylonicam constituat*, *quid aliud restat*, *quàm ut omnem Christi Ecclesiam è mundo eliminet. Quis igitur erit, nisi rationis penitus expers, qui sibi sinat persuaderi, huic portentosæ tot capitum Hydræ spiritum inesse divinum, qui audiri debeat, contra authoritatem, & vocem totius Ecclesiæ Romanæ, quæ constanti sedecim sæculorum decursu suam fidem, cælestibus signis comprobatam, summo animorum, dogmatúmque consensu, per orbem penè universum propagavit.*

§. IV.

Ostenditur, solam Ecclesiam Romanam esse sanctam.

CCCXXXV. SIcut Ecclesia vera Christi debet esse una, ita debet esse *sancta*, ut constat ex symbolo Constantipolitano, *credo in unam sanctam Ecclesiam*, imò ex symbolo Apostolorum, *credo in sanctam Ecclesiam.* Dicitur autem Ecclesia sancta ex multiplici capite. 1. quia nullus potest in illam ingredi, nisi per Baptismum habentem vim sanctificandi animam. Unde dicebat Apostolus 1. Corinth. 6. 11. *Hæc quidem fuistis*, *sed abluti*, *& sanctificati estis.* 2. Quia extra illam vera sanctitas esse non potest, cùm vera sanctitas sine vera fide reperiri non valeat, nec vera fides extra illam inveniri possit, ut suprà ostendimus. 3. Omnia ipsius Sacramenta, & cæremoniæ, & ritus ad sanctitatem ordinantur; eò enim spectant, ut vel sancti efficiamur, vel in sanctitate crescamus, & confirmemur. 4. Quia Christus, qui est ejus sponsus, & caput primarium, est Sanctus Sanctorum. Denique Ecclesia sancta dicitur ob professionem, & doctrinam, ut enim inquit Bellarminus lib. de notis Ecclesiæ cap. XI. *Constat*, *sanctam dici Ecclesiam quia professio ejus est sancta nihil continens falsum quoad fidei doctrinam*, *nihil injustum*, *quoad doctrinam morum. Unde Psal. 18. appellatur lex Domini immaculata*, *testimonium Domini fidele*, *præceptum Domini lucidum.* Unde meritò Augustinus lib. 2. de Civitate cap. 18. dixit: *Nihil in Christianis Ecclesiis turpe*, *& flagitiosum spectandum*, *imitandúmque proponitur*, *ubi veri Dei*, *aut præcepta insinuantur*, *aut miracula narrantur*, *aut dona laudantur*, *aut beneficia postulantur*, & lib. 22. cap. 7. *Persuadebatur veritas, nova consuetudini*, *sed non contraria rationi.* Religio namque Christiana, hoc ipso quòd veram doctrinam de Deo revelatam contineat, cõtinet multa mysteria supernaturalia, quæ sunt supra rationem, & per rationẽ probari non possunt, ut mysterium Trinitatis, & Incarnationis, & præsentia realis Christi in Eucharistia; licèt autem sint supra rationem, & non possint rectè intelligi, nisi priùs credantur, non sunt tamen contraria rationi.

CCCXXXVI. *Ex hac nota* (subdit ubi suprà Bellar.) *evidenter ostenditur, nullam esse veram Ecclesiam, nisi nostram: nulla enim est secta*, *vel Pagano-*

Paganorum, vel Turcarum, vel hæreticorum, quæ non contineat aliquos exploratos errores, & rectæ rationi manifestè contrarios. Quod ibi longa inductione probat, & nos contra Mahumetanos in altera hujus manuductionis parte ostendemus. De sectis autem hæreticorum nostri temporis demonstravimus paulò suprà, nimirum cap. 13. huius libri. Ergo manifestum est, inter Religiones solam Christianam, & inter Christianas solam Catholicam Romanam esse veram.

§. V.

Ostenditur, solam Ecclesiam Romanam esse Catholicam, ac proinde solam illam esse veram Christi Ecclesiam.

CCCXXXVII. Ex hoc etiam capite validè probatur, solam Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, quia illa religio censenda est vera Christi Religio, quæ semper *habita* & dicta fuit Catholica, juxta illud Symboli, *Credo sanctam Ecclesiam* Catholicam. Atqui sola Ecclesia Romana dicta semper est *Catholica*, ejúsque cultores *Catholici*. Ergo sola Ecclesia Romana est vera Christi Ecclesia. Minor probatur, quia quamvis Hæretici suis sectis conati sint arrogare nomen Ecclesiæ Catholicæ, & *Catholici* audire curaverint, nunquam id obtinere potuerunt, sed ipsi hæretici vel inviti nomine *Catholicorum* intelligunt eos, qui sunt sub obedientia Romani Pontificis, & fidem Ecclesiæ Romanæ tenent, credendo ea, quæ Sedes Petri credenda proponit, & quæ Ecclesia particularis Romana, quæ reliquarum Ecclesiam mater est, credit, & tenet, collectióque omnium Ecclesiarum, quæ cum Ecclesia Romana in fide communicant, & Episcopo Romano, ut Vicario Christi obediunt, intelligitur nomine Ecclesiæ Romanæ universalis. Ita observavit Augustinus lib. contra Epistolam fundamenti cap. 4. ubi dicit, quòd *etiamsi omnis hæresis velit videri, & dici Catholica Ecclesia, tamen cùm interrogantur hæretici à Paganis, ubi ad Catholicam conveniatur? nemo audet domum suam ostendere.* Idem docet Cyrillus Catech. 18. ijs verbis: *si iveris in aliquam urbem, non petas, ubi sit Ecclesia. vel Domus Dei, nam etiam hæretici dicunt, se habere Domum Dei, & Ecclesiam, sed petas. ubi sit Catholica Ecclesiam; id enim est nomen proprium hujus sanctæ Ecclesiæ matris omnium nostrûm, quasi dicat, si hoc petas, nullus hæreticus suam Ecclesiam ostendet.*

CCCXXXVIII. Unde S. Pacianus Episcopus Barcinonensis, qui obijt ann: 380. in Epistola ad Symphionianum, quæ est de nomine *Catholico*, in hoc agnoscit divinam providentiam, quæ nunquam permisit, ut nomine Ecclesiæ Catholicæ aliud unquam intelligeretur, quàm Ecclesia Romana supra Petrum fundata, quæ Successores Petri, ut Christi Vicarios reveretur, & cum Sede Petri in fide communicat: quod argumentum

tum majorem vim habet nunc, quando post sexdecim sæcula nunquam Deus permisit, ut Ecclesia Romana à possessione nominis *Catholicæ* deturbaretur. Id enim argumentum est, hoc nomen non ab hominibus, sed à Deo ipso impositum Ecclesiæ Romanæ, quia illa sola, & non ulla hæreticorum secta, est vera Christi Ecclesia. *At certè* (inquit Pacianus) *non est ab homine mutuatum, quod per sæcula tanta non cecidit: Catholicum istud, nec Marcionem, nec Apellem, nec Montanum sonat* (addamus nos, nec Lutherum, nec Calvinum &c.) *nec hæreticos sumit Authores.* Et infrà: *Christianus mihi nomen est, Catholicus verò cognomen, illud me nuncupat, istud ostendit.* Et ibidem comparat veram Christi Ecclesiam arbori pulcherrimæ, quia ramos suos in omnem partem diffundit; hæreses verò comparat ramis, quæ varijs temporibus à trunco hujus arboris separantur, quin propterea arbor mutetur, sed semper eadem manet. Nomen ergo *Catholicæ* convenit huic arboris trunco, qui semper manet idem, quamvis rami inutiles ab illo seperentur, & sicut illi duntaxat rami vivunt, qui conjuncti sunt, & uniti cum trunco, ita illi duntaxat Christiani vivunt verâ vitâ fidei, & charitatis, qui sunt uniti per fidem cum Sede Petri, eosdem tenentes articulos, quos tenet Sedes Petri, & qui per obedientiam Romano Pontifici sunt subjecti: qui autem per hæresim separantur à Sede Petri, sunt veluti rami aridi à trunco arboris præcisi, qui nomen Catholicorum non participant, quia jam non sunt pars hujus arboris.

CCCXXXIX. Hæreticorum sectæ denominantur à suis Authoribus, à Marcione Marcionistæ, ab Ario Ariani, à Macedonio Macedoniani, à Nestorio Nestoriani, ab Eutichete Eutichiani, à Pelagio Pelagiani, à Luthero Lutherani, à Calvino Calvinistæ &c. soli Catholici denominantur à vera Christi fide Christiani *Catholici*, & denominantur Catholici Romani, quia sunt uniti cum Matrice omnium Ecclesiarum, nempe cum Romana, & Pontifici Romano, possidenti Sedem Petri, tanquam Christi Vicario obediunt. Hinc arguit Lactantius lib. 4. cap. 30. hæreticos non esse verè Christianos, quia licèt verum Christianismi Characterem in Baptismo susceperint, tamen carent verâ Christi fide, quia illam per hæresim amiserunt. *Cùm Marcionistæ* (inquit) *aut Ariani nominantur, Christiani esse desierunt, quia Christi nomine amisso, humana & externa vocabula induerunt.* *Et propterea* Hieronymus in Dialogo contra Luciferianos in fine dixit. *Sicubi audieris, eos, qui dicuntur Christiani, non à Domino Jesu Christo sed à quoquam alio nuncupari, ut Marcionistas, Valentinianos, scito, non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam.* Et Chrysostomus hom. 33. in Acta Apostolorum, *illi* (inquit) *habent quosdam, à quibus appellantur, prout enim Hæresiarcha nomen, ita & secta vocatur; nobis autem nullus vir nomen dedit, sed fides ipsa.* Siquidem à vera Christi

fide Catholica denominamur Catholici, & quia illa vera fides non alia est, quàm fides Sedis Romanæ, denominamur Catholici Romani.

CCCXL. Nec solùm nomine Ecclesia Romana Catholica dicitur, sed re ipsâ nomine significatâ, quia Catholicum idem est, ac universale, latissimè patens, & ad omnia se extendens. *Unde Ecclesia dicitur Catholica seu universalis tribus de causis.* 1. ratione loci, *quia per universum orbem diffusa est, Marci 16. 15.* Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. 2. *Ratione temporis, quia semper durabit. Dan. 2. 44.* Suscitabit Dominus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur. 3. *Ratione hominum salvandorum, quia quotquot salvantur, in visibili Ecclesia salvantur, & nullus extra eam salvari potest. Hinc patet discrimen inter Ecclesiam Christi, & Synagogam Judæorum. Hæc enim nullo istorum modorum fuit Catholica, seu universalis. Non primo, quia non fuit diffusa per totum orbem, sed per solam Palæstinam. Nec secundo, quia non duravit, nisi certo tempore, nempè usque ad mortem Christi. Nec tertio quia poterant salvari homines extra Synagogum, ut Ninivitæ, & alij.* Hæc autem Religio Catholica, & universalis est solùm Religio Romana, quia (ut scribebat Lessius ann: 1609) *per totum orbem diffusa extendit se ad omnes gentes, & ad omnia regna. Nullum enim est regnum, nulla gens nobis cognita, quæ hanc Religionem, vel non habeat adhuc, vel aliquando non habuerit, vel modò non incipiat habere. Imò hoc tempore penè apud omnes gentes est publica Religionis nostræ professio. Nimirum, apud Japones, Chinas, Indos, Persas, Tartaros, Turcas, Afros, Brasilios, Peruanos, Mexicanos &c. Omnibus enim his locis reperiuntur Catholici, reperiuntur templa, altaria, imagines Christi, & sanctorum: celebratur Missa, administrantur nostra Sacramenta, servantur festa, & jejunia, denique servatur publicè Religio Romana. Cui dubium esse possit, eam esse veram Religionem, & veram salutis viam, quam Dominus omnibus regnis proponit, & prædicari voluit, quam in omnibus regnis tempore congruo crescere, & fructificare fecit, & quam etiamnum ubique aliquo modo conservat, efficiens, ut Catholici per totum orbem sint dispersi, ut infideles per illos ad veræ Religionis notitiam pervenire possint.*

Extendit etiam se ad omnia tempora, quæ quidem ab Apostolorum ævo fluxêre. *Nulla enim ætas, nullum sæculum ab eo tempore assignari potest, quo hæc Religio non fuerit. Omnibus sæculis celebrata Missa pro vivis, & defunctis, celebrata festa, servata jejunia, frequentata vota Monastica, invocati sancti, honorata sanctorum reliquiæ, & alia nostræ Religioni propria in usu fuère, ut ex omnium ætatum scriptoribus constat. Extendit se etiam ad omnes homines, quia ut suprà ostendimus, nullus homo extra Ecclesiam Catholicam salvari potest.*

§. VI.

§. VI.

Ostenditur, solam Ecclesiam Romanam esse Apostolicam, ac proinde illam solam esse veram Christi Ecclesiam.

CCCXLI. ECclesia dicitur Apostolica. 1. quia ab Apostolis initium habuit, & ab illis fundata est, & per orbem terrarum propagata. Nam ut inquit Apostolus Rom. 8. *in omnem terram exivit sonus eorum.* Dicitur etiam *Apostolica*, quia per continuatam seriem Episcoporum ab Apostolis descendit, & originem trahit. Demùm dicitur A*postolica*, quia conservat fidem, & doctrinam ab Apostolis traditam.

Manifestum autem est, solam Ecclesiam Romanam has prærogativas habere: non autem Ecclesiam Lutheranam, vel Calvinianam, vel ullam aliam hæreticorum sectam, ut constat ex dictis cap. 1. §. 4. Manifestum etiam est, Ecclesiam Universalem, quæ Romanum Pontificem, ut Christi Vicarium veneratur, & illi subjecta est, denominari Romanam, à præcipua sui parte, nimirum ab Ecclesia particulari Romana, quam Apostoli Petrus, & Paulus fundârunt, & in qua Petrus fuit primus Episcopus, quæ est reliquarum Ecclesiam Mater, & Magistra. Unde tam certum est, Ecclesiam universalem esse Apostolicam, quàm certum est, esse Apostolicam Ecclesiam Romanam, in qua modò sedet Alexander VIII. At certissimum est, Ecclesiam Romanam esse Apostolicam, quia ab Apostolis fundata est, & ab Apostolo Petro numerat Pastorum suorum successionem, quia evidenter evidentiâ facti probatur, Alexandrum VIII. successisse Innocentio XI. Innocentiũ XI. successisse Clementi X. Clementem X. Clementi Nono: Clementem Nonum Alexandro VII. Alexandrum VII. Innocentio X. & Innocentium X. Urbano VIII. & sic ascendendo perveniemus ad Petrum: Ergo evidenter evidentiâ facti probatur, Ecclesiam Romanam fundatam esse ab Apostolo Petro, & Pontificem Romanum esse ejus successorem; ac proinde esse Ecclesiam Apostolicam.

CCCXLII. Deinde suprà cap. 2. demonstravimus, nunquam Ecclesiam Romanam amisisse eam fidem, quam ab Apostolis acceperat. Unde quod Augustinus scripsit Epist. 126. *In Romana Ecclesia semper viguit Apostolicæ Cathedræ principatus*, etiam modò, & omni sæculo verificatur. Et ideo totum Concilium generale Chalcedonense ex 630. Patribus Latinis, & Græcis compositum, *Petrum* appellavit *Petram*, & *crepidinem Ecclesiæ Catholicæ*, Actione 3. Cùm ergo omnes Ecclesiæ particulares Catholicæ, quæ Romanum Pontificem agnoscunt, ut Vicarium Christi, ipsique obediunt, communicent in fide cum Ecclesia particulari Romana, & eam fidem teneant, quam Sedes Petri docet, sequitur manifestè, Ecclesiam Romanam universalem, prout est collectio Ecclesiarum obedientium Romano Ponti-

fici, esse Apostolicam, quoad fidem quam tenet, & quoad successionem suorum Pastorum: quamvis enim maxima pars Episcopatuum, & sedium Episcopalium de novo erectæ sint post mortem Apostolorum, ac proinde paucæ sint, in quibus Apostoli sederunt, ut Episcopi: tamen primi illarum Civitatum Episcopi, vel ab Apostolis instituti sunt, vel à Romano Pontifice Successore Apostolorum, & ordinem Episcopalem vel imediatè ab Apostolis acceperunt, vel mediatè, nempè mediantibus alijs Episcopis, qui tandem ab Apostolis originem traxerunt.

Sectæ autem hæreticorum nec successionem suorum Episcoporum habent ab Apostolis, cùm sint novæ, nec earum doctrina esse potest Apostolica, cùm sit opposita doctrinæ, quam Ecclesia Romana ab Apostolis accepit, ut abunde probatum est, cap. 1. & 2.

CAPUT ULTIMUM.

Concluditur liber, proponitúrque eius usus, & utilitas ad disputandum cum hæreticis.

CCCXLIII. EX disputatis in toto libro, satis constat, supposita fide in Christum & veritate scripturarum, evidenter demonstrari, solam Ecclesiam Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Ut autem monuimus lib. 2. cap. 1. §. 6. Missionarius Evangelicus ut utiliter de rebus religionis disputet cum hæreticis, debet prætermittere controversias particulares, & adversarios reducere ad unam generalem, quæ omnes complectitur, nimirum ad controversiam *de Ecclesia*: assumat principium, in quo hæretici omnes conveniunt cum Catholicis, nempe articulum symboli *de Ecclesia* sancta: Omnes enim, qui articulos contentos in Symbolo Apostolorum credunt, tenentur credere, dari in Mundo *Ecclesiam sanctam*, & juxta Symbolum Constantinopolitani Concilij, seu secundæ Synodi Generalis, tenentur credere *in unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*. Deinde cùm illi admittant Evangelia, & fateantur à Christo dicta esse illa verba, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; nisi Christum, vel mendacem, vel insipientem in promittendo facere velint, debent necessariò concedere, Christum supra Petrum fundâsse Ecclesiam suam, & illam, ex quo ab ipso fundata est, semper in mundo extitisse, & usque in finem mundi permansuram. Ergo necessariò fateri debent, dari nunc in mundo aliquam veram Christi Ecclesiam. Deinde

inde cùm Apostolus affirmet, *Ecclesiam Dei esse columnam, & firmamentum veritatis*, necessariò fateri debent, vera esse omnia dogmata, quæ illa tanquam articulos, & veritates fidei credit, & credenda proponit, ut constat ex dictis cap. 1. §. 3. Si enim vel unam falsitatem, seu errorem unum tanquam dogma fidei juberet credi, non esset columna, & firmamentum veritatis, sed Magistra errorum. Ergò hæretici utrumque necessariò admittere debent, nempe, & exstere in mundo aliquam veram Christi Ecclesiam, & vera esse omnia dogmata, quæ illa vera Christi Ecclesia credenda proponit.

CCCXLIV. Admissis his duobus principiis, promptum erit evincere, vera esse omnia dogmata, quæ credenda proponit Ecclesia Catholica Romana, v.g. septem esse Sacramenta, Christum esse physicè præsentem sub speciebus panis, & vini, & nihil de substantia panis, & vini sub illis manere post consecrationem: dari purgatorium: imagines Christi, & sanctorum esse colendas &c. sic enim arguet Doctor Catholicus. *Ea omnia*, quæ vera Christi Ecclesia tanquam dogmata fidei credit, & credenda proponit, vera sunt. Atqui sola Ecclesia Catholica Romana est vera Christi Ecclesia, & illa tanquam dogmata fidei credit, & credenda proponit talia & talia dogmata. Ergò hæc vera sunt.

CCCXLV. In hoc discursu major concedetur ab hæretico, quia expressè revelatum est, Ecclesiam Christi esse columnam, & firmamentum veritatis, ac proinde non posse esse Magistram errorum: Minor quoad secundam partem est evidens evidentiâ facti, quia evidenter constat, illa omnia esse dogmata fidei in Ecclesia Romana. Tota ergo disputatio reducetur ad probandam primã partem minoris, nempè quòd sola Ecclesia Catholica Romana sit vera Christi Ecclesia. Ad hanc autem propositionem probandam habemus argumenta evidentia, qualia sunt ea, quæ in hoc libro ponderavimus: evidenter enim demonstratur, inter Religiones Christianas, nec Lutheranam, nec Calvinianam, nec ullam aliam hæreticorum sectam, sed solam Religionem Catholicam Romanam esse veram Christi Religionem, & Ecclesiam, & in illa sola posse homines salvari. Unde Missionarius attentè ruminetur capita probandi illam propositionem, à nobis expensa in hoc tractatu, & ex illis argumenta depromere poterit efficacia ad convincendos adversarios.

CCCXLVI. Utinam Deus eorum oculos illuminet, *ne obdormiant in morte*, sed emittat *lucem suam, & veritatem suam*, ut veniant ad veram Ecclesiam, quod absdubio faciet, si ipsi lucem ab ipso enixè petant, & de hac re seriò deliberent, quod facere non poterunt, nisi priùs exuant anticipatam quandam opinionem, quâ tenentur de idololatria, superstitionibus, & abusibus Ecclesiæ Catholicæ. Primùm ergo monendi sunt, ut se disponant ad lucem divinam, & do-

num veræ fidei à Deo suscipiendum, deinde ipsis inculcandum, non posse ipsos ad recipiendam lucem divinam se disponere, nisi seponant parumper illud præjudicium de idololatria, & superstitionibus Catholicorum, & seriò cogitent, se in illa sua persuasione falli posse. Incredibile enim est, tot Doctores, & Viros sanctissimos, & sapientissimos, quos Ecclesia Catholica semper habuit, & tot Concilia, quot in Ecclesia Catholica sunt celebrata, ad quæ ex omni mundi parte confluxêre viri, sapientiâ & virtute præstantes, qui erant veluti Christianitatis flos, hanc idololatriam non vidisse, vel visam non solùm non abjecisse, sed sedulò retinuisse, & coluisse. Postulandum deinde est ab ipsis, ut seriò considerent ea, quæ circa hoc punctum diximus cap. 10. §. 8. & ut reflectant, hanc antiquam esse Mahumetanorum, & Iconomachorum calumniam, & nullam unquam fuisse hæreticorum sectam, quæ errores graves Ecclesiæ non imposuerit, & quæ non quæsierit similes prætextus ad tegendam defectionem suam, ut jure videretur ab Ecclesia recessisse. Si hæc faciant, Pater misericordiarum, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, ipsos trahet ad veram Christi Filij sui Ecclesiam, ut in æternum cum ipso in cælo regnent.

INDEX

INDEX

PRIMÆ PARTIS.

MANUDUCTIONIS AD CONVERSIONEM MAHUMETANORUM.

PARS PRIMA.

In qua veritas Religionis Christianæ Catholicæ Romanæ manifestis argumentis demonstratur.

LIBER PRIMUS.

IN quo sensibilibus argumentis Divinitas Christi Domini evidenter demonstratur, & evidens credibilitas Religionis Christianæ proponitur.

LIBER SECUNDUS.

IN quo ostenditur, Religionem Christianam non solùm esse evidenter credibilem, sed evidenter veram evidentiâ in attestante. quatenus evidenter demonstratur, Deum esse Authorem illius, Ubi natura nostræ fidei latè exponitur, & ostenditur, ad credendùm Fide Divinâ, & obscurâ mysteria nostra fidei, non debere priùs fide obscura credi authoritatem Dei loquentis, & existentiam revelationis, sed posse fide obscurâ, & liberâ credi mysterium ab homine evidenter cognoscente, Deum illud revelâsse. Ubi etiam pro dignitate explicatur ultima fidei nostræ resolutio sine circulo, & mutuâ prioritate.

ut

LIBER TERTIUS.

In quo evidenter demonstratur, inter Christianas Religiones solam Catholicam Romanam esse veram Christi Religionem, atque Ecclesiam, & in illa sola inveniri salutem.

Omnia ad Maiorem Dei Gloriam.